ΚΟΕΣ 12649

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΪΛΑΡΗΣ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ Δ΄ ΓΕΝΙΑΣ

30 ΙΑΝ. 2002

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:
Καθηγητής ΣΑΡΡΗΣ ΝΕΟΚΛΗΣ Επιβλέπων
Καθηγητής ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Επίκουρος Καθηγητής ΤΣΟΤΣΟΡΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ 1999

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Θερμά ευχαριστώ τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής, τον Καθηγητή Νεοκλή Σαρρή, τον Καθηγητή Φωτιάδη Κωνσταντίνο και τον Επίκουρο Καθηγητή, Τσοτσορό Ευστάθιο, γιατί μου έδωσαν την ευκαιρία να εκπληρώσω προσδοκία ζωής. Γιατί με στήριξαν να «πληρώσω» το «έλλειμμα ζωής», με το οποίο, η ίδια η ζωή, επεφύλαξε τις γενιές των προγόνων μου και τη δική μου στο βαθμό που της αντιστοιχεί.

Οφείλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου για τη στήριξη, την ενθάρρυνση, τη συμπαράσταση τη φιλική συνεργασία που μου πρόσφεραν.

Πολλές ευχαριστίες οφείλω επίσης στην Καθηγήτρια κ. Νότα Κυριαζή, που με στήριξε στην κατάρτιση και δομή των ερωτήσεων, στον Καθηγητή στατιστικής του Πανεπιστήμιου «Μακεδονία» κ. Παπαδημητρίου Γιάννη, που με βοήθησε στην ηλεκτρονική επεξεργασία των απαντήσεων, στους Διευθυντές και καθηγητές των Λυκείων και Γυμνασίων των Νομών Πέλλας, Ημαθίας, Κιλκίς και Πιερίας, του πεδίου έρευνας, που βοήθησαν στη συμπλήρωση και συλλογή των δελτίων από τους μαθητές τους, καθώς και τους μαθητές που πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στη έκκληση για συμπλήρωση του δελτίου.

Επίσης οφείλω πολλές ευχαριστίες σε πλήθος φίλων και συγγενών που στήριξαν την προσπάθειά μου και συμπαραστάθηκαν στην αντιμετώπιση δυσκολιών. Ανάμεσά τους θα πρέπει να ξεχωρίσω τον πρόεδρο της Ευξείνου Λέσχης Ποντίων Νάουσας κ. Παπαδόπουλο Δημήτρη, που ήταν πάντα σε ετοιμότητα για κάθε βοήθεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Εισαγωγή vii

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΥΞΕΙΝΟ ΠΟΝΤΟ

1. Από την αρχαιότητα μέχρι την υποταγή της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΟΙ ΟΣΜΑΝΟΙ – ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

1. Η Οσμανική Κατοχή..... 13

2. Η Εμφάνιση των Οσμανών στη Μ.Αςία 16

3. Η δομή εξουσίας των Οσμανών – Τούρκων.......................... 18

4. Η διατήρηση του Ελληνισμού μέχρι το 18° αιώνα 25

5. Ο Ρόλος της Ορθόδοξου Εκκλησίας στα χρόνια της Οσμανικής κατοχής 30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

1. Ο Ελληνισμός του Πόντου μετά την Οσμανική κατοχή 34

2. Θύλακες Ελλήνων στον Πόντο 38

3. Ο Πόντος στη μετά τον 18° αιώνα περίοδο.......................... 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ

1. Η εθνικιστική κίνηση στην Οσμανική Αυτοκρατορία 52

2.Τα αίτια των διωγμών 55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

1. Η κίνηση για τη Δημοκρατία του Πόντου 58

2. Ιδεολογικός κοινωνικός σχηματισμός των Ποντίων.................. 65

3. Γενοκτονία – Στάση - Ξεριζωμός των Ποντίων....................... 67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΣΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1. Η Ελληνική πραγματικότητα 74

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΕΡΕΥΝΑ- ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

Ο ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ 86

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Από την προσφυγική ένδεια στη σημερινή κατάσταση............. 86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ 97

1. Η Γλώσσα.. 101

2. Μουσική Παράδοση 113

3. Το ποντιακό Θέατρο 126

4. Άλλα πολιτισμικά χαρακτηριστικά

α) Η ένδυση 133

β) Τα ποντιακά φαγητά 137

γ) Η Λαογραφία 138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ X

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1. Πόντος : Τόπος καταγωγής και αναφοράς 143

2. Βιολογική ανάμειξη – Επιγαμία 161

3. Διαφοροποίηση των επίγαμων επιγόνων 164

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ 176

1. Παιδεία 177

2. Άλλα Μέσα Παιδείας 185

3. Οικογένεια 196

4. Κοινωνικό Περιβάλλον 204

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII

Πολιτισμική Αλληλεπίδραση 232

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII

Κοινωνική συνοχή 235

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIV

Η Προοπτική 247

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XV

Συμπεράσματα 253

Βιβλιογραφία 261

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 279

ΕΠΙΜΕΤΡΟ 318

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή 1.250.000 πρόσφυγες ξεριζώνονται βίαια από τις αρχέγονες πατρίδες και καταφεύγουν στην Ελλάδα. Ανάμεσα τους και η κοινωνική ομάδα των Ποντίων, ενός λαού εθνοτοπικά προσδιορισμένου. Μέρος των Ποντίων καταφεύγει, αρχικά, στη Ρωσία, από όπου μεγάλος αριθμός μεταναστεύει στην Ελλάδα, όπου τελικά καταλήγουν 400.000 πρόσφυγες Πόντιοι· ο μεγαλύτερος αριθμός των οποίων εγκαθίσταται στο χώρο της Μακεδονίας. Η αποκατάστασή τους γίνεται σε μεικτές κοινότητες, μέσα στην ευρύτερη εθνική ελληνική κοινωνία, αλλά και σε αμιγείς κοινότητες. Στον νέο τόπο εγκατάστασής διατηρεί την εθνοτοπική ταυτότητά του μέχρι και την Γ΄ γενιά.

Η μελέτη αυτή αποσκοπεί στη διερεύνηση της διαμόρφωσης της ποντιακής συνείδησης των επιγόνων της δ΄ γενεάς των Ποντίων.

Ως τόπος έρευνας επιλέχτηκε το γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας· γιατί εδώ απαντιούνται όλες οι γενιές Ποντίων και η δ΄ γενιά έρχεται σε άμεση ή έμμεση επαφή με όλες τις γενιές, γιατί θεωρείται η νέα πατρίδα και ο νέος τόπος αναφοράς των Ποντίων, αλλά και γιατί, και ο χώρος της Μακεδονίας, διαγράφει διαφορετική τροχιά εξέλιξης αυτής των Αθηνών· εντάσσεται και αυτός στην επαρχία της πρωτεύουσας.

Διερευνώνται τα πολιτισμικά, τα οικονομικά και ιδεολογικά στοιχεία που συνθέτουν τη βάση της διαφοροποίησης της ομάδας. Εξετάζονται οι λόγοι διαμόρφωσης του ιδιαίτερου κοινωνικού και ιδεολογικού σχηματισμού των Ποντίων μέσα στην ευρύτερη ελληνική εθνική κοινωνία.

Μελετάται αν η πολιτισμική κληρονομιά, η ιδεολογία, οι κανόνες συμπεριφοράς της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, η συνείδησή του, τελικά, λειτουργεί και κατά πόσο έχουν μεταβιβαστεί ως κοινωνική κλη-

ρονομιά και με διαδικασίες κοινωνικές στην δ΄ γενιά των Ποντίων. Αν ε-νυπάρχει η κληρονομιά και η ταυτότητα στη συγκεκριμένη γενιά, σε πιο μέγεθος και σε ποια ένταση.

Πώς επηρεάζει η αφομοιωτική διαδικασία, ο κεντρικός κρατικός σχεδιασμός και παρέμβαση, αλλά και η βιολογική ανάμειξη την εθνοτοπική ομάδα.

Ποιος ο ρόλος της οικογένειας, του σχολείου, των μέσων μαζικής ε-νημέρωσης, του κοινωνικού περιβάλλοντος, των συλλόγων και η επίδρασής τους στη διαμόρφωση της συνείδησης.

Πώς αντιλαμβάνονται και συμπεριφέρονται προς την συγκεκριμένη εθνοτοπική ομάδα, τα σύνολα που σχηματίζουν τον κοινωνικό περίγυρο, και πως αυτό επηρεάζει την δ΄ γενιά, επιδεχόμενη τη στάση του κοινωνικού περιβάλλοντος , αλλά και της κεντρικής διοίκησης.

Εξετάζεται επίσης και η στάση της ίδιας, της δ΄ γενιάς, η δράση της για αυτομόρφωση. Τι ενστερνίζεται από το παρελθόν, τι εκτιμά από το παρόν τι προσδοκά για το μέλλον και ποιες οι προοπτικές της σχετικά με την ποντιακή ταυτότητα. Πώς, τελικά, μορφώνεται η ποντιακή συνείδηση στους επίγονους της δ΄ γενιάς των Ποντίων.

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΥΞΕΙΝΟ ΠΟΝΤΟ

1. Από την αρχαιότητα μέχρι την υποταγή της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας

Η εμφάνιση του ελληνισμού στην περιοχή του Πόντου χάνεται, χρονικά, στους ελληνικούς μύθους Φρίξου και της Έλλης, της Αργοναυτικής εκστρατείας,[1] στο μύθο του Προμηθέα,[2] στις περιπλανήσεις του Ηρακλή, του Ορέστη και του Οδυσσέα. Μύθοι που δηλώνουν τους αγώνες των Ελλήνων, γύρω στην 1η χιλιετηρίδα,[3] για τον εμπορικό έλεγχο του δρόμου[4] προς τον Εύξεινο[5] Πόντο, τη σχέση του Πόντου με την Ελλάδα,[6] τη δη-

---

[1] «Ελληνική Μυθολογία» Γεν. Εποπτεία Ι.Θ.Κακριδής, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986 τόμος 3ος, σελ. 119 και τόμος 4ος 127- 184
Η Κολχίδα, όπου ο προορισμός της Αργοναυτικής εκστρατείας, τοποθετείται πέρα από την Τραπεζούντα, ... ίσως σιμά στη σημερινή Ριζούντα. Σε μια σύγχρονη μαρτυρία αναφέρεται, ότι οι σημερινοί κάτοικοι που ζουν στην κοιλάδα του Πρύτανη ποταμού (τουρκ. Φουρτούνα), μαζεύουν ακόμη ψήγματα χρυσού ως εξής: Καρφώνουν στην κοίτη του ποταμού δέρματα ακούρευτων ζώων, ώστε να περνά από πάνω τους το νερό και να παγιδεύεται η άμμος. Καίνε τα δέρματα, αποδεσμεύοντας την παγιδευμένη άμμο που περιέχει χρυσό.
Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 10

[2] «Ο Προμηθέας (προ-μαθεύς, επινοητικός, προνοητικός), ο οποίος έβαλε στο νου των ανθρώπων την ελπίδα, τους δώρισε την κλοπιμαία φωτιά και τους δίδαξε κάθε τέχνη. Τιμωρήθηκε από το Δία... καρφώνοντας τον πάνω στον Καύκασο ... εκεί που βρίσκονται οι ρίζες της Γης και του Πόντου»
«Ελληνική Μυθολογία» Γεν. Εποπτεία Ι.Θ.Κακριδής, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986 τόμος 2ος, σελ 29, 31-36

[3] «..από τα αρχαιολογικά ευρήματα της εποχής αυτής που βρέθηκαν σε παραλιακές πόλεις του βόρειου και νότιου Ευξείνου Πόντου, οι Έλληνες έφθασαν στον Εύξεινο Πόντο πριν από το 1000 π.Χ.» Φωτιάδη Κώστα: «Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.12. - «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ. 25.
Ο Οδ.Λαμψίδης αναφέρει, για τα ευρήματα, ότι «ενδεχομένως να τα είχαν μεταφέρει αργότερα».
Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ. Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.5

[4] Οι εκστρατείες ενάντια της Τροίας εικάζεται ότι έγιναν με αυτόν τον σκοπό. Πρώτη εκστρατεία αναφέρεται ότι έγινε από τον Ηρακλή, ο οποίος, αφού κυρίεψε την πόλη άφησε ως βασιλιά τον, εξαγορασθέντα από την αδελφή του, Ησιόνη, Ποδάρκη, μετονομασθέντα σε Πρίαμο (πριάμαι = αγοράζω). Και η δεύτερη αυτή από τους Αχαιούς ή Αργείους ή Δαναούς, μετά την αρπαγή της ωραίας Ελένης από τον Πάρη (από την *πήρα* = ταγάρι) ή Αλέξανδρο.
«Ελληνική Μυθολογία» Γεν. Εποπτεία Ι.Θ.Κακριδής, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986 τόμος 4ος, σελ 91 και τόμος 5ος

[5] «Οι Έλληνες αγωνιζόμενοι και προμαχούντες της Φυλής κατέστησαν την εκεί θάλασσαν Εύξεινον» Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β΄ έκδοση, Αθήνα 1990, σελ. 186

μιουργία αποικιών και μόνιμη εγκατάστασή τους στις πλούσιες, σε αλιεία, σιτηρά, χαλκό, σίδηρο και χρυσό, χώρες γύρω απ' αυτόν.[7]
Κατά τον 8° π.Χ. αιώνα ιδρύονται οι πρώτες ελληνικές αποικίες στον Πόντο και κατά τον 6° π.Χ. αιώνα η μόνο η Μίλητος είχε 75 αποικίες.[8] Η Σινώπη ιδρύεται από τους Ίωνες της Μιλήτου,[9] που με τη σειρά της ιδρύει την Τραπεζούντα το 756 π.Χ., την Κρώμνα, το Πτέριον το Κύτωρο, την Πιτυούντα, τη Φαναγορία, τη Θεοδοσία, τη Χερσόνησο, την Ολιβία, την Ιστρία, την Κερασούντα, και στη συνέχεια τη Φάσι, τη Διοσκουριάδα, το Παντικάπαιον, την Ολιβία, την Οδησσό, το Πολμώνιο, την Τρίπολη, την Ερμώνασσα, την Οφιούντα, την Κορδύλη, τον Ριζούντα, τους Τόμους, τη Βαλμυδησσό κ.ά.[10] Η Ηράκλεια,[11] αποικία των Μεγαρέων. Στα 562 π.Χ. ιδρύεται η Αμισός (Σαμψούς) από τους Ίωνες της Φώκαιας.[12] Οι Αθηναίοι, πιθανόν, ιδρύουν την Αμμιτό, που παρήκμασε, και μια πόλη που σήμερα ονομάζεται Ατίνα (Αθήνα)[13], που τις προσέδωσαν και στρα-

---

«..άπλουν άλλοτε ούσαν και καλουμένην Άξενον δια το δυσχείμερον και την αγριότητα των περιοικούντων εθνών, και μάλιστα Σκυθικών, ξενοθυτούντων και σαρκοφαγούντων και τοις κρανίοις εκπώμασι χρωμένων.» Στράβων : «Γεωγραφικά»
« Ο Εύξεινος Πόντος ... πιο παλιά... Λεγόταν Άξενος, άλλοι το ερμηνεύουν αφιλόξενος..., ενώ άλλοι δέχονται ότι άξενος (ξείνος – ξένος), στην πρώτη του σημασία, σήμαινε μαύρος.» Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 10
Ο Εύξεινος Πόντος ...λεγόταν άξεινος πόντος, από τις πρωτοελληνικές λέξεις άξειν παντ= μελανός, μαύρος δρόμος της σανσκριτικής Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.4

[6] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.93

[7] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 10

[8] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ. 12
Οι Botsford και Robinson δέχονται ότι η Μίλητος ίδρυσε 80 αποικίες. "*Αρχαία Ελληνική Ιστορία*", Αθήνα 1977, σελ. 75. - Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ. Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ. 6

[9] Η μεγάλη κινητικότητα αποικοισμού σημειώνεται τον 7° αιώνα, όταν το εμπόριο περνά στα χέρια των Φοινίκων και το Αιγαίο δοκιμάζεται. Πρώτοι οι Μιλήσιοι δημιουργούν αποικίες, ακολουθούμενοι και από άλλες ελληνικές πόλεις, πάνω στα εμπορικά ερείσματα του Ευξείνου Πόντου. – Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.96,97

[10] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ. 11,12. – Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.90

[11] Η Ηράκλεια συνοικίστηκε με αποίκους από τη Μίλητο και τη Βοιωτία. Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ. Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ. 6

[12] Η Αμισός συνοικίστηκε με αποίκους της Μιλήτου και Αθηναίους Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ . Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.6.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12

[13] Εφραιμίδη Ν. Δημήτρη: «ΠΟΝΤΟΣ» Εκδ. Πελασγός, Αθήνα 1986 σελ. 8

τιωτικό χαρακτήρα.[14] Αργότερα και στο εσωτερικό θα δημιουργηθούν οι πόλεις: Αμάσεια, Ζήλα, Σεβάστεια, Κόμανα, Νικόπολη και τα Σατάλα.[15]

Κατά άλλη άποψη η πρώτη εγκατάσταση των ελληνικών φυλών έγινε στην Τραπεζούντα, η οποία ιδρύθηκε από τους αρχαίους Πελασγούς[16] σε μια τοποθεσία με φυσική οχύρωση[17] και θεωρείται η αρχαιότατη και η άριστη ελληνική πόλη από των υπαρχόντων στην ανατολή,[18] ανθεί και δημιουργεί αποικίες.[19]

Με την μια ή την άλλη εκδοχή δεν αμφισβητείται η έντονη παρουσία και η κυριαρχία[20] των ελληνικών φύλων στην περιοχή, η επαφή τους με την μη-

---

[14] Το 435 π.Χ. τις επιθεώρησε ο ίδιος ο Περικλής.βλ. Bury J. & Meiggs R. «Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας» Αθήνα 1992 τομ 1ος σελ. 365. Οι Αθηναίοι είχαν διασφαλίσει από το βασιλιά Λεύκων της Κριμαίας, απαλλαγή εξαγωγικών δασμών και τιμωρούσαν με κεφαλική ποινή τη μεταφορά σιτηρών σε μη Αττικό λιμάνι. Botsford και Robinson, Παγκόσμια ιστορία, Ακαδημίας Επιστημών Ε.Σ.Σ.Δ τόμος Β1 σελ365

Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ. 12

[15] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.90

[16] Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β΄ έκδοση, Αθήνα 1990, σελ 185

[17] ...στην πιο απρόσιτη και πιο καλοκρυμμένη ζώνη του παλιού κόσμου, ανάμεσα σε θυελλόδαρτες θάλασσες και απότομες οροσειρές.»

Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ.37

[18] ...Η αρχαιότατη Ελλάδα και οι αρχαιότατες ελληνικές πόλεις δεν πρέπει να αναζητηθούν στην Πελοπόννησο, ούτε στην Αττική ή στη Δωρίδα, αλλά στις κοιλάδες του Καυκάσου και στις ανατολικές ακτές του Ευξείνου Πόντου... Εδώ ήταν η Τραπεζούντα ... μια από τις πρώιμες αρχικές εγκαταστάσεις του αρχαίου πελασγικού λαού, ...(Τραπεζούς η πόλις, πόλις αρχαιοτάτη και των γε εν τη εώα πασών αρίστη, Eugen. Mss, Fol. 179 recto der K.f. Pariser- Bibliothek. Πρεσβυτάτης είπερ άλλη τις υπαρχούσης. Bess, Mss Ven. p. 133 recto) Είναι ανέφικτο να προσδιοριστεί ακριβώς η χρονολογία της πρώτης ίδρυσής της.

Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ.30

[19] Μιας στα υψίπεδα της χερσονήσου του Ταύρου, ως ενδιάμεσης. Μιας δεύτερης στην Αρκαδία..,(οι κάτοικοι της οποίας επέστρεψαν στον Πόντο, όταν, αρνούμενοι να μετεγκατασταθούν στα τείχη της Μεγαλόπολης σε μια αντι- Σπαρτιατική πολιτική, κατ' εντολή του Επαμεινώνδα, Θηβαίου στρατηγού, αυτός κατέστρεψε τον τόπο πρώτης εγκατάστασης. Παυσανίου Αρκαδικά παρ.27) και τρίτης προς τη θάλασσα της αρχαίας Ερυθραίας κοντά στον Ελλήσποντο.

Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ.31,32

Την άποψη αυτή, ότι τα Ελληνικά φύλα πρωτοεγκατεστάθηκαν στον Πόντο και στην Τραπεζούντα, υποστηρίζουν οι Κοινωνιολόγοι Edmod Demolins ("Comment la Route crée le type social ») και ο G.d' Azembuja (" L' Ancienne Gréce ») οι οποίοι υποστηρίζουν η Αργοναυτική εκστρατεία, η θεωρούμενη παραδόξως μυθική, οφείλεται εις ανάμνησιν των οικείων και πατρίων εδαφών. Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β΄ έκδοση, Αθήνα 1990, σελ 186

[20] «...αποικίες εννοούμε... και πόλεις ήδη κατοικημένες, τις οποίες οι Έλληνες κυρίευσαν ή εγκαταστάθηκαν εγκαθιδρύοντας ειρηνική συμβίωση ... τους οποίους και σταδιακά εξελλήνισαν. Οι λαοί αυτοί ήταν οι Χάλυβες ή Χάλδοι ή Χαλδαίοι ή Αρμενοχάλυβες, οι Μοσσύνοικοι, οι Δρίλες, οι Μάκρωνες ή Μακροκέφαλοι ή Σάννοι ή Τζάνοι, οι Σκυθηνοί, οι Κερκίτες, οι Ταχόοι, οι Αιγυπτιακής καταγωγής Λαζοί ή Κόλχοι, οι Αβασγοί, οι Μόσχοι ή Μέσχοι, οι Τιβα-

τροπολιτική Ελλάδα και τη Μίλητο. Η περιοχή προσφέρει πλούσια γεωργικά και αλιευτικά προϊόντα, καθώς και πλούσιο υπέδαφος σε χαλκό, σίδηρο, ασήμι και χρυσό.[21] Η Τραπεζούντα και η Σινώπη[22] αποτελούσαν τα τελευταία λιμάνια της Μαύρης θάλασσας και διευκόλυναν το διακομιστικό εμπόριο προς το Αιγαίο.[23] Παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη του τόπου, αναπτύσσεται και ο Ελληνικός πολιτισμός, καθόσον η ελληνική συνείδηση του πληθυσμού παραμένει αναλλοίωτη, αν όχι επαυξημένη,[24] καθώς διέστειλαν τον εαυτό τους από το ντόπιο πληθυσμό, όταν οι ντόπιοι δεν αφομοιώνονται και ελληνοποιούται.[25] Άλλοτε διατηρούν καλές σχέσεις με τους ντόπιους[26] ή αναγκάζονταν, οι ντόπιοι, να δεχθούν την κυριαρχία των ισχυρότερων Ελλήνων.[27] Οι ελληνικές πόλεις

ρινοί ή Τιβαρηνοί ή Τιβρανοί και οι Παφλαγόνες «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.25- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.15

[21] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12 «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.26

[22] Ο Διογένης ο Κύων, που έζησε το 4° π.Χ αιώνα, κυνικός φιλόσοφος κατάγονταν από τη Σινώπη. Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ 7

[23]Από τον 5° αιώνα π.Χ. η περιοχή της Κριμαίας είναι κύριος προμηθευτής του σιταριού της Αθήνας. Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ. 12

Κυρίως διακομίζονταν προς το Αιγαίο σιτηρά, είδη ξυλείας, αλλά και δούλοι, κυρίως Σκύθες. «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.27

[24] « Η νοσταλγία, όπως συμβαίνει σ' όλους τους ξενιτεμένους, τους έφερε νοερά πιο κοντά στην παλιά πατρίδα. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12 «...υπήρχεν εις τον Πόντον δευτέρα Ελλάδα, μετά της οποίας από αρχαιοτάτων χρόνων ήρχετο η πρώτη εις επικοινωνίαν μετ' αυτής» Βαλιούρης Παντελής: «Ο Ελληνισμός του Πόντου» στο «Οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες», επιμέλεια Αβραμάντη Ι. εκδ. Επιτροπή Ποντίων, Αθήνα 1972 σελ.23

[25] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12

[26] Λαοί που αναφέρονται ότι ζούσαν γύρω από τις ελληνικές αποικίες είναι: οι Λευκόσυροι και οι Παφλαγόνες, οι Τιβαρηνοί ή Τιβρανοί , οι Χάλυβες (ο Όμηρος τους αναφέρει ως Αλιζώνες και αργότερα Χαλδαίους), οι Μοσσύνοικοι, οι Δρίλες, οι Μακρώνες ή Μακροκέφαλοι (αργότερα ονομάστηκαν Σαννοί ή Τσάνοι), οι Σκυθινοί, οι Κερκίτες ή Ασπαΐτες, οι Ταόχοι, οι Φασιανοί, οι Σάσπειρες, οι Βέχειροι, οι Βυζήρες, οι Κίσσιοι, οι Κόλχοι ή Λαζοί που διακρίνονταν στις φυλές: Μαχελόνες, Ζυνδρείτες, Λαζοί, Άψιλες, Αβασκοί ή Αβασγοί, Σανίγες, Κοραξοί, Ηνίοχοι και Ζοανοί

Ξενοφώντα: Κύρου Ανάβαση Ε΄ 6, Η΄ 9, Ε΄ 5, Ε΄4, Ε΄ 2, Δ΄, Δ΄7, Δ΄4, Δ΄6 .- Ηροδότου Γ΄94, Α΄28, Γ΄94, Β΄104 Α΄104 Δ΄37, Δ΄103-105. – Στράβων C 647, 18, 12,3 . – Αισχύλος: «Προμηθέας Δεσμώτης» 714-715, . – Διόδωρος ο Σικελιώτης Α΄28, 52 στο Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.90,91

[27] Η αποικιακή εξάπλωση προς την περιοχή του Πόντου (Εύξεινος, Καύκασος) συνάντησε ισχυρή αντίσταση κυρίως από μια ευημερούσα γυναικοκρατούμενη (μητριαρχική κοινωνία) λαότητα, τις Αμαζόνες. «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.27

είναι κατ' αρχή ανεξάρτητες κατά το πρότυπο της πόλης κράτους,[28] ως τον 6° π.Χ. αιώνα, [29] οπότε ο Πόντος θα περάσει στην κηδεμονία των Περσών σε ενιαία σατραπεία, με ένα καθεστώς αυτονομίας και ανεξάρτητης αυτοδιοίκησης.[30] Όταν το 401 π.Χ. φθάνουν οι μύριοι του Ξενοφώντα στην περιοχή της Τραπεζούντας, η Σινώπη[31] είναι κυρίαρχη στην περιοχή και η Τραπεζούντα[32] σε ακμή.

Στα χρόνια που ακολουθούν μέχρι την κοσμοκρατορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου οι πόλεις του Πόντου ευημερούν και επεκτείνονται όχι μόνο στα παράλια αλλά και στο εσωτερικό, εξελληνίζοντας όλο και περισσότερα φύλα.[33]

Ο Μέγας Αλέξανδρος δεν θα περάσει από τον Πόντο[34], θα επαναφέρει όμως το δημοκρατικό πολίτευμα στην Αμισό, που της το είχε στερήσει η Περσοκρατία. Η κυριαρχία του θ' ανοίξει τους εμπορικούς δρόμους, μεγαλώνοντας την οικονομική και πολιτιστική αίγλη των πόλεων του Πόντου.[35]

Από τα χρόνια του Μεγαλέξανδρου και δώθε η ονομασία Πόντος επικράτησε για την περιοχή, ενώ προηγούμενα αποτελούσε μέρος της Καππαδοκίας και λεγόταν «*Καππαδοκία η προς Πόντο*». Οριοθετείται από τον Εύ-

---

[28] «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.27

[29] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12 «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός»τόμος 1ος σελ.27

[30] Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ 7. -Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 12. -«Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού Ο ΠΟΝΤΟΣ Ιστορία, Λαογραφία, Πολιτισμός» τόμος 1ος σελ.27,28

[31] Οι Σινωπείς με τη βοήθεια και των πόλεων της Κερασούντας, των Κοτυώρων και της Ηράκλειας, προσφέρθηκαν να μεταφέρουν, με πλοία, στη Θράκη τους Μύριους του Ξενοφώντα, ο οποίος βλέποντας την Ελλάδα της Ανατολής θέλησε να χτίσει πόλη. Σαμουηλίδη Χρήστου ό.π. σελ.16-23

[32] Η πόλη έμεινε αλώβητη στα χρόνια της περσικής επέκτασης» Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ. 37

[33] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.13. Κατά την εποχή του Μεγαλέξανδρου αναφέρονται σαν εξελληνισμένες περιοχές τα Κόμανα, τα Κάβειρα, η Γαζιούρα και η Αμάσεια. - Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β' έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.98. - «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού» τόμος 1ος σελ 28

[34] , επί Μεγάλου Αλεξάνδρου, (η Τραπεζούντα) συμμετείχε χωρίς θύματα στην εθνική δόξα των Ελλήνων Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ. 37
Πόντιοι ενίσχυσαν τις φάλαγγες του Μ. Αλεξάνδρου. Αχ.Στ. Ανθεμίδη: «Τα απελευθερωτικά Στρατεύματα του Ποντιακού Ελληνισμού 1912-1924) Εκδ. Ευστ. Γ. Γιαλτουρίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 52

[35] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.13

ξεινο Πόντο (Μαύρη θάλασσα), την Κολχίδα (σημερινή Λαζική) ανατολικά, νότια από την Καππαδοκία και δυτικά από την Παφλαγονία. Πόντος λεγόταν και το βασίλειο των Μιθριδατών.[36]

Στα χρόνια των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου το υπάρχον κράτος των Μιθριδατών,[37] το οποίο προσχωρεί στο Μ. Αλέξανδρο με τον Μιθριδάτη Β΄ γίνεται και τυπικά ένα από τα ελληνιστικά διάδοχα κράτη και από τα εξελληνισμένα της Μ. Ασίας,[38] όταν επεκτείνεται και προσαρτεί τις ελληνικές πόλεις του Πόντου ως ποντιακή επαρχία. Το βασίλειο του Πόντου, κατακυρωμένο στη διεθνή πολιτική, έρχεται στο προσκήνιο με τον τελευταίο και σημαντικότερο βασιλιά Μιθριδάτη τον ΣΤ΄ το Μεγάλο (120-63 π.Χ.), που ονομάστηκε και Ευπάτωρ. Ο ελληνογενής και νυμφευμένος με Ελληνίδα βασιλιάς έτυχε ελληνικής παιδείας και προσπάθησε να εξελληνίσει το κράτος του. Καθιέρωσε ως επίσημη γλώσσα την ελληνική, αλλά και σαν ανεπίσημη χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα[39]. Η ελληνική θρησκεία απλώθηκε παντού.[40]

---

[36] Η ανατολική περιοχή ονομάστηκε Πολεμωνιακός Πόντος, ενώ το Δυτικό Διόσποντος και αργότερα Ελενόποντος από τη μητέρα του μεγάλου Κωνσταντίνου. Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.5.-Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 13. - «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού» τόμος 1ος σελ 29

[37] Ο Αριοβαρζάνης (363 – 337π.Χ.), σατράπης, έγινε ο πρώτος βασιλιάς του Πόντου και ο Μιθριδάτης ο Α΄ (337-302 π.Χ.) στέριωσε το ανεξάρτητο κράτος στην περιοχή της Ανατολικής Μαύρης Θάλασσας. Ο Μιθριδάτης ο Β΄ (302- 266 π.Χ.) επέκτεινε το κράτος στην Καππαδοκία και την Παφλαγονία. Τον Αριοβαρζάνη Β΄ (266-255 π.Χ.) διαδέχτηκε ο Μιθριδάτης ο Γ΄ (255-222 π.Χ.) που παντρεύτηκε την ελληνίδα κόρη του βασιλιά της Συρίας, Σελεύκου. Ο Μιθριδάτης ο Δ΄ (222-184 π.Χ.) κατάφερε να επεκτείνει το κράτος του ως τα Κιμιάτα της Παφλαγονίας. Ο Μιθριδάτης ο Ε΄ ο ευεργέτης (157 – 120 π.Χ.), συμμάχησε με τους Ρωμαίους και προσάρτησε στο κράτος του τη Μεγάλη Φρυγία. Ο τελευταίος βασιλιάς ο Μιθριδάτης ο ΣΤ΄ ο Μεγάλος ο Ευπάτωρ (120-63 π.Χ.) αναστάτωσε για πολλά χρόνια τη Ρώμη. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 25,26

[38] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.98,99

[39] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ. 13
Ευαγγελίδης Τρύφων: «Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντας», Εισαγωγή – σχόλια Κώστα Φωτιάδη, Θεσσαλονίκη 1994 σελ.9
Στράβων «Γεωγραφικά, Καππαδοκία – Πόντος» Αθήνα 1994 τόμ 112,123
Ιωαννίδης Σάββας : «Ιστορία και Στατιστική της Τραπεζούντας και της γύρω περιοχής», Θεσσαλονίκη, 1988 σελ.21,22

[40] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.13
-Cumont F., "Die Mysterien des Mithra" Leipzig-Berlin, 1923 p 217
-Χρύσανθος "Η Εκκλησία Τραπεζούντος" Αθήνα 1933 σελ. 10,112
-Στράβων "Γεωγραφικά, Πόντος Καππαδοκία" εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1994 σελ.47
Το μυστικό, σκοτεινό και απολυταρχικό περιεχόμενο των θεοτήτων της Ανατολής ελλογικεύεται, αποκτά φωτεινότητα και δημοκρατικοποιείται. Ο άκρατος ιδεαλισμός και θεοκρατισμός μεταβάλλεται στον υλισμό, στη φωτεινότητα και στη θετικότητα. Οι θεότητες της ανατολής

Μετά το άδοξο τέλος του Ευπάτωρα,[41] ο Πόντος περνά στην κυριαρχία ή την επιρροή των Ρωμαίων ανάλογα με τις πολιτικές συγκυρίες. Η πρόοδος του ποντιακού ελληνισμού συνεχίστηκε. Οι Έλληνες του Πόντου διατηρούν το φρόνημα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό τους και είναι φορείς του οικονομικού και μορφωτικού πνεύματος της περιοχής.[42] Μεγάλη ανάπτυξη γνωρίζει η Τραπεζούντα[43] λόγω της γεωγραφικής της θέσης. Θα είναι ο ναύσταθμος των Ρωμαίων[44] και ο εμπορικός δρόμος της Ανατολής[45] προς την Ευρώπη μέχρι το 257 μ.Χ., όταν λεηλατείται και εξανδραποδίζεται από τους Γότθους και τους Βορανούς ή Βοράδους. Επανακάμπτει τον 5° αιώνα μ.Χ.[46] και ακμάζει τον 6° και 7° αιώνα μ.Χ., αφού επιλέγεται ως κέντρο στρατιωτικού εφοδιασμού των Βυζαντινών στους πολέμους εναντίον των Περσών, των Αράβων και Τουρκομάνων, με ορμητήριο τη Ριζούντα.[47]

ταυτίζονται με ελληνικές ή μορφοποιούνται σε ελληνόμορφη έκφραση. Η Αναΐτιδα ή Μα θα ταυτιστεί με τη Ρέα ή Κυβέλη, την Άρτεμη ή Σελήνη. Η θεότητα του μήνα Φαρνάκου γίνεται ο θεός Σελήνη (ο Φέγγων). Ο Μίθρα, δαίμονας κατά τον ζωροαστρισμό, αποκτά ευγένεια, ημερότητα, μέτρο και φωτεινότητα τέτοια που ταυτίζεται με τον Ερμή, τον Απόλλωνα και τελικά με τον Ήλιο και ως τέτοιος θα διαδοθεί ως αυτόνομη θεότητα στον Ελληνορωμαϊκό κόσμο.
Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 26-31
Εγκυκλ. «Νέα Δομή» εκδ. Δομή Αθήνα 1996 τόμος 22ος, σελ.148
Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.8

[41] Αφού ηττήθηκε από τους Ρωμαίους και προδόθηκε από το γιο του, μετά από τρεις περιόδους πολέμων – στην πρώτη είχε απελευθερώσει τη Μικρά Ασία, όλη την σημερινή Ελλάδα και τα νησιά εκτός της Ρόδου και της Χίου, διέταξε να τον σκοτώσουν. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 29,31

[42] Οι επιδρομές των Σκυθών επηρεάζουν αρνητικά τις Ακτές του Βόρειου Ευξείνου Πόντου. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ 13

[43] «...ήταν μια μεγάλη και πολυάνθρωπη πόλη, με ωραίους ναούς, θαυμάσια κτίρια, θέατρα, ξενώνες, φιλοσοφικά στέκια και ξενώνες» Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996. - Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ. 9
Ζώσιμος «Ιστορία Νέα» Βόννη 1837 Α΄33 – Ευαγγελίδης Τρύφων «Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντος» Οδησσός 1898 σελ. 65,66

[44] Ο Ρωμαίος Πομπήιος, ανάμεσα στις πόλεις που θα κτίσει θα είναι και η Νικόπολις (Σερπίν-Καραχισάρ – σαρκί) Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 33. - Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.9

[45] Ο δρόμος προς την ανατολή ξεκινούσε από Τραπεζούντα προς Ταυρίδα – Ασία είτε από τη Σινώπη – Αμισό προς Καππαδοκία. Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.9

[46] ...όταν γίνεται σταθμός της πρώτης ρωμαϊκής λεγεώνας. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 33

[47] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ 14

Ο Απόστολος Ανδρέας μυεί τους Πόντιους στο Χριστιανισμό.[48] Η ελληνική γλώσσα, που ομιλούνταν και από τις περισσότερες εξελληνισμένες ντόπιες εθνότητες, είναι χρήσιμο εργαλείο στο ιεραποστολικό έργο του Χριστιανισμού.

Έτσι η Ορθοδοξία θα λειτουργήσει, αρχικά, σαν μοχλός να περάσει ο ελληνισμός στους ντόπιους πληθυσμούς την πολιτιστική και εθνική του ταυτότητα,[49] ενώ, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, θα λειτουργήσει σαν κέλυφος προστασίας της ταυτότητάς του.[50] Επί Ιουστινιανού συμπληρώθηκε ο εκχριστιανισμός και, ταυτόχρονα, ο εξελληνισμός όλου του Πόντου και της Λαζικής χώρας. Ο ελληνικός πολιτισμός ξαπλώθηκε σ' όλη την περιοχή.[51]

Στα πρώιμα βυζαντινά χρόνια θα κτιστεί το μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά[52], που μαζί με τα άλλα μοναστήρια του Αγίου Ιωάννη του Βαζε-

---

Ευαγγελίδης Τρ.: «Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντος» σελ. 70

[48] Κώστας Φωτιάδης: «Μοναχισμός και Μοναστήρια» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» Επτά Ημέρες Καθημερινή Αθήνα 1996,σελ. 84-86. Γλαδίνας Α.: «Ιστορία της Εκκλησίας», εκδ. Αριστοτέλειο Πανεπ. Θεσσαλονίκης, Θεσ/νίκη 1986, σελ. 34

Ο πολιούχος και τοπικός Άγιος της Τραπεζούντας μαρτύρησε, αφού καθαίρεσε τη λατρεία του Μίθρα από το Μίθριον όρος. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ14-Φωτιάδη Κώστα: «Ο Άγιος Ευγένιος ο Τραπεζούντιος της Ρωμανίας» στο: «*Από τον Άγιο Ευγένιο στη Ρωμανία*» εκδ ΚΕ.ΠΟ.ΜΕ., Θεσ/νίκη 1995 σελ. 15 .-Παρανίκας Ματθαίος: «Εισαγωγή του Χριστιανισμού εις την Τραπεζούντα και Χαλδία», στο: *Εκκλησιαστική Αλήθεια*, έτος ΙΘ', αρ.30 Κων/πολη 1899 σελ 267. -Χρύσανθος : «Η Εκκλησία Τραπεζούντος» Αθήνα 1933 σελ. 114. Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ.9. – Π. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» Εκδ. Β' Ρήσος Αθήνα 1990, σελ. 111-113

[49] Την εποχή του Ιουστινιανού εκχριστιανίστηκε τελευταία και η φυλή του Πόντου, οι Τζάνοι. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.14

[50] "*Η εκκλησία μέχρι το 18ο αιώνα ήταν η μόνη αποτελεσματική πολιτική δύναμη στη νέα ελληνική κοινωνία, υπό την μορφή της εθνικής κοινότητας των Ρωμαίων Χριστιανών, στα πλαίσια της οσμανικής πραγματικότητας.*» Νεοκλής Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, σελ.95

Η Χριστιανική πίστη ήταν βασικό διακριτικό στοιχείο των Ελλήνων. Και γι' αυτό οι Τούρκοι ταύτιζαν κάθε χριστιανό με τον Έλληνα. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 57

[51] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.111-114.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.36

[52] Η Παναγία Σουμελά κτίστηκε στα χρόνια του Μ. Θεοδοσίου το 386μ.Χ. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.14

Παπαμιχόπουλος Κ. «Περιήγησις εις Πόντον» Αθήνα 1903 σελ. 58. -Σκαλιέρη Γ. «Η αυτοκρατορία της Τραπεζούντος» Αθήνα 1921,σελ. 93. -Αθανασιάδης Στ. «Η Ιστορία και η Λαογραφία της Σάντας» τόμ. 1ος , Θεσσαλονίκη 1967, σελ. 150 κ.ε. – Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και οι Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ. 268.

λώνα[53], του Αγίου Γεωργίου του Περιστερεώτα[54] και την Παναγία Γουμερά θα αποτελέσουν πόλο διάδοσης, αλλά και συντήρησης, της Ορθοδοξίας και του ελληνισμού.[55] Εξ' άλλου οι επίσκοποι Νεοκαισάρειας και Τραπεζούντας, συμμετέχοντας στις Οικουμενικές Συνόδους, θα πρωταγωνιστήσουν στα οικουμενικά ζητήματα της Ανατολικής Εκκλησίας και της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.[56]

Η περιοχή του Πόντου έτυχε ιδιαίτερης μεταχείρισης από τους βυζαντινούς αυτοκράτορες, εξ αιτίας της στρατηγικής θέσης του διοικητικού «θέματος» του Πόντου[57]. Παραχωρούσαν ιδιαίτερα προνόμια και απεριόριστη διοικητική αυτονομία και δικαιοδοσία στους θεματάρχες[58]. Και στην περίοδο της επικράτησης του φεουδαρχισμού στην αυτοκρατορία, κοντά στους μεγάλους γαιοκτήμονες, τους Δυνατούς, διατηρήθηκε η μορφή της μικρής αγροτικής καλλιέργειας, τα *ελευθερικά χωρία* με τους *χωρίτες,* αλλά δημιουργήθηκαν και τα στρατιωτόπια με ένοπλους καλλιεργητές της ιδιόκτητης γης, τους μικρούς κτηματίες στρατιώτες.[59]

Ιδιόρρυθμο καθεστώς ατέλειας και οικονομικών κινήτρων ήταν και το φορολογικό σύστημα, που αναγκάστηκαν να καθιερώσουν οι αυτοκράτορες και ίσχυε στον Πόντο, για την καθήλωση του πληθυσμού στην περιοχή,[60] ώστε να αποτελέσει θώρακα της αυτοκρατορίας απέναντι στους πολυάριθμους εχθρούς της.[61]

Το ελληνικό φρόνημα και η μαχητικότητα διατηρήθηκε και εξ αιτίας εκείνου του κοινωνικού συστήματος. Οι θεματάρχες του Πόντου αισθάνονταν δυνατοί, και όταν οι αυτοκράτορες αδιαφορούσαν για τις ανατολικές αυ-

---

[53] Κτίστηκε το 270 μ.Χ. Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ. 268.
Πανάρετος «Ιστορία της ιεράς μονής Βαζελών» Τραπεζούντα 1909 σελ 61 κ.ε.

[54] Κτίστηκε το 752 μ.Χ. Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ. 268- Γερβάσιος «Επαρχία Ροδοπόλεως» στο Αρχείο Πόντου, τόμ.6 Αθήνα.

[55]. Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.14

[56]. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 36, 37

[57] Το μεγαλύτερο μέρος του Πόντου ανήκει στο θέμα της Χαλδίας με πρωτεύουσα την Τραπεζούντα, μετά τη διοικητικό διακανονισμό από τον Ιουστινιανό. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 39

[58] Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.15,16

[59] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.38

[60] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.38
Zacharia von Lihgenthal, Griech.-Rom.Recht., Berlin 1892, σελ.228-236

[61] Την περίοδο αυτή και τα κατορθώματα των ακριτών εμπνέουν τους ανώνυμους ραψωδούς που υμνούν πρόσωπα και γεγονότα με τα «Ακριτικά Τραγούδια» Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.38,39

τές επαρχίες, αποστασιοποιούνταν απ' αυτούς και ενεργούσαν ως ανεξάρτητοι.[62]

Το 10ο αιώνα, η Τραπεζούντα είναι σημαντικό κέντρο εμπορίου (ελέγχει το δρόμο του μεταξιού),[63] γραμμάτων, πολιτικής και στρατιωτικής οργάνωσης, γεγονός που ισχυροποιεί τον ελληνισμό στην περιοχή.[64] Και είναι τέτοιος ο ελληνισμός, ώστε όταν μετά την ανακατάληψη της Κρήτης, από το Νικηφόρο Φωκά, το 10ο αιώνα (961μ.Χ.) και το διώξιμο των Σαρακηνών, οι οποίοι εκτός από τους εξισλαμισμούς, είχαν αποδεκατίσει τον πληθυσμό, έγινε μια ομαδική μετανάστευση Μικρασιατών και Ποντίων στη Μεγαλόνησο.[65]

Η πτώση της Κωνσταντινούπολης στα χέρια των Φράγκων της Δ΄ Σταυροφορίας, τον Απρίλη του 1204 μ.Χ., είχε σαν αποτέλεσμα την κατάτμηση της βυζαντινής αυτοκρατορίας σε μικρά λατινικά κρατίδια και δύο ελληνικά, αυτό της Νίκαιας και της Τραπεζούντας. Το τελευταίο ιδρύθηκε από τον απόγονο των Κομνηνών, Αλέξιο με τη βοήθεια του αδελφού του Δαβίδ και της θείας τους Θάμαρ, βασίλισσας της Γεωργίας (Ιβηρίας).[66]

---

[62] Οι Θεόδωρος Γαβράς, ο ανιψιός του Κωνσταντίνος Γαβράς και ο Γρηγόριος Ταρωνίτης είναι οι ανεξάρτητοι θεματάρχες, γνωστοί από τον ηρωισμό και τα κατορθώματά τους. Ο πρώτος ελευθέρωσε την Τραπεζούντα και τη γύρω περιοχή από τους Σελτζούκους στα 1074-5 και θα είναι αυτόνομος ηγεμόνας ως το 1098. Έργο που θα συνεχίσει ο Κων/νος από το 1126-1140. Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.102-103.-Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Αριστοτέλειο Π. Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996 σελ.16 – Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α: "Συμβολαί εις την ιστορίαν της Τραπεζούντος. Θόδωρος Γαβράς", Βυζαντινά Χρονικά, τόμος 12ος , σελ. 133-137.- Σαββίδης Αλ.: "Το Βυζάντιο και οι Σελτζούκοι Τούρκοι τον 11ο αιώνα" Αθήνα 1980.- Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ.71- Παπαδόπουλος Ανθ.: «Ο Πόντος διά των αιώνων» Στο Αρχείον Πόντου τόμος 1ος, 1928, σελ. 12 – 13. Άννα Κομνηνή: «Αλεξιάς» ΙΙ σελ. 161-162. – Ιωαννίδης Σ: «Ιστορία και στατιστική της Τραπεζούντος» σελ.41

[63] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.103

[64] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.15.- Ευαγγελίδης Τρύφων: «Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντος» σ. 70 & 74. -Heyd W: "Geschichte des Levantehandels im Mittelalter" Στουτγάρδη 1879 τ. Α΄, σελ. 50-51

[65] Μετανάστευση στην Κρήτη, με έγκριση της Βενετικής Δημοκρατίας, έγινε και στα 1414 μ.Χ. 880 οικογένειες Ποντίων από την Τραπεζούντα εγκαταστάθηκαν κοντά στη Σητεία, σε μια περιοχή που ονομάστηκε Τραπεζούντα. Ο Γεώργιος Τραπεζούντιος, αριστοτελικός θεολόγος και φιλόσοφος, που γεννήθηκε στο Χάνδακα το 1396 , κατάγονταν από τους παραπάνω Πόντιους μετανάστες. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.49. - Noiret H., «Documents inedits pour servir a la docimation Venitienne en Crete 1380-1845» Paris 1896, σελ. 72-225

[66] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.16 - .- Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ.34 – Μηλιαράκης Αντ. «Ιστορία του Βασιλείου της Νικαίας και του Δεσποτάτου της Ηπείρου» Αθήνα 1898, σελ. 1204 – 1261. – Σταυρίδου Ζαφράκα Αλκ.: « Νίκαια και Ήπειρος τον 13ο αιώνα» Θεσσα-

Αυτή καθαυτή η ίδρυση της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας καταδεικνύει την ελληνικότητα των χωρών εκείνων[67], αλλά και οι αυτοκράτορες[68] χρησιμοποιούν τον τίτλο «πιστός βασιλεύς και αυτοκράτωρ Ρωμαίων» μέχρι το 1261 μ.Χ., οπότε ανακαταλαμβάνεται η Κωνσταντινούπολη και ο Μιχαήλ ο Η΄ ο Παλαιολόγος ζητεί από τους Τραπεζούντιους να μη χρησιμοποιούν τη προσηγορία αυτή.[69] Από τη χρονολογία αυτή ο τίτλος που φέρουν οι Τραπεζούντιοι Μεγαλοκομνηνοί είναι: «Βασιλεύς και Αυτοκράτωρ πάσης Ανατολής, Ιβήρων και Περατείας».[70] Ο λαός όμως διατηρεί την ονομασία Ρωμαίοι και Ρωμανία, αλλά και Έλληνες, όπως καταφαίνεται και από τα Δημοτικά τραγούδια.[71] Το έμβλημα του κράτους είναι ο μονοκέφαλος αετός[72] που κοιτά στη δύση.[73] Στα 257 χρόνια ζωής του

λονίκη 1990. – Αραβαντινού Π.: «Χρονογραφία της Ηπείρου» τομ.Β΄ σ. 290. – Vasiliev A. : «Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας» Αθήνα 1954, σελ. 625-640.- Άμαντος Κ.: «Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους» Αθήνα 1997, τομ. 2ος, σελ. 378.- Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.115

[67] ...γενομένη προς άμυναν από οικείου και πατρίου εδάφους, ως ασφαλεστάτου ορμητηρίου, της Φυλής και του Κράτους τους, διαδηλούσιν αψευδώς την ιστορικώς και κοινωνιολογικώς ελληνικότητα των χωρών εκείνων και διαπιστούσιν καταφώρως μεγάλην και επιστημονικήν αλήθειαν, καθ' ήν τα Έθνη και αι Φυλαί εις τας παλαιάς αυτών οικήσεις καταφεύγουσιν, οσάκις ποικίλαι δυσχέρειαι ή ανωμαλείαι επιβάλλουσι τον περί των όλων και περί υπάρξεως αγώνα (Edmod Demolins: "Comment la Route crée le type social » και ο G.d' Azembuja :" L' Ancienne Gréce ») Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β΄ έκδοση, Αθήνα 1990. Σελ. 186

[68] Οι αυτοκράτορες της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντος ήταν με τη σειρά 1.Αλέξιος Α΄ (1204-1222) 2. Ανδρόνικος Α΄ ο Γίδος ή Γίδωνας (1222-01235) 3.Ιωάννης Α΄ ο Αξούχος (1235-1241) 4. Μανουήλ Α΄ ο Μεγάλος (1241-1263) 5. Ανδρόνικος Β΄ (1263-1266) 6. Γεώργιος Α΄(1266-1280) 7. Ιωάννης Β΄ (1280-1297) 8. Αλέξιος Β΄ (1297-1330) 9. Ανδρόνικος Γ΄ (1330-1332) 10. Μανουήλ Β΄ (1332-1336) 11. Βασίλειος Α΄(1336-1340) 12. Ειρήνη η Παλαιολογίνα (1340-1341) 13. Άννα Κομνηνή (1341-1342) 14. Ιωάννης Γ΄ (1342-1344) 15. Μιχαήλ Α΄ (1344-1349) 16. Αλέξιος Γ΄ ο Μέγας (1349-1390) 17. Μανουήλ Γ΄ (1390-1417) 18. Αλέξιος Δ΄ (1417-1446) 19. Ιωάννης Δ΄ ο Καλογιάννης (1446-1458) 20. Δαβίδ (1458-1461) Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 59.- Οδυσσέα Λαμψίδη: «Ο βυζαντινός Πόντος» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996, σελ. 13-15

[69] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 53

[70] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 17. – Ιωαννίδης Σ. «Ιστορία και Στατιστική της Τραπεζούντος» σελ.67
Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 53

[71] «Να σαν τη μάναν που γεννά... κι εφτάει υιόν τραντέλλεναν...», «...σον πόλεμον τραντέλλενας, ρωμαίικον παλληκάρι...» «Ν' αηλί εμάς και βάι εμάς , πάρθεν η Ρωμανία...», «...Η Ρωμανία αν επέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο.» «Την πόλιν όνταν ώριζεν ο Έλλεν Κωνσταντίνος ...είχεν Σύνοδον Ρωμαίους Δωδεκάδαν...» «Οι Τούρκ' όταν εκούρσευαν την Πόλ' την Ρωμανίαν ...Υιέ μ' αν ζης και γίνεσαι σην Ρωμανίαν φύγον...» «Κι ένας μικρός τουρκίτσος ρωμιογύριστος...» Στάθη Ευσταθιάδη :«Τα Τραγούδια του ποντιακού Λαού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992 σελ. 113, 120, 123, 125, 126, 133, 139

[72] Αετός είναι συνέχεια του Ρωμαϊκού που διατηρείται από τους βυζαντινούς μέχρι το 1204 και μεταφέρεται στην ποντιακή αυτοκρατορία. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.64

[73] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ 54

κράτους σημειώνεται οικονομική πρόοδος[74] αλλά και σημαντική άνθιση στις τέχνες τις επιστήμες στον πολιτισμό.[75] Πολιτισμός με έντονες καταβολές από την αρχαιότητα, διαχωρίζεται από το Ισλαμισμό με την Ορθοδοξία, πεποίθηση και των λαϊκών στρωμάτων, και αμύνεται έναντι των Σελτζούκων στην αρχή και των Οθωμανών στη συνέχεια, που ζητούν την κυριαρχία της Τραπεζούντας, η οποία είναι ένα από τα μεγαλύτερα πολιτιστικά κέντρα της εποχής παγκόσμια.[76]

Η ανάπτυξη του κράτους είναι καθολική, δεν περιορίζεται μόνο στην πρωτεύουσα Τραπεζούντα,[77] αλλά και στην περιφέρειά του.[78]

Οι βασικές κοινωνικές τάξεις στο μεσαιωνικό ποντιακό κράτος ήταν οι τιμαριούχοι άρχοντες (δεσπότες), οι δουλοπάροικοι και οι ελεύθεροι (ενυπόστατοι) μικροϊδιοκτήτες γης, οι χωρίτες. Μεταξύ των τιμαριούχων υπήρχαν αντιθέσεις, καθόσον οι ντόπιοι, που είχαν και λαϊκό έρεισμα, θεωρούσαν επήλυδες και ξένους τους Σχολάριους, που ήλθαν από την Κων/πολη με την πτώση της στους Φράγκους και αποτελούσαν την κύρια φρουρά του παλατιού. Οι πάροικοι (δουλοπάροικοι ή «ανυπόστατοι» ή «εναπόγραφοι») δούλευαν στα βασιλικά, αρχοντικά και μοναστηριακά κτήματα.

Στα τελευταία χρόνια οι αυτοκράτορες επέτρεπαν την ασύδοτη εκμετάλλευσή της γης, από τις μονές, με αυτοκρατορικά χρυσόβουλα. Χάριζαν, επίσης, ολόκληρα ιδιόστατα (ιδιόκτητα) χωριά καθώς και τους «*πολύπλεθρους*» αγρούς τους και σε μοναστήρια, ιδιαίτερα στα τρία μεγάλα, της

---

[74] Από το 10ο αιώνα η Τραπεζούντα ήταν σπουδαίος εμπορικός σταθμός όπως αναφέρουν οι δύο Άραβες γεωγράφοι Μασσουδή και Ισταχρή. Η εμπορική κίνηση της πόλης αυξήθηκε όταν το 1291 η Πτολεμαΐδα, σημαντικό λιμάνι της Συρίας, καταλήφθηκε από τους Τούρκους. Έτσι άνθρωποι και προϊόντα από την νότια Ρωσία, Μεσοποταμία, τη Περσία, τη Συρία, τις ανατολικές Ινδίες και το Δυτικό κόσμο καταφθάνουν στο ελληνικό λιμάνι. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 15 - Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.53-59. - Δ.Ζακυνθηνός «Το Βυζάντιον» Αθήνα 1972, σελ 86, 88-89. Μητροπολίτη Χρύσανθου «Η Εκκλησία Τραπεζούντος» Αθήνα 1933, Αρχείον Πόντου τομ. 23-24 Αθήνα 1933, σελ.74-75. - Βησσαρίωνος «Εγκώμιον της Τραπεζούντος» σελ.29,187

[75] Στον Πόντο, την εποχή εκείνη της δεισιδαιμονίας και αμάθειας ...κανένας δεν εκτελέστηκε για θρησκευτικούς λόγους. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 17.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.17

[76] Ενώ οι Βυζαντινοί άρχοντες προσχώρησαν στον Ισλαμισμό τα λαϊκά στρώματα στρώματα συσπειρώθηκαν στη χριστιανική πίστη ενάντια στον Τούρκο. Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.104,105

[77] Η Τρ ήταν ένα εμπορικό κέντρο, ένας τόπος αποθήκευσης εμπορευμάτων, ένα κεντρικό υποκατάστημα, και μαζί με την Caffa και Tana το κέντρο του παγκόσμιου εμπορίου εκείνων των χρόνων. Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ.292 – Τινός εργαστηρίου κοινού ή εμπορίου της οικουμένης διπάσης ημίν ούσης πόλεως. Βησσαρίων: «Περί Τραπεζούντος», σελ. 142

[78] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 61-79

Σουμελά, του Περιστερεώτα και του Βαζελώνος. Ένα μέρος των δουλοπάροικων χρησιμοποιούνταν για τη φύλαξη και συντήρηση των κάστρων των μοναστηριών, που με τη σειρά τους προστάτευαν τα μοναστήρια από τους «Αγαρηνούς».[79]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
ΟΙ ΟΣΜΑΝΟΙ ή ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

1. Η Οσμανική κατοχή

Την άλωση της Κωνσταντινούπολης, το 1453 μ.Χ., ακολουθεί, οκτώ χρόνια μετά, αυτή της Τραπεζούντας, στις 2 Μαρτίου του 1461 μ.Χ.[80] Η οθωμανική κατοχή, εξ αιτίας της έντονης και οργανωμένης, λαϊκής αντίστασης στον Πόντο,[81] καθορίζει την τύχη των κατοίκων.[82] Η βασιλική οι-

---

[79] Λείψανα των δουλοπάροικων αυτών είχαν διατηρηθεί ως τον 20ο αιώνα. Αυτοί δούλευαν τα μοναστηριακά κτήματα, και ήταν δύο κατηγορίες: α) Οι «μορτίτες» οι οποίοι καλλιεργούσαν με δικά τους μέσα τα χτήματα και έδιναν για αντάλλαγμα ένα μέρος από τη σοδειά τους, συνήθως 1/10 και β) Οι «ημισιαστές» (τουρκ=μαραπάδες) που καλλιεργούσαν τα χωράφια με τα μέσα των μοναστηριών και έδιναν τη μισή σοδειά. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.60, 61

[80] Ο ποντιακός λαός και τα στρατευμένα παιδιά του (25.000) αντιστέκονταν στις επιθέσεις των Τούρκων, και ίσως κρατούσε περισσότερο από οκτώ χρόνια, ίσως προλάβαιναν να αποδώσουν οι προσπάθειες του Βησσαρίωνα στη Δύση, αν δεν ήταν δειλός ο τελευταίος αυτοκράτορας Δαβίδ και αν δεν έπαιζε τον ύπουλο συμβιβαστικό ρόλο του (έπεισε το Δαβίδ να παραδώσει χωρίς αντίσταση την πόλη) ο πρωτοβεστάριός του Αμηρούτζης, που λέγεται ότι ήταν πρωτοξάδελφος του Μαχμούτ πασά (οι μητέρες τους ήταν αδελφές από την Τραπεζούντα), στρατηγού του Μωάμεθ Β΄. Κατά τους χρονογράφους της εποχής ο Αμηρούτζης, αφού προκάλεσε πολλά επεισόδια σε βάρος του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αλλαξοπίστησε. Άλλοι γράφουν ότι εξισλαμίστηκαν μόνο τα παιδιά του. Ο Αλέξανδρος ως Σκεντέρ-μπεης, που πήρε μεγάλα αξιώματα και ο Βασίλειος ως Μεχμέτ- πασάς, που μετέφρασε ελληνικά συγγράμματα στην Αραβική. Εγκυκλ. «Νέα Δομή» Εκδ. Τεγόπουλος - Μανιτέας, Αθήνα 1996 σελ.236.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.121- 124. -Χρύσανθος: «Η εκκλησία της Τραπεζούντος» Αρχ. Πόντου 4-5 ,1933 – Σάθας Κων.: «Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη» Βενετία 1872, σελ.7,579.

[81] «Σε αντίθεση με τη γενικευμένη τάση συνεργασίας της ντόπιας αριστοκρατίας με τους Οσμανούς, που συναντάται στο βαλκανικό και ελλαδικό χώρο, φαίνεται πως μόνο στον Πόντο υπήρξε έντονη και οργανωμένη αντίσταση. Γι' αυτό και η ντόπια αριστοκρατία της Τραπεζούντας αφανίστηκε με πρωτοφανή βία και στην καλύτερη περίπτωση εξορίστηκε» Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.137.

Τα έτη 1467 και 1468 ο Ουζούν Χασάν, τουρκομάνος ηγέτης και γαμπρός των Κομηνών, διεξάγει σοβαρές επιθέσεις για την απελευθέρωση της Τραπεζούντας από τον Οσμανικό ζυγό. Το Μάη του 1472 ο Αλέξιος, ανεψιός του αυτοκράτορα Δαβίδ, γιος του Αλέξανδρου (Σκαντάριου) Κομνηνού, ηγούμενος στρατευμάτων του Χασάν, κατέλαβε την Τοκάτη, την Καισάρεια της Καππαδοκίας και προέλασε μέχρι την Άγκυρα. Στις 26 Ιουνίου του 1473 ανακόπτεται από τον Μωάμεθ ανάμεσα στην Παϊπούρη και το Τερζάν. Στην περίοδο αυτή οι Πόντιοι δεν έμειναν αμέτοχοι, πολλά ορεινά μέρη του Πόντου απελευθερώθηκαν και αντέταξαν αντίσταση στους Οθωμανούς, που εξυμνείται στα δημοτικά τραγούδια, όπως του «Ήλ' ο κάστρος», που τοποθετείται στο Φρούριο Κορδύλης (Ακτσέ-καλέ), το Πέτρωμα (Πέτρα-καλέ) και το Παλαιόκαστρο της Ματσούκας. – Την περίοδο αυτή των απελευθερωτικών αγώνων, κατά την παράδοση, ένοπλοι Ματσουκαίοι, φυγάδες Τραπεζούντιοι, μια Παρασκευή (αργία

κογένεια,[83] όλοι οι προύχοντες[84] και οι πλούσιοι της πόλης οδηγήθηκαν στη Κων/πολη και από εκεί στη Στράντζα της Ανδιανούπολης. Μέρος νέων στρατεύεται[85] ενώ γυναίκες αιχμαλωτίζονται για τα χαρέμια των Τούρκων.[86] Ένα σημαντικό μέρος των Ελλήνων των πλουσίων πόλεων και χωριών παίρνει το δρόμο της προσφυγιάς, κυρίως στα παράλια της μεσημβρινής και νότιας Ρωσίας και στις παραδουνάβιες χώρες αλλά και στα ελληνικά νησιά.[87] Η προσφυγιά κυρίως προς τη Ρωσία θα συνεχιστεί και στους επόμενους αιώνες.[88] Ένας σημαντικός αριθμός, κυρίως οι φτωχοί, καταφεύγει στα απρόσιτα και ορεινά μέρη, ενώ ένα μέρος εξισλαμίζεται.[89]

των Μουσουλμάνων) κατέλαβαν την Τραπεζούντα, αλλά δεν μπόρεσαν να την κρατήσουν, από τότε μέχρι το 1800 οι πύλες της πόλης έμεναν κλειστές την Παρασκευή.

Χρύσανθος: : «Η εκκλησία της Τραπεζούντος» Αρχ. Πόντου 4-5 ,1933 σελ.536,540. – Περ.Τριανταφυλλίδης: «Οι Φυγάδες» σελ. 45- 46 και «Προλεγόμενα» σελ. 46-47. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.129-131

[82] Ο Μωάμεθ Β΄ο Πορθητής έφυγε από την Τραπεζούντα την Άνοιξη του 1462, αν ληφθεί υπόψη ότι η άλωση της πόλης έγινε στις 2 Μαρτίου του 1461 και τα τόσα προβλήματα που αντιμετώπιζε στο νεόδμητο κράτος του, γίνεται φανερό ότι έπρεπε να οργανωθεί στην κτήση του αυτήν της οποίας τη διοίκηση ανέθεσε στον γιο και διάδοχό του Βαγιαζίτ. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.124,126

[83] Το Μάρτιο ή Νοέμβριο του 1463 ο Δαβίδ αποκεφαλίζεται μαζί με τους τρείς γιους του και τον ανιψιό του Αλέξιο Ε΄, ύστερα από την κατάδοσή του από τον Αμηρούτζη. Οδ. Λαμψίδη: « Απόψεις επί του κράτους των Μεγάλων Κομνηνών» Αρχ Πόντου, Αθήνα 1961, σελ. 27.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ126.- Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.105

[84] κάποιοι θα αναδειχθούν σε παράγοντες του Φαναριού, όπως οι Υψηλάντες και οι Μουρούζηδες. - Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ. 105

[85] Ένα μέρος περιλαμβάνει, ο σουλτάνος στους ιππείς (σπαχήδες) και στα μέλη της προσωπικής του φρουράς, άλλους κατάταξε στο σώμα των γενιτσάρων και άλλους τους ενέταξε στο σώμα των ίτς-ογλάν. Οδ. Λαμψίδη: «Ο Μικρασιατικός Πόντος από την τουρκική κατάκτηση (1461) ως τα μέσα του 17ου αιώνα» Ιστορία του ελληνικού έθνους, Αθήνα, εκδοτική Αθηνών, τόμος Ι΄σελ 180. – Χατζησαββίδης Α. Σωφρ.: «Ελληνική Εκπαίδευση και πνευματική ζωή του Πόντου (1461-1922)», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993 σελ. 30

[86] . Οδ. Λαμψίδη: «Ο Μικρασιατικός Πόντος από την τουρκική κατάκτηση (1461) ως τα μέσα του 17ου αιώνα» Ιστορία του ελληνικού έθνους, Αθήνα, εκδοτική Αθηνών, τόμος Ι΄σελ 180.- Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.117-118

[87] . Εκεί θα κτίσουν νέες ελληνικές πόλεις και πολιτισμικά κέντρα βρίσκοντας φιλοξενία από την ομόθρησκη Ρωσία. Πόντιοι της διασποράς είναι οι Υψηλάντηδες, πρωτεργάτες της επανάστασης του 1821. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 17. - Φωτιάδη Κώστα «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ. 102 .- Φωτιάδη Κώστα: «Οι Έλληνες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η γένεση της διασποράς» Στο Οι Έλληνες στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1995, σελ 14.- Χαραλαμπίδης Μιχάλης : «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα», Αθήνα 1991 σελ. 17.- Ζωΐδης Γ.: «Πατροπαράδοτη Φιλία», Βαρσοβία 1958, σελ. 44. – Κάλφογλου Ι.: «Ο Άποικος» Βατούμ 1919, σελ. 76.- Τριανταφυλλίδης Περ.: «Οι Φυγάδες» Αθήνα 1870 σελ. 167. Ενεπεκίδης Π. : « Αλέξανδρος Υψηλάντης. Η νίκη του ελληνικού ιδεαλισμού» στα Πρακτικά του Β΄Παγκόσμιου Συνεδρίου Ποντιακού Ελληνισμού , Θεσσαλονίκη 1988, σελ 23-31

[88] Μετακινήσεις προς τη Ρωσία έχουμε το 1490 και κατά τον 16ο και 17ο αιώνα, στις αρχές του 18ου αιώνα. Το 1762μ.Χ 800 οικογένειες κυρίως μεταλλουργοί από την Αργυρούπολη, για οικονομικούς λόγους έρχονται στην Γεωργία και συνεχίζουν να έρχονται και τον 19ο αιώ-

Ο Πόντος διαχωρίζεται στο βιλαέτι της Τραπεζούντας και τμήματα του περιλαμβάνονται στο βιλαέτι Σεβάστειας (Σίβας), τα σαντζάκια Καραχισάρ, Τοκάτης, Αμάσειας, και άλλο τμήμα στο Βιλαέτι Καστανομής, σαντζάκι Σινώπης.[90]

Ο ελληνισμός του Πόντου, *απομακρυσμένος και απομονωμένος σχεδόν εις την εσχατιάν του Ευξείνου,*[91] ακολουθεί τη δική του διαδρομή, στην κοινή πορεία του ελληνισμού, κάτω από την κυριαρχία των Οσμανών, και μέχρι του ξεριζωμού του από την αρχέγονη πατρίδα του. Πράξη που επισφραγίστηκε με τη σύμβαση της Λωζάνης (30.1.1923) «Περί υποχρεωτικής ανταλλαγής των πληθυσμών Ελλάδος και Τουρκίας», με την οποία νομιμοποιήθηκε «*το μεγαλύτερο τούτο αίσχος του πεπολιτισμένου κόσμου*» και

να. Το ευνοϊκό κλίμα του Τσάρου και ο φανατισμός των Τερεμπέηδων αναγκάζουν σε μετοικεσία τους Έλληνες από το 1804 έως το 1810. Το αποτέλεσμα του αγώνα του 1821 και ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829 αναγκάζουν 42.000 Πόντιους να φύγουν από το Ερζερούμ και την Αργυρούπολη, λόγω της υποδοχής των Ρώσων. Με τον Κριμαϊκό πόλεμο 1853- 1856 έχουμε νέα μετακίνηση και συνεχίζουν την περίοδο 1860-1870. Η μεγαλύτερη μετοικεσία, περισσότεροι από 100.000 Έλληνες, έγινε αμέσως μετά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1876-1878. Το 1918 με την παράδοση του Κάρς στους Τούρκου φεύγουν 85.000 στις περιοχές της Γεωργίας και της Ρωσίας. Ο πληθυσμός των Ελλήνων της Ρωσίας ξεπερνούσε τις 700.000 το 1918. Φωτιάδη Κώστα: «Οι Έλληνες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η γένεση της διασποράς» Στο Οι Έλληνες στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1995, σελ15-36. -Ιοσσελιάνης Πλάτων : «Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Από την Τιφλίδα στο Αχταλά» Τυφλίδα 1850, σελ 27.- Κάλφογλου Ι. : «Ο Άποικος» σελ. 76 και στο «Οι Έλληνες εν Καυκάσω» σελ. 77. – Πανάρετος Βαζελιώτης: « Οι Έλληνες του Καυκάσου» στο περ. «Εκκλησιαστική Αλήθεια» Κων/πολη 1910 σελ. 250.- Φωτιάδης Κώστας: « Ο Ποντιακός Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» Θεσσαλονίκη 1991 σελ.6. – Πανάρετος: «Οι Πόντιοι ανά τους αιώνας» σελ. 209,222-225,228, 232. Ξανθοπούλου – Κυριακού Άρτεμη: «Μεταναστεύσεις των Ελλήνων του Πόντου στη Ρωσία κατά το 19° αιώνα» στο «Ο Ποντιακός Ελληνισμός της τέως Σοβιετικής Ένωσης», εκδ Παναγία Σουμελά Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 10

[89] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.18.- Χαραλαμπίδης Μιχάλης : «*Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα*», Αθήνα 1991 σελ.17,18. - Φωτιάδη Κώστα «*Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και ο Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου*» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1993 σελ.103 .- Τριανταφυλλίδη Π.: «*Οι φυγάδες*» σελ. 53,54. -Χειμωνίδης Φ.: «*Ιστορία και Στατιστική Σάντας*» Θεσσαλονίκη 1972, σελ. 30. - Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ..126,127.- Κιουρτσίδη Ι., «Περί Ματσούκας» Ποντιακή Εστία, τόμ. 23, Θεσσαλονίκη 1951, σελ 197. - Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ. 105

[90] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.244,245.-Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.105-106- Υπόμνημα Μητροπολίτη Χρύσανθου προς την Συνδιάσκεψη της Είρήνης 2-5-1919 Στο Αποστολίδης Παύλος: «Ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος ΧρύσανθοςΦιλιππίδης (1913-1923)» Εκδ. Παναγία Σουμελά, Θεσσαλονίκη 1996.σελ.191

[91] Χρύσανθος – Μητροπολίτης, στο Αβραμάντη Ιωάννου- επιμέλεια «οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες- από τα περασμένα και τα τωρινά» Εκδίδεται υπό επιτροπής Ποντίων -Αθήναι 1972 σελ.33

«αποτελεί σελίδα εκ των μελανωτέρων της διεθνούς ιστορίας και πικράν του δικαίου χλεύην».[92]

Πώς όμως διατηρήθηκε και απέφυγε, καθ' ολοκληρία, τον επιπολιτισμό ο Ελληνισμός παρά τους αιώνες διαβίωσης του κάτω από το *«ιδιότυπο συγκεντρωτικό και δουλικό σύστημα»*[93] των Οσμανών. Ποιο ήταν αυτό το σύστημα; και ποίοι ήταν οι Οσμανοί ή Οθωμανοί;

2.Η εμφάνιση των Οσμανών

Στα τέλη του 10ου αιώνα, στις δυτικές στέπες και με πρωτεύουσα την Μπουχάρα οι Καρλούκοι Τούρκοι, νομάδες,[94] με τη δυναστεία των Καραχανιδών, δημιουργούν το πρώτο μουσουλμανικό[95] βασίλειο.[96]Θρησκεία που απέκτησαν με τη υπηρεσία τους ως μισθοφόροι των Αράβων στο περίφημο Χαλιφάτο της Βαγδάτης.[97]

Οι Σελτζούκοι, μετά τη νίκη τους επί των βυζαντινών στο Μαντζικέρτ (1071 μ.Χ.), άνοιξαν τον δρόμο για την έλευση στη Μ. Ασία των τουρκομάνων και μογγολικών φύλων.

Οι Σελτζούκοι με το πρωτόγονο διοικητικό σύστημά τους, ελάφρωσαν τους αγρότες Μ. Ασίας από τη φορολογική καταπίεση των Βυζαντινών [98] έναντι της θρησκευτικής μεταστροφής τους στον Ισλαμισμό.

Τους κέρδισαν, τουλάχιστον επιφανειακά, καθόσον υπήρχε ήδη μια αντίθεση και εχθρότητα των κατοίκων Μ. Ασίας, έναντι της Κωνσταντινούπο-

---

[92] Σεφεριάδης Στελ.: «Μαθήματα Διεθνούς Δημόσιου Δικαίου» τ. Α', Αθήναι 1930 σελ. 104., στο Ιαάκ Λαυρεντίδης: «Τα Πεπρωμένα της φυλής – Νέα Ιστορική Πορεία» στο «Ποντιακή Στοά», εκδ Παμποντιακή Ένωση, Αθήναι 1971, σελ.195

[93] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.121

[94] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.107

[95] Νωρίτερα έχουν μια πανθεϊστική αντίληψη στην οποία χωρούσαν όλες οι θρησκείες του κόσμου. Λάτρευαν όλες τις δυνάμεις της φύσης με ανώτερο πνεύμα τον Ουρανό και τη γονιμοποιό δύναμη της γης. Πρωτόγονη απλότητα είχε και η δικαιοσύνη, με ποινές που υποτίθεται ότι αποζημίωναν τον παθόντα. Η ανταρσία και η ανθρωποκτονία τιμωρούνταν με θάνατο. Αν κάποιος έβγαζε το μάτι του άλλου, τιμωρούνταν να δώσει τον παθόντα την γυναίκα ή την κόρη του. Η κλοπή τιμωρούνταν με απόδοση του δεκαπλασίου. Οι αρχηγοί των φυλών και ο βασιλιάς απέδιδαν τη δικαιοσύνη. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.13,14

[96] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.16

[97] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.15

[98] Οι Σελτζούκοι Τούρκοι περιορίζουν τη φορολογία στο 10%, ενώ η βυζαντινή φορολογία κυμαίνονταν από 50% μέχρι 70%. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.27. Σαββίδης Αλ.: «Τουρκόφωνα φύλα – λαοί» Εγκυκλ. Υδρία.

λης,[99] οι οποίοι, εκφράζοντας αυτή την αντίδραση, ασπάζονταν διάφορες αιρέσεις και κυρίως το Μονοφυσιτισμό.[100]

Το επιφανειακό [101] της θρησκευτικής μεταλλαγής γρήγορα θα εκδηλωθεί, αφού η Μ. Ασία θα γίνει εστία αιρέσεων του Ισλάμ[102] και έτσι μη έχοντας πολιτισμική συνέχεια, αλλά ούτε θρησκευτική συνοχή θα διαλυθεί το κράτος του Ικονίου, των Σελτζούκων, το Σουλτανάτο των Ρούμ,[103] από τους Μογγόλους το 1300 μ.Χ. σε μικρούς υποτελείς ηγεμόνες.[104]

Το 1300 είναι η χρονιά ίδρυσης του κράτους των Οσμανών ή Οθωμανών σε ένα τιμάριο, στην περιοχή Πουζουνού κοντά στο Σογότη ή Δορύλαιο (Εσκί Σεχίρ), το οποίο οι Μογγόλοι δεν υπέταξαν, μετά την διάλυση του Σουλτανάτου του Ικονίου, των Σελτζούκων, για το λόγο ότι ήταν ασήμαντο. Ο Οσμάν ή Οθμάν [105] ο Γαζής (= νικητής) ως το 1331, με τη βοήθεια του βυζαντινού Μιχαήλ Κόσσυφου,[106] δημιουργεί ένα κράτος από τη Νίκαια ως τη Χρυσούπολη, με πρωτεύουσα την Προύσα.[107]

---

[99] «Η λαϊκή αντίδραση στον κρατικό μηχανισμό του Βυζαντίου εκφράζεται με την ανάπτυξη των αιρέσεων». Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.55

[100] Σε απαντητική επιστολή, προς τον Μανουήλ Α΄ Κομνηνό, αμέσως μετά την ήττα του από τον Κιλίτζ Αρσλάν Β΄ στο Μυριοκέφαλο (1176), ο Μονοφυσίτης πατριάρχης Αντιοχείας Μιχαήλ γράφει: « ....Ο δίκαιος Θεός της εκδίκησης παρατήρησε την κακία των Ρωμαίων (Βυζαντινών)... και έστειλε εναντίον τους Ισμαηλίτες (Τούρκους) ... για να μας απελευθερώσουν... αποκτώντας έτσι την ειρήνη και την ησυχία μας...» Σαββίδης Αλ.: «Τουρκόφωνα φύλα – λαοί» Εγκυκλ. Υδρία -Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 27

[101] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ. 1ος σελ.

[102] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.55,56

[103] «...οι Σελτζούκοι απέρριπταν την τουρκική ιδιότητα όχι για λόγους θρησκευτικής πίστης, αλλά γιατί το σημαινόμενό της ήταν πολιτισμική κατωτερότητα. Και τούτο γιατί είχαν συνείδηση πως οι δομές της ρωμαϊκής κοινωνίας, στην οποία είχαν ενταχθεί, ήταν διαφορετικές από εκείνες των τουρκικών φυλών που τις θεωρούσαν κατώτερες.» Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 47

[104] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.22

[105] Γιος του Ερτογρούλ Παντισάχ, φύλαρχος νομάδων, απόγονος των Ογούζων ή Εστίας Γκαζήδων, ο οποίος φεύγει από τη Σογδιανή όταν σαρώνεται η εξουσία των Ογούζων από τους Μογγόλους του Τζενγκίς Χαν και του Χουλαγκού και εγκαθίσται προσωρινά στην Αρμενία. Εκεί, γύρω του μαζεύονται 400 οικογένειες (3.000 άνδρες γυναίκες και παιδιά) και δημιουργεί πολεμική ομάδα, όταν το 1224 αναγκάζεται από τους Μογγόλους να εγκαταλήψει την Αρμενία και να αναζητήσει νέο τόπο κατοικίας στην Μ. Ασία μετά το 1231. Εγκαθίσται με 500 σκηνές, ανατολικά της Θεοσσοσιούπολης, λεηλατώντας και περιπλανώμενος βρίσκεται σε πεδίο μάχης μεταξύ Σελτζούκων και Μογγόλων και συμβάλλει στη νίκη των Σελτζούκων. Αμείβεται αρχικά με τα βοσκοτόπια του Καρατζάνταγ (Μελάγγειων όρων) κοντά στην Άγκυρα. Αργότερα, λόγω των προσφορών του κόντρα στους βυζαντινούς, με ένα μικρό τιμάριο, με το όνομα Αλαεντίν Σουλτανονού (=μέτωπο του Σουλτάνου Αλανετίν) στο Θηβάσιο Σογιούτ νότια του Δρυλαίου (Εσκή Σεχίρ). Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 20,21 και 177- Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ., Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.102,103.

[106] Ο Μιχαήλ (Κόσσυφος) ο Οξυγένειος, αξιόλογος βυζαντινός στρατιωτικός, πιάστηκε αιχμάλωτος, από τον Οσμάν, υπερασπιζόμενος το φρούριο Κερμέγκια. Ο Οσμάν τον έκανε φίλο και σύμβουλό του με το όνομα (Κέσε) Κιοσέ Μιχαήλ. Δίχως τη δική του συμβολή, και των

Το γενονός που θα ευνοήσει την γρήγορη εξάπλωση του Οσμάν είναι τόσο η διοικητική κατάτμηση όσο και η έλλειψη θρησκευτικής συνοχής, λόγω των ισλαμικών αιρέσεων στο χώρο της Μ. Ασίας.

3. Η Δομή εξουσίας των Οσμανών – Τούρκων

Οι ισχυρές τούρκικες πολεμικές ομάδες, που φτάνουν κατά κύματα με διάφορα ονόματα (Σελτζούκοι, Ντανισμενίδες, Τουρκομάνοι, Οσμανλήδες ή Οθωμανοί) στην Ανατολία (Μ.Ασία),[108] αφήνουν τους λαούς στην αυτονομία τους. Δε ριζώνουν στον τόπο που κατακτούν, δεν κάνουν πατρίδα, κυριαρχούν επί των λαών.[109] Κρατούν την εξουσία με το σπαθί και εισπράττουν φόρο. Η εξουσία τους και η πολεμική μηχανή τους στηρίζεται στη στρατολόγηση των ντόπιων πληθυσμών, αφού προηγουμένως τους εξισλαμίσουν.[110]

Η Μ. Ασία παρέμεινε πατρίδα των παλαιών κατοίκων της, παρά την κυριαρχία της από τους Τούρκους. Η πολεμική διάθεση των Τούρκων και των Οσμανών - Μωαμεθανών, στηρίζεται στη Ράτζια,[111] επιταγή του Κορανίου, που πραγματοποιείται σε βάρος των «απίστων» και αποδίδει το 1/5 της λείας [112] στη μουσουλμανική κοινότητα.[113] Οι επιδρομές αυτές

ομοίων του, η αρχική επιβολή του Οσμάν θα ήταν προβληματική αν όχι αδύνατη. Σηματοδοτεί ένα ομοιειδές και δυσυπόστατο φαινόμενο σύμπραξης του ντόπιου ελληνικού πληθυσμού στην ίδρυση, παγίωση και επέκταση της οσμανικής εξουσίας. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.105,106 και 125-128 - Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.21,22-

[107] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.22,23 –Χάμμερ: «Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» μετ. Κροκιδά, Αθήνα 1870-1874

[108] Η μεγαλύτερη φυλή είναι οι Σελτζούκοι, που φθάνουν τις μερικές χιλιάδες και η μικρότερη, περίπου 3.000 άνδρες, γυναίκες και παιδιά, οι Οσμανλήδες. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 29,30

[109] Το Τουκεστάν ή και πέρα από αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί η πατρίδα των Τούρκων. Αργότερα θα επικαλεστούν το μυθικό Τουράν. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.30 και 33, 107

[110] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.30

[111] Η επιδρομή προς λεηλασία, η Ράτζια, θεωρείται ευγενές επάγγελμα και όχι μόνο ως αναγκαίος τρόπος ευρέσεως των προς ζην. Momeni Arsham: "Ισλάμ – Ιστορία, Επεκτατισμός και Βία" Εκδ. Αφών Κυριακίδη σελ.11- Α. Ν. Στράτου: "Το Βυζάντιο στον Ζ΄ αιώνα" τόμ. Β΄ Αθήναι 1966, σελ. 5, 24,203

[112] ...και να ξέρετε πως από τα ότι λάφυρα πήρατε, το ένα πέμπτο είναι για τον Αλλάχ, τον Προφήτη, και τα ορφανά... εκτός αν είστε άποροι, αλλά έχετε πιστέψει στον Αλλάχ... Κοράνιο εδάφ. Α1-Anfal, περ. 40-42

[113] Momeni Arsham: "Ισλάμ – Ιστορία, Επεκτατισμός και Βία" Εκδ. Αφών Κυριακίδη σελ.12- Α. Ν. Στράτου: "Το Βυζάντιο στον Ζ΄ αιώνα" τόμ. Β΄ Αθήναι 1966, σελ.32 – Τούτο ίσχυε τον πρώτο αιώνα της συγκρότησης του Οσμανικού κράτους, το οποίο είχε μια απλή υπηρεσία που διαχειρίζονταν το 1/5 των πολεμικών λαφύρων και των εσόδων από τα τιμάρια. Ο δημόσιος θησαυρός ταυτίζονταν με την προσωπική περιουσία του φυλάρχου πολεμικού ηγέτη. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 2ος σελ. 23,24

παίρνουν τη μορφή του Ιερού Πολέμου (Jehad)[114], που μεταβάλλεται σε αυτοσκοπό, εφόσον "*... ο πόλεμος και η οργάνωση για το πόλεμο ήταν κανονικές λειτουργίες της ζωής ... θεωρούν τη ληστεία ευκολότερη και ακόμη τιμητικότερη από τη δημιουργική εργασία. Ο πόλεμος ...γίνεται μόνιμος κλάδος βιοπορισμού*".[115] Δεν έχουν συνεπώς ανεπτυγμένη εμπορευματική παραγωγή. Η Ράτζια καλύπτει τις, σχετικά μικρές, ανάγκες τους με αρκετό πλούτο.[116] Εκείνος που θυσιάζει τη ζωή του στο πεδίο της μάχης κατά των απίστων όχι μόνο μεταβαίνει αυτομάτως στον παράδεισο, αλλά αποκτά το δικαίωμα εισόδου σ' αυτόν και των γονέων του. Ο θάνατος ενός πολεμιστή ήταν επικερδής, ίσως επικερδέστερος σε αγαθά απ' ό,τι αν διατηρούνταν ζωντανός, άσχετα αν τα κέρδη στη μεταθανάτιο ζωή ήταν φανταστικά.[117]

Η πρακτική αυτή όμως κατέστρεφε την παραγωγή, ερήμωνε την ύπαιθρο με άμεση επίπτωση στην ανάπτυξη των πόλεων. Νομάδες, ανεπίδεκτοι να εγκατασταθούν σε συγκεκριμένο τόπο και να καλλιεργήσουν τη γη δεν εντάσσονται σε συγκεκριμένες δομές της κοινωνίας, όπου μπορεί να διαλεχτεί η κλίμακα των αξιών να ταυτιστεί και να υιοθετήσει μια πρόβαση επιπολιτισμού.[118] Αυτή η κοινωνική δομή των Οσμανλήδων τους διαχωρίζει επί αιώνες με τους κατακτημένους λαούς, μένουν επήλυδες, δεν επέρχεται ο αναμενόμενος προσπολιτισμός και τα υπόδουλα έθνη κρατούν τα πολιτισμικά τους στοιχεία αναλλοίωτα με αποτέλεσμα να αναδυθούν και να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους έθνη, μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ύστερα από υποταγή αιώνων.[119]

---

[114] Ο Ιερός Πόλεμος (Jehad) πέρα από τα αγαθά, χρήματα, γυναίκες και την αγοροπωλησία των αιχμαλώτων, που προσέφερε με τη Ράτζια, έδινε τη δυνατότητα αφάνισης των εχθρών, τον εξισλαμισμό των "απίστων", αλλά και για όλες αυτές τις πράξεις προσέφερε την απόλαυση του παραδείσου στους πιστούς. Momeni Arsham: "Ισλάμ – Ιστορία, Επεκτατισμός και Βία" Εκδ. Αφών Κυριακίδη σελ.13- Κοράνιο εδάφ. Α1- Boghra, παρ.214. Σκοτώστε όσους δεν πιστεύουν στον Αλλάχ και στην Δευτέρα Παρουσία...εκτός εάν με ταπείνωση και εξευτελισμό πληρώσουν φόρο υποτελείας. Κοράνιο εδάφ. Α1Towbh, παρ.29. "Ο Αλλάχ ανταμείβει τους πιστούς με παράδεισους, όπου ρέουν ποταμοί κι όπου ομορφαίνουν τα χέρια από χρυσά και μαργαριτάρια... " Κοράνιο εδάφ. Α1-Hajj παραγρ. 23-24

[115] (Ένγκελς, 1974 :179) από Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ. 87

[116] Κορδάτος Γιάννης: «Η Κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επαναστάσεως του 1821» εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1977, σελ. 67

[117] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.537

[118] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» Εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.62,63- Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ106

[119] Διαφορετική αντίληψη έχουν οι Σελτζούκοι οι οποίοι υπερασπίζονταν το «σύστημα» της παραγωγικής διαδικασίας και συγκρούονται με τους Τουρκομάνους σε μια ταξική αντίθεση. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ. 64

Και το Οσμανικό κράτος επιβλήθηκε στους υπηκόους του λόγω του φόβου που σκόρπισε.[120] Δομήθηκε ως κράτος «δεσποτικό» όχι «απολυταρχικό».[121]

Ο Σουλτάνος, κατά το Κοράνι, ως αντιπρόσωπος του Αλλάχ, κύριος της γης και τα έπ' αυτής,[122] χωρίζει το κατακτημένο Βυζάντιο σε 267 ζιαμέτια και τιμάρια. Δημεύει τις περιουσίες εκείνων που αντιστάθηκαν, ενώ σε όσους υποτάχθηκαν θεληματικά, κοινότητες, ιδιώτες, μοναστήρια, τα αφήνει στο ιδιοκτησιακό τους καθεστώς με φορολογική υποτέλεια.[123]

Επιβάλλεται το καθεστώς «μιρ'ή»[124], δηλαδή σχέσεις κοινοτικής ιδιοκτησίας και η αποτροπή κάθε έννοιας ατομικής ιδιοκτησίας πάνω στα μέσα παραγωγής, γεγονός που καθηλώνει τους αγρότες στη γη και δεν απελευθερώνει τον ανθρώπινο μόχθο από τις αντικειμενικές συνθήκες εργασίας. Το καθεστώς «μιρ'ή» ισχύει και είναι σε πλήρη ακμή τον 16° και 17° αιώνα. Την περίοδο της επεκτατικής παντοδυναμίας του οσμανικού κράτους, αλλά και των *«σκοτεινών αιώνων»* της νέας ελληνικής κοινωνίας.[125] Η οσμανική πραγματικότητα στηριζόταν στις συνεχείς κατακτήσεις και στις προσόδους που αυτές έφερναν. [126] Συνεπώς το κράτος ενδιαφέρονταν για την αύξηση της στρατιωτικής παραγωγικότητας, γεγονός που σήμαινε νέες κατακτήσεις.[127]

Ο σουλτάνος είχε το δικαίωμα της δήμευση των περιουσιών, τόσο των νέων κατακτήσεων, όσο και των κατακτηθέντων περιοχών. Με το δικαίωμα αυτό ασκούσε, μόνιμα, δίτροπο πολιτική. Εξασφάλιζε τους οικονομι-

---

[120] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ.91και 202- Heper

[121] Το απολυταρχικό αντιστοιχεί στο πολιτειακό τύπο, που κατορθώνει τη μετάβαση από το φεουδαρχισμό στην κεφαλαιοκρατία. Το δεσποτικό παρεμποδίζει την ανάπτυξη και αυτής της Φεουδαρχίας. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι κρατά τις οργανωτικές δομές της νομαδικής πατριαρχικής φυλής. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ. 88

Για το χαρακτήρα του οθωμανικού κράτους οι νεότεροι ιστορικοί συμφωνούν ότι ήταν στρατιωτικός- φεουδαλικός και δεσποτικός ανατολικού τύπου. Κρεμμυδάς Β.: «Εισαγωγή στην Ιστορία της Νεοελληνικής κοινωνίας (1700-1821)» εκδ. Εξάντας Αθήνα 1976, σελ. 44

[122] «...νομίζεται (ο Σουλτάνος) παρά των Οθωμανών ως καρδιογνώστης. Όθεν ευθύς οπού τινός η φυσιογνωμία δεν ήθελε του αρέσει, με ένα νεύμα του ρίπτει την κεφαλήν χαμαί» Ανώνυμος : «Ελληνική Νομαρχία» εκδ. Πέλλα σελ 105

[123] Κορδάτος Γιάννης: «Η Κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επαναστάσεως του 1821» εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1977, σελ.67,68

[124] Η κυριότητα της γης ανήκε στο φυλάρχου-σουλτάνου, ο οποίος είχε το δικαίωμα να τις παραχωρήσει στους πολεμιστές, τη τάξη των στρατογραφειοκρατών που κυριαρχούσε. Το κράτος διατηρούσε απόλυτο το δικαίωμα ελέγχου. Επρόκειτο για ημικρατικές γαίες. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1^{ος}, σελ. 96 και τομ. 2^{ος} σελ. 55,56

[125] . Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ. 94,96

[126] . Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 2^{ος} σελ.118

[127] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.54

κούς πόρους του κράτους, αλλά και την σταθερότητα του καθεστώτος, εξαφανίζοντας κάθε φορά τους οικονομικά ισχυρούς, που μπορούσαν να επηρεάσουν ή να διεκδικήσουν την εξουσία.[128]

Ο Οσμανισμός παρέμεινε ο συνενωτικός κρίκος μιας *υπέρταξης στρατογραφειοκρατών*, περιορισμένης αριθμητικά, που νέμονταν, δια της εξουσίας, το υπερπροϊόν που παρήγαγε η κοινωνία, στην οποία δεν προσέδωσε ποτέ ένα ιδανικό, ώστε τα ετερόκλητα στοιχεία της, να μορφώσουν ένα κοινό πεδίο «εμείς». Η κοινωνία, πειθαρχημένη και παθητική, υπάρχει αφ' εαυτής πλάσμα, όχι πλαστουργός, του κράτους. Διαμορφώνεται να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του πολιτειακού μορφώματος, μιας πολιτικής εξουσίας του κράτους, ενσάρκωση της απόλυτης βίας, που επικάθεται στην κοινωνία και νοιάζεται μόνο για την ευτυχία των κρατούντων.[129]

Όλο αυτό το πλέγμα, σύμφωνα με την οσμανική πολιτική φιλοσοφία, τίθεται στη διάθεση του Πατισάχ, ο οποίος έχει το δικαίωμα να τιμωρεί τα άτομα, ανά πάσα στιγμή, που «*ζουν μεταξύ φόβου και ελπίδας*», για την ύπαρξη της χώρας.[130]

Για την άμεση χρηματοδότηση ενός ισχυρού κεντρικού στρατού , αναγκαίου των επεκτατικών πολεμικών επιχειρήσεων, αναπτύχθηκε ένα δομικό σύστημα, του τιμαριωτισμού, μέσω του οποίου η κεντρική εξουσία του οσμανικού κράτους εισέπραττε τις αναγκαίες φορολογικές προσόδους. Η γη διανέμονταν σε στρατιωτικούς (σιπαχήδες) ως οικονομικό έπαθλο της πολεμικής δραστηριότητάς τους, σε ένα είδος «*στρατιωτικού συνεταιρισμού*».[131] Στους τιμαριούχους πλέον σιπαχήδες, οι οποίοι παρέμεναν κατέχοντες[132] το τιμάριο (timar το μικρό ή zeamet , ζεμαέτι, το μεγαλύτερο), καταλείπονταν η γαιοπρόσοδος με αντάλλαγμα τη συντήρηση ενός συγκεκριμένου αριθμού στρατιωτών. [133] Στρατιώτες που έπαυαν, με το χρόνο, να είναι αποδοτικοί, καθόσον και η πολεμική τεχνολογία άλλαζε, αλλά και η επιβαλλόμενη εκγύμναση και η συνεχής ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων παραλείπονταν.[134] Ωστόσο το κράτος των Οσμανών δε δημιούργησε τακτικό στρατό, μισθοφορικό ή περισσότερο επαγγελματικό, στη θέ-

---

[128] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.344

[129] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.92,93,94

[130] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.91

[131] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.61,62

[132] Δεν είναι κύριοι της γής, καθόσον αρκετοί σιπαχήδες έχαναν τα τιμάριά τους, κυρίως με την ανάρρηση στο θρόνο νέου σουλτάνου, με το αιτιολογικό ότι δεν ήταν γόνοι σιπαχήδων. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.91 και τομ.2ος, σελ.100

[133] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.61,62

[134] Αργότερα πολλοί Σιπαχήδες δεν ανταποκρίνονταν στις πολεμικές προσκλήσεις ή όταν ανταποκρίνονταν δεν έφθαναν στο μέτωπο ή αν έφθαναν λιποτακτούσαν και δεν πολεμούσαν. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.118

ση του στρατού των τιμαριούχων, τον οποίο μέχρι τέλος δεν κατάργησε, αλλά ούτε φρόντισε να αναπτύξει κεντρικό μηχανισμό συγκέντρωσης της φορολογικής προσόδου.[135] Σε όλη την ιστορική του διαδρομή δεν κατόρθωσε να γίνει ενιαίο συγκεντρωτικό κράτος, για να ξεπεράσει τον τιμαριωτισμό.[136]

Αντίθετα ανέπτυξε ένα περίπλοκο σύστημα φόρων, εθιμικών και ιερών, οι οποίοι μορφοποιούνται ανάλογα με τις προσόδους των πολεμικών επιχειρήσεων. [137] Μορφοποίηση που επιφέρει δομική μεταλλαγή στο όλο σύστημα του μιρ'ή και του τιμαριωτισμού. Το οσμανικό κράτος στηριζόταν, οικονομικά, στις συνεχείς κατακτήσεις και στο προϊόν που αυτές έφερναν.[138] Όταν αναχαιτίστηκε ο επεκτατισμός και θα έπρεπε, πλέον, να τραφεί από το παραγόμενο προϊόν και όχι απ' αυτό που έφερνε η κατάκτηση, εμφανίζονται τα πρώτα σημεία αποσύνθεσης της οσμανικής πραγματικότητας με αποτέλεσμα την κατάρρευση του τιμαριωτισμού και το σύστημα ντερβισέ.[139]

Ο τιμαριούχος, θεωρητικά, δεν είχε σχέση με την παραγωγή ούτε με τα μέσα παραγωγής ούτε με την τεχνολογία των παραγωγικών μέσων. Περιόριζε τον ραγιά στον παραδοσιακό τρόπο, τον απέκλειε από κάθε καινοτομία και μεριμνούσε μόνο για την είσπραξη της γαιοπροσόδου με την ιδιότητα του εντολοδόχου του κράτους.[140] Αλλά και ο πλούτος που συγκεντρώνονταν, ακόμη και αυτός του σουλτάνου, ο οποίος θεωρούνταν αναπόσπαστος του θεσμού, δεν επενδύονταν, ούτε αργότερα με την ανάπτυξη της προκεφαλαιοκρατικής κοινωνίας,[141] με αποτέλεσμα να *εκμηδενίζεται ο πλούτος*.[142]

Όταν αναγκάζεται να τραφεί, η Οσμανική κοινωνία, από τη δική της παραγωγή, [143]αναπτύσσει την «αγορά». Με την ανάπτυξη της αγοράς, στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, το Οσμανικό κράτος επιβάλλει δύο μέτρα για να αντιμετωπίσει τη στενότητα χρήματος,[144] αλλά και τις στρατιωτικές απαι-

---

[135] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 124

[136] Διζικιρίκης Γιώργος: « Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμόςκαι το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750 - 1821» εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984, σελ. 12

[137] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 96,99 και 158- 222

[138] [138] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.54

[139] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 118

[140] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 117

[141] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ. 128,129

[142] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.27

[143] Οι ατέρμονες μάχες με Αυστριακούς και Πέρσες όχι μόνο δεν είναι προσοδοφόρες αλλά αντίθετα δαπανηρές και πολεμιστές όχι μόνο δεν κερδίζουν τίποτα αλλά κινδυνεύουν να χάσουν και την ζωή τους. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.118

[144] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ. 116,117

τήσεις: α) μερικό αναγκαστικό εκχρηματισμό της οικονομίας,[145] προκειμένου να αντιμετωπίσει την αύξηση των τιμών των σιτηρών στην Ευρώπη και β) Την προ-αγορά των φόρων, που συχνά συμβάδιζε με την αγορά ή προ-αγορά της σοδιάς σε εξευτελιστικές τιμές.[146] Έτσι το κράτος παρεμβαίνει στην οικονομία, κάποτε ασφυκτικά, αλλά δεν είναι σε θέση να ελέγξει τις οικονομικές δραστηριότητες πλήρως, όπως των συντεχνιών ή των εμπόρων.[147] Εξάλλου ο θεσμός της προ-αγοράς των φόρων αναδεικνύει μια νέα τάξη: τους προεστούς, (ή Αγιάν(ηδες) και αργότερα Ντεβσιρμέ (Ντερβίσηδες) οι οποίοι έγιναν πλουσιότεροι όταν ανέλαβαν το ιλτιζάμ της φορολογίας, όταν δηλαδή προκατέβαλλαν στο κράτος το φόρο της περιοχής τους, με το δικαίωμα να τον εισπράττουν από τον ραγιά επαυξημένο. Με το χρόνο απέκτησαν πολιτική ισχύ, [148] ώστε να επιτελούν δημόσιο αξίωμα αναγνωρισμένο ως επίσημο. Ενώπιον του κράτους εκπροσωπούσαν το λαό και ενώπιον του λαού το κράτος. Ο πλουτισμός των αγιάνηδων δεν οδηγούσε σε κεφαλαιοκρατικό μόρφωμα ούτε στην γεωργία ούτε στη βιομηχανία. Το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιών που αποκτούσαν είτε με την τοκογλυφία είτε με τη ληστεία του υπέρ-προϊόντος των ραγιάδων παρέμενε σωρευμένο στα χέρια τους. Δεν έπαιρνε την άγουσα για τον κρατικό θησαυρό, αλλά το σημαντικότερο: το κεφάλαιο δεν επενδυόταν στην παραγωγή.[149] Η κατάσταση οδηγούσε τον απελπισμένο χωρικό είτε να μη καλλιεργεί τα χωράφια του και να αποδημεί είτε να περιέρχεται το κτήμα του στον οικονομικά ισχυρότερο της περιοχής. Το κεφάλαιο, εφόσον δεν επενδύεται παραγωγικά, χρησίμευε για την δωροδοκία των αξιωματούχων του κράτους και των άλλων απροσδιορίστου αριθμού παραγόντων του καθεστώτος. Το κράτος, μ' αυτόν τον τρόπο, παρέχει το δικαίωμα της παρασιτικής διαβίωσης σ' ορισμένα άτομα, που το οργανώνουν σε βάρος της κυρίως παραγωγής.[150] Το παραδοσιακό προκεφαλαιοκρατικό μόρφωμα του τιμαριωτισμού διασαλεύεται, καθόσον δεσμεύεται από τον κρατικό έλεγχο των τιμών.[151]

---

[145] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ.124,125
[146] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ.124,125
[147] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τομ.2^{ος}, σελ.21,22
[148] Ανάμεσα στους Αγιάν(ηδες) που απόκτησαν δύναμη, ώστε να γίνονται ημιανεξάρτητοι, και κάποτε να στασιάζουν ή να απειθαρχούν στην κεντρική εξουσία ήταν και ο Κιοσέ πασάς της Σεβάστειας το 18^{ο} αιώνα, οποίος δημιούργησε δυναστεία και εξελίχθηκε σε ντερέμπεη (derebey) δηλαδή τοπάρχη ή χωροδεσπότη. (άλλοι γινόταν αγάδες δηλ. μεγαλοκτηματίες, όπως ο Πεσβάνογλου Οσμάν γιος του Ομέρ μπέη αγιάνης (προσυλλέκτης φόρων) του βιδινίου, έγινε βεζίρης στη Ρωμυλία. Υπήρξε φίλος του Ρήγα).Άλλος στρατιωτικός αγάς στον Πόντο ήταν ο Χατζή Αληπασάς Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τομ.2^{ος}, σελ.125,126
[149] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ. 128,129
[150] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ.124,125
[151] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τομ.2^{ος}, σελ.117,118

Με την εμφάνιση ρωγμών στο τιμαριωτισμό το 18ο αιώνα, που έρχεται σαν συνέπεια της κρατικής παρέμβασης, αναδύεται, ακριβώς μέσα από τις ρωγμές του τιμαριωτισμού, η νέα ελληνική κοινωνία. Πρώτα οι Φαναριώτες και έπειτα οι καραβοκύρηδες και οι έμποροι μορφώνουν μια προαστική δύναμη, κοσμικό στοιχείο της νέας ελληνικής κοινωνίας.[152] Την ανάπτυξη του ελληνισμού συνεπικουρούν οι διεθνείς συγκυρίες, οι οποίες παρεμβαίνουν και επιφέρουν δομικές αλλαγές της οσμανικής κοινωνίας. Οι κυριότερες είναι:

α) Οι συνθήκες του Κιουτσούκ – Καϊναρτζή (1774) και του Αϊναλή-Καβάκ (1779) , μετά την Τουρκική ήττα, έδωσαν τη δυνατότητα στη Ρωσία να αναγνωρίζεται από τον Σουλτάνο ως προστάτιδα δύναμη των υποδούλων χριστιανών και αποκτούν το δικαίωμα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στα στενά του Βοσπόρου. Οι Έλληνες πλοιοκτήτες ταξιδεύουν με Ρώσικη σημαία και ανταγωνίζονται τους Άγγλους που είχαν μέχρι τώρα αποκλειστικότητα στο διαμετακομιστικό εμπόριο με αποτέλεσμα «...*ήρχισαν Έλληνες ορίζοντες τας τιμάς των σιτηρών και τα πλοία αυτών ετόλμων και την πέραν των Γαδείρων οδόν του Ατλαντικού.*» Στις αρχές του 19ου αιώνα είχαν συγκεντρώσει ολόκληρο το τουρκικό και νοτιορωσικό εμπόριο και ένα σημαντικό μέρος της Δυτικής Ευρώπης.[153]

β) Οι διεθνείς εμπορικές συμφωνίες, όπως αυτή της άγγλο-οθωμανικής του 1838. Οι Έλληνες ευνοήθηκαν από το σύστημα των διομολογήσεων και επιδόθηκαν στην εξάπλωση του ευρωπαϊκού εμπορίου στη Μαύρη Θάλασσα και συνέβαλαν ιδιαίτερα στην οικονομική ανάπτυξη των βορειοδυτικών επαρχιών της οθωμανικής Αυτοκρατορίας και των παρακτίων πόλεων της Τραπεζούντας, Κερασούντας και Αμισού (Σαμψούντας).[154]

γ) Οι διεθνείς πιέσεις που δέχεται η Οσμανική εξουσία στην δεκαετία 1840 – 1850, για μέτρα υπέρ των εθνοτήτων, που θα ολοκληρωθούν με το Χατ – Χουμμαγιούν (1886)[155]

4. Η Διατήρηση του Ελληνισμού μέχρι τον 18ο αιώνα

[152] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» τόμ 1ος σελ. 94-96

[153] Φωτιάδη Κώστα: «Οι Έλληνες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η γένεση της διασποράς» Στο Οι Έλληνες στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1995, σελ21,23. – Διζικιρίκης Γιώργος: « Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα, 1750 – 1821» Εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984 σελ.103 υπ. 4

[154] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ. 427,428- Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 108,109

[155] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 108,109

Η ίδια η δομή της Οσμανικής πραγματικότητας απέτρεψε τον ολοκληρωτικό εξισλαμισμό των Ελλήνων, προς τούτο συνέβαλε και η ιεραρχία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, δια του ρόλου που η δομή αυτή της ανέθεσε.
Ο Πορθητής συμπεριφέρεται ως διάδοχος των βυζαντινών αυτοκρατόρων, καταλύοντάς το, στο βαθμό που και η οσμανική αυτοκρατορία εμφανίζεται διάδοχη αυτής της βυζαντινής. Δομεί δεσποτικό κράτος, το οποίο στηρίζεται σ' ένα ιδιότυπο συγκεντρωτικό και δουλικό σύστημα, που βιώνει μέχρι και το 17° αιώνα.[156] Σημαντικά επιτακτικό στοιχείο του συστήματος είναι η δουλεία, της οποίας η κατάργηση θα εκτόπιζε την κυρίαρχη τάξη, *θα κονιορτοποιούσε το παραγωγικό – πολιτικό μόρφωμα.*[157]
Το ασφαλές της συντήρησης του οσμανικού πολιτικό-οικονομικού συστήματος επέβαλλε τη διατήρηση ενός καθεστώτος, από τους ιθύνοντες, αλλά και από το λαό, μέχρι τον 19° αιώνα,[158] διαχωρισμού της κοινωνίας, και σε όλες της τάξεις, σε μουσουλμανική και μη μουσουλμανική. Η πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ μουσουλμάνων έναντι των μη μουσουλμάνων προσλάμβανε καταφανώς οικονομικό χαρακτήρα,[159] αφού ο διαχωρισμός των υπηκόων σε μουσουλμάνους και μη, δίνει την δυνατότητα της απόλυτης υπεροχής και αυθαιρεσίας των πρώτων, θέτοντας τους δεύτερους στην απεριόριστη διάθεσή τους,[160] οι οποίοι και όταν ανέρχονταν σε όποιο επιτρεπόμενο αξίωμα εξαρτιόνταν κυριολεκτικά όχι μόνο της άρχουσας – προϊσταμένης αρχής, αλλά και από οποιοδήποτε μουσουλμάνο.[161]

---

[156] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1^{ος}, σελ.160
[157] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.537
[158] Όταν στα τέλη του 19^{ου} αιώνα έγινε η πλασματική προβολή του «εμείς» ως ιδανικού, οι πληθυσμοί έμειναν αδιάφοροι, αμέτοχοι ή αντίθετοι Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ.92
[159] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.134
[160] Έτσι ο Φαναριώτης ηγεμόνας, μη Μουσουλμάνος, έπονταν του τελευταίου μουσουλμάνου, μη φορέα εξουσίας. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τόμ 1^{ος} σελ.91 –
«Ο κατ' οίκον βίος του Έλληνος χριστιανού υπήρξε αληθώς οικτρότατος. Ο Έλλην ενομίζετο και των κυνών ευτελέστερος, διότι εις εκείνους μεν εδείκνυον συμπάθειαν, σπανιώτατα όμως εδείκνυε Τούρκος οίκτον εις χριστιανόν υβριζόμενον ή αικιζόμενον· ... Το «Τουρκοπαιδεύω» κατήντησεν εις την σημασία του απηνέστατα και σκληρότατα τιμωρώ. ...» «...Εις πάσαν καθ' οδόν συνάντησιν και του ευτελεστέρου Τούρκου, ο Έλλην εχρεώστει ν' αφήση τα παρά τα πλάγια της οδού πεζοδρόμια και να κατέλθη εις το μέσον της οδού, όθεν διέβαινον τα ζώα, και δια μυρίων υποκλίσεων και άλλων εξευτελιστικών κινημάτων όφειλε να καταδείξει την εαυτού αθλιότητα». «Συχνάκις απήτουν τράπεζας και δείπνα πολυτελή, εν οις ο Έλλην εθεώρει εαυτόν ευτυχή, αν ο Τούρκος ηρκείτο να αναχωρήση εμπλήσας την νηδύν και ουδέν άλλο προσαπαιτήσας· συνηθέστατα προσαπήτει και χρηματικήν αμοιβήν : Ντις παρασί (χρήματα για τα δόντια)»
Τριανταφυλλίδης Π. : «Οι Φυγάδες» σελ. 105 - Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 19
[161] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1^{ος}, σελ.247

Άλλα στοιχεία διαχωρισμού, ώστε οι υπόδουλοι να μη ταυτιστούν αλλά να αισθάνονται υποταγμένοι και να ζουν μεταξύ *φόβου και ελπίδας*, είναι η εφαρμοσθείσα πολιτική μεθοδολογία, οργανωμένη στο ιδιότυπο συγκεντρωτικό κράτος το οποίο: α) Δεν ευνοεί τη γαιοκτησία και κατά συνέπεια την αγροτική παραγωγή, αλλά και τη συντεχνιακή, τις οποίες, συντεχνίες, θέτει υπό πλήρη έλεγχο, τις «κρατικοποιεί».

β) Περιστέλλει τον ανοικτό χαρακτήρα της κοινωνίας. Καθιερώνει το σύστημα των κλειστών κοινοτήτων, θρησκευτικών - εθνικών, καλλιεργώντας τη διχόνοια μεταξύ τους στο βασικό δόγμα, από αρχή μέχρι τέλος, *«διαίρει και βασίλευε»*, θεσμίζοντας τον εξισλαμισμό σε αναγκαστικό και προαιρετικό. Ο θεσπισμένος και ελεγχόμενος εξισλαμισμός αποσκοπεί στη στελέχωση των Καθασταλτικών Μηχανισμών του Κράτους, με άτομα επιφορτισμένα, θεωρητικά, με την αναπαραγωγή του, αποκομμένα από την κοινωνία εξ αιτίας της του ρόλου τους. Σε κάθε περίπτωση δεν ενθάρρυνε τον ομαδικό εξισλαμισμό, ωστόσο δεν τον απέτρεψε.

γ) Προσπαθεί να εποπτεύσει και να ελέγξει την ύπαιθρο με διάφορες οργανώσεις , κυρίως τουρκομάνων, παραστρατιωτικού-θρησκευτικού χαρακτήρα, όπως είναι οι *ντερμπέντ*, φύλακες περασμάτων και οι *ζαβιγιέ*, το προσωπικό των παρατηρητηρίων. Ακόμα, για το σκοπό αυτό, μετέρχεται σε εποικισμούς ή βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών στην επαρχία.

δ) Οργανώνει ένα εκπληκτικό δίκτυο κατασκοπείας, περισφίγγοντας το σύνολο των υπηκόων, για την εξυπηρέτηση του οποίου καλλιεργεί την καχυποψία, την κρυψίνοια και την κατάδοση, ενώ για την απόσπαση πληροφορίας θεσπίζει τα βασανιστήρια.[162]

Η οσμανική πραγματικότητα *δυνάμει* ευνοούσε τους εξισλαμισμούς στο βαθμό που αυτές την εξυπηρετούσαν, όμως δεν ήταν θεσμισμένοι, εκτός από την περίπτωση των ντεβσιρμέ. Η πραγμάτωσή της ήταν συνάρτηση δύο στοιχείων. 1) Της θρησκευτικής προαίρεσης των επισήμων (και πολλές φορές των ανεπισήμων) μουσουλμάνων. Ο βίαιος ή ακούσιος εξισλαμισμός απίστου είναι κατακριτέος από τον *ιερό νόμο*, ωστόσο εκείνος που προσηλυτίζει ένα άτομο αποκτά εισιτήριο στον ισλαμικό παράδεισο, με τις συγκεκριμένες σ' αυτόν υλικές απολαύσεις και του αφέονται οι αμαρτίες, όπως και αυτός που χάνει την ζωή του κατά των απίστων. Συχνά, ο προσηλυτιστικός είχε για τον προσήλυτο εκλογικευμένο κίνητρο τη φιλανθρωπία και την αγάπη του, γιατί αν ο προσήλυτος παρέμενε στην θρησκευτική άγνοιά του θα καταστρεφόταν, ενώ η προσχώρησή του στο Ισλάμ σήμαινε και την αιώνια σωτηρία του. Η βία όμως ήταν η πλέον συνήθης μέθοδος προσηλυτισμού: *Αι εξωμοσίαι εγίνοντο συχνότατα και πάντοτε*

[162] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ.90,91

δια καταμηνύσεως ή διαβολών, η εξωμοσία πατρός και μητρός συνεπήγετο αυτοδικαίως και την βίαιαν εξώμοσιν των τέκνων, πολλάκις δε και η του αδελφού των άλλων αδελφών·... Συκοφαντίαι εγίνοντο συχναί, ότι ο δείνα χριστιανός εζήτησε να προσέλθη εις τον ισλαμισμόν, πάσα δε τοιαύτη κατηγορία ήγε τον κατηγορούμενον ή επί την περιτομήν ή επί την αγχόνην· ...».[163]

2) Το δυσμενές των συνθηκών που αντιμετώπιζαν οι μη μουσουλμάνοι. Είναι θαύμα πως κατόρθωσαν οι χριστιανοί να διατηρήσουν την πίστη τους ξεπερνώντας τόση καταπίεση, καταφρόνια, τόση τυραννία και τόσες μηχανορραφίες στημένες ενάντια στην εκκλησία τους. *Οι συνθήκες ήταν ανάλογες της κόλασης.* [164]

Πάντως ο καθολικός εξισλαμισμός του χριστιανικού ποιμνίου δεν υπήρχε περίπτωση να πραγματοποιηθεί, γιατί τούτο θα σήμαινε τη σφαγή της *χρυσοτόκου όρνιθος*. Όποτε χρησιμοποιήθηκε ήταν προσχηματική απειλή, για να αποσπαστούν χρήματα, προκειμένου να μη πραγματοποιηθεί.[165] Η ελευθερία της πίστης και η «ακώλυτη» ενάσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων από τους μη μουσουλμάνους είχε μεταβληθεί σε μια επικερδή επιχείρηση, μια μόνιμη και αστείρευτη πηγή εσόδων για τους εκπροσώπους του *ληστρικού καθεστώτος*.[166] Μόνο ο ειδικός κεφαλικός φόρος (τζιζγιέ), που κατέβαλλαν οι μη Μουσουλμάνοι, το 1/3 του πληθυσμού, ανέρχονταν στο 1/5 των δημοσίων εσόδων. Αργότερα έφθασε στα 2/5, όταν **οι πολεμικές επιχειρήσεις δεν ήταν προσοδοφόρες** (οικονομικές χρονιές 1691 έως 1748). Στην πραγματικότητα έφθανε το 48%, καθόσον μέρος του κάλυπτε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου λογιστικού. [167] Δε συμπεριλαμβάνονται οι διάφορες επίσημες και ανεπίσημες δωροληψίες, λ.χ. αυτές που δίνονταν για την τέλεση της λατρείας των μη μουσουλμάνων.[168] Κανόνας της διατήρησης των μη μουσουλμάνων ανατρέπεται τον 19ο και 20ο αιώνα, όταν η στρατό-γραφειοκρατία αισθάνθηκε ότι κινδύνευε από τις εξεγέρσεις του μη μουσουλμανικού πληθυσμού και το εισπραττόμενο

---

[163] Τριανταφυλλίδης Π. : «Οι Φυγάδες» σελ. 105 - Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 19, 20

[164] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τομ.2ος, σελ.537,538

[165] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.536

[166] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 537

[167] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τομ.2ος, σελ.42,43 και 49
Ανάλογη πρακτική εφαρμόζεται το 1942 (Νοέμβριος) όταν η ελληνική ομογένεια ,το 0,5% του συνολικού πληθυσμού, πληρώνει το 20% (80.000.000 τουρκικές λίρες) μιας εφάπαξ φορολογίας της περιουσίας. «Η συνθήκη της Λωζάνης και οι παραβιάσεις της από το 1923 έως σήμερα» στο Σπετσέρη Αντ, επιμέλεια «Η Συνθήκη της Λωζάνης» εκδ. Παπαζήση, Αθήνα,χ.χ.,σελ 159

[168] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.536
Κονόρτας Παρασκευάς: «Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο-17ος αρχές 20ου αιώνα» Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σελ. 163-208

υπερπροϊόν ήταν λιγότερο αυτού που η ίδια ή δια των εκπροσώπων της μπορούσε να παράγει. Τότε δε διστάζει να αφανίσει ή να περιστείλει το μη μουσουλμανικό πληθυσμό.[169]

Ο ραγιάς ήταν φόρου υποτελής , υποχρεωμένος να διαμένει σε συγκεκριμένο μέρος και να εργάζεται στα κτήματα με την ιδιότητα του μισθωτή. Ήταν δέσμιος του κοινωνικού του πεπρωμένου μέχρι το θάνατό του. Η κοινωνική θέση και η αναγκαιότητα του καθήκοντος, στο οποίο είχε εξειδικευτεί, μεταβιβαζόταν ως υποχρέωση στα παιδιά του. «*Ο γιος του ραγιά είναι ραγιάς*».[170] Δεν μπορούσε ο ραγιάς να εγκαταλείψει το χωράφι του και να ασχοληθεί με άλλο χωράφι ή να μετεγκατασταθεί. Το κράτος εγκαθιστούσε τον πληθυσμό εκεί όπου ήθελε. Η μετανάστευσή του εξαρτιόνταν από την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων. Σύμφωνα με τις διατάξεις του σερ'ή ο ραγιάς που εγκαταλείπει το χωράφι του, προκειμένου να εγκατασταθεί στις πόλεις ή σε άλλο τόπο υποχρεούται στην ανόρθωση της ζημίας που προκαλεί η απουσία του, το τέλος του «*χαλάσματος του τσιφτιού*», που ήταν υπέρογκο ποσό, με σκοπό την αποθάρρυνση της μετεγκατάστασής του.[171] Άλλωστε το συγκείμενο της «δικαιοσύνης» στην οσμανική πολιτειολογία καθορίζει πως πρέπει να ζει και να παράγει ο ραγιάς σε «υποφερτές» συνθήκες, ώστε να αυξάνονται τα έσοδα του κράτους και των εκπροσώπων του. [172] Ο αγρότης αντιμετώπιζε τις ίδιες συνθήκες εργασίας είτε εργαζόταν σε τιμάριο, καθεστώς μιρ'ή,[173] είτε σε κτήματα βακούφικα, που ανήκαν σε ιδρύματα.[174] Ο σιπαχής είχε τον απόλυτο έλεγχο των εργασιών που εκτελούσε ο ραγιάς.[175] Με εξαίρεση τα ελεύθερα τιμάρια, όπου ο σιπαχής είχε δικαιοδοσίες, που κανονικά ανήκαν στο σαντζάκμπεη, μπορούσε να «*κατευθύνει και να ασκεί πολιτική*», είχε αρμοδιότητα «*να κρεμνά και να σφάζει*».[176]

---

[169] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.537

[170] *«Και του ραγιά ο γιος είναι ραγιάς και αν πει εγώ δεν καταγράφηκα στο κατάστιχο να μη ληφθεί υπόψη»* Κανονισμός της Σιλίστριας (Barkan, 1980: 773) *« Ο ραγιάς δεν μπορεί να ζωστεί σπαθί και να καβαλικέψει άλογο... και όποιος δεν είναι γιος σιπαχή από γενιάς και βρει τρόπο να μπει στο τιμάριο τούτο, αντίκειται στο νόμο»*. (Ayni Ali Efendi,1864:98) στο Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 100

[171] Το καθεστώς της εγκατάστασης ή της μετεγκατάστασης διαφέρουν από το δυτικό Φεουδαρχισμό. Στην περίπτωση του οσμανικού συστήματος είναι αποτέλεσμα μιας κατευθυνόμενης αγροτικής – στρατιωτικής πολιτικής, ενώ στη φεουδαρχία προέρχεται από τη σχέση του φεουδάρχη με το δουλοπάροικο, σχέση κυρίου προς δούλο. Που σημαίνει ότι ο δουλοπάροικος της δύσης άνηκε σε κάποιον, ενώ ο ραγιάς σε κανέναν και σε όλους.
Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 95

[172] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 125

[173] Καθεστώς κατά το οποίο η γη ανήκε στο δημόσιο Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.345

[174] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 96

[175] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 96

[176] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.108

Οι χωρικοί προκειμένου να αποφύγουν την φορολογία και ειδικά αυτή τη κεφαλική προσχωρούσαν στον ισλαμισμό, όταν η περιρρέουσα ατμόσφαιρα το επέτρεπε. Η επίσημη πολιτική ευνοούσε τους εξισλαμισμούς, στο μέτρο που εξισορροπούνταν οι ανάγκες στελέχωσης και στο γεγονός ότι ο εξισλαμισμός των υποδούλων στερούσε το κράτος από σημαντικά έσοδα.[177] Το δοτό ατομικό κοινωνικό καθεστώς *«ο γιος του ραγιά είναι ραγιάς»* δεν συνιστούσε εμπόδιο κοινωνικής κινητικότητας, ώστε να προσχωρήσει στο στρώμα των στρατιωτικών, να γίνει σιπαχής / τιμαριούχος, ή των ουλεμά, αφού εισέλθει σε ιεροσπουδαστήριο (μεντρεσέ).[178] Συνεπώς η προσφορά τιμαρίου ήταν, και αρκετά δελεαστικό, στοιχείο προσηλυτισμού.[179] Ωστόσο πάντα υπάρχει ο κίνδυνος να χάσει τα προνόμια του ο σιπαχής, με την ανάρρηση στο θρόνο ενός νέου σουλτάνου. Αρκετοί σιπαχήδες, ύστερα από σχετικές καταγγελίες, στερούνταν τα τιμάριά τους, επειδή ακριβώς δεν ήταν γόνοι οικογένειας σιπαχή.[180]

Σημαντικές πηγές τροφοδοσίας του συστήματος και αναπαραγωγής του, οι οποίες και πλήθαιναν το ανθρώπινο δυναμικό του Ισλάμ είναι : α)Οι αιχμάλωτοι πολέμου (πεντσικογλανί). Οι εξανδραποδισμένοι απελευθερώνονταν, εφόσον εξισλαμίζονταν. Μέρος των δούλων εντάσσονται στο στρατό και κάποιοι καταλήγουν εμίρηδες. [181]

β)Το παιδομάζωμα, το οποίο αποτέλεσε αφαίμαξη των χριστιανών, αλλά και τα παιδιά των γενιτσάρων (κουλ ογλού).[182]

γ)Ασφαλέστερη ευγονική πληθυσμιακή αύξηση των ισλαμιστών, αλλά και εξισλαμισμού, αποτελούσε ο θεσμός της πολυγαμίας στο σκοπό του οποίου κοπέλες και νέες χάνονταν στα χαρέμια .[183]

Όλη αυτή μεταστροφή του πληθυσμού ενισχύει την άποψη, ότι *«σήμερα εν μέρει ο τουρκικός λαός είναι ελληνικής καταγωγής και γενικότερα χριστιανορθόδοξος».* [184]Το αντίθετο δεν μπορεί να λεχθεί για τον ελληνικό

---

[177] Ο Ουτφή πασάς ήθελε να γίνονται σιπαχήδες οι καταγόμενοι μόνο από σιπαχή , διαφορετικά *«Όλοι θα ξεφύγουν από το ρεαγιαλίκι και θα γίνουν σιπαχήδες. Και όταν δε μείνει ρεαγιαλίκι, τα έσοδα του σουλτάνου θα λιγοστέψουν»* (Lütfü Pasa 1982:73) Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, σελ.53 και τομ.2ος, σελ. 100

[178] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.344

[179] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.106

[180] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.100

[181] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, σελ.53

[182] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 238,239

[183] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.338 και 376-384

[184] Κιτσίκης Δ.: «Ιστορία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας» Αθήνα 1988 σελ 105- . Καθαρόν αίμα ρέει εις τας φλέβας των Οθωμανών των παραλίων των μικρασιατικών επαρχιών Βογιαζίδης Ι. «Ιστορικαί Μελέται, Εκτουρκισμός και εξισλαμισμός των Ελλήνων κατά τον μεσαίωνα» στο ΕΕΦΣΠΘ, Θεσσαλονίκη 1932 τόμ. 2ος σελ. 150 - Δεν διστάζομεν να βεβαιώσωμεν ότι ο στρατός του Μωάμεθ Β΄ συνέκειτο καθ' ολοκληρίαν σχεδόν εκ χριστιανών εξισλαμισθέ-

λαό, εφ' όσον ο χριστιανικός προσηλυτισμός απαγορευόταν, [185] όπως απαγορεύονταν ο μη μουσουλμάνος να έχει σχέσεις με μουσουλμάνα.[186]

5.Ο Ρόλος της Ορθοδόξου Εκκλησίας στα χρόνια της Οσμανικής κατοχής

Ο μη, ολοκληρωτικός, εξισλαμισμός οφειλόταν και στη διατήρηση της εκκλησιαστικής οργάνωσης έναντι της ασφυκτικής ατμόσφαιρας του καθεστώτος των Οσμανών.[187] Οι Πατριάρχες και οι μητροπολίτες αναγνωρίστηκαν ως εθνάρχες (μιλέτ-μπασί) του θρησκευτικού έθνους των Ρουμ ή Ρωμαίων[188] και τους δόθηκαν τα ίδια και, πολλές φορές, περισσότερα δικαιώματα και προνόμια[189] απ' όσα είχαν στο Βυζάντιο.[190] Τα προνόμια του Πορθητή προς την Εκκλησία, κατά Φραντζή, δόθηκαν από μεγαλοψυχία ή ευλάβεια και για να επανέλθουν στις πόλεις οι Έλληνες,[191] ενώ κατά Χρύσανθο επιβάλλονταν να δοθούν προνόμια, εξ αιτίας της διαφορετικότητας των θρησκειών των δύο λαών, ώστε να αντιμετωπιστεί διοικητικά

ντων. Παπαρηγόπουλος Κ.: «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» τόμ. 5ος σελ. 18 -.« Για όσους πιστεύουν ότι το κοινόν αίμα είναι ο αφανής αλλά πρωτεύων δεσμός όχι μόνο των οικογενειών, αλλά και των ατόμων που απαρτίζουν μια φυλή, σημαίνει ότι ο εξισλαμισμένος Ελληνισμός εξεπόρθησε και ρήμαξε τη Νέα Ρώμη στις 29 Μαΐου 1453. Αυτός ανεπίγνωστα δυνάστεψε και ταλαιπώρησε τους ομοφύλους του επί αιώνες. Αυτός, ανίδεος, πέρασε το βρόχο στο λαιμό του Γρηγορίου Ε΄». Ανδριώτης Ν.: «Κρυπτοχριστιανικά κείμενα» Θεσσαλονίκη 1974 σελ. 6

[185] Κιτσίκης Δ.: «Ιστορία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας» Αθήνα 1988 σελ 105

[186] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.247-257

[187] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.248

[188] Ρωμιοί αποκαλούταν, συλλήβδην, οι ορθόδοξοι χριστιανοί της οσμανικής κοινωνίας, που άνηκαν σε διάφορες εθνότητες. Ωστόσο το κοσμικό στοιχείο στην εθνική κοινότητα των ρωμιών είχε ποικίλη εθνική προέλευση, εξελληνιζόμενο στη συνέχεια διαμέσου της διαψιλής ελληνικής παιδείας που αποκτούσαν και την ανάμειξή τους στα εκκλησιαστικά και πολιτικά πράγματα που κατευθύνονταν από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 523, 524

[189] Ο πατριάρχης είχε στην εξουσία του την Εκκλησία και τον κλήρο, τις εκκλησιές και τα μοναστήρια με τις περιουσίες τους, τα θρησκευτικά καθιδρύματα και κάθε είδους σχολειά. Είχε το δικαίωμα να συλλέξει τακτικές και έκτακτες εισφορές για τη συντήρησή τους και ρύθμιζε όλα όσα αφορούσαν τον οικογενειακό βίο των Χριστιανών. Ήταν εξάλλου υπεύθυνος στο σουλτάνου «δια την υποταγή και την ειρήνην των Χριστιανών. Τα αυτά δικαιώματα είχον εν ταις επαρχίαις και οι αρχιερείς, βοηθούμενοι υπό των δημογερόντων. Το πατριαρχικόν ως και το αρχιερατικόν δικαστήριον εδίκαζε ανεκκλήτως τας μεταξύ των Χριστιανών διαφοράς, πολλάκις δε και τας μεταξύ Χριστιανών και Τούρκων διαφοράς».Χρυσοστόμου Φιλιππίδη επισκόπου Τραπεζούντας (Αρχιεπισκόπου Αθηνών «Ελληνική Εκκλησία» Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Πυρσού, τόμος ΕΛΛΑΣ σελ. 671β από Γιώργος Διζικιρίκης: «Ο Νεοελληνικός διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750-1821» Εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984, σελ.52

[190] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.143-145

[191] Φραντζής Βιβλίο Γ΄ κεφ.ΙΙ, σελ. 380 Ο ιστορικός Φραντζής αναφέρει ότι ο Μωάμεθ έδωσε τα προνόμια από μεγαλοψυχία και ευλάβεια.

και δικαστικά η ιδιαιτερότητα της υπόστασής των.[192] Ο Μωάμεθ διατήρησε τη θρησκευτική και κοινοτική οργάνωση του Βυζαντίου πρόσθεσε περισσότερα προνόμια και δικαιώματα στην εκκλησία,[193] για να ξανακατοικήσουν τις πόλεις[194] ή για να στελεχώσει τη γραφειοκρατία του.[195]

Η Εκκλησία – ή τουλάχιστο οι κυρίαρχες σ' αυτήν τάσεις – δέχεται την οσμανική πραγματικότητα, πριν ακόμη αυτή της επιβληθεί,[196] αναλαμβάνοντας την ηγεσία και τον έλεγχο των πιστών – υπηκόων του κράτους, που έχει την ίδια δομή μ' αυτήν. Και η Εκκλησία στηριζόταν πάνω στις σχέσεις παραγωγής του τιμαριωτισμού, που εγγυόταν το οσμανικό γαιοκτημονικό καθεστώς. Συνεπώς η εκκλησία ήταν ενταγμένη στην οσμανική πραγματικότητα και με την πολιτική έννοια, καθόσον η συγκεκριμένη πολιτειακή μορφή διαφύλασσε τα οικονομικά συμφέροντα της. Η ένταξή της, οικονομική και πολιτική, εκφραζόταν με πλήρη κοινωνική ένταξη, ως «εθνική κοινότητα» μη διαχωρισμένη από την οργανωτική ιεραρχία της εκκλησίας.[197] Συγκεκριμενοποιούσε την πολιτική απάθεια ή την *«ιδεολογία υποτέλειας»*,[198] ώστε να συμβαδίζει με την οσμανική πολιτειολογία, η οποία πληρούσε τις προϋποθέσεις της *«νόμω κρατούσης πολιτείας»*, καθεστώς κατά το οποίο η εκκλησία αναγνωρίζει την πολιτεία και η πολιτεία την εκκλησία, γεγονός που συνέφερε και την εκκλησία.[199] Έτσι η εκκλησία λειτουργούσε πλέον ως ο κύριος Ιδεολογικός Μηχανισμός που αναπαρήγαγε το κοινωνικό – οικονομικό μόρφωμα.[200]

---

[192] Χρύσανθος: « Η Εκκλησία της Τραπεζούντος» σελ. 674

[193] Φραντζής (Βιβλίο Γ΄, κεφ. ΙΙ, σελ.380)

[194] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.. 146

[195] «Το μορφωμένο ελληνικό στοιχείο ήταν προφανώς πιο κατάλληλο από πολιτιστική άποψη να δώσει στελέχη στην ακατέργαστη τούρκικη διοικητική μηχανή. Διζικιρίκης Γιώργος: « Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750 -1821» εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984, σελ.13 Έτσι δεν είναι τυχαίο ότι ήδη ο ένας γιος του Γεωργίου Αμηρούζη, Αλέξανδρος έγινε υπουργός των οικονομικών του Μωάμεθ Β΄ του πορθητή με το όνομα Ισκεντέρμπέη, ενώ τον ίδιο είχε σύμβουλο και συνέταξε ένα ενιαίο χάρτη της οικουμένης, εργαζόμενος πάνω στον αρχαίο γεωγράφο Πτολεμαίο, με τη βοήθεια του αραβομαθούς γιου του Βασιλείου, Μεχμέτ- μπέη. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.128

Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ.57

[196] Βεράτια διορισμού των μελών του Ανωτάτου Ορθόδοξου Κλήρου εξέδιδαν και οι εμίρηδες των ισλαμικών πολιτικών οντοτήτων που προέκυψαν στο Μικρασιατικό χώρο, μετά τη διάλυση του Σελτζουκικού Σουλτανάτου του Ικονίου (τέλη 13ου αιώνα) μια από της οποίες ήταν και το οσμανικό εμιράτο. Παρασκευάς Κονόρτας: «Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο- 17ος – αρχές 20ου αιώνα» Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σελ. 53.

[197] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 95,96

[198] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.154

[199] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.129

[200] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.373

Ο πατριάρχης[201] μεταβλήθηκε σε πληρεξούσιο του σουλτάνου, κεφαλή του έθνους, έχοντας ισοτιμία με όποιον υπουργό και ήταν υπεύθυνος για την υποταγή των μελών του οργανισμού που προΐστατο, με αντίτιμο το δικό του κεφάλι [202]

Τα προνόμια της εκκλησίας επέτρεπαν την οργάνωση των μέλη της, ώστε να ελέγχει όλες τις εκφάνσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου βίου τους και να παρεμβαίνει, καθοριστικά, στην πρόβαση της κοινωνικοποίησης τους,[203] έχοντας απόλυτη ελευθερία στη διοργάνωση του πολιτεύματος της εκκλησίας, της διοίκησης της και της ανεξέλεγκτης διαχείρισης της περιουσίας της, της πλήρους ελευθερίας στην άσκηση της λατρείας και της φιλανθρωπίας, ακόμη την ελεύθερη χρήση και καλλιέργεια της γλώσσας και της παιδείας αλλά και τη δικαστική αυτονομία.[204]

Ωστόσο η σκόπιμη[205] και προβλεπόμενη διάκριση της «εθνικής κοινότητας», μέσα στην ολωτική οσμανική κοινωνία, συνετέλεσε ώστε να είναι ατελής, αριθμητικά, η συσσωμάτωση του νέο-ελληνισμού.[206]

Η χειμαζόμενη Μεγάλη του Χριστού εκκλησία, κατά τη διάρκεια της οσμανικής κυριαρχίας, διατήρησε ό,τι ήταν δυνατό να περισωθεί, εφόσον η εξαφάνιση του ελληνισμού θα οδηγούσε στην εξαφάνιση της υπαρξιακής αιτίας του συγκείμενου, αλλά και της οικονομικής αυτοτέλειας, της Ορθόδοξης Ιεραρχίας, έτσι φροντίζει την ύπαρξή του, ενίοτε, με θυσίες. Παρά ταύτα είναι αδιανόητο να κατανοηθεί η διατήρηση του ελληνισμού, αν δε λάβουμε υπόψη την πίστη των μελών της εκκλησίας και των πιστών, που ήταν το συντηρητικό των θρησκευτικών- εθνικών κοινοτήτων.[207]

---

[201] Οι πατριάρχες και οι αρχιερείς ήταν Έλληνες και είχαν συνείδηση της ελληνικότητάς τους, ανεξάρτητα αν δε χρησιμοποιούσαν τη λέξη Έλληνας, ενώ ακολουθούσαν την υπερεθνική πολιτική της Ορθοδοξίας. Παρατηρείται αντιστοιχία με τους ουλεμάδες, που κατά πλειοψηφία και σε αντίθεση προς τους λοιπούς στρατό – γραφειοκράτες, ήταν Τούρκοι. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.523

[202] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», τομ.1ος, σελ.273,274

[203] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.373

[204] Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.146 - Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.373

[205] Φαίνεται ότι οι Οσμανοί τροχοπέδησαν τις ενέργειες των ζηλωτών γαζήδων (επιδρομείς ισλαμιστές, που φρόντιζαν και για τη διάδοση της πίστης τους) που επεδίωκαν τον αθρόο εξισλαμισμό και αυτό γιατί *«στόχευαν στη δημιουργία ενός ειδικού φορολογικού καθεστώτος»* που θα στηριζόταν στον ειδικό φόρο των μη μουσουλμάνων. ... *«αν δεν υπήρχε απόλυτη ανάγκη δεν έχυναν το αίμα των χωρικών, αλλά προτιμούσαν να τρων τον κεφαλικό φόρο που τους κατέβαλλαν»* Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ 123

[206] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ. 95,96

[207] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.537,538

«...Εξαίρεση αποτελεί ο κατώτερος κλήρος. Αντίθετα προς το συμβιβασμένο εκκλησιαστικό κατεστημένο, στις ζοφερές ώρες του υπόδουλου ελληνισμού, στάθηκε πάντα συνεκτικό υλικό που κράτησε άσβεστη τη φλογίτσα του Ελληνισμού, και ψύχωσε στον πόλεμο ενάντια

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III
Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

1. Ο Ελληνισμός του Πόντου μετά την Οσμανική κατοχή

Το 1461 έπεσε η αυτοκρατορία των Κομνηνών της Τραπεζούντας. Αλλά η πλήρης κυριαρχία των Οσμανών επί της ευρύτερης περιοχής του Πόντου επήλθε μόνο το 1473, μετά κρατερά μάχη,[208] όταν έπεσαν τα φρούρια του Ερζινκιάν και της Νικόπολης. Ο γαμπρός του Δαυίδ του Κομνηνού Ουζούν Χασάν, Άρχων της Καραμανίας, σύμμαχος του Δαυίδ και κύριος του φρουρίου της Νικοπόλεως, συνέχισε τον πόλεμο κατά των στρατευμάτων του Μωάμεθ.[209] Στο διάστημα αυτό έχουμε αντίσταση[210] των Ποντίων και επανάκτηση της Τραπεζούντας από ομάδα Ματσουκαίων και Τραπεζούντιων φυγάδων.[211] Η άλωση της Τραπεζούντας σήμανε για τον ελληνισμό του Πόντου την απώλεια της πολιτικής ελευθερίας και ανεξαρτησίας του, αλλά όχι και της εθνικής του συνείδησης.[212] *«Ο λαός του Ελληνικού Πόντου, απομακρυσμένος και απομονωμένος σχεδόν εις την εσχατιάν του Ευξείνου, ανέπτυξεν* ***ίδιον*** *κοινωνικόν βίον, με εκδηλώσεις διαφόρους από τα*

στο Τούρκο δυνάστη. Αυτός ο κατώτερος κλήρος- που δεν ήταν μόνο ελληνικός- ... είχε την ίδια συμμετοχή στην καταπίεση και στον πνευματικό ζόφο των μπέηδων και των κοτζαμπάσηδων.» Η ορθοδοξία ... αποτέλεσε το τσιμέντο που έδεσε τις δομές και τους αρμούς, για την επιβίωση του γένους: διεφύλαξε ελληνικά έθιμα και παραδόσεις, εμψύχωσε με τους απλοϊκούς φτωχοπαπάδες τον χειμαζόμενο λαό, συνέβαλε στη διάσωση της γλώσσας, ενέπνευσε πολιτιστικές εκδηλώσεις στην περιοχή προπαντός της θρησκευτικής λαϊκής τέχνης, και γενικότερα, είχε απήχηση στην κοινωνική και πνευματική ζωή του έθνους. Διζικιρίκης Γιώργος: « Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750 -1821» εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984, σελ.13-14 , 52

[208] Παρατάχθηκαν 200.000 στρατεύματα. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 8

[209] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελίδα 8

[210] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1^{ος}, σελ.137.

[211] Υποσημειώσεις: 80,81,82«Η εκκλησία της Τραπεζούντος» Αρχ. Πόντου 4-5 ,1933 σελ.536,540. – Περ.Τριανταφυλλίδης: «Οι Φυγάδες» σελ. 45- 46 και «Προλεγόμενα» σελ. 46-47. Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.129-131

[212] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.143,-145

άλλα τμήματα της Ελληνικής Φυλής. Εδημιούργησε θρύλους παραδόσεις, δοξασίας και προ παντός διεμόρφωσε ίδιον πολυτιμότατον γλωσσικόν θησαυρόν της αρχαιότητος...»[213]. Στο «ίδιο» αυτό της συμμετέχει, όσο αυτό αντιστοιχεί, και ο γεωγραφικός διαμελισμός του τόπου. Ο Πόντος χωρίζεται οριζόντια σε δύο μέρη από την οροσειρά του Παρυάδη (ή Παρχάρ, τουρκικά Μπαχλάρ Νταγ), που είναι συνέχεια της οροσειράς του Καυκάσου. Έτσι έχουμε τον Παραλιακό Πόντο και το Μεσογειακό. Πολλοί ποταμοί τέμνουν κάθετα τα ποντιακά βουνά, με τις κατάφυτες πλαγιές, και σχηματίζουν βαθιές χαράδρες και εύφορες κοιλάδες. [214] Το κλίμα του παραλιακού Πόντου είναι υγρό και ομιχλώδες και έχει πλουσιότατη βλάστηση, ενώ ο μεσογειακός, νότια του Παρυάδη, είναι ηπειρωτικό. Δροσεροί άνεμοι μαλακώνουν τη ζέστη και προκαλούν συχνά ομίχλες και βροχές. Αρχαίοι και νεότεροι γεωγράφοι και περιηγητές εκθειάζουν το μοναδικό τούτο κλίμα του τόπου, που το θεωρούν ως το καλύτερο του κόσμου. Εκτός από του πλούτο του εδάφους, με την οργιώδη βλάστηση, για κτηνοτροφία, αξιόλογος στον Πόντο είναι και ο πλούτος του υπεδάφους, με άφθονα κοιτάσματα σε άνθρακα, χαλκό, άργυρο, μόλυβδο και μαγγάνιο.[215] Στα απάτητα βουνά του Πόντου κατέφυγαν όσοι από τους Έλληνες γλίτω-

---

[213] Χρύσανθος - Μητροπολίτης Τραπεζούντος πρόεδρος της Επιτροπής, Στο Αβραμάντη Ιωάννου- επιμέλεια «οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες- από τα περασμένα και τα τωρινά» Εκδίδεται υπό επιτροπής Ποντίων -Αθήναι 1972 σελ.56

[214] Οι κυριότεροι είναι: ο *Άλυς* (Κιζίλ-ιρμάκ), ο μεγαλύτερος ποταμός της Μικρασίας, ο *Ίρις* (Γεσίλ-ιρμάκ)και ο παραπόταμος του *Λύκος* (Γκερμελί-τσάι ή Κελκίτ), ο *Θερμώδων* (Τέρμετσάι) γνωστός από το μύθο των Αμαζόνων, οι οποίες ζούσαν στην κοιλάδα του, στην πόλη Θεμίσκυλα, ο *Μελάνθιος* (Μελέτ-ιρμάκ), ο *Κάνις ή Χαρσιώτης*, που διαρρέει την Αργυρούπολη και εκβάλλει μεταξύ Κερασούντας και Τρίπολης. Ο ποταμός του *Αγίου Ευγενίου* ([Αι]Θι-Γενεσίν-ντερεσί), εκβάλλει δυτικά της Τραπεζούντας (κατά τους Φράγκους θαλασσοπόρος San Uigenj), ο *Πυξίτης* (Ντεγιρμέν-ντερέ = Μυλοπόταμο, γιατί στις όχθες του υπάρχουν πολλοί νερόμυλοι). Στα νεότερα χρόνια οι Έλληνες της περιοχής τον ονόμασαν Δαφνοπόταμο και τοποθέτησαν τη δράση της παραλογής «τη Τρίχας το γεφύριν», διαρρέει την κοιλάδα που βρίσκεται κάτω από το μοναστήρι της Παναγιάς σου Μελά, δέχεται τα νερά του παραπόταμου της Ματσούκας, που ρέει την κοιλάδα του μοναστηρίου του Βαζελών και εκβάλλει κοντά στο λιμάνι της Τραπεζούντας, τη Δαφνούντα. Ανατολικότερα υπάρχουν οι ποταμοί *Γημωράς ή Δρώνας* (Γεμουρά- ντερεσί), ο *Ισσός* (Καρά-ντερέ), ο *Όφις ή Οφιους*, ο *Ψυχρός ποταμός* (Μπαλτατζή-ντερέ), ο *Καλός ποταμός ή Καλοπόταμος*, ο *Ρίζιος* (Ρίζε- ντερεσί) και ο *Πρύτανις ή Πορδάνης* (Φουρτούνα-ντερεσί). Ο *Οίνιος*, που χύνεται κοντά στην Οινόη. Ο ποταμός *Τρίπολης* (Τρίπολ σου). Ο *Αδιηνός ή Αδινήος* (Σεννές ντερσί). Ο *Ζαγάτις* (Σουσά ντερσί). Ο *Άρχαβης ή Αραβίς* (Αρχαβέ). Ο Ίσσας (Κίσε). Ο *Άψαρος ή Άψορρος*. Ο *Ακάμψιος*. Ο *Βόας* (Τσορόχ) που συμβάλλει με τους *Γλαύκο* και *Ίππο* και εκβάλλει πλωτός ως *Φάσης*.
Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.13-14. - Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ. 89-90

[215] Π. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» Εκδ. Β΄ Ρήσος Αθήνα 1990.σελ 90.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.14-15

σαν την λαίλαπα.[216] Το ορεινό του εδάφους διαφύλασσε τους Έλληνες, οι οποίοι κατέφυγαν εκεί, όπου δεν ακολούθησε συστηματικός εποικισμός με μουσουλμανικό πληθυσμό. Έτσι από τουρκικές πηγές που συγκέντρωσε ο καθηγητής πανεπιστημίου A. Bryer ξέρουμε ότι το 1515, πενήντα πέντε (55) χρόνια μετά την άλωση, υπήρχαν στην περιοχή Όφεως του Πόντου 2.352 χριστιανικές και μονάχα 50 μουσουλμανικές οικογένειες. Αυτός είναι ο λόγο που δεν άλλαξαν καθόλου τα εξωτερικά χαρακτηριστικά των ελληνόφωνων μουσουλμάνων του Πόντου.[217] Το έδαφος, το υπέδαφος, το κλίμα[218], ο κάθετος και ο οριζόντιος διαμελισμός συμβάλλουν στις συνθήκες διατήρησης και ανάπτυξης εστιών του Ελληνισμού, παρόλο που και ο Πόντος είχε τα θύματά του. Δεν μπόρεσε να ξεφύγει από τη σαρωτική λαίλαπα του ισλαμισμού. Πολλοί από εκείνους που έμειναν στα μέρη τους, αναγκάστηκαν κάτω από τις μεσαιωνικές πιέσεις των Οσμανών ν' αλλαξοπιστήσουν, για να σώσουν τις περιουσίες τους, τη ζωή τους, τη τιμή τους και ν' απαλλαγούν μια για πάντα από την απάνθρωπη συμπεριφορά τους.[219] Κάθε χωριό, κάθε πόλη, κάθε οικογένεια έχει και μια ιδιαίτερη τραγική ιστορία Ελλήνων που αλλαξοπίστησαν.[220]

Σε όλη, όμως, αυτή τη περίοδο, μέχρι και τον 17° αιώνα, υπήρξαν σημαντικοί θύλακες Ελλήνων, οι οποίοι διατήρησαν με κάθε τίμημα την ελληνική τους συνείδηση. Έχοντας κοινή θρησκεία, γλώσσα, την μακραίωνη ελληνική πολιτιστική παράδοση, τους χορούς και τα τραγούδια, μπόρεσαν στους δύσκολους εκείνους καιρούς α) Να διατηρήσουν και να ορίσουν, ως κοινωνική ομάδα, τον εαυτό τους σε σχέση με την ύπαρξη του «άλλου».[221] β) Να αντισταθούν στην οσμανική βία, τη βαρβαρότητα και το

---

[216] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 25

[217] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.26. – Bryer A. "The Tourkokratia in the Pontos" στο Neohellenika τομ1ος Austin- Texas. USA 1970 σελ.45,46

[218] Φυσικά στοιχεία στα οποία συχνά αναφέρονταν οι Πόντιοι της πρώτης γενιάς εξυμνώντας τα «παρχάρια» και τα «ομάνε» της πατρίδας ή «λιθάρ' να εφύτευες, εφύτρωνεν. Πότιμα 'κι εξέρναμε ντο έτονε.» ομολογία Μαρίας Παυλίδου, Ποντίας α΄ γενιάς από τη Γέγουντσε (Νεοχώριο) Τοκάτης.

[219] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.18- Σαμουηλίδη Χρ.: «Η περιφέρεια Σαμψούντος» Αρχείο Πόντου, τόμ. 37, σελ. 95- Παυλίδης Ι. «Σελίδες ιστορίας αίματος και θυσίας Πόντου και Μικράς Ασίας» Θεσσαλονίκη 1979 σελ.349. - Τριανταφυλλίδης Π. «Οι Φυγάδες» σελ.51-53, 64-65,84.- Κουλοχέρης Ι. «Αμισός» Θεσσαλονίκη 1974 σελ. 7. Ευαγγελίδης Τρύφων: « Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντος» επανέκδοση εκδ. Αφών Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1994, σελ.255

[220] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.18

[221] Stuart Woolf: «Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη» Μετ. Έφη Γαζή, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ.25

σκοταδισμό,[222] εφόσον η εκκλησία όχι μόνο δεν προέβη σε πολιτική οργάνωση, αντίστοιχη με αυτήν της καθολικής Εκκλησίας, αλλά το εσωτερικό δίκαιο της ήταν πόλος έλξης και των μουσουλμάνων, οι οποίοι προτιμούσαν να δικαστούν από αυτό.[223]

Και στο Πόντο έχουμε κοινότητες όπου οι Έλληνες, άλλοτε χάνουν την ορθόδοξη θρησκεία, όπως στις περιοχές Τόνυας, Όφεως, Σουρμενίων, Ματσούκας, όπου αλλαξοπίστησαν βίαια, το 17° και 18° αιώνα, διατηρούν όμως την γλώσσα την ιστορική και πολιτιστική τους μνήμη.[224]

Η επίσημη στατιστική του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το 1914, καταχωρημένη και στα αρχεία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, υπολόγισε ότι οι ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι ανέρχονταν σε 190.000.[225] - άλλοτε, όπως στην Πάφρα, περιφέρεια του δυτικού Πόντου, οι Έλληνες χάνουν τη γλώσσα τους και μιλούν την τουρκική, ενώ κρατούν τη θρησκεία και την εθνικότητά τους.[226]

Η πιο τραγική όμως περίπτωση είναι αυτή των Κρυπτοχριστιανών,[227] οι οποίοι αναγκάστηκαν να αλλαξοπιστήσουν φαινομενικά , να παρουσιάζονται φανερά ως μουσουλμάνοι, και στα κρυφά να παραμένουν χριστιανοί

---

[222] Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.18

[223] Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.

[224] «Σήμερα ...διατηρούν ακόμη ατόφια την ποντιακή γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, τις παραδόσεις, τα τραγούδια και τους χορούς. Φυλάγουν με θρησκευτική ευλάβεια προγονικά κειμήλια που βεβαιώνουν την ελληνοχριστιανική καταγωγή τους.» Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.25,26 Φωτιάδη Κ.: « Οι Εξισλαμισμοί» σελ. 14,18- Α.Υ.Ε., Κ.Υ. Α/1920 «Ο Ελληνισμός του Πόντου. Έκθεση του αρχιμανδρίτου Πανάρετου» σελ. 11

[225] Όλοι αυτοί το 1923 υποχρεώθηκαν να μείνουν στην Τουρκία, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης, καθόσον μόνο η θρησκεία ήταν το κριτήριο της ανταλλαγής. «Από την 1η Μαΐου 1923, θέλει διενεργηθή η υποχρεωτική ανταλλαγή των Τούρκων υπηκόων ορθοδόξου θρησκεύματος, εγκατεστημένων επί των τουρκικών εδαφών και των Ελλήνων υπηκόων, μουσουλμανικού θρησκεύματος, εγκατεστημένων επί ελληνικών εδαφών» Συνθήκη της Λωζάνης 1923 άρθρο 1° .- Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.26 .- Streit G. "Der Lausanner Vertag" σελ. 14. – Λαυρεντίδης Ι. «Πρόσφυγες εξ ανταλλαγής» σελ. 21. – Δάφνης Ν. «Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων» τομ. 1ος, Αθήνα 1974 σελ. 41. – Α.Υ.Ε., Κ.Υ., Α/1920 «Ο Ελληνισμός του Πόντου, Έκθεση του αρχιμανδρίτου Πανάρετου» σελ.12.- Φωτιάδη Κώστα: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας» σελ. 540.- Φωτιάδη Κώστα: «Οι Έλληνες του Πόντου ως τη Συνθήκη της Λωζάνης» σελ. 223. Σκαλιέρη Γ.: «Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντος» Αθήνα 1921 σελ. 47.

[226] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.143-145

[227] ή Κλωστοί ή Κρυφοί ή Γυριστοί ή Τενεσούρηδες και άλλα τοπικά ονόματα, Κρυπτοχριστιανοί υπήρξαν στην Αλβανία, στην Κύπρο, στην Κρήτη, στην Κωνσταντινούπολη, στην Καππαδοκία και στα νησιά του Αιγαίου Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.33,34

«διατηρούντες έτσι και την θρησκεία και τον εθνισμό των».[228] Τριάντα χιλιάδες κρυφοί Χριστιανοί αποκαλύφθηκαν και καταγράφηκαν [229] από τις επιτροπές που είχαν δημιουργηθεί το 1857 με την έκδοση, στα 1856, του σουλτανικού διατάγματος «Χάττι Χουμαγιούν», το οποίο υπόσχονταν θρησκευτική και πολιτική ελευθερία σ' όλους τους υπηκόους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.[230]

Την έκδοση του «Χάττι Χουμαγιούν» την χρησιμοποίησαν, όπως φαίνεται από την μετέπειτα αντίδραση των Οσμανών, εναντίον των «Γυριστών» ή «Κλωστών». Όταν διαπιστώθηκε ότι ολόκληρα χωριά, που ως τότε ακόμα και οι Έλληνες πίστευαν πως κατοικούσαν από φανατικούς μουσουλμάνους, αποκάλυπταν το φοβερό μυστικό, που κρύβανε αιώνες, και εμπρός στον κίνδυνο του εξελληνισμού και εκχριστιανισμού ολόκληρου του Πόντου, στρατολογούν τους δηλωθέντες *«αρνησίθρησκους»*. Τούτο σήμαινε θάνατος. Δημεύουν τις περιουσίες τους με το αιτιολογικό ότι χριστιανός, σύμφωνα με το μωαμεθανικό νόμο, δεν μπορεί να κληρονομεί περιουσία μουσουλμάνου, έστω και πρόγονού του. Γι' αυτό οι περισσότεροι κρυπτοχριστιανοί αναγκάστηκαν να φύγουν στην ομόθρησκη Ρωσία.[231]

2. Θύλακες Ελληνισμού στον Πόντο

Θύλακες Ελλήνων στον Πόντο υπάρχουν: α) Στα χωριά – βακούφια των μοναστηριών. Η ελληνική κοινότητα του Πόντου συνιστούσε πέντε εκκλησιαστικές περιφέρειες, τις μητροπόλεις της Τραπεζούντας, Ροδόπολης, Χαλδίας (Αργυρούπολης) Νεοκαισάρειας, Αμάσειας και Κολωνίας, και διατηρούσε 1276 εκκλησιές. Χίλιες περίπου εκκλησιές κτίστηκαν στην

---

[228] Τριανταφυλλίδης Π. : « Οι Φυγάδες» Αθήνα 1870, σελ. 61.- Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ33-53- Φωτιάδη Κ. : «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας»

[229] Το μαρτύριο της αποκρυφίας...συνεχίζεται ως τις μέρες μας... Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.41

[230] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 41,44. - Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.143-145. – Π. Τριανταφυλλίδη: «Οι Φυγάδες» Αθήνα 1870, σελ 55-67

[231] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 43,44. – Χρύσανθος: « Η Εκκλησία της Τραπεζούντος» σελ. 60. – Γερβάσιος: «Οι σταυριώται» σελ. 57 .- Πανάρετος: «Ο Πόντος ανά τους αιώνες» σελ. 131.– Φωτιάδη Κ. « Οι εξισλαμισμοί και η προσφορά των Κρυπτοχριστιανών στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες» σελ. 30,31. – Α.Υ.Ε., Κ.Υ., 1859/76/1, Πανισλαμισμός, Αρ. 296, Τραπεζούντα (17.3.1859), Αρ. 300, Τραπεζούντα (18.3.1859) Προς την Α. Εκλαμπρότητα τον κύριον Κ.Μ. Συναδινόν υποπρόξενον της Α. Ελλ. Μ., Τραπεζούντα (20.3.1859), Αρ. 301, Τραπεζούντα (22.3.1859), Αρ. 757, 759, 778.

περιοχή του Πόντου ανάμεσα στα 1839 έως 1880.[232] Στις μέριμνες της εκκλησίας ήταν η άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής, σε κεντρικό επίπεδο, από το Πατριαρχείο, και η οργάνωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από την ενορία-κοινότητα.[233] Το υπόβαθρο όμως των εκκλησιών αποτελούν τα μοναστήρια, τα οποία, και επί βυζαντίου, εξαιρούνται των οικονομικών βαρών και της φορολογίας.[234] Καθεστώς[235] που διατηρούν οι Οσμανοί, καθόσον οι χριστιανοί τους ήταν χρήσιμοι. Οι ίδιοι οι σουλτάνοι έδειξαν, ιδιαίτερα, σεβασμό προς το μεγάλο μοναστήρι του Πόντου την «Παναγία σου Μελά»,[236] προπάντων ο Σελήμ Α΄, ο Σελήμ Β΄ και ο Μουράτ Γ΄, οι οποίοι εξέδωσαν φιρμάνια που έσωσαν το μοναστήρι από την καταστροφή και παραχώρησαν ειδικά προνόμια που του επέτρεψαν να επιβιώσει και να λειτουργήσει με ασφάλεια.[237] Ανάλογη ήταν η συμπεριφορά και προς τα άλλα μοναστήρια – βακούφια κυριότερα των οποίων ήταν αυτά του «Βαζελώνα»[238]και του Περιστερεώτα.[239] Η καλλιέργεια των γραμμάτων μετά

---

[232] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. - Antony M. Bryer : " The Pontic Revival and the New Greece" στο N.P. Diamandopoulos et al., "Hellenism and the First Greek War of Liberation (1821-1830): Continuity and Change, Θεσ/νίκη 1976 σελ.184

[233] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 373

[234] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1^{ος}, σελ. 121

[235] Βλ. υποσημείωση 79.

[236] Το μοναστήρι τούτο χτισμένο το 386, περίπου, σ' έναν γιγάντιο βράχο, στο βάθος της γραφικότατης και δασωμένης κοιλάδας του Πυξίτη ποταμού, έπαιξε σπουδαίο ρόλο, όχι μόνο στη συντήρηση του χριστιανισμού, αλλά και στην καλλιέργεια των γραμμάτων, καθώς και στην περίθαλψη των Ποντίων κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.34-35, 100 - Οι δυο τύποι Μελά και Σουμελά είναι ανάλογοι προς το διπλό όνομα του ιερού όρους των Ινδιών Μερού και Σουμερού. Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ.122 Περισσότερα βλ. σημείωση 52

[237] Επαμεινώνδα Θ. Κυριακίδου «Ιστορία της ιεράς βασιλικής πατριαρχικής σταυροπηγιακής μονής της υπεραγίας Θεοτόκου της Σουμελά» Αθήναι 1898 σελ. 80-81
Ο Σελήμ Α΄, γιος της Μαρίας (Γκιούλ-μπαρχάρ(=τριαντάφυλλο της Άνοιξης)Σύμφωνα με τον Τούρκο ιστοριογράφο Σακίρ Σεβκέτ η Μαρία, ως Γκιούλ-μπαχάρ, κόρη του Δαβίδ, πολύ όμορφη, παντρεύτηκε τον γιο του και διάδοχο Βαγιαζίτ Β΄ και απ' αυτήν γεννήθηκε ο Σελίμ Α) το 1512, επικύρωσε με χρυσόβουλο (Χάττι Σερίφ) τα προνόμια που είχε η σου Μελά από τους Κομνηνούς, ώστε να είναι εντελώς ασύδοτη και αφορολόγητη, να «δεσπόζει» στα χωριά που της ανήκαν ως τιμάρια και στους δουλοπάροικους των χωριών. «Επιστέγασε» το ναό με χαλκό και δώρισε 5 μεγάλες λαμπάδες με χρυσά γράμματα. Ο Σελήμ Β' παραχώρησε φιρμάνι με το οποίο αναγνώριζε ως «ασύδοτα» και αφορολόγητα τα κτήματά του.- Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 125 και131-132

[238] ...στο γειτονικό ορεινό χώρο του Βαζελών, δυτικά από το βουνό Μελά, το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, η μονή Βαζελών ή Ζαβουλών, όπως λεγόταν. Η παράδοση λεει ότι κτίστηκε το έτος 270. Τον 6ο αιώνα καταστράφηκε από τους Πέρσες, αλλά ξανακτίστηκε με δαπάνες του Ιουστινιανού και μα φροντίδα του στρατηγού Βελισσαρίου Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 35- Βλ. υποσημ. 53

την άλωση της Τραπεζούντας περιορίζεται στα μοναστήρια,[240] καθόσον τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ήταν βακούφια,[241] και ως τέτοια τα μοναστήρια είχαν αυτήν την δυνατότητα, για τον κύριο λόγο ότι στα σκοτεινά χρόνια της δουλείας ο ιερέας, κατά τεκμήριο, ήταν ο εγγράμματος, αλλά και τα ελληνικά –ελευθερικά χωριά άνηκαν σε αυτά. Η παιδεία εκλαμβανόταν ως παρακολούθημα της λατρείας. Τα γράμματα που διδάσκονται είναι ιερά,[242] «*του θεού τα πράγματα*», και η παρεχόμενη παιδεία ήταν ιερή και αυτή δεν ήταν «*θύραθεν*». Άλλωστε αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο δε διαπιστώνουμε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, από τις οσμανικές αρχές, για διακανονισμό ζητημάτων που σχετίζονται με την παιδεία. Και αυτό γιατί ανάλογη είναι η εκπαίδευση των Οσμανών.[243]

Ενώ το οικουμενικό Πατριαρχείο, όπως και οι Φαναριώτες, στο μέτρο που τους επιτρέπονταν η άσκηση ή επιρροή της εξουσίας, είχαν υποστηρίξει την ακεραιότητα της πολυεθνικής οσμανικής κοινωνίας – πολιτείας, ακολουθώντας υπερεθνική πολιτική, ωστόσο η προσφορά τους, και του Πατριαρχείου, αλλά και των Φαναριωτών, στη διατήρηση και ενίσχυση της ελληνικής ιδέας γινόταν έμμεσα και αυτό με την συστηματική καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας.[244] Μιας γλώσσας άρρηκτα δεμένης στην παράδοση και τις μακραίωνες ρίζες της. Όπως παρατηρεί εύστοχα ο Γεδεών «... *το Πατριαρχείον Κωνσταντινουπόλεως, ως και τα λοιπά, είχαν την ελληνικήν, την καθαράν, την απηλλαγμένην ξενισμών κακοήχων γλώσσαν, και ταύτην έγραφον εν γράμμασιν επισήμοις πατριαρχικοίς οι λεγόμενοι αρχιγραμματείς...*»[245] Το πατριαρχείο αμέσως μετά την Άλωση ιδρύει την Πα-

---

Η μονή Βαζελώνα καταστράφηκε στις 22 Απριλίου 1916 Οικουμενικό Πατριαρχείο: «Η Μαύρη Βίβλος» Κωνσταντινούπολις 1919 επανέκδοση Αρσενίδη, σελ.270-271

[239] - Βλ. υποσημ. 54 «... η μονή Αγίου Γεωργίου του Περιστερεώτα ή Περιστερά, όπως την ονόμαζαν, κτίστηκε το έτος 752 μ.Χ.» Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.35

[240] Χρύσανθος: « Η Εκκλησία της Τραπεζούντος» σελ.725-726 Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 178

[241] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.390

[242] Ως διδακτικά βιβλία χρησιμοποιούνται το ιερό Ψαλτήρι, το Οκταήχι, ο Απόστολος και τα Μηνιαία Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ. 374

[243] Τα σχολεία λειτουργούσαν στο περίβολο του τζαμιού και δίδασκε ο χότζας, ενώ έκανε την εργασία του. Τα παιδιά καθόταν σταυροπόδι σε ψάθες. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.373,374

[244] Οι Τούρκοι στις επίσημες σχέσεις τους με τους υποταγμένους λαούς και τους ξένους, και μετά την Άλωση της Κων/πολης χρησιμοποιούν την ελληνική γλώσσα Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1^{ος} σελ. 518 Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος, σελ. 56

[245] (Γεδεών 1939:290) στο Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.499,500

τριαρχική Ακαδημία ,[246] και τη διατηρεί σε όλη την περίοδο, εφόσον δια αυτής αναπαράγονταν η ιδεολογία της εθνικής κοινότητας, όπως την εξέφραζε το Πατριαρχείο και η επίσημη ιεραρχία της Εκκλησίας.[247]
Με την εμφάνιση των ρωγμών του οσμανικού συστήματος των μιρ'ή, στο τέλος του 17ου αιώνα, που οφείλονταν στην εμφάνιση των νεοφύτων προαστικών κοινωνικών δυνάμεων,[248] αλλά και των διεθνών σχέσεων του Οσμανικού κράτους, έρχεται και η σύγκρουση των λαϊκών εθνικών τάξεων με την εκκλησία. Αποτέλεσμα ήταν να εμφιλοχωρήσει και το κοσμικό στοιχείο στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας. Έτσι η παιδεία φεύγει από την καθαυτή εκκλησιαστική της μορφή και παίρνει κοσμική διάσταση.[249] Η γνώση της ιστορίας η αρχαιογνωσία και ο ορθολογισμός οδήγησαν τον ελληνισμό στον διαφωτισμό και στην έξοδο από τους σκοτεινούς χρόνους .[250]
Το πρόγραμμα σπουδών της πατριαρχικής ακαδημίας από το 18ο αιώνα αλλάζει, συμπίπτει με αυτό των εκπαιδευτηρίων της Ευρώπης. Προκύπτει ο κοσμικός χαρακτήρας και η σθεναρή προσήλωση στην κλασική παιδεία.[251] Ο προσανατολισμός αυτός συνετέλεσε στο θρίαμβο του ευρωπαϊκού διαφωτισμού.[252] Την αλλαγή αυτή ακολουθούν οι τοπικές Εκκλη-

---

[246] Η Πατριαρχική Ακαδημία ιδρύθηκε σε συνέχεια του βυζαντινού πανδιδακτηρίου. Σε όλη τη διαδρομή απαντάται με διάφορα ονόματα, όπως Πάγκαλος Ακαδημία, Ακαδημία του Πανελληνίου, Φροντιστήριον και μουσείον και σχολείον μεγαλοπόλεως, Μουσών Τέμενος, Μουσοτροφών ανδρών ενδιαίτημα των ελληνικών απανταχού μουσοτροφείων υπερκείμενον, Μέγα και κοινόν του Γένους Μουσείον, Πάγκοινος σχολή των Ελλήνων, παγγενής σχολή, Εν Κωνσταντινοπόλει ελληνική σχολή, Πατριαρχική του Γένους σχολή, Σχολή του Γένους, Μεγάλη Ελληνική του γένους Σχολή, και από το1857 μέχρι σήμερα Μεγάλη του Γένους Σχολή. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.376

[247] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 376

[248] Η αντίδρασις εσημειώθη σπουδαία μετά το μέσον του ΙΗ΄ αιώνος, και οι λαϊκοί άρχοντες εφάνησαν αντίπαλοι θαρραλέοι των παπάδων, ασκούντες επιρροήν επί του λαού και ένεκα της ευνοίας των Τούρκων, και δια τον πλούτον, και δια πνευματικήν ανάπτυξιν, και δια γοργότητα εις την σκέψιν και απόφασιν, προς εξουδετέρωσιν κληρικών ραδιουργιών...» Γεδεών: 1939 σελ. 150-151. - Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.299

[249] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.1ος, σελ.297-300

[250] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.386

[251] Παρότι ο Πατριάρχης Ιρεμίας Γ΄στις πρώτες δεκαετίες του 18ου αιώνα αναγνώρισε ότι η Ακαδημία έχει και Θεολογικό Χαρακτήρα Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.380

[252] Επισημαίνεται ότι ενώ διδάσκονται η λατινική, ιταλική και γαλλική γλώσσα, δε διδάσκεται η αραβική και οσμανική- τούρκικη. Η τελευταία θα εισαχθεί πολύ αργότερα, μετά το Τανζιμάτ (Στις 21 Οκτωβρίου 1839 εκδόθηκε το Χάττι Σερίφ του Γκιουλχανέ, για επεξήγηση του οποίου εκδόθηκε το Τανζιμάτ την 1 Μαρτίου 1840), και αυτό κατά εικονικό μάλλον τρόπο.Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.380 – Γ. Κλ. Σκαλίερη: « Τα δίκαια των Εθνοτήτων – εν Τουρκία 1453 -1921» Εκδ. Τροχαλία, Αθήνα 1997, σελ. 93

σίες[253] και τα σχολεία τα οποία εποπτεύουν. Κέντρο ελληνικών γραμμάτων, στον Πόντο, ήταν η Τραπεζούντα, όπου λειτούργησε το Φροντιστήριο,[254] από το 1682, πλήρως ευθυγραμμισμένο με το πρόγραμμα σπουδών αυτού της Πατριαρχικής Ακαδημίας, και το σπουδαιότερο πνευματικό ίδρυμα στην περιοχή και πάντως υποδεέστερο της Πατριαρχικής Ακαδημίας. Κατά τους μετέπειτα αιώνες λειτούργησαν πλήθος ελληνικά και αλληλοδιδακτικά σχολεία. Στη Σινώπη σχολείο υπήρχε από το 1675, ενώ άλλο ένα ιδρύθηκε, το 1733, στην Αργυρούπολη[255] και στα τέλη του αιώνα στη Σαμψούντα, Κερασούντα, στη μονή Παναγιά Σουμελά του Πόντου, κ.α.[256] Το 1918 υπήρχαν στον Πόντο 1037 ελληνικά σχολεία με 48.445 μαθητές που δημιουργούνταν και συντηρούνταν από χορηγίες.[257] Με την εμφάνιση των ευπόρων αστικών τάξεων, κατά τον 18° αιώνα, και τη δημιουργία σχολείων στις πόλεις, [258] στελεχώθηκαν κατά πρώτον από μοναχούς των Μοναστηριών. Σε σημείο ώστε, τον 19° αιώνα όταν η παιδεία στον Πόντο βρίσκονταν στο καλύτερο σημείο, τα μοναστήρια να είναι αποδυναμωμένα και να έχουν μέτρια επιρροή, από άποψη παιδείας, αν όχι αρνητική.[259]

Με τη σύσταση του Ελληνικού κράτους είχε αρχίσει να διαμορφώνεται ένα δεύτερο κέντρο ιδεολογικών μηχανισμών που αφορούσε το σύνολο των Ελλήνων, είτε ήταν υπήκοοι της Ελλάδας είτε όχι. Μαζί με το Πατρι-

---

[253] Ο Γερβάσιος Χαλδίας εκποιεί ιερά τιμαλφή προκείμενου να συμβάλλει στην ανέγερση του διώροφου λιθόκτιστου Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης. Κανδηλάπτης Θ.Γ. «Ο πνευματικός Φάρος της επαρχίας Χαλδίας» Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 85

[254] Το Φροντιστήριο λειτούργησε στο μετόχι μιας Μονής. Οδ. Λαμψίδης: «Ο Πόντος στην Τουρκοκρατία» στο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας εκδ. Καθημερινή σελ.32

[255] Οκτακόσιοι τόμοι από τους πέντε χιλιάδες της Εθνικής Βιβλιοθήκης του Φροντιστηρίου της Αργυρούπολης σώζονται στη βιβλιοθήκη, σε ειδικά διασκευασμένο χώρο, της Ευξείνου Λέσχης Ποντίων Νάουσας.

[256] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.404,405.- Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. – Α. Γ. Σοφιανός: «Πίνακες Στατιστικοί» στο Αρχείον Πόντου τομ.13, 1948, σελ. 248,254

[257] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. – Γ. Σωτηριάδη: «An Ethnological Map Illustrating Hellenism in the Balkan Peninsula and Asia Minor» Λονδίνο 1918 σελ 14,15.

[258] Πρόσωπα διέθεταν περιουσιακά στοιχεία, ανεγείροντας τις κτιριακές εγκαταστάσεις σχολείων και αναλάμβαναν την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών. Η ιδρυτική πράξη μπορούσε να παραλειφθεί όταν τα οικονομικά μέσα που διέθετε ο δωρητής δεν ήταν αρκετά για την κάλυψη του σκοπού, οπότε συμπληρωνόταν από τις εισφορές άλλων ομογενών. Ο εκπαιδευτικός σκοπός εξαρτιόταν περισσότερο από την εποπτεύουσα εκκλησιαστική κοινοτική αρχή και λιγότερο από τη θέληση του δωρητή.Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.390

[259] Χρύσανθος: « Η Εκκλησία της Τραπεζούντος» σελ.725-726
Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 178

αρχείο, το οποίο μέχρι τότε ήταν το μοναδικό κέντρο ελέγχου της παιδείας, και το οποίο πρακτικά εξαρτιόταν από το Οσμανικό κράτος, εμφανιζόταν ένα κέντρο που λειτουργούσε σε άλλο κράτος, συγκροτημένο μάλιστα σε μια «*αποσχισθείσα οσμανική επαρχία*». Η επιρροή του νέου κέντρου άρχισε να γίνεται αισθητή πολύ γρήγορα. Ο έλεγχος της παιδείας των εκτός Ελλάδος Ελλήνων γίνονταν διαμέσου των σχολείων που είχαν συσταθεί στο ελληνικό κράτος. Τα σχολεία αυτά κατάρτιζαν το εκπαιδευτικό προσωπικό που στη συνέχεια δίδασκε σε ελληνικά σχολεία του «*αλύτρωτου ελληνισμού*». [260] Πόντιοι δάσκαλοι εκπαιδευμένοι στην Αθήνα από το 1910 κεκαλυμμένα, ύστερα όμως από τους βαλκανικούς πολέμους του 1912-13 ανοικτά, δούλεψαν για την αφύπνιση της ελληνικής συνείδησης ανάμεσα στους πληθυσμούς του Πόντου. [261]

β) Θύλακες, που συνέβαλαν στην επιβίωση των Ελλήνων, υπήρξαν γύρω από τα μεγάλα μεταλλεία της Αργυρούπολης, τα χωρία της Ματσούκας και της Νικόπολης,[262] όπου οι μοναδικοί και αναντικατάστατοι Πόντιοι μεταλλουργοί και τεχνίτες έχαιραν ειδικών προνομίων[263] για την εξόρυξη και επεξεργασία πολύτιμων μετάλλων. [264] Τα μεταλλεία, [265] πολύ νωρίς, κηρύχθηκαν κυβερνητικές περιοχές και οι μεταλλωρύχοι κυβερνητικοί υπάλληλοι.[266]

---

[260] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.399

[261] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.431

[262] Στην Αργυρούπολη υπήρχαν μεταλλεία κυρίως αργύρου και χαλκού, στη Νικόπολη αργύρου και χρυσού, στη Ματσούκα χαλκού. Διαμ. Λαζαρίδης: «Τα μεταλλεία της Χαλδίας» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Εκδ. Επτά ημέρες Καθημερινή, Αθήνα1996, σελ. 35, 36

[263] Ήταν απαλλαγμένοι από φόρους, αγγαρείες, βίαιη στρατολόγιση των παιδιών στα τάγματα των γενιτσάρων, ενώ ήταν ελεύθεροι να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Διαμ. Λαζαρίδης: «Τα μεταλλεία της Χαλδίας» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Εκδ. Επτά ημέρες Καθημερινή, Αθήνα1996, σελ. 35, 36

[264] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ. 427,428 Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 145

[265] Περίπλοκο σύστημα ίσχυε στον έλεγχο και την φορολογία των μεταλλείων, ώστε να αποφευχθούν καταχρήσεις στον ευπαθή τομέα της παραγωγής, οι οποίες θα κατέτειναν στην ενίσχυση της περιφέρειας σε βάρος του κέντρου, αλλά και να διαφύγουν κρατικά έσοδα. Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ. 60,61

[266] Διαμ. Λαζαρίδης: «Τα μεταλλεία της Χαλδίας» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Εκδ. Επτά ημέρες Καθημερινή, Αθήνα1996, σελ. 35, Κανδηλάπτης Γ. (Κάνις) : «Ιστορία του Πόντου» χειρ. Αρχείο Ε.Λ. Π. Νάουσας

Στις περιοχές σωρεύονται Έλληνες, κυρίως των παραλιακού Πόντου, και οι περιοχές αναπτύσσονται μέχρι το κλείσιμο των μεταλλείων τον 19° αιώνα.[267]

γ) Στις παραθαλάσσιες πόλεις, όπου υπήρχε ναυπηγική δραστηριότητα. Στη Σινώπη υπήρχε ναύσταθμος του τουρκικού στόλου και επισκευάζονταν και ναυπηγούνταν πολεμικά πλοία από Έλληνες τεχνίτες, τους οποίους μεταχειρίζονται, από ανάγκη, προνομιακά.[268] Ναυτική δραστηριότητα υπήρχε στις πόλεις του Πόντου Σαμψούντα, Κερασούντα, Τραπεζούντα, Ριζούντα (Ριζαίον), καθόσον τα λιμάνια τους ήταν περιφερειακοί ναύσταθμοι του τούρκικου στόλου.[269] Αλλά και στις πόλεις Κόραλλα (Γκιόρελε), Τρίπολη, Κερασούντα και Οινόη, όπου υπήρχαν ναυπηγία εικοσαθέσιων πλοιαρίων, τα «κοντζαπάσια», για την διασκέδαση των τερεμπέηδων ή τη λύση των διαφορών μεταξύ τους. Τα πληρώματα και οι κυβερνήτες ήταν Έλληνες και έτσι απολάμβαναν της προστασίας των αφεντάδων τους, παρόλο που ζούσαν κάτω από τυραννία και δούλευαν σκληρά.[270]

3. Ο Πόντος στη μετά τον 18° αιώνα περίοδο

Με δεδομένη την αρχή της κατάρρευσης του τιμαριωτισμού, το 18° αιώνα, και την ευνοϊκή μεταχείριση που απολάμβαναν από την τσαρική Ρωσία και σε μικρότερο βαθμό από άλλες δυνάμεις, οι Έλληνες έμποροι απέκτησαν, προοδευτικά, κυρίαρχη θέση στην οικονομική ζωή. Οι Έλληνες ήταν πολύγλωσσοι, γνώριζαν τις εμπορικές τοπικές συνθήκες, και κυρίως ήταν πολύτιμοι για την προώθηση των ευρωπαϊκών και ιδιαίτερα των ρωσικών πολιτικών βλέψεων σε βάρος αυτών των οθωμανικών. Πολλοί απέσπασαν διπλωματικά διαβατήρια ή απήλαυσαν προστασία ευρωπαϊκών Δυνάμεων και ωφελήματα από το σύστημα των διομολογή-σεων.[271] Οι ευκαιρίες είχαν αυξηθεί από την ενδοκοινοτική επικοινωνία ανάμεσα στους Έλληνες και ευρύνονταν ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό του $19^{ου}$ αιώνα, εξ αιτίας των συνθηκών της αγοράς. Στη Μαύρη Θάλασσα πολλοί Έλληνες της ενδοχώρας ελκύστηκαν από τις εμπορικές δυνατότητες που προήλθαν από την εξάπλωση των παραθαλασσίων πόλεων της Τραπεζούντας, Σαμψού-

---

[267] Έτσι η Αργυρούπολη το 1750 είχε 60.000 κατοίκους Διαμ. Λαζαρίδης: «Τα μεταλλεία της Χαλδίας» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Εκδ. Επτά ημέρες Καθημερινή, Αθήνα1996, σελ. 36,37

[268] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 145

[269] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.$1^{ος}$, σελ.541

[270] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 145
Π. Τριανταφυλλίδη «Οι φυγάδες» Αθήνα 1870 σελ. 55-67

[271] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ. 427,428

ντας, Κερασούντος κ.ά. Μεγάλος αριθμός Καππαδόκων ή Ελλήνων καραμανλήδων βρήκαν επίσης απασχολήσεις στο κέντρο καπνοκαλλιέργειας της Μπάφρας στη Μαύρη Θάλασσα, ενώ άλλοι δούλευαν στα μεταλλεία της Αργυρούπολης.[272]

Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου επέφερε την οικονομική ανάπτυξη, αλλά και έντονες κοινωνικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις εθνικές ομάδες.[273]

Το 18° αιώνα έχουμε και την έξαρση του εθνικού φρονήματος και των Ελλήνων, καθώς και των άλλων βαλκανικών λαών που διαβίωναν κάτω από την οσμανική κατοχή.[274] Ο πλούτος, η ταξική συνείδηση και οι επιγαμίες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην επανελληνοποίηση των Ελλήνων.[275] Οι μεταρρυθμίσεις του 1839[276] και του 1856[277] βοήθησαν σημαντικά την ανάπτυξη της Ελληνικής φυλετικής ταυτότητας μεταξύ των Ελλήνων, γενικά, υπηκόων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και του Πόντου ειδικότερα. Χάρη στο «Χάττι Χουμαγιούν», του 1856, έγινε δυνατό στους κρυπτοχριστιανούς της Μαύρης Θάλασσας να πρεσβεύουν ελεύθερα το θρήσκευμά τους.[278] Η κοσμοθεωρία του ελλαδικού χώρου είναι αυτή που δίνει,

---

[272] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.428

[273] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ. 427,428

[274] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2[ος], σελ. 134

[275] «Επανεξελληνισμός» κατά Κρουμπάχερ Karl Krumbacher: "Griechische Reise" Berlin 1883, p. 287 "Όπως και στην αρχαιότητα έτσι και σήμερα, για μια ακόμη φορά, ο ελληνισμός μετατοπίζει το κέντρο βάρους του προς τη Μικρά Ασία Σα να θεωρεί ότι στα παράλιά της βρίσκεται πάντα η πηγή εκείνη που του δίνει τη δύναμη να ξαναγεννηθεί και για τέταρτη φορά» Karl Dieterich: " Das Griechentum Kleinasiens" Leipzig 1915, p. 50.- Κυριακίδης Επαμ.: «Ιστορία του σύγχρονου Ελληνισμού» Κων/πολη 1893, τομ. 2[ος] σελ. 503.- Βακαλόπουλος Απόστ.: « Ιστορία του συγχρόνου Ελληνισμού» Θεσσαλονίκη 1973, τομ. 4[ος] σελ. 544.- Κων. Τσουκαλάς: « Εξάρτηση και Αναπαραγωγή» εκδ. Θεμέλιο Αθήνα 1992 σελ.286 . - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.428. – Cami Bey: "Osmanli Ülkesinde Hiristiyan Türkler" Κωνσταντινούπολη 1922-3, σελ.20-24

[276] Στις 21 Οκτωβρίου 1839 εκδόθηκε το Χάττι Σερίφ του Γκιουλχανέ, για επεξήγηση του οποίου εκδόθηκε το Τανζιμάτ την 1 Μαρτίου 1840, – Γ. Κλ. Σκαλίερη: « Τα δίκαια των Εθνοτήτων – εν Τουρκία 1453 -1921» Εκδ. Τροχαλία, Αθήνα 1997, σελ. 93

[277] Του Χάττι Χουμαγιούν θα ακολουθήσει ο συνταγματικός χάρτης της 11Δεκεμβρίου 1876 ο οποίος, όπως και οι προηγούμενες διακηρύξεις, θα αποβεί νεκρόν γράμμα, την ίδια τύχη θα έχει και το Σύνταγμα της 11 Ιουλίου 1908, το οποίο απετέλεσε ανθολογία Συνταγματικών διατάξεων. Γ. Κλ. Σκαλίερη: « Τα δίκαια των Εθνοτήτων – εν Τουρκία 1453 -1921» Εκδ. Τροχαλία, Αθήνα 1997, σελ. 93

[278] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. - Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.42,43

επίσης, αρωγή στην επανελληνοποίηση.[279] Οι Ελληνικές εμπορικές και επαγγελματικές μεσαίες τάξεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, για να επιτύχουν το σκοπό τους πίεζαν για ομογενή εθνική συγκρότηση και επανελληνοποίηση[280] των διαφόρων ορθοδόξων ομάδων.[281] Η επιτυχία της ευρείας καμπάνιας επανελληνοποίησης μπορεί να ερμηνευθεί από το γεγονός ότι η περιοχή των ελληνόφωνων πληθυσμών της Μαύρης Θάλασσας ήταν ευρύτερη το 1890 από όσο ήταν τον 14° αιώνα.[282] Οι ίδιες δυνάμεις είναι αυτές που αντιλαμβάνονταν ότι η μόνη δυνατότητα ελέγχου των πολιτικών δυνάμεων θα ήταν δυνατή με την αντικατάσταση του υπάρχοντος οσμανικού καθεστώτος από ένα ελληνικό, [283] αφού οι διαδικασίες σχηματισμού κεφαλαίου γίνεται, κυρίως, από της δυναστευόμενες εθνότητες όπως είναι η ελληνική και η αρμενική, ενώ το οσμανικό κράτος μένει αδιάφορο μέσα στην γενική ανασφάλεια.[284] Άλλωστε και αυτός είναι ο λόγος, που, στη περίπτωση του Πόντου, προσφαίνεται η δημιουργία του Ποντιαρμενικού κράτους, όταν η συνένωση του Πόντου με την Ελλάδα απομακρύνεται.

Η όλη αυτή κίνηση εντάσσεται στον φαινόμενο του Δυτικοευρωπαϊκού διαφωτισμού και τη διαμόρφωση της έννοιας του εθνισμού, που κατακλύζει την Ευρώπη και δημιουργεί επαναπροσδιορισμό της στάσης των λαών και τη χάραξη νέων συνόρων, κρατών με εθνική οντότητα.

Ο δυτικοευρωπαϊκός εθνισμός του $18^{ου}$ αιώνα δεν αφήνει ανεπηρέαστο τον Ελληνισμό. Η αρχή της αυτοδιάθεσης και η πεποίθηση ότι το *εθνικό κράτος αποτελεί ιδεώδη μορφή πολιτικής οργάνωσης* αποτελούμενη από

---

[279] Στη χριστιανική Ελλάδα η πνευματική ισχύς δεν ήταν όπως συνέβαινε στη Δύση, κοσμική. Αντίθετα, η κοσμική ισχύς ήταν πνευματική. Jac. Ph. Fallmerayer: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μεταφρ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.,σελ. 21

[280] Η αναζήτηση του ιστορικού παρελθόντος, το οποίο αποτελεί πηγή περηφάνειας. Μαρία Κ. Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.23.

[281] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.428

[282] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. – Antony M. Bryer : " The Pontic Revival and the New Greece" στο N.P. Diamandopoulos et al., "Hellenism and the First Greek War of Liberation (1821-1830): Continuity and Change, Θεσ/νίκη 1976 σελ. 174.

[283] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.428

[284] Todorov N: «Sur certains aspects du passage du fèodqlisme au capitalisme dans les territoires balkaniques de l Empire ottoman » Revue des Etudes sud-est européennes , No 1 Βουκουρέστι 1963, σελ 101-134 (μετ. Ασδραχά Α. περιοδ. « Σύγχρονα Θέματα » τ.22, 1966 σελ. 411-430.)

αφοσιωμένους πολίτες που έχουν κοινούς φυλετικούς, γλωσσικούς και ι-στορικούς δεσμούς,[285] εντάσσει και τον ποντιακό ελληνισμό στην *ίδια ε-θνότητα να ιδρύσουν ενιαίο κράτος* και *το δικαίωμα να αποσχιστούν,*[286] από την Οσμανική αυτοκρατορία. Οι πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα βρίσκουν τους λαούς της Ευρώπης σε μαζική εκδήλωση εθνικό- απελευθερωτικών κινημάτων.[287] Ανακαλύπτοντας το ιστορικό παρελθόν που είναι κοινό με αυτό της υπόλοιπης Ελλάδας, ο Πόντος, συμπλέει στην επαναστατική διαδρομή του εθνικού κινήματος του 1821και συμπάσχει.

Εκτός από τα αδέλφια των Υψηλάντηδων και της οικογένειας των Μουρούζηδων οι Πόντιοι σπουδαστές κατατάχθηκαν στον Ιερό Λόχο, ενώ πολλοί ακολούθησαν τον Αλέξανδρο Υψηλάντη στη Μολδοβλαχία. Προσφέρθηκαν, επίσης, σημαντικά ποσά στον αγώνα. Σε όλο το διάστημα της επανάστασης (1821-1829) οι Πόντιοι υπέφεραν τα πάνδεινα,[288] ενώ σώζονται της γενικής εξόντωσης, εξ αιτίας της αυτονομίας των τερεμπέηδων του Πόντου, που παράκουσαν τη σχετική σουλτανική απόφαση.[289]

Στα επόμενα χρόνια, όταν παραμένει αλύτρωτος έχει σαφή και παράλληλη σύνδεση με την ελεύθερη Ελλάδα, η οποία αποτελεί μαζί με το Πατριαρχείο κέντρο ιδεολογικού προσανατολισμού.[290] Ο α΄ παγκόσμιος πόλεμος διέλυσε τις πολυεθνικές αυτοκρατορίες της ανατολικής και δυτικής Ευρώπης, υλοποιώντας την ιστορική αρχή της «αυτοδιάθεσης» των λαών.[291] *Η αυτοδιάθεση επιβεβαίωσε με όλες τις ατέλειες, στην εφαρμογή της, τη νομιμότητα του εθνικιστικού κινήματος, για την ύπαρξη του έθνους ως πρω-*

---

[285] Μαρία Κ. Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.23. – Alan Bullock & Oliver Stallybrass: "The Fontana Dictionary of Modern Thought" , London 1977, p. 409. Από Θ. Βέμη: «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912» στο Δ.Γ.Τσαούσης(Επιμ.) «Ελληνισμός – Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας» εκδ. Εστίας Ι.Δ.Κολλάρου και Σια ΑΕ., Αθήνα, σελ.59

[286] Κ. Σοφιανός: «Η Αρχή των Εθνοτήτων» Εγκ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Εκδ. Οργ. Πάπυρος, τ.22, σελ. 147

[287] Υπάρχουν κάποιες ομοιότητες, αλλά και διαφορές ανάμεσα στο Γαλλικό και Νεοελληνικό διαφωτισμό, διαφορές κοινωνικές πολιτιστικές ιστορικές που διαμορφώνουν διαφορετική ιδεολογία και έχουν ως κύριο αίτιο το διαφορετικό χαρακτήρα του συστήματος του φεουδαρχισμού δυτικού τύπου με το αντίστοιχο οσμανικό. Διζικιρίκης Γιώργος: « Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750 -1821» εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984, σελ.10,11

[288] Π. Τριανταφυλλίδη: «Οι Φυγάδες» Αθήνα 1870, σελ. 101

[289] Ο Χρ. Σαμουηλίδης αποδίδει τη στάση των τερεμπέηδων στα φιλοχριστιανικά τους αισθήματα, και ιδίως αυτού της Τραπεζούντας, πιθανόν του Οσμάν πασά Σιατήρ-ζαδέ, ο οποίος είχε χριστιανική καταγωγή, ή στην παρέμβαση της Ρωσίας. Η εξόντωση όμως των χριστιανών σήμαινε διατάραξη της οικονομίας και αποδυνάμωση της επισφαλούς ήδη θέσης των Τερεμπέηδων. Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ. 176-178

[290] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.399

[291] Stuart Woolf : "Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη" Μετ. Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ. 19

ταρχικού συντελεστή.[292] *Το σταθερό στον εθνικισμό, μέσα απ' όλες τις μεταβολές του, είναι το αίτημα του λαού να έχει μια κυβέρνηση της ίδιας εθνικής προέλευσης με την πλειονότητα.*[293] Στην περίπτωση του Πόντου η πλειονότητα είναι ελληνικής καταγωγής και ως τέτοια παρουσιάζεται ισχυρή, αφού οικονομικά αλλά και πολιτισμικά υπερτερεί καθοριστικά. Από την άλλη μεριά οι Οσμανοί αισθάνονται ως «κατέχοντες» επήλυδες, πολύ περισσότερο έχουν το ίδιο αίσθημα οι δια της βίας έποικοι διαφόρων εθνοτήτων. Οι απογραφές τόσο των Οσμανών όσο και αυτή του πατριαρχείου δίνουν την αριθμητική υπεροχή του Ελληνικού στοιχείου. Στην Μ. Ασία, εκτός της Αρμενία και του Κουρδιστάν, στις παραμονές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, και σε σύνολο πληθυσμού 9.868.706 κατοίκων, η εθνική ομάδα των Ελλήνων είναι 2.660.316 άτομα ενώ οι Οθωμανοί Τούρκοι είναι 1.802.861. Μεταξύ των μουσουλμανοφανών καταλέγονται 500.000 κρυπτοχριστιανών Ελλήνων.[294]

Στον Πόντο, το 1914 σύμφωνα με τα στοιχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αλλά και του Υπουργείου των Εξωτερικών της Ελλάδας, ζούσαν 696.495 ορθόδοξοι ελληνόφωνοι και τουρκόφωνοι χριστιανοί.[295] Ο Σκαλίερης δίνει τα παρακάτω αναλυτικά πληθυσμιακά στοιχεία των βιλαετιών τα οποία περιλάμβαναν και την περιοχή του Πόντου.

Αναλυτικός Πίνακας Πληθυσμού αρχές 20ου αιώνα[296]

---

[292] Stuart Woolf : "Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη" Μετ. Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ. 19

[293] Kohn, H : "Nationalism" , International Encyclopedia of Social Sciences, 11. New York 1968, από το Stuart Woolf : "Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη" Μετ. Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ. 19

[294] Γ. Κλ. Σκαλιέρη: «Λαοί και Φυλαί της Μ. Ασίας» (1922) Ανατύπωση εκδ. Ρήσσος Αθήνα 1990. Σελ.235-248. -Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ. 46 Στις αρχές του 20ου αιώνα ο σουλτάνος επιχείρησε να κάνει απογραφή με δελτία που τους μεν χριστιανούς τους διαχώριζε ανάλογα με το δόγμα ενώ τους μουσουλμάνους τους ενέτασσε ενιαία. Στην αντίδραση των μουσουλμανοφανών ανατύπωσε τα δελτία με το διαχωρισμό Χριστιανοί – Μουσουλμάνοι για την απογραφή του 1904. Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ.69

[295] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.21. - Φωτιάδη Κώστα: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας» σελ.540.- Φωτιάδη Κ.: « Οι Έλληνες του Πόντου ως τη Συνθήκη της Λωζάνης», στο : «ολυεθνική Τουρκία» Εκδ. ΚΕ.ΠΟ.ΜΕ. και Διεθνής Ένωση για τα Δικαιώματα και την Απελευθέρωση των Λαών, Αθήνα 1993, σελ 199.- Α.Υ.Ε., Κ.Υ., Α/1920 «Ο Ελληνισμός του Πόντου, Έκθεση του αρχιμανδρίτου Πανάρετου» σελ. 12. – Πανάρετος: « Ο Πόντος ανά τους Αιώνας». Δράμα 1927. Αποστολίδης Δ.: « Ιστορία του Ελληνισμού του Πόντου» Θεσσαλονίκη 1935.

[296] Σκαλιέρη Γεωργ. «Λαοί και Φυλαί της Μ.Ασίας» Αθήνα 1992, Β΄ έκδοση Ρήσος 1990, σελ. 41-50. - Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος δεσμός των Εθνοτήτων» εκδ. Ρήσος,σελ.109,110

ΛΑΟΙ	**Βιλαέτι Τραπεζούντας**	**Βιλαέτι Άγκυρας**	**Βιλαέτι Καστανο-μής**	Βιλαέτι Σεβάστειας	ΣΥΝΟΛΟ	%
Αθίγγανοι	5000	2424	1875	-	**9 299**	**0,2**
Αμένιοι	46000	94200	2647	170433	**313 280**	**7,6**
Άφσαροι (Τουρκ.Καππαδόκες)	-	100000	-	25000	**125 000**	**3**
Βιθυνοί	-	-	200000	-	**200 000**	**4,9**
Γαλλογραικοί	-	150000	-	-	**150 000**	**3,7**
Γιουρούκοι[297]	-	85000	240500	86000	**411 500**	**10**
Δερβίσες	-	49500	-	-	**49 500**	**1,2**
Έλληνες Ορθόδοξοι	404633	107798	134919	180000	**827 350**	**20,2**
Ερυθρίνοι(Κιζίλ Μπας)	-	55000	-	279834	**334 834**	**8,2**
Ίβηρες(Γεωργιανοί)	55000	-	-	-	**55 000**	**1,3**
Ιουδαίοι	400	478	1300	400	**2 578**	**0,06**
Κιργάσιοι, Αβασγοί[298]	79000	-	40000	70000	**189 000**	**4,6**
Κόλχοι(Μιγγρελοί)	50000	-	100510	60000	**210 510**	**5,1**
Κόπτες	-	-	2079	400	**2 479**	**0,06**
Λαζοί	120000	-	-	-	**120 000**	**2,9**
Μεσοχαλδηνοί	80000	-	-	-	**80 000**	**2**
Ξένοι διάφοροι	-	400	-	-	**400**	**0,01**
Σάννοι (Τσάννοι)	180000	-	123955	-	**303 955**	7,4
Τάταροι	-	-	-	20000	**20 000**	**0,5**
Τούρκοι και Οθωμανοί	188521	129732	112915	150433	**581 601**	**14,2**
Τροκμηνοί (Τουρκομάνοι)	-	100000	-	15000	**115 000**	**2,8**
ΣΥΝΟΛΟ	**1.208.554**	**874.532**	**960.700**	**1.057.500**	**4.101.286**	

Πίνακας Α[299]

[297] Παφλαγόνες, Χάλυβες, Λύκιοι

[298] Κιργάσιοι με Απταΐδες (Αμπαζάδες) και Αβασγοί (Αμπχαζάδες ή Αμπχάζιοι)

[299] Η εκατοστιαία αναφορά δεν προσδιορίζει αναλογική, κατά τόπο, κατανομή των πληθυσμών, αλλά συνολική.

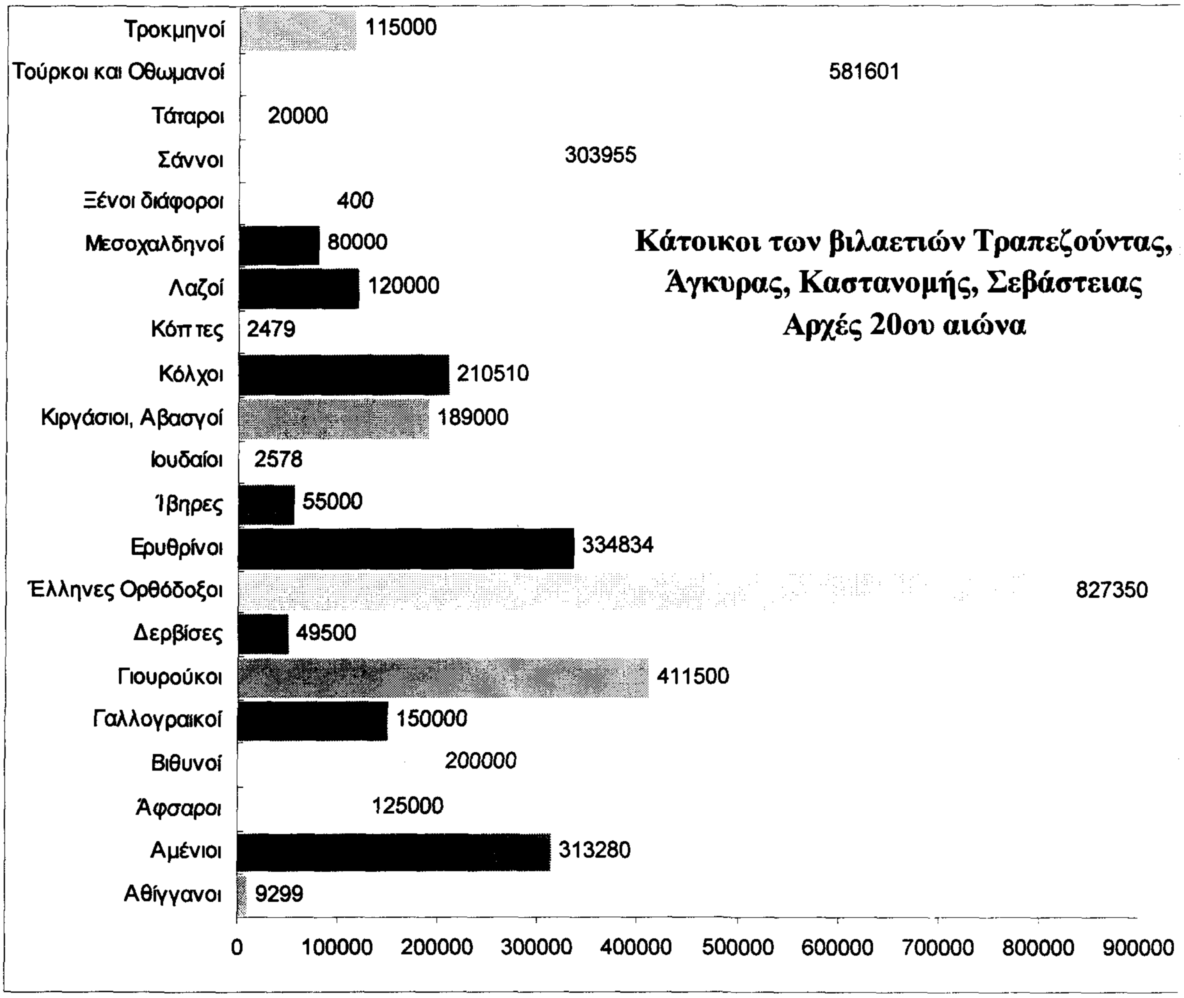

Ωστόσο για τη σύνθεση του πληθυσμού του Πόντου ο Περικλής Τριανταφυλλίδης σημειώνει: «*Ουδείς λοιπόν Τουρκικής καταγωγής υπάρχει καθ' όλην την υπερθαλάττιον υπερκείμενην της Τραπεζούντος χώραν... Πάντες δ' ούτοι Έλληνες εισιν εξ Ελλήνων καταγόμενοι. ... Όσα δε σήμερον χωρία εισίν ή ανάμικτα ή καθαρώς Οθωμανικά, τούτων οι κάτοικοι ή πανδημεί ή τίνες μόνον αξώμοσαν· και συνοικούσιν ήδη εν τη αυτή περιφερεία Έλλην και Οθωμανός αλλήλους μισούντες, ενώ εκ του αυτού οίκου πολλάκις δε και των αυτών πατέρων εισίν απόγονοι. Αλλά και εκ των της επιθαλαττίου χώρας κατοίκων ευάριθμοί εισιν οι καθαράν Τουρκικήν καταγωγήν έλκοντες, οι πλείστοι δε κατάγονται από των προς φυλακήν της χώρας τεθεισών φρουρών, και πλείστων συγκροτηθεισών εκ των βία απαγομένων ελληνοπαίδων ή εθελουσίως εξομοσάντων.*»[300]

Στον οικονομικό τομέα, στις αρχές του 20^ου^ αιώνα οι παραγωγοί, στην οσμανική αυτοκρατορία, είναι μη Μουσουλμάνοι. Το 1914 το 50% του

[300] Περικλής Τριανταφυλλίδης: «Η εν Πόντω Ελληνική Φυλή, ήτοι Τα Ποντικά», Εκ του τυπογραφείου Λ.Δ. Βιλλαρά, Αθήναι 1866, επανέκδοση Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993 σελ. 87

επενδυθέντος κεφαλαίου και το 60% της εργασίας ανήκαν σε Έλληνες. Οι Τούρκοι είχαν το 15% των δύο κατηγοριών. Οι Αρμένιοι το 20% του κεφαλαίου και το 15% της εργασίας. Οι Εβραίοι το 5% και το 10% αντίστοιχα, ενώ το 10% του κεφαλαίου ανήκε σε ξένους υπηκόους. [301]
Το 1913 και 1915 πάνω από το 85% του επενδυθέντος κεφαλαίου ανήκε σε μη μουσουλμάνους.[302] Στην Αμάσεια της οποίας τα ¾ των κατοίκων ήταν Τούρκοι το 1900 από τις 115 επιχειρήσεις οι 95 ήταν ελληνικές και οι 20 ανήκαν σε Αρμένιους.[303]
Αλλά και τα πολιτισμικά στοιχεία του Πόντου είναι επίσης ισχυρά. Η παρεχόμενη παιδεία ενός λαού, που καθορίζεται από τις εξελικτικές επιδιώξεις και ωθείται από τις καταβολές, τα πολιτισμικά στοιχεία, είναι ο δείκτης πολιτισμού, παρουσιάζεται στον Πόντο με 1401 σχολεία και 85.890 μαθητές.[304] Το προβάδισμα των Ελλήνων του Πόντου ήταν κοινώς αναγνωρισμένο σε κάθε οικονομική και πνευματική εκδήλωση, κατά την διάρκεια του δεύτερου μισού του 19ου αιώνα. Ίσως γι' αυτό έδωσαν οι Νεότουρκοι τέσσερις έδρες στους Έλληνες του Πόντου στην οθωμανική ε-

[301] Ν. Σαρρής : «Οσμανική Πραγματικότητα» τ. 1ος σελ. 245- Çavdar , Tevfik: «Osmanliar»in Yan sömürge oluşu» εκδ. Ant Istanbule 1970 σελ. 115. – Altam Mehmet «Süperler ve Türkiye» εκδ.AFA Istabul 1986 p. 19. - Ν. Σαρρής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην πρώτη Τουρκική Δημοκρατία» Εκδ. Γόρδιος,Αθήνα1982, σελ. 153
[302] «Osmanlı Sanayii, 1913,1915 yılları sanayi istatistikeri» Επιμέλεια Gündüz Ökçün, Εκδ:Σ.Πολ. Επιστ. Παν/μίου Αγκυρας Ankara 1970 σελ. 36,48,53,64,66,82 Στο Ν. Σαρρής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην πρώτη Τουρκική Δημοκρατία» Εκδ. Γόρδιος,Αθήνα1982, σελ.152
[303] Steinchaous Kurt: "Atatürk Devrimi sosyolojisi" Sander, Istabul, 1973 p.59 στο Ν. Σαρρής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην πρώτη Τουρκική Δημοκρατία» Εκδ. Γόρδιος,Αθήνα1982, σελ.153
[304] Γιώργου Ν.Λαμψίδη: «ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ 1922 η προσφορά τους στην ανάπτυξη της χώρας» Εκδ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νίκη 1989 σελ. 31
Στον Πόντο το 1908 υπήρχαν τα Δημοτικά Σχολεία

ΒΙΛΑΕΤΙ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΑΣΚΑΛΟΙ	ΜΑΘΗΤΕΣ
Τραπεζούντας	754	1.202	37.195
Σεβάστειας	275	374	10.805
Καστανομής	38	75	2.931
ΣΥΝΟΛΟ	1.067	1.651	50.931

– Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ.106

θνοσυνέλευση του 1914-1918,[305] *παρ' όλο που δεν υπήρχε αριθμητική υπεροχή* των Ελλήνων στον Πόντο.[306]

Πίνακας
Σχολείων, Αριθμός Μαθητών

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΜΑΘΗΤΕΣ
Τραπεζούντα	130	12 500
Ροδόπολη	79	4 500
Χαλδαίας	227	14 200
Νεοκαισάρεια	290	19 290
Αμάσεια	396	30 000
Κολωνία	140	5 200
Σινώπη	139	5 200
ΣΥΝΟΛΟ	**1401**	**85 890**

Ήταν φυσικό, με δεδομένη αυτή την κοινωνική δομή στον Πόντο, να υπάρχει *προσδοκία, για απόσχιση από* την Οσμανική αυτοκρατορία. Η *προσμονή* για λύτρωση του Πόντου, εκφράζεται γλαφυρά, από το 1865, σε όσα ο Περικλής Τριανταφυλλίδης, αναρωτόμενος, καταγράφει:*«Αφ' ότου όμως η σκολιά πολιτική διέγραψε όρια Ελλάδος, και οι Έλληνες διεκρίθησαν εις τους εντός και εκτός της Ελλάδος. ...προς τη απελευθερωθείσα και μόνην Ελλάδα την προσοχήν αυτών έστρεψαν και ταύτην επροίκιζον διαψιλώς·* ***περί των λοιπών Ελλήνων των απανταχού της Ασίας διεσπαρμένων****, των μόνων απαιτούντων ...* ***ουδεμία μέχρι τούδε εγένετο μέριμνα****. Η κατάστασις αύτη των πραγμάτων υπήρχεν ίσως μέχρι τινός θεμιτή, έως ού κέντρον τι σχηματισθή, όθεν, ως εκ πηγής, διαδίδηται απώτερος ο φωτισμός εις πάσας τάς χώρας, εν αίς είναι διασπαρμένη η πολυπλάνητος Ελληνική φυλή. Αφού όμως ο πυρήν ούτος έλαβον υπόστασιν και μορφήν· ...την περαιτέρω περί του όλου έθνους αδιαφορίαν πού να αποδώσωμεν δυ-*

---

[305] Οι 4 βουλευτές ήταν: Ο Ματθαίος Κοφίδης, Γεώργιος Παπαμάρκου, (Τραπεζούντα), Θεοδωράκης Αρζόγλου (Σαμψούντα) και Γιάγκος Κουβάνογλου (Καραχισάρ) Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. – Feroz Ahmad – Dankwart, A Rustow : "Ikinci Mesrutiyet Döneminde Meclisler 1908 – 1918" στο Güney- Dogu Avrupa Arastirmalari Dergisi [Περιοδικό Ερευνών Νοτιανατολικής Ευρώπης] τεύχος 4/5 1976 σελ. 275-277.

[306] Με τις επίσημες στατιστικές του 1910 οι Έλληνες του Βιλαετιού της Τραπεζούντας ήταν 351.104, ενώ οι μουσουλμάνοι έφθαναν τους 991.666. Οι στατιστικές του Οικουμενικού Πατριαρχείου του 1912 δίνουν 353.533 Έλληνες και 957.866 μουσουλμάνους. Η απογραφή του 1893 καταγράφει 155.093 Έλληνες και 857.280 μουσουλμάνους. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429 . – Pentezopoulos Dimitri: "The Balkan Exchange of Minorities and its Impact upon Greece" Χάγη 1962,σελ. 29,30 .- Kemal H. Karpat : «Ottoman Population Records and the census of 1881/1882- 1893» στο International Journal of Middle East Studies. Τεύχος 9, 1978, σελ. 268.

νάμεθα; ...και προς τους έξω της Ελλάδος ομογενείς βλέμμα να ρίψωσιν απαξιούσι, και αναξίους κρίνουσιν προσοχής; και όρια διεγείραντες ημίν και αυτοίς, ως ετερόχθονας και ετερόφυλους αποκλείουσιν;»[307]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV
ΟΙ ΔΙΩΓΜΟΙ

1. Η εθνικιστική κίνηση στην Οσμανική Αυτοκρατορία

Ως τις αρχές του 20ου αιώνα οι Τούρκοι της Οθωμανικής αυτοκρατορίας δεν είχαν εθνική συνείδηση. Παρέμεναν πολεμική ομάδα που κυριαρχούσε πάνω σε έθνη και πατρίδες. Οι ίδιοι θεωρούσαν τον εαυτό τους κοινότητα μουσουλμάνων, Ουμέτ – ι – Μουχαμέτ.[308] Χαρακτηρίζονται από θρησκευτικό γνώρισμα. Η θρησκεία όμως δεν προσδιορίζει εθνική συνείδηση.[309]
Η πρώτη κίνηση εθνικισμού στην Οσμανική Αυτοκρατορία γίνεται εκτός συνόρων, όταν η τσαρική Ρωσία προσπαθεί, συστηματικά, στα τέλη του 19ου αιώνα, να εκχριστιανίσει μουσουλμάνους της επικράτειάς της. Η αντίδραση των μουσουλμάνων της Ρωσίας, και προς συγκίνηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, γεννά τη κοινή μυθική πατρίδα των Τούρκων, των Τατάρων και των Ούννων, το Τουράν, το οποίο τοποθετείται στην περιοχή Ουραλίων – Αλταΐων. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, αρχικά, η εθνική συνείδηση έχει τη μορφή του παντουρανισμού, η οποία καλύπτει διάφορα έθνη, υποθετικής κοινής καταγωγής και δεν έχει εθνικό νόημα. Είναι μια ουτοπία χωρίς υπόβαθρο. Στην πλασματική προβολή του ιδανικού οι πληθυσμοί έμειναν αδιάφοροι, αμέτοχοι ή αντίθετοι.[310] Θα γίνει όμως αφετηρία για τη δημιουργία τριών ιδεολογικών τάσεων: Των Οσμανλήδων, των Πανισλαμιστών και των Παντουρκιστών. Το επίσημο κράτος ενστερνίζεται τον πανισλαμισμό, μια ιδεολογία με καθαρά θρησκευτική βάση και διάκριση, και θέτει υπό διωγμό τις δύο άλλες ιδεολογίες.[311] Ο Πανισλαμισμός οριοθετείται ως διάπλαση ενός Οθωμανικού Έθνους και

---

[307] Έγραφον εν Κερασούντι το 1865 έτος κατά μήνα Μάρτιον.
Περικλής Τριανταφυλλίδης: «Η εν Πόντω Ελληνική Φυλή, ήτοι Τα Ποντικά», Εκ του τυπογραφείου Λ.Δ. Βιλλαρά, Αθήναι 1866, επανέκδοση Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993σελ. ς', η', θ',
[308] Αμέτι μουχαμέτι φράση που λέγεται, παραφρασμένη για εμμονή σε κάτι
[309] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ. Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ.33
[310] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ, Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τόμ 1ος σελ.92
[311] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ.34-36
Ι. Ζάρεβαντ: «Ενωμένη και Ανεξάρτητη Τουρκία» Λονδίνο 1971 σελ. 3-11

κοινής Πατρίδας. Ο ισλαμισμός και ο Οθωμανισμός, όπως έγραψε στη «Τανίν» ο Δζαχήτ Βέης, ορίζονται ως «Οι δεσμοί ούτοι ούς θέλομεν να ίδωμεν πραγματουμένους, δέον να συναφθώσι α) μεταξύ Τούρκων, β) μεταξύ Μουσουλμάνων, γ) μεταξύ Οθωμανών ... Αλλ' η φυλή, περί ήν θα σφυρηλατηθώσιν οι δεσμοί ούτοι θα είναι η Τουρκική».[312] Με την έκδοση του Συνταγματικού Χάρτη, το 1908, ο οποίος καθιστούσε τους Τούρκους μειοψηφία, αποδόθηκαν *εις την θεραπείαν του Πανισλαμισμού*[313].
Η λέξη «Τουρκία» δε χρησιμοποιείται σε έργα των Οσμανών-Τούρκων συγγραφέων μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, αν όχι μέχρι τις αρχές του 20ου. Ο επιθετικός προσδιορισμός του Τούρκου ή τουρκικού για έναν Οσμανό, δηλαδή για ένα άτομο που ανήκε στην κυρίαρχη τάξη της στρατογραφειοκρατίας, δεν περιποιούσε τιμή στο χαρακτηριζόμενο.[314] Ωστόσο, από το 18ο αιώνα, οι Οσμανοί αποδέχονται, δίχως υπέρμετρη δυσφορία, την ονομασία τους ως Τούρκων ή αρχίζουν να συνηθίζουν σ' αυτήν. Τον ίδιο αιώνα η οσμανική γλώσσα πρακτικά γίνεται αποδεκτή ως τούρκικη.[315]
Ήδη, όμως, το 1889 ιδρύεται το Κομιτάτο «Ένωση και Πρόοδος», που υιοθετεί της αρχές του Μιδάτ πασά, την αναγνώριση πολλών εθνοτήτων με ίσα δικαιώματα στην αυτοκρατορία και μετεξέλιξή της σε ομοσπονδία εθνών. Στις εθνικές εξεγέρσεις, στις αρχές του 20ου αιώνα, τέτοιες αρχές δεν έχουν θέση στην Οσμανική πραγματικότητα, καθόσον τα εθνικά κινήματα αντιμετωπίζονταν πάντα με σφαγές (ελληνικό 1821, το βουλγαρικό 1875-6, το αρμενικό 1892-1896 και 1905, για να καταλήξουν σε γενοκτονίες των Αρμενίων από το 1915-1916 και των Ελλήνων 1919 - 1923.) και το Κομιτάτο εγκαθίσταται στο Παρίσι.
Με την επιβολή, από την Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία, στη Μακεδονία του αυτόνομου καθεστώτος Χιμλί μπέη, που είχε ως αποτέλεσμα την ανατροπή του σχεδίου των Γερμανών της κατασκευής σιδηροδρομικής γραμμής Βερολίνο – Κωνσταντινούπολη – Βαγδάτη, η Γερμανία προσεγγίζει το Κομιτάτο των Νεότουρκων, όπως θα ονομαστούν, με σκοπό την ανατροπή του καθεστώτος Χιμλί της Μακεδονίας. Στις 24 Ιουλίου 1908 ξεσπά το κί-

---

[312] Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας.», σελ. 18,19, 21
[313] Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β΄ έκδοση, Αθήνα 1990, σελ. 18,19, 21 Μετά την αποτυχία της οθωμανικής ιδέας, οι Τούρκοι, τον Αύγουστο του 1913, συνέστησαν Πανισλαμικό Σύνδεσμο (Δζεμιέτι Χαμιέ), προς εξυπηρέτηση της Πανισλαμικής Ιδέας, από τον οποίο έλπιζαν πολλά.
[314] «Αναφέρεται πως ο Μεχμέτ Σαΐντ Χαλέτ εφέντη, πρεσβευτής της Οσμανικής Αυτοκρατορίας στο Παρίσι, αισθάνθηκε θιγμένος, γιατί τον αποκαλούσαν «ο Τούρκος» στους κύκλους της γαλλικής πρωτεύουσας...μέχρι το 1897 ο όρος «Τούρκος» χρησιμοποιείται πολύ σπάνια (στην αυτοκρατορία)... είτε (χρησιμοποιείται) ως επίθετο εσχάτης καταφρόνησης, όπως Τούρκ καφά, τούρκικο κεφάλι, ισότιμο προς το χοντροκέφαλος ή ζωντόβολο». Νεοκλής Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα», εκδ. Αρσενίδης, Αθήνα 1990, τόμ. 1ος, σελ.49
[315] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.134

νημα των Νεότουρκων στη Θεσσαλονίκη. Ανατρέπει το καθεστώς του Χιμλί μπέη και επιβάλλει στο σουλτάνο, το 1908, το σύνταγμα του Μιδάτ πασά. Από το 1907 και στο συνέδριο του Παρισιού, οι Νεότουρκοι του Κομιτάτου «Ένωση και Πρόοδος» [316] και κάτω από το πρόσχημα της αρχικής ιδεολογίας τους, αποφασίζουν τον **εκτουρκισμό** όλων των λαών και εθνών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η αρχή γίνεται από τους Αρμένιους και τους Έλληνες, οι οποίοι έχουν περισσότερο ανεπτυγμένη την εθνική συνείδηση και «πρέπει» να αφανιστούν.[317] Η τελική απόφαση πάρθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1914. *«...Οι μωαμεθανικές αντιλήψεις και η μωαμεθανική ισχύς πρέπει να κυριαρχήσουν στη χώρα...Η ύπαρξη της αυτοκρατορίας εξαρτάται από τη δύναμη του νεοτουρκικού κόμματος και τη συντριβή όλων των ανταγωνιστικών σ' αυτό ιδεολογιών... θα πρέπει να ολοκληρωθεί η πλήρης οθωμανοποίηση όλων των υπηκόων της Τουρκίας. Και ασφαλώς, είναι ολοκάθαρο ότι αυτό δε θα μπορέσει να γίνει με πειθώ και κατά συνέπεια θα πρέπει να προσφύγουμε στην ένοπλη βία ... Το δικαίωμα των άλλων εθνοτήτων να έχουν δικές τους οργανώσεις θα πρέπει να αποκλειστεί. ... Η διάδοση της τουρκικής γλώσσας είναι ένα από τα κυριότερα μέσα εξασφάλισης της μωαμεθανικής υπεροχής και αφομοίωσης των μη μωαμεθανικών στοιχείων»*[318] Ως τα χρόνια του Μουσταφά Κεμάλ, οι Νεότουρκοι μιλούν για Οθωμανούς θολώνοντας τους στόχους τους. Ο Κεμάλ θα δώσει πλήρη ταυτότητα του τούρκικου έθνους.[319]

2. Τα αίτια των διωγμών

Οι βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-13 καταδεικνύουν στους Τούρκους ότι ένα ανάλογο κίνημα των λαών στη Μ. Ασία θα άφηνε τους Τούρκους στρατοκράτες και τις τούρκικες στρατιωτικές ομάδες χωρίς πατρίδα, καθόσον έμεναν ως κυρίαρχοι πάνω σε εθνότητες και λαούς. Έπρεπε να δημιουργήσουν πατρίδα για τους περιφερόμενους πολεμιστές του Οσμανικού καθεστώτος στο χώρο των Ελλήνων, των Αρμενίων και αργότερα των Κούρδων, από όπου έπρεπε, τα έθνη αυτά, να αφανιστούν.[320]

---

[316] Η στρατογραφειοκρατία με τη μορφή του κόμματος «Ένωση και Πρόοδος» εκφράζει τον ασίγαστο πόθο της νεόφυτης τάξης των μικρομεσαίων της διοίκησης και των Ένοπλων Δυνάμεων για απόκτηση αστικής ταυτότητας. Το άπιαστο όραμα του αστισμού συμπορεύεται με την επίπλαστη όσο και παθογόνα εθνικιστική έξαρση. Η οποία, νόθα και διαλεκτικά αντίθετη με τον αστισμό, αντιπαρατίθεται με το Ελληνικό στοιχείο και γενικότερα με το χριστιανικό. Ν. Σαρρής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην πρώτη Τουρκική Δημοκρατία» Εκδ. Γόρδιος,Αθήνα1982, σελ. 159

[317] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», σελ.36-40

[318] Ι. Ζάρεβαντ: «Ενωμένη και Ανεξάρτητη Τουρκία» Λονδίνο 1971 σελ.37-38.- Λέψιους: «Για τον Αρμενικό λαό στην Τουρκία» Βερολίνο 1916, σελ 221-222. - Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ.40-41

[319] Ι. Ζάρεβαντ: «Ενωμένη και Ανεξάρτητη Τουρκία» Λονδίνο 1971 σελ.41

[320] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», σελ.41

Η στρατό – γραφειοκρατία αποδέχεται τούτο το σχέδιο, διότι ήδη τα προσδοκώμενα οικονομικά οφέλη, που προέρχεται από την απομύζηση του υπέρ – προϊόντος των μη μουσουλμάνων, είναι υποδεέστερα εκείνων που μπορούσε να έχει, αναλαμβάνοντας η ίδια την οικονομική παραγωγή ή διαμέσου των εκπροσώπων της.[321] Αισθάνθηκε να κινδυνεύει η ίδια. *«Η Μ. Ασία δεν οικείται, ως κοινώς πιστεύεται, υπό πλειοψηφίας Τούρκων, δεδομένου ότι την πλειοψηφίαν συγκροτούσιν οι μη Τούρκοι, Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι»,*[322] αλλά *«Πας Μουσουλμάνος δεν είναι Τούρκος»*[323]. Τούτο γνωρίζουν καλύτερα οι Τούρκοι, γεγονός που αποτελεί αίτιο για απαλλαγή του προβλήματος.[324] Υπάρχει όμως και έντονο δημογραφικό πρό-

---

[321] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2^{ος}, σελ.537

[322] Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β' έκδοση, Αθήνα 1990,σελ.12.

-Η Μικρά Ασία έχει 8 ή 9 εκατομμύρια κατοίκους, από τους οποίους τα 5 εκατ. είναι Μουσουλμάνοι, και οι άλλοι είναι Έλληνες Ορθόδοξοι. Ο Μουσουλμανικός πληθυσμός απαρτίζεται από διαφορετικές φυλές, από τις οποίες πολλές είναι νομαδικές ή ημινομαδικές. Οι Τούρκοι, κατοικούντες στις πόλεις, επονομάζονται Οθωμανοί από το όνομα του ιδρυτή του κράτους Οσμάν. (Malte-Brun: "Geographie Universelle" 1875 (tom. V. p. 41-40)

-Οι Έλληνες, οι Αρμένιοι και οι Ιουδαίοι της Μ. Ασίας ανέρχονται σε τρία εκατομμύρια, οι Μουσουλμάνοι ανέρχονται σε πέντε εκατομμύρια. Από τα πέντε εκατ. των Μοσουλμάνων πρέπει να αφαιρεθούν οι Κούρδοι, που βρίσκονται στη Μ.Ασία, και τα άλλα νομαδικά φύλα, τα φερόμενα ως Τουρκομανικά. Αν αφαιρεθούν αυτοί, οι Τούρκοι δε φθάνουν ούτε τα τέσσερα εκατομμύρια. (M.Ph. Le Bas : "Asie – Mineure" 1878, page 6,7)

- Η Μικρά Ασία κατοικείται από Τούρκους σε αναλογία 2/5, από Έλληνες σε αναλογία 2/5 και 1/5 από άλλα φύλα. (Α. Πολυζωίδου: «Τα Γεωγραφικά» 1859, σελ. 325)

- Ο αποκλεισμός των ραγιάδων από το στρατό, απομάκρυνε από τη στρατολόγηση περισσότερους από τους μισούς κατοίκους της Τουρκίας (De Moltke: "Les Campagnes des Russes en Turquie d' Europe de 1828 a 1829")

-Οι Τούρκοι, από άποψη πολιτικής συγκροτούν την άρχουσα φυλή, δεν αποτελούν πλειοψηφία, μη υπερβαίνοντας τα 38/100 του πληθυσμού της χώρας. (Leon Lamouche :" L' Organisation Militaire de l' Empire Ottoman")

- Γίνεται λόγος για Τουρκικής πλειοψηφίας που δεν υπάρχει, διότι οι διάφοροι περιηγητές και ερευνητές, διατρέχοντας και επισκεπτόμενοι τις πόλεις και τις κεντρικές οδούς συγκοινωνίας, αγνοούν τα της υπαίθρου και της ορεινής χώρας, όπου δε συναντάς, σχεδόν, Τούρκους. (Fontanier "Voyages en Orient, entrepris par ordre du Couvernement Français , de l' année 1821 à l' année 1829 » Paris 1829

- Στη Μικρά Ασία οι Τούρκοι βρίσκονται μόνο στις πόλεις, στις κωμοπόλεις, και στα λιμάνια, όχι στην ύπαιθρο και τα ορεινά διαμερίσματα, όπου κατοικεί γνήσιος Μικρασιατικός πληθυσμός, επιχώριος Ελληνικός ή Ελληνογενής.(R. Fitzner: "Anatolien" Berlin 1902)

- οι Τούρκοι και οι Εξοθωμανισθέντες (assimilés) μόλις ανέρχονται καθ' άπασαν την Ασιατικήν Τουρκίαν εις 44.8% απέναντι 54,3% μη Τούρκων. (Dr Refik Nevzad: «La Fédération Ottomane», Paris 1915

[323] M. Ubeyd: "Doghron – Yol", le Caire 1900 «Κυριαρχούσιν εν Τουρκία οι Μουσουλμάνοι και ουχί οι Τούρκοι ή Οθωμανοί. Εφ' όσον δεν αντιλαμβανόμεθα τούτο, αι διαιρέσεις θα εξακολουθήσωσι και αι διαφωνίαι βαθύταται θα επιφανώσιν. Πας Μουσουλμάνος δεν είναι Τούρκος»

[324] Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδόσεις «Ρήσος», Β' έκδοση, Αθήνα 1990, σελ. 17. «... ότι η οσήμεραι ραγδαιοτάτα ανελισσομένη αφύπνησις της εθνικής συνειδήσεως των μη Τούρκων Μουσουλμάνων μέχρι τοσούτου συνεκίνησε τους Τούρκους ή τους Τουρκικήν συνείδησιν έχοντας Οθωμανούς, ώστε

βλημα. Από το 1817 ο πληθυσμός, ιδίως ο Μουσουλμανικός, μαστίζεται από αφροδίσια νοσήματα, με μορφή επιδημίας, τα οποία όχι μόνο αποδεκατίζουν τον πληθυσμό, αλλά συμβάλλουν στη σημαντική ελάττωση των γεννήσεων[325].

Η οικονομία , όπως είδαμε πιο πάνω, βρίσκεται, ήδη, στα χέρια των Χριστιανών, καθόσον οι Τούρκοι περνούν 7 ως 10 χρόνια στο στρατό.[326]

Την όλη αιτιολογία συμπληρώνει η μεταλλαγή της κοινωνικής δομής σε ανοικτή βιομηχανική κοινωνία. Σ' αυτήν δεν μπορούν να συνυπάρχουν πολλές εθνότητες κάτω από την ίδια δομή εξουσίας, όπως συνέβαινε στο οσμανικό μόρφωμα της παραδοσιακής κοινωνίας και οικονομίας, γι' αυτό και προκρίνεται η λύση να εξαφανιστούν όλες οι εθνότητες.[327] Για το σκοπό αυτό οι Νεότουρκοι καλλιέργησαν τον φανατισμό στους μουσουλμάνους, πριν περάσουν στην πρακτική των γενοκτονιών.[328]

Η κλιμάκωση της στοχοθεσίας των Νεοτούρκων, πλέον, ξεκινά το 1911. Κοινοποιούνται «Γνωστοποιήσεις» που απαγορεύουν στους Τούρκους να πηγαίνουν σε ελληνικά μαγαζιά και καφενεία. Στη Σμύρνη το μποϊκοτάζ κατά των Ελλήνων το κηρύσσουν οι χοτζάδες . *«...Είναι πόλεμος εξολοθρεύσεων.»*[329] *«Η αμείλικτος εφαρμογή του εμπορικού αποκλεισμού και η επίσημος διακήρυξις σεισάχθειας, δηλ. η απαγόρευσις όπως οι Τούρκοι*

επεζήτησαν την συστηματικήν και μεθοδικήν κατάπνιξιν της εν ανελίξει εθνικής αφυπνίσεως των μη Τούρκων Μουσουλμάνων και Κρυπτοχριστιανών. Και κατά τον παρελθόντα μεν αιώνα πάσαι αι από μέρους των μη Τούρκων Μουσουλμάνων αντιτουρκικαί εκδηλώσεις κατεπνίγησαν δι' αναληφθεισών αληθών εκστρατειών εν τω αίματι, ... εις σφαγάς Γιουρούκων, Ζεϊμπέκων, Αφσαρήδων, Γεζιτών, Κούρδων, Κιρκασίων...

[325] Ο Γερμανός ιατρός Ε. Düring, καθηγητής του Πανεπιστημίου του Βερολίνου, που κλήθηκε από το σουλτάνο Χαμίτ να μελετήσει το θέμα γράφει στα 1896 στην αναφορά του: « ... Συνηθέστατα απαντώσιν εκτάσεις ολόκληροι, εν αίς δεν υπάρχουν παιδία. Κατά το 1844 η Μικρά Ασία είχε πληθυσμό Μουσουλμανικό 12.000.000, αλλά κατά το 1890 ο πληθυσμός ούτος κατήλθεν εις 7.000.000 και από του 1890 μέχρι του 1896 ηλαττώθη κατά εκατοντάδας χιλιάδων, παρά τους γενομένους πολυπληθείς εποικισμούς»
Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας» σελ. 26.

[326] Aali Pacha: «Testament Politique», Revue de Paris 1er Avril et 1er Mai 1910
Ο εγγονός του Ραγκήπ Βέης προέβη στη δημοσίευση της «Πολιτικής διαθήκης» που έστειλε ο Αλή Πασάς στο Σουλτάνο Αβδούλ Αζίζ. «... Τι δύναται να πράξη άνθρωπος αποσπώμενος του χωρίου κατά την ακμή της ηλικίας αυτού, επιστρέφων δ' εις αυτό μετά 7 ή 10 έτη, ά διήλθεν εν στρατοπέδοις ή στρατώσιν, εστίας μιασμάτων νόσων και άλλων ασθενιών; Δεον οι Μουσουλμάνοι μιμούμενοι τους Χριστιανούς να επιδοθώσιν εις την Γεωργίαν, το εμπόριον, την βιομηχανίαν, τας τέχνας. Μόνη η εργασία είνε διαρκές κεφάλαιον. Εργασθώμεν, Μεγαλιώτατε, διότι ούτω μόνον θα σωθώμεν.» Σκαλιέρη Κλ. Γιώργου : «Λαοί και φυλαί τη Μικράς Ασίας. Μετά πινάκων και Χαρτών» Εκδ.«Ρήσος», Β΄ έκδ., Αθήνα 1990, σελ.25

[327] Σαρρής Νεοκλής: «Ο Ρόλος της Τουρκίας σήμερα» στο «Πρακτικά Γ΄ Συνεδρίου» Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 162

[328] Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», σελ.43

[329] *Πάνω στα ερείπια του ελληνικού εμπορίου, αρχίζει τη θαυμάσια επιχείρησή της η καινούρια εταιρεία εμπορίου που ιδρύθηκε από Ισραηλίτες της Θεσσαλονίκης και το Λόυδ της Τεργέστης* Ντριώ και Λεριτιέ: «Διπλωματική ιστορία της Ελλάδος» τόμ.Ε΄ Παρίσι σελ. 58 στο Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων», Εκδ.Ρήσος, Αθήνα 1990, σελ.43

πληρώνωσιν οιανδήποτε προς τους χριστιανούς οφειλήν αυτών»[330] *«Η επί της επιτάξεως επιτροπή ...εισήρχετο μόνον εις ελληνικά καταστήματα και επέτασσε και μετεκόμιζεν, άνευ σημειώσεως και αποδείξεως τινός ...ό,τι ήθελεν, εάν δε ο ιδιοκτήτης ετόλμα να είπη, ότι τα είδη ταύτα δεν χρειάζονται εις τον στρατόν, ηγείρετο προ αυτού εις απάντησιν μάστιξ και εδεικνύετο το στρατοδικείον. ...»*[331] Είναι το οικονομικό μποϋκοτάρισμα, που συμβάδιζε με την φυσική εξόντωση των εθνικών κοινοτήτων, των Ελλήνων και των Αρμενίων. Σχέδιο που εξυπηρετεί και τη Γερμανία , στην πολιτική της οποίας έχουν προσαρτηθεί οι ιθύνοντες του κόμματος της «Ένωσης και Πρόοδος», η οποία προσδοκά την αφάνιση του μεταπρατικού κεφαλαίου, που εξυπηρετούσε τα Αγγλογαλλικά συμφέροντα.[332]

---

[330] *«Είνε ανεκδιήγητα τα δεινοπαθήματα, τα οποία υπέστησαν οι εκδιωθέντες εκ των εστιών αυτών Έλληνες»* «Η επί της επιτάξεως επιτροπή ...εισήρχετο μόνον εις ελληνικά καταστήματα και επέτασσε και μετεκόμιζεν, άνευ σημειώσεως και αποδείξεως τινός ...ό,τι ήθελεν, εάν δε ο ιδιοκτήτης ετόλμα να είπη, ότι τα είδη ταύτα δεν χρειάζονται εις τον στρατόν, ηγείρετο προ αυτού εις απάντησιν μάστιξ και εδεικνύετο το στρατοδικείον. ...»Οικ. Πατριαρχείο: «Η Μαύρη Βίβλος», σελ. θ΄ και 246-247

[331] Οικουμενικό Πατριαρχείο: «Η Μαύρη Βίβλος», σελ. 247

[332] Toprak Zafer: "Türkie de Milli İktisat 1908 -1918" ,Yurt, Ankara 1982, p. 50. – Ροδάς Μιχαήλ: " Πώς η Γερμανία κατέστρεψε τον Ελληνισμό της Τουρκίας" (Ανατ) Α.Τ.Ε. Αθήνα 1978, σελ. 17 κ.ε. - Ν. Σαρρής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην πρώτη Τουρκική Δημοκρατία» Εκδ. Γόρδιος,Αθήνα1982, σελ. 154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

1. Η κίνηση για τη Δημοκρατία του Πόντου

Ιστορική συγκυρία δίνει στους Πόντιους τη δυνατότητα πραγμάτωσης του οράματος της αναβίωσης του κράτους της Τραπεζούντας.[333] Με την παράδοση της πόλης της Τραπεζούντας στον επίσκοπο της, Χρύσανθο,[334] από τους ίδιους τους Οσμανούς,[335] το 1916, πριν την είσοδο της Ρωσίας σ' αυτήν, τη διατήρηση του μέχρι το 1918 και την αναγνώρισή του στο διεθνές προσκήνιο ως κρατική οντότητα,[336] με τη διατήρηση, για δυο χρόνια, της προσωρινής κυβέρνηση Τραπεζούντας, που, λάμβανε όλο και περισσότερο αυτόνομο χαρακτήρα,[337] δημιουργήθηκε η αίσθηση της αναβίωσης του κράτους της Τραπεζούντας. Η ρώσικη κυριαρχία κάλυπτε τον ανατολικό Πόντο (περιοχή του Καρς), ενώ ο δυτικός, έμενε στη διάθεση των Οσμανών.

[333] Της τρίτης ιστορικά κρατικής μας συγκρότησης Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ.63

[334] Με το ξέσπασμα του Παγκόσμιου πολέμου τον Αύγουστο του 1914 ο μητροπολίτης Χρύσανθος Φιλιππίδης παρουσιάστηκε στον Γενικό Διοικητή (βαλή) της Τραπεζούντας, Τζεμάλ Αζμή μπέη, και με προσωπική ευθύνη εγγυήθηκε για τη νομιμοφροσύνη των Ελλήνων όλης της Περιοχής. Ταυτόχρονα οργάνωσε δίκτυο πληροφοριών και συνεννόησης σε όλα τα αστικά κέντρα και των επαρχιών Ροδόπολης και Αργυρούπολης, προς εξασφάλιση της ησυχίας των Ελλήνων. Σαμουηλίδη Χρήστου: «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.240

[335] Ο ελληνικός παράγοντας του Πόντου αναγνωρίστηκε επίσημα κατά τη διάρκεια του α΄ παγκόσμιου πολέμου και από την πλευρά των Τούρκων και από την πλευρά των Ρώσων. Την παραμονή της κατάληψης της Τραπεζούντας στις 16 Απριλίου του 1916, ο Τούρκος βαλής της Τραπεζούντας Μεχμέτ Τζεμάλ Αζμη μπέη και ο αντιπρόσωπος της νεοτουρκικής Κυβέρνησης στη Μαύρη Θάλασσα Αλή Ρεζά μπέη παρέδωσαν τη διακυβέρνηση της περιοχής με πλήρη εξουσία στο μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθο Φιλιππίδη και σε μια επιτροπή από τρεις επιφανείς Έλληνες, τους: Γεώργιο Φωστηρόπουλο, Παρασκευά Γραμματικόπουλο, Γεώργιο Κογκαλίδη, και τους αρχηγούς της Αστυνομίας και Χωροφυλακής. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.429. – Χρύσανθος: «Η Εκκλησία της Τραπεζούντος» Αθήνα 1933, σελ. 762

[336] Οι Ρώσοι με την είσοδο τους στην Τραπεζούντα στις 18 Απριλίου 1916 αναγνώρισαν σιωπηρά τον διορισθέντα Έλληνα Κυβερνήτη Κωνσταντίνο Θεοφύλακτο, αλλά και οι δυνάμεις της Αντάντ εγκολπίστηκαν την πολιτική του να απευθύνονται σ' αυτήν την τοπική αρχή για ζητήματα που αφορούσαν τη περιοχή της Τραπεζούντας. Ολόκληρος ο πληθυσμός, μουσουλμάνοι και χριστιανοί, έδειχναν εμπιστοσύνη στην προσωρινή κυβέρνηση. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 430. – Chrysanthos: "The Euxinos Pontos Question" Paris 1919 παράρτημα 2

[337] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» σελ.430

Η παράδοση της Τραπεζούντας στους Τούρκους, από τους Ρώσους, το Φεβρουάριο του 1918,[338] συμπίπτει, περίπου, χρονικά με την άφιξη των συμμαχικών στρατευμάτων στην Κωνσταντινούπολη, το Νοέμβριο του 1918. Η Κωνσταντινούπολη ανακηρύχθηκε κέντρο των δραστηριοτήτων για τη δημιουργία της Δημοκρατίας του Πόντου στις 23 Οκτωβρίου 1919. Στην προσπάθεια αυτή βοήθησε ο νέος Πατριάρχης Δωρόθεος, ολοκληρωτικά αφιερωμένος στη δημιουργία της Μεγάλης Ελλάδας.[339]
Η ιδέα της Δημοκρατίας του Πόντου σπάρθηκε αρχικά στο αμερικανικό Κολλέγιο της Μερτζιφούντας από το 1904. Εκεί, κάτω από την ηγεσία Ελλήνων δασκάλων, διαμορφώθηκε ένας αριθμός πνευματικών, μουσικών και αθλητικών σωματείων, ανάμεσα στα οποία το πιο δραστήριο αναφέρεται ο «Ελληνικός Αθλητικός Σύλλογος Πόντου» Μερτζιφούντας.[340]

Στα τέλη του '10 εμφανίζονται οργανώσεις με καθαρά πολιτικούς σκοπούς αποσκοπούσες στην προάσπιση των δικαίων των Ελλήνων του Πόντου. Επειδή δεν ήταν δυνατόν να εργαστούν στο εσωτερικό της Τουρκίας εγκατέστησαν τα επιτελεία τους στις σημαντικότερες ευρωπαϊκές πόλεις, έχοντας την υποστήριξη των Ποντίων που ζούσαν στο εξωτερικό. Η Κεντρική Εθνική Επιτροπή των Ποντίων, που ζούσαν στη νότια Ρωσία και Υπερκαυκασία, ιδρύθηκε στο Αικατερινοντάρ τον Οκτώβρη του 1917. Ένας από τους στόχους της ήταν η ελευθερία και η ανεξαρτησία του Πόντου.[341]

---

[338] Με την άνοδο τους οι Μπολσεβίκοι τον Οκτώβρη του 1917, στηριζόμενοι στη λενιστική αρχή για ειρήνη *«δίχως προσαρτήσεις και επανορθώσεις»* παραιτήθηκαν από τις βλέψεις της Ρωσίας πάνω σε τουρκικά εδάφη. Στις 5 Οκτωβρίου 1917 διακήρυτταν : *« η συμφωνία για τη διανομή της Τουρκίας βάσει της οποίας αυτή θα απεστερείτο την Αρμενία, είναι άκυρη και εστερημένη περιεχομένου»*. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» σελ.430. – «Πράβδα» 13 Ιανουαρίου 1918. – S.J. Shaw and E.K. Shaw : "Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808 – 1975" Καίμπριτζ 1977, σελ. 325

[339] Ανήλθε στο θρόνο τον Οκτώβρη του 1918. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» σελ.434. – Αλεξανδρής Α.: "The Greek Minority in Turkey 1918-1956: An Aspect of Greco-Turkish Relation" Πανεπ. Λονδίνου 1979, σελ. 20-76

[340] Ανάλογοι «Σύλλογοι» ξεπήδησαν, κατά μήκος της Μαύρης Θάλασσας, από το Βατούμ μέχρι τη Νεάπολη. Στην δεκαετία των 1860 υπήρχαν τέσσερις τέτοιοι Σύλλογοι: δύο στην Τραπεζούντα, ένας στην Ινέβολη και Κοτύωρα. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.432. – Τατιάνα Σταύρου: « Ο εν Κωνσταντινοπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» Αθήνα 1967, σελ. 91.- Richard Clogg: "The Rum Millet in the Ottoman Empire" σελ. 23-26, στα Πρακτικά Συνεδρίου «Μιλλιέτ» Πανεπιστήμιο Princeton,12-14 Ιουνίου 1978.

[341] Αλεξανδρής Α.: *«Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922»*. 432. – N. Petsalis – Diomidis: "Hellenism in Southern Russia and Ukrainian Campaign: Their effect on the Pontus Question (1919)" Balkan Studies, τεύχος 13, 1972, σελ.221-224

Στις 4 Φεβρουαρίου 1918 αντιπροσωπείες από την Ευρώπη, Αίγυπτο, Ελλάδα και την Αμερική (είχαν συσταθεί ποντιακά Συμβούλια στις Η.Π.Α., Βρετανία, Γαλλία και Ελβετία) συγκάλεσαν το *«πρώτον Παμποντιακόν Συνέδριον εν Μασσαλία».*[342] Το συνέδριο της Μασσαλίας ζητούσε απερίφραστα *«την ίδρυση μιας ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου, με πρωτεύουσα την Τραπεζούντα».* Στην προσπάθειά του , το συνέδριο, και προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της επιδίωξης αυτής, και για να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Ρωσίας, έστειλε τηλεγράφημα στον μπολσεβίκο υπουργό εξωτερικών της Σοβιετικής Ρωσίας, Λέοντα Τρότσκυ, στο οποίο εξέφραζε την αντίθεσή του για την επιστροφή του Βιλαετιού της Τραπεζούντας στην Τουρκία. Κυρίως όμως, το συνέδριο, δραστηριοποίησε τους Πόντιους του Εξωτερικού, ώστε να πετύχουν τη δημιουργία ενός ποντιακού κράτους που επεκτείνονταν από τη Ριζούντα ως τη Σινώπη.[343] Πρόεδρος του συνεδρίου ήταν ο Κων. Γ. Κωνσταντινίδης,[344] οποίος από το 1917 έως το 1922, διαθέτοντας ένα ανεξάντλητο απόθεμα ενεργητικότητας και χρημάτων, φρόντισε την έκδοση χάρτη του προτεινόμενου ποντιακού κράτους.[345]

Τον Ιούλιο του 1918 συνήλθαν οι αντιπρόσωποι του Ελληνισμού της νότιας Ρωσίας, Υπερκαυκασίας και Πόντου στο Βατούμ, όπου διακήρυξαν την ανεξαρτησία του Πόντου και την ευχή για επαναπατρισμό των εξόριστων Ποντίων.[346] Από το Συνέδριο εξελέγη επταμελές συμβούλιο, υπεύ-

---

[342] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922, σελ.432,433. – Ελευθ. Παυλίδη : «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ. 17-20.

[343] Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ.17-20

[344] Ο Κ. Κωνσταντινίδης, μεγαλέμπορος, ήταν γιος του Καπετάν Γιώργη Πασά Κωνσταντινίδη προύχοντα και ισόβιου δημάρχου Κερασούντας. Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ 14-16

[345] Προς τούτο έλαβε πρωτοβουλία να αποστείλει, δια δαπανών του ίδιου, εγκύκλια γράμματα πανταχού όπου ευρίσκοντο Πόντιοι, ίνα οργανωθούν καταλλήλως... μεταξύ άλλων απέστειλε ταχυδρομικά δελτάρια, έχοντα τον χάρτην του Πόντου και εις την γαλλικήν γλώσσαν το Κήρυγμα: «ΠΟΛΙΤΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ ΕΓΕΡΘΗΤΕ, ΥΠΟΜΝΗΣΑΤΕ ΕΙΣ ΤΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΘΝΗ ΤΑ ΥΨΙΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΞΑΡΤΗΣΙΑΝ». Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ.16. Στο χάρτη συμπεριλαμβάνονταν τα όρια της «χώρας που περιλαμβανόταν άλλοτε στην Αυτοκρατορία των Κομνηνών, 170.000 τ.χλμ, περίπου, με 1.500.000 χριστιανούς ορθόδοξους και 500.000 μουσουλμάνους ελληνικής γλώσσας» Gottard Jaschke : «Die Türkische – Orthodoxe Kirche» Der Islam,1969 τομ.45, σελ. 318, από Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.433. Ποντιακό Σωματείο στις ΗΠΑ , με πρόεδρο τον Α.Γ.Ψωμιάδη, επέδωσε απόφαση, την 1η Δεκεμβρίου 1918, στον πρόεδρο Γουΐλσον «να απελευθερώσει τους Έλληνες Ποντίους από τον τουρκικό ζυγό και να διευκολύνει ένα σύστημα αυτοκυβέρνησης που θα συμφωνούσε με τις αμερικανικές αρχές και δημοκρατικά ιδεώδη» Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ.17-18

[346] 85.000 χιλιάδες Πόντιοι ακολούθησαν τους Ρώσους μετά την παράδοση της Τραπεζούντας στους Τούρκους. Ιδε υποσημείωση 88

θυνο για την προώθηση των «εθνικών θεμάτων». Όλα τα ποντιακά σωματεία μπήκαν κάτω από τη διεύθυνσή του.[347] Το 1920 το «Διαρκές Γενικό Συμβούλιο των Ποντίων Ελλήνων» μετονομάσθηκε σε «Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων Ποντίων» με σκοπό να καταστεί κυβέρνηση σε εξορία.[348]

Ο μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος ήταν στο προσκήνιο του όλου εγχειρήματος και ανέλαβε, ουσιαστικά από το 1919 έως το 1920, την ευθύνη για την προβολή των ποντιακών θέσεων, με ιδιαίτερη παρουσία στη Συνδιάσκεψη της ειρήνης. Αποποιούμενος της ιδέας για ελληνομουσουλμανική ομοσπονδία, επιθυμεί αρχικά, όπως και όλες οι ποντιακές οργανώσεις, τις οποίες και εξέφραζε, στην ένωση του Πόντου με την Ελλάδα.[349] Αργότερα εκφράζει το κίνημα για την ίδρυση ποντικού κράτους, ενός «Αυτόνομου Ελληνικού Κράτους», κύρια μετά την ανακωχή του Μούδρου στις 30 Οκτωβρίου 1918. Προς την κατεύθυνση αυτή, ο Χρυσόστομος,[350] ανέπτυξε έντονη διπλωματική δραστηριότητα.

Η ανακωχή του Μούδρου έδωσε την ελπίδα σε Πόντο και Αρμενία της διάσπασης από την Οσμανική πραγματικότητα με Πόντιο-αρμενική Ομοσπονδία.

Ο Βενιζέλος τήρησε μια επιφυλακτική στάση για τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης Δημοκρατίας του Πόντου, καθόσον ο Πόντος δεν ήταν όμορος με την Ελλάδα, δεν είχε πλειοψηφία Ελλήνων κατοίκων, παρά τις προσπάθειές του να ενισχύσει τον πληθυσμό με τον επαναπατρισμό[351] των Ποντίων, που είχαν καταφύγει στη Ρωσία, και επειδή δεν μπορούσε να αποτελέσει μια ενότητα γεωγραφική και εθνική, είχε ταχθεί υπέρ της ένта-

---

[347] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.433. - Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ.17-20

[348] Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», σελ.52-53

[349] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 435-439. - Τασούδη Γ. (επιμέλεια) : «Βιογραφικαί αναμνήσεις του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χρύσανθου, του από Τραπεζούντος» Αθήνα 1970, τόμ. Ι σελ.190. - Ν. Petsalis – Diomidis ο.π. σελ.256. – Kitsikis Dimitri: "Propagande et Pressions en Politique International: La Grèce et ses revendications à la Confèrence de la Paix 1919-1920» Παρίσι 1963 σελ. 421-422

[350] Ο Χρύσανθος για τη διάσκεψη του Παρισιού συνοδευόταν από τους: Μητροπολίτη Προύσης και τοποτηρητή του Πατριαρχικού Θρόνου, Δωρόθεο και το γιατρό Αλέξανδρο Παππά, Πατριαρχικό σύμβουλο. Στο δεύτερο ταξίδι του στην Ευρώπη μετά τη Συνθήκη των Σεβρών συνοδεύονταν από τους Κωνστ. Κωνσταντινίδη και Σωκράτη Οικονόμου. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.435,439

[351] Η ανάγκη του επαναπατρισμού εντάθηκε μετά την αποτυχημένη αντιμπολσεβική εκστρατεία των Συμμάχων (Ιανουάριος- Μάιος 1919)στην οποία συμμετείχε σώμα 23.000 Ελλήνων στρατιωτών. Το εγχείρημα είχε ολέθριες συνέπειες για την εύρωστη ελληνική κοινότητα. 100.000 εξαθλιωμένων Ελλήνων, μετά την εκκένωση της Σεβαστούπολης, συνωστίζονταν στις παραλίες του Βατούμ για τη μεταφορά τους. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.441.- Ν. Petsalis – Diomidis :"Hellenism in Southern Russia and Ukrainian Campaign: Their effect on the Pontus Question (1919)" Balkan Studies, τεύχος 13, 1972, σελ.247και 221-224, 248

ξης του Πόντου στην Πόντιο- Αρμενική Δημοκρατία.[352] Παράλληλα διάκειταν ευμενώς προς την ίδρυση μιας ισχυρής Αρμενίας,[353] ανατολικά της Τουρκίας.[354] Από τον Μάιο του 1919 ο Βενιζέλος, παρά την προσωπική του άποψη ότι η Τουρκική πρόκληση θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί ικανοποιητικά με την Πόντιο- Αρμενική συνεργασία, αναθεωρεί την αρχική του ουδετερότητα. Έτσι ο Λάμπρος Κορομηλάς, μέλος της ελληνικής αντιπροσωπίας, σε συνάντησή του με τον υπουργό εξωτερικών της Αγγλίας εκδήλωσε επιθυμία να αποδοθεί στην Τραπεζούντα ειδικό καθεστώς.[355] Οι προσπάθειες δεν ευοδώνονται και ο Χρύσανθος με την υπόδειξη του Βενιζέλου συναντάται ανεπίσημα με τους Αρμένιους αντιπροσώπους, τον Μάιο του 1919 στο Παρίσι και το Δεκέμβριο του 1919 στη Τιφλίδα της Γεωργίας, για να φθάσει στην αρμενική πρωτεύουσα Αριβάν σε συνδιασκέψεις από 10 ως 16 Ιανουαρίου 1920 και να υπογραφεί η «Πόντιο –αρμενική συνομοσπονδία» από το Χρύσανθο το πολιτικό σκέλος και τον Καθενιώτη το στρατιωτικό.[356]

Η ιδέα της Πόντιο-αρμενικής δημοκρατίας απορρίφθηκε,[357] από τους Πόντιους, καθόσον η θέση των Αρμενίων ήταν προνομιακή, [358] αλλά και γιατί οι Αρμένιοι θεωρούνταν σοβαρότεροι οικονομικοί ανταγωνιστές από τους Τούρκους.[359] Μετά τη Συνθήκη των Σεβρών[360] ζητείται η δημιουρ-

---

[352] . Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.439,440.

[353] Στην δημιουργία της Αρμενικής Δημοκρατίας συνέβαλε η προσωρινή πολιτική των ΗΠΑ με την διακήρυξη της αυτοδιάθεσης των Λαών, πολιτική που ακολούθησε όσο αυτή εξυπηρετούσε τα συμφέροντά της. Bierstadt Hale Edward : "The Great Betrayal" μετ. Ιωσήφ Γρ. Κασσεσιαν, Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1997, σελ. 218-230

[354] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 447

[355] Αλεξανδρής Α.: ό.π, σελ. 443

[356] Καθενιώτης Δημ.: «Έκθεσις των ενεργειών μου σχετικώς με το ζήτημα του Πόντου» Αθήνα 3/16 Ιουνίου 1920 στο Οδ. Λαμψίδη: «Οι Έλληνες του Πόντου υπό τους Τούρκους 1461-1922» Αθήνα 1957, σελ. 41-94, - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 448

[357] Στις 14 Μαΐου 1919 οι εκπρόσωποι των Ποντίων, όταν έμαθαν τις συναντήσεις του Χρύσανθου με τους Αρμενίους, υπέβαλλαν, στη Διάσκεψη της Ειρήνης, πρόσθετο υπόμνημα εκφράζοντας την αδιάλλακτη θέση τους για την αναγνώριση ανεξάρτητου Ποντιακού καθεστώτος υπό την προστασία της Ελλάδας ή την κηδεμονία των ΗΠΑ. F.O ./ 608/ 82/ 10093 Το υπόμνημα υπογράφεται από τον Οικονόμου Σωκράτη, πρόεδρο του Συνδέσμου Ποντίων. Στο: Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.449

[358] Καθενιώτης Δημ.: «Έκθεσις των ενεργειών μου σχετικώς με το ζήτημα του Πόντου» Αθήνα 3/16 Ιουνίου 1920 στο Οδ. Λαμψίδη: «Οι Έλληνες του Πόντου υπό τους Τούρκους 1461-1922» Αθήνα 1957, σελ.51-52

[359] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.449

[360] Στη Συνθήκη των Σεβρών, την οποία δεν υπέγραψαν οι Τούρκοι, δεν ορίζονταν σαφώς τα ανατολικά σύνορα της Τουρκίας. Στο άρθρο 89 της συνθήκης έλεγε ότι τα ενδιαφερόμενα μέλη δέχονταν «*να υποβάλουν, στην διαιτησία του προέδρου των ΗΠΑ, τον καθορισμό των συνόρων της Τουρκίας και της Αρμενίας στα βιλαέτια Ερζερούμ, Τραπεζούντας, Βαν και Βιτ-*

γία μιας προνομιακής θέσης των επαρχιών του Πόντου υπό την Τουρκία, με την παραδοχή στον Πόντο ενός καθεστώτος παρόμοιο αυτού του Λιβάνου.[361]

Η πιθανότητα για Ποντιοαρμενική συνεργασία τερματίστηκε με τη κατάληψη της Αρμενίας και το διαμελισμό της από την Τουρκία και τη Ρωσία, σε μια συνεργασία, ώστε να λύσουν οι Τούρκοι επί τόπου τα αυτονομιστικά κινήματα[362] με τις εντυπωσιακές νίκες των Τούρκων επί των Αρμενίων στην Κιλικία, την Τουρκοσοβιετική συμφωνία, η οποία κορυφώθηκε με μια συνθήκη φιλίας και αδελφοσύνης μεταξύ των κυβερνήσεων Κεμάλ και Λένιν στη Μόσχα στις 16 Μαρτίου 1921. Αλλά και η φυγή από το πολιτικό προσκήνιο του Βενιζέλου με τις εκλογές στις 14 Νοεμβρίου 1920, αφάνισαν τις όποιες ελπίδες του κινήματος για ανεξαρτησία του Πόντου.[363] Η άνοδος της βασιλικής παράταξης, στην Ελλάδα, έδωσε κατ' αρχάς πρόσχημα στους Γάλλους, για πίεση προς αναθεώρηση της συνθήκης των Σεβρών σε βάρος της Ελλάδας. Στροφή που ακολούθησε και η Αγγλική κυβέρνηση, μετά το Νοέμβρη του 1920.[364]

Το κύρος του ποντιακού κινήματος και η αξιοπιστία του μέσα στη Διάσκεψη της Ειρήνης υπέσκαψαν: Η έλλειψη σαφών στόχων, που ως ένα σημείο οφείλονταν στις αντιζηλίες των ποντιακών οργανώσεων, και τα αντιφατικά υπομνήματα των ποντιακών οργανώσεων. Η παρουσιαζόμενη παλιμβουλία περί της στοχοθεσίας τους και όπως αυτή κατά περιόδους εμφανίζονταν δεν έδινε πιθανότητα διεξόδου στο πρόβλημα. Οι ιδέες με τις οποίες κατά καιρούς ερωτοτροπούσαν οι Ποντιακές οργανώσεις ήταν: α) η ίδρυση της Ποντιακής Δημοκρατίας β) η ένωση με την Ελλάδα γ) Προσάρτηση του Πόντου σε ένα πολυεθνικό κράτος με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη δ) Ομοσπονδία με την Γεωργία ε) Ομοσπονδία με την Αρμενία, η οποία είχε κάποια πιθανότητα επιτυχίας ς) μουσουλμανοελληνικό καθεστώς στα παράλια της Μαύρης Θάλασσας κάτω από τη συμβο-

---

λίδος, και να αποδεχτούν την απόφασή του». Η Τουρκία συρρικνωμένη περιορίζονταν στις πεδιάδες της κεντρικής Μ. Ασίας επεκτεινόμενη σε μια λωρίδα της Ανατολικής Θράκης ως την Τσατάλτζα. British and Foreign State Papers, V, cmd., 964 1920. - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.439

[361] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.438,439

[362] Solahi R. Sonyel: "Turkish Diplomacy 1918- 1923: Mustafa Kemal and the Turkish Nationalist Movement" Λονδίνο 1975 σελ. 53,54.

[363] L.I. Smith: "Ionian Vision: Greece in Asia Minor 1919-1922" Λονδίνο 1973, σελ.160. - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.454

[364] L.I. Smith: "Ionian Vision: Greece in Asia Minor 1919-1922" Λονδίνο 1973, σελ.167-168. – Winston Churchill :"The World Crisis: Aftemath" London 1929 p.387-388 .- Solahi R. Sonyel: "Turkish Diplomacy 1918- 1923: Mustafa Kemal and the Turkish Nationalist Movement" Λονδίνο 1975 σελ.135-140 , 44-45. – Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.454-455.

λική κυριαρχία της Τουρκίας. Οι ιδεολογικοί ανταγωνισμοί[365] παρέλυσαν την Εθνοσυνέλευση των Ελλήνων Ποντίων στο Βατούμ. Οι διαμάχες αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αμφιβολιών και στους διπλωματικούς κύκλους της Αντάντ, αλλά και στον Βενιζέλο ο όποιος φαίνεται ότι εξεπλάγη από την έλλειψη συνεργασίας και συντονισμού των ποντιακών οργανώσεων. [366] Αλλά και οι ελληνικοί διπλωματικοί κύκλοι έβλεπαν τους ιθύνοντες του Πόντου σαν παρείσακτους.[367]

Ωστόσο *«Οι Πόντιοι απέδειξαν ζωτικότητα και οργάνωσιν, την οποίαν ουδείς ανέμενεν»*[368]

Όλη αυτή η κινητικότητα με δεδομένη και την οικονομική υπεροχή των Ελλήνων του Πόντου συνεπικουρούμενη, συστηματικά, από τον Χρυσόστομο, οποίος, από το 1919, ενίσχυε τις ελπίδες των Ποντίων για τη δημιουργία ανεξάρτητης Δημοκρατίας,[369] και είχε ως αποτέλεσμα την μεγιστοποίηση του φρονήματος των Ελλήνων του Πόντου. Ο μεγαλοϊδεατισμός καταρρέει με την μικρασιατική καταστροφή και αποσοβείται το όραμα της δημιουργίας ενός ελληνικού κράτους στην περιοχή, με τον ξεριζωμό και τη γενοκτονία[370] των Ελλήνων του Πόντου. Από τους 696.495 ορθόδοξους ελληνόφωνους και τουρκόφωνους χριστιανούς,(συνθήκη) που ζούσαν στον Πόντο το 1914,[371] οι 353.000[372] δολοφονήθηκαν από τους

---

[365] Ο Χρύσανθος τάχθηκε με τους βασιλικούς, ενώ ο μητροπολίτης Αμάσειας Γερμανός πρόσκειντανστους βενιζελικούς. Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.449

[366] Χαρακτηριστικοί είναι οι διαπληκτισμοί, κομματικού φανατισμού με το οποίο έβλεπαν κάθε εθνικό θέμα, του βενιζελικού Λεωνίδα Ιασωνίδη και του Νικολάου Λεοντίδη, στενού συνεργάτη του Χρύσανθου. L.I. Smith: "Ionian Vision: Greece in Asia Minor 1919-1922" Λονδίνο 1973, σελ. 35- επ. - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.450

[367] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 443

[368] Κ. Ρέντης : « Η Εξωτερική πολιτική της Ελλάδος μετά την 1ην Νοεμβρίου» Αθήνα 1922 σελ. 15

[369] Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.439

[370] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.23 .- Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα» στο Εθνικά Ζητήματα, εκδ. Ηρόδοτος Αθήνα 1989, σελ.62 κ.ε. –Πολυχρόνη Κ. Ενεπεκίδη: «Γενοκτονία στον Εύξεινο Πόντο» εκδ. Εύξεινος Λέσχη Θεσσαλονίκης, 1996 σελ κ΄

[371] Σύμφωνα με τα στοιχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, αλλά και του Υπουργείου των Εξωτερικών της Ελλάδας. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.21. - Φωτιάδη Κώστα: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας» σελ.540.- Φωτιάδη Κ.: « Οι Έλληνες του Πόντου ως τη Συνθήκη της Λωζάνης», στο : «Πολυεθνική Τουρκία» Εκδ. ΚΕ.ΠΟ.ΜΕ. και Διεθνής Ένωση για τα Δικαιώματα και την Απελευθέρωση των Λαών, Αθήνα 1993, σελ 199.- Α.Υ.Ε., Κ.Υ., Α/1920 «Ο Ελληνισμός του Πόντου, Έκθεση του αρχιμανδρίτου Πανάρετου» σελ. 12. – Πανάρετος: « Ο Πόντος ανά τους Αιώνας». Δράμα 1927. Αποστολίδης Δ.: « Ιστορία του Ελληνισμού του Πόντου» Θεσσαλονίκη 1935.

Νεότουρκους και τους κεμαλικούς την περίοδο 1916- 1923.[373] Οι 182.000 αναγκάστηκαν να έλθουν στην Ελλάδα και οι υπόλοιποι πήραν το δρόμο της σωτηρίας προς την εμφυλιοκρατούμενη Ρωσία,[374] από όπου θα καταφύγει στην Ελλάδα ένας σημαντικός αριθμός. Στην απογραφή του 1928, οι Πόντιοι στον Ελλαδικό χώρο θα φθάσουν τα 229.260 άτομα, ενώ τα επόμενα δύο χρόνια ο συνολικός αριθμός τους θα φθάσει τα 400.000 άτομα.[375]

2. Ιδεολογικός και κοινωνικός σχηματισμός των Ποντίων.

Ήδη όμως στον Πόντο υπάρχει ιδεολογική μεταστροφή. Ιδεολογία, η οποία θα πρέπει να εκληφθεί, πάνω απ' όλα, ως κοινωνικό φαινόμενο που αναπόφευκτα ανήκει στον δικό της ιστορικό χώρο-χρόνο.[376] Δημιουργοί και φορείς αυτών των ιδεών είναι τα κοινωνικά υποκείμενα, τα μέλη της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, οι άνθρωποι που έζησαν στη συγκεκριμένη κοινωνία[377] και δέχτηκαν την ιδέα του εθνισμού, είτε με την ανάπτυξη του μύθου[378] του εθνισμού, ο οποίος θα παίξει το ρόλο *μιας συνεκτικής δύναμης μέσα στις διαδικασίες ανασυγκρότησης, αναδιάρθρωσης και*

---

372 Γύρω στις 900. 000 εξοντώθηκαν, συνολικά, από τον ελληνισμό της Ανατολής στην περίοδο 1914-1924 Στάθης Πελαγίδης: «Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930)- Ο πόνος και η δόξα», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σελ.17

373 Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.21,22. – Κώστα Φωτιάδη : « Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου» στα Πρακτικά: Β' Παγκόσμιο συνέδριο ποντιακού Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1988 σελ 283. – Χαραλαμπίδη Μιχάλη: «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα» Στο Μ.: «Εθνικά Ζητήματα» Αθήνα 1989 σελ. 20,22,67.- Τσορακλίδη Γ. : « Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού» στα Πρακτικά: Γ' Παγκόσμιο συνέδριο ποντιακού Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1992 σελ. 257

374 Φωτιάδη Κώστα: *«Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου»* Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.22. – Λαυρεντίδης Ι.: «Οι εκ Σοβιετικής Ενώσεως Έλληνες ποντιακής καταγωγής και τα εκ της Συνθήκης της Λωζάνης δικαιώματά των» Εκδ. Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 1986, σελ. 148. – Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ. 465. - Φωτιάδη Κώστα: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας» σελ. 522

375 Ο αριθμός αυτός είναι πολύ μικρότερος του πραγματικού διότι τα πρώτα χρόνια υπάρχει μεγάλος δείκτης θνησιμότητας, αλλά και διότι πολλοί Πόντιοι καταγράφονται ως πρόσφυγες από την Μ. Ασία ή τη Θράκη. Μεγάλα μεταναστευτικά κύματα θα σημειωθούν το 1939, το 1965 και από το 1988 μέχρι το 1994. Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα» εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1994, σελ. 59

376 Παντελής Ε. Λέκκας : «Η εθνικιστική Ιδεολογία» Εκδ. Κατάρτι, Αθήνα 1996, σελ.28, J. Plamenatz «Ιδεολογία» Αθήνα 1981, σελ 28

377 Παντελής Ε. Λέκκας ο.π σελ. 30

378 Βρέμη Θ. «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912» στο Δ.Γ. Τσαούση (επιμέλεια) «Ελληνισμός , Ελληνικότητα: «Ιδεολογικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας, εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σιας Α.Ε, Αθήνα 1983 σελ.29 «...Σ' ένα κοινωνικό περιβάλλον που οι πραγματικότητες παύουν να έχουν σαφή χαρακτήρα, ο μύθος αποβαίνει το υποκατάστατο της πραγματικότητας και ιδανικού...»

αναπροσαρμογής,[379] είτε με την επιδίωξη του «εθνοκεντρικού» εθνισμού, εφόσον προβάλλεται πολιτισμική οργανική ενότητα,[380] καθόσον η κουλτούρα των Ελλήνων του Πόντου, ως εθνική ομάδα, εκπηγάζει από οργανική χωροχρονική διασύνδεση του παρελθόντος και του παρόντος. Η όλη ιδεολογία αποτυπώνεται και εκφράζεται, τελικά, σε αυτόνομη κρατική οντότητα.[381] Η όλη αυτή κινητικότητα δεν ήταν μόνο εκδήλωση της πολιτικής εξουσίας του ποντιακού κινήματος, αλλά ενείχε και αντικειμενική πραγματικότητα. Διαπέρασε την κοινωνική βάση, καθόσον ήταν φορείς των πολιτιστικών συμβόλων.[382]

Η κοινωνική ομάδα των Ελλήνων του Πόντου διαχώρισε τον εαυτό της σε σχέση με την ύπαρξη του «άλλου» με βάση τις πολιτισμικές διαφορές της γλώσσας και της θρησκείας.[383] Μιας γλώσσας που μεταφέρει διαχρονικά θρύλους[384] της Αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας και πιστεύει ότι θα σωθεί, ότι θα σωθεί ο Ελληνισμός.[385]Και μιας θρησκείας που θα λειτουργήσει ως εσωτερική διαφοροποίηση έναντι του «άλλου». «...Η πολιτιστική ελληνορθόδοξη ταυτότητα λειτουργούσε διαφοροποιητικά και απομονω-

[379] Roupert Emerson: "Nationalism and Political Development" , Journal of Polities ,1960, p. 3-28. Στο Βρέμη Θ. «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912»,σελ.31

[380] Smith: "Theories of Nastionalism" p. 136-137. Στο Βρέμη Θ. «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912», σελ. 32

[381] Ένταξη σε ένα σύνολο, με κοινούς φυλετικούς, γλωσσικούς και ιστορικούς δεσμούς, συνοδεύεται και από την πεποίθηση ότι το εθνικό κράτος αποτελεί ιδεώδη μορφή πολιτικής οργάνωσης και διεκδικεί κατά προτεραιότητατην αφοσίωση των πολιτών του. Alan Bullock , Oliver Stallybrass : "The Fontana of Modern Thought" London 1977, σελ. 409, από Βρέμη Θ. «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912»,σελ. 59.
Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα» εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσ. 1994, σελ 23

[382] Stuart Woolf: «Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη» μετ Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ.24-26.

[383] Stuart Woolf: «Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη» μετ Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ.24-26.

[384] «...Η Ρωμανία κι αν πέρασεν, ανθεί και φέρει κι άλλο.» ή «...Απ' ουρανού κλειδίν έρθεν 'ς σ' Αγιά Σοφιάς την πόρταν...Θέλ' μάστοραν απ' ουρανού κι από την γην εργάτεν» ή (στο «Ο Γιάννες ο Μονόγιαννες» η κόρη «..φοβερίζ' τον ρδάκον... Σπαθίν να έν το πρόγεμά σ', κοντάρ το δειλινάρι σ', φαρμάκ' να τρώς και αγρυπνάς και κείσαι και κοιμάσαι... Η μάνα μ' απ' τους Ουρανούς , ο κύρη μ' απ' τα νέφε, τα' αδέλφε μ' στράφν' νε και βροντούν κι εγώ γριλεύω ρδάκους...» Στ. Ευσταθιάδη: «Τα τραγούδια του Ποντιακού Λαού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992, σελ 123, 126,

[385] Καβάφης Κώστας «Πάρθεν» ...Όμως απ' όλα πιο πολύ με άγγιξε το άσμα
το Τραπεζούντιο με την παράξενή του γλώσσα
και με την λύπη των Γραικών των μακρινών εκείνων
που ίσως όλο πίστευαν που θα σωθούμε ακόμη.

Ο πόθος εκφράζεται στο δημοτικό τραγούδι «ο Θρήνος της Τραπεζούντας» ή «'Πάρθεν η Ρωμανία

Αλυγιζάκης Αντώνης: «Το Ποντιακό Τραγούδι» στο «ΠΟΝΤΟΣ-ιστορία, λαογραφία και πολιτισμός» Εκδ., Μαλλιάρης-Παιδεία, 1991 τόμος β', σελ.594 το τιτλοφορεί «ο Θρήνος της Τραπεζούντας»

Ευσταθιάδη Ι.Στάθη:«Τα τραγούδια του ποντιακού λαού», σελ.123 , το τιτλοφορεί :«'Πάρθεν η Ρωμανία

τικά, εθνοκεντρικά, με την ανθρωπολογική έννοια του όρου. Έθετε φραγμούς σε επιμειξίες, ισχυροποιούσε την εσωτερική συνοχή, ενοποιούσε κοινωνικά. Η λειτουργία της πολιτιστικής ταυτότητας ήταν έτσι εσωστρεφής.»[386] Αναπτύσσεται κοινωνική μηχανική συνοχή, η οποία παρατηρείται στα πρώτα στάδια εξελίξεως μιας κοινωνίας και προκύπτει από την ομοιογένεια των μελών της, την ομοιομορφία των ικανοτήτων, δυνατοτήτων και ιδεών τους, το αδιαφοροποίητο της κοινωνικής εργασίας, που ως συνεπακόλουθο οδηγεί στην επίγνωση που έχουν τα παραπάνω μέλη για την μεταξύ τους ομοιότητα αλλά και για την ανομοιότητα τους με όλους, όσοι δεν ανήκουν στην ομάδα.[387]

Συνοχή που ισχυροποιείται από την ύπαρξη του κινδύνου που απορρέει από την εξω-ομάδα, τον «άλλο». Ακριβώς τη χρονική στιγμή που ο ελληνικός εθνισμός του Πόντου μπαίνει στη φάση της διεκδίκησης της αυτόνομης κρατικής οντότητας, ο «άλλος» λειτουργεί εξολοθρευτικά.[388] Η αντίσταση αλλά και η στάση, της κοινωνικής βάσης, έναντι όλου του κινήματος προσδιορίζει την υφή της διεκδίκησης αλλά και της αντιμετώπισης του «άλλου».

3. Γενοκτονία – Στάση – Ξεριζωμός των Ποντίων

Οι Τούρκοι εθνικιστές με το πρόσχημα ότι τα αυτονομιστικά κινήματα ακρωτηριάζουν, αλλά και αποσυνθέτουν το κράτος τους, κλιμακώνουν τον αφανισμό τους.[389] Και ενώ, μέχρι το 1915, οι διωκόμενοι είχαν την δυνατότητα να διαφύγουν στην ελεύθερη Ελλάδα, από την περίοδο αυτή και μέχρι το 1922 αποκόβονται της δυνατότητας αυτής.[390] Οι διωγμοί[391]

[386] Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ.22,23

[387] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου , εκδ. Gutenberg, Αθήνα1978, σελ. 27

[388] Χαραλαμπίδη Μιχάλη: «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα» Στο: «Εθνικά Ζητήματα» Αθήνα 1989 σελ.64

[389] Από το 1908- 1912/13/14, με την υλοποίηση του προγράμματος «Η Τουρκία για τους Τούρκους», εκτός του οικονομικού αποκλεισμού και των δημεύσεων, εφαρμόζονται μαζικές διώξεις και απελάσεις στην Ελλάδα. Μετά το 1914 κλιμακώνονται οι διωγμοί με μαζικές δηώσεις, πυρπολήσεις, σφαγές, εξορίες στο εσωτερικό της Μ.Ασίας. - Στάθης Πελαγίδης: «Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930)- Ο πόνος και η δόξα», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σελ.15,16

[390] Ν.Σαρρής : «Οι πρόσφυγες της Μ.Ασίας» Ομιλία, Βέροια 7.12.1997

[391] Οι συστηματικοί διωγμοί των Ελλήνων στην Τουρκία , που με αποκορύφωμα τη Μικρασιατική καταστροφή κράτησαν σχεδόν 10 χρόνια 1913-1922.

Η πρώτη αρχίζει το 1913 και τελειώνει με την έξοδο της Τουρκίας στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο (Οκτώβριος 1914) και συνεπάγεται αλλοίωση της εθνολογικής συστάσεως του πληθυσμού της Δυτικής Μ. Ασίας. (153.890 εκτοπισμένοι, εκτιμήσεις Πατριαρχείου, από τα παράλια της Μ. Ασίας στο εσωτερικό. 130 000 Έλληνες ξεριζώθηκαν από την περιοχή Ερυθραίας, Αδραμύττιο, το Δικελί, την Πέργαμο και τη Φώκαια. 150.000 πρόσφυγες στην Ελλάδα).

που παίρνουν πλέον τη μορφή γενοκτονίας εκτελούνται βάσει σχεδίου της κεντρικής διοίκησης[392] και κορυφώνονται μετά την αποβίβαση στις 19 Μαΐου 1919 του Μουσταφά Κεμάλ στην Σαμψούντα.[393] *«Είνε ανεκδιήγητα τα δεινοπαθήματα, τα οποία υπέστησαν οι εκδιωθέντες εκ των εστιών αυτών Έλληνες».*[394] Ο σκοπός του Κεμάλ ήταν να δημιουργήσει συνεκτικό τουρκικό εθνικιστικό κίνημα και ισχυρό στρατό.[395] Έτσι αντί να εξαρθρώσει τις ισλαμικές εθνικιστικές οργανώσεις, όπως διατείνεται, και να τιμω-

---

Η δεύτερη καλύπτει όλη τη διάρκεια του πολέμου και επιχειρείται η εξόντωση των Ελλήνων παράλληλα με τη γενοκτονία των Αρμενίων. (Έχουμε κατάργηση των διομολογήσεων των Ελλήνων με πληρωμή εκτάκτων επιβαρύνσεων του ελληνικού στοιχείου και επιτάξεις. Προσπάθεια να συγκεντρώσει μονοπωλιακά το εμπόριο σε Τούρκικα χέρια. Διάταγμα στρατολογίας. Οι Έλληνες θεωρούνται υπαίτιοι της τουρκικής ήττας από τους Ρώσους και απομακρύνονται από τον τακτικό στρατό στα τάγματα εργασίας Άλλο μέτρο ήταν οι μετατοπίσεις αποκλειστικά των ελληνικών πληθυσμών στα ενδότερα της Μ. Ασίας, με πρόσχημα στρατιωτικές ανάγκες. Προσπάθεια αλλοίωσης της εθνολογικής σύστασης του πληθυσμού.
Η Τρίτη αρχίζει με την απόβαση των Ελλήνων στη Σμύρνη και χαρακτηρίζεται από τη δυναμική αντίδραση του επαναστατικού στρατού του Κεμάλ, με αποτέλεσμα τη συντριβή του μικρασιατικού Ελληνισμού (Μάιος 1919- Σεπτέμβριος 1922). «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» Εκδ. Αθηνών, τόμος ΙΕ΄, σελ. 99,100, 101

[392] *«Η κυβέρνησις της Αγκύρας είχεν αποφασίσει όπως κατά πρώτον σφαγιασθούν και εξοντωθούν οι Έλληνες Ρωμιοί των περιφερειών Αδά-Παζάρ και Κάνδρας και έπειτα του Πόντου. Ανέθεσε εις τον Γιαβούρ Αλή την πυρπόλησιν του ελληνικού Ορτάκιοϊ... Το Ορτάκιοϊ με τα 12 εργοστάσια και τα ωραία του σπίτια είχεν πλέον καταντήσει σωρός ερειπίων· εκ των κατοίκων οι 90% κατεσφάγησαν και εκάησαν, ελάχιστοι διασωθέντες ...κατέφυγον εις τα όρη... Ο Κεμάλ προς διατήρησιν των Τσετών έπρεπε όπως ετοιμάση έδαφος δράσεως δι' αυτούς και ως τοιούτον εύρε το της περιφερείας του Πόντου· αι γενικαί σφαγαί, αι αρπαγαί και εξοντώσεις εις την περιφέρειαν ταύτην ήρχισαν από τον Φεβρουάριον και διήρκησαν μέχρι του Αυγούστου· αι σφαγαί αύται και εκτοπισμοί εξετελέσθησαν ημιεπισήμως τη συμμετοχή και στρατιωτικών και πολιτικών υπαλλήλων· επειδή δε η περιφέρεια αύτη ήτο πολύ εκτενής και πλουσία, εις την καταστροφήν της έλαβον μέρος άτομα εξ όλων των τάξεων...».* Δζεμάλ Νουζχέτ: «Η Τουρκία μετά την ανακωχήν, Τραγωδία Μ. Κεμάλ» από Φωτιάδη Κώστα: «Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.23,24. – Α.Υ.Ε., Κ.Υ., Β/59. Αρ. πρωτ. 562, Θεσσαλονίκη 13.6.1923.

[393] Ο Κεμάλ ανέλαβε να αποκαταστήσει την τάξη στην περιοχή του Πόντου, μετά την προειδοποίηση του Άγγλου αρμοστή προς τον Τούρκο πρωθυπουργό Δαμάτ Φερίτ Πασά ότι αν η τάξη δεν επιβαλλόταν, καθόσον τα ελληνικά χωριά δέχονταν επιθέσεις από τούρκικες συμμορίες, (Τοπάλ Οσμάν, Κεχαγιάς, Τσέτες), θα αναγκαζόταν να επέμβουν οι συμμαχικές δυνάμεις. Lord Kinross: "Atatürk: The Rebirth of a Nation" London 1964 p. 149.– Adim Us: «Gördüklerim, Duyduklatim, Duygularim» Κων/πολη 1964 σελ. 47-48.- Χαραλαμπίδη Μιχάλη: «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα» Στο Μ.: «Εθνικά Ζητήματα» Αθήνα 1989 σελ. 65

[394] Οικουμενικό Πατριαρχείο: «Η Μαύρη Βίβλος» Κωνσταντινούπολις 1919 επανέκδοση Αρσενίδη, σελ. θ΄

[395] Ο Κεμάλ ερχόμενος σε επαφή με τον Αλή Φουάτ Πασά τον Χουσεΐν Ραούφ πασά και τον συνταγματάρχη Ρεφέτ, μεταξύ 18-20 Ιουνίου 1919 στην Αμάσεια δημοσίευσαν προκήρυξη για τη δημιουργία τουρκικού αντιστασιακού κινήματος ενάντια της προσάρτησης των ανατολικών περιοχών από την Αρμενία και προς δυσμάς εναντίον της προσάρτησης της Σμύρνης από την Ελλάδα, ενώ εξέτασαν και το ενδεχόμενο μιας de facto κυβέρνησης στην Άγκυρα. Στις 23 Απριλίου 1920 έγινε στην Άγκυρα η εναρκτήρια συνεδρίαση της εθνικιστικής βουλής με την επωνυμία «Μεγάλη Εθνοσυνέλευση». Ali Fuat Cebesot: "Milli Muczdele Hatiralari" Κων/πολη 1953, σελ.252-254 . –Cevat Dursunoglu : "Milli Mücadede de Erzurum" Άγκυρα 1946, σελ.107.- F.O. 371/4160/147576 - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.457-458

ρήσει τους Τούρκους συμμορίτες, επεδίωξε να ενδυναμώσει την τούρκικη αντίδραση.[396]

Η γενοκτονία έχει τρία σχέδια στην εφαρμογή της α) Τη στράτευση στα τάγματα εργασίας[397] β) Τον εκτοπισμό των Ελλήνων[398] γ) το στήσιμο δικαστηρίων.[399] Πέρα όμως από την εκκαθάριση εδαφών και την ιδιοποίηση της πατρίδας των Ελλήνων Ποντίων έχουμε και την απομύζηση της τελευταίας οικονομικής ικμάδας τους. Τον εκτοπισμό, ο οποίος γίνονταν με στρατιωτικό πρόσχημα,[400] ακολουθούσε διαρπαγή της κινητής περιουσίας

---

[396] F. O. /371/1460/15187/ 24.11.1919. – „A Speech Delivered by Mustafa Kemal Atatürk 1927" Κων/πολη 1963, σελ.16.- Mazhar M. Kansu: «Atatürk'le Beraber Erzurul'dan Ölümüne Kadar" Αγκυρα 1968 τόμ. 2 σελ. 588-589. - Αλεξανδρής Α.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922», σελ.457

[397] «Εκ του ολικού ελληνικού πληθυσμού διακόσιες τριάκοντα τρεις χιλιάδες εύρον τον θάνατον εν τω στρατώ, εν τω στρατώ, εν τοις απαισίοις εργατικοίς τάγμασι, ...» Α.Υ.Ε., Υ.Α.Κ., 1922/Α/4$^{\alpha}$, Αρ. πρωτ.1320, Κων/πολη(1.3.1922) από Φωτιάδη Κώστα: «Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.23. Οι πάνω από 21 έως 45 χρονών επάνδρωσαν τα αμελέ ταμπουρού (τάγματα εργασίας) . Η στρατιωτική θητεία αντικαταστήθηκε από αγγαρεία στα λατομεία, ορυχεία, δρόμους και αγρούς. Υποσιτισμένοι και δεκατισμένοι οδηγούνται στα βάθη της Μ. Ασίας, στο Ικόνιο, στη Σεβάστεια, στην Άγκυρα, στη Μερσίνα, στο Ερζερούμ. «Οι προδόται της πατρίδος Ρωμιοί ...να εργάζονται υπό βροχή και χιόνα.» Οι Έλληνες στρατιώτες παρουσιάζονταν σαν αιχμάλωτοι πολέμου. Τα εργατικά τάγματα ήταν στρατόπεδα συγκέντρωσης, για εξόντωση του δυναμικότερου στοιχείου του ελληνικού πληθυσμού. Οι Έλληνες εξαγόραζαν τη θητεία ξεπουλώντας την περιουσία τους και οι φτωχότεροι κατέφευγαν στα βουνά και οι οικογένειές τους αντιμετώπιζαν σκληρά αντίποινα της εξουσίας. Το Μάρτιο του 1916 καθιερώθηκε ετήσιος φόρος 22 λιρών για τη στρατιωτική απαλλαγή με αναδρομική ισχύ, ενώ αργότερα το ποσό του αντισηκώματος διπλασιάστηκε (44 λίρες). Αποτέλεσμα ήταν να λιποτακτήσουν χιλιάδες και το κύμα εκτελέσεων των λιποτακτών. 250 000 χιλιάδες πέθαναν στα στρατόπεδα εργασίας. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» Εκδ. Αθηνών, τόμος ΙΕ΄, σελ. 99,100, 101.- Αχιλλέα Ανθεμίδη: «Τα Απελευθερωτικά Στρατεύματα του Ποντιακού Ελληνισμού 1912-1924», εκδ. Ευστ. Γιαλτουρίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 249

[398] «Υπέρτριακόσιαι χιλιάδες Έλληνες του Πόντου εξεβλήθησαν εκ των εστιών αυτών και εξετοπίσθησαν εις τα ενδότερα της Μ.Ασίας, εν μέσω βαρυτάτου χειμώνος, δίχα τροφής και οδοιπορικών εφοδίων θύματα των ορέξεων των απαγωγέων, στρατιωτών και τσετέδων. Α.Υ.Ε., Υ.Α.Κ., 1922/Α/4, Αρ. πρωτ.1320, Κων/πολη (1.3.1922) από Φωτιάδη Κώστα: «Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.23.

[399] Νικολαΐδη Σταύρου: Όπου προηγ : Στην Αμάσεια τον Σεπτέμβριο του 1921 στήθηκε το «Δικαστήριο της Ανεξαρτησίας» του Κεμάλ σε μια παρωδία δίκης καταδίκασε 174 αθώους..., τους μισούς σε κρεμάλα και τους άλλους μισούς σε ισόβια.- Αφήστε τα προσχήματα! Ξέρουμε ότι θα μας εκτελέσετε. Βιαστείτε, γιατί έρχονται οι δικοί μας στο Σαγγάριο! Φώναξε στους δικαστές ο ιατρός Πελοπίδας Επιφανιάδης

-Εγώ δεν ήθελα απλώς την Ανεξαρτησία του Πόντου. Εγώ ήθελα την απ' ευθείας Ένωσιν του Πόντου με την Ελλάδα! Αντέτεινε στο Δικαστήριο ο Τραπεζούντιος Δημοσιογράφος Νίκος Καπετανίδης.

[400] «Είναι σαφές πως οι εκτοπισμοί αυτοί, ειδικά στην παρούσα στιγμή δεν υπαγορεύονται από κανενός είδους στρατιωτικούς λόγους, και επιδιώκουν κακώς εννοούμενους πολιτικούς σκοπούς» μαρκήσιος Παλλαβιτσίνι πρεσβευτής Αυστροουγγαρίας από Πολ. Κ. Ενεπεκίδη: «Γενοκτονία στον Εύξεινο Πόντο» Εκδ. Εύξεινος Λέσχη Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη 1996 σελ. κζ΄

και κατάσχεση της ακίνητης ή καταστροφή της,[401] ενώ έναντι της στράτευσης απαιτούσαν αυξανόμενο αντισήκωμα.[402] Η στοχοθεσία του δικαστηρίου της Αμάσειας ήταν η αφάνιση της πνευματικής και πολιτικής ηγεσίας των Ποντίων.[403]

---

[401] Α.Υ.Ε., Υ.Α.Κ., 1922/Α/4, Αρ. πρωτ.1320, Κων/πολη(1.3.1922) από Φωτιάδη Κώστα: «Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ.23.

[402] Οι χωρικοί **επώλησαν** τα χωράφια για να πληρώσουν το αντισήκωμα των 22 λιρών ετησίως το 1916.Αργότερα έφθασε στις 44 χρυσές λίρες-Αντ. Ι. Γαβριηλίδης: «Σελίδες εκ της Μαύρης Εθνικής Συμφοράς του Πόντου» Αθήναι 1924, Φωτογραφική ανατύπωση εκδ. Μαλλιάρης –Παιδεία Θεσσαλονίκη 1992 σελ. 15

[403] Ο Αντ. Γαβριηλίδης παραθέτει 204 φωτογραφίες και μακρούς καταλόγους επιφανών Ποντίων, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους απαγχονίστηκαν, στη στοχοθεσία των Τούρκων για αφανισμό της ηγεσίας των Ελλήνων. Αντ.Ι. Γαβριηλίδης: « Σελίδες εκ της Μαύρης Εθνικής Συμφοράς του Πόντου» Εν Αθήναις 1924 (Φωτογρ ανατύπωση εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία Θεσσαλονίκη 1992.) - Χαραλαμπίδη Μιχάλη: «Το Ποντιακό ζήτημα σήμερα» Στο: «Εθνικά Ζητήματα» Αθήνα 1989 σελ.67.
Γεγονός που ενισχύεται από την απογραφή του 1928. Ενώ ο αναλφαβητισμός των προσφύγων γυναικών ήταν, 49,2%, μικρότερος αυτού των ντόπιων, 58,7%. Ο αναλφαβητισμός των προσφύγων ανδρών ήταν, 28,6%, μεγαλύτερος των ντόπιων, 22,8%. Οι μορφωμένοι πρόσφυγες δεν ήλθαν στην Ελλάδα. Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.187&206- Κων. Τσουκαλάς: «Εξάρτηση και Αναπαραγωγή-Κοινωνικός Ρόλος των Εκπαιδευτικών Μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 –1922) Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1977, σελ. 470
Η σύγκριση της παιδείας του Πόντου με την ανελεύθερη, επίσης, Μακεδονία, στην ίδια περίπου χρονική περίοδο, 1914 για τον Πόντο και «με την έναρξη του ένοπλου Μακεδονικού αγώνα»,για τη Μακεδονία, αλλά με τον ίδιο πληθυσμό (650 000 Έλληνες κάτοικοι) δείχνει ότι οι Πόντιοι δεν υστερούσαν στην παιδεία των Ελλήνων της χώρας υποδοχής, αντίθετα υπερείχαν.

ΠΟΝΤΟΣ 650 000 Έλληνες			ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ 650 000 Έλληνες			
ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΧΟΛΕΙΑ	ΔΑΣΚΑΛΟΙ	ΜΑΘΗΤΕΣ
Τραπεζούντα	130	12 500	Θεσ/νίκη	32	127	4.000
Ροδόπολη	79	4 500	Μοναστήρι	19	55	2.500
Χαλδαίας	227	14 200	Κορυτσά	10	45	2.500
Νεοκαισάρεια	290	19 290	Σέρρες	16	50	2 000
Αμάσεια	396	30 000	Κοζάνη	Έχουν 5-9 σχολεία	30 δασκάλους	Από 1.000 μέχρι 1.500 μαθητές
Κολωνία	140	5 200	Βέροια			
Σινώπη	139	5 200	Καστοριά			
			Καβάλα			
			Σιάτιστα			
ΣΥΝΟΛΟ	1401	85 890		1041	1704	68 000

Ποσοστό 10,46% μαθητών στη Μακεδονία και 13,21% στον Πόντο. Η αναλογία δασκάλου προς μαθητές, στοιχείο ποιοτικής παιδείας, στη Μακεδονία ήταν 1 προς 40. Η αναλογία στον Πόντο, όπως προκύπτει από πίνακα προσφυγικών οργανώσεων το 1972, κατ' εκτίμηση, είναι 1 προς 32,6. Το περιεχόμενο της παιδείας ήταν το ίδιο με αυτό του ελεύθερου Ελληνικού κράτους. Στέφ. Παπαδόπουλος «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΑΙΩΝΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ» Θεσσ/νίκη 1970, σελ.25 Αναφορά :Αθαν. Ε.

Απέναντι σε όλη αυτή την πρακτική των λεηλασιών, δηώσεων, βιασμών, πυρπολήσεων, βασανισμών, ακρωτηριασμών, σφαγών, πυροδοτήσεων ή ενταφιασμών ζωντανών,[404] οι Έλληνες του Πόντου αντέδρασαν με το λυτρωτικό αντάρτικο,[405] το οποίο δημιουργήθηκε την περίοδο της Ρωσικής κατοχής και ενισχύθηκε με τους λιποτάκτες των «ταγμάτων εργασίας».[406]

Η έννοια της αντίστασης στον Πόντο είχε γενικευμένη έκφραση. Σε όλη την τρίτη περίοδο των διωγμών, ο ελληνισμός αντιδρά. Υπάρχει μια αμοιβαιότητα αλληλοκτητική. Κάθε μέλος αισθάνεται πως είναι «δεμένο» μαζί με τ' άλλα σε μια ενότητα και πως το σύνολο που συνθέτουν δεν είναι κάτι ξένο και μακρινό.[407] Η μοίρα τους είναι κοινή. Τα πιο κάτω περιστατικά χαρακτηρίζουν την στάση, την αντίσταση και παράλληλα δίνουν τον τρόπο αντιμετώπισης της ζωής και την κοινωνική συνοχή της εθνικής εσω-ομάδας. «*Στο χωριό Άντα οι χωροφύλακες συγκέντρωσαν τους 600 και πλέον Έλληνας και τους έκαψαν ζωντανούς, ενώ εκείνοι τραγουδούσαν τον Ελληνικόν Εθνικόν Ύμνον».*[408] «*...στο σπήλαιο Πακαδζάκι Πανάγιαση (=της Παναγιάς που κάνει τον τυφλό να βλέπει) κλείνονται 600 γυναικόπαιδα με ολίγους άνδρες, έναντι του Ταλήλ Τσαβούς με 350 χωροφύλακες και πολλούς ένοπλους χωρικούς, αφού τελείωσαν τα πολεμοφόδια των εγκλείστων, αποδεχόμενοι την πρόταση του Καραβασίλογλου Χαδζή Γιώργη, αλληλοφονεύονται και τελευταίος επιζών αυτοκτονεί μετά την ύψωση λευκής σημαίας*».[409]

«*Την 15ην Απριλίου 1916, οι κάτοικοι των δέκα εξ χωρίων της περιφέρειας της μονής Βαζελώνος, άπαντες Έλληνες λαβόντες διαταγήν των τουρκικών στρατιωτικών αρχών, να φύγουσιν εις το εσωτερικόν της Αργυρουπόλεως και φοβηθέντες, μη έμελλον, καθ' οδόν, να σφαγώσιν, ον τρόπον είδον σφα-*

Καραθανάσης «ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ» Εκδ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νίκη 1990 σελ.13. -Γιώργου Ν. Λαμψίδη: «ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ 1922 Η προσφορά τους στην ανάπτυξη της χώρας» Εκδ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νίκη 1989 σελ. 31,55

[404] Στάθης Πελαγίδης: «Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930)- Ο πόνος και η δόξα», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σελ.17

[405] Χαρακτηρισμός Κώστα Φωτιάδη

[406] «*...ένοπλοι αντάρται, λείψανα των ανταρτικών σωμάτων, άτινα εδημιούργησεν η ανάγκη της φυσικής αμύνης κατά τον Τουρκικών διωγμών...*» Έκθεσις Πετιμεζά Θρ. (αντιπροσώπου του Πατριωτικού Ιδρύματος και Ε. Ερυθρού Σταυρού. Κων/πολη 5 Μαΐου 1919) στο Ελευθ. Παυλίδη: «Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956, σελ.31,32

«... σχηματίσθηκε ένας ολόκληρος αντάρτικος στρατός, καλά οργανωμένος και οπλισμένος, είκοσι χιλιάδων ανδρών, τους οποίους ο Κεμάλ ανεβάζει στις 30.000- Αχιλλέα Ανθεμίδη: «Τα Απελευθερωτικά Στρατεύματα του Ποντιακού Ελληνισμού 1912-1924», εκδ. Ευστ. Γιαλτουρίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 227 & 249

[407] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ. 127

[408] Νικολαΐδη Σταύρου: «Μνήμη Νικοπόλεως Πόντου» στο Λαογραφική επιτροπή Εκκλ. Επαρχίας Κολωνίας και Νικοπόλεως: «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΝ - Φυσικής και Πολιτικής Γεωγραφίας Νικοπόλεως Πόντου, μετά Γεωγραφικού Χάρτου» Έκδοσις Λαογραφικής Επιτροπής 1965 σελ. 3

[409] Αντ. Ι. Γαβριηλίδης: «Σελίδες εκ της Μαύρης Εθνικής Συμφοράς του Πόντου» σελ.31-33

γέντες τους Αρμενίους, εγκατέλιπον τας κατοικίας των, και εισήλθον εις τα δάση... Εκ τούτων, εις εξακισχιλίους ανερχομένων, ... 1.200 εισήλθον εις εν μέγα σπήλαιον του χωρίου Κούνακα, ... αναγκασθέντες εκ πείνης, μετά συνθηκολόγησιν παρεδόθησαν. Εκ τούτων, ***είκοσι εξ γυναίκες και νεάνιδες****, διερχόμεναι την επί του ποταμού, παρά το χωρίον των γέφυραν, ίνα αποφύγωσιν τας, ας εφοβούντο, ατιμίας* ***έρριψαν εαυτάς εις το ρεύμα, και παρά τας προσπαθείας των άλλων, προς σωτηρίαν των, επνίγησαν****».*[410] Η κρίση ταυτότητας, που εμφανίστηκε τον 19ο και 20ο αιώνα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο του σύγχρονου ελληνισμού, γιατί το κύριο αίτημά της ήταν η αναδόμηση της αυτοσυνειδησίας του σε νέες βάσεις και νέα πλαίσια αναφοράς. Κρίση, το αποτέλεσμα της οποίας ήταν η μετατροπή μιας πολιτιστικής ταυτότητα σε πολιτική. Η νέα ταυτότητα, η εθνική πλέον, ήταν πολιτική και κατέτεινε στο να μορφοποιήσει τον ελληνισμό σε αυτοτελές και ανεξάρτητο εθνικό κράτος και στην ένταξη του κράτους αυτού σε ένα διεθνές σύστημα μεμονωμένων πολιτικών οντοτήτων.[411] Η ίδια κρίση ταυτότητας διακατέχει και τον Ποντιακό Ελληνισμό. Με την μη ένταξη του Πόντου στο ενιαίο ελληνικό κράτος, κλήθηκε να αυτοπροσδιοριστεί στα πλαίσια ενός συστήματος κατακερματισμένου κόσμου ανεξαρτήτων εξουσιών. Έχει εξ άλλου την πρόγευση της ημιανεξαρτησίας την περίοδο 1916-1918 και έναν πολιτικό αγώνα μέχρι τη μικρασιατική καταστροφή. Έτσι όσοι διαφοροποιούνται της ιδεολογίας, για αυτόνομη πολιτική οντότητα, χαρακτηρίζονται είτε «δραπέτες»[412] είτε «ελληνοϋπήκοοι».[413] Το πόσο δεμένοι είναι οι Πόντιοι με τον τόπο τους φαίνεται, επίσης, από το έγγραφο που απεύθυνε ο Κ. Κωνσταντινίδης, έγκριτος Πόντιος που διέμενε στο Παρίσι, προς τον αρχηγό της ελληνικής αντιπροσωπίας και πρωθυπουργό, Ελευθέριο Βενιζέλο, το 1919 στη διάσκεψη της ειρήνης, ύστερα από τον Α! παγκόσμιο πόλεμο. Στην επιστολή, αφού δια-

---

[410] Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 22. –Α.Υ.Ε. Αθήνα 1917, «Ανθελληνικοί εν Τουρκία διωγμοί, Αρ. πρωτ. 9067» Πετρούπολη 30.8.1916. – Πανάρετου: «Ο Πόντος ανά τους αιώνας» σελ. 185-186, Φωτιάδη Κ.: «Οι Διωγμοί των Ελλήνων του Πόντου» στο «Πόντιοι Δικαίωμα στη Μνήμη» Εκδ Αφών Κυριακίδη, Γ΄ έκδοση, Θεσσαλονίκη 1991, σελ 52, 53.

[411] Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ.21

[412]«... κατά τας μαύρας της αποχωρήσεως των Ρώσων του 1918, ότι πλείστοι των πολιτών εδραπέτευσαν εις Ρωσίαν...» Γ. Θ. Κανδηλάπτου: « Ο Πνευματικός Φάρος της Επαρχίας της Χαλδίας» χειρόγραφο Θεσσαλονίκη 1950, σελ.169.

[413] Κατά τη διάρκεια της ανέγερσης του φροντιστηρίου της Αργυρούπολης, 1875 –1879, αποκαλύφθηκε κατάχρηση από τον ταμία, φιλικά προσκείμενο του Γ. Κυριακίδη- Παπαδόπουλου. Ο Γ. Υφαντίδης κατακρίνοντας τον «...έρριψε ιοβόλα βέλη ... κατά του Παπαδοπούλου – Κυριακίδη και ως ελληνοϋπηκόου, στασιαστού και πολιτικού, φερ' ειπείν, κομματάρχου...» προσωνυμίες που τουλάχιστον ήταν κοινωνικά κατακριτέες. Γ. Θ. Κανδηλάπτου: « Ο Πνευματικός Φάρος της Επαρχίας της Χαλδίας» χειρόγραφο Θεσσαλονίκη 1950, σελ.98

μαρτύρεται για τις απόψεις του τότε Υπ. Εξ. Ν.Πολίτη, περί του οικονομικού υποβάθρου του Πόντου, καταλήγει με τις προοπτικές για παραπέρα «ανάπτυξιν της βιομηχανίας της χώρας» με τη χρησιμοποίηση του ηλεκτρισμού και την δυναμική των εξαγωγών: «...ο δε αριθμός ούτος δύναται εντός ολίγων ετών να πολλαπλασιασθεί».[414]

Οι χριστιανοί αυτοί, ελληνόφωνοι αλλά και τουρκόφωνοι, υποχρεώθηκαν και μόνο με κριτήριο την θρησκεία,[415] σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης, μέχρι το 1924 να εγκαταλείψουν τα μέρη, όπου ζούσαν τρεις χιλιάδες χρόνια και αποδεκατισμένοι να εγκατασταθούν, κυρίως, στην Ελλάδα.[416] Καθίσταται ένας λαός προσφύγων και διασποράς, αποδιαρθρωμένοι και διασκορπισμένοι στον πλανήτη.[417] Ένας στους δύο έχει χαθεί, ενώ, ό-

[414] Ελευθ. Παυλίδη ΠΩΣ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΜΑΤΑΙΩΘΗ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ " Αθήνα 1956 σελ. 9" Ο κ. Νικόλαος Πολίτης , γράφει ο Κ. Κων/νίδης , φέρεται ειπών ότι ο Πόντος ζεί δια του μετακομιστικού εμπορίου της Αρμενίας και της Περσίας. Δεν γνωρίζω πού βασίζεται η ιδέα αύτη του κ. Πολίτη, οφείλω όμως να πληροφορήσω την υμετέραν εξοχότητα, ότι δεν ανταποκρίνεται προς την πραγματικότητα και ταύτα, διότι ατυχώς, οι εις τα μέρη εκείνα πρόξενοι της Ελλάδος δεν έλαβον τον κόπον να πληροφορήσουν την κυβέρνησιν περί της καταστάσεως του Πόντου υπό τας διαφόρους απόψεις, δια τούτο δεν εδόθη και η δέουσα προσοχή εις το ζήτημα του Πόντου. ... Και το μεν διακομιστικόν εμπόριον της Περσίας ... αφότου ,δηλ., έχει κατασκευασθή η προς το Ρωσικόν Βατούμ σιδηροδρομική γραμμή, εστράφη προς τον λιμένα τούτον δια της πόλεως Τζούλφα,...το δε της Αρμενίας είναι όλως ασήμαντον... Ενώ, τουναντίον ο Πόντος ζή και ευημερεί δια των πλουσίων και ποικίλων προϊόντων των ευφόρων πεδιάδων του, Τα μεν καπνά... αποφέρουσιν εις τον τόπον πολλάς δεκάδας εκατομμυρίων χρυσών φράγκων, τα δε λεπτοκάρυα,....χρησιμοποιούμενα ως επιτω πλείστον δια σοκολατοποιίαν, αποφέρουσιν εκ της εξαγωγής των 30 εκατ. χρυσών φράγκων ετησίως περίπου. Η μεγάλη εξαγωγή αυγών, οσπρίων, ... αποφέρει περί τα 20 εκατ. φράγκα ετησίως. Εξάγονται επίσης σημαντικά ποσά κανάβεως και καναβοσπόρου, λινοσπόρου, δερμάτων, κηρού και μέλιτος, αφθόνου ξυλείας, ψαρελαίων και ποικίλων άλλων προϊόντων.
Ο Πόντος έχει προς τούτοις μεταλλεία μαγγανίου, αργυρούχου μολύβδου, ...αλλαχού δε και χαλκού και άλλων μετάλλων, των οποίων όμως την εκμετάλλευσιν, εμποδίζει η τουρκική κυβέρνησις. Πρέπει να σημειωθεί και η ύπαρξις πολλών καταρρακτών, δυναμένων να παράγουσι μεγάλην ηλεκτρικήν δύναμιν δια **την ανάπτυξιν της βιομηχανίας** της **χώρας**...Το σύνολον των εξαγωγών του Πόντου υπερβαίνει τα 150 εκατομμύρια φράγκων Χρυσών, ο δε αριθμός ούτος δύναται **εντός ολίγων ετών να πολλαπλασιασθεί...**"
Αναφορά : Γιώργου Ν.Λαμψίδη ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ 1922 Η προσφορά του στην ανάπτυξη της χώρας Εκδ: Αφοί Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1989

[415] «Πάνω από μισό εκατομμύριο ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι περιμένουν τη βοήθειά μας.» Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 61.

[416] Η συνθήκη διαχώριζε τους ανταλλάξιμους με το γνώρισμα της θρησκείας και όχι με τη συνείδηση. Έτσι 190.000 περίπου ελληνόφωνοι μουσουλμάνοι εγκαταλείφθηκαν στην τύχη τους. Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 21. – Dakin D.: «Η Ενοποίηση της Ελλάδας 1770 - 1923» σελ. 362 κ ε.. – Δάφνης Γ. : « Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων» τόμ. 1ος, β' έκδ. Αθήνα 1974, σελ. 32 κ. ε.,40 - Πάλλης Α. «Αναδρομή στο προσφυγικό ζήτημα» στο: «Μικρασιατικά Χρονικά» τόμ. 11, Αθήνα 1964, σελ 30. - Φωτιάδη Κώστα: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας» σελ.-

[417] Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 65,66

σοι σώθηκαν, έχουν την ανάμνηση της γενοκτονία, των διώξεων,[418] αλλά και της πατρίδας, που την οραματίστηκαν αυτόνομη και αγωνίστηκαν προς τούτο. Και οι Πόντιοι εντάσσονται στο κύμα των 1.250.000, περίπου, προσφύγων που προσφεύγουν στον Ελλαδικό χώρο στην δεκαετία του 1920.[419] Το ρεύμα των Ποντίων προσφύγων συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας από τα βορειοανατολικά παράλια του Ευξείνου Πόντου. Ο αριθμός τους μεγιστοποιείται το 1939[420] και από το 1988 μέχρι το 1995.[421] Οι Πόντιοι αποτελούν μέρος του ανταλλάξιμου πληθυσμού μιας ανούσιας ανταλλαγής, εφόσον κανείς δεν ήταν στην εστία του με την υπογραφή της Συνθήκης.[422]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI
ΣΤΟ ΝΕΟ ΤΟΠΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1.Η Ελληνική Πραγματικότητα

Η ελληνική πραγματικότητα αντιμετωπίζει, ήδη, τρεις προκλήσεις, την περίοδο 1912- 1924, που αφορούν την ίδια την κρατική οντότητά της και τον εθνισμό της. α) Η αφομοίωση των Νέων Χωρών. Ο διπλασιασμός των εδαφών και του πληθυσμού δημιουργεί προβλήματα, για την επίλυση των οποίων δε διαθέτει, το παλιό κράτος, διοικητικές δυνατότητες. β) Ο πληθυσμιακός όγκος των Νέων Χωρών αποτελεί μωσαϊκό εθνοτήτων. Η «ελληνικότητα» τους αποτελεί εμπόδιο αφομοίωσής τους. γ) Η πρόκληση που προσφέρει ο α΄ παγκόσμιος πόλεμος, η οποία συνίσταται στην διαφύλαξη των κεκτημένων, αλλά και στην εθνική ολοκλήρωση με την ενσωμάτωση των αλύτρωτων ελληνικών πληθυσμών. Οι προκλήσεις αυτές οδηγούν σε

---

[418] «Υπάρχει ποντιακή οικογένεια, η οποία δεν έχει θύματα από την εθνοκτόνα πολιτική του οθωμανικού και τουρκικού κεμαλικού κράτους;» Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 67

[419] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.19. – Στο διάστημα από 1921 ως το 1924, ο αριθμός των προσφύγων από τη Μ.Ασία ανέρχονταν σε 1.221.849 πρόσφυγες. Οι 151.892 ήλθαν πριν την Μικρασιατική καταστροφή, ενώ οι 1.069.957 ήλθαν μετά την καταστροφή. Ευστ. Πελαγίδης: «Η αποκατάσταση των προσφύγων στη Δ. Μακεδονία(1923-1930)» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 13 & 35 .- Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ.91

[420] Το 1939 κορυφώνεται το πογκρόμ της σταλινικής Ρωσίας εναντίον των Ποντίων Ελλήνων κατοίκων της. Αρχίζει το 1936 και ως «εχθρός του λαού» εκτελούνται ή εξορίζονται στη Σιβηρία, στο Ουζμπεκιστάν, το Καζακστάν κ.α. Σε 50.000 ανέρχονται τα θύματα των Ποντίων αυτής της περιόδου. Βλάσης Αγτζίδης: «ΠΟΝΤΟΣ – Ένα ανοικτό ζήτημα» Εναλλακτικές εκδόσεις. Αθήνα 1996, σελ. 100 -115.

[421] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.19

[422] Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 68,69

δυο τάσεις: «Στην Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών» και στην «Μικράν, αλλ' έντιμον Ελλάδα». Οι δυο αυτές διχαστικές τάσεις θα διατηρηθούν σε όλο το διάστημα του μεσοπολέμου.[423] Θα διαφοροποιηθούν εξ αιτίας της Μικρασιατικής καταστροφής, τη λύση του αλυτρωτικού προβλήματος και την εθνική ενοποίηση μέσα στο συρρικνωμένο γεωγραφικά κράτος. [424]

Η λειτουργία του κράτους, στα τέλη του 19ου πρώτο μισό του 20ου αιώνα, έχει τη μορφή της ανταποδοτικής πρόνοιας.[425] Η αντίληψη που περιλαμβάνει την υποχρέωση του κράτους και την παράλληλη απαίτηση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής για αποκατάσταση, λειτουργεί στο επίπεδο της επίσημης κρατικής έκφρασης, ενώ στο κοινωνικό επίπεδο η αποκατάσταση οδηγεί σε τριβές .[426]

Με την εγκατάσταση των προσφύγων, κυρίως στο χώρο της Μακεδονίας, οι ελληνικές κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν οξύτατο πρόβλημα επαγγελματικής και οικιστικής αποκατάστασης των προσφύγων.[427] Πρόβλημα που επιφορτίζεται από την σοβαρά δυσμενή διπλωματική θέση της χώρας στο διεθνές προσκήνιο, μετά την μικρασιατική καταστροφή, προς αντιμετώπιση των εξωτερικών προβλημάτων, που κύρια προέρχονται από την ισχυροποίηση της Τουρκίας,[428] αλλά και από την οικονομική δυσπραγία της Ελλάδας.[429] Γεγονότα αλληλένδετα τα οποία επιτείνει η πολιτική χα-

---

[423] Το 1937 Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία» εκδ. Νέα Σύνορα -- Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1981, σελ.24

[424] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης» στο επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : « Ελληνισμός και Ελληνικότητα», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ σελ.70-80

[425] Δεν έχει την μορφή σύγχρονου κοινωνικού κράτους ή κοινωνικό κράτος αλλά στην υποχρέωση στράτευσης, θυσίας της αρτημέλειας και της ζωής του πολίτη, αντιστοιχεί η υποχρέωση του εθνικού κράτους της προστασίας των αναπήρων, των χηρών, των ορφανών και των προσφύγων. Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 15

[426] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 14,15

[427] Ιφιγ. Αναστασιάδου: « Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980, σελ.333

[428] «Η Τουρκία κέρδισε τον πόλεμο στη Λοζάνη» Bierstadt Hale Edward : "The Great Betrayal" μετ. Ιωσήφ Γρ. Κασσεσιαν, με τίτλο «Η Μεγάλη Προδοσία», Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1997,σελ. 213, 214

[429] Για τη συνέχιση των στρατιωτικών επιχειρήσεων από μέρους της Ελλάδας, το 1917 οι: Αγγλία, Γαλλία και ΗΠΑ συμφώνησαν να δανείσουν στην Ελλάδα από 50.000.000 δολάρια η κάθε μια. Μετά την ανάκληση του Κωνσταντίνου στην Ελλάδα οι σύμμαχοι λησμόνησαν τις *υποχρεώσεις τους. Η Γαλλία δεν πλήρωσε τίποτα, η Αγγλία είχε πληρώσει τα 2/3 των υπο*χρεώσεών της και οι ΗΠΑ όφειλαν 33.000.000 δολάρια. Bierstadt Hale Edward : "The Great Betrayal" μετ. Ιωσήφ Γρ. Κασσεσιαν, με τίτλο «Η Μεγάλη Προδοσία», Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1997,σελ. 151,152

στάθεια. Οι επιπτώσεις της κατάστασης αυτής στον τομέα της αποκατάστασης των προσφύγων είναι η έλλειψη δανειοληπτικής αξιοπιστίας της χώρας, ώστε να λυθεί γρηγορότερα το πρόβλημά τους, αλλά και η κάθε κυβερνητική αλλαγή διαφοροποιούσε την πολιτική της προσφυγικής αποκατάστασης,[430] με αποτέλεσμα την ανεπαρκή αποκατάσταση, αγροτική και αστική, των προσφύγων. [431]

Αλλά και στον ιδεολογικό τομέα παρουσιάζεται κρίση. Η ελληνική πραγματικότητα αναζητά νέα εθνική ιδεολογία, μια νέα εθνικής ταυτότητα και μια εθνική ηθική και δεοντολογία, η οποία δεν πηγάζει από τις συγκεκριμένες εμπειρίες που βιώνει ο ελληνισμός σαν συνισταμένη της σύγκλισης και της αφομοίωσης των επιμέρους πολιτισμικών καταβολών, που θα ήταν απόρροια ενός προσδιορισμένου πολιτιστικά συνόλου με αυτοτελή πολιτική οντότητα, αλλά παρουσιάζεται σαν αποκύημα των διαμορφωτικών ρόλων που άσκησαν ετερογενείς πολιτισμοί.[432] Εισάγονται νέοι τρόποι αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας του ανθρώπου και νέες οργανωτικές δομές του κόσμου[433]και όχι από τις συγκεκριμένες εμπειρίες που βιώνει ο ελληνισμός.[434] Αιτιατό του οποίου είναι η «*κρίση ταυτότητας*» στη Νεοελληνική κοινωνία, που απορρέει από την αντίθεση ανάμεσα στο ιθαγενές και το επείσακτο, στο ελληνικό και το ξενόφερτο.[435]

Τούτο έχει την αφετηρία στη βαυαρική εξουσία. Στην προσπάθειά της να δημιουργήσει ένα σύγχρονο αστικό ελληνικό κράτος, συγκέντρωσε την εξουσία, κατέστρεψε το κοινοτικό κύτταρο πάνω στο οποίο δομούνταν το κοινωνικό οικοδόμημα·[436] κατασκεύασε τη νέα «εθνο-κρατική» ταυτότητα, που θα αποτελεί το βασικό σημείο συμβολικής και ιδεολογικής κρυ-

---

[430] Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.18,19

[431] «Εκατοντάδες χιλιάδες πρόσφυγες σχημάτιζαν ζώνες αθλιότητας στην περιφέρεια των μεγάλων πόλεων, όπου η ανεργία, η φτώχεια και η έλλειψη στέγης δημιουργούσαν μόνιμη εστία κοινωνικής και πολιτικής αναταραχής. Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία» εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1981,σελ.26 - Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.62

[432] Γ.Β.Λεονταρίτης "Εθνικισμός και Διεθνισμός: Πολιτική Ιδεολογία "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ , Ιδεολογικοί και Βιωματικοί `Αξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας Βιβλιοπωλείο της "Εστίας" Ι.Δ.Κολλάρου &Σια Α.Ε. Αθήνα 1983 σελ. 27-29

[433] Δ.Γ.Τσαούσης ό.π. σελίδα 20,21

[434] Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ.20

[435] Κ.Τσουκαλάς: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» στο Επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ.37

[436] Νικολ. Γ. Μοσχοβάκη , " Το εν Ελλάδι Δημόσιον Δίκαιον επί Τουρκοκρατίας" Εν Αθήναις : Νότη Καραβία, 1882, σ. 208

στάλλωσης της νέας κρατικής κοινωνίας ,[437] και ένα δικό του κρατικό «χρόνο»,[438] που να ανταποκρίνεται στις επιταγές της αστικής δομής , από την οποία αναδεικνύεται μια ελληνική ολιγαρχία, που συνέδεσε τη γέννηση και τη διαμόρφωσή της με τον ξένο παράγοντα και ταύτισε τα συμφέροντά της μαζί του δορυφοροποιώντας τη χώρα. Ανάπτυξε πρώτα και κύρια το σύνδρομο της υποτέλειας για τους δικούς της οικονομικούς λόγους, έτσι κάθε προοδευτικός προσανατολισμός αντιτίθεται με το συντηρητισμό που διακρίνει και την οικονομική βάση της χώρας.[439]

Η ελληνική κοινωνία στην περιφερειακή της τροχιά, αναζητά αξιακά στερεότυπα και δεν μπορεί να αντισταθεί αποτελεσματικά και να ανταποκριθεί δημιουργικά στις εκσυγχρονιστικές πιέσεις των καιρών. Η ιδεολογία του εθνισμού φαίνεται πως είναι μια από τις απαιτήσεις για την επίτευξη αναπτυξιακών της στόχων, όπως συμβαίνει στις κοινωνίες που έχουν σχετικά χαμηλό επίπεδο οικονομικής εξέλιξης.[440] Εξ αιτίας των αναπτυξιακών στόχων, που διαχρονικά διαφαίνονται, αναπτύσσεται στην ελληνική κοινωνία μια κεντρομόλος εθνοκεντρική ιδεολογία. Η κουλτούρα του τόπου αποστάστηκε από τις ρίζες της με συνέπεια να χάσει τη δημιουργική και ζωογόνα δύναμη της, που χαρακτηρίζει την οργανική εθνική ενότητα.[441]

Στην πολιτιστική πρόβαση οι αντιπαραθέσεις παλιού και νέου δημιούργησαν οξύτατες και καθολικές διενέξεις στην Ελλάδα. Στις περισσότερες από τις Ευρωπαϊκές κοινωνίες το νέο ξεφυτρώνει πάνω στο παλιό, και ο εκσυγχρονισμός σέβεται τις παραδόσεις και οικοδομεί επάνω του τις βάσεις της αέναης εξελικτικής πορείας. Σαν παράδοση νοείται το υφιστάμενο και σαν εκσυγχρονισμός η διαδικασία μεταλλαγής και εκλο-

---

[437] Η κρυστάλλωση αυτή συνδέεται βέβαια, με την ενδεχόμενη ύπαρξη μιας προϋπάρχουσας εθνικής συνείδησης, από την οποία πηγάζει και στην οποία αναγνωρίζει την ιστορική της υπόσταση.
Κ.Τσουκαλάς: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» , σελ.42

[438] μέσα από αυτόν, η εθνικο-κρατική κοινότητα, θα δει το μέλλον σαν ρήξη με το παρελθόν της, σαν μεταβολή του παρόντος, σαν κατασκευή του ονείρου της. Θα γίνει αναδιπλωτική, εξελικτική και βελτιωτική. Ο κοινός σκοπός βιώνεται σαν συλλογική ανάταση και πρόοδος. *Λαοί χωρίς κράτος είναι λαοί χωρίς ιστορία.*(Εγκελς) Η ιστορία σαν βιωμένη συλλογική διαδικασία είναι το αποτέλεσμα μιας δόμησης που κατευθύνεται προς το παρόν και το μέλλον. Το εθνικοκρατικό σχέδιο έγκειται στην εκλογίκευση μιας μετασχηματίζουσας και εξελικτικής ιστορικής πορείας. Από τη στιγμή που ο φορέας εθνικό κράτος εντάσσεται στη νεοκαθοριζόμενη τροχιά του μη ανατρέψιμου αστικού ιστορικού χρόνου, η εθνική αναδίπλωση των πεπρωμένων γίνεται εκ των πραγμάτων το *δίκαιο του «είναι»* (=raison d' être) της εθνικής κοινότητας σαν νέου «αποκλειστικού » και ολοκληρωτικού ιστορικού υποκειμένου. Στο πλαίσιο αυτό το κράτος αναγκάζεται να κατασκευάσει την παράδοση του, να την τυποποιήσει, να την αναγάγει σε κεντρικό σύμβολο και να την «ιστορικοποιήσει».
Κ.Τσουκαλάς»Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» ό.π., σελ.43

[439] Πέτρος Δ. Ντούσκος: «Η Κοινωνικοποίηση», εκδ. Gutenbetg, Αθήνα 1988, σελ.264

[440] Bert Hoselitz "Nationalism, Economic Development and Democraty", Otto Feintein, Two Worldw of Change, Garden City, N.Y.,1964

[441] Γ.Β.Λεονταρίτης "Εθνικισμός και Διεθνισμός: Πολιτική Ιδεολογία " σελ. 29-35

γίκευσής του. Στην Ελλάδα, η ίδια η έννοια της παράδοσης είναι προβληματική. Αιτείται η αναζήτηση και ανα-βίωση μιας εξαιρετικά συγκεχυμένης οντότητας, που αναφέρεται όχι στο πραγματικά υφιστάμενο, αλλά σε ένα ιδεολογικοποιημένο παρελθόν. Και σαν εκσυγχρονισμός βιώνεται η ρήξη με το παρελθόν και η εκ του μηδενός κατασκευή μιας σύγχρονης ιδεατής δομής. Η αγχωτική αντίθεση ανάμεσα σε παράδοση και εκσυγχρονισμό είναι συνηθέστατη, φυσιολογική και ίσως και αναπόφευκτη συνάρτηση της διαδικασίας δόμησης των περιφερειακών κοινωνικών σχηματισμών.[442]

Η κεντρική κρατική ενοποιητική παρέμβαση αλλοιώνει και διαλύει τις διάφορες μορφές παράδοσης. Η βίαια εξομοίωση τις ανασκευάζει. Η λειτουργία του αστικού κράτους στο σημείο αυτό είναι καταλυτική.[443] Το τίμημα που πληρώθηκε στο βωμό του συγκεντρωτικού κράτους και της κεντρικής εξουσίας είναι πολύ μεγάλο. Κοινοτική αυτονομία και τοπική αυτοδιοίκηση, γλωσσικές ιδιομορφίες συντεχνιακή αυτοτέλεια , λαϊκά έθιμα και παραδόσεις , οι ιδιαίτεροι «πολιτισμοί» της κάθε επαρχίας πολύ συχνά σαρώθηκαν ή έμειναν τύποι χωρίς περιεχόμενο.[444]

Η ελληνική κοινωνία, μέχρι την εξάπλωση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας, διακρίνεται μεταξύ Αθηνών και Επαρχίας. Η πρωτεύουσα έχει μισοεξευρωπαϊστεί. Αφομοιώνει μερικά στοιχεία, όσα τη βολεύουν. Η επαρχία μιμείται , συνειδητά ή ασυνείδητα, την Αθήνα. Προσπαθεί να «εξαθηναϊστεί». Ζει στο παρόν , στα ελαττώματά του, στα ψέματά του και στις ελλείψεις του. Ο απλός άνθρωπος της επαρχίας δε θα σκεφτεί πώς θα γίνει καλύτερος «καθ' εαυτόν», ιδέα που έχει απορρίψει και το πρότυπό του, αλλά, όπως και ο πρωτευουσιάνος, πώς θα γίνει πλουσιότερος του γείτονά του.[445]

Σήμερα, από το 1972 και μετά, προωθούνται σε παγκαπιταλιστική κλίμακα, κατά το πρότυπο των ΗΠΑ, οι «προγραμματικές συμφωνίες» ή «προγραμματικά συμβόλαια», ανάμεσα σε κράτος και στα μονοπώλια, στη θέση του κρατικού προγραμματισμού και επιδιώκεται η μεταφορά του κέντρου του οποιουδήποτε προγραμματισμού στις Βρυξέλλες με τις γνωστές ντιρεκτίβες.[446]

Ο κρατικομονοπωλιακός μηχανισμός αξιοποιείται σήμερα μόνο μερικά και μάλιστα όλο και λιγότερο από τις δημοκρατικές και τις προοδευτικές δυνάμεις για τα λαϊκά συμφέροντα . Αντίθετα, αυτός διαμορφώνεται κατά κύριο λόγο σε υπερεθνικό. Υποτάσσει ακόμα περισσότερο στα ξένα συμ-

---

[442] Κ.Τσουκαλάς»Παράδοση και Εκσυγχρονισμός», σελ.38
[443] Κ.Τσουκαλάς»Παράδοση και Εκσυγχρονισμός», σελ.43,44
[444] Β. Φίλια: «Αντιπαραθέσεις» εκδ. Gutenbetg, Αθήνα1984, σελ.245
[445] Γρ. Π.Κασιμάτης: «Η Ελληνική κοινωνία – Στόχος Ερεύνης» στο επιμ. Γρ. Γκιζέλης «Ελληνική Κοινωνία- Επετηρίς του ΚΕ.Ε.Κ.» Αθήναι 1987, σελ.18
[446] Πέτρος Δ. Ντούσκος: «Η Κοινωνικοποίηση», εκδ. Gutenbetg, Αθήνα 1988, σελ.240

φέροντα και χάνονται οι δυνατότητες για την προοδευτική ανάπλαση του τόπου με εθνικά κριτήρια.[447] Η επιβολή τέτοιας οικονομικής πολιτικής είναι αναγκαία να στηριχθεί σε ανάλογη ιδεολογία που είναι ξένη προς το εθνικό ιδεώδες.[448]

Το προβαλλόμενο κοινωνικό πρότυπο είναι ο ευδαιμονισμός. Ο πολίτης γίνεται δέκτης του, που προκύπτει από φαύλο κύκλο: αυξημένη παραγωγή- αυξημένες ανάγκες. Του επιβάλλεται μια νευρική και ψυχική υπέρταση, καθόσον κατάστρεψε τις περισσότερες αληθινές και αμετάβλητες αξίες, που ο ίδιος δημιούργησε, στο όνομα υπολογισμών και μόνο εμπορικών. Στρέφεται στο πόσα περισσότερα θα καταναλώσει, ώστε να αναπτύξει όχι την προσωπικότητά του, αλλά την παράπλευρη προσωπικότητά του, που συνίσταται σε ό,τι τον περιβάλλει, σε ό,τι εξυπηρετεί, υποτίθεται, τις ανάγκες του. Η κοινωνία κατακλύζεται από πλημμυρίδα εκχρηματισμού, όπου η ευμάρεια προέχει της ύπαρξης. Εκείνος που διαθέτει αγαθά, που αποτιμώνται σε χρήμα, θεωρείται ότι διαθέτει και ευτυχία, χωρίς να την πολυενδιαφέρει το μέσο απόκτησής των, παρά το αποτέλεσμα.[449] Υπάρχει σύγχυση του μέσου με το σκοπό.[450] Έτσι το μέσο παίρνει τη θέση του σκοπού, με όσο κόστος μπορεί να επιφέρει.

Η αλλοίωση των δομικών δεδομένων της ελληνικής κοινωνίας φαίνεται να βοηθείται με τη διάδοση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας.[451] Και βέβαια η τηλεόραση όσο ευνοεί την πολιτισμική ανάπτυξη, άλλο τόσο μπορεί να την παρεμποδίσει, όταν καταχράται τα προνόμιά της. Η τηλεόραση κυρίως, σαν μέσο που εξασφαλίζει την επικοινωνία στο ευρύτερο κοινό επιφέρει την ανομία στον εκσυγχρονισμό, η οποία συνίσταται στη διάσταση μεταξύ του παλιού και του νέου, *εφόσον ο εκσυγχρονισμός διαστρέφει πρότυπα και συνήθειες ριζωμένες στο ασυνείδητο του λαού.*[452] Καλλιεργεί την εμπάθεια, επιβάλλει όμως ομοφωνία, κοινή καλλιέργεια, κοινό λόγο, παρότι υπάρχουν πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα σε χώρες, αλλά και ανάμεσα στην ελληνική κοινωνία μεταξύ Πρωτεύουσας και επαρχίας. Δημιουργεί μια ισοπεδωτική καλλιέργεια ισοπεδώνοντας κάθε ιδιαιτερότητα πολιτισμική.[453] Προβάλλει έναν άνθρωπο άχρωμο, αποψι-

---

[447] Πέτρος Δ. Ντούσκος: «Η Κοινωνικοποίηση», εκδ. Gutenbetg, Αθήνα 1988, σελ.248

[448] Πέτρος Δ. Ντούσκος: «Η Κοινωνικοποίηση», εκδ. Gutenbetg, Αθήνα 1988, σελ.263

[449] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ.110

[450] λχ. χρήμα, χρόνος Κονραντ Λόρεντς "Τα 8 θανάσιμα αμαρτήματα του πολιτισμού μας", Εκδ. Θυμάρι Αθήνα 1979

[451] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος σελ. 64

[452] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ. 55

[453] Υπάρχουν πολιτισμικά υποσυστήματα, με διάφορα νοήματα και ιεράρχηση αξιών, ποικιλίες κριτηρίων διακριτικά στοιχεία, που διαφοροποιούν τον πληθυσμό, παρόλο που είναι αμφίβολη η ύπαρξη ουσιαστικών διαφορών ανάμεσα σε πολλές κοινωνικές ομάδες. Η πολιτισμική κληρονομιά μιας χώρας, μαραίνεται αρκετά γρήγορα εφόσον οι αναγκαιότητες χρηματοδότησης των προγραμμάτων επιβάλλουν σχεδόν στην ολότητα των τηλεοράσεων του

λωμένο από κάθε ποιότητα και από το πιο ιδιαίτερο ανθρώπινο προσόν: *τη μοναδικότητα.*[454] Διαμορφώνει από μόνη της μια κοινή γλώσσα που ενώνει όλους τους συνανθρώπους.[455] Εύκολα όμως μετατρέπεται σε συγκλίνοντα ή αποκλίνοντα φακό, που μεγεθύνει ή σμικραίνει την ανθρώπινη παραγωγή, ανάλογα με τις προθέσεις ή τις επιδιώξεις αυτού που κατέχει το μέσον.[456]

Σήμερα, μέσα στο σύνθετο και πολλές φορές αντιφατικό πλαίσιο της εξευρωπαϊσμένης ή δήθεν εξευρωπαϊσμένης ελληνικής κοινωνίας, μπορούμε να ξεχωρίσουμε διάφορες κατηγορίες ομοιογενειών όπως: α. Η ατομική οικονομική ψυχολογικά παράδοση του Έλληνα. β. Η εγωπάθεια. γ. Ο τοπικισμός δ. Η πίστη στην οικογένεια με την παραδοσιακή μορφή που έχει πάρει έχει προεξέχουσα θέση στην ελληνική κοινωνία,[457] η οποία *αρχίζει με την οικογένεια και διαμορφώνεται πάνω στα πρότυπά της.*[458] Πίστη που δημιουργήθηκε ως αντίδραση προς την κεντρική εξουσία από το γεγονός της συγκέντρωσης της εξουσίας, , και έστρεψε τον Έλληνα προς την οικογένεια του, τη μόνη κοινωνική ομάδα που μπορούσε να εμπιστευθεί.[459]

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII
ΕΡΕΥΝΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πεδίο της έρευνας προσδιορίστηκε στο χώρο της Μακεδονίας και ιδιαίτερα στους νομούς Πιερίας, Ημαθίας, Πέλλας και Κιλκίς. Επιλέχτηκε το γεωγραφικό αυτό διαμέρισμα, διότι εδώ υπήρχαν αμιγείς κοινότητες[460] και μεικτές μέσα στην ευρύτερη εθνική ελληνική κοινωνία. Έγινε σε δυο

κόσμου την αναμετάδοση αμερικανικών εκπομπών Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ.96- J.L.Servan Scheiber: "Le pouvoir d' informer" , J'ai Lu, Paris 1972 σελ.379 Αναφορά από Ν. Σαρρής ο.π.103

[454] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ.110,111

[455] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ.140

[456] ..σήμερα θα μπορούσε να δείξει τα ηλεκτρονικά μέσα και να πει «Θα σταθώ στα μάτια σου, στ΄ αυτιά σου, στα νεύρα σου και στο μυαλό σου κι ο κόσμος θα κινηθεί στο ρυθμό ή το πρότυπο που διαλέγω». Έχουμε δανείσει αυτό «το μέρος να σταθώ» σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Marshall Mc Lyhan: " Understanding Media the Extension of Man" μετ Σπύρος Μάνδρος, εκδ. Κάλβος, Αθήνα, α.χ., σελ. 89-102

[457] Γ.Π.Κασιμάτης ό.π. σελίδα 19

[458] Dorothy Lee Demetracopoulou, "Greece" Margaret Mead (ed.), Culturat Patterns and Technical Change, New York:Mentor Books, 1955, pase 73

[459] Γρηγ. Γκιζέλης "Η Οικογένεια στην προ του 1940 Βιβλιογραφία της Ελληνικής Κοινωνικής Επιστήμης" ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ , Επετηρίς του Κ.Ε.Ε.Κ. Αθήναι 1987 σελ 25.

[460] Η επιγαμία διαφοροποίησε το αμιγές των κοινοτήτων

φάσεις. Στην πρώτη, το Μάιο του 1996, επιδόθηκε ερωτηματολόγιο, εξήντα επτά (67) ερωτήσεων,[461] στους μαθητές της Γ΄ τάξης του Γυμνασίου για να διερευνηθεί το κοινωνικό περιβάλλον. Ειδικότερα οι ερωτήσεις απευθύνονται σε συνομηλίκους της Δ΄ γενεάς των Ποντίων, με τις οποίες διερευνάται η στάση, η πεποίθηση και η άποψή τους, για την εθνοτοπική ομάδα των Ποντίων και τα κοινωνικά στερεότυπα, πολιτισμικά και ιδεολογικά, της ομάδας. Διερευνώνται επίσης και τα κοινωνικά πρότυπα της συγκεκριμένης γενεάς, τα ενδιαφέροντα, οι ανάγκες, οι οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις. Της έρευνας δεν εξαιρέθηκαν οι επίγονοι Ποντίων. Δεν υπήρχε κανείς περιορισμός, ως προς την καταγωγή του δείγματος. Επεξεργάστηκαν δυο χιλιάδες εκατόν εξήντα τέσσερα (2.164) δελτία, ο μισός αριθμός των μαθητών των Γυμνασίων των πιο πάνω Νομών, με αναλογία φύλου. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε μέσα στο σχολείο, και ανά ένα μαθητή, όπου και απαντήθηκε. (Οι πίνακες που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο αυτό αριθμούνται με τη λατινική γραφή).

Στο δεύτερο ερωτηματολόγιο, εκατό εννέα (109) ερωτήσεων,[462] απάντησαν μαθητές της Α΄ Λυκείου, των πιο πάνω Νομών, το επόμενο σχολικό έτος Νοέμβριο 1996, και μόνον όσοι είχαν κάποιο πρόγονο ποντιακής καταγωγής. Με αυτό αναζητείται η επαφή με τα ποντιακά κοινωνικά στερεότυπα, η ροπή σε σχέση με τον ποντιακό Ελληνισμό, η πεποίθηση, η άποψη, η ταυτότητα και τελικά την αιτία και το αιτιατό της διαμόρφωσης της συνείδησης. Συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο χίλιοι διακόσιοι σαράντα επτά (1247) μαθητές.[463] Και αυτό το δελτίο συμπληρώθηκε στην τάξη. (Οι πίνακες αριθμήθηκαν με την αραβική γραφή).

Επιλέχτηκε αυτή η ηλικία καθότι: α) προσδιορίζει, κατά τεκμήριο, την τέταρτη γενεά. Φέρει τη μνήμη, ως αντικατοπτρισμό, της δεύτερης γενιάς, όσο έρχεται σε επαφή με αυτήν και συναναστρέφεται, συνυπάρχει με την τρίτη γενιά με όσα αναπαράγει και μεταδίδει σε αυτήν. β) σύμφωνα με την άποψη του Piage,[464] ηλικία δεν έχει φτάσει στην πλήρη αφαιρετική νοητική στάση και συνεπώς στα όσα εκφράζει φέρει και τις προγονικές κατα-

---

[461] Τις σχετικές ερωτήσεις, βλ. Επίμετρο σελ. 1-7

[462] Τις σχετικές ερωτήσεις, βλ. Επίμετρο σελ. 8 - 20

[463] Όσοι μαθητές ανταποκρίθηκαν στην έκκληση. Πάντως δεν υπέπεσε στην αντίληψη μας ποντιακής καταγωγής μαθητής να μη δεχτεί να συμμετάσχει στην έρευνα. Δεν συμπεριλαμβάνονται τα: Τ.Ε.Λ και Τ.Ε.Σ Βέροιας, τα Λύκεια Αριδαίας και Εξαπλατάνου και αυτό του Μακροχωρίου. Της Βέροιας και του Μακροχωρίου από άρνηση των Δ/νσεων τους. Στην Αριδαία και τον Εξαπλάτανο η άρνηση προήλθε από την αντίληψη «ας μην τα σκαλίζουμε αυτά» ή «πατ' απάν'» («Πάτα επάνω» ποντιακή φράση που λέγεται για το ξεπέρασμα γεγονότος)

[464] Ο Πιαζέ ορίζει τα στάδια στη νοητική ανάπτυξη ως εξής: 1ον αισθησιοκινητικό (από γέννηση έως 2 ετών) 2ον το προσυλλογιστικό (από 2 – 7 ετών) 3ον το στάδιο της συγκεκριμένης συλλογιστικής (7 – 11 ετών) και 4ον της τυπικής ή αφηρημένης συλλογιστικής (11- 15 ετών) Jean Piaget. « Psychologie et Pedagogie », Editions Denoel- Gonthier ; Paris 1969, Μετ. Τ. Ανθούλια, Εκδ. Λιβάνη σελ.41,42

βολές, έχει διαμορφώσει τις νοητικές δομές ωρίμανσης ως άτομο και διακατέχεται από αυθορμητισμό καθώς περνά στη δράση.[465]
Επιλέχτηκε η μέθοδος του γραπτού ερωτηματολογίου,[466] για δυο κυρίως λόγους: α) Για να ερωτηθεί όσο το δυνατό μεγαλύτερο δείγμα και β) Έπρεπε να υπάρχει σαφές ερωτηματολόγιο, για να εγκριθεί η είσοδος και η διεξαγωγή έρευνας στο σχολείο από το Υπουργείο Παιδείας.
Η έρευνα διεξάχθηκε μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας για να διασφαλιστεί, το δυνατόν, ο αυθορμητισμός, εφόσον αποφεύγονταν η βοήθεια από άλλο πρόσωπο ή βοήθημα.[467] Ο χρόνος απάντησης του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε έτσι, ώστε να έχουν την εντύπωση ότι δεν τους επαρκεί, ώστε να μην μελετήσουν προηγουμένως το ερωτηματολόγιο, αλλά να απαντούν στις ερωτήσεις επάλληλα. Επίσης ζητήθηκε να μη σημειώσουν το όνομα τους ή τα στοιχεία τους, εφόσον το επιθυμούν, και οπωσδήποτε αυτό να γίνει ως τελευταία εργασία, για να διασφαλιστεί, το δυνατόν η ειλικρίνεια των απαντήσεων.[468] Οι ερωτήσεις ήταν κλειστές, όπου ήταν δυνατόν να προβλεφθούν οι απαντήσεις . Και σε αυτήν την περίπτωση δόθηκε η δυνατότητα για απρόβλεπτη απάντηση. Κυρίως όμως χρησιμοποιήθηκε ο τύπος των ανοικτών ερωτήσεων και σε εκείνες τις ερωτήσεις, για τις οποίες δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί το επίπεδο πληροφόρησης των ερωτώμενων, αλλά και επειδή θέλαμε να απαντηθούν μετά από σκέψη και όχι τυχαία. Κατά την επεξεργασία η ταξινόμηση και η σύνθεση των απαντήσεων έγινε διαδοχικά. Στην αρχή ταξινομήθηκαν σε ένα ευρύ πεδίο παραμέτρων για να συντεθούν στη συνέχεια έτσι ώστε να μην αλλοιωθεί το περιεχόμενο των απαντήσεων, αλλά να είναι δυνατή η χρήση των απαντήσεων ως συγκριτικές συνιστώσες.[469]
Η όλη προσπάθεια στράφηκε στην εξέτασης του κοινωνικού φαινομένου, όπως *έχει διαμορφωθεί από την πράξη και γι' αυτήν.*[470] *Καθόσον ένας λαός που αντικαθιστά έναν άλλον δεν αποτελεί απλή προέκταση του τελευταίου με την προσθήκη κάποιων καινούργιων στοιχείων. Είναι ένας λαός που έχει αποκτήσει και χάσει ιδιότητες σε σχέση με τον προηγούμενο. Αποτελεί μια καινούργια ατομικότητα ...η συνέχεια των κοινωνιών δεν θα μπορούσε να*

---

[465] Jean Piaget. « Psychologie et Pedagogie », Editions Denoel- Gonthier; Paris 1969, Μετ. Τ. Ανθούλια, Εκδ. Λιβάνη σελ.46,47
[466] Δ.Γ.Τσαούση: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1985, σελ. 62
[467] Φίλιας Β. (εποπτεία): «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών ερευνών», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1977, σελ. 145
[468] Φίλιας Β. (εποπτεία): «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών ερευνών», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1977, σελ. 145,146
[469] Φίλιας Β. (εποπτεία): «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών ερευνών», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1977, σελ. 145,146
[470] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου , εκδ. Gutenberg, Αθήνα1978, σελ.79

παρασταθεί με μια συνεχή γραμμή, αλλά με τα κλαδιά ενός δέντρου.[471] Στην περίπτωσή μας αυτό θα συνέβαινε εφόσον οι Πόντιοι έμεναν στον ιστορικό Πόντο, τώρα είναι δέντρα που προέρχονται και από διασταύρωση, συνεπώς έχει αποκτήσει ή χάσει ιδιότητες αναλόγως των σχέσεων, των επαφών και του επηρεασμού από τις γονικές κοινωνίες, αλλά και του περιβάλλοντος, κοινωνικού και φυσικού, χώρου. Οι τρόποι του δραν, του σκέπτεσθαι και του αισθάνεσαι αποτελούν τον ιδιαίτερο χώρο του παρόντος ερευνητικού πεδίου, σε σχέση με τη συνείδηση και τη διαμόρφωσή της από τη δεκτικότητα του ατόμου στην άμεση εποπτεία του εξωτερικού κόσμου, όπως επιδρά, ο εξωτερικός κόσμος, επί του ατόμου και αντιλαμβάνεται τα ερεθίσματα με τις αισθήσεις και τη νόηση του, και τα διαμορφώνει, τα διατηρεί με τη μορφή εντυπώσεων, αναμνήσεων, αισθημάτων, κρίσεων, επιθυμιών, ορμών.[472] Τα συνειδησιακά, αυτά, στοιχεία προσδιορίζουν την εσωτερική και υποκειμενική συναίσθηση του εαυτού του ως ατόμου, **την ταυτότητά του,** στην οποία αντανακλάται ο ρόλος του και επηρεάζεται από τον τρόπο που αντιμετωπίζεται και θεωρείται από το κοινωνικό περιβάλλον του,[473] το οποίο προβάλλει επάνω του κοινωνικούς κανόνες και τα κοινωνικά πρότυπα, που το διέπουν, και κοινωνικοποιούν[474] το άτομο, το ενσωματώνουν στο κοινωνικό σύνολο, διαφοροποιώντας το, ως άτομο, στη δημιουργία της προσωπικότητας του. Μέσα από τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης αποκτά επίγνωση των πράξεων, των σκέψεων, και των συναισθημάτων.[475] Με την έννοια αυτή το κοινωνικό περιβάλλον[476] προσδιορίζει σε ένα βαθμό την κοινωνική ένταξη, η οποία εξαρτάται και από την εξέλιξη της γνωστικής ανάπτυξης του ατόμου,[477] η οποία προσδιορίζει την συμπεριφορά του σε σχέση με το τι γνωρίζει.

---

[471] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» σελ.83,84

[472] Συνείδηση είναι η ικανότητα του ανθρώπου να βλέπει την πραγματικότητα, να συγκρίνει να σκέπτεται, να κατανοεί, να κρίνει, να αποφασίζει, να δρα. Φ.Κ. Βώρος :«Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» στο Εισηγήσεις σε μορφωτικό σεμινάριο για Σχολικούς Συμβούλους, εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1996, σελ.27. - Φ.Κ. Βώρος: «Διδασκαλία της Ιστορίας και αξιοποίηση της εικόνας» Αθήνα 1994.- Στέλλα Βοσνιάδου : «Κοινωνική γνώση και Κοινωνική Συμπεριφορά» στο Στ. Βοσνιάδου (επιμ): «Κοινωνική Ανάπτυξη» εκδ. . Gutenberg, Αθήνα 1992 σελ. 14-15

[473] Ν. Γ.Παπαδόπουλος: «Λεξικό της Ψυχολογίας» , Αθήνα 1994, σελ. 565

[474] Τα άτομα αποκτούν την κοινωνική γνώση και τις αναγκαίες δεξιότητες με την κοινωνικοποίηση, διαδικασία που δημιουργεί την προσωπικότητα του ατόμου. Η κοινωνικοποίηση αποτελεί μέρος των διεργασιών με τις οποίες το άτομο τοποθετείται στην κοινωνία Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄τόμος, σελ.82

[475] Στέλλα Βοσνιάδου : «Κοινωνική γνώση και Κοινωνική Συμπεριφορά» σελ 13 κ.ε.

[476] Η Ψυχαναλυτική Θεωρία και ο Συμπεριφορισμός αποδίδουν με την μια ή την άλλη προσέγγιση καθοριστική σημασία στο περιβάλλον. Στέλλα Βοσνιάδου : «Κοινωνική γνώση και Κοινωνική Συμπεριφορά» σελ.14-18

[477] Θεωρία της Γνωστικής ανάπτυξης. Στέλλα Βοσνιάδου : «Κοινωνική γνώση και Κοινωνική Συμπεριφορά» σελ. 14-18

Η ταυτότητα όμως δεν είναι σταθερή μέσα στο χρόνο και σε ένα κοινωνικό περιβάλλον, όπως και η συλλογική ταυτότητα αναπροσαρμόζεται.[478] Δύο είναι οι κύριοι άξονες γύρω από τους οποίους στρέφεται η αναπροσαρμογή της συλλογικής ταυτότητας. Ο ένας είναι τα σύνολα που σχηματίζουν τον κοινωνικό περίγυρο, από τον οποίο διαφοροποιείται το αυτοπροσδιοριζόμενο σύνολο ως αυτοτελής οντότητα. Ο άλλος είναι τα πολιτισμικά στοιχεία που συνθέτουν κάθε φορά τη βάση της διαφοροποίησης και της αντιδιαστολής. Πολιτιστικά στοιχεία που περικλείουν την κοινωνική κληρονομιά ενός συνόλου, και τα μεταβιβάζει από τη μια γενεά στην άλλη με διαδικασίες κοινωνικές και όχι βιολογικές. Η αναπροσαρμογή της ταυτότητας συντελείται εφόσον αλλάζουν τα πολιτισμικά δεδομένα ενός κοινωνικού συνόλου, καθώς επηρεάζεται από το κοινωνικό περίγυρο.[479] Στην περίπτωση αυτήν μπορούμε να μιλούμε για αφομοιωτική[480] διαδικασία των κοινωνικών ομάδων της Ελληνικής κοινωνίας. Η Γκαλίτσι διακρίνει τρία επίπεδα αφομοίωσης: 1. Την οικονομική και τεχνική αφομοίωση, μια εξωτερική προσαρμογή και συμμόρφωση στον γενικό τρόπο ζωής. 2.Την εθνική αφομοίωση, τη βιολογική ανάμιξη, ιδιαίτερα μέσω επιγαμίας & 3. Την πολιτιστική αφομοίωση, όπου έχουμε εμφάνιση νέων πολιτισμικών χαρακτηριστικών, παραλλαγές των παλαιών και ψυχολογική επαναπροσαρμογή. Η τριπλή διαδικασία αφομοίωσης σπάνια συμπληρώνεται στην α΄ γενεά. Απαιτεί τουλάχιστο τρεις γενιές και ενισχύεται από την προσθήκη των διαδοχικών γενεών. Διαφορετική διαδικασία αφομοίωσης ακολουθεί το άτομο από τη διαδικασία της ομάδας στην οποία ανήκει. Διαφέρει ως προς το περιεχόμενο και το ρυθμό. Το άτομο μπορεί να γίνει «αόρατο» σε σχέση με την κοινωνία αποδοχής, ενώ η ομάδα διατηρεί όλα τα χαρακτηριστικά και την καθιστούν «ορατή».[481] Με βάση τα επίπεδα αυτά και την κρατική παρέμβαση, όπως και όσο αυτή παρεμβαίνει στην κοινωνική πρόβαση, στις σχέσεις των κοινωνικών εθνικών υποσυνόλων, που συνυπάρχουν στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα στο χώρο της κεντρικής Μακεδονίας, του τρόπου και του κλίματος της

---

[478] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» , σελ.17

[479] Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα ", σελ.17

[480] Η αφομοίωση ορίζεται ως «διαδικασία αλληλοδιείσδυσης και συγχώνευσης κατά την οποία πρόσωπα και ομάδες αποκτούν τις μνήμες , τα αισθήματα και τις τάσεις άλλων προσώπων ή ομάδων και, συμμεριζόμενοι την εμπειρία και την ιστορία τους, συσσωματώνονται με αυτούς σε μια πολιτισμική ζωή» Park R. E and Burgess E.: "Introduction to the Science of Sociology" Chicago 1921 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: "Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη" Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.133

[481] *Galitzi* C. "A Stunty of Assimilation among the Rumanians in the United States , NY 1927 24,168 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.134

κοινωνικής πραγματικότητας, όπως αυτή προσλαμβάνεται και διαμορφώνει, προσδιορίζει την ατομική και συλλογική δράση των Ποντίων, δράση που θεμελιώνονται στους άξονες: α) Την έννοια του έθνους και του εθνικού κράτους. β) Την αντίληψη για το κοινωνικό ρόλο του κράτους. γ) Την ανοδική κοινωνική κινητικότητα, ως βασική αρχή οικογενειακής στρατηγικής και ατομικής δράσης.[482] Θα επιχειρήσει να απαντήσει η παρούσα εργασία. Πώς δομείται κοινωνικοποίηση των νέων ανθρώπων, που προέρχονται από ανθρώπους που έχουν μια εθνοτοπική ταυτότητα; Αν υπάρχει η συλλογική συνείδηση και τι σχέσεις υπάρχουν με τις άλλες εθνικές ομάδες, αν επηρεάζονται από τα ποντιακά κοινωνικά στερεότυπα, πόσο και πως διατηρείται ο ποντιακός πολιτισμός, πόσο συμβάλλει η προγονική συνείδηση, ποια η πεποίθηση τους, η άποψή τους, η ταυτότητα τους. Πώς μεταβιβάζεται η εσωτερική ελληνική διαφοροποίηση και τελικά η αιτία και το αιτιατό της διαμόρφωσης της συνείδησης τους. Πώς τελικά διαμορφώνεται η συνείδηση στην Δ΄ γενεά των Ποντίων και της εθνοτοπικής ταυτότητάς τους.[483]

---

[482] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» σελ. 14,15

[483] Τα δυο συνθετικά της λέξης αναφέρονται σε δυο παρελθόντα χαρακτηριστικά που θεμελιώνουν μια ιδιαίτερη αλλά παρούσα ταυτότητα ενός πληθυσμού. Περιλαμβάνει έναν τόπο, μια χαμένη πατρίδα και έναν λαό που συνιστούσε μια ιδιαίτερη εθνική και/ή εθνοτική ομάδα. Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα», σελ.13 Εθνοτοπική ταυτότητα (ethno-regional identity) μπορεί να οριστεί η ταυτότητα της κοινωνικής ομάδας, μέλους ευρύτερου έθνους, που μεταναστεύει μαζικά από τον τόπο καταγωγής του, χωρίς δυνατότητα μαζικής επιστροφής σ' αυτόν. Η ταυτότητα δεν είναι εθνική ή εθνοτική γιατί η ομάδα αποτελεί τμήμα ευρύτερου έθνους και δεν είναι απλά τοπική γιατί έχει χαθεί ο γεωγραφικός χώρος αναφοράς. Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII
Ο ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Ανάμεσα στους πρόσφυγες, που εντάσσονται βίαια στην ελληνική κοινωνική πραγματικότητα, είναι και ο ποντιακός ελληνισμός, ο οποίος αποτελεί ένα διακριτό πληθυσμό, διατηρεί εντονότερη την αίσθηση της ιδιαίτερης ταυτότητάς του, παρουσιάζει το μικρότερο βαθμό αφομοίωσης από τους άλλους σε χρονικό διάστημα, τουλάχιστον, τριών γενιών.[484] Συνιστούσε μια ιδιαίτερη *εθνική και /ή εθνοτική ομάδα*, η οποία στο νέο κοινωνικό χώρο, παρόλο που ο τόπος προέλευσης δεν είναι κοινωνικά παρών, ισχυροποιεί μια συλλογική ταυτότητα,[485] η οποία μορφοποιείται σε εθνοτοπική ταυτότητα. Αναπτύσσουν συναισθηματικούς δεσμούς δηλωτικό της «συνείδησης του είδους».[486]
Η συλλογική ταυτότητα των Ποντίων εκφράζει μια κοινωνικοψυχολογική αίσθηση, που πηγάζει από το κοινό παρελθόν τον ιδιαίτερο τρόπο ένταξης και σχέσης της ομάδας σε επίπεδο οικονομικό, ιδεολογικό και πολιτισμικό με την ευρύτερη εθνική ομάδα. [487]

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
1. Από την προσφυγική ένδεια στη σημερινή κατάσταση.

Οι πρώτες ανάγκες των προσφύγων αντιμετωπίζονται από τον κρατικό προϋπολογισμό,[488] εξωτερικά και εσωτερικά δάνεια, από φιλανθρωπίες, εράνους, έκδοση Νομοθετικών Διαταγμάτων, που αφορούσαν επιτάξεις, απαλλοτριώσεις,[489] ενισχύσεις, απαλλαγές, αλλά και από την παρέμβαση

[484] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.11

[485] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.13

[486] Η συνείδηση του είδους, όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Φρανκλιν Χ. Γκίντινγκς για να δηλώσει την τάση των ανθρώπων να αναζητήσουν τους ομοίους τους και το συναίσθημα της ταύτισης μαζί τους. Το συναίσθημα αποτελεί τη βάση του κοινωνικού δεσμού. Δ.Γ. Τσαούση: «Χρηστικό Λεξικό της Κοινωνιολογίας, εκδ. Κοινων. Βιβλιοθήκη – Gutenberg, Αθήνα 1984, σελ. 255

[487] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.62

[488] Από το 1922 έως το 1932 διαθέτονταν το 4,56% του προϋπολογισμού, κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο, για την αποκατάσταση των προσφύγων. Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ.93

[489] Και οι απαλλοτριώσεις έγιναν σημείο τριβής μεταξύ γηγενών και προσφύγων, εφόσον οι πρώτοι έχαναν την περιουσία τους κάποτε χωρίς αποζημίωση. Περίπτωση Τορορή Θεώδ. στη Νάουσα, του οποίου απαλλοτριώθηκε η περιουσία, ώστε να κτισθούν σπίτια για τους πρόσφυγες, και παρά την προσφυγή του στα δικαστήρια δεν αποζημιώθηκε. (Ομολογία του ίδιου)

της Κοινωνίας των Εθνών, υπό την εποπτεία της οποίας συστάθηκε η Επιτροπή Αποκαταστάσεως των Προσφύγων.[490] Η ανάγκη για αποκατάσταση των προσφύγων οδηγεί σε λύση του χρονίζοντος αγροτικού προβλήματος, της διανομής της γης των νέων Χωρών.[491] Και παρά την έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού για την αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού έχουμε αυξητικές τάσεις σε όλους τους παραγωγικούς τομείς.[492]
Η αποξήρανση των λιμνών[493] έδωσε σε καλλιέργεια 2.204.975 στρέμματα.[494] Στο τέλος της πρώτης δεκαετίας οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν κατά 56,8%[495] και η γεωργική παραγωγή τετραπλασιάστηκε, παρά τις θεομηνίες το 1930 και 1931, ενώ εισάχθηκαν νέες καλλιέργειες.[496]
Η κτηνοτροφία γνώρισε εξαιρετική ώθηση, ιδίως αυτή των μεγάλων Ζώων. Οι πρόσφυγες διέπρεπαν στην εκτροφή τους. Παράλληλα έχουμε αύξηση της αλιευτικής παραγωγής με ανάλογο περιορισμό της εισαγωγής αλιπάστων προϊόντων από το εξωτερικό, καθόσον εμφανίζονται οι πρώτες βιοτεχνίες διατήρησης ψαριών.[497]
Ο αριθμός των βιομηχανιών και των βιοτεχνιών, και με νέους κλάδους που καλύπτουν όλο το φάσμα της αγοράς, υπερδιπλασιάστηκε στην πρώτη δεκαετία,[498] ενώ ο αριθμός των εργατών στα εργοστάσια υπερτετραπλα-

[490] Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ.92-98.- Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.20-34

[491] Η οποία ολοκληρώθηκε το 1937 Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία» εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1981,σελ.27- Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ.130- 138

[492] Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία»,σελ.35,36

[493] Δόθηκαν κυρίως στους πρόσφυγες τα εδάφη, που δούλεψαν σκληρά να τα εκχερσώσουν. Τα πλήρωσαν όμως και με χρήμα και με αίμα, λόγω ελονοσίας. Το 33% των θανάτων των προσφύγων, τα πρώτα χρόνια, προέρχονταν από ελονοσία Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ.91,92- Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.52

[494] Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ.151,152

[495] Τα 12.323.680 καλλιεργήσιμα στρέμματα του 1921, αυξήθηκαν , το 1931, σε 19.319.054 στρέμματα. Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 143

[496] Κάθε παραγωγός παρήγαγε και κάλυπτε την διατροφή 1,5 -2 ατόμων Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία» εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1981,σελ.35,36 - Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ.151και 144-147

[497] Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ139-149

[498] Η απογραφή του 1917 κατέγραψε 492 βιομηχανίες και από το 1920 έως το 1927 προστέθηκαν άλλες 690 Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ156

σιάστηκε,[499] με αποτέλεσμα η αξία της βιομηχανικής παραγωγής να επταπλασιαστεί.[500]

Τα εμπορικά κέντρα της Κων/πολης, της Σμύρνης, της Τραπεζούντας μεταφέρονται στη Θεσσαλονίκη, Αθήνα και Πειραιά, με αποτέλεσμα το διπλασιασμό της συναλλαγματικής κινήσεως.[501] Και αυτό σε ένα αρνητικό παγκόσμια κλίμα, την περίοδο 1929-1930, με ύφεση στο μέσο επίπεδο της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής χαμηλότερο του 35%, σε σχέση της αντίστοιχης του Ιουνίου 1929.[502] Παρά τις μεγάλες καταστροφές από τις βροχοπτώσεις τη περίοδο '29 - '30 και την μη απόδοση της δικαιούμενης αποζημίωσης προς τους πρόσφυγες, που προέκυπτε από τη συνθήκη της Λωζάνης. Στις 30 Οκτωβρίου 1930 στην Άγκυρα υπογράφεται το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας. Στον οικονομικό τομέα κάθε κράτος περιόριζε το δικαίωμα αποζημίωσης των ανταλλαξίμων, σε ό,τι άφησαν οι ανταλλάξιμοι, και δεν υπήρχε απαίτηση από τη διαφορά που θα περίσσευε και που θα εξασφάλιζε την αποζημίωση των ανταλλαξίμων στο ακέραιο.[503] Το σύμφωνο φιλίας ευνοούσε την Τουρκία, η οποία είχε στο έδαφός της περισσότερα ελληνικά συμφέροντα από όσα τουρκικά παρέμεναν στην Ελλάδα. Σύμφωνο που μετατράπηκε σπουδαίο μέσο πίεσης και έκανε τη Τουρκία ρυθμιστή της κατάστασης.[504]

Η οικονομική μεταλλαγή, που θα έλθει στα επόμενα χρόνια, στη διαδικασία αφομοίωσης,[505] θα καταστήσει τον πρόσφυγα, ως άτομο, «αόρατο» σε σχέση με την κοινωνία υποδοχής. Θα επέλθει η οικονομική και τεχνι-

---

[499] Το 1920 εργάζονταν 82.588 άνδρες και 21.089 γυναίκες στην Ελληνική Βιομηχανία ενώ το 1928 οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι 330.119 άνδρες και 99. 712 γυναίκες. Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ.157

[500] Το 1921 η αξία της βιομηχανικής παραγωγής ανέρχονταν σε 1,1 δις, ενώ το 1929 έφθασε σε 7,2 δις Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ. 156

[501] Γ. Ν. Λαμψίδης: «Οι Πρόσφυγες του 1922», σελ.164

[502] Jacques Marseille "Οι κυκλικοί μηχανισμοί της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης" Περιοδικό *"Ιστορία"* Τεύχος 316, Οκτώβριος 1994, Εκδ. Πάπυρος Πρες.σελ.14

[503] Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Σύμβασης της Λωζάνης καταμετρήθηκαν οι αξίες των περιουσιών των ανταλλαξίμων. Η απαίτηση από μεριά των Ελλήνων ανέρχονταν σε 302.527.450 λύρες Αγγλίας ή 100.625.549.675 ελληνικές δραχμές, ενώ από τη μεριά της Τουρκίας η απαίτηση ανέρχονταν σε 9.264.000 λ. Α. ή 12.500.000. Πλέον τούτων η Τουρκία είχε απαίτηση 200.000.000 λ. Α ως πολεμική αποζημίωση μονομερώς. Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ144,145.- Ιφιγ. Αναστασιάδου: « Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930», σελ.348

[504] Ιφιγ. Αναστασιάδου: «Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930» σελ.317

[505] Η αφομοίωση ορίζεται ως «διαδικασία αλληλοδιείσδυσης και συγχώνευσης κατά την οποία πρόσωπα και ομάδες αποκτούν τις μνήμες , τα αισθήματα και τις τάσεις άλλων προσώπων ή ομάδων και, συμμεριζόμενοι την εμπειρία και την ιστορία τους, συσσωματώνονται με αυτούς σε μια πολιτισμική ζωή» Park R. E and Burgess E.: "Introduction to the Science of Sociology" Chicago 1921 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: " Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη" Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.133

κή αφομοίωση του, που είναι μόνο *μια εξωτερική προσαρμογή και συμμόρφωση στον γενικό τρόπο ζωής.*[506]

Γεγονός που ενισχύεται από την έρευνα, από τον πίνακας XI.10 φαίνεται σχετική οικονομική υστέρηση των Ποντίων της Γ΄ γενιάς. Τα στοιχεία όμως αυτά προκύπτουν από την οικονομική αντίληψη των ερωτηθέντων, δεν είναι αντικειμενικά.[507]

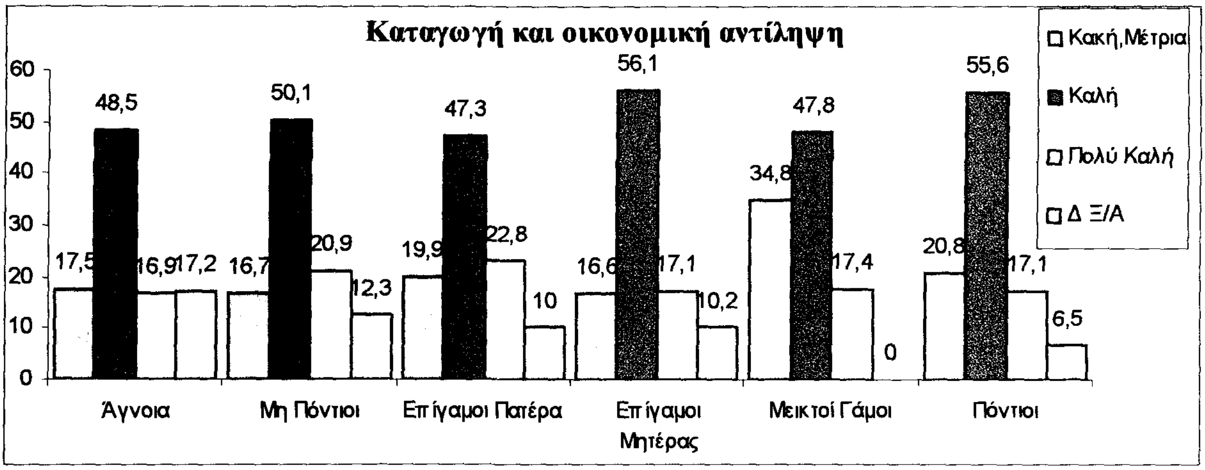

	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγαμοι Πατέρα		Επίγαμοι Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
Κακή, Μέτρια	17,5	63	16,7	178	19,9	62	16,6	31	34,8	8	20,8	45
Καλή	48,5	175	50,1	534	47,3	147	56,1	105	47,8	11	55,6	120
Πολύ Καλή	16,9	61	20,9	223	22,8	71	17,1	32	17,4	4	17,1	37
Δ Ξ/Α	17,2	62	12,3	131	10	31	10,2	19	0	0	6,5	14

Πίνακας XI.10

Την ίδια, περίπου, εικόνα δίνει και η οικονομική αντίληψη που έχουν οι ερωτηθέντες, ποντιακής καταγωγής, με το δεύτερο δελτίο. (Πίνακας 9ος)

Σχετική αντικειμενικότητα, για την οικονομική κατάσταση της Γ΄ γενιάς των Ποντίων, ανάγεται από την παράμετρο της επαγγελματικής ενασχόλησης τους. (*Πίνακες XI.8. a και XI.8. b*)

[506] Galitzi C. "A Stunty of Assimilation among the Rumanians in the United States , NY 1927 24,168 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: "Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη" Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.134

[507] Η αρχική σκέψη, στην ερώτηση αυτή, ήταν να προσδιοριστεί η οικονομική κατάσταση ανάλογα με το δραχμικό εισόδημα της οικογένειας. Η προέρευνα έδειξε ότι εμπίπταμε στην αντίληψη των ερωτούμενων και όχι σε πραγματικά δεδομένα, που έτσι και αλλιώς δε φαίνονται ούτε στη φορολογική δήλωση.

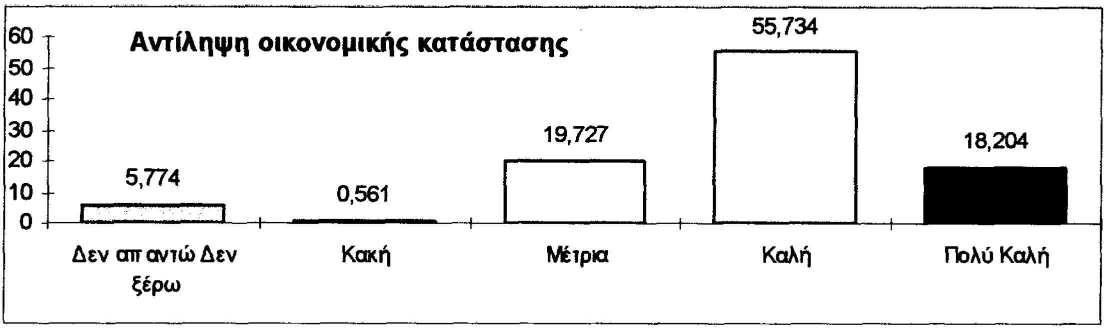

	Δεδομένα εκατοστιαία	Συχνότητα
Δεν απαντώ Δεν ξέρω	5,774	72
Κακή	0,561	7
Μέτρια	19,727	246
Καλή	55,734	695
Πολύ Καλή	18,204	227

Πίνακας 9ος (ερώτηση 10η)

	Άγνοια	Συχνότητα	Μη Πόντιοι	Συχνότητα	Επιγ Πατέρα	Συχνότητα	Επίγ. Μητέρα	Συχνότητα	Μεικτοί γάμοι	Συχνότητα	Πόντιοι	Συχνότητα
Δ Α/Ξ	2,5	9	2,1	22	2,3	7	2,7	5	0	0	1,9	4
Ανειδίκευτος	44,6	161	40,9	436	34,4	107	35,3	66	43,5	10	32,9	71
Τεχνίτης, επαγγελματίας	44,3	160	42,6	454	46	143	47,1	88	30,4	7	47,7	103
Επιστήμονας	8,6	31	14,4	154	17,4	54	15	28	26,1	6	17,6	38

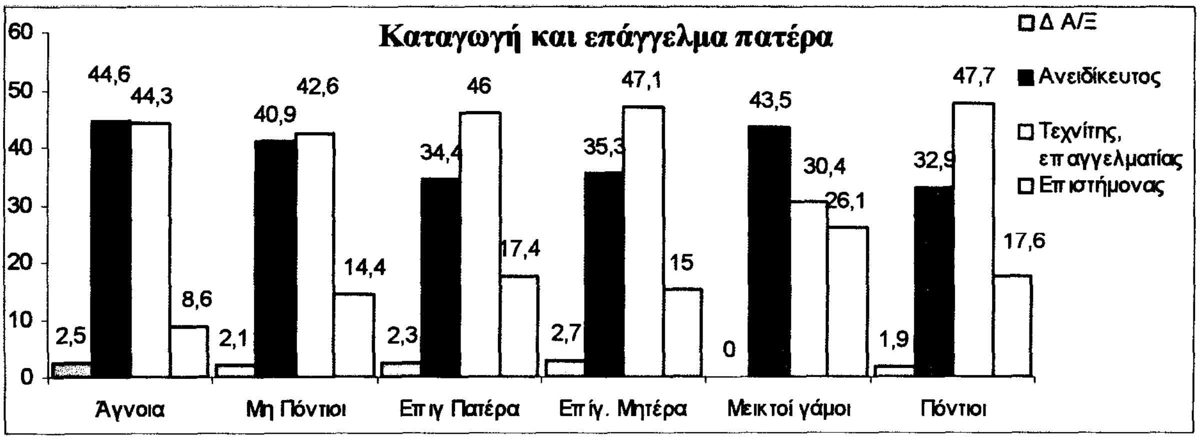

Πίνακες XI.8. a

	Άγνοια	Συχνότητα	Μη Πόντιοι	Συχνότητα	Επιγ Πατέρα	Συχνότητα	Επίγ. Μητέρα	Συχνότητα	Μεικτοί γάμοι	Συχνότητα	Πόντιοι	Συχνότητα
Δ Α/Ξ	5	18	2	21	0,6	2	2,7	5	4,3	1	0,9	2
Ανειδίκευτος	11,6	42	16,4	175	13,2	41	19,8	37	13	3	16,7	36
Τεχνίτης, επαγγελματίας	19,4	70	18,5	197	24,1	75	19,3	36	30,4	7	21,8	47
Επιστήμονας	3,3	12	6,1	65	9	28	8	15	4,3	1	11,1	24
Οικιακά	60,7	219	57	608	53,1	165	50,3	94	47,8	11	49,5	107

Πίνακας XI.8. b

Από τους πίνακες αυτούς φαίνεται ότι οι Πόντιοι ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα σε μεγαλύτερο ποσοστό (στήλες Πόντιοι και Επίγ. Πατέρα) και μικρότερο ποσοστό του ανειδίκευτου εργάτη. Το ανάλογο φαίνεται από το επάγγελμα της Πόντιας, η οποία είναι η περισσότερο εργαζόμενη, αφού έχει το μικρότερο ποσοστό στη στήλη των οικιακών, συμβάλλοντας έτσι στο οικογενειακό εισόδημα.

Στον πίνακα Νο 7 φαίνεται το επάγγελμα των γονέων των παιδιών με ποντιακή καταγωγή. Όσο εξαρτάται η οικονομική κατάσταση από την άσκηση του επαγγέλματος, φαίνεται ότι οι ποντιακής καταγωγής γ΄ γενιά δεν διακρίνεται, διότι τουλάχιστον δε υστερεί επαγγελματικά από τις άλλες ομάδες.

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των ερωτηθέντων (*πίνακες XI.9.a και XI.9.b*) δείχνει ότι οι ποντιακής καταγωγής γονείς έχουν τύχει καλύτερης παιδείας. Είναι η τρίτη γενιά των Ποντίων, άνδρες, οι οποίοι συγκρινόμενοι με τους συνομήλικους, μη Πόντιους. Η σύγκριση γίνεται στις στήλες: Πόντιοι, επιγ. Πατέρα και μη Πόντιοι, επιγ. Μητέρας.

Το ίδιο συμβαίνει και με τις Πόντιες, γυναίκες, της Γ΄ γενιάς, (στήλες Μη Πόντιοι, επιγ. Πατέρα και Πόντιοι επίγ. Μητέρας.)

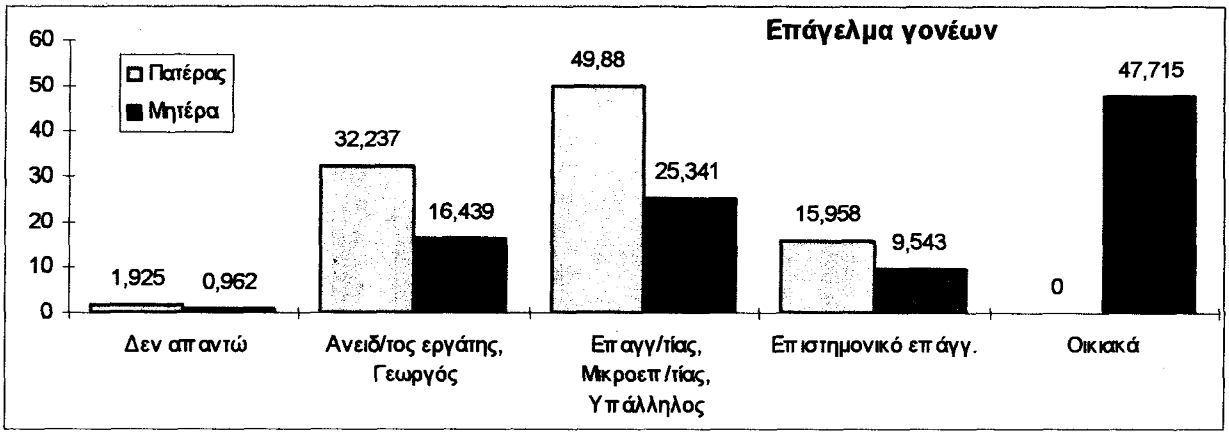

	Πατέρας	πλήθος	Μητέρα	πλήθος
Δεν απαντώ	1,925	24	0,962	12
Ανειδ/τος εργάτης, Γεωργός	32,237	402	16,439	205
Επαγγ/τίας, Μικροεπ/τίας, Υπάλληλος	49,88	622	25,341	316
Επιστημονικό επάγγ.	15,958	199	9,543	119
Οικιακά	0	0	47,715	595

Πίνακας 7ος (ερώτηση 8η)

	Άγνοια	Συχνότητα	Μη Πόντιοι	Συχνότητα	Επιγ Πατέρα	Συχνότητα	Επίγ. Μητέρα	Συχνότητα	Μεικτοί γάμοι	Συχνότητα	Πόντιοι	Συχνότητα
Δεν Α/Ξ	8,9	32	6	64	6,4	20	8,6	16	4,3	1	9,3	20
Δημοτικού	41	148	41,8	446	27,7	86	35,8	67	21,7	5	25,5	55
Γυμνασίου	23	83	19,7	210	21,2	66	18,2	34	21,7	5	22,2	48
Λυκείου	21	77	20,5	219	29,3	91	24,6	46	30,4	7	28,2	61
Πανεπιστήμιο	5,8	21	11,9	127	15,4	48	12,8	24	21,7	5	14,8	32

Πίνακας XI.9. a

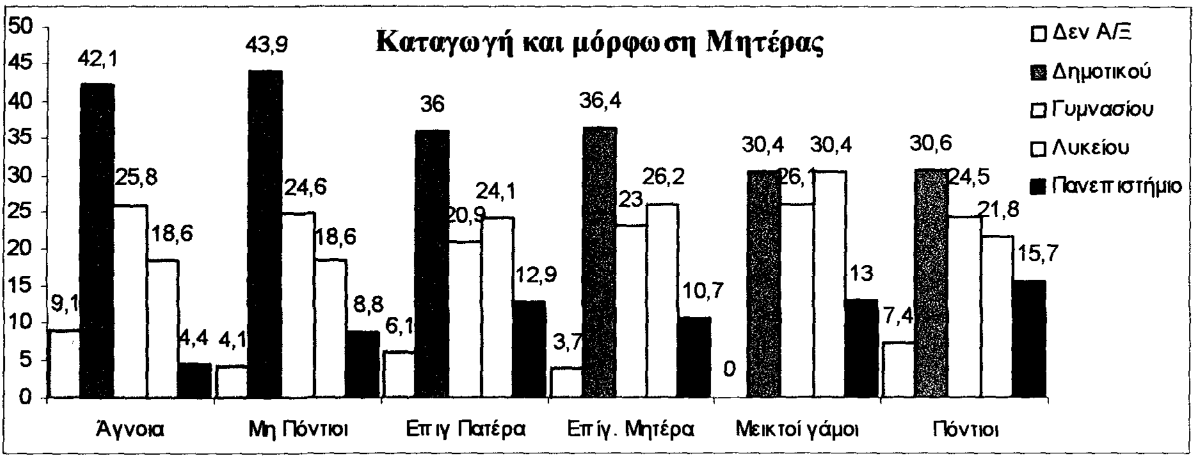

	Άγνοια	Συχνότητα	Μη Πόντιοι	Συχνότητα	Επιγ Πατέρα	Συχνότητα	Επίγ. Μητέρα	Συχνότητα	Μεικτοί γάμοι	Συχνότητα	Πόντιοι	Συχνότητα
Δεν Α/Ξ	9,1	33	4,1	44	6,1	19	3,7	7	0	0	7,4	16
Δημοτικού	42,1	152	43,9	468	36	112	36,4	68	30,4	7	30,6	66
Γυμνασίου	25,8	93	24,6	262	20,9	65	23	43	26,1	6	24,5	53
Λυκείου	18,6	67	18,6	198	24,1	75	26,2	49	30,4	7	21,8	47
Πανεπιστήμιο	4,4	16	8,8	94	12,9	40	10,7	20	13	3	15,7	34

Πίνακας XI.9.b

Βέβαια μεταξύ των πινάκων XI.8. a, XI.8. b και XI.9.a , XI.9.b υπάρχει μια αναντιστοιχία, μεταξύ των του επαγγέλματος και του επιπέδου μόρφωσης 2-3 εκατοστιαίων μονάδων, όπου ενώ φαίνεται ότι οι άνδρες ασκούν επιστημονικό επάγγελμα δεν έχουν πανεπιστημιακή μόρφωση. Θα μπορούσε να συμβεί το αντίθετο, όπως συμβαίνει στις γυναίκες. Τούτο συμβαίνει διότι στη στήλη επιστήμονας συμπεριλήφθηκαν και τα διευθυντικά στελέχη. Από τα στοιχεία της άσκησης επαγγέλματος αλλά και το επίπεδο μόρφωσης, σε όσο βαθμό αυτά ανάγονται σε οικονομική ευμάρεια, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι από οικονομικής άποψης ο Πόντιος δεν έχει διαφοροποιητικά στοιχεία, τουλάχιστον στο οικονομικό επίπεδο. Αλλά και από το δεύτερο ερωτηματολόγιο καταφαίνεται (Πίνακας 8^{ος}) ότι τα 2/3 της γ΄ γενιάς προχώρησε σε σπουδές πέρα των υποχρεωτικών.

Συνεπώς απετέλεσε βασική αρχή της οικογενειακής στρατηγικής και ατομικής δράσης των Ποντίων η επιδίωξη της ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας,[508] η οποία δεν έχει σχέση μόνο με την οικονομική ευμάρεια αλλά και την κοινωνική κατίσχυση και αναγνώριση, εξ αιτίας του κοινωνικού ρόλου τον οποίο διαδραματίζει στη σύγχρονη κοινωνία τόσο η γνώση όσο και η οικονομική επιφάνεια.

---

[508] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 14,15

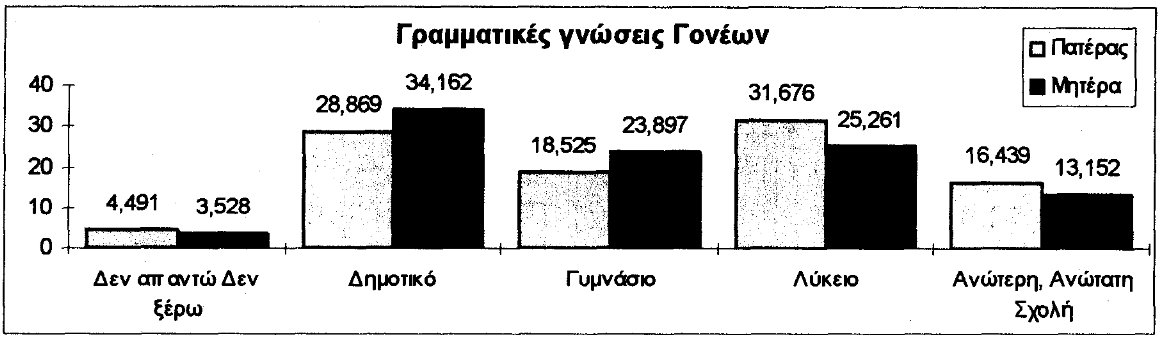

	Πατέρας	πλήθος	Μητέρα	πλήθος
Δεν απαντώ Δεν ξέρω	4,491	56	3,528	44
Δημοτικό	28,869	360	34,162	426
Γυμνάσιο	18,525	231	23,897	298
Λύκειο	31,676	395	25,261	315
Ανώτερη, Ανώτατη Σχολή	16,439	205	13,152	164

Πίνακας 8ος (ερώτηση 9η)

Η δεύτερη γενιά των Ποντίων φρόντισε να μορφώσει την τρίτη γενιά καλύτερα απ' ότι οι υπόλοιπες ελληνικές εθνικές κοινωνικές ομάδες,[509] αφού η μόρφωση εξασφαλίζει ανοδική κοινωνική κινητικότητα. Περισσότερο φρόντισε τα αγόρια απ' ότι τα κορίτσια να πάρουν μόρφωση πέρα της υποχρεωτικής.[510] (Πίνακας 8ος)

Φροντίδα η οποία προσέκρουε στην αστική πρακτική στην προπολεμική Ελλάδα - με εξαίρεση τη μεταρρύθμιση του 1929, όπως και εκείνη του 1917 , που βάζει τα θεμέλια του αστικού σχολείου στην ορθή βάση της αστικής ιδεολογίας [511]- η οποία επιβάλλει στενωπό στην κοινωνική ανέλιξη με σκοπό την αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων. Τα πανεπιστήμια και τις ανώτερες σχολές, παρακολουθεί το 1% και είναι μόνο εκείνοι που μπορούν να πληρώσουν. Το 21% των οποίων προέρχονται από αγροτικές (19%) και εργατικές (2%) οικογένειες.[512]

---

509 Μαρία Κ. Βεργέτη : «Από τον Πόντο στην Ελλάδα» , Εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 13

510 «Τα δραχμικά έσοδα του πατέρα μου, από την πώληση προϊόντων, στην δεκαετία του '50, ήταν 10.000 περίπου το χρόνο, μου έδινε τις 8.000 δρχ για τις ανάγκες των σπουδών μου, με τα υπόλοιπα συντηρούνταν τα υπόλοιπα 3 μέλη». Μαρτυρία Καλαϊτζίδη Φώτη , Πόντιου β΄ γενεάς , Δ/ντή Δασών Ν.Πέλλας

511 Άννα Φραγκουδάκη " Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου" Εκδ. Θεμέλιο Αθήνα 1978 σελ. 191 Η αστική Ιδεολογία στηρίζεται θεωρητικά στον εμπειρικό φαινομεναλισμό και την αιτιοκρατία , έχει βασικές αρχές της την ελευθερία, την ισότητα , την ελεύθερη οικονομία. Δικαιώνει την κοινωνική δομή με την πολιτική θεωρία του συστήματος "των εκλεγμένων αντιπροσώπων του λαού"

512 α. Εγγραφέντες Μαθητές στα δημόσια Σχολεία το 1937-38

Σύνολο μαθητών στη δημοτική εκπ	Σύνολο μαθητών στη μέση εκπαίδευση	Σύνολο μαθητών στα Πανεπιστήμια
987.920	94.438	11.140

β. Εγγραφέντες φοιτητές στα Πανεπιστήμια & Αν. Σχολές κατά επάγγελμα

Και τούτο γιατί στην νεοελληνική κοινωνία τόσο πριν τον β΄ παγκόσμιο πόλεμο όσο και μετά, στην πολιτική ιστορία της, οι αστικοί κοινοβουλευτικοί θεσμοί παραβιάζονται και παραφθείρονται, είτε καταργούνται και οι αρχές της αστικής ιδεολογίας αντιμετωπίζονται σαν στοιχεία επικίνδυνα για τη διατήρηση της εξουσίας. Η ηγετική κοινωνική τάξη δεν πιστεύει στη νομιμότητα και φυσικά δεν μπορεί να πείσει για αυτήν. Οι κοινωνικοί μύθοι δε λειτουργούν και οι αρχές της αστικής ιδεολογίας θεωρούνται επικίνδυνες για την κοινωνική ισορροπία. Έτσι και το Σχολικό βιβλίο, που εκφράζει την επίσημη κρατική ιδεολογία, στην δεκαετία του '50, όπως και την δεκαετία του '60 με κάποιες προεκτάσεις που φθάνουν μέχρι το 1976,[513] αποπροσανατολίζει με ένα συνθλιπτικά βίαιο και καταπιεστικό δογματισμό, με πλήθος στοιχεία της φεουδαρχικής ιδεολογίας.[514] Συνεπώς και η τρίτη γενεά των Ποντίων μορφώνεται σε ένα Σχολείο, που καλλιεργεί επίσημα *την αμάθεια, το ψεύδος και το παράλογο.*[515]

Ωστόσο η Γ΄ γενιά διαμορφώνει τις καλύτερες προϋποθέσεις για την αφετηρία της Δ΄ γενιάς των Ποντίων. Από τον πίνακα XI.10 προκύπτει υστέρηση των επιγόνων Ποντίων της Δ΄ γενιάς στην απόδοσή τους στο σχολείο έναντι των συνομηλίκων τους.

Οι περισσότεροι άριστοι μαθητές προέρχονται από γάμους με επιγαμία Ποντίου. Η απόδοση των μαθητών στα μαθήματα είναι σχετικά ανάλογη της αντίληψης για την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. (πίνακας X.7).

γονέων το σχολικό έτος 1937-38

Γεωργοί	Βιομήχανοι	Έμποροι	Ελεύθεροι επ. & Υπαλληλ	Εργάτες	Εισοδηματίες
2129	765	2239	3319	204	619

Ρόζα Ιμβριώτη "Παιδεία και Κοινωνία" Εκδ. Σύγχρονη Εποχή Αθήνα 1983 σελ.59,60

513 Άννα Φραγκουδάκη " Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου" Εκδ. Θεμέλιο Αθήνα 1978 σελ. 181

514 Άννα Φραγκουδάκη " Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου" Εκδ. Θεμέλιο Αθήνα 1978 σελ. 180

515 Άννα Φραγκουδάκη " Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου" σελ. 180 «...το 1954 το σχολικό βιβλίο ψεύδεται ασύστολα, αποσιωπά με μεγάλη ευκολία ό,τι από την πραγματικότητα δεν το βολεύει, κι ακόμα υποθάλπει τη δεισιδαιμονία, καλλιεργεί επίσημα την αμάθεια, καταπολεμεί τον ορθολογισμό. Βασική αξία που το σχολείο ατέλειωτα επαναλαμβάνει είναι η υποταγή, βασικό στήριγμα για την τάξη του κόσμου είναι οι υπερφυσικές δυνάμεις, το σχολείο διαμορφώνει τη νεολαία της χώρας οπλισμένο με την ιδεολογική βία, το ψεύδος και το παράλογο.»

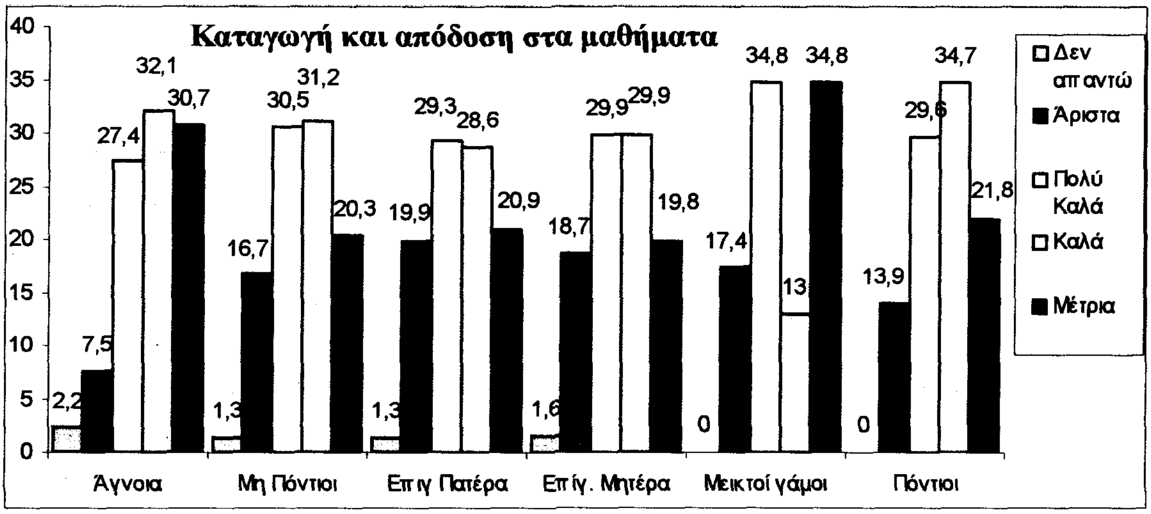

	Άγνοια	Συχνότητα	Μη Πόντιοι	Συχνότητα	Επιγ Πατέρα	Συχνότητα	Επίγ. Μητέρα	Συχνότητα	Μεικτοί γάμοι	Συχνότητα	Πόντιοι	Συχνότητα
Δεν απαντώ	2,2	8	1,3	14	1,3	4	1,6	3	0	0	0	0
Άριστα	7,5	27	16,7	178	19,9	62	18,7	35	17,4	4	13,9	30
Πολύ Καλά	27,4	99	30,5	325	29,3	91	29,9	56	34,8	8	29,6	64
Καλά	32,1	116	31,2	333	28,6	89	29,9	56	13	3	34,7	75
Μέτρια	30,7	111	20,3	216	20,9	65	19,8	37	34,8	8	21,8	47

Πίνακας XI. 10

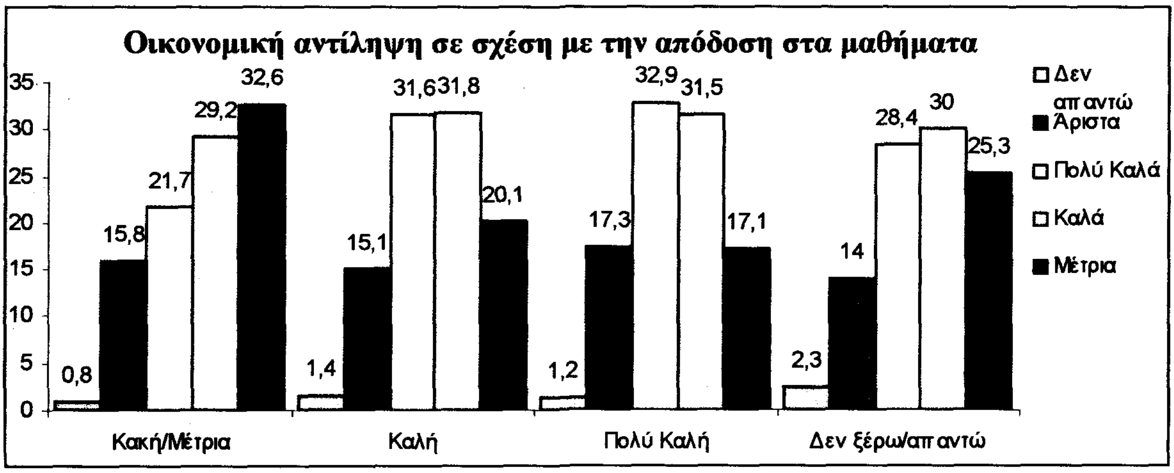

	Κακή/ Μέτρια	Συχνότητα	Καλή	Συχνότητα	Πολύ Καλή	Συχνότητα	Δεν ξέρω/ απαντώ	Συχνότητα
Δεν απαντώ	0,8	3	1,4	15	1,2	5	2,3	6
Άριστα	15,8	61	15,1	165	17,3	74	14	36
Πολύ Καλά	21,7	84	31,6	345	32,9	141	28,4	73
Καλά	29,2	113	31,8	347	31,5	135	30	77
Μέτρια	32,6	126	20,1	220	17,1	73	25,3	65

Πίνακας X.7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Ο πολιτισμός ορίζεται ως: *«κοινωνική κληρονομιά και είναι τα επιτεύγματα και τα κοινωνικώς μεταβιβάσιμα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα σύνολο. Είναι το σύνθετο εκείνο σύνολο που περιλαμβάνει γνώσεις, πεποιθήσεις, τέχνες, ήθη, δίκαιο, έθιμα και κάθε άλλη ικανότητα και συνήθεια που αποκτά ο άνθρωπος ως μέλος της κοινωνίας και μπορεί να θεωρηθεί σαν ένας τρόπος ζωής, που τα μέλη μιας κοινωνίας αναπτύσσουν στην προσπάθειά τους να μεγιστοποιήσουν την προσαρμογή στο κοινωνικό και υλικό περιβάλλον τους.»*[516] Ο πολιτισμός, κοινωνική κληρονομιά του ανθρώπου, είναι σημείο αναφοράς της συλλογικής ταυτότητας. Δίνει απάντηση σε δυο βασικά ερωτήματα: «ποιοι είμαστε» και «τι είμαστε». Το πρώτο απαντά στη διατήρηση και έκφραση της συλλογικής μνήμης (ο μύθος και η ιστορία), με τους τρόπους που επιλέγει. Στο δεύτερο με το πλαίσιο που συναντά την κοινωνική πραγματικότητα στην καθημερινή της εκδήλωση.[517]

Τα πολιτισμικά πρότυπα, που αναπτύσσονται σε μια κοινωνική ομάδα, ισχυροποιούν την κοινωνική συνοχή της, καθόσον και η ταυτότητα του εγώ προσκολλάται στην πολιτισμική ταυτότητα της ομάδας της οποίας είναι μέλος.[518] Η ισχυροποίηση της κοινωνικής συνοχής επέρχεται και από τις εσωτερικές κοινωνικές συγκρούσεις, που ανάγονται σε ιδιαίτερους θεσμούς.[519] Είναι δυνάμεις της εσω-ομάδας κεντρομόλες. Αλλά και η κρίση στη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης και όπως το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον αντιλαμβάνεται και συμπεριφέρεται στην υπο-ομάδα ισχυροποιεί ή όχι την κοινωνική συνοχή της υπο-ομάδας. [520]

Η ελληνική κοινωνία, όπως κάθε κοινωνία, είναι ένα διαφοροποιημένο σύνολο. Αποτελείται από ομάδες και υποσύνολα που έχουν τις δικές, το καθένα, πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.[521] Στην περίπτωση του ελληνικού χώρου έχουμε την ιδιαιτερότητα της ποικιλίας του ίδιου, την παραλλαγή του ίδιου μύθου, του ίδιου χορού, του ίδιου τραγουδιού, της ίδιας γλώσ-

---

[516] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.46-47 Η Μ. Βεργέτη κάνει έναν συνδυασμό του ορισμού του πολιτισμού των Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ. 117 , του E. Taylor (αναφορά από το Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ. 119) και του Charles H. Anderson: «Προς μια Νέα Κοινωνιολογία» μετ. Ελ. Κακοσαίου, εκδ. Λιβάνης-Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978, σελ. 307

[517] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ. 116, 117

[518] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.47

[519] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ.107

[520] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ.107

[521] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ.120

σας, της ίδιας εθνικής καταγωγής, της αδιάσπαστης συνέχειας του ελληνισμού, αλλά και προσήλωση στην ιδέα του Έθνους.[522]
Ο ποντιακός ελληνισμός φέρει στον νέο τόπο εγκατάστασης την έκφραση της δικής του πολιτισμικής παραλλαγής, την ελληνικότητά του, τη γλώσσα, τις παραδόσεις που διατήρησε επί αιώνες.[523]
Η διαδικασία αφομοίωσης των προσφύγων στο στάδιο, που αναφέρεται στην πολιτισμική αφομοίωση,[524] δεν ακολουθεί την οικονομική αφομοίωση και δεν ολοκληρώνεται, διότι οι κοινωνικές ομάδες λειτουργούν ως τέτοιες και η διαδικασία αφομοίωσης των ομάδων ακολουθεί τη δική της διαδικασία και ρυθμό.[525] Και ενώ στο οικονομικό[526] επίπεδο, σε σύντομο χρόνο με ένα τεχνητό τρόπο, καταφέρνει να αφομοιωθεί, να γίνει ως άτομο «αόρατο» σε σχέση με την κοινωνία αποδοχής,[527] στο πολιτισμικό και το ιδεολογικό παραμένει διακριτός ως άτομο και ως ομάδα μέχρι και την τρίτη γενιά.[528] Μέσα όμως στη διαδικασία αφομοίωσης αναπτύσσονται επήρειες. Όσο ισχυρή είναι η επήρεια που δέχεται το κοινωνικό σύνολο, τόσο συρρικνώνεται η πολιτισμική κληρονομιά , με την ευρύτερη ανθρωπολογική έννοια που περικλείει την κοινωνική κληρονομιά η οποία μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά με διαδικασίες κοινωνικές. Η διατήρηση των πολιτισμικών δεδομένων του συνόλου και συνεπώς της ταυτότητας του προϋποθέτει ισχυρή αίσθηση του «εμείς» από τα μέλη του συνόλου, αλλά και διαφοροποιητικά στοιχεία , που χαρακτηρίζουν το σύνο-

---

[522] Η ομοιότητα των δημοτικών τραγουδιών, παραλογών, κλέφτικων με τα ακριτικά του Βυζαντίου, δηλώνει τη διαχρονική ενότητα της γλώσσας του λαού. Όλες οι τοπολαλιές εμπεριέχουν αρχαίες Ελληνικές λέξεις, γεγονός που σημαίνει αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνισμού, αλλά και προσήλωση στην ιδέα του Έθνους μέσω της γλώσσας Αθαν. Ε. Καραθανάσης: «Η Τρίσημη Ενότητα του Ελληνισμού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 89

[523] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» β΄ έκδοση Ρήσος Αθήνα 1990 σελ. 106

[524] Περιλαμβάνει νέα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, παραλλαγές των παλαιών και ψυχολογική επαναπροσαρμογή Galitzi C. "A Stunty of Assimilation among the Rumanians in the United States , NY 1927 24,168 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: «Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη» Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.134

[525] Galitzi C. "A Stunty of Assimilation among the Rumanians in the United States , NY 1927 24,168 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: «Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη»Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.134

[526] Για τα στάδια και την οικονομική προσαρμογή βλέπε Βίκα Δ. Γκιζέλη : «Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί και Προέλευση της κοινωνικής Κατοικίας στην Ελλάδα (1920-1930)» Εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1984, σελ 261,262 - Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ193-194

[527] Εξάλλου τουλάχιστον στην ύπαιθρο της Μακεδονίας λίγο διέφεραν οι πρόσφυγες από τους γηγενείς οικονομικά. «Έρθαμε 'ς σο χωρίον την ΄ανοίξη 'ς σα '23 τη χρονία. Εδούλεψαμε. Εδέκανε μας σπόρα. Έσπειραμε λαζούδε (καλαμπόκια)... τ' άλλον την Άνοιξη, ατήν αδά έρθαν να ψαλαφούνε δανεικά... πρόγατα είχανε και κείτουσαν 'ς σα ταλάσε (καλαμποκόφυλλα) απέσ' σα βαγόνε...» Ομολογία της Μαρίας Ιγνατιάδου Πόντιας Α΄ γενιάς εγκατεστημένης στο Μεγαπλάτανο Πέλλας

[528] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.270

λο και αποτελούν ομολογημένα διακριτικά γνωρίσματα από τους άλλους. Σε ορισμένες περιπτώσεις διατηρείται η αίσθηση ότι όσοι ανήκουν στην εσω-ομάδα των Ποντίων δε θεωρούνται όμοιοί τους και εκεί αναπτύσσονται συνεκτικές συσπειρώσεις.[529] Τέτοιες περιπτώσεις εμφανίζονται, όταν κάποιοι και για προσωπικά συμφέροντα ή φιλοδοξίες εγείρουν ζήτημα καταγωγής και εκδηλώνονται περιστασιακά.[530]

Τα στοιχεία του πολιτισμού, όμως, δεν έχουν την ίδια σημασία για όλα τα μέλη μιας κοινωνίας.[531] Έτσι ένα τμήμα του ποντιακού ελληνισμού, επιλέγει μια προσπάθεια, συνειδητή, της απώλειας της πολιτισμικής οντότητας, με στόχο την πλήρη ταύτιση με τον κοινωνικό περίγυρο. Η επιλογή είναι προϋπόθεση για τη κοινωνική άνοδο. Πρέπει να απαλλαγούν από το σύνδρομο του στερημένου πρόσφυγα. Επικλίνουν σε αυτή την επιλογή και απαλλάσσονται από το ευδιάκριτο της πολιτισμικής διαφορετικότητας.[532] Κάποτε όμως μέλη της εθνοτοπικής ομάδας χάνουν τα πολιτισμικά τους στοιχεία, όταν αποκόβονται γεωγραφικά από την εσω-ομάδα,[533] με αποτέλεσμα τη μη διατήρηση της ποντιακής ταυτότητας και τη μετάδοσή της στη νεότερη γενεά.

Η άρνηση της πολιτισμικής οντότητας δε βαρύνει τα άτομα καθαυτά. Στην επιλογή τους αυτή οδηγούνται από τη διαφοροποίηση στην προσφυγική πολιτική της κεντρικής εξουσίας. Κι αυτό γιατί κάθε κυβερνητική αλλαγή συνοδευόταν, πρώτα - πρώτα, με αντίστοιχη διαφοροποίηση στην προσφυγική πολιτική.[534] Οι συχνές μεταβολές του επιτελείου, αλλά και του υπαλληλικού προσωπικού, των εποικιστικών υπηρεσιών είχε σαν συνέπεια την τροχοπέδη στην προσφυγική αποκατάσταση.[535] Με αποτέλεσμα την αποκαρδίωση των ανθρώπων και την ενδοτικότητα τους σε συμπεριφορές επιρρεπείς, αρνητικές. Τελικά καθώς αργεί η αποκατάσταση, η ψυχολογία του «εμείς» φθείρει κάθε φορά που απομακρύνεται κάποιος,

---

[529] Hofstätter Peter : «Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία» μετ. Τζένη Ματσοράκη, εκδ.Λιβάνης- Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978, σελ. 307

[530] Φαινόμενο που εκδηλώθηκε πιο έντονα στις Νομαρχιακές και Δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου του 1998, όπου πολλοί συνδυασμοί δεν καταρτίσθηκαν με βάση τις πολιτικές ή κομματικές πεποιθήσεις, αλλά της καταγωγής.

[531] Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ.120

[532] Μαρία Κ. Βεργέτη: « ΕΘΝΟΤΟΠΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ - η περίπτωση των Ελλήνων του Πόντου, ΑΘΗΝΑ 1993, Διδακτορική διατριβή, σελ. 120

[533] «Στις Σέρρες, μεγάλωσα σε γειτονιά που ήμαστε η μόνη οικογένεια ποντιακής καταγωγής και δεν είχα καμιά σχέση με τους Ποντίους ούτε τα ποντιακά έμαθα» ομολογ Σαββίδη Γ., Πόντιος Β΄ γενιάς δάσκαλος.

[534] Πελαγίδης Ευστάθιος: «Η αποκατάσταση των προσφύγων στη δυτ. Μακεδονία (1923-1930)» ΕΚΔ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νικη 1994 σελ.19

[535] Πελαγίδης Ευστάθιος : «Η αποκατάσταση των προσφύγων στη δυτ. Μακεδονία (1923-1930)» ΕΚΔ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νικη 1994 σελ. 19

απαρνιέται την ταυτότητα του γιατί αυτό τον θρέφει. Στην ενδοτικότητα συμβάλλει και το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.[536]

Για να διατηρηθεί όμως η ποντιακή συνείδηση και να μην αλλοιωθεί ή να μην αλλοτριωθεί από εξωγενείς παράγοντες της νέας κοινωνικής πραγματικότητας και για να αναπτύξει αντιστάσεις, θα πρέπει να έχει ισχυρές εθνολογικές καταβολές. Καταβολές που προσδιορίζουν την ξεχωριστότητά της σαν πολιτισμική οντότητα. Αυτά τα πολιτισμικά στοιχεία είναι εκείνα που θα διατηρήσουν την ταυτότητα των Ποντίων και μετά την αποκοπή τους από το φυσικό χώρο τους, αλλά και εκείνα που τους συνδέουν με ό,τι άφησαν πίσω τους.[537]

Τα στοιχεία - βιώματα τα φέρει ολοκληρωμένα, ο Πόντιος, μέσα από τα συντρίμμια της καταστροφής, τα συντηρεί και συντηρούν, σε μια αλλεπάλληλη σχέση, την πολιτιστική και κατ' επέκταση την εθνοτοπική ταυτότητά του. Η βάση της ποντιακής ταυτότητας μετατοπίζονταν από τη μια γενιά στην άλλη.[538] Αυτή η μετάβαση ως διαδικασία συμβάλλει στη διαμόρφωση της συνείδησης που προσδιορίζει την ταυτότητα των Ποντίων της Δ΄ γενιάς.

Η διατήρηση της ταυτότητας των Ποντίων οφείλεται: α) Στο χώρο της Μακεδονίας, όπου και η παρούσα έρευνα, εγκαθίστανται ο κύριος όγκος των Ποντίων σε οικισμούς όμορους των πόλεων, τους «Συνοικισμούς»,[539] αλλά και σε χωρία αμιγώς ποντιακά.[540] Τούτο γίνεται με ευθύνη της πολιτείας αλλά και των ιδίων, εφόσον μέχρι το 1930, και κυρίως τότε, με τις αποξηράνσεις των λιμνών, έχουμε εθελούσιες μετοικεσίες είτε προς απόκτηση γης[541] είτε για αποφυγή της τριβής[542] είτε και για τους δύο λόγους.[543]

---

[536] Πελαγίδης Ευστάθιος: «Η αποκατάσταση των προσφύγων στη δυτ. Μακεδονία (1923-1930)» ΕΚΔ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νικη 1994 σελ. 29 - Κ.Τσουκαλάς: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» , σελ.42

[537] « Όντας έρθαμε αδά ΄κι ΄χαμε που κες να ανάφτουμε κερίν ΄ς σα ανθρώπους εμουνε.» Ομολογία του κ. Κώστα Αμανατίδη, οδοντίατρου, Ποντίου Β΄ γενιάς όπως την άκουσε.

[538] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.14

[539] Ο «Συνοικισμός» ως έννοια, στις πόλεις της Έδεσσας και της Νάουσας, και σήμερα, οριοθετεί την περιοχή όπου εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες.

[540] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης», σελ. 75 - Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.198

[541] Από τα ημιορεινά χωριά του Ν. Πέλλας Όρμα, Μεγαπλάτανος, Σωσάνδρα, Λυκόστομο, Λουτράκι φεύγει πλήθος προσφύγων προς τον κάμπο των Γιαννιτσών όπου αποκτούν εύφορη και περισσότερη αγροτική έκταση. Στα προαναφερόμενα χωριά ο γεωργικός κλήρος είναι 18- 23 στρέμματα ενώ στα χωριά των αποξηραμένων περιοχών 50 στρέμματα, την οποία, γη, δεν δέχονται οι γηγενείς λόγω ελονοσίας: «Ήλθε ειδοποίηση, από το Καπετάνιο του παππού μου, στη χήρα γιαγιά μου, ότι δικαιούμαστε αγροτικό κλήρο στον κάμπο (την αποξηραμένη λίμνη των Γιαννιτσών). Ο παππούς μου ήταν Μακεδονομάχος. Η γιαγιά μου δεν ενδιαφέρθηκε και ο πατέρας συμφώνησε, παρότι ήταν δεν ήταν 10 χρονών, αλλά ήταν ο άνδρας της οικογένειας, με το σκεπτικό, ποιος και πώς θα τα δούλευαν αλλά ήταν και το χτι-

β) Στα διακριτά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και σε μη διακριτά.
Στην περίπτωση των Ποντίων το εμφανές διακριτό πολιτισμικό χαρακτηριστικό ήταν η γλώσσα, κυρίως, στην πρώτη γενιά,[544] η οποία για πολλούς δεν είναι καν ελληνική,[545] αλλά και στη δεύτερη, η οποία υφίσταται την επιβολή του κρατικού γλωσσικού μονισμού της νεοελληνικής γλώσσας, μέσα από τους μηχανισμούς εκπαίδευσης, η οποία έφθανε μέχρι την απαγόρευση της εκστόμισης της ποντιακής διαλέκτου.[546] Στα διακριτά πολιτισμικά χαρακτηριστικά εντάσσεται το τραγούδι και η χορευτική έκφανση. Τα ακριτικά τραγούδια, οι λεβέντικοι πολεμικοί χοροί, που διατηρήθηκαν για αιώνες,[547] ακούγονται σε κάθε ευκαιρία και οπουδήποτε.[548] Τα διακριτικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά διαφοροποιούν την ομάδα και αποτελούν σημαντικό παράγοντα κοινωνικής συνοχής.[549]

1. Η Γλώσσα

Η γλώσσα των Ποντίων αποτελεί διακριτό γνώρισμα, ακόμα και στην γ΄ γενιά, η οποία παρόλο που ομιλεί την νεοελληνική, όταν βρεθεί με Ποντίους χρησιμοποιεί λέξεις ποντιακές,[550] αλλά, κυρίως, διατηρεί την χαρακτηριστική ποντιακή προσωδία στην προφορά της νεοελληνικής.
Στον Πόντο διαμορφώθηκε το ειδικό γλωσσικό ιδίωμα, η ποντιακή διάλεκτος, που διαφέρει σε πολλά από τη δημοτική του κόσμου του Αιγαίου.[551] Είναι «*Μια των σπουδαιοτάτων της νέας Ελληνικής διαλέκτων είναι εν τω Πόντω λαλουμένη, ήτις πολλά τα κοινά προς αυτήν παρουσιάζουσα (και τούτον ευνόητον, καθόσον αμφότεραι κυρίως εκ της μιας και της αυτής προήλθον πηγής της κοινής) εν τη εξελίξει αυτής ιδίαν έταμεν οδόν εν πολλής ως προς την φωνητικήν, την μορφολογίαν και την σημασία των λέξεων, διετήρησε δε και τινά Ιωνικά, άπερ έφερεν εν εαυτή εκ των χρόνων αρχαιο-*

κιό. Θα κολλούσανε απ' την αρρώστια. Τώρα τι να πω; άσχημα θα ήταν να τα είχα;» Μαρτυρία του Δ/ντή του 3ου Γυμνασίου Νάουσας, κ. Τάκη Γεωργίου
[542] Για το λόγο αυτό και μετά τις πλημμύρες του 1929 δημιουργήθηκαν τα χωριά Ν. Λυκογιάννη και το Λαζοχώρι (ονομασία ανιστόρητη από το λοιδορικό προσωνύμιο Λαζός) στο Ν. Ημαθίας.
[543] Στο Λουτράκι δεν έμεινε καμιά οικογένεια προσφύγων στην Όρμα μόνο τρεις.
[544] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.12
[545] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης», σελ σελ. 75
[546] Ι. Ταρνανίδης: «Ο Ποντιακός Ελληνισμός: Ιδιαιτερότητες και Ένταξή του στην Ελλαδική Κοινωνία» Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου , Εκδ. Οργανωτική Επιτροπή Α΄Π.Π.Σ. Θεσσαλονίκη 1986.- Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ 198
[547] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» σελ. 106
[548] Οδ. Λαμψίδη: «Ανάκλησις» εις τους Πρόσφυγας του Πόντου και αι επιπτώσεις αυτής δια την Έρευναν της Ποντιακής Διαλέκτου». Αρχείον Πόντου, Παράρτημα 14 τ. 1, 1982, σελ.528
[549] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ. 61
[550] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.249-259
[551] Περ. Ροδάκης: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων» σελ.100-101

τέρων ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αλλά και φωνητικών μεταβολών και της ιδιορρύθμου συντακτικής πλοκής απεμακρύνθη τόσον πολύ από τα άλλα νεοελληνικά ιδιώματα, ώστε να προσπίπτη εις την ακοήν των άλλων Ελλήνων ως γλώσσα ακατανόητος και ξένη.»[552] *«Και πράγματι, κανέν άλλο διαλεκτικόν ιδίωμα δεν διασώζει εκ του αρχαίου θησαυρού τόσα αρχαιοπρεπή στοιχεία όσα η διάλεκτος του Πόντου. Τα δημοτικά τραγούδια βρίθουν από αναμνήσεις της μεσαιωνικής μας Αυτοκρατορίας, τας οποίας, μάτην αναζητεί κανείς εις τα λοιπά τμήματα της Ελλάδος. Εις τα τραγούδια αυτά προπάντων κατοπτρίζεται η Ελληνική ψυχή, διαλάμπουν οι φυλετικοί χαρακτήρες, η λατρεία της φύσεως και του κάλλους, η αγάπη προς την ελευθερίαν, η φιλοτιμία, η ευγένεια.»* [553]

Η πεποίθηση της ελληνικότητας της γλώσσας είναι βιωματική στις γενιές των Ποντίων.[554] Η ποντιακή διάλεκτος έχει τη δική της χρονο-χωροσήμανση και τη δική της λειτουργία, λέξεις και φράσεις, μεταφερόμενες στη Νεοελληνική, παρεξηγούνται και αποδίδονται ως και υβριστικές.[555] Έχει μια δεύτερη μνήμη, που μυστηριωδώς επιζεί στη μέση νέων σημασιών, δεν είναι κοινωνικά αθώα.[556]

Και η ποντιακή διάλεκτος, όπως και κάθε γλώσσα, είναι καθρέπτης του νου, προϊόν της ανθρώπινης νόησης, που αναδημιουργείται σε κάθε άτομο, με διαδικασίες που βρίσκονται *πολύ πέρα από τη βούληση ή τη συνείδηση.*[557] Είναι μέρος της κοινωνικής συμπεριφοράς και το σημαντικότερο ανάμεσα στα συστήματα επικοινωνίας. Ο εκφραζόμενος λόγος είναι ικανότητα που πηγάζει από την κοινωνική ζωή, καθορίζεται από αυτήν και επιδρά διαμορφώνοντάς την.[558]

Έτσι αναγκαστικά, μέσα στην νέα κοινωνική πραγματικότητα η ποντιακή διάλεκτος προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες επικοινωνίας, όταν

---

[552] Δ.Η.Οικονομίδης: «Γλωσσικά εν Πόντω», Αρχείο Πόντου τόμ.2, σελ.236-248

[553] Χρύσανθος - Μητροπολίτης Τραπεζούντος πρόεδρος της Επιτροπής, Στο Αβραμάντη Ιωάννου- επιμέλεια «οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες- από τα περασμένα και τα τωρινά» Εκδίδεται υπό επιτροπής Ποντίων -Αθήναι 1972 σελ.37

[554] Σιτα έξα ότι έλθανε Έλληνες ελαχτάρξε η ψύ' μ', εθέλνα να γουνούσευα με τε υν τς . Επηγα σουμάνα του νε , αλλά, κι εγρίκανα ντο έλεγαν.Είχανε άλλον λαλίαν. Ομολογία Πόντιας από την τέως ΕΣΣΔ

[555] Στη ροή του λόγου Μαρία Παπαδοπούλου, Πόντια α΄ γενιάς λεει: «... 'μώσε, Πάρθενα, αραέτσ' έντον» Η Παρθένα Παπαδοπούλου, Πόντια β΄γενιάς, συννυφάδα της, αντιδρά: «Α-τήν την κουβέντα μη λέσα την, λέσα την μεταξύ μουνε, λέσα την και έμπρε 'ς σον παιδά!» «ποίον κουβέντα» «Ατό το ... 'μώσε, έν άσκημον» «Γιάτι ! ; πού εν τ' άσκημον, ναι 'τση, χάσον ντο ξέρτσ'!». Και βέβαια η Μαρία συνέχισε να λεει τη λέξη, γι' αυτήν ήταν έκφραση ακραίας οικειότητας και δεν είχε σχέση με την νεοελληνική, στην οποία προστίθεται το αφαιρούμενο «γα» και σημαίνει ... και κακοποίηση.

[556] Roland Barthes : « Le degré zerô de l' écriture » Gonthier, Paris 1964, p. 19, στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 23

[557] Noam Chomsky: "Reflections on language", εκδ.Pantheon Books, Νέα Υόρκη, 1975, σελ. 36 στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 13

[558] Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 26

αλλάζουν οι κοινωνικοί όροι.[559] Τα κοινωνικά αίτια προκαλούν νέες κοινωνικές ανάγκες επικοινωνίας και στην εσω- ομάδα, όπου αναδεικνύεται μια «κοινή» ποντιακή διάλεκτος,[560] η οποία είναι συνισταμένη των τοπολαλιών του Πόντου, αλλά και σε σχέση με τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο, όπου δεν υπάρχει η φυσική λειτουργία του συστήματος, ώστε η κάθε παραβίαση ή παραφθορά να ανήκει και να εντάσσεται αυτόματα σε αυτό, και άρα να περιλαμβάνεται στη γραμματική.[561] Γεγονός που ενώ αποτελεί για την εποχή μας γνωστική κατάκτηση και *«δεν υπάρχει πια κανείς που να (το) αμφισβητεί»*,[562] δεν ισχύει για τη γλώσσα των Ποντίων.

Στην ελληνική πραγματικότητα επιβάλλεται αναγκαστική εκπόνηση, από την κεντρική ενοποιητική παρέμβαση, ενός γλωσσικού κώδικα, με μια συγκεκριμένη γραμματική και συντακτική κωδικοποίηση, που περιορίζει τις ασάφειες και απαλείφει τις αντιφάσεις, και η οποία κατατείνει σε μια βίαια ομοιογενειοποίηση του επικοινωνιακού οργάνου στο σύνολο της επικράτειας. Το όποιο ζωντανό και παραδοσιακό *γλωσσικό ιδίωμα* ή *διάλεκτος* πατάσσεται.[563] Το ίδιο συμβαίνει με την δικαιοσύνη, τη διοίκηση και την εκπαίδευση. Έτσι τα ήθη και τα έθιμα, εφόσον δεν εντάσσονται στο θεσπισμένο νομικό πλαίσιο και στο εθιμικό κατεστημένο αφανίζονται ή αλλοιώνονται. Η τοπική αυτοδιοίκηση με την αυτοεξελισσόμενη αυτονομία της και τον ενδοκοινοτικό έλεγχο καταρρέει κάτω από τον θεσμολογημένη και τυποποιημένη κεντρική κρατική επιβολή. Το ίδιο συμβαίνει και στην εκπαίδευση, στο βαθμό που η εκπαίδευση εκλαμβάνεται ως μεταβίβαση πολιτισμικών αξιών τής όποιας κοινωνικής ομάδας, στη νεότερη γενιά.[564]

Ωστόσο η ποντιακή γλώσσα διατηρείται ως παράλληλη κοινωνική γλώσσα μέχρι σήμερα. Το 96,4% των νέων της Δ΄ γενιάς έχει ακούσματα της γλώσσας από πρόσωπα του οικογενειακού περιβάλλοντος αλλά και του ευρύτερου περιβάλλοντος (*πίνακας 39ος, ερώτηση 35η : «Από ποιους ακούς ποντιακά»*). Η γιαγιά έχει τον πρώτο λόγο στη διατήρηση της γλώσσας. Το 77% των νέων ακούει τη γλώσσα και από τη γιαγιά, ακολουθεί ο παππούς, από τον οποίο το 56% των νέων ακούει τη γλώσσα. Α-

---

559 Μ. Σετάτος: «Το γλωσσικό ζήτημα και η καθιέρωση της Δημοτικής στα πλαίσια της γενικής γλωσσολογίας» στο «Δημοτική Γλώσσα» εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1978 σελ. 82,84- στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 31

560 Dretas Georges: " Το Ελληνο-Ποντιακό Διαλεκτικό Σύνολο" στο "Διαλεκτικοί θύλακες της Ελληνικής Γλώσσας Εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας ΥΠΕΠΘ Αθήνα 1999 σελ.17

561 Roman Jakobson: " Essais de linguistique gènèrale " I , Les fondations du lagage , εκδ Les èditions de Minuit, Paris 1963 I et III, σημ 6 σελ. 97. στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 31

562 Benveniste : "Problèmes de linguistique" τ. I , κεφ. Α: σημ. 2 σελ. 5, στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 31

563 Κ.Τσουκαλάς»Παράδοση και Εκσυγχρονισμός», σελ.43,44

564 Κ.Τσουκαλάς»Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» ό.π, σελ.43,44

κολουθεί το κοινωνικό περιβάλλον με 40%, ο πατέρας με 39,4% και η μητέρα 34,5%.

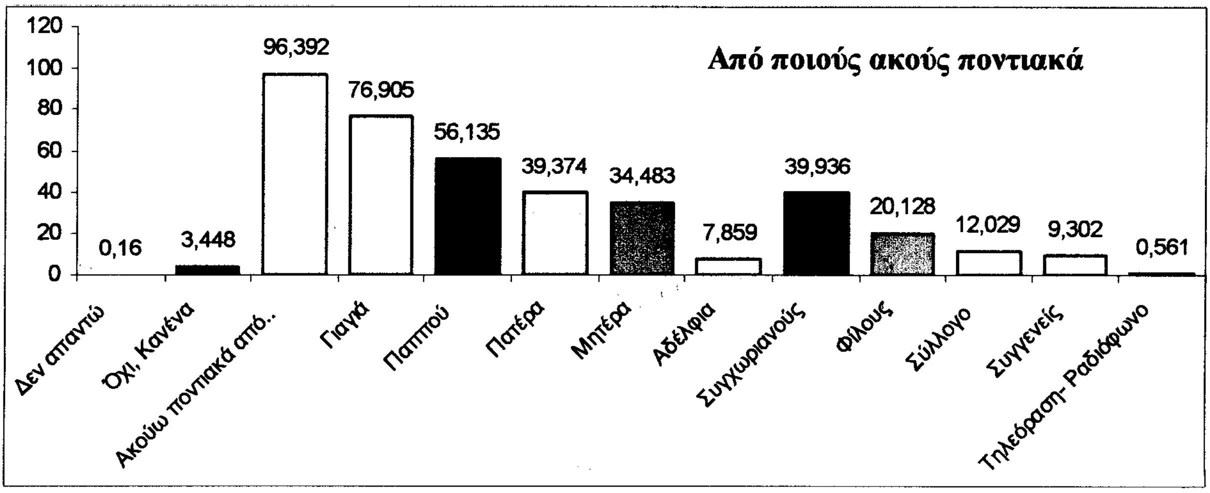

Πίνακας 39^{ος} (ερώτηση 35^{η})
(Σημ.: Υπάρχουν πολλαπλές επιλογές στις απαντήσεις. Το σύνολο των θετικών απαντήσεων είναι 96,392%)

Εντύπωση προκαλεί ότι το 20,1% των νέων ακούει την γλώσσα από συνομήλικους και το 12% ακούει τη γλώσσα στους Συλλόγους , παρόλο που το 25,2 % συχνάζουν ή είναι μέλη συλλόγων (*Πίνακας 20^{ος}*).

Τη συχνότητα και κατά πόσο χρησιμοποιείται η ποντιακή γλώσσα στο σπίτι από τους οικείους μας το δίνουν οι απαντήσεις στην 34^{η} ερώτηση «Στο σπίτι σας μιλούν ποντιακά;» (*Πίνακας 38^{ος}*). Το 16,3% των ερωτηθέντων δεν ακούει καθόλου την ποντιακή διάλεκτο, το 21,5% ακούει κάποιες λέξεις, το 23,5% περιστασιακά, το 25,7% συχνά και μόνο το 12,8% ακούει τους δικούς του να μιλούν τη διάλεκτο πάντα.

Πίνακας 38^{ος} (ερώτηση 34^{η})

Ωστόσο το 23,7% κατανοεί πλήρως την ποντιακή, το 34% αρκετά καλά, το 17% καταλαβαίνει λίγα από όσα ακούει, το 19,5% καταλαβαίνει μερικές λέξεις και το 24,6% δεν κατανοεί καμία λέξη (*Πίνακας 40^{ος}, ερώτηση 36^{η} : «Καταλαβαίνεις όταν σου μιλούν ποντιακά;»*)

Πίνακας 40ος (ερώτηση 36η)

Αντίστροφα είναι τα δεδομένα στην εκφορά της ποντιακής διαλέκτου από τους ερωτώμενους. Μόνο το 6,8% αισθάνεται ότι ομιλεί πολύ καλά την ποντιακή, το 9,1% την ομιλεί σε καλό επίπεδο, το 25,3% μπορεί να συνεννοηθεί με τις αναγκαίες εκφράσεις, το 34,% να εκφέρει κάποιες λέξεις, ενώ το 24,6% αδυνατεί να εκστομίσει λέξη. (*Πίνακας 41ος , ερώτηση 37η : «Μιλάς ποντιακά;»*).

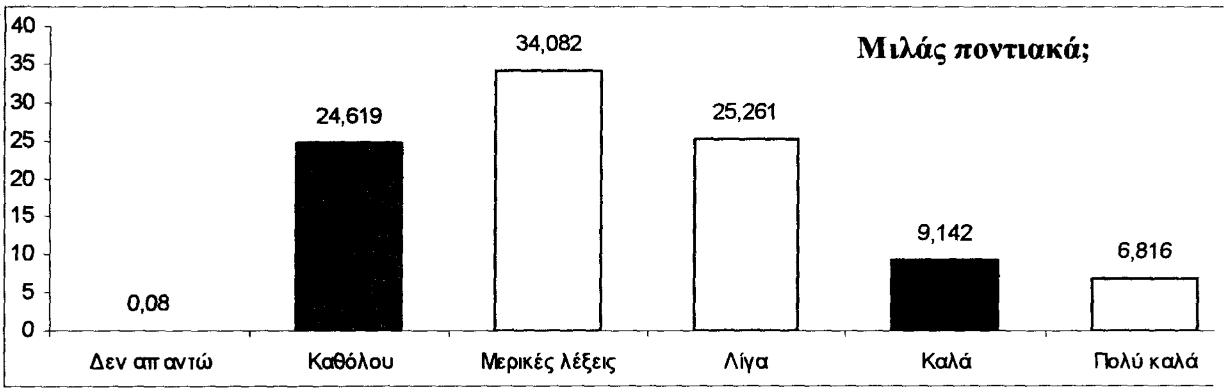

Πίνακας 41ος (ερώτηση 37η)

Παρόλο ότι το ποσοστό που αδυνατεί να μιλήσει είναι 24,6%, το ποσοστό που δεν εκφράζεται καθόλου αυξάνει σε 33, 4% , πράμα που σημαίνει ότι ένα ποσοστό 8,8% ενώ μπορεί να εκφράσει κάποιες, έστω, λέξεις έχει αναστολές να το κάνει. (*Πίνακας 42ος, ερώτηση 38η : «Με ποιους μιλάς ποντιακά»*).

Το 66% ανταποκρίνεται και εκφράζεται στα ποντιακά σε αντιστοιχία, περίπου, με τον πομπό του ερεθίσματος, όπως φαίνεται στον 39ο πίνακα. Ο καλύτερος δέκτης είναι η γιαγιά, το 47,2% απευθύνεται σε αυτήν στην ποντιακή, ακολουθεί ο παππούς με 31,4%, η μητέρα με 24,9%, αντίστροφα με το ερέθισμα ακολουθεί ο πατέρας με 23,6%. Η συνομιλία με τους φίλους επιβεβαιώνεται και διατηρείται στο ίδιο επίπεδο, 20,7%, ερεθίσματος και ανταπόκρισης.

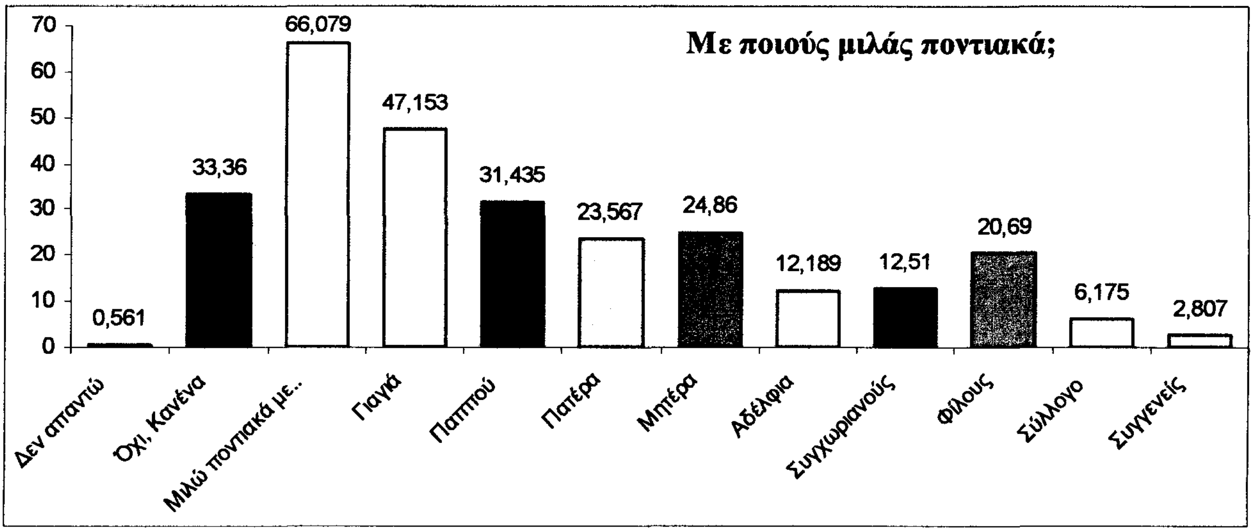

Πίνακας 42^{ος} (ερώτηση 38^{η})

(Σημ.: Υπάρχουν πολλαπλές απαντήσεις. Το σύνολο που ανταλλάσσει κάποιες λέξεις στην ποντιακή είναι 66,079%. Κάθε ένας των ερωτηθέντων συνομιλεί με 2,7 άτομα κατά μέσο όρο)

Ο χώρος όπου εκφράζονται, και όσοι εκφράζονται, περιορίζεται στο οικογενειακό περιβάλλον. (*Πίνακας 43^{ος}, ερώτηση 39^{η} : «Πού μιλάς ποντιακά;»*). Το 44,3% μιλά ποντιακά μόνο στο σπίτι. Το 26,5% μιλά και εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος σε διάφορους χώρους.

Ανακλαστική αντίδραση στην πρόκληση για συνομιλία στην ποντιακή διάλεκτο έχει το 36,5% , ενώ το 1,8% αντιδρά ανάλογα με το περιβάλλον ή τον πομπό του ερεθίσματος. Το 38,6% αισθάνεται ότι δεν τα καταφέρνει να ανταποκριθεί στην ποντιακή, το 15,2% ενστερνίζεται την νεοελληνική ως κοινωνικά επιβαλλόμενη και του έχει γίνει συνήθεια. Το 3,8% ντρέπεται και το 1,3% απαρνείται συνειδητά να μιλήσει την ποντιακή.(*Πίνακας 58^{ος}, ερώτηση 52^{η} : «Όταν σου μιλούν απαντάς ποντιακά;»*)

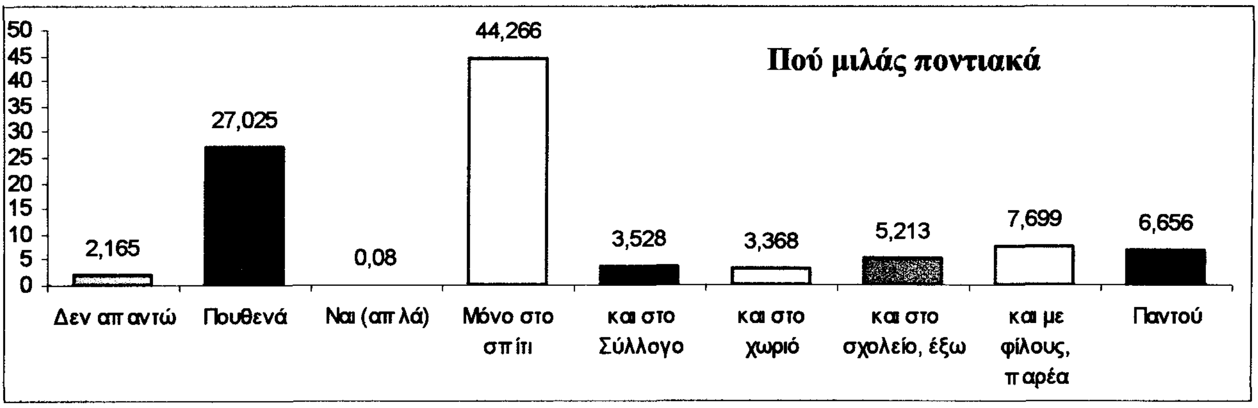

Πίνακας 43^{ος} (ερώτηση 39^{η})

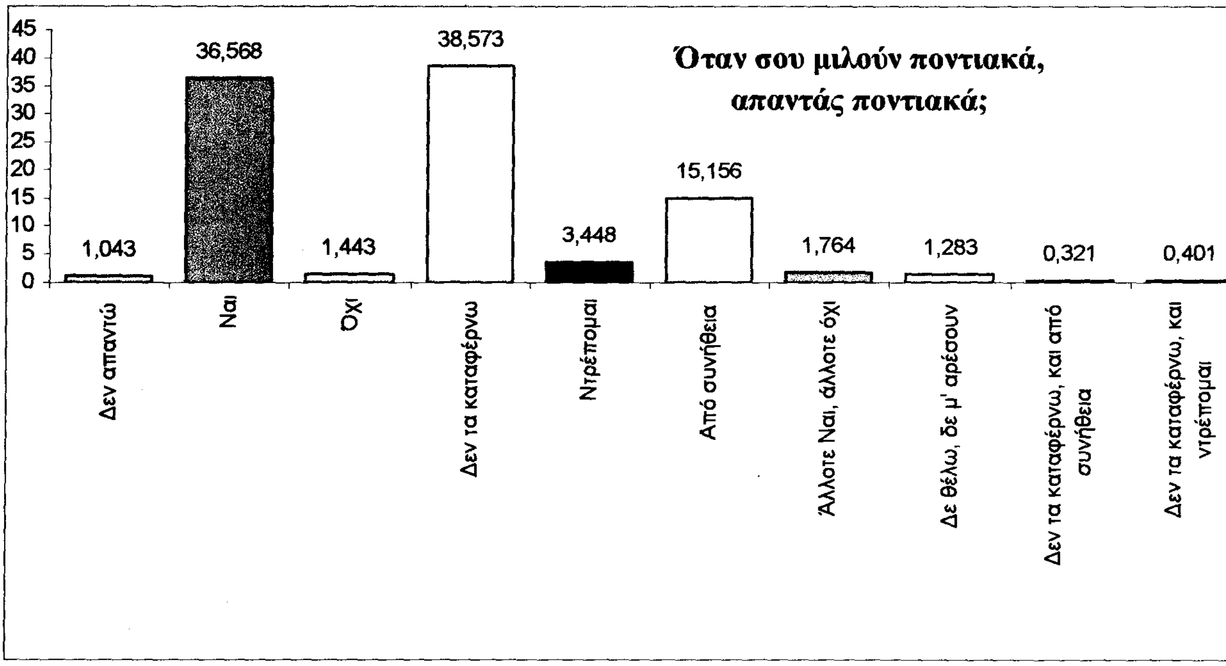

Πίνακας 58^{ος} (ερώτηση 52^{η})

Ωστόσο μόνο το 23% προτιμά την ποντιακή ως αποκλειστική κοινωνική γλώσσα, ενώ το 69,7% δεν τη θεωρεί την ύπαρξή της απαραίτητη και προτιμά να του μιλούν οι δικοί του μόνο στα νεοελληνικά *(Πίνακας 67^{ος}, ερώτηση 64^{η} : «Θα προτιμούσες να σου μιλούν σε όλες τις εκδηλώσεις τους, οι δικοί σου, στα νεοελληνικά ή στα ποντιακά;»)* ενώ το 2,6% θεωρεί αναγκαίες και τις δυο εκφράσεις.

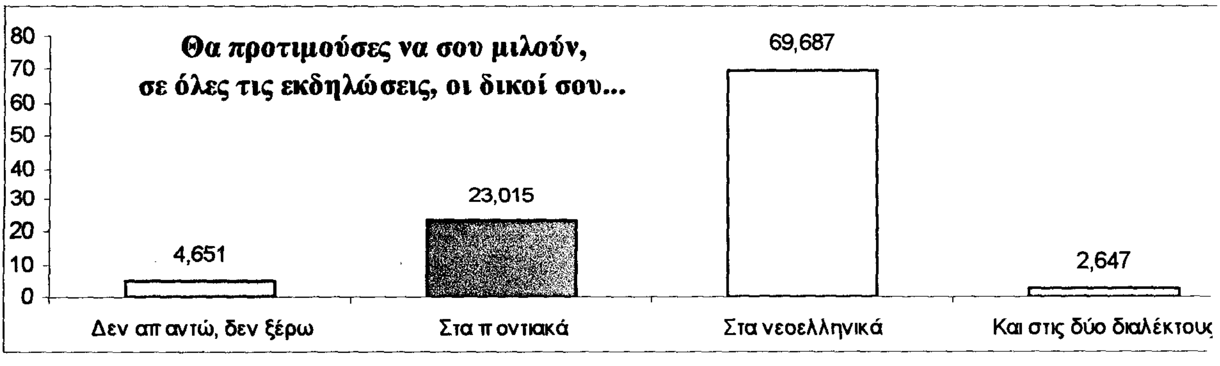

Πίνακας 67^{ος} (ερώτηση 64^{η})

Η συναισθηματική σύνδεση, όμως, με την ποντιακή διάλεκτο είναι αντιστρόφως ανάλογη με τη θέληση του δείγματος. Το 78% αρέσκεται να ακούει την ποντιακή διάλεκτο. Και αυτό ενώ έχει περάσει, το μη χρήσιμο της ποντιακής στο κοινωνικό περιβάλλον, συναισθηματικά είναι προσκολλημένη, η Δ΄ γενιά, στη μητρική του γλώσσα.

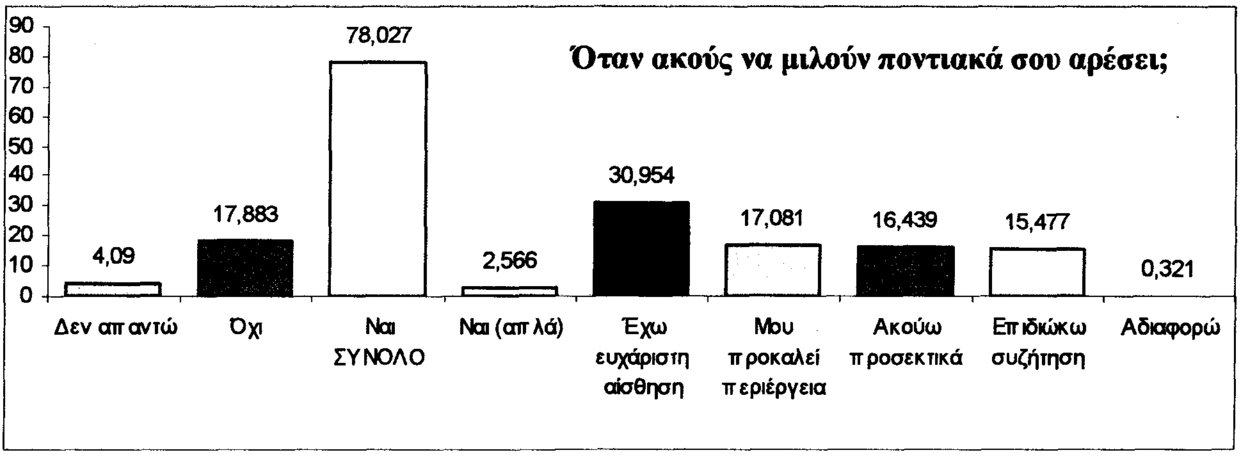

Πίνακας 87ος (ερώτηση 83η)

Αυτή η διαφοροποίηση απέναντι στην γλώσσα, μεταξύ κοινωνικής λειτουργικότητας και συναισθηματικής σύνδεσης με τη γλώσσα από την εθνοτοπική ομάδα της Δ΄ γενιάς οφείλεται στο γενονός ότι παύει να είναι κύριο μέσο επικοινωνίας και στη Β΄ γενιά και φυσικά και στη Γ΄.

Στις ερωτήσεις 58, 59, 60, 61, 62 και 63 ρωτήσαμε πώς αποκαλούν τους δικούς τους και οι τρεις γενιές (*Πίνακες 64ος, 65ος, 66ος*). [565] Και βέβαια φθίνει η χρησιμοποίηση ποντιακών επικλήσεων όσο προχωρούμε από τη Β΄ στη Δ΄ γενιά. Μόνο το 21,5% της Β΄ γενιάς χρησιμοποιεί επικλήσεις στην ποντιακή και πάντως όχι καθ' ολοκληρία (*Πίνακας 65ος*).

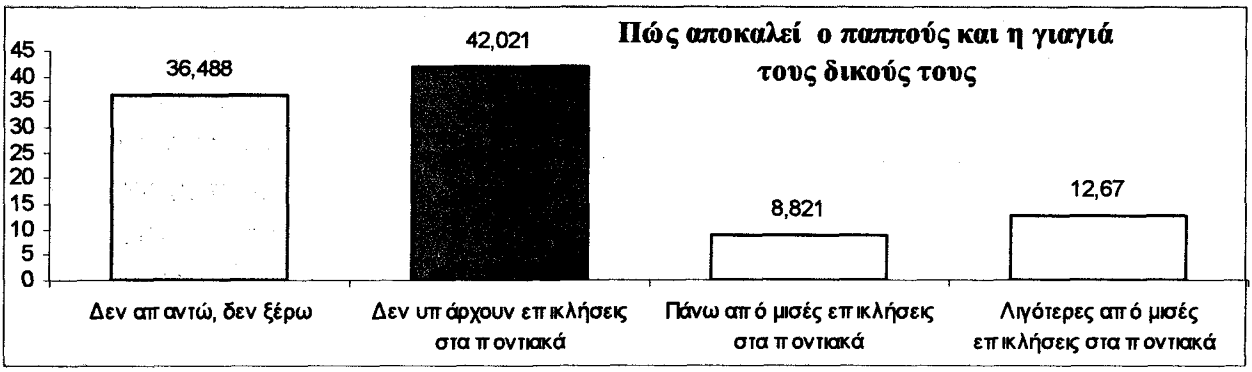

Πίνακας 65ος (ερωτήσεις 60η και 61η)

Το 12,6% της Γ΄ γενεάς κάνει χρήση των ποντιακών επικλήσεων με φθίνουσα διαβάθμιση (πίνακας 66ος) και το 13, 2% της Δ΄ γενιάς (*Πίνακας 64ος*)

---

[565] Επικλήσεις που αναφέρθηκαν στο Επίμετρο σελ.75-76

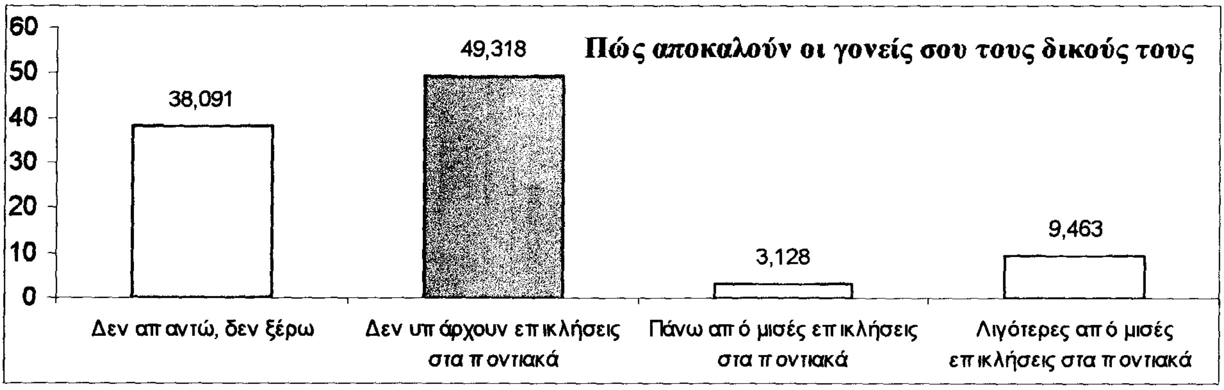

Πίνακας 66^{ος} (ερωτήσεις 62^{η} και 63^{η})

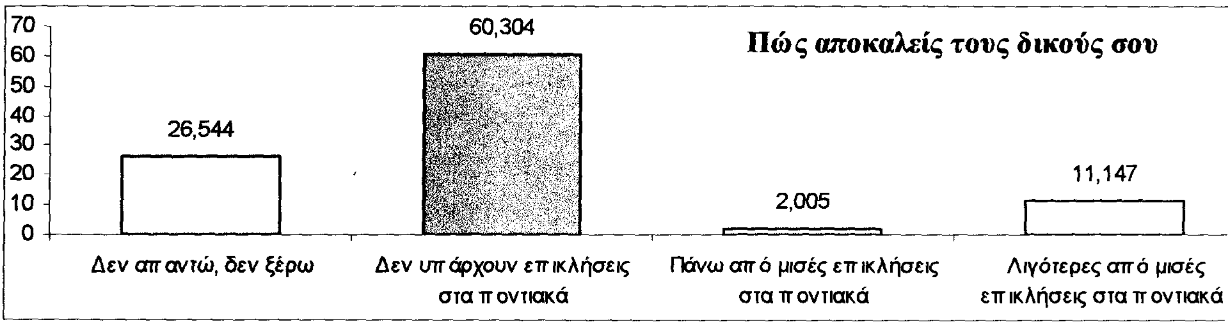

Πίνακας 64^{ος} (ερωτήσεις 58^{η} και 59^{η})

Από την πρώτη ματιά φαίνεται ότι υπάρχει επανάκαμψη στη χρήση των ποντιακών επικλήσεων από την Δ΄ γενιά, αλλά αυτό δε συμβαίνει διότι: 1^{ον}) Ο 64^{ος} πίνακας παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό (26,5%) στη στήλη: «Δεν ξέρω – Δεν απαντώ» και το μεγαλύτερο ποσοστό (60,3%) στη στήλη: «Δεν υπάρχουν ποντιακές επικλήσεις», σε σχέση με τον 66^{ο} πίνακα που αναφέρεται στους γονείς, όπου τα ποσοστά είναι αντίστοιχα 38% και 49,3% και τον 65^{ο} πίνακα, που αναφέρεται στους παππούδες, όπου παρουσιάζονται ποσοστά 36,5% και 42%. 2^{ον}) Οι επικλήσεις, όταν δεν είναι κοινωνικά αποδεκτές, αποτελούν σκωπτικό παρωνύμιο από το κοινωνικό περιβάλλον. Είναι ο λόγος που η Γ΄ γενιά, καθώς και η Β΄ γενιά, γίνονται προσεκτικές, θέλοντας να διαφυλάξουν και να προστατέψουν τη Δ΄ γενιά. Η Δ΄ γενιά απευθύνεται σε ανιόντες, όπου ο σκωπτικός κίνδυνος περιορίζεται και, εν πάση περιπτώσει, είναι αποδεκτός από τον ανιόντα στο βαθμό που είναι επιλογή του και έτσι μετέδωσε την επίκληση στον κατιόντα.

Η άποψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι στις θωπευτικές εκφράσεις οι ανιόντες, Β΄ και Γ΄ γενιά, χρησιμοποιούν την ποντιακή και το 57,1% της Δ΄ γενιάς ακούει τέτοιες.[566] (*Πίνακας 60^{ος}, ερώτηση 54^{η}: «Σου μιλούν*

---

[566] Πολλές από τις θωπευτικές εκφράσεις, που αναφέρει το δείγμα, είναι επιτιμητικές. Γεγονός που δείχνει σύγχυση στην κατάταξή τους εξ αιτίας του τρόπου και του χρόνου εκφοράς τους στο λόγο από τους ανιόντες. Βλ. επίμετρο σελ.72-73

χαϊδευτικά στα ποντιακά; 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ, ποιες φράσεις σου λεει, χαϊδευτικά, στα ποντιακά»)

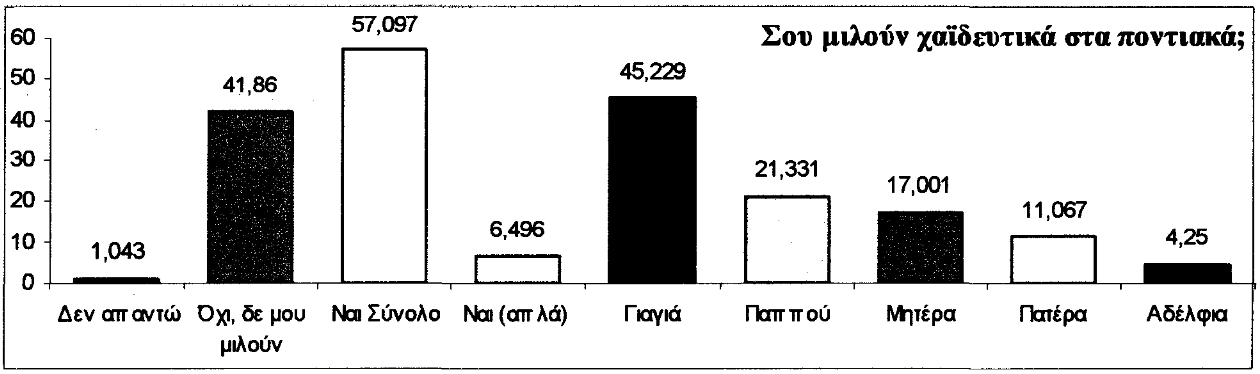

Πίνακας 60ος (ερώτηση 54η)

(Σημ.: Η στήλη Ναι-Σύνολο αναλύεται στις επόμενες για τις οποίες υπάρχουν πολλαπλές επιλογές)

Αντίστοιχα στις εκφράσεις επίπληξης είναι πιο προσεκτικοί οι ανιόντες και το ποσοστό της Δ΄ γενιάς, που ακούει επιτιμητικές εκφράσεις στα ποντιακά φθάνει το 30,6% (*Πίνακας 62ος, ερώτηση 56η: «Σε μαλώνουν στα ποντιακά: 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ, ποιες ποντιακές φράσεις σου λένε, όταν σε μαλώνουν»*).[567] Το προβάδισμα και στην θωπεία και στην επιτίμηση το έχει η γιαγιά (45,2% και 19,2%) ακολουθεί ο παππούς (21,3% και 8,2%), η μητέρα (17% και 8,3%) – μαλώνει περισσότερο από τον παππού, ο πατέρας (11,1% και 4,9%) και τα αδέλφια (4,3% και 2,1%).

Η ίδια η Δ΄ γενιά αρέσκεται στις θωπευτικές εκφράσεις και απορρίπτει τις επιτιμητικές, όπως είναι φυσικό, ωστόσο προτιμά οι θωπευτικές εκφράσεις να είναι στην ποντιακή. (*Πίνακας 61ος, ερώτηση 55η: «Σου αρέσει όταν σου μιλούν χαϊδευτικά στα ποντιακά;»*)

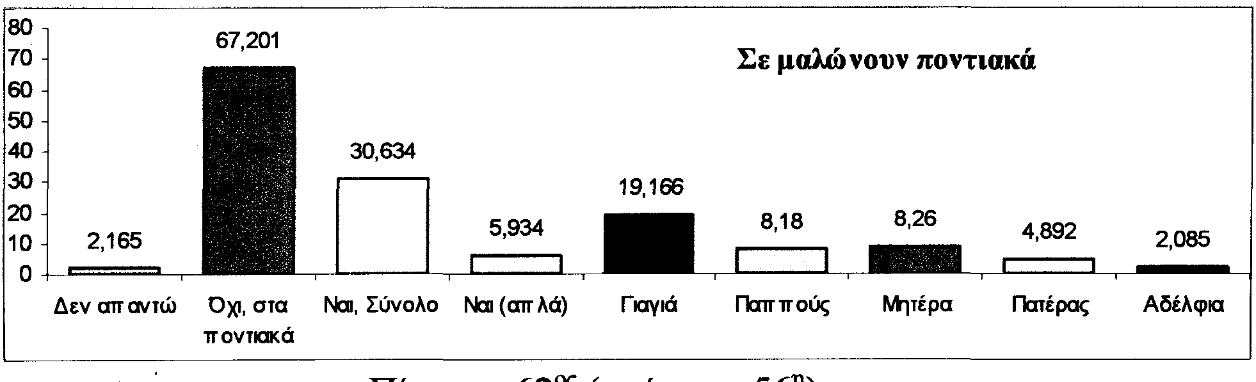

Πίνακας 62ος (ερώτηση 56η)

(Σημ.: Η στήλη Ναι-Σύνολο αναλύεται στις επόμενες με πολλαπλές επιλογές)

[567] Τις επιτιμητικές εκφράσεις που καταγράφθηκαν αναφέρονται στο Επίμετρο σελ.74-75

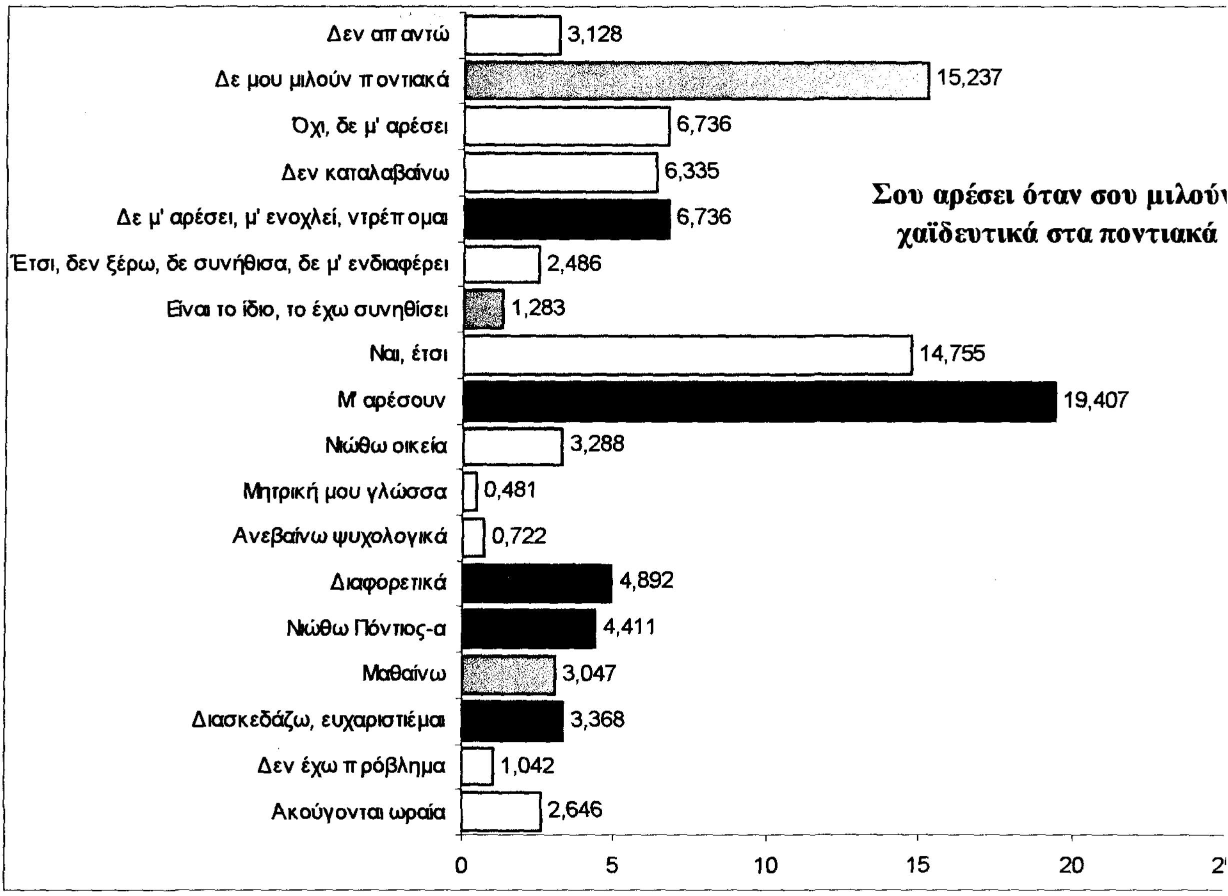

Πίνακας 61^{ος} (ερώτηση 55^{η})

Τις επιτιμητικές εκφράσεις δεν τις θέλει ούτε στην ποντιακή (*Πίνακας 63^{ος}*).

Παρόλο που το 57,7% του δείγματος καταλαβαίνει αρκετά καλά ή καλά την ποντιακή (*Πίνακας 40^{ος}*) μόνο το 16% την μιλά στο ίδιο επίπεδο(*πίνακας 41^{ος}*). Γεγονός που σημαίνει ότι η γλώσσα φθίνει, εφόσον παύει να είναι κοινωνική, παρόλο που υπάρχει συναισθηματική σύνδεση με αυτήν. Αν «*η ιστορία της γλώσσας ενός λαού είναι ιστορία του λαού αυτού*»[568] τότε η ιστορία του λαού ακολουθεί ανάλογη πορεία, διότι «*μια λέξη που δε λέγεται πια είναι νεκρή*».[569] Είναι λανθασμένη η αντίληψη ότι μια γλώσσα μπορεί να υπάρχει όταν δε μιλιέται, ακόμα είναι λανθασμένη η άποψη που «*...στηρίζεται επί της πεποιθήσεως ότι δια να ζή μία λέξις, ...αρκεί να γράφεται και ας μη λέγεται.*»[570] Οι αλλοιώσεις, αλλαγές, και παραβιάσεις των κανόνων της γλώσσας δε γίνονται τυχαία. Οφείλονται σε κοινωνικά αίτια που προκαλούν νέες κοινωνικές ανάγκες επικοινωνίας. Η κάθε παραβίαση ή παραφθορά ανήκει αυτόματα στη φυσική λειτουργία

[568] Δημ. Ε. Τοπαΐδη: «Η Ποντιακή Διάλεκτος» περ. «Αρχείο του Πόντου» παραρτ. 17, Αθήνα 1988, σελ, 13
[569] Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 34
[570] Μανόλης Τριανταφυλλίδης: « Ξενηλασία ή Ισοτέλεια: μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής» Άπαντα, τομ. Α΄ Θεσσαλονίκη 1963 σ. 45

του συστήματος, άρα για να υπάρξει μέλλον πρέπει να περιληφθεί στη γραμματική.[571]

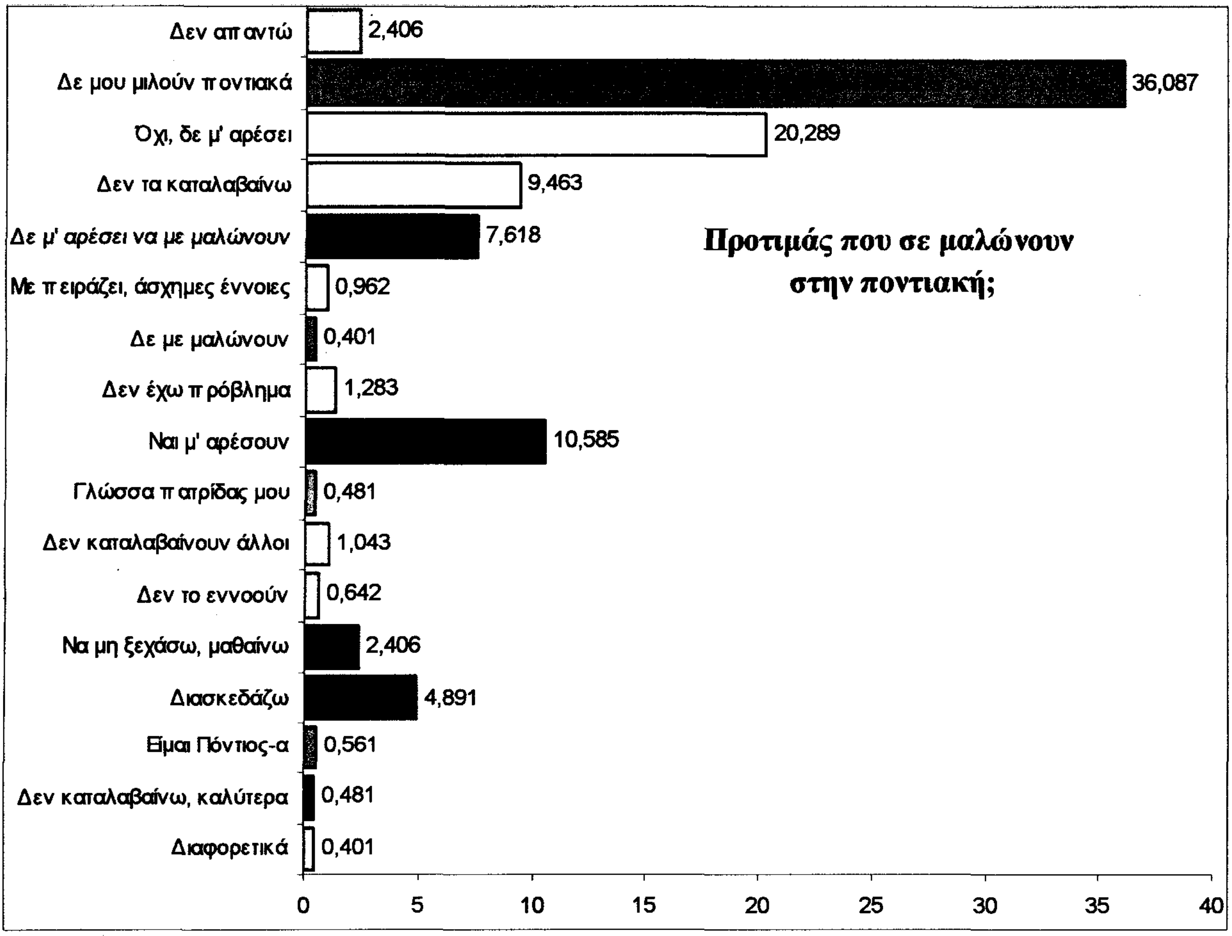

Πίνακας 63ος (ερώτηση 57η)

Πολύ περισσότερο γιατί εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με γλώσσα ξένη προς αυτή που χρησιμοποιείται από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, αλλά για μια ελληνική διάλεκτο. Και δεν υπάρχει ο κίνδυνος σύμφωνα με την άποψη ότι οι γλωσσικές αλλαγές εκφράζουν κοινωνικές αλλαγές, που με τη σειρά τους απειλούν τα προνόμια κοινωνικών ομάδων. Πάντως αποτελεί κοινωνικό μύθο η ταύτιση της γλωσσική αλλαγή με την παρακμή,[572] γιατί εδώ δεν έχουμε απώλεια μιας ξεχωριστής γλώσσας, αλλά απώλεια ενός ελληνικού γλωσσικού ιδιώματος. Άλλωστε η συγκεκριμένη εθνοτοπική ομάδα δεν έχει κάποια προνόμια διάφορα παρά αυτό της ιστορικής συνέχειας ενός ελληνισμού, που λησμονιέται και ως τέτοιος συρρικνώνεται.

---

[571] Roman Jakobson: " Essais de linguistique gènèrale " I , Les fondations du lagage , εκδ Les èditions de Minuit, Paris 1963 I et III, σημ 6 σελ. 97. στο Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 31

[572] Άννα Φραγκουδάκη :"Γλώσσα και Ιδεολογία" Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987, σελ. 32

2. Μουσική Παράδοση

Εκείνη όμως που φαίνεται να λειτουργεί και να διατηρείται ζωντανή, και δια μέσου αυτής και η γλώσσα, είναι η ποντιακή μουσική έκφραση, αφού «*το ποντιακό γλέντι και οι ποντιακοί χοροί είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο αυθόρμητης διοργάνωσης*».[573] Παρόλο που «*ο Πόντιος έχει ανεπτυγμένο σε μεγάλο βαθμό το μουσικό συναίσθημα, και ως εκ τούτου δε χρειάζεται, στη μουσική του επικοινωνία, το λόγο, σαν επιπρόσθετο μέσο μουσικής κατανόησης*»[574] και το γλέντι μπορεί να στηθεί μόνο με τον οργανοπαίχτη,[575] ο λόγος υπάρχει στο 75% των μουσικών κομματιών.[576] Οι τρεις παράμετροι ποντιακής μουσικής έκφρασης η ποίηση, ο χορός και η μουσική οργανική έκφραση αποτελούν το τρίπτυχο της λαϊκής παράδοσης. Αποτελεί διακριτό πολιτισμικό χαρακτηριστικό, στο οποίο πρωτεύοντα ρόλο έχει το όργανο και ανάλογο ρόλο ο λόγος και ο χορός.

Ανάμεσα στην ποντιακή και την ελλαδική μουσική δεν υπάρχει καμία αλληλεπίδραση, και αυτό καθιστά την ειδοποιό διαφορά με τις άλλες ελλαδικές μουσικές εκφράσεις, αλλά συγγενεύει με τους αρχαιοελληνικούς χορούς και ιδιαίτερα με εκείνους τους χορούς που ήταν γεμάτοι «οργασμό» και παράγονταν μουσικά με τους αρχαίους «αυλούς», οι οποίοι έχουν το ίδιο σύστημα μουσικής παραγωγής με το ποντιακό «τουλούμζουρνά» ή «άσκαυλο», τον αυλό ή ζουρνά.[577]

Η λύρα αποτελεί το κύριο όργανο της ποντιακής μουσικής. Η ποντιακή λύρα και το μουσικό σύστημα δημιουργούν μια αλληλεξάρτητη σχέση, από την οποία διαμορφώνεται και μορφοποιείται η ποντιακή μουσική, η οποία έχει μοναδικά ακούσματα.[578]

Ο άσκαυλος και ο αυλός ήταν όργανα ανοικτού χώρου και συνοδεύονταν με από το νταούλι,[579] ενώ η λύρα ή «κεμεντζές» ήταν όργανο κλειστού

---

[573] Θ. Αγαθαγγελίδης : «Πώς βλέπουν οι ξένοι τη Μουσική ζωή των Ποντίων» Πρακτικά Β΄ Παγκ. Συνεδρίου σελ.234

[574] Άαρενς Κρίστιαν : «Η μουσική ζωή των Ποντίων» περ. Hellenika 1981 από Θ. Αγαθαγγελίδης : «Πώς βλέπουν οι ξένοι τη Μουσική ζωή των Ποντίων» Πρακτικά Β΄ Παγκ. Συνεδρίου σελ.239

[575] Οι Πόντιοι αγαπούν περισσότερο την ενόργανη μουσική απ' ότι τη μουσική με τραγούδι ή μόνο τραγούδι Άαρενς Κρίστιαν ό.π. σελ.234 και 239

[576] Άαρενς Κρίστιαν ό.π. σελ. 239

[577] Θ. Αγαθαγγελίδης : «Πώς βλέπουν οι ξένοι τη Μουσική ζωή των Ποντίων» Πρακτικά Β΄ Παγκ. Συνεδρίου σελ. 235

[578] Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στο παίξιμο της λύρας, του τρίχορδου οργάνου, είναι η ταυτόχρονη ή παράλληλη ήχηση δυο μελωδικών γραμμών που απέχουν μεταξύ τους κατά τέσσερις φθόγγους. - Π. Γαϊτανίδης: «Η ποντιακή λύρα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 99,100

[579] Ο αυλός στο Πόντο είναι μικρότερος του αυλού του υπόλοιπου ελληνικού χώρου. Ομολογία Σιαμίδη Ιωάννη, Ποντίου Α΄ γενιάς, κατοικεί στο Ροδοχώρι Ημαθίας, ικανού μουσικού με αυλό.

χώρου. Με την τεχνολογική εξέλιξη, η λύρα, και εφόσον ακούγεται με τη βοήθεια της ηλεκτρονικής και σε ανοικτούς χώρους, παραγκωνίζει τον αυλό, ο οποίος τείνει να χαθεί, γίνεται κυρίαρχο όργανο. Η δομή της λύρας δεν επιτρέπει την αλλοίωση του αρχικού χαρακτήρα ή τη μορφολογική δομή της παραγόμενης μουσικής, και έτσι διατηρείται η παραδοσιακή μουσική έκφραση, παρά τους όποιους νεωτερισμούς.[580]
Μεταξύ οργανοπαίκτη και χορευτών υπήρχε μια συνάφεια. Ο οργανοπαίκτης δεν ήταν παθητικός, αλλά συμμετείχε δημιουργικά.[581] Τοποθετημένος στο κέντρο του χορού, ο οποίος αποτελούσε κλειστό κύκλο,[582] διαλέγονταν μουσικά με τους χορευτές. Σήμερα η τεχνολογία τον καθιστά πιο παθητικό και επιβάλλει τον τραγουδιστή.

Η ανάπτυξη της ποντιακής μουσικής ανάγεται στα βυζαντινά χρόνια με την εμφάνιση των ακριτικών τραγουδιών.[583] Οι βασικοί ρυθμοί του ποντιακού τραγουδιού είναι δύο : ο πεντάσημος ή 5/8 και ο εννεάσημος ή 9/8,[584] ενώ ο στίχος, συνήθως, είναι ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος, η τομή του οποίου γίνεται στην όγδοη συλλαβή. Συναντούμε ιαμβικό δωδεκασύλλαβο και σπάνια τροχαϊκά μέτρα, όπως τροχαϊκό επτασύλλαβο.[585] Κατά το περιεχόμενό τους διακρίνονται σε ιστορικά, ακριτικά, της αγάπης, του γάμου, της ξενιτιάς, νανουρίσματα, θρησκευτικά, της φύσης, παραλογίες, σατιρικά κ.ά., [586] όπως και τα υπόλοιπα ελληνικά δημοτικά τραγούδια, με τα οποία συναποτελούν το δημοτικό τραγούδι των Ελλήνων και

[580] Γαϊτανίδης: «Η ποντιακή λύρα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 99,100

[581] Θ. Αγαθαγγελίδης : «Πώς βλέπουν οι ξένοι τη Μουσική ζωή των Ποντίων» Πρακτικά Β΄ Παγκ. Συνεδρίου σελ. 238

[582] Δεν είναι κυκλικοί οι χοροί Κοτσαγγέλ', Κότσ' Χαιρενίτσα, Λατσίνας, Εμπροπίσ' και Σέρα..Δημ. Στ. Κουτσογιαννόπουλος : «Οι Ποντιακοί χοροί» Αρχείον Πόντου Αθήναι 1966, τομ. 28ος, 82 - Ι. Ταϊγανίδη «Παράδοση και νεολαία» Πρακτ. Α΄ παγκ. Ποντ. Συνεδρίου σελ. 242

[583] Ο Λίνος Πολίτης υποθέτει βάσιμα ότι ο φυσιολογικός χώρος της δημιουργίας των ακριτικών τραγουδιών είναι ο Πόντος και η Καππαδοκία απ' όπου διαδόθηκαν στην υπόλοιπη Ελλάδα Θ.Γεωργιάδης «Το Δημώδες Άσμα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 92. -Στ. Ι. Ευσταθιάδης : « Τα Τραγούδια του Ποντιακού Λαού» εκδ. Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1992, σελ 33.- Π. Γαϊτανίδης: «Η ποντιακή λύρα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 99

[584] Ν. Ζουρνατζίδης: « Οι Ποντιακοί Χοροί» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 98

[585] Στ. Ι. Ευσταθιάδης : « Τα Τραγούδια του Ποντιακού Λαού» εκδ. Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1992, σελ 30.- Θ. Γεωργιάδη : «Το δημώδες άσμα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ. 93

[586] Γ. Κακουλίδης: Το Δημοτικό τραγούδι του Πόντου και η Διάσωσή του» Πρακτ. Β΄ παγκ. Ποντ. Συνεδρίου Θεσσαλ. 1998 σελ.251. - Στ. Ι. Ευσταθιάδης : « Τα Τραγούδια του Ποντιακού Λαού» εκδ. Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1992, σελ 33

φανερώνουν «την αδιάσπαστη συνέχεια του Ελληνισμού και την προσήλωσή των Ελλήνων ... στην ιδέα του έθνους μέσω της γλώσσας».[587]
Πώς φθάνει στη Δ΄ γενιά η ποντιακή μουσική έκφραση και κατά πόσο βρίσκει απήχηση;
Το 67,7% του δείγματος ακούει ποντιακά τραγούδια *(πίνακας 46^{ος}, ερώτηση 42^{η}: Ακούς ποντιακά τραγούδια; 1.ΟΧΙ 2. ΝΑΙ που;)* σε διάφορους χώρους και γεγονότα κύρια όμως στο σπίτι, όπου υπάρχει δισκοθήκη ή κασετοθήκη με ποντιακή μουσική σε ποσοστό 51,7% (*πίνακας 47^{ος}, ερώτηση 43^{η}: Έχετε στο σπίτι σας δισκοθήκη ή κασετοθήκη με ποντιακά τραγούδια;*).

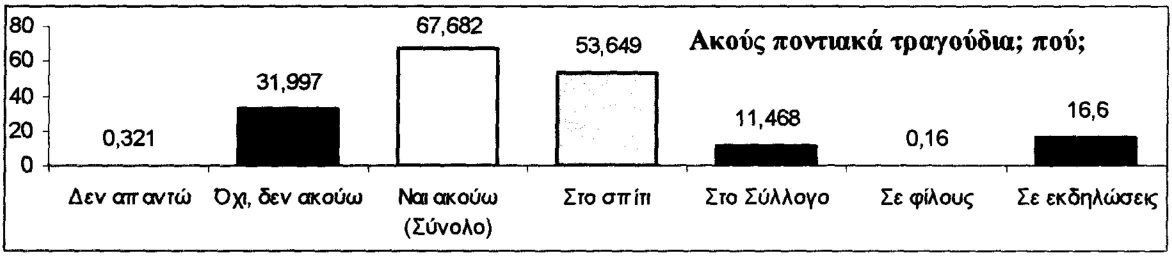

Πίνακας 46^{ος} (ερώτηση 42^{η})
(Σημ.: Η στήλη του συνόλου Ναι ακούω αναλύεται με πολλαπλές επιλογές)

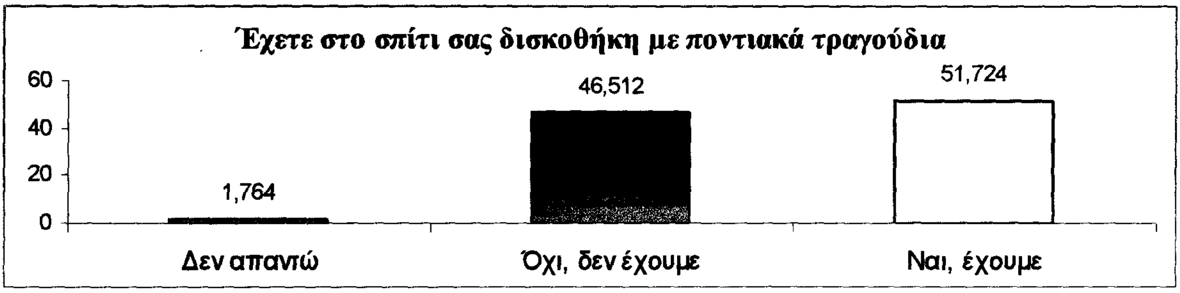

Πίνακας 47^{ος} (ερώτηση 43^{η})

Ακούσματα ποντιακής μουσικής έχει το σύνολο, σχεδόν, του δείγματος (*πίνακας 54^{ος}, ερώτηση 49^{η}: Ακούς μόνο έμμεσα ποντιακά τραγούδια, όταν ακούν οι άλλοι;*), παρόλο που το 50,7% ακούει ποντιακή μουσική μόνο έμμεσα. Το 45,8% προκαλείται στο άκουσμα, ενώ το 41,9% ενεργεί προς την πρόκληση του ερεθίσματος (*Πίνακας 53^{ος}, ερώτηση 48^{η}: Βάζεις μόνος σου στο γραμμόφωνο ή το μαγνητόφωνο ποντιακά τραγούδια;*)

[587] Αθ. Ε. Καραθανάσης «Η τρίσημη ενότητα του Ελληνισμού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 89

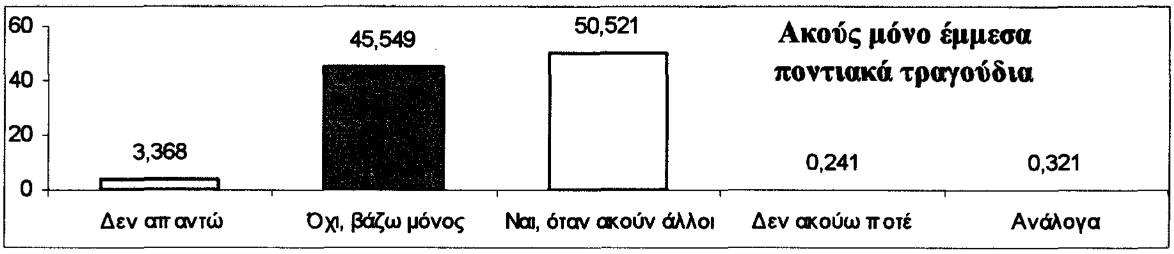

Πίνακας 54ος (ερώτηση 49η)

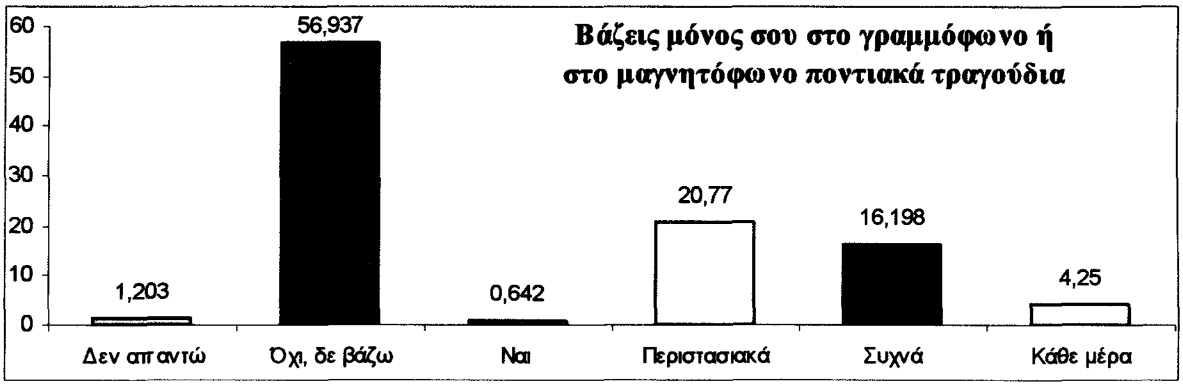

Πίνακας 53ος (ερώτηση 48η)

Το 39,2% του δείγματος γνωρίζει κάποιο τραγούδι (*πίνακας 115ος, ερώτηση 105η: «Ποια παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια ξέρεις;»*),από το οποίο το 10,4% ξέρει κάποιο τραγούδι χωρίς να αναφέρει τίτλο, το 14% αναφέρει ένα τίτλο, το 8% αναφέρει δύο τίτλους, τρεις τίτλους τραγουδιών καταγράφει το 4,3%, τέσσερις τίτλους το 1,7% και πάνω από πέντε τίτλους το 0,7%. Από τους 92 τίτλους τραγουδιών που αναφέρονται,[588] οι δεκαεννιά είναι τίτλοι παραδοσιακών τραγουδιών, οι υπόλοιποι είναι τραγούδια της τρίτης περιόδου,[589] μετά τον ξεριζωμό του '22. Το δημοφιλέστερο των τραγουδιών είναι αυτό, της γ΄ περιόδου, που υμνεί την Μάνα, με τίτλο «Η μάνα εν χρίον νερόν».[590] Έπεται το τραγούδι της β΄ περιόδου, που αναφέρεται στην πυρκαγιά του θέρετρου της Ορντούς, Τσάμπασιν, το οποίο αποκτά μια διαφορετική σημασία, μετά την καταστροφή του Πόντου, και συμβολίζει τον ίδιο τον Πόντο.[591]

---

[588] Είδε επίμετρο σελ.76-77

[589] Η α΄ περίοδος αναφέρεται από τον 8ο αιώνα μ.Χ. έως την άλωση της Τραπεζούντας 1461μ.Χ., η β΄ περίοδος μέχρι το 1922 και η γ΄ περίοδος από το 1922 μέχρι σήμερα Π.Α.Γαϊτανίδης: «Η ποντιακή Λύρα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996, σελ.99. Ο Στάθης Ευσταθιάδης αναφέρει την ένα

[590] Αναφέρεται 151 φορές. Δημιουργία, στίχοι και μουσική, του Β. Τσανάκαλη

[591] Το τραγούδι δημιουργήθηκε μετά την πυρκαγιά του Τσάμπασιν στα 1913. Παρουσιάζει έντονα τον χαλασμό όλων των κοινωνικών τάξεων, «..τρανοί, μικροί, φτωχοί, ζεγκοίν, όλ' κάθονταν και κλαίγνε...» γιατί «εκάεν το Τσάμπασιν...» και «...και ν' εκεί τιδέν 'κ' επέμνεν μοναχόν σαχτάρ» Στάθης Ευσταθιάδης: « Τα Τραγούδια του Ποντιακού Λαού» εκδ. Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1992, σελ 370

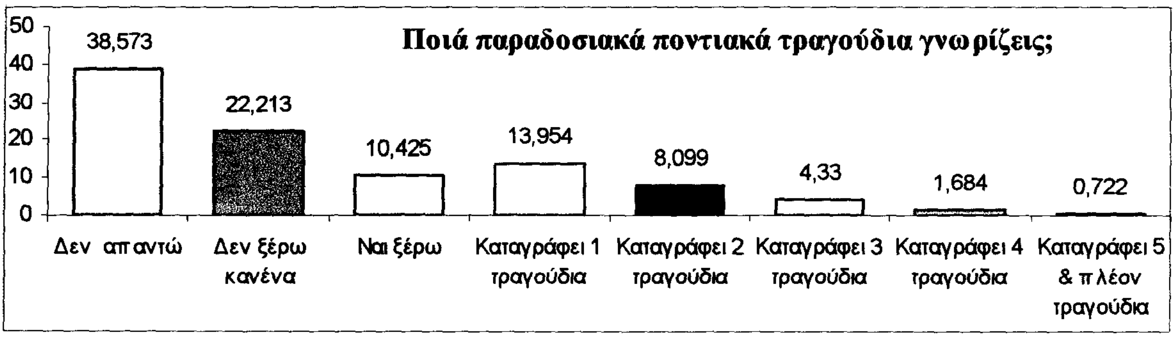

Πίνακας 115^{ος} (ερώτηση 105^{η})

Συμμετοχή σε διαδικασία χορωδιακή έχει μόνο ένα 10,3% και το 9% δηλώνει ότι του άρεσε η συμμετοχή, ενώ το 32,3% δεν είχε την ευκαιρία να συμμετέχει. Το 17% αισθάνεται ότι δεν τα καταφέρνει και το 29,6% δεν αισθάνεται την ανάγκη ή δεν ενδιαφέρεται για συμμετοχή του σε χορωδία. Συνολικά το 86,4% δεν έχει συμμετάσχει σε σκηνική ποντιακή μουσική παρουσία. (*πίνακας 82^{ος}, ερώτηση 78^{η}: Συμμετείχες σε ποντιακή χορωδία;*) Το 30,2% δηλώνει ότι έχει παρακολουθήσει ποντιακή χορωδία και το 26,3% αυτών του άρεσε το άκουσμα, ενώ το 1% δεν του άρεσε Το 37,5% δεν του δόθηκε η ευκαιρία να παρακολουθήσει, από τους οποίους το 31,1% εκφράζει επιθυμία να παρακολουθήσει χορωδία. Το 22,4% δεν αρέσκεται ή δεν θέλει να παρακολουθήσει. Συνολικά το 66,6% δεν έχει παρακολουθήσει σκηνική ποντιακή μουσική παρουσία. (*Πίνακας 83^{ος}, ερώτηση 79^{η}: Παρακολούθησες ποντιακή χορωδία;*)

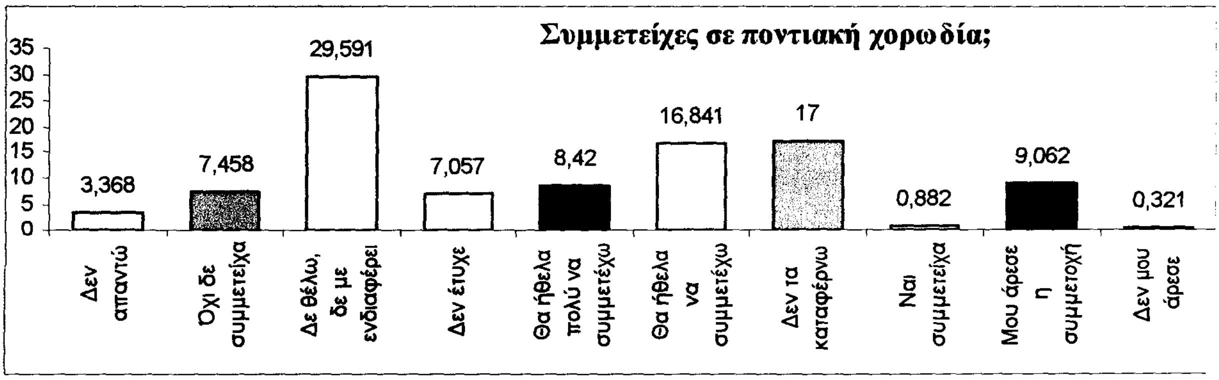

Πίνακας 82^{ος} (ερώτηση 78^{η})

Η επίδραση του τραγουδιού στον ψυχισμό του δείγματος είναι έντονη. Το 56% φορτίζεται συναισθηματικά όταν ακούει ποντιακά τραγούδια. (*πίνακας 55^{ος}, ερώτηση 50^{η}: «Τα συναισθήματά σου είναι διαφορετικά, όταν ακούς ποντιακά τραγούδια σε σχέση με το όταν ακούς άλλα τραγούδια; 1.Όχι 2.Ναι πώς αισθάνεσαι;*).

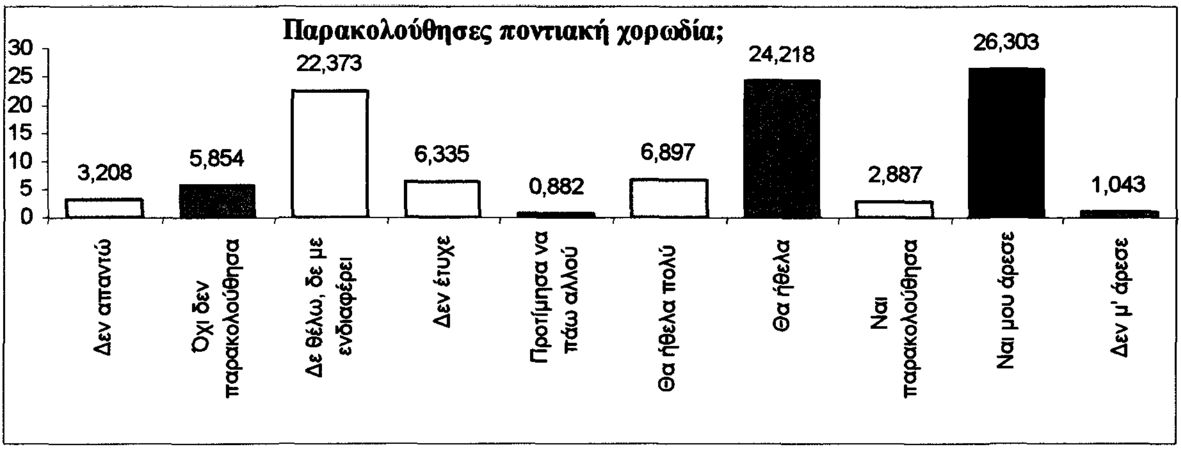

Πίνακας 83ος (ερώτηση 79η)

Συγκίνηση, περηφάνια, νοσταλγία, λύπη, χαρά, είναι συναισθήματα που δημιουργούνται με το άκουσμα των ποντιακών τραγουδιών. *«Θυμάμαι τον παππού και τη γιαγιά, για τον ξεριζωμό και λυπάμαι πολύ», «Το παλμό της λύρας πολύ έντονα μέσα μου», «Ευτυχία, συγκίνηση, χαρά και συγχρόνως λύπηση από τους στίχους των τραγουδιών», «Αισθάνομαι μια ανατριχίλα και (δεν ξέρω γιατί) νοσταλγία», «Πιο Πόντιος και νομίζω ότι η ψυχή μου πετάει», «Πολύ καλά, νιώθω τη ρίζα μου», «Δεν μπορώ να το εξηγήσω, αλλά νιώθω διαφορετικά», «Χαρά αγαλλίαση και περηφάνια», «Αισθάνομαι θαυμάσια, γιατί όταν ακούω ποντιακά τραγούδια στην ψυχή μου υπάρχει η γαλήνη και η ηρεμία κάτι που δεν το βρίσκω ακούγοντας άλλα τραγούδια», «Όταν ακούω ποντιακά τραγούδια σε κάποια εκδήλωση ή σε γλέντι το θέμα το παίρνω πατριωτικά, ενώ όταν ακούω άλλα τραγούδια έχω περισσότερο κέφι», «Τρέμω με το ρυθμό της μουσικής», «Δέος για την αρχαία γλώσσα και την Ποντιακή ιστορία», «Πιο λυπημένη. Δεν μπορώ να περιγράψω. Μόνο αν είσαι Πόντιος μπορείς να το καταλάβεις αυτό» «Βράζει το αίμα μου`. Ανατριχιάζω.», «Προσέχω για να μάθω τα λόγια κι όταν τα καταλαβαίνω υπάρχει μεγάλη συναισθηματική φόρτιση», «Αισθάνομαι περίεργα και κατά κάποιο περίεργο τρόπο και λόγο δακρύζω».*[592]

Το 82,8% έχει βρεθεί σε ποντιακό γλέντι (*πίνακας 103ος, ερώτηση 96η: «Έχεις βρεθεί σε γλέντι ποντιακό; 1. Όχι 2. Ναι, εκτός από ποντιακή μουσική ακούστηκε άλλη μουσική; α. Όχι β. Ναι, αν ναι πόσα τραγούδια στα 10 ήταν ποντιακά;»*), όπου το ποντιακό τραγούδι κυριαρχεί χωρίς να αποκλείονται μη ποντιακά ακούσματα.

---

[592] Περισσότερα στο επίμετρο σελ. 35-37

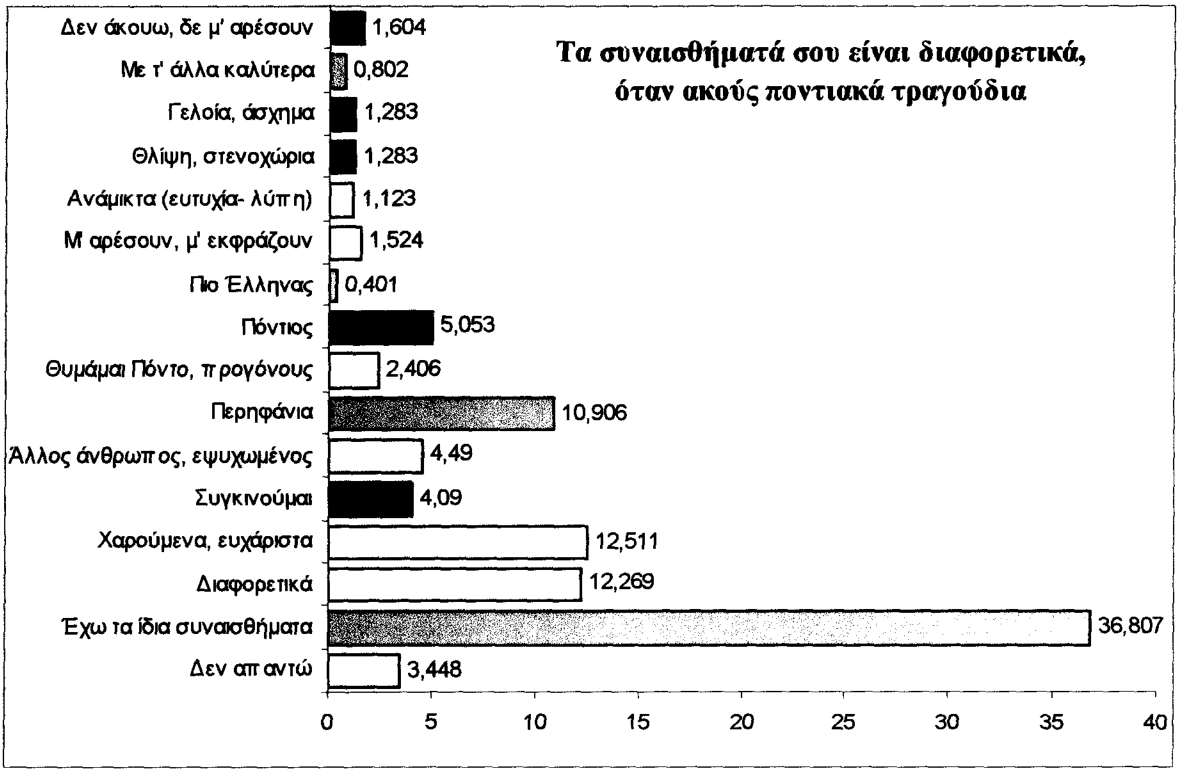

Πίνακας 55^{ος} (ερώτηση 50^{η})

Πίνακας 103^{ος} (ερώτηση 96^{η})

Στο ποντιακό χορό συμμετέχει το 58,3% (*πίνακας 28^{ος}, ερώτηση 25^{η}: «Αν ακούσεις ποντιακό χορευτικό σηκώνεσαι να χορέψεις; 1.Όχι 2. Ναι , σε ενδιαφέρει που βρίσκεσαι και ποιοι είναι γύρω σου; α. Όχι β. Ναι»*). Αυθόρμητα συμμετέχει το 39,8%, ενώ το 15% συμμετέχει στο χορό όταν το περιβάλλον είναι οικείο. Γνώστες του ποντιακού χορού είναι το 62,7% (*Πίνακας 24^{ος}, ερώτηση 21^{η}: «Χορεύεις ποντιακούς χορούς; 1.Ναι, γιατί 2. Όχι, γιατί»*) δηλαδή ένα ποσοστό 4,4% , ενώ γνωρίζει να χορεύει, έχει αναστολές στο να το κάνει. Ωστόσο τα συναισθήματα του 56,2% φανερώνουν

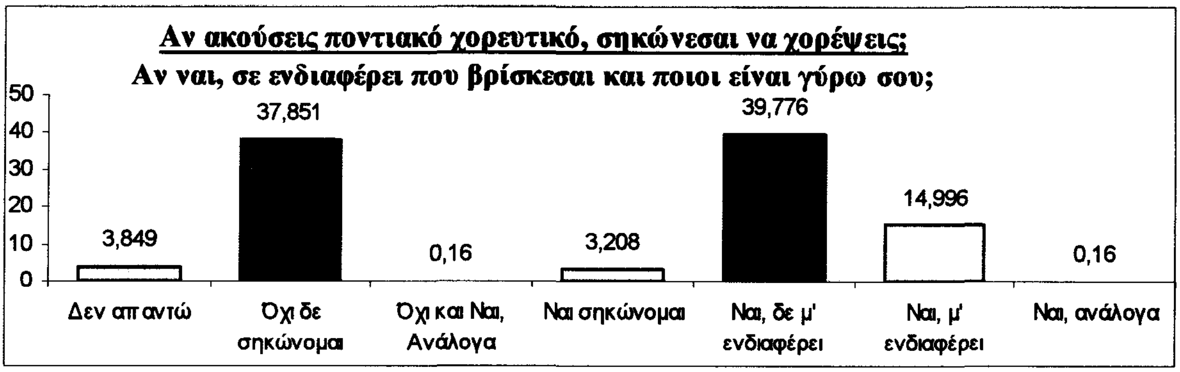

Πίνακας 28ος (ερώτηση 25η)

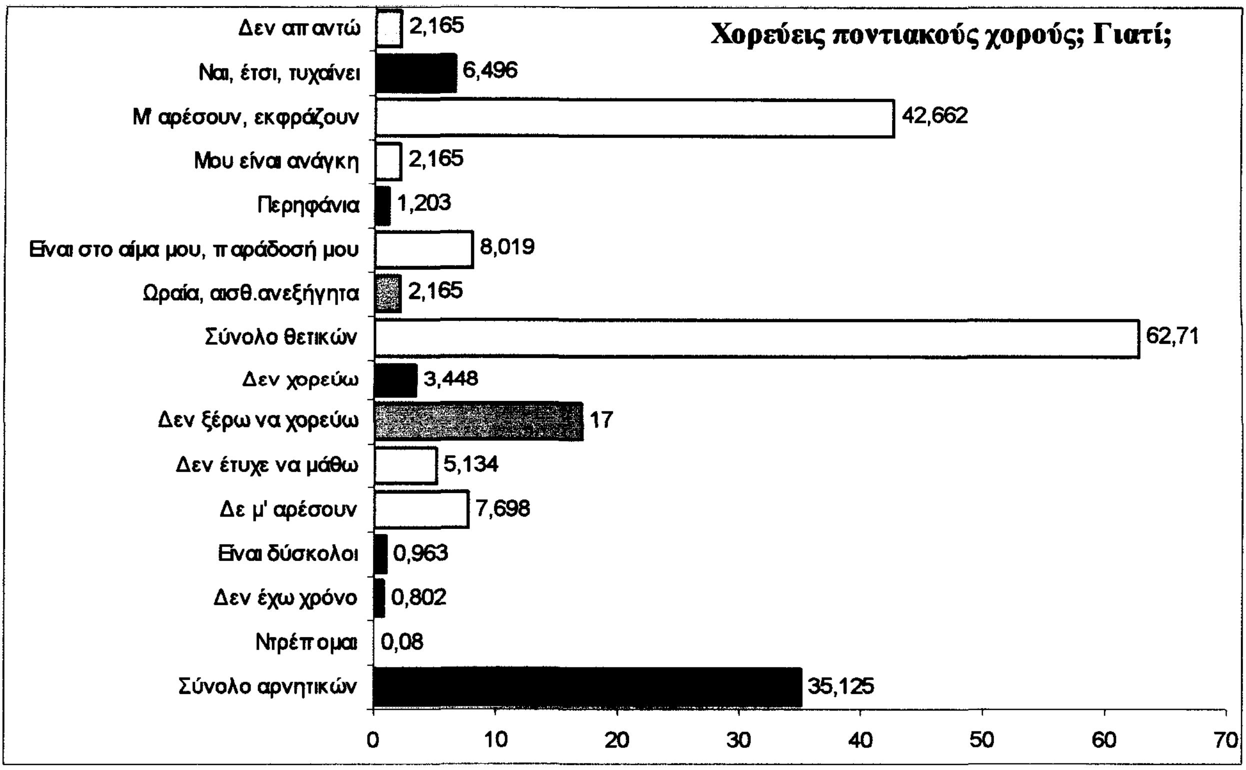

Πίνακας 24ος (ερώτηση 21η)

την εγγενή σχέση με την Πόντο και δια μέσου του χορού. «*Ναι* (χορεύω) *γιατί έχουν ρυθμό ζωντάνια και δεν μπορώ να αντισταθώ στο κάλεσμά τους», «Είναι ανάγκη και ξυπνά το προγονικό μου ένστικτο», «Αισθάνομαι και καταλαβαίνω από που είμαι και ένα συναίσθημα που δεν μπορώ να το εξηγήσω τόσο καλά», «Γιατί είναι ωραίοι χοροί και είναι και πατριωτικοί», «Πιστεύω ότι οι ποντιακοί χοροί είναι απ' τους πιο τρανταχτούς και παραδοσιακούς χορούς. Εκτός από' αυτό ξυπνάει μέσα μου το ποντιακό στοιχείο», «Γιατί νιώθω την ανάγκη να διατηρήσω τις ρίζες μου», «Γιατί θέλω να διατηρήσω την ποντιακή κληρονομιά», «Στο σώμα μου κυλάει ποντιακό αί-*

μα», «Γιατί είναι τρόπος έκφρασης και μου δίνει την αίσθηση της Ποντιακής περηφάνιας», είναι απαντήσεις που δόθηκαν στην 21η ερώτηση. [593]

Ανάλογα είναι τα συναισθήματα που αναφέρονται στην αντίστοιχη ερώτηση και σε αντιπαραβολή του ποντιακού χορού με άλλους χορούς μη ποντιακούς *(πίνακας 31ος, ερώτηση 28η: Τα συναισθήματά σου είναι διαφορετικά, όταν χορεύεις ποντιακούς χορούς σε σχέση με το όταν χορεύεις κάποιους άλλους; 1.Όχι 2.Ναι, σε τι διαφέρουν;)*. Το 37,4% αισθάνεται το έχει το ίδιο συναίσθημα με όλους τους χορούς. Το 1,2% προτιμά τους μη ποντιακούς χορούς. Το 10,7% δεν απαντά ή δεν ξέρει. Το 50,7% αισθάνεται διαφορετικά, διακατέχεται από συγκίνηση, περηφάνια, νόστος ή από χαρά και κέφι. *«Στους ποντιακούς χορούς νιώθω κάτι να τρέχει στις φλέβες μου», «Νιώθω περήφανος για τη φυλή μας, ενώ για άλλους όχι», «Στους ποντιακούς χορούς βράζει το αίμα μου, βγαίνει κάτι που δεν μπορώ να το γράψω ή να το περιγράψω. Είναι ένα συναίσθημα καταπληκτικό», «Αισθάνομαι αλλιώς. Τώρα το ίδιο είναι να χορεύεις rave και ποντιακά;», «Γιατί νιώθω πως χορεύω τους χορούς των προγόνων μου», «Όταν χορεύεις ποντιακά οφείλεις να σέβεσαι, όταν χορεύεις όμως rave πωρώνεσαι», «Με ενθουσιασμό λόγω των ριζών μου» «Νιώθω κάτι να χτυπάει στα σωθικά μου», «Η μουσική με κάνει ορισμένες φορές να δακρύσω, όταν θυμάμαι τη Γενοκτονία», «Διαφέρουν στο ότι χορεύοντας έναν ποντιακό χορό, πηγάζει μέσα από την καρδιά σου η υπερηφάνεια για την καταγωγή των προπάππων σου», «Διαφέρει πολύ και σε ξεσηκώνουν, σε ανεβάζουν και έχεις κέφια και είσαι περήφανος που είσαι Πόντιος» «Διαφέρουν σε πολλά και σε ξεσηκώνουν και σε ανεβάζουν και είσαι περήφανος για τον εαυτό σου που είσαι Πόντιος», «Γιατί είμαι Πόντιος και νιώθω ότι χορεύω το δικό μου χορό, κάτι που είμαι δεμένος», «Όταν χορεύω ποντιακούς χορούς συγκινούμε γιατι μου θυμίζουν τη ζωή των προγόνων μου», «Όταν χορεύω ποντιακά με εκφράζουν και το νιώθω αυτό».*[594]

Η λειτουργία του χορού στη συναισθηματική μεταλλαγή που διερευνάται με την 29η ερώτηση (: *«Βρίσκεσαι σε ένα χορό και δεν έχεις κέφι, ποιο είδος χορού θα μπορούσε να σου κάνει το κέφι 1. Ένας ξενικός 2. Ένας ελληνικός, ποιος, συγκεκριμένα, χορός;» Πίνακας 30ος*), η οποία δείχνει ότι το 24,7% έχει επήρειες ξενικές, το 65,4% διατηρεί σύνδεση με την ελληνική παράδοση και το 2,6% παλινδρομεί.

---

[593] Περισσότερες απαντήσεις στο επίμετρο σελ.27-28

[594] Περισσότερες απαντήσεις στο επίμετρο σελ. 29- 31

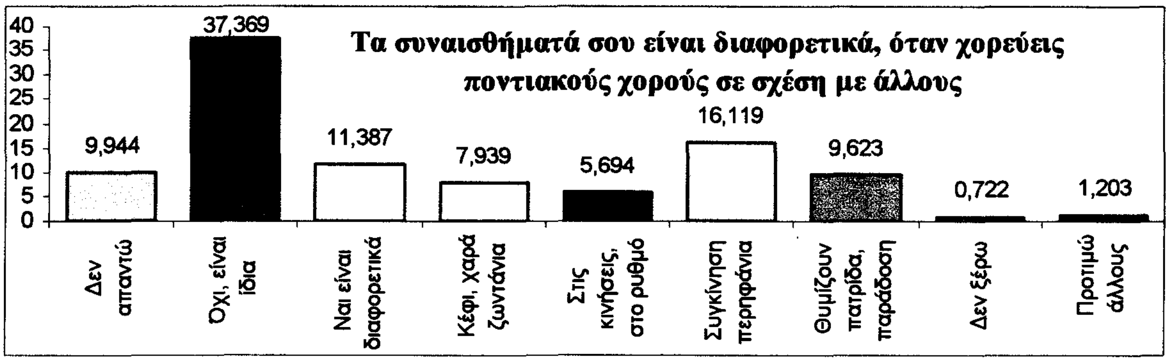

Πίνακας 31^{ος} (ερώτηση 28^{η})

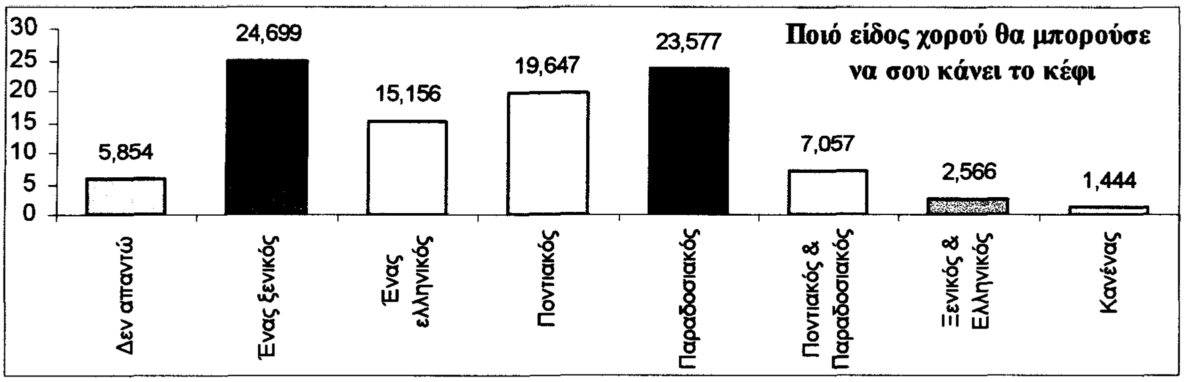

Πίνακας 30^{ος} (ερώτηση 27^{η})

Το 26,7% έχει συναισθηματική σύνδεση με τον ποντιακό χορό, αν μέσα στην έννοια του παραδοσιακού εντάσσεται και ο ποντιακός τότε το ποσοστό τείνει στο όριο του 65,4%.

Παρόλο που ως γνώστης των ποντιακών χορών δηλώνει το 62,7%, το 78,2% αναφέρει ονομασία χορού [595](*Πίνακας 25^{ος}, ερώτηση 23^{η}: «Γράψε την ονομασία των ποντιακών χορών που γνωρίζεις;»*) και το 93,7% γνωρίζει ή έχει επαφή με τον ποντιακό χορό.

Το 59,3% γνωρίζει τις ονομασίες των χορών που ξέρει να χορεύει, όμως υπάρχει και το 34,3% του δείγματος που ενώ γνωρίζει να χορεύει κάποιους χορούς δεν ξέρει την ονομασία τους (*Πίνακας 26^{ος}, ερώτηση 23^{η}: «Ξέρεις να χορεύεις ποντιακούς χορούς, που δεν ξέρεις την ονομασία τους;»*). Ο πλέον γνωστός είναι ο χορός Κότσαρι (785 αναφορές), ακο-

[595] Ονομασία χορού αναφέρουν 963 ερωτώμενοι. Μέσος όρος χορών που αναφέρονται είναι 4,8 ανά άτομο

λουθεί ο χορός Τικ (731 αναφορές) και ο χορός Σερενίτσα (482 αναφορές).[596]

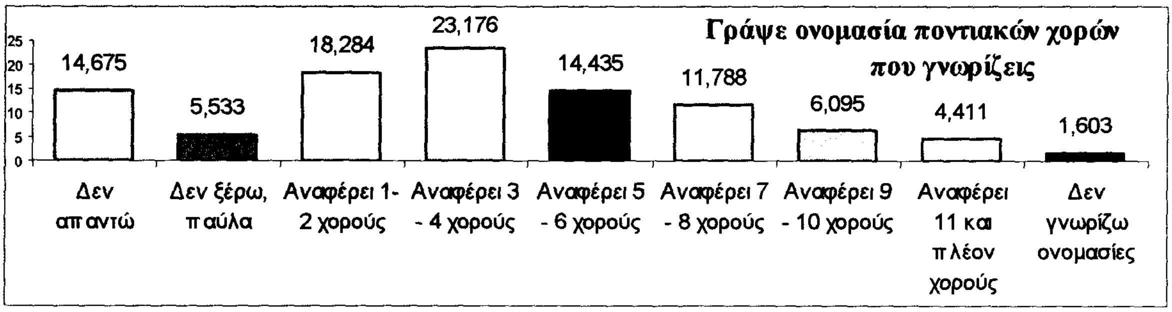

Πίνακας 25^{ος} (ερώτηση 23^{η})

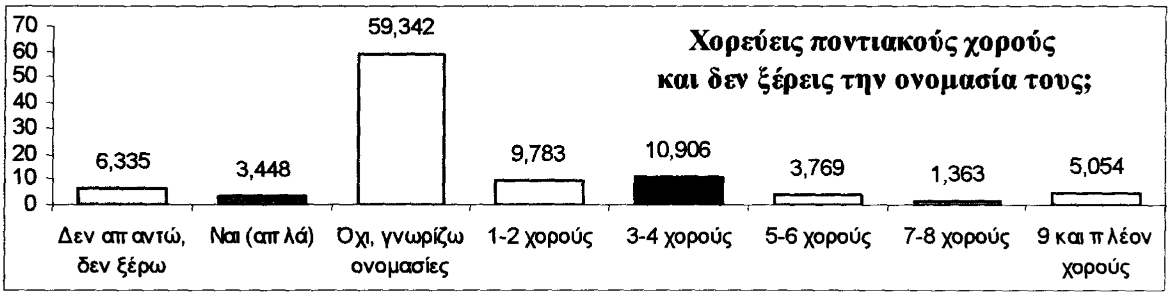

Πίνακας 26^{ος} (ερώτηση 23^{η})

Ο ίδιος χορός, Κότσαρι, είναι και ο πλέον προσφιλής (420 επιλογές), ακολουθεί ο χορός Τικ (196 επιλογές) και ο χορός Σέρρα ή Πυρίχιος (115 επιλογές) (*Πίνακας 34^{ος}, ερώτηση 30^{η}: «Ποιος ποντιακός χορός σου αρέσει;»*)

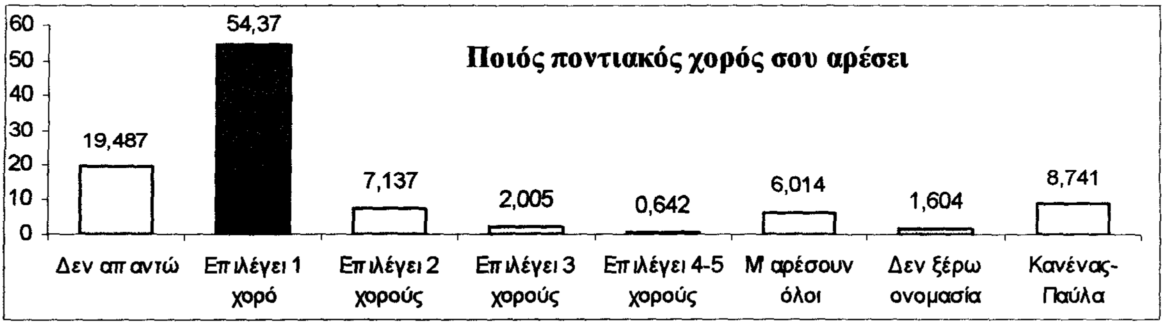

Πίνακας 34^{ος} (ερώτηση 30^{η})

Στην εκμάθηση των ποντιακών χορών πρωτεύοντα ρόλο έχει ο ποντιακός Σύλλογος (*Πίνακας 27^{ος}, ερώτηση 24^{η}: «Πού έμαθες τα πρώτα βήματα του ποντιακού χορού;»*).

[596] Όλες οι αναφορές των χορών στο Επίμετρο σελ. 71-72

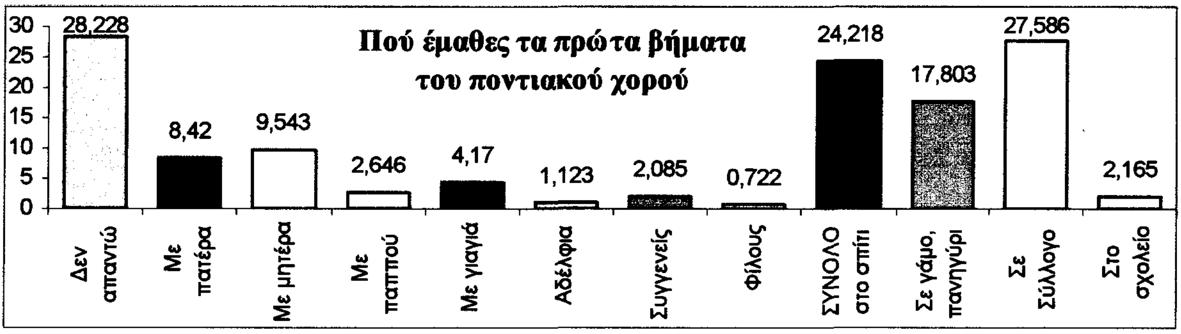

Πίνακας $27^{ος}$ (ερώτηση $24^{η}$)

Από το 71,8% που απαντά στην παραπάνω ερώτηση το 27,6% χόρεψε για πρώτη φορά στο Σύλλογο. Το 24,2% στο σπίτι, όπου πρωτοστατεί η μητέρα και έπεται ο πατέρας. Το 17,8% έμαθε να χορεύει μιμούμενος χορευτές κυρίως σε γαμήλια διασκέδαση και ένα 2,2% έμαθε να χορεύει στο καθ' ύλη αρμόδιο φορέα, για την μετάδοση των πολιτιστικών στοιχείων, το σχολείο.

Σε χορευτικό συλλόγων συμμετέχει το 19,9% , δηλαδή 7,7% του δείγματος ενώ ήταν ενταγμένο σε σύλλογο διέκοψε (*πίνακας $32^{ος}$, ερώτηση $29^{η}$: «Είσαι χορευτής σε ποντιακό χορευτικό συγκρότημα; 1.Όχι 2.Ναι τι σε κρατά σε αυτό;»)*.

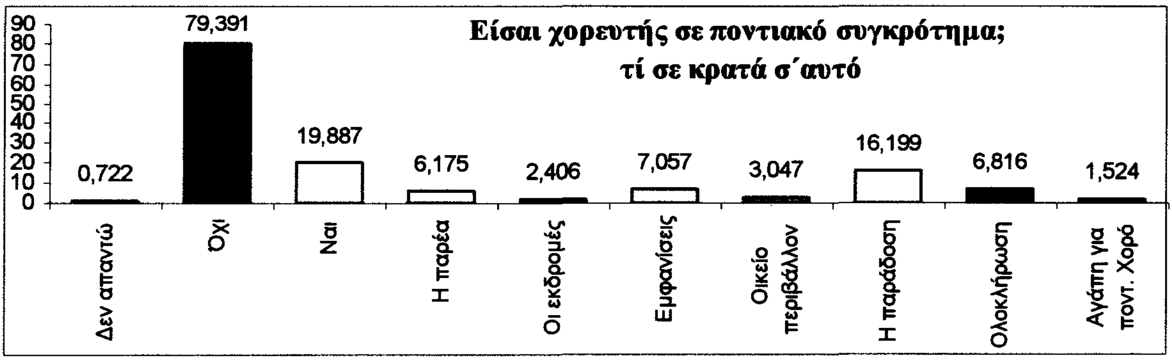

Πίνακας $32^{ος}$ (ερώτηση $29^{η}$)

Η λύρα είναι γνωστή, ως το κατ' εξοχήν ποντιακό όργανο, στο 91,3% του δείγματος, ενώ το 92,7% αναφέρει κάποιο όργανο (*Πίνακας $29^{ος}$, ερώτηση $26^{η}$: «Ποια μουσικά ποντιακά όργανα έχεις υπόψη σου;»*). Βέβαια υπάρχει σε μικρή κλίμακα σύγχυση σε ότι αφορά τα όργανα, εφόσον πολλές φορές την ορχήστρα, όταν αποδίδει ποντιακή μουσική, συναποτελούν όργανα μη ποντιακά και αυτά τα θεωρούν ως ποντιακά.[597]

Το 5,2% μαθαίνει ποντιακό μουσικό όργανο (*Πίνακας $35^{ος}$, ερώτηση $31^{η}$: «Μαθαίνεις ποντιακό μουσικό όργανο»*), από το οποίο, ποσοστό το 5% αφορά την εκμάθηση λύρας. Η πλειονότητα αυτών που μαθαίνουν ποντιακό όργανο θα ήθελε να μάθει και άλλο όργανο (*πίνακας $37^{ος}$, ερώτηση $32^{η}$: «Θα ήθελες να μάθεις και κάποιο άλλο όργανο;»*) όμως δεν θέλουν να πα-

[597] Για τις γνώσεις περί οργάνων είδε επίμετρο σελ. 72

ρατήσουν το ποντιακό όργανο(*Πίνακας 38^{ος}, ερώτηση 33^{η}: «Αν είχες τη δυνατότητα να μάθεις το 'άλλο' όργανο θα παρατούσες το ποντιακό όργανο που μαθαίνεις»*). Ένδειξη ότι μαθαίνουν το όργανο συνειδητά.

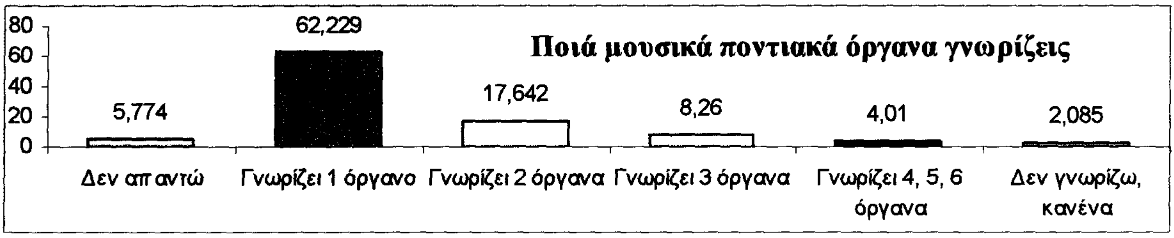

Πίνακας 29^{ος} (ερώτηση 26^{η})

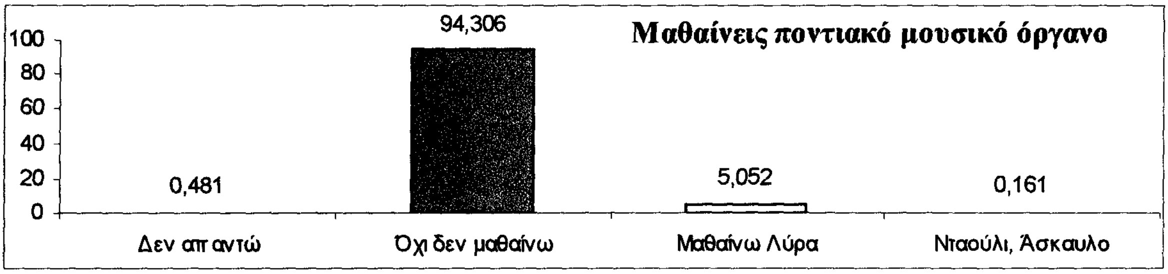

Πίνακας 35^{ος} (ερώτηση 31^{η})

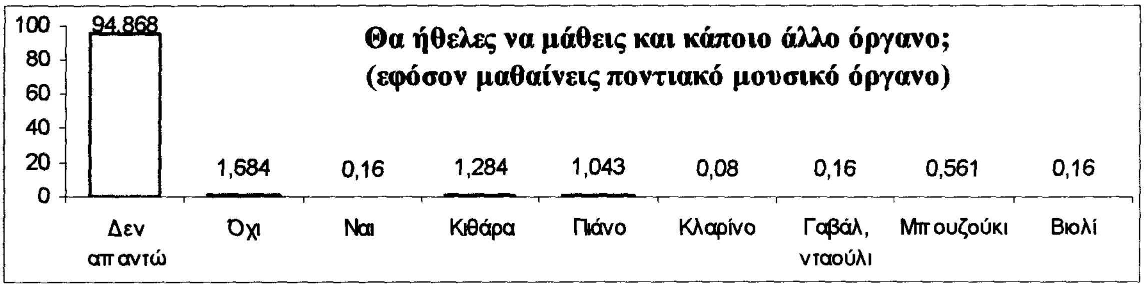

Πίνακας 36^{ος} (ερώτηση 32^{η})

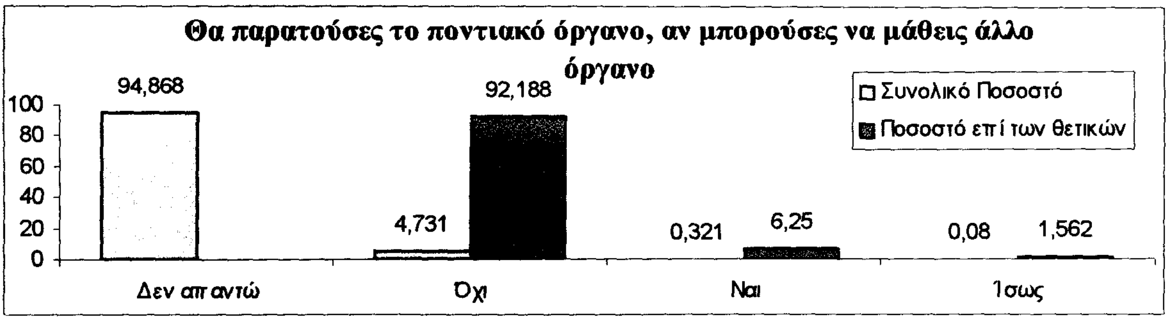

Πίνακας 37^{ος} (ερώτηση 33^{η})

3. Το ποντιακό θέατρο

Διακριτά πολιτισμικά χαρακτηριστικά φέρει και το ποντιακό θέατρο το οποίο εκφράζεται με δυο μορφές. Είναι αυτή που θεραπεύεται από τους ερασιτεχνικούς θιάσους στη σύγχρονη μορφή και μια προθεατρική μορφή,[598] εθιμική, τα Μωμογέρια.[599]

Το διακριτό πολιτισμικό στοιχείο του ποντιακού θεάτρου, στον ελλαδικό χώρο συνίσταται, κύρια, στη γλώσσα, αλλά και στη θεματολογία του, την οποία διακατέχει ο νόστος. Ερασιτεχνικοί θίασοι από Ποντίους στήνουν θεατρικά έργα μετά το 1922 στην ποντιακή διάλεκτο.[600] Στον Πόντο, τόσο στον Μικρασιατικό όσο και στη Νότια Ρωσία, θεραπεύονταν από ερασιτεχνικούς θιάσους, με έργα εθνικοπατριωτικά κυρίως σε νεοελληνική γλώσσα, αλλά και στην ποντιακή.[601]

Ο Ερμής Μουρατίδης διακρίνει δυο περιόδους του ποντιακού θεάτρου. Η πρώτη από τον 8° π.Χ. αιώνα έως το 1922 και την δεύτερη από το 1922 μέχρι σήμερα.[602] Η διαφορά των περιόδων συνίσταται ότι, μέχρι το 1922, στο θεατρικό συγκείμενο υπάρχει μια αλληλεπίδραση με την ελλαδική δραματουργία και αναφέρονται στους ίδιους Ελληνικούς μύθους και στην Ελληνική Ιστορία, κυρίως μετά το 1830 στρέφεται στην αφύπνιση της εθνικής συνείδησης.[603] Εξαίρεση έχουμε τα χρόνια 1900- 1922, όταν επηρεάζεται, κυρίως αυτό της Ν. Ρωσίας, και από την ρωσική κουλτούρα.[604] Στα θεατρικά έργα της περιόδου καθρεπτίζεται η κοινωνική πραγματικότητα του τόπου.[605]

Στα μετά το 1922 χρόνια, το ποντιακό θεατρικό συγκείμενο, στον Ελλαδικό χώρο, αναφέρεται στη νοσταλγία της χαμένης πατρίδας, την παράδοση και την ηθογραφία, όπως μορφώνονται μέσα από την αντίσταση προς

---

[598] Οδ. Λαμψίδης: «Θεατρικές παραστάσεις στο μικρασιατικό Πόντο και στη Ν. Ρωσία, πριν από το 1922» Περ. Αρχείον Πόντου, Αθήναι 1978, παρ. 10, σελ. 49

[599] Κατά τόπους είχαν διαφορετική ονομασία όπως ο Μωμό(γ)ερον, οι Μωμο(γ)έρ', οι Μωμό(γ)εροι, τα Μωμο(γ)ερä, και νεωτεριστικά τα Μωμο(γ)έρια. Χρήστου Σαμουηλίδη: «Το Λαϊκό Παραδοσιακό Θέατρο του Πόντου» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 23

[600] Οδ. Λαμψίδης: «Παραστάσεις του Ποντιακού Θεάτρου στην Ελλάδα» Περ. Αρχείον Πόντου, Αθήναι 1978, παρ. 10, σελ. 90

[601] Οδ. Λαμψίδης: «Θεατρικές παραστάσεις στο μικρασιατικό Πόντο και στη Ν. Ρωσία, πριν από το 1922» Περ. Αρχείον Πόντου, Αθήναι 1978, παρ. 10, σελ.44

[602] Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος 1850-1922» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 21- 23 Την α΄ περίοδο την χωρίζει σε τρεις επιμέρους α) Απ' τον 8° π.Χ. αιώνα έως το 1860 μ.Χ. β) Απ' το 1860 έως το 1900 και γ) απ' το 1900 έως το 1922. Την β΄ περίοδο τη διαχωρίζει: α) Απ' το 1922 έως το 1945 και β) Απ' το 1945 μέχρι σήμερα όπου «προσπαθεί να γίνει θέατρο»

[603] Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος», σελ. 21- 23

[604] Και στον Μικρασιατικό Πόντο μεταφράζεται το έργο του Λ.Ν.Τολστόι «Το ζωντανό Πνεύμα» από τον Χριστ.Α. Μουρατχανίδη. Τυπώθηκε στην Τραπεζούντα το 1912. Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος», σελ. 21- 23

[605] Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος», σελ.473

το εχθρικό περιβάλλον, και στο «Έλληνες εσμέν και ημείς...» απέναντι στην αντιμετώπιση τους ως ανατολίτες.[606] Η γλώσσα είναι πάντα ιδιωματική ποντιακή. Τα 161 θεατρικά έργα - τα οποία ενδεικτικά καταγράφονται - που γράφονται από τους 61 Πόντιους θεατρικούς συγγραφείς, μέχρι το 1973, δίδονται με οργανωμένες[607] παραστάσεις.[608]

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ και ΤΙΤΛΩΝ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ[609]

Α/Α	ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΕΤΟΣ
1	Βαλαβάνης Ιωάννης	Ειμαρμένης παίγνια (κωμωδ)	1860
	«	Το σουτζούκι	1860
2	Ζωηρός Αλέξανδρος	Χαρίλαος Κομνηνός, ήτοι Βορράς και Ανατολή (δράμα)	1862
3	«	Εις απόγονος του Τιμολέοντος. Ήτοι πατρίς, μήτηρ, έρως.	1860
4	«	Οι τριακόσιοι. Ήτοι ο χαρακτήρ του Αρχαίου Έλληνος.	1860
5	«	Μία, δύο, τρείς και έξω ήτοι η έξωσις ενός τυράννου	
6	«	Ο θάνατος του ρήτορος, Δημοσθένης	1862
7	«	Αλέξανδρος ο Μέγας	-
8	«	Σωκράτης	-
9	«	Ιπποκράτης	-
10	«	Πάτροκλος	1867
11	Ιεροκλέους Αριστείδης	Οι ερωτόληπτοι	1870
12	Τριανταφυλλίδης Σ. Περικλ.	Οι φυγάδες	1870
13	Κωνσταντινίδης Γ. Κ	Οι ερωτόληπτοι (κωμωδ. Ποντ.)	1876
14	Φοινικόπουλος Ελευθέριος	Χύσε, τρίψε, πλύνε	1885
15	«	Οι Κωδωνάτοι Βρυκόλακες	1886
16	«	Η Τραπεζούντια κόρη (δράμα)	1890
17	«	Ο τρομερός μάντις Γιαράρης (κωμ)	-
18	«	Οι δύο αδελφοί ήτοι Αρετή και Κακία (δρ)	-
19	«	Δάμων και Φιντίας (κωμ)	1885
20	Φωτιάδης Κ Γεώργιος	Η τρουμπέτα της Πρωτοχρονιάς	1904
21	«	Ο Τρελλός	1905
22	«	Το σκότος	1906

---

606 Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος», σελ. 21-23

607 Ο Οδ. Λαμψίδης καταγράφει 728 παραστάσεις μέχρι το 1973. Αν λάβουμε υπόψη ότι στην δεκαετία του 1980 έχουμε αύξηση των συλλόγων οι θεατρικές παραστάσεις είναι πολλαπλάσιες του αριθμού που αναφέρει ο Οδ. Λαμψίδης δεδομένου ότι ο Ευστ. Ευσταθιάδης αναφέρει ότι με τα έργα του δόθηκαν 500 παραστάσεις . Οδ. Λαμψίδης: «Πίνακας παραστάσεων του Ποντιακού Θεάτρου 1939/40- 1972» Περ. Αρχείον Πόντου, Αθήναι 1978, παρ. 10, σελ.99-145

608 Οδ. Λαμψίδης: «Πίνακας παραστάσεων του Ποντιακού Θεάτρου», σελ.99-145

609 Ο πίνακας είναι ενδεικτικός καθόσον περιλαμβάνει έργα και συγγραφείς μέχρι το 1973. Οδ. Λαμψίδης: «Πίνακας παραστάσεων του Ποντιακού Θεάτρου», σελ.99-145.- Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος», σελ.214-215 . Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Νότια Ρωσία- Γεωργία –Ουκρανία, 1810-1917» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995, σελ.45-47

23	«	Τα μισόφωτα	1906
24	«	Το Φως	1906
25	«	Ι προξενία –Η προξενεία (κωμ. Ποντ.)	1908
26	«	Τα σκοτάδια ή Λαζάραγας	1907
27	Φωτιάδης Κ.Παν. ή Μαρκήσιος	Ι δολοφόνος (δρ. ποντ)	1910
28	Λεοντίς Αθ. Χοναχμπέις	Λέον κε Μαρία	1883
29	Τοπχαρά (Κανονίδης)Γιάνκος[610]	Ματσουκάτκον χαρά	1910
30	«	Ο Μικτάρτς τι Χοριεμυν (κωμ)	1911
31	«	Τα Μάιας (κωμ)	1911
32	«	Κάσκαμα μυρδυλίσματα (κωμ)	1912
33	«	Το Γράμα τυ πάπα (κωμ)	1916
34	«	Το σιμβυλιο σινεδριαζι (κωμ)	1917
35	«	Οτσκο	1919
36	«	Ι επανάστασι στι γλωσα ή Ι κιδια τις καθαρεβυσας (οπερέτα)	1927
37	Φιλιππίδης Φίλιππος	Σταύρος και Σταυρούλα (δρ. ποντ)	1904
38	«	Του Σάμη τα' άτσικο	-
39	Παρχαρίδης Ι. Αθανάσιος	Ακρίτας	1921
40	Μαυρίδης ή Καρατζας Θ. Ιωάν.	Το ιατροσυνέδριον (κωμ)	1905
41	«	Τα κακά της μέθης (κωμ)	1910
42	Λέντη Μίμη (Μισαηλίδη Μισαήλ)	Του Γουδουλά ο κάςτρον	1914
43	Μουρατχανίδης Χριστόφ.	Το Τάμαν (δρ. ποντ)	1948
44	Ξενίτας Ξένος	Ο Ακρίτας (ιστορικό Δράμα)	1949
45	Παυλίδης Σ.	Κρίμαν (δράμα)	1910
46	Χωρίς όνομα συγγραφέα	Αναπαράσταση εθίμων του γάμου	1940
47	Χωρίς όνομα συγγραφέα	Η χαρά και τα σουμάδια	1966
48	Χωρίς όνομα συγγραφέα	Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου	1960
49	Χωρίς όνομα συγγραφέα	Οι Μωμόεροι	1953
50	Χωρίς όνομα συγγραφέα	Φάντασμα (κωμ. Ποντ.)	1952
51	Αδαμίδης Γ.	Ο κύρι μ' να έχ' το κρίμα μ' (δραμ ηθογρ)	1967πριν
52	Αλβανίδης Β	Καπτάν Σουλτάνα (ηθογραφία)	1961
53	Αργυρόπουλος Θ.-Κριεζής Θ	Αλλού τα' όρωμαν κι αλλού το θάμαν	1950
54	Ασλανίδης Λ.	Το κόκκινον Τριαντάφυλλον	1960
55	Βαφειάδου Άννα	Εκάεν η καρδία μ' (ηθογραφία)	1960
56	«	Ντο γράφκεται 'κι απογράφκεται(δράμα)	1961
57	«	Κρυφοί	1972
58	«	Το καλόν νικά (παιδικό)	1961
59	Δημάρχου Χρ.-Γ. Λαμψίδης	Ελάτεν, πολλά θα γελάτεν (επιθεώρηση)	1950
60	«	Σο Επουργείον, Τα φεσφελούκια	1957
61	Ευσταθιάδης Ευστ.	Το κουρπάν	1949
62	«	Σεβτά με τα δάκρυα	1950
63	«	Όλα εποίκεν η Παλάσα (κωμ ηθογρ)	1951

[610] Τα κείμενα είναι γραμμένα στο εικοσαγράμματο σύστημα, το οποίο αντικατέστησε το εικοσιτετραγράμματου, με την καθιέρωση στις 10 Μαΐου 1926 σε πανενωσιακή σύσκεψη των Ελλήνων διανοουμένων, της δημοτικής γλώσσας. «Εχασαμε μονο τα περιτα η κε ω τα διπλα ξ κε ψ, γιατι κιχαν κανεναν λογον να ιπαρχνε κε σατο κεκα ικανοπιεθαμε.» Τοπχαράς Κώστας: «Η γραμματική της ποντιακής – Ι γραμματικι τι Ρομεικι τι ποντεικυ τι γλοςας» Εκδ Αφών Κυριακίδη –Φωτ ανατύπωση Θεσσαλονίκη 1988 σελ.23 . Τα δίψηφα φωνήεντα και οι δίφθογγοι καταργούνται, το «υ» παίρνει τη θέση του «ου», το «ς» παραγκωνίζει το «σ» και με τα κς σχηματίζει το ξ, ενώ με τα πς το ψ. Αγτζίδης Βλάσσης: «Ποντιακός Ελληνισμός» Εκδ. Αφών Κυριακίδη Θεσσαλονίκη 1995 σελ.152 -158

64	«	Σύρον Σιμίρα την Τρα σ' (επιθεώρηση)	1951
65	«	Σα ξένα πόρτας	1951
66	«	Η κόρ' εήεν σον παρχάρ'	1954
67	«	Έργατα και δουλείας	1955
68	«	Τ' ορφανέσσας το νυφέπαρμαν	1956
69	«	Ας έλεπαν τα' ομμάτια μ'	1960
70	«	Η Ρωξάνα κι η Βαρβάρα	1962
71	«	Φανερωμένον όρομαν (ηθογρ.φάρσα)	1963
72	«	Φίλ'πον	1964
73	«	Το Κάστρεν κι οι Τραντέλλενοι (ιστ δρ)	1966
74	«	Ν' αϊλί που 'κ' ευρέθεν (επιθ)	1966
75	«	Η Τρυγόνα (ηθογρ)	1970
76	«	Το Δρακοπέγαδον	1973
77	Καλλίδης Κ.	Τα' αγαπ'ς το Τραγώδ'[611]	1954
78	«	Στραβόξυλο [612]	1954
79	«	Η λογιασμέντσα[613]	1959
80	«	Ο Γιόσμανλης (κωμωδ)	1962
81	«	Νυφέπαρμαν	1967
82	Καλταπανίδης Λ.	Να Γαμπρός να μάλαμα (διασκευή)	1955
83	Καμενίδης Θ.	Τη Θεού άνθρωπος (ηθογρ)	1962
84	Κανονίδης Θ.	Οι πρόσφυγες (κωμωδ)	
85	«	Τη Τρίχας το γεφύρ'(ηθογρ.δράμα)	1940
86	Κελλίδης Γ.	Φτου, κι απόθεν εξέβα	1966
87	«	Ν' αϊλί που 'κ' ευρέθεν	1959
88	«	Το μυτί σ' ψηλά μη σ'κώντς	1969
89	«	Η παρά 'κι φτάει τον άνθρωπον	1968
90	Κοταμανίδης Σταύρος	Ο κομαρτής	1961
91	Κοτανίδης Παύλος	Ν' αϊλί που 'κ' εξέρ'	1951
92	Κριεζής Θ.	Η λύρα ξαν ελάλεσεν	1958
93	Κριεζής Θ.- Μουρατίδης Χρ.	Έρθεν σα ήμαρτα (Οσμάν Αγάς)	1961
94	Κτενίδης Φίλων	Ο Ξενητέας	1946
95	«	Πατρίδες (δράμα)	1948
96	«	Ο Μάραντον (δράμα)	1947
97	«	Η προξενεία (ηθογρ)	1947
98	«	Ο Κλήδονας (Τα' Αγιαννή το κουτίν)	1946
99	«	Ο Χωρέτες	1949
100	«	Ο τελευταίον ο χορόν	1956
101	«	Γκιαούρ	1955
102	«	Το θάμαν τη Παναγίας Σουμελά	1953
103	«	Διγενής Ακρίτας	1957;
104	«	Η ανεψιά τη Βέβαια	1955
105	«	Το δώρον (Η αποθήκη)τη Στοφορίνας	1955
106	«	Η γυναίκα του πρωτομάστορα	1949
107	«	Το Μαυροκόρτς	1946
108	«	Ο σώγαμπρον ο Μονόγιαννες	1951
109	«	Η ζουρνά	1955
110	Κυριακίδης Ευστ.	Τα' αγουρίων η τύχη ση γαρηδίων τα χέ-	

[611] Διασκευή του έργου του Περεσιάδη «Γκόλφω»
[612] Διασκευή του έργου του Δ.Ψαθά «Το στραβόξυλο»
[613] Διασκευή του έργου του Π. Μελανοφρύδη «Τα' άσπρα κατηβζ'νε άστρα»

		ρια έτον έν και θα έν	1972
111	Κυριακίδης Ιωάννης	Ήνταν θέλ' η μάνα μ'	1970
112	Κωνσταντινίδης Κωνστ.	Οι Ερωτόληπτοι	1973
113	Κωφίδης Σπ.	Ο Διγενής Ακρίτας	1951
114	«	(Χωρίς Τίτλο) (επιθεωρ.)	1950
115	Λαμψίδης Γ.	Η υποδοχή	1950
116	«	Η Μαρούσια σην Κοινότηταν	1953
117	«	Οπίσ' σον χωρίον	1950
118	«	Ένας καλός μάρτυρας	1950
119	«	Επιστροφή	1950
120	«	Για τη Βαρβάρας το κορίτς	1957
121	Λεμονόπουλος Χαρ.	Ο Γιώρ'αγάς	1942
122	Λιανίδης Σίμος	Η σεβντά νικά όλεν τον κόσμον	1949
123	«	Το αίμαν νερόν 'κι γίνεται	1953
124	«	Σα κρύα τη λουτρού	1955
125	Μαντίδης Σωκρ.	Ο Μάραντον	1966
126	Μαυρόπουλος-Τσουχνικάς	Η χαρά 'ς σα Σούρμενα	1968
127	Μουμτζίδης Γιάννης	Άκλερος	1954
128	«	Το νυφοσκέπαγμαν	1956
129	Μπαϊρακτάρη-Κοταλακίδου Ε.	Το ξύλον εξέβεν ας σον Παράδεισον	1955
130	Ξενίτας Ξ.(Άκογλους)	Ακρίτας	1950
131	«	Τη κάλης το νυφέπαρμαν	1954
132	«	Ποντιακή φιλοξενία [614]	1955
133	« - Λεμονόπουλος Χ.	Τα βάσανα του γεωργού και του υπαλλήλου	1942
134	Παναγιωτίδης Αναστ.	Η ορφανέσσα (ηθογρ.)	1970
135	Παπαδόπουλος (Ζαρωτιάδης)	Η καρδία μ' έν τα'εσόν	1949
136	Χαζηπάνος «	Η τραγωδία του Τσάμπαση	1946
137	Ποστανίδης Αλέξ.	Τα προστινά 'κι αναπλάσκουνταν	1957
138	«	Η ορφανέσσα (δράμα)	1957
139	«	Αραεύω γαμπρόν (κωμ)	1956
140	«	Ο απαίγνωτον	1955-60
141	«	Τα τέρατα τη Γιάγκονος (κωμ)	1957
142	Ταϊγανίδης Γιάννης	Ο Καπετάν Φωφώτς (δράμα)	1962
143	Τσέρτικ Χρ.	Φλόγες στον Πόντο[615]	1965
144	Τσουλφάς Γ.	Ατότε κι ατώρα (Επιθ)	1967
145	«	Φιλοξενία	1972
146	«	Α 'ς σον Πόντον	1973
147	Χάιτας Πολ.	Η φτώχεια εντροπή 'κ' έν (Θεού πλάσμα εν' κι ο φτωχόν) (δράμα)[616]	1943
148	«	Η απόφαση	1956
149	«	Η Τσοφούλα[617]	1938
150	«	Πουγαλεμένον ψήν [618]	1956
151	«	Οι τελευταίοι	1969
152	«	Απέσ' σ' άψιμον[619]	1955
153	«	Θα γυναικίζ'νε τον Γιάννεν	1961

[614] Διασκευή του διηγήματος του Δ. Λουκάτου «Αγραπιδιές»
[615] Διασκευή του ομώνυμου έργου του Γ.Τσουλφά
[616] Διασκευή από το ρωσικό έργο του Α. Οστρόβσκι
[617] Διασκευή του διηγήματος του Π.Μελανοφρύδη «Πως έσυραν την Τσοφούλαν»

154	Χατζηκίδου Αλεξάνδρα	Η ψή μ' αροθυμά σε	1957
155	«	Είνας κλαίει κι άλλος γελά[620]	1955
156	«	Ντ' αγνόν όνερον έν η ζωή[621]	1958
157	«	Τα ομμάτια τα'ς αραεύ'ν ατόν (ηθογρ)	1957
158	«	Ο Ψεύτες[622]	1960
159	«	Η Ευριδίκη κι ο Πανίκας	1959
160	«	Τιδέν κρυφόν 'κ' απομέν' (δράμα)	1960
161	Χρυσοστομίδης Γιάννης	Ο αγράμματος δάσκαλος	1952

Παράλληλα με το ποντιακό θέατρο υπάρχει και η εθιμική παράσταση των Ποντίων, μια προθεατρική μορφή, που έχει τις ρίζες του στα φαλλικά, τα Μωμογέρια.[623] Είναι η σύνθετη μορφή λαϊκού θεάτρου στην ελληνική γλώσσα με εθιμική καταγωγή και αποτελεί το ισχυρό υπόστρωμα και προπαίδευση για τις οργανωμένες μορφές του ερασιτεχνικού θεάτρου στον Πόντο πριν το 1922 και στην Ελλάδα. Είναι το μόνο διαλεκτικό θέατρο με παράδοση πάνω από ένα αιώνα.[624] Χρονικά συνέπιπτε με τη περίοδο του Δωδεκαημέρου. Μετά την λειτουργία των Χριστουγέννων ή της Πρωτοχρονιάς και συνεχίζονταν ως τα Φώτα ή του Αι-Γιαννιού ανάλογα με την περιοχή. Οι παραστάσεις δίνονταν στις πόλεις τη νύκτα και στα χωριά την ημέρα.[625] Το θεατρικό συγκείμενο ποικίλλει στις κατά τόπους παραλλαγές και κινείται σε δυο βασικά θέματα: την θανάτωση - ανάσταση του άνδρα και την απαγωγή της νύφης. Όμοια, ανάλογα με την Παραλλαγή, ποικίλλουν και τα πρόσωπα, όπως και η ενδυμασία τους.[626] Στην όλη παράσταση συμμετείχαν οι θεατές, εφόσον εμπλέκονταν από το θίασο.[627] Τα Μωμογέρια,[628] όπως και το ποντιακό θέατρο μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα. Θεατρικές ποντιακές παραστάσεις δίνονται κατά καιρούς κύρια στις πόλεις, αλλά τα Μωμογέρια, ως έθιμο, σταμάτησαν. Στο τόπο έρευνας τα τελευταία έγιναν το 1990 στο Ροδοχώρι Ημαθίας.[629] Στη Νάουσα εμφανίστηκε συγκρότημα από τα Κομνηνά Κοζάνης ως φολκλόρ στις αποκριές του 1999.

---

[618] Διασκευή του έργου του Τσέχωφ «Τραγωδός κατ' ανάγκην»
[619] Διασκευή τουτου ιστορικού δράματος του Ξ. Άκογλου «Ακρίτας»
[620] Διασκευή του έργου του Γκόγκολ «Τα παντρολογήματα»
[621] Διασκευή του έργου του Α. Οστρόβσκι «Η καταιγίδα»
[622] Διασκευή του έργου του Δ. Ψαθά «Ζητείται Ψεύτης»
[623] Ερμής Μουρατίδης: «Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος» σελ.31
[624] Βάλτερ Πουχνερ: «Το παραδοσιακό Λαϊκό Θέατρο του Πόντου στον Εθνολογικό του Συσχετισμό» Αρχείον Πόντου Εκδ.Επιτροπή Ποντιακών Μελετών Αθήναι 1981, σελ. 291-305.
[625] Χρήστου Σαμουηλίδη: «Το Λαϊκό Παραδοσιακό Θέατρο του Πόντου», σελ. 66
[626] Χρήστου Σαμουηλίδη: «Το Λαϊκό Παραδοσιακό Θέατρο του Πόντου», σελ. 150-154
[627] Χρήστου Σαμουηλίδη: «Το Λαϊκό Παραδοσιακό Θέατρο του Πόντου», σελ. 150-154
[628] Συνθετικό των λέξεων μώμος(=ηλίθιος, βλάκας) και γέρος Δ.Η. Οικονομίδης: «Οι Μωμόεροι εν Πόντω» Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος, τόμος 1927, σελ. 191,192
[629] Φαίνεται ότι οι θεατρικές παραστάσεις

Παρά τον ικανό αριθμό των θεατρικών έργων και των παραστάσεων μόνο το 37,5% του δείγματος παρακολούθησε ποντιακή παράσταση (*Πίνακας 80ος, ερώτηση 76η: «Έχεις παρακολουθήσει ποτέ ποντιακό θέατρο;»*). Από αυτούς το 3,2% έφυγε απογοητευμένο από την παράσταση. Το 2,2% δεν εκφράζεται. Το 11,8% απαντά ότι του άρεσε. Το 9,3% παρακολούθησε κωμωδία και το 10,9% του άρεσε γιατί συμμετείχαν στο θίασο φίλοι του ή δικοί του, επειδή άκουσε ποντιακά, γιατί έδειχναν εικόνες ιστορικές ή από τον ξεριζωμό και συγκινήθηκαν ή τους ενδιέφερε ότι παρακολούθησαν. Από το 59,7% του δείγματος, που δεν παρακολούθησε ποντιακή θεατρική παράσταση το 17,1% δηλώνει ότι δεν επιθυμεί να παρακολουθήσει ποντιακό θέατρο. Το 27% εκφράζει την επιθυμία να παρακολουθήσει παράσταση, ενώ 15,6% θα αποφασίσει όταν τύχει να βρεθεί μπρος στην πρόκληση.

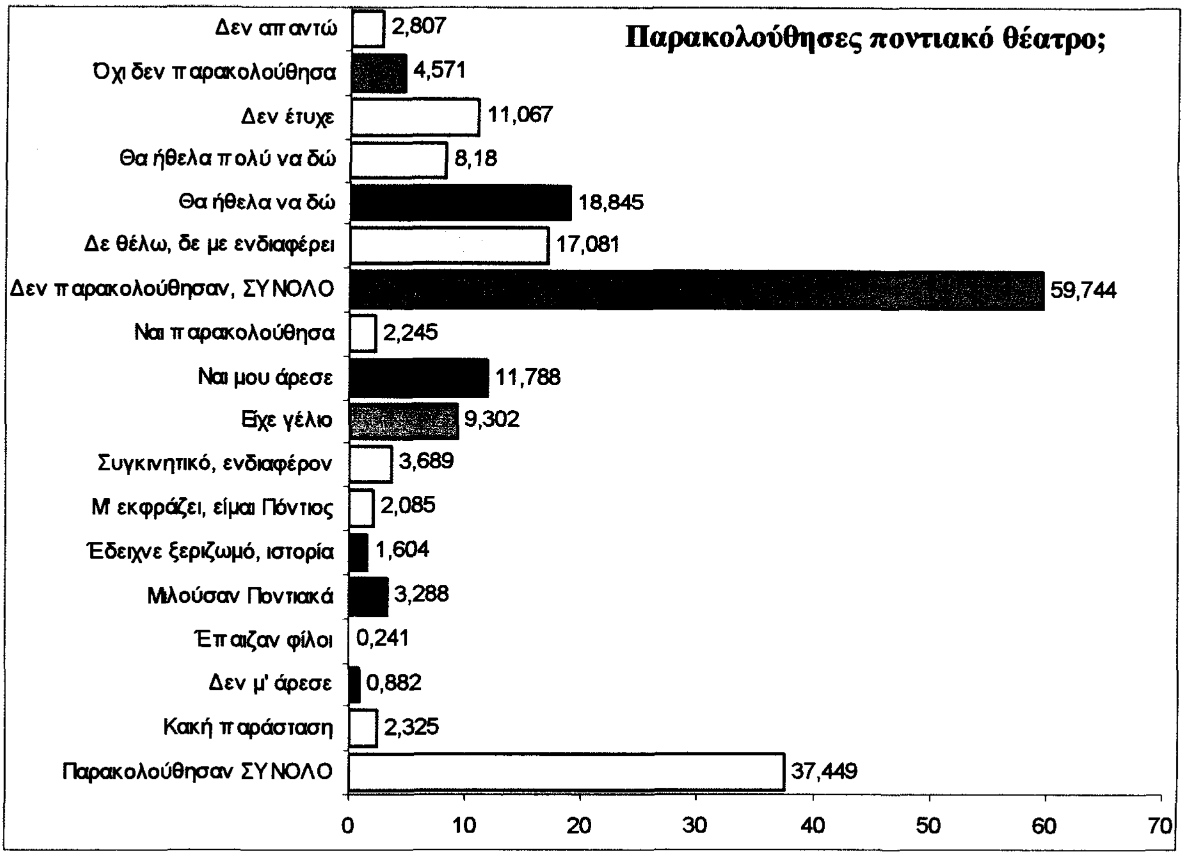

Πίνακας 80ος (ερώτηση 76η)

Συμμετοχή σε ποντιακή θεατρική παράσταση έχει το 2,5% του δείγματος (τριάντα ένα άτομα) (*Πίνακας 81ος, ερώτηση 77η : «Συμμετείχες σε ποντιακή θεατρική ομάδα»*). Από το 94,2% που δεν συμμετείχε το 26,3% θα ήθελε να έχει την εμπειρία, το 16% αισθάνεται ότι δεν τα καταφέρνει, το 24,5% δεν επιθυμεί να συμμετέχει, το 18,4% δεν έτυχε να βρεθεί σε ανάλογη περίπτωση και το 1,3% ενώ επιθυμούσε δεν το προτίμησαν.

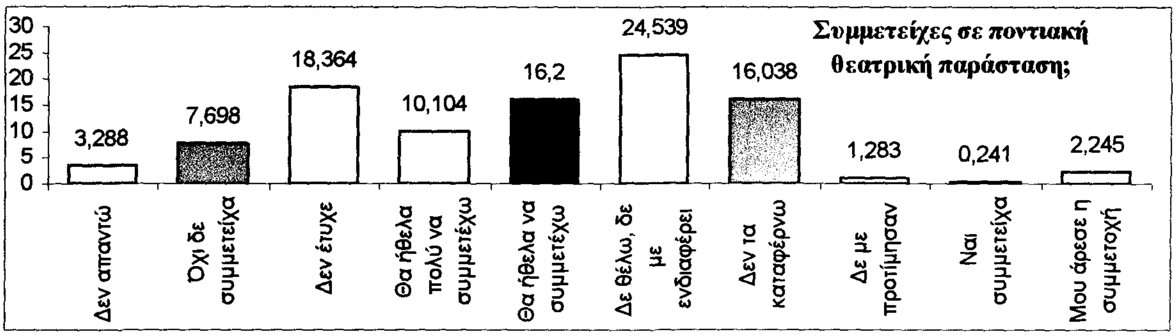

Πίνακας 81ος (ερώτηση 77η)

4. Άλλα πολιτισμικά χαρακτηριστικά

α) Η ένδυση

Στα χρόνια της οσμανικής κυριαρχίας και μέχρι την κατάργηση του τιμαριωτικού συστήματος διατηρείται η επιβαλλόμενη ένδυση στους κάτοικους της περιοχής, επηρεασμένη από αυτήν των Οσμανών. «*Η ενδυμασία του υπήρχε διαγεγραμμένη και ορισμένη. Εκτός του μαύρου χρώματος πάσα άλλη βαφή ην απ' αυτού απηγορευμένη· εκτός του χονδρού βαμβάκινου παν άλλο πολυτελέστερον ύφασμα δεν επιτρέπετο να ενδυθεί· μαύρον έφερε το επί κεφαλής κάλυμμα, περιτετυλιγμένον δια μαύρου χονδρού υφάσματος· μαύρα τα εν τοις ποσίν αυτού πέδιλα, ων και ο τρόπος της κατασκευής και το χρώμα και η κόψις ήσαν διαγεγραμμένα, ώφειλον να λήγουσιν εις οξύ άνευ πέλματος.*»[630] Με την ανάπτυξη του εμπορίου, το 19ο αιώνα, η ενδυμασία, πρώτα στις αστικές τάξεις, ακολουθεί ευρωπαϊκή γραμμή, ενώ αυτή των ορεινών περιοχών και των χαμηλότερων τάξεων εξευρωπαΐζεται σταδιακά. Στις αρχές του 20ου αιώνα οι άνδρες και των ορεινών περιοχών ντύνονται ευρωπαϊκά, ενώ κάποιες γυναίκες, κυρίως οι ηλικιωμένες διατηρούν την παραδοσιακή ζουπούνα για την ένδυσή τους,[631] στις οποίες εμφανίζεται το χρωματιστό ύφασμα.[632] Η παραδοσιακή ζίπκα ανασύρεται ως στολή των ανταρτών του λυτρωτικού αντάρτικου.[633]

---

[630] Τριανταφυλλίδης Π. : «Οι Φυγάδες» σελ. 105 - Φωτιάδη Κώστα: «*Η Εθνική και Θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου*» Α.Π.Θ. Θεσ/νίκη 1996 σελ. 19

[631] «Έρθεν ο Χατζηγιάννες, α ς σα χωρία τη Κερασούντας, ορφανός, τα χρόνε που έσφαζαν τη Αρμενάντς, με τη ψύν ατ'. Εδέκαναν τ' τη Μαρία και εσέβεν σώγαμπρος 'ς σα επτά ψύα απές. Η Μαρία ύφανεν και έραψαν ατον κουστούμ' ... 'Σ σο ράφτην ,του Παπαδόπουλου του Νικόλα ο πατέρας έτον ράφτης ... Ναι ευρωπαϊκά έραφτεν. Ευρωπαϊκό κουστούμ' εποίκεν ατόν. Τα ζουπούνας εφόρνανε οι γραιάδες.» Ομολογία της Ελισάβετ Τσακαλίδου το γένος, Πόντιας α΄ γενιάς, από το Μακροχώρι Ημαθίας.

[632] Λένα Καλπίδου: «Η ζουπούνα στη γυναικεία φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου» Αρχείο Πόντου τομος 38ος Αθήνα 1983, σελ.543

[633] «Τα ζίπκας εφόρνανε οι αντάρτες.» Ομολογία της Ελισάβετ Τσακαλίδου, Πόντιας α΄ γενιάς, από το Μακροχώρι Ημαθίας.

Στον Ελλαδικό χώρο φαίνεται ότι αποβάλλεται η χαρακτηριστική ποντιακή ενδυμασία αρκετά νωρίς για τον κύριο λόγο ότι η συντριπτική πλειονότητα δεν έφερε μαζί της παρά τους εαυτούς τους,[634] και συνεπώς δεν έχει αποθέματα ενδυμάτων ώστε να τα χρησιμοποιήσει. Αλλά και όταν καλύπτει τις ανάγκες ένδυσης αυτές φτιάχνονται με τους ευρωπαϊκούς προσδιορισμούς, οι οποίοι τους είχαν, ήδη, επηρεάσει, αλλά και για τον επιπρόσθετο λόγο, να αποκτήσουν τεχνικά χαρακτηριστικά αφομοίωσης[635] και να μη ξεχωρίζουν.[636]

Η όποια ενδυμασία, που είχε έλθει από τον Πόντο ή δια μέσου της Ρωσίας, φοριόταν κατά περίπτωση (κυρίως στις αποκριές). Η ομοιογένεια και προς ιδεολογική καθυπόταξη απέρριπτε την ένδυση με ποντιακή φορεσιά και στις σχολικές εθνικές γιορτές, όπου η εθνική φορεσιά ήταν ταυτόσημη με την φουστανέλα. Μόνο στα 1994 εμφανίστηκαν ζιπκοφόροι στην τιμητική φρουρά του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ενδυμασίες ως οικογενειακά κειμήλια συναντάμε τριάντα μία, ποσοστό 1,4%. (*Πίνακας XXXIII, ερώτηση 33η Α΄ δελτίου: «Έχετε στο σπίτι σας κάτι που θυμίζει Πόντο;»*) Οι φωτογραφίες προέχουν με ποσοστό 12,4%, ακολουθεί η λύρα με 12,1%, και έπονται τα βιβλία που αναφέρονται στον Πόντο 1,7%, συλλογή τραγουδιών 1,6%, παλαιά αντικείμενα, χάρτης, εικόνες, εργόχειρα, διακοσμητικά, και σε μια περίπτωση χώμα από τον Πόντο.

Η παραδοσιακή ποντιακή ενδυμασία λειτουργεί σήμερα ως στολή και φοριέται σε εκδηλώσεις (χορού, θεάτρου, χορωδίας, παρέλασης κλπ.) των ποντιακών συλλόγων και από τα μέλη που παίρνουν μέρος σε αυτές. Η ζουπούνα [637] και η ζίπκα[638] παραλλάσσονταν από τόπο σε τόπο.[639] Ως

---

[634] «Ερθαμε με την ψύν'ε μουνε» ομολογία της Μαρίας Παυλίδου, Ποντίας α΄γενιάς.

[635] Χρυσόστομου Μυρίδου: «Λαογραφικά Λιβεράς» Αρχείο Πόντου τόμος 13ος Αθήνα 1948, σελ. 163

[636] Ελάχιστες ηλικιωμένες στις αγροτικές περιοχές, χρησιμοποιούν κομμάτια της φορεσιάςΛένα Καλπίδου: «Η ζουπούνα στη γυναικεία φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου» Αρχείο Πόντου τομος 38ος Αθήνα 1983, σελ.544

[637] Ζιπούνα, ζεπούνα ή εντερή, εντερί(ν), ενταρίν, ανταρίν, μακρύς επενδύτης, αποτελεί το κύριο μέρος της γυναικείας φορεσίας, από το οποίο φέρνει το όνομα της όλη η φορεσιά. Η ποντιακή γυναικεία φορεσιά έχει βυζαντινή προέλευση και διαφέρει από τις υπόλοιπες γυναικείες ελληνικές φορεσιές στο ότι ο ανατολίτικος χαρακτήρας της και η αστική πολυτέλειά της αναδεικνύει το σώμα της γυναίκας. Η ζουπούνα φοριέται πάνω από το πουκάμισο και το σαλβάρι (ν) και καλύπτεται από τη ζακέτα και το ζωνάρι. Κάποιες φορές φοριέται η ποδιά, το πιστεμπέλιν, το πισταμπάλ, η φοτά. Ι.Δ.Η. Οικονομίδοου: «Περί αμφιέσεως» Αρχείο Πόντου, τόμος 2 (1929) 3 –48 σελ.32. - Λένα Καλπίδου: «Η ζουπούνα στη γυναικεία φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου» Αρχείο Πόντου τομος 38ος Αθήνα 1983, σελ. 529-543

[638] «Η ζίπκα ή ζίφκα είδος παντελονιού, πλατύτερον περί την όσφυν ...και συνεπτύσσετο εις πολλάς πτυχάς έμπροσθεςν και περισσότερας όπισθεν... εστένευεν μέχρι των γονάτων και ... εκείθεν μέχρι των ασταγάλων είχε πλάτος ...δια να περάσουν τα σκέλη.» Ως ένδυμα οι άνδρες φορούσαν εσωτερικά το καμίσ' υποκάμισον, το γελέκ' , γιλέκο χωρίς χειρίδες, η ζιπούνα, ως σακάκι και επί της κεφαλής έφεραν το κουρσίν ή πισκίλ, πασλούκ . Χρυσόστομου Μυρίδου: «Λαογραφικά Λιβεράς» Αρχείο Πόντου τόμος 13ος Αθήνα 1948, σελ.164-177

στολές ενιαιοποιούνται σε μια κοινή και η ανδρική ζίπκα φέρει φυσιγγιοθήκες ως ανάμνηση του λυτρωτικού αντάρτικου.[640]

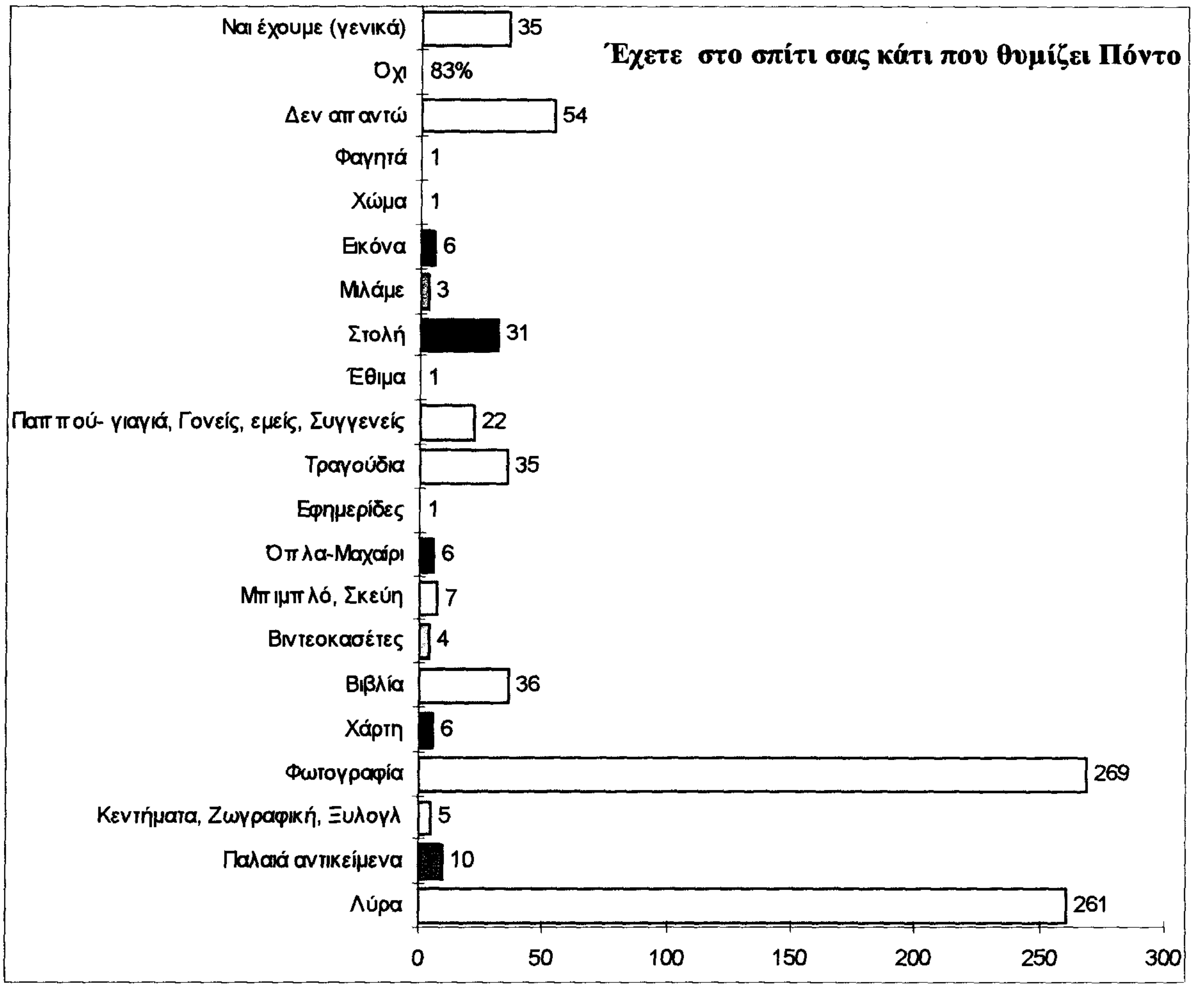

Πίνακας XXXIII (ερώτηση 33η, Α΄ δελτίο)

Οι ποντιακές φορεσιές υπάρχουν ως περιουσιακό στοιχείο των ποντιακών συλλόγων και έχουν τόσες και τέτοιες αναλόγως των οικονομικών τους.[641]

Το 32% του δείγματος ντύθηκε κάποια στιγμή με ποντιακή ενδυμασία *(πίνακας 101ος, ερώτηση 95η: «Έχεις ντυθεί με ποντιακή στολή;»)*. Το 21% εκφράζει τα συναισθήματά του. Ρίγος, συγκίνηση, δέος, χαρά, ευτυχία, περηφάνια, την ποντιακή καταγωγή και συνείδηση να κυριαρχούν στο συναίσθημά τους επέφερε η ένδυση της φορεσιάς. *«Την ποντιακή καταγωγή*

---

[639] Λένα Καλπίδου: «Η ζουπούνα στη γυναικεία φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου» Αρχείο Πόντου τομος 38ος Αθήνα 1983, σελ. 529

[640] Τα τελευταία χρόνια Σύλλογος της Θεσσαλονίκης εμφανίζει την ανδρική ζίπκα με περικαλλή ζώνη χωρίς τις φυσιγγιοθήκες.

[641] Ο Σύλλογος «Καρς» του Λουτροχωρίου Πέλλας νεοσυσταθείς με πλούσια δράση παρουσιάζει το χορευτικό συγκρότημα του μόνο με ανδρικές φορεσιές, επειδή είναι πιο φθηνές στο κόστος κατασκευής τους απ' αυτές των γυναικών.

να ρέει στις φλέβες μου.» « Ήταν η πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής μου.» «Ένα αίσθημα απερίγραπτο. Ανατρίχιασα.» «ΧΑΡΑ, ΑΓΑΛΛΙΑΣΗ και ΠΟΝΤΙΑ» «Αισθάνθηκα ρίγος και συγκίνηση που φόρεσα τη στολή που φορούσαν οι πρόγονοι μου» «Δυνατή, έτοιμη για αγώνα.» «Χαρούμενη. Ξύπνησε η ποντιακή μου συνείδηση» «Αισθάνθηκα πως ήμουν κάποια». [642]
Το 55,4% δεν έτυχε να ντυθεί με ποντιακή ενδυμασία, ενώ το 7% έχει αναστολές στο να το κάνει.

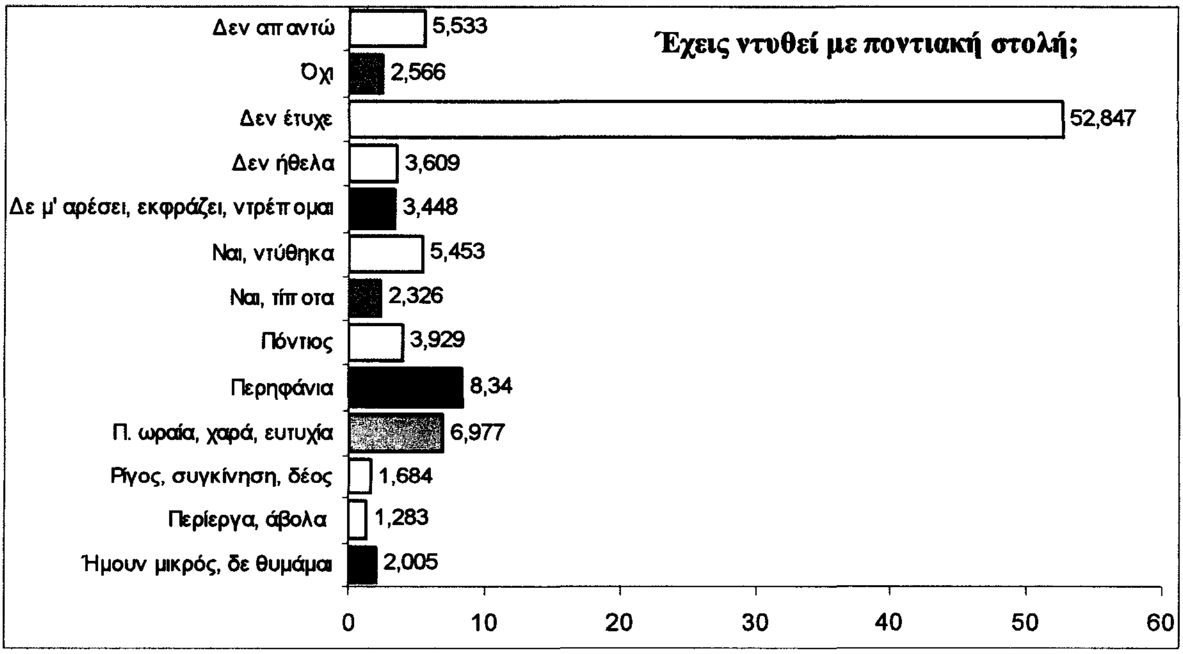

Πίνακας 101ος (ερώτηση 95η)

Το 15% εξακολουθεί να φορά ποντιακή φορεσιά (*Πίνακας 102ος , ερώτηση 95η: «Τι αισθάνεσαι κάθε φορά που τη φοράς»*) .

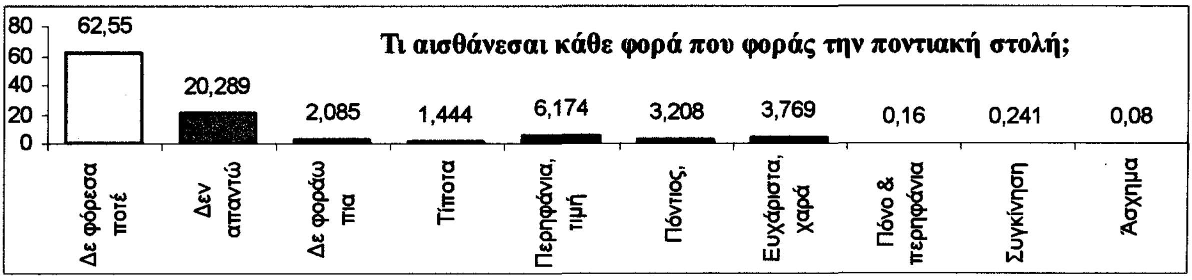

Πίνακας 102ος (ερώτηση 95η)

Τα συναισθήματα είναι αυτά της περηφάνιας, της τιμής, ευχαρίστησης, της σύνδεσης με την ποντιακή καταγωγή, της συγκίνησης, αλλά και του πόνου για ότι χάθηκε και εκφράζεται από 13,5% του δείγματος. «*Αισθά-*

[642] Επίμετρο σελ. 57

νομαι περηφάνια και χαρά που έχω τη δυνατότητα να τη φορώ» «Ότι είμαι όλο και πιο Πόντια».
Με αυτή την έννοια δεν μπορούμε να μιλούμε για ποντιακή φορεσιά, αλλά για ποντιακή στολή.

β) Τα ποντιακά φαγητά

«Όπως η διάλεκτος, η ενδυμασία, η μουσική, έτσι και τα είδη διατροφής των Ποντίων έχουν μια ξεχωριστή διάσταση, έχουν τη δική τους ταυτότητα.»[643] Η διατροφή και των Ποντίων ήταν συνυφασμένη με την οικονομία του τόπου. Ως βάση είχε, κυρίως, το σιτάρι και το γάλα, χωρίς να αφήνουν ανεκμετάλλευτα τα κάθε είδους κηπευτικά ή αυτοφυή χορταρικά, ακόμη και την τσουκνίδα. Από τα ψάρια το πλέον διαδεδομένο είναι ο γαύρος, τα χαψία. Η Καμπουρίδου καταγράφει [644] πάνω από διακόσια πέντε είδη παρασκευασμάτων φαγητού και πλέον των είκοσι γλυκισμάτων, με τα οποία διατρέφονταν οι Πόντιοι.

Με δεδομένο ότι άλλαξε η οικονομία, όχι μόνο εξ αιτίας της μετεγκατάστασης των Ποντίων, αλλά και της δομής της, η ερώτηση που τέθηκε, στους επίγονους της Δ΄ γενιάς των Ποντίων, είχε γενική μορφή: *«Ποια φαγητά σου αρέσουν πιο πολύ (ανάφερε τρία, με σειρά προτίμησης)»* Το 39,7% του δείγματος εξακολουθεί να έχει προτίμηση σε κάποιο ποντιακό έδεσμα (*Πίνακας 72ος*). Το 14,3% καλύπτει και τις τρεις προτιμήσεις του με ποντιακά φαγητά, το 10,8% τις δυο προτιμήσεις του και το 14,6% την μια προτίμησή του. Το 50,4% έχει αλλάξει επιθυμίες και προτιμά κυρίως το κρέας.

Το πλέον αρεστό φαγητό παρουσιάζεται ο «τανωμένον σουρβάς»[645] με 242 προτιμήσεις και ακολουθούν τα πισία[646] (87 προτιμήσεις), το Μπόρτς[647] (84 προτιμήσεις), το Χαβίτς [648](80 προτιμήσεις).[649]

---

[643] Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985 σελ.7

[644] Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου». Σαββίδης Θωμάς: «Η διατροφή στον Πόντο» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1999

[645] Ως «Κορκοτόσουπα» αναφέρεται στο Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985 σελ.21. Παρασκευάζεται με χοντραλεσμένο σιτάρι, το κορκότο, σακουλίσιο γιαούρτι, κρεμμύδι και δυόσμο.

[646] Τα Πισία (τούρκικα) ή τηγανόψωμο παρασκευάζονται με σιτάλευρο. Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985 σελ 41

[647] Πορτζ' (ρώσικη σούπα) με βάση το βοδινό κρέας και λαχανικά. Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985 σελ. 24

[648] Το χαβιτζ' παρασκευάζεται από καλαμποκάλευρο (φούρνικον αλεύρι) και αγελαδινό βούτυρο. Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985 σελ. 64

[649] περισσότερα στο επίμετρο σελ. 76

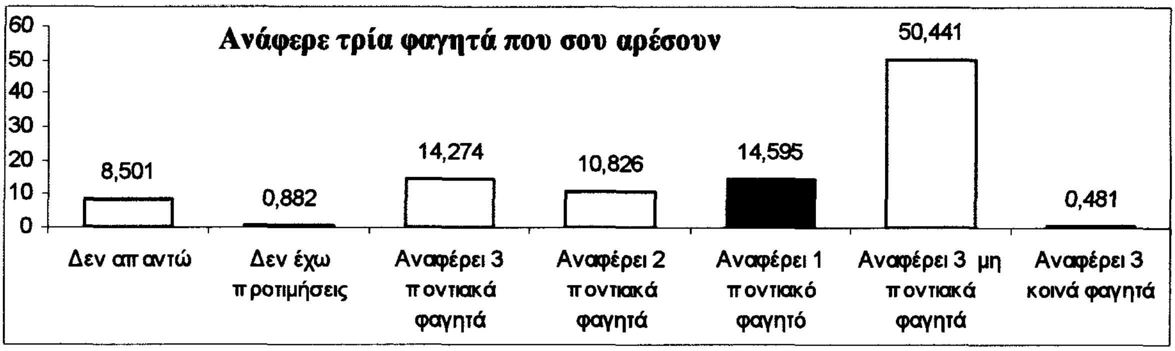

Πίνακας 72ος (ερώτηση 69η)

γ) Η λαογραφία

Οι Πόντιοι έφεραν μαζί τους τα δικά τους ήθη και έθιμα, τη δική τους λαογραφία. Η έννοια της λαογραφίας ορίζεται ως *«...οι κατά παράδοσιν δια λόγων, πράξεων ή ενεργειών εκδηλώσεις του ψυχικού και κοινωνικού βίου του λαού...»*[650] *«Η λαογραφία εντασσόμενη στα πλαίσια της Εθνολογίας θεωρείται η επιστήμη του καθολικού λαϊκού πολιτισμού ...ο οποίος έχει επιζήσει και συνυπάρχει στον κοινωνικό οργανισμό παραπλεύρως προς το σύγχρονο τρόπο ζωής».*[651] *«Η ηθική συνείδηση , κατ' άλλους φιλοσόφους είναι έμφυτη στον άνθρωπο πριν από κάθε εμπειρία. Κατ' άλλους είναι προϊόν μακράς ιστορικής εξέλιξης και προόδου των ανθρώπινων κανόνων, η φωνή του κοινωνικού ένστικτου και της κοινωνικής ολότητας στη συνείδηση του ατόμου».*[652]

Εκείνα από τα έθιμα[653] που φαίνεται να αντέχουν στο χρόνο είναι αυτά που αναφέρονται στο γάμο. Το 18,1% του δείγματος καταθέτει ότι τηρούνται τα έθιμα του γάμου. (*Πίνακας 114ος, ερώτηση 114η: «Ποιο ποντιακό έθιμο τηρείτε;»*). Το πάρσιμο της νύφης, το νυφόπαρμα, το σπάσιμο του πιάτου ή της κεραμίδας από την νύφη κατά την είσοδο της στο νέο της σπίτι, το κόψιμο του ψωμιού στο κεφάλι της νύφης κατά την αποχώρησή της από το πατρικό της, το ξύρισμα και στόλισμα του γαμπρού είναι μερικά από τα έθιμα που καταγράφονται.[654]

---

[650] Ν.Γ.Πολίτης - ΛΕΞΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ υπό την αιγίδα της UNESCO Εκδ Ελληνική Παιδεία ΑΕ Αθήνα 1972 Τόμος 2ος σελιδ. 511 λήμμα Λαογραφία

[651] Γ. Μιχαηλίδης Νουάρος ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ Εκδ. Παπαζήση Αθήνα 1972 σελ. 79-80

[652] Νεότ. Εγκυκλοπ. Λεξικό "ΗΛΙΟΥ" τόμος ΚΑ΄ σελ. 177-178

[653] Το κοινό, κεντρικό νόημα του όρου αναφέρεται στη μη τεχνική κοινωνική πρακτική ή χρήση, την οποία συμμερίζεται η ομάδα, ολόκληρη κοινωνία ή υπο-ομάδα της κοινωνίας, ως παράδοση και τη μαθαίνει ως συνήθεια. «Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών» Αρχισυντάκτες Julius Gould & William L.Kolb, υπό την αιγίδα της UNESCO, Μετ. Παναγιώτης Λαμπρίας, Εκδ. Ελληνική Παιδεία, Αθήνα 1972, σελ. 193-194

[654] περισσότερα στο επίμετρο σελ. 79

Ακολουθούν τα έθιμα των Χριστουγέννων, 14% με προέχον το έθιμο των καλάντων, του Πάσχα, 9,3%, της Πρωτοχρονιάς, 9,2%, της γέννησης, 4,3%, και τα γλέντια στις ονομαστικές γιορτές, 4%. Βέβαια το 13,5% ισχυρίζεται ότι τηρούνται όλα και το ίδιο, περίπου, ποσοστό, 12,9%, διατείνεται ότι του αρέσουν όλα τα έθιμα στην πρόκληση να κατονομάσουν τα έθιμα (*Πίνακας 111ος ερώτηση 102η: «Ποια έθιμα ποντιακά σου αρέσουν» και Πίνακας 112ος, ερώτηση 103η «Ποια έθιμα ποντιακά ΔΕ σου αρέσουν»)*. Ωστόσο η ανταπόκριση στην καταγραφή συγκεκριμένων εθίμων ήταν μικρή.

Πίνακας 114ος (ερώτηση 104η)

Ο γάμος κατέχει την πρώτη θέση, 12,6%, στα έθιμα που αρέσουν και ακολουθούν τα γλέντια με 4,8%, στα οποία αν προσθέσουμε και αυτά του χορού 2,2%, αυξάνονται σε 7%, η παραδοσιακή παρασκευή των φαγητών 3,1%, τα έθιμα των Χριστουγέννων 2,6%, του Πάσχα 1,5% και έπονται τα Μωμογέρια, τα πανηγύρια, της φιλοξενίας και του σεβασμού, της γέννησης, της Πρωτοχρονιάς, η παραδοσιακή ενδυμασία και τα παρακάθια.. (*Πίνακας 111ος*).

Το 2% κάνει επιλογή σε έθιμα που δεν αρέσουν (*Πίνακας 112ος*). Εντύπωση κάνει ότι στα έθιμα που δεν αρέσουν συμπεριλαμβάνονται τέτοια που προσδιορίζουν ήθη (*Πίνακας 113ος*), όπως αυτό του απλώματος του σεντονιού μετά τη πρώτη νύκτα του γάμου,[655] το μάσς,[656] το φίλημα του χεριού των μεγαλυτέρων.[657]

[655] Το σεντόνι έπρεπε να είναι ματωμένο, ένδειξη της μη ύπαρξης προγαμιαίων σχέσεων της νεόνυμφης.

[656] Κατά το έθιμο η Νύφη δε μιλούσε, δεν απεύθυνε λόγο στα πεθερικά της ιδίως στον πεθερό της, για κανένα λόγο. Ο σεβασμός μέχρις υποταγής αφού για κανένα λόγο δεν μπορούσε να φέρει αντίρρηση

[657] Το χειροφίλημα των μεγαλυτέρων ήταν ένδειξη σεβασμού και υποταγής «εξάρτησης και εξουσίας» Γεωργίου – Νίλσεν Μυρτώ: «Η οικογένεια – στα αναγνωστικά του Δημοτικού» Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1980, σελ. 93

Αυτό που προκύπτει από τις απαντήσεις των παραπάνω ερωτημάτων είναι ότι τα έθιμα της εθνοτοπικής ομάδας των Ποντίων, ως συνήθεια παράδοσης, φθίνουν, εφόσον αλλάζουν οι κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης. Και αυτό καταφαίνεται από το γεγονός ότι μόνο το 4,7% είναι σε θέση να αναφέρει μια παροιμία ποντιακή και στην ποντιακή διάλεκτο,[658] το 1,1% στα νεοελληνικά, ενώ το 9,7% διατείνεται ότι γνωρίζει κάποια παροιμία χωρίς να την αναφέρει. (*Πίνακας 105ος, ερώτηση 98η: «Ξέρεις κάποιες ποντιακές παροιμίες»*). Το 73,5% δηλώνει ότι δεν γνωρίζει κάποια παροιμία και το 9,7% δεν απάντησε.

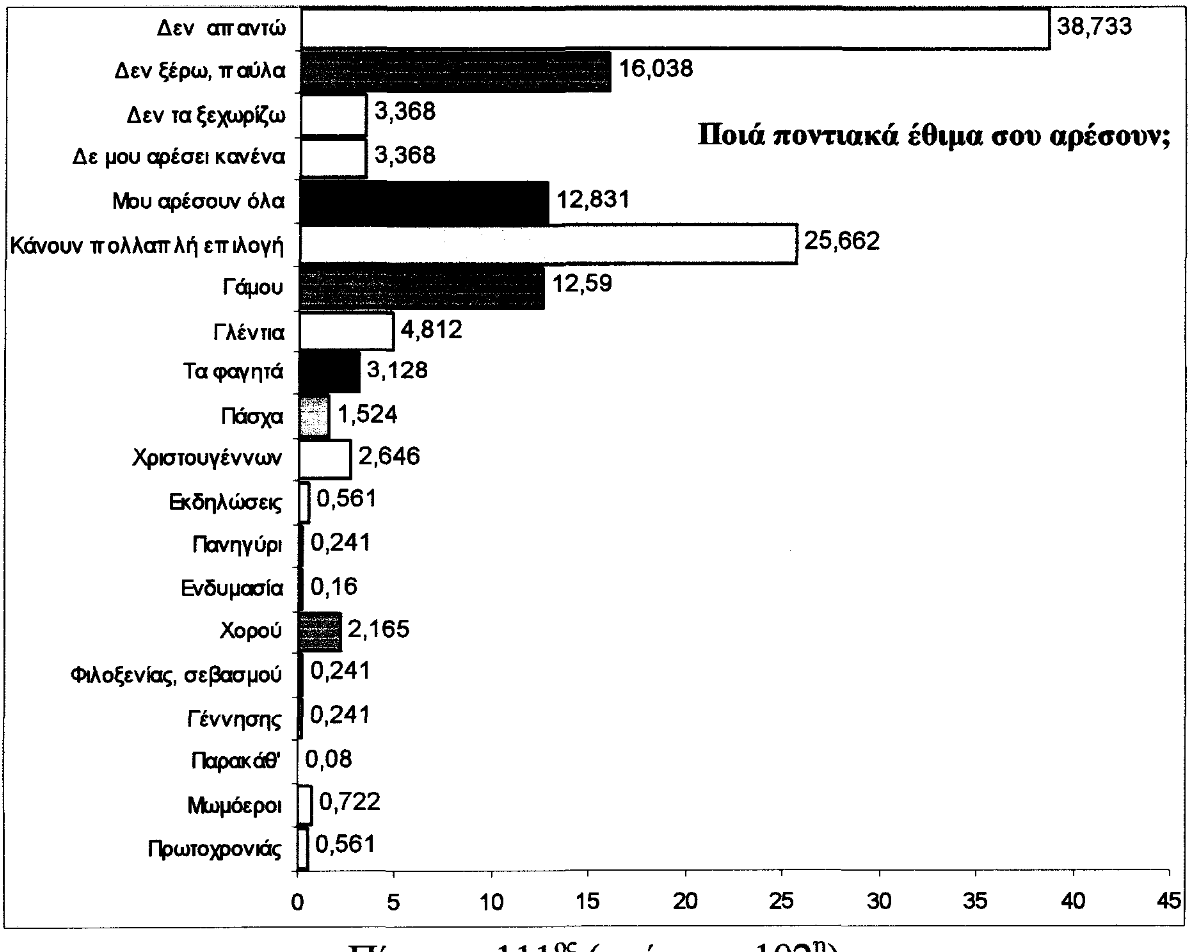

Πίνακας 111ος (ερώτηση 102η)

Εκείνο που διατηρείται έντονα είναι το αίσθημα της φιλοξενίας. Το 94% καλοδέχεται τον επισκέπτη προσφέροντάς του κέρασμα (43%) κέρασμα και φαγητό (47,4%) ή κέρασμα και ότι θέλει (3,6%). Το 1% διατηρεί επιφυλάξεις απέναντι του ξένου και το 2,3% ενοχλείται από την παρουσία του. [*Πίνακας 69ος, ερώτηση 66η: Όταν έρχεται στο σπίτι σας τυχαία ένας*

[658] Οι ποντιακές παροιμίες που αναφέρθηκαν καταγράφονται στο Επίμετρο σελ. 77-78

ξένος, που δεν ξέρατε ότι θα έλθει, του προσφέρετε: 1. Κέρασμα, 2. Κέρασμα και Φαγητό, 3. Τίποτα, 4. (άλλο)].

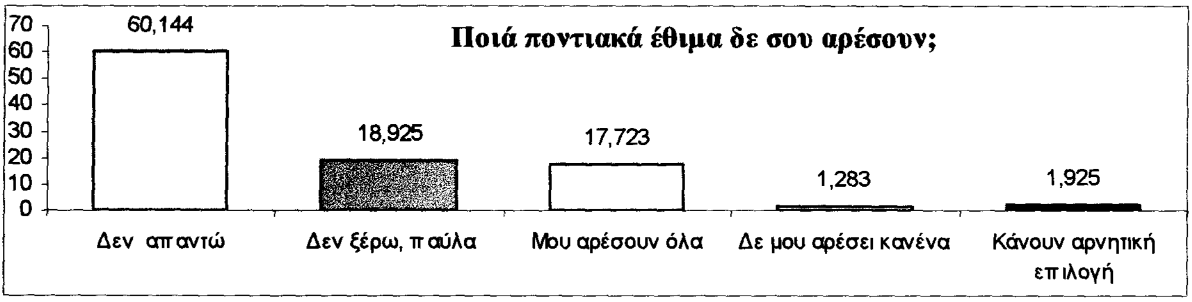

Πίνακας 112ος (ερώτηση 103η)

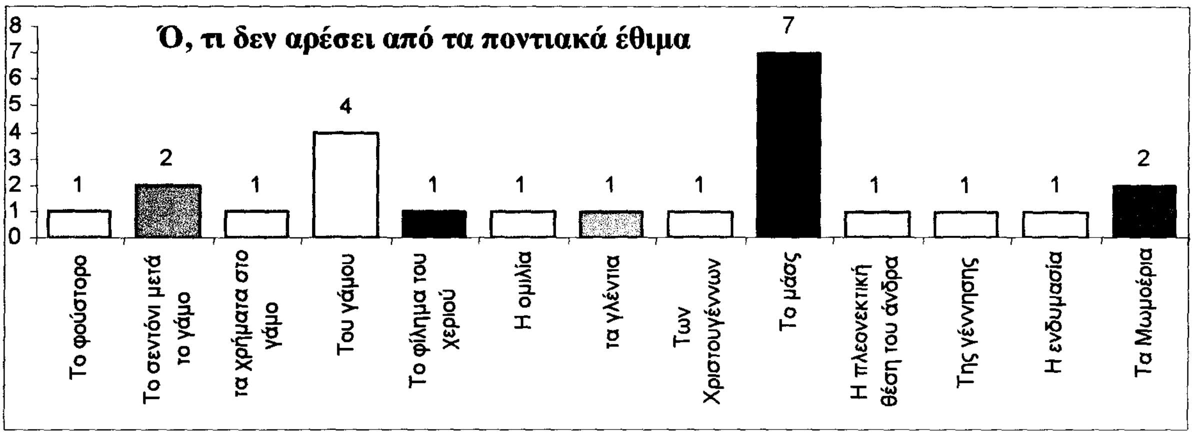

Πίνακας 113ος (ερώτηση 103η)

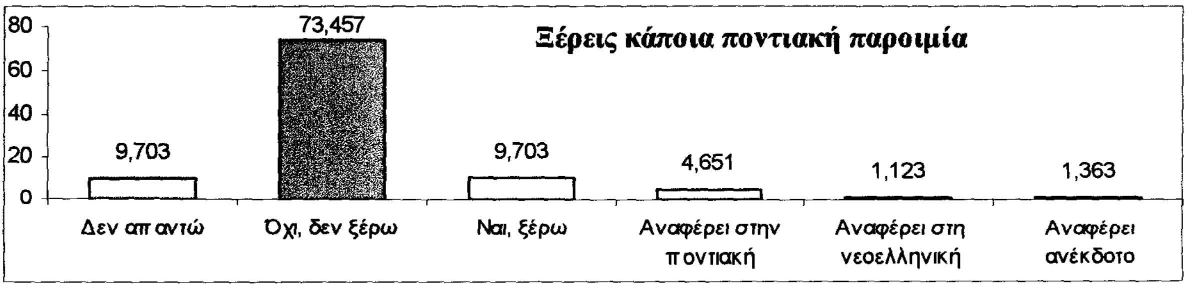

Πίνακας 105ος (ερώτηση 98η)

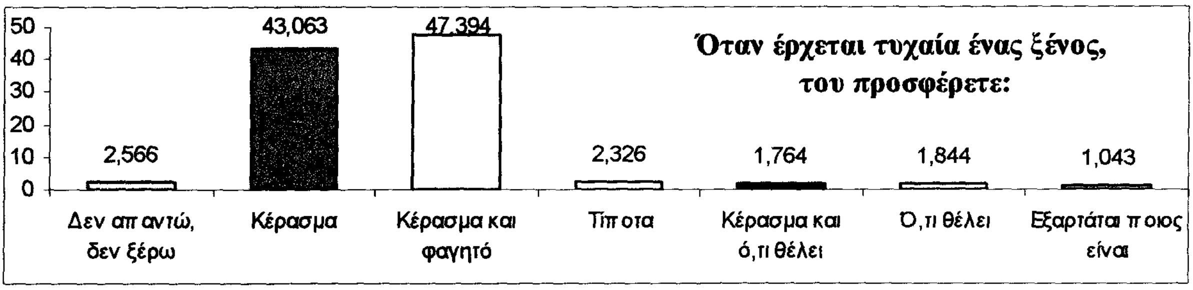

Πίνακας 69ος (ερώτηση 66η)

Το 93,8% των οικογενειών του δείγματος δεν αφήνει τον ξένο να φύγει νηστικός, όταν αυτό υποπέσει στην αντίληψή τους. Το 0,5% διατηρεί επιφυλάξεις, ενώ το 3,4% αποφεύγει την παράθεση γεύματος. (*Πίνακας 70ος, ερώτηση 67η: . Αν αντιληφθούν οι δικοί σου ότι ο ξένος επισκέπτης σας πεινάει τον αφήνουν να φύγει νηστικός;)*

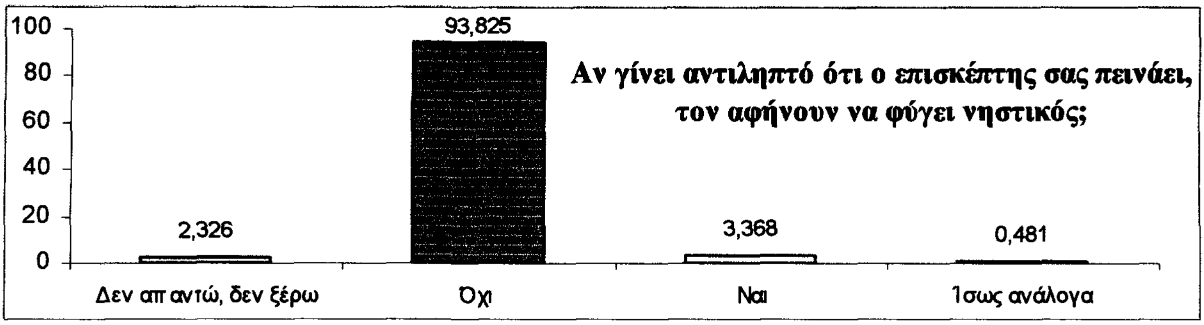

Πίνακας 70ος (ερώτηση 67η)

Η φιλοξενία δε περιορίζεται μόνο στην κάλυψη της τροφής, εκτείνεται και στην κάλυψη καταλύματος. Το 82,9% προσφέρουν στέγη για τον επισκέπτη τους (*Πίνακας 71ος, ερώτηση 68η: «Αν ο ξένος μείνει στον τόπο σας, τον αφήνουν οι δικοί σου να πάει στο ξενοδοχείο;»*). Το 10,7% δεν του προσφέρει στέγη, ενώ το 1,7% συμπεριφέρεται ανάλογα με τον επισκέπτη.

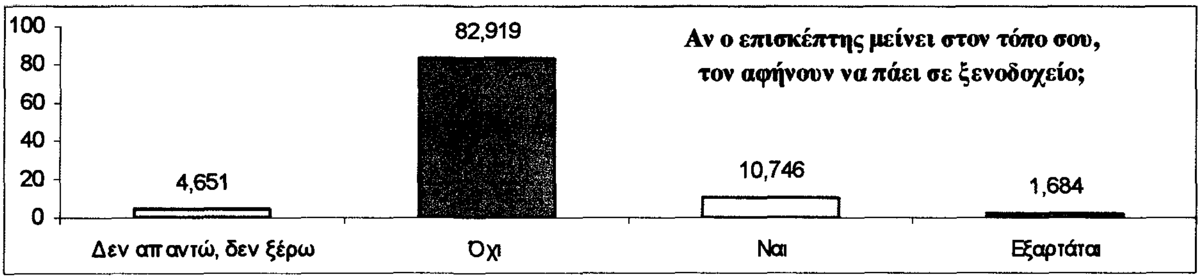

Πίνακας 71ος (ερώτηση 68η)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ
1. Ο Πόντος – τόπος καταγωγής και αναφοράς

Μη διακριτό χαρακτηριστικό αλλά πρόδηλα εμφανές είναι η σχέση των Ποντίων με την πατρίδα που υποχρεωτικά άφησαν. Σχέση που καθορίζεται από: 1) Τη γεωφυσική υφή του Πόντου. Η ευφορία του εδάφους και το κλίμα του Πόντου,[659] σε αντίθεση με τις αντίστοιχες συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος, που αντιμετωπίζουν στον νέο χώρο εγκατάστασης, επιτείνουν το νόστος της πρώτης γενιάς.[660] 2) Από την ιδεολογική κρυστάλλωσης της νέας κρατικής οντότητας της «Δημοκρατίας του Πόντου», την οποία οραματίστηκαν, αλλά και αγωνίστηκαν, τυραννίστηκαν και μάτωσαν.

Το όραμα της διαφαινόμενης νέας κρατικής υπόστασης, της δημιουργίας της Δημοκρατίας του Πόντου προσέδωσε ισχυρά στοιχεία της νέας «εθνοκρατικής» ταυτότητας,[661] δεν ήταν επίπλαστη αποκρυστάλλωση και ιδεολογικά αρθρωμένη εθνική συνείδηση. Προϋπήρχε εθνική συνείδηση, όπως και παρελθούσα ιστορική κρατική υπόσταση, αυτής της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας. Τα στοιχεία αυτά προσδιορίζουν την ιδεολογία τους και τους ακολουθούν στην ελλαδική πραγματικότητα. *Η πατρίδα είναι προ παντός η συνείδηση της πατρίδος.*[662] Και ως τέτοια και για πολλά χρόνια στη συνείδησή τους είναι ο Πόντος. Είναι πεπεισμένοι ότι η πατρίδα τους χάθηκε με ευθύνη της Ελλάδας και των ξένων μεγάλων δυνάμεων.[663] Τούτη η συνείδηση λειτουργεί ως αίτιο της ιδεολογικής ένταξης τους στο βενιζελισμό, διότι η πολιτική του Βενιζέλου στάθηκε, όσο στάθηκε, αρωγός στην υπόθεση της δημιουργίας κρατικής οντότητας στο Πόντο, αλλά και η αιτία της έντασης των Ποντίων, η οποία επήλθε με το Σύμφωνο ελληνοτουρκικής φιλίας Βενιζέλου – Ινονού, το 1930. Φιλία την οποία μόνο ο Βενιζέλος μπορούσε να υπογράψει.

Πιστεύουν, οι Πόντιοι, μέχρι το 1930, ότι θα επιστρέψουν στην πατρίδα, στοιχείο ανασταλτικό για την ένταξή τους την πρώτη δεκαετία διαβί-

---

[659] Βλ. σελ. 34-35

[660] Διάχυτη είναι η παροιμιώδης υπερβολική έκφραση «'Σ σο Πόντο, με τα φούστουρα έκτιζαμε γεφύρε» ή *«'σ ση πατρίδα λιθάρε να εφύτευες εφύτρωναν»* Ομολογία Μαρίας Παυλίδου Πόντιας Α΄γενιάς. Ακόμα οι ύμνοι των παρχαριών.

[661] η επιδίωξη δόμησης ενός ανεξάρτητου αστικού κράτους οδηγεί στην αναγκαστική κατασκευή μιας νέας «εθνο-κρατικής» ταυτότητας Κ.Τσουκαλάς: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» σελ.42

[662] Giuseppe Mazzini αναφορά στο Γ.Τενεκίδης: «Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον» εκδ. Παπαζήση, Αθήναι 1975, τόμ.Α΄ σελ. 113

[663] Bierstadt Hale Edward :"The Great Betrayal" μετ. Ιωσήφ Γρ. Κασσεσιαν, με τίτλο «Η Μεγάλη Προδοσία», Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1997, σελ. 151

ωσής τους στον ελλαδικό κοινωνικό χώρο,[664] αλλά συγχρόνως δηλωτικό της αγάπης προς την πατρίδα. Το Ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας του '30 θα προκαλέσει ανάμεικτες εκδηλώσεις στον προσφυγικό κόσμο. Αρχικά το χαιρέτισαν με κάποια ικανοποίηση, ως σύμφωνο επανεγκατάστασης, γιατί πίστεψαν ότι τους έδινε το δικαίωμα να ξαναγυρίσουν πίσω στα σπίτια τους. Ίσως δεν ήταν μόνο οι πρόσφυγες που πίστεψαν σε ένα τέτοιο θαύμα.[665] Αργότερα θα αντιδράσουν, εφόσον θιγόταν στις πιο καίριες υλικές και ηθικές προσδοκίες του.[666]Οι εξεγέρσεις και το προσφυγικό ρεύμα διαμαρτυρίας θα ογκωθεί επικίνδυνα προς τα τέλη Οκτωβρίου 1930, τις παραμονές της αναχώρησης του Βενιζέλου στην Άγκυρα. Οι προσφυγικές οργανώσεις θα καλέσουν τα μέλη τους σε γενικές συγκεντρώσεις και θα συντάξουν ψηφίσματα που θα αποστείλουν στον Βενιζέλο αλλά και στον Ινονού. Με αυτά θα ζητούν την ακύρωση των «*απανθρώπων ... συμβάσεων και την διαρρύθμισιν του προσφυγικού προβλήματος επί τη βάσει των στοιχειωδών κανόνων της ηθικής και του δικαίου... άλλως η ελληνοτουρκική φιλία ... αποβαίνει κενή έννοιας και όλως διόλου ασταθής...*».[667]
Η προϋπάρχουσα συνείδηση παρέχει ταυτότητα,[668] «*είμεσ' Ρωμαίοι*», η οποία, στο νέο τόπο εγκατάστασης, λειτουργεί ως στοιχείο αυτοαναγνώρισης και ετεροαναγνώρισης του τόπου καταγωγής, σπάει τους προϋπάρχοντες τοπικισμούς και αναπτύσσει τη συλλογική συνείδηση του «εμείς», συμπυκνούμενη στις λέξη «τεμέτερον»[669] ή «ξάδελφε».
Το πως λειτουργεί ο Πόντος ως έννοια στην Δ΄ γενιά το δείχνει ο 19ος πίνακας. Στις απαντήσεις των ερωτηθέντων, στην ερώτηση: «*17η Τι είναι ο Πόντος;*» Ένα ποσοστό της τάξης του 30% δεν απαντά, ενώ το 4% δεν ξέρει. Το 29% έχει ασαφή και αόριστη γνώση, για το που βρίσκεται ο Πόντος, του τύπου: *στη Μ. Ασία ή στα βάθη της Τουρκίας*. Το 11,5% προσδιορίζει με σαφήνεια γεωγραφικά τον Πόντο ως *μια περιοχή στο βόρειο τμήμα της Μ. Ασίας ή στα παράλια του Ευξείνου Πόντου της Τουρκίας*.

Το 25% εκφράζεται συναισθηματικά , με πίκρα, περηφάνια, αγανάκτηση, νοσταλγία, από τους οποίους το 10,5% τον θεωρεί πατρίδα του ή πατρίδα των προγόνων του. «*Αξέχαστη πατρίδα*», «*Χαμένη πατρίδα, που βρίσκεται ....*», «*Ο τόπος καταγωγής μου, η Πατρίδα*», «*Είναι τα μέρη από τα οποία ξεριζώθηκαν οι παππούδες μας*», «*Πόντος είναι η γενέτειρα των προ-*

---

[664] Οδ. Λαμψίδη: «Ανάκλησις» εις τους Πρόσφυγας του Πόντου και αι επιπτώσεις αυτής δια την Έρευναν της Ποντιακής Διαλέκτου». Αρχείον Πόντου, Παράρτημα 14 τ. 1, 1982, σελ.528. - Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.192
[665] Ιφ. Αναστασιάδου:«Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930», σελ. 356
[666] Ιφιγ. Αναστασιάδου: ό.π. σελ.336
[667] Ιφιγ. Αναστασιάδου: ό.π. σελ.329. – «Εσπερινή», 27 Οκτωβρίου 1930
[668] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.61
[669] Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 85

γόνων μας, εκεί όπου έζησαν, μεγάλωσαν και δυστυχώς διώχτηκαν», «Η πατρίδα μου» «Ακμαίος ελληνικός χώρος με τάσεις αυτονόμησης του, που στήριξε την οικονομία του στο εμπόριο και στις φιλόδοξες διαθέσεις του λαού του»,

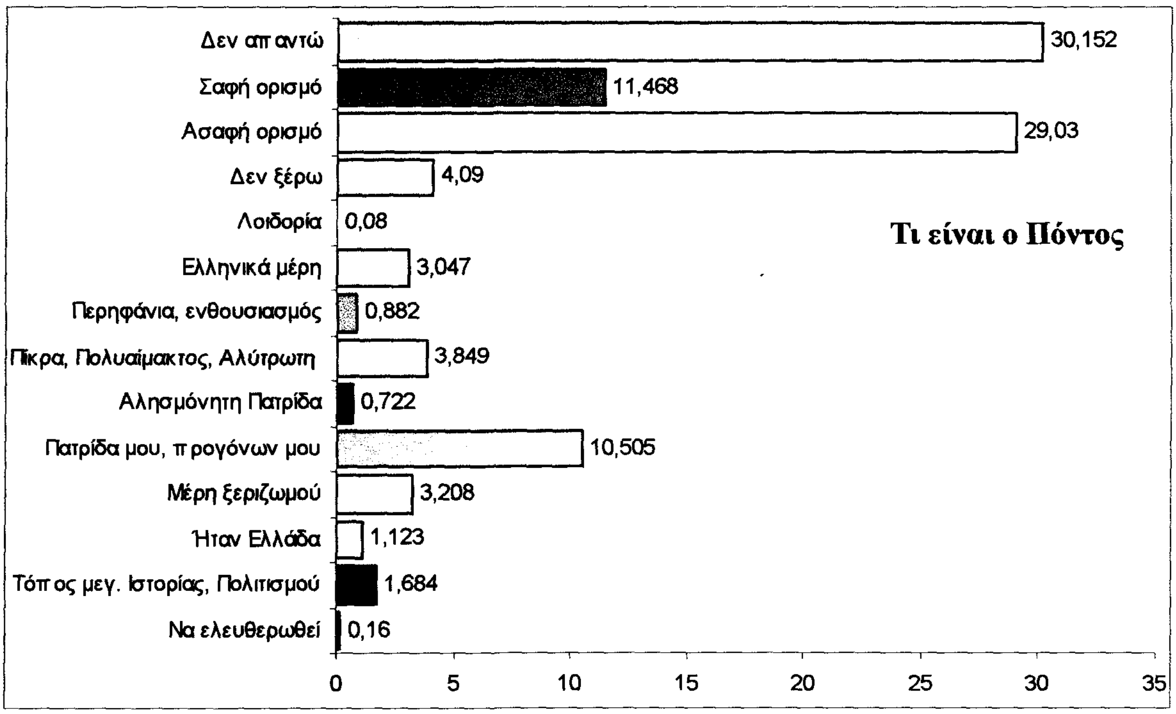

Πίνακας 19ος (ερώτηση 17η)

«Είναι ο τόπος των πατέρων μας που μας έδιωξαν οι Τούρκοι», «Πονεμένες πατρίδες» «Η πραγματική πατρίδα όλων των Π. Το μέρος που έπρεπε να ζουν όλοι οι Πόντιοι σήμερα», «Ο Πόντος γενικά είναι μια ολόκληρη ιστορία με νόημα που δυστυχώς σήμερα έχει ξεχαστεί», «Σημαίνει για μένα πολλά, είναι η πατρίδα και ελπίζω να ξαναγυρίσω πίσω στα πάτρια εδάφη», «Ο διακαής πόθος όλου αυτού του λαού να ξαναπατήσει σε αυτόν», «Η πρώτη μου πατρίδα, όπου αναπτύχθηκε ο πολιτισμός τα γράμματα κ.τ.λ.», «Είναι η πατρίδα μας γιατί εκεί γεννήθηκαν οι ρίζες μας και είμαστε όλοι περήφανοι γι' αυτό το γεωγραφικό χώρο», «Είναι ο άγιος τόπος στον οποίο σφάχτηκαν οι τιμημένοι πρόγονοί μου», «Είναι ο τόπος απ' όπου ήρθαν οι Πόντιοι αφήνοντας εκεί περιουσίες και έναν πολιτισμό».[670] Ένας μόνο εκφράζεται λοιδορικά.

Τα ποσοστά στην ερώτηση : «*16η Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος;» (Πίνακας 18ος*), διαφοροποιούνται ως εξής: το 27,5% δεν απαντά, ενώ 3% δεν ξέρει. Ένα ποσοστό 0,56% (7δελτία) δίνουν ασαφή ορισμό του Πόντιου, ενώ 21% ορίζουν τον Πόντιο «*Αυτός που ήλθε από τον Πόντο*» ή τον «*απόγονο των Ποντίων*». Το 5,4% εκφράζεται αδιάφορα και το 5,3% απαντά «*η καταγωγή μου*», ενώ το 35% εκφράζεται συναισθηματικά με

---

[670] Βλ. στο Επίμετρο τις σχετικές απαντήσεις σελ. 24-26

ενθουσιασμό, περηφάνια. «Ένας γνήσιος Έλληνας», «Είναι η καταγωγή μου και είμαι περήφανος γι' αυτό και κάθε Πόντιος είναι περήφανος», «Τον ξεριζωμό και προσφυγιά», «Μεγάλη περηφάνια», «Παλικάρι και Έλληνας Χριστιανός Ορθόδοξος», «Έλληνας βασανισμένος πολλά χρόνια από τους

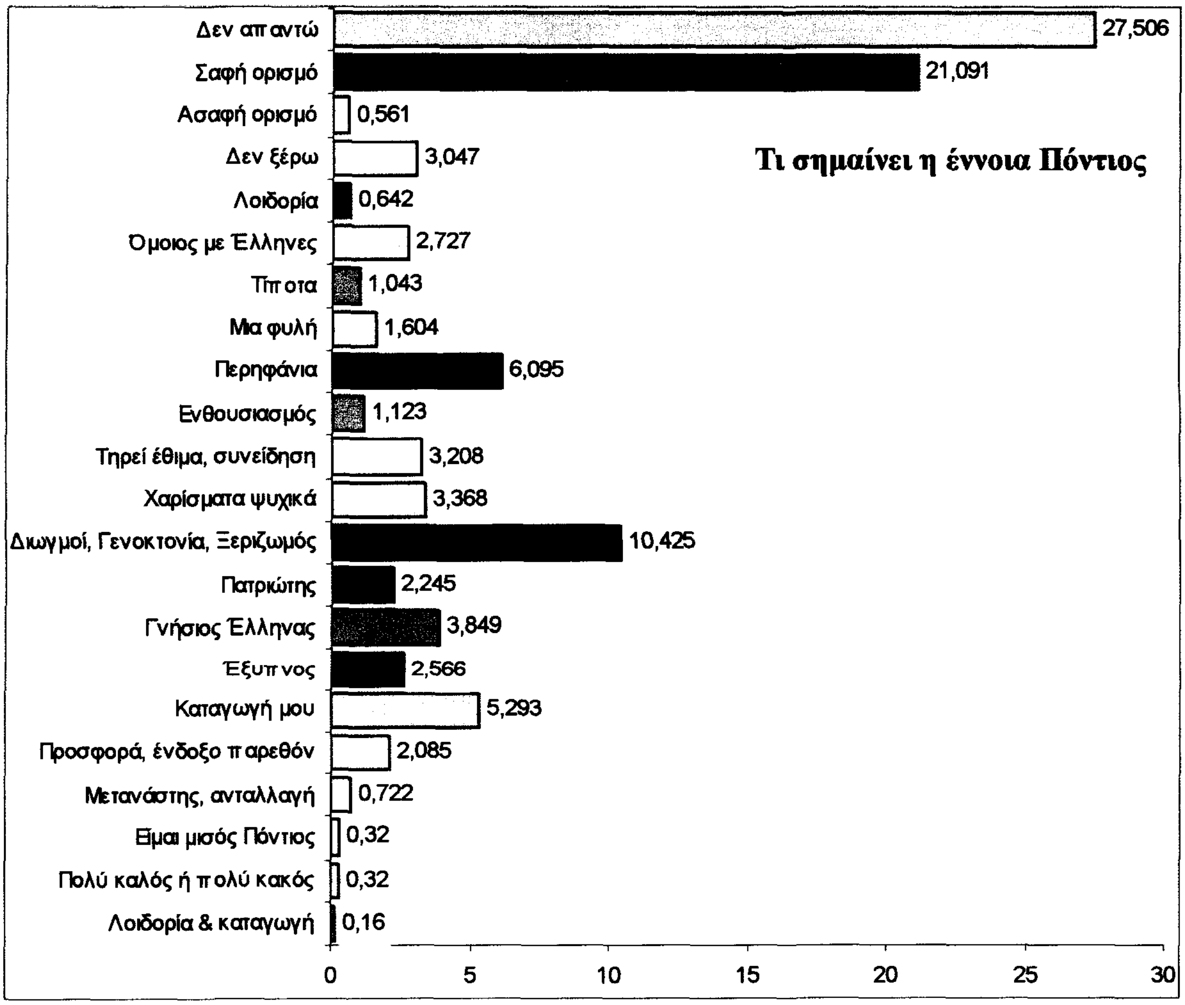

Πίνακας 18ος (ερώτηση 16η)

Τούρκους και διωγμένος έξω από το Ελενικό χώρο», «Ο πιο γνήσιος Έλληνας από τους πιο αρχαίους χρόνους», «Άνθρωπος που εγκατέλειψε πολλές φορές βίαια την εστία του και ξεκίνησε προσπάθειες για αναδημιουργία στην Ελλάδα», «Τίποτα παραπάνω και τίποτα παρακάτω από την έννοια Έλληνας», «Κάποιος «ξένος» στα ελληνικά δρώμενα, που σιγά -σιγά απόκτησε τη σπουδαιότητα που του άρμοζε και καθιερώθηκε σαν κάτι ξεχωριστό και πολύ επιτυχημένο», «Είναι μια ιστορία που κουβαλάμε όλοι εμείς και έχουμε ματώσει», «Πολιτισμός, ήθη & έθιμα, πατρίδα, μητέρα γη, ξεριζωμός», «Με κάνει ξεχωριστό από τους άλλους Έλληνες. Δεν ντρέπομαι να λεω ότι είμαι Πόντιος», «Η σημασία του δεν είναι τόσο εύκολη, πάντως γνώμη μου είναι ότι αποτελεί εκείνον τον άνθρωπο που έδωσε ότι μπορούσε για να νιώθουμε εμείς περήφανοι», «Είναι ο άνθρωπος ήρωας, που με τό-

σες δυσκολίες, σφαγές, διωγμούς κρατήθηκε με αξιοπρέπεια σ' αυτήν τη ζωή»[671] Δέκα ερωτώμενοι, το 0,8 %, απαντούν λοιδορικά.

Μεταξύ των απαντήσεων των δύο ερωτήσεων (πίνακας 19 και 18) υπάρχει σαφής διαφοροποίηση αυτών που τοποθετούνται θετικά (25% στον 19° πίνακα και 40% στον 18° πίνακα). Η διαφοροποίηση αυξάνεται στις θετικές απαντήσεις στην 85η ερώτηση: *«Πώς αισθάνεσαι στο άκουσμα Πόντος;», (πίνακας 90ος)* όπου πλέον του 50% αντιδρούν θετικά. *«Αισθάνομαι περήφανα γιατί είναι η πατρίδα των προγόνων μου», «Ανατριχίλα για τους χαμένους τόπους των παππούδων μου», «Αισθάνομαι λύπη για τη γενοκτονία, αλλά και περηφάνια για την αντοχή και την πίστη στους αγώνες*

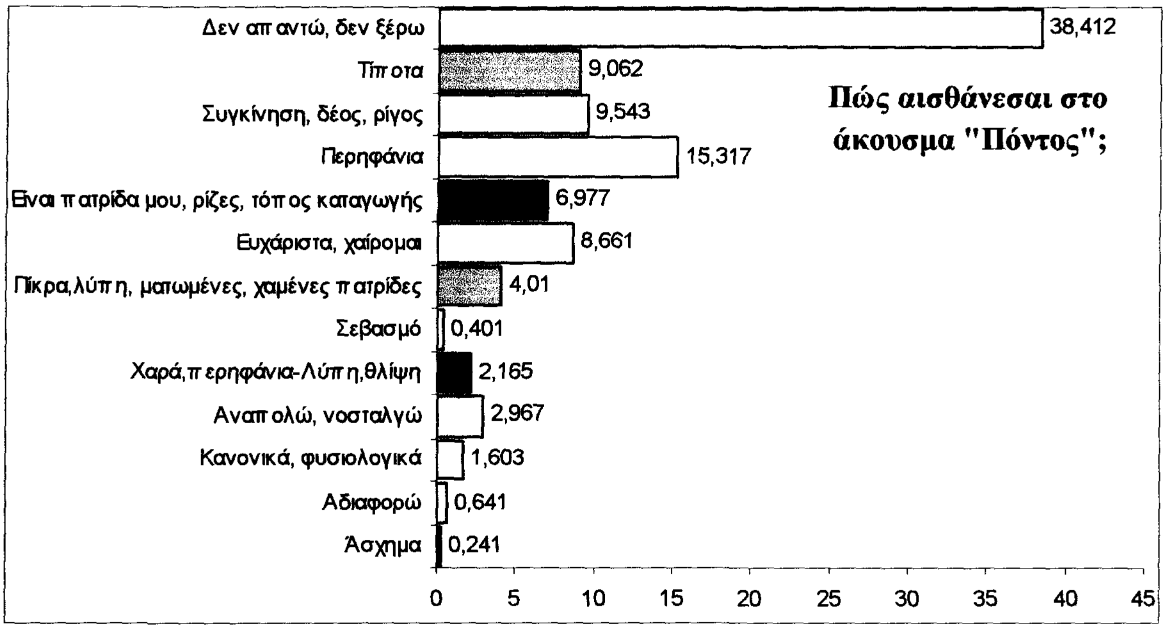

Πίνακας 90ος (ερώτηση 85η)

για ελευθερία», «Περήφανη και ανατριχίλα για τους χαμένους τόπους», «Παλιά πατρίδα», «Σεβασμό στο όνομα ΠΟΝΤΙΟΣ και στους προγόνους», «Ελληνικά, ποντιακά μέρη που πρέπει να γίνουν δικά μας», «Περήφανη και ότι απευθύνεται σε μένα», «Περήφανη που κατάγομαι από εκεί», «Σκέφτομαι ότι εκεί υπάρχουν χαμένες περιουσίες και πατρίδες που δεν ξεχάστηκαν», «Περήφανος, απογοητευμένος που δεν υπάρχουν εκεί άλλο Πόντιοι», «Δε λετε να πάρουμε εκείνα τα μέρη πάλι πίσω και να διώξουμε τους Τούρκους», «Χαρά και λύπη ταυτόχρονα», «ΠΕΡΗΦΑΝΗ και ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΑΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΔΑ», «Ένα ρίγος διαπερνά όλο μου το σώμα», «Πόντος. Περιοχή όπου άνθισε ένας τρανός πολιτισμός», «Λύπη και δέος για την καταστροφή του», «Μου θυμίζει κάτι μεγάλο αυτή η λέξη . Δεν ξέρω ακριβώς», «Μια βαθύτατη χαρά και υπερηφάνεια, αλλά ταυτόχρονα και θλί-

[671] Βλ. στο Επίμετρο τις σχετικές απαντήσεις σελ. 21-24

ψη, οργή, αγανάκτηση, τάση για εκδίκηση», «Ανατριχίλα για τα βάσανα που πέρασαν και λύπη για ότι έχασαν την πατρίδα τους».[672]

Το ίδιο ποσοστό θετικής αντίδρασης έχουμε στην ερώτηση: 81η *«Τι σημαίνει για σένα το γεγονός ότι είσαι Πόντιος –α;» (πίνακας 85ος).*

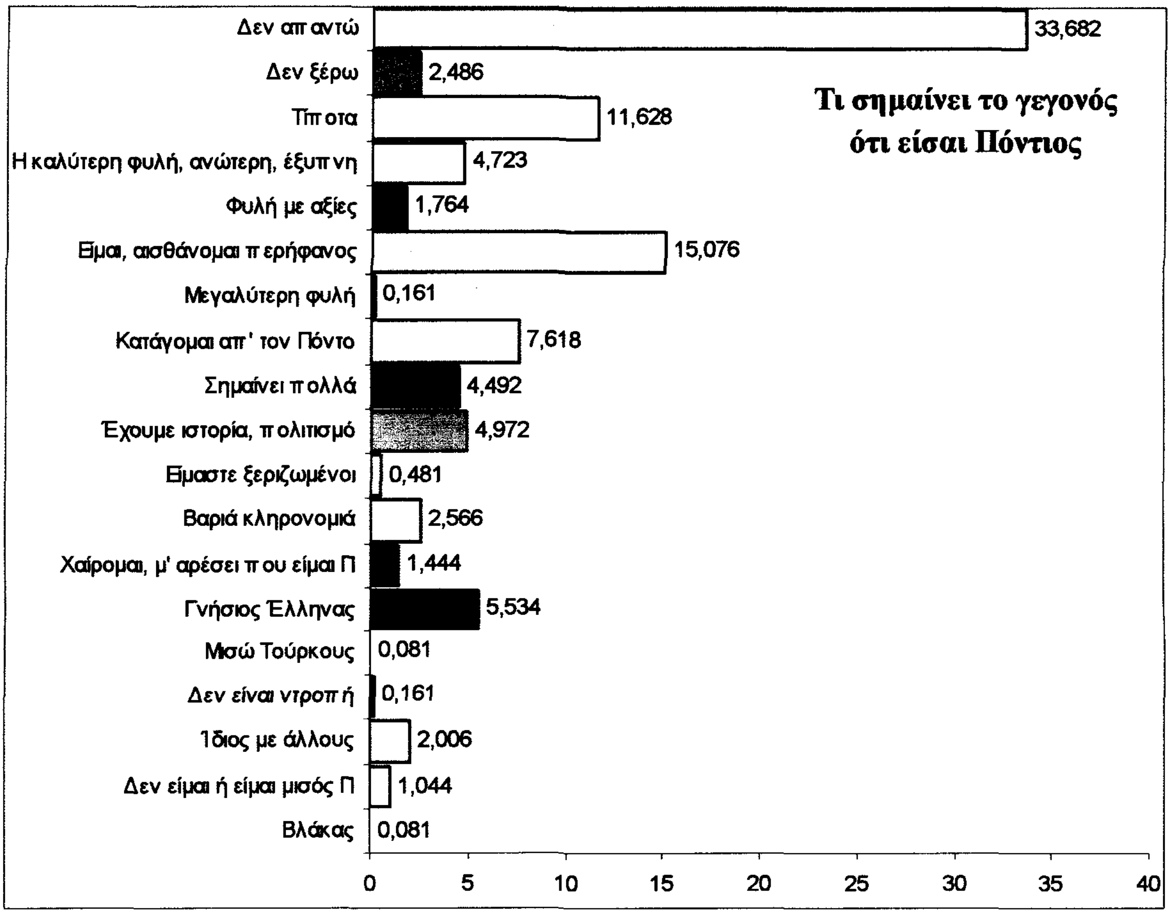

Πίνακας 85ος (ερώτηση 81η)

Και εδώ απαντά θετικά το 50%, περίπου. Αν εξαιρέσουμε το 33,7% που δεν απαντά και το 1,04% (13 άτομα) που αρνούνται την ταυτότητα του Πόντιου, το υπόλοιπο 63,3 % άμεσα ή έμμεσα οικειοποιείται την ποντιακή ταυτότητα. *«Είναι πολύ βαρύ κατά την άποψή μου να είσαι Π γιατί κουβαλάς στην πλάτη σου μια βαριά κληρονομιά και πρέπει κι εσύ να συνεχίσεις την παράδοση», «Είναι ένας λαός που είναι περήφανος και παρ' όλα τα δεινά επιβίωσε και επιβιώνει», «Ότι κατάγομαι από ανθρώπους που έκαναν αγώνες για τα πάτρια εδάφη και που πρέπει να τους τιμούμαι , όπως και τους τιμούμε κάθε 19η Μαΐου, όπως τους πρέπει», «Ότι είμαι περισσότερο Έλληνας», «Είμαι φιλότιμος, είμαι φιλόξένος και Άνθρωπος , νομίζω πως αυτό τα λεει όλα», «Το ότι είμαι Έλληνας από μια ακριτική περιοχή του ελληνισμού», «Μεγάλη τιμή, περηφάνια , απέραντη ευγνωμοσύνη», «Με κάνει*

---

[672] Βλ. στο Επίμετρο τις σχετικές απαντήσεις σελ. 51-53

να μισώ τους φίλους μας τους Τούρκους», «Ότι είμαι πραγματική ελληνίδα και κατάγομαι από μια αξιοθαύμαστη φυλή». [673]

Ποσοστό που αυξάνεται σε 83,7% και εκδηλώνει την ταυτότητά του, όταν η περίσταση το απαιτεί. (*Πίνακας 91ος, ερώτηση: «86η Φανερώνεις, όταν σου δίνεται η ευκαιρία, την ποντιακή σου καταγωγή;»*). Ωστόσο από την απάντηση στην ερώτηση αυτή προκύπτει ότι αρνούνται την ταυτότητά τους μόνο το 0,4% , πέντε (5) ερωτώμενοι. Το 1,8% (23 άτομα) δεν θέλουν να είναι Πόντιοι ή ντρέπονται ή δεν τους αρέσει, αλλά αισθάνονται ότι φέρουν την ταυτότητα, την ποντιακή καταγωγή.

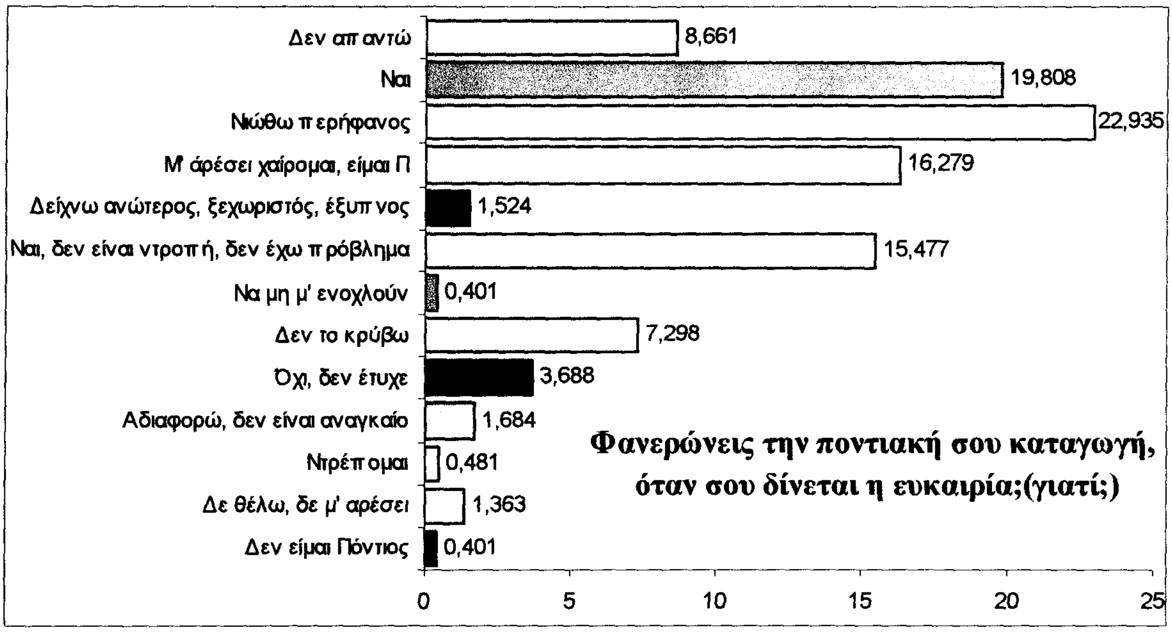

Πίνακας 91ος (ερώτηση 86η)

Αξιοσημείωτο των απαντήσεων των τριών ερωτήσεων 81η , 85η και 86η είναι ότι υπάρχει ένα διακινούμενο ποσοστό, 48,9%, 49,6% και 40,7 % αντίστοιχα, που εκφράζονται έντονα και με πάθος για την ταυτότητά τους, που σε πολλές περιπτώσεις αγγίζει τα άκρα, όπως: *«Ότι είμαι περισσότερο Έλληνας» «Με κάνει να μισώ τους φίλους μας τους Τούρκους.» «Είμαι καθαρός και γνήσιος Έλληνας και είμαι περήφανος» «Ότι κατάγομαι από τη καλύτερη φυλή του κόσμου» «Με κάνει να αισθάνομαι πιο πάνω από τους άλλους, άσχετα αν δεν το δείχνω για να μην προσβάλλω τους άλλους.» «Έχω μεγαλύτερη αξία από τους άλλους γύρω μου.»*[674]

Ή «Μια βαθύτατη χαρά και υπερηφάνεια, αλλά ταυτόχρονα και θλίψη, οργή, αγανάκτηση, τάση για εκδίκηση.» «Αισθάνομαι χιλιάδες φορές Ελληνίδα, γιατί ο Πόντος είναι «η ίδια η Ελλάδα». «Αισθάνομαι και οραματίζομαι

---

[673] Βλ. στο Επίμετρο τις σχετικές απαντήσεις σελ.47-50

[674] Απαντήσεις από την 81η ερώτηση, βλ. επίμετρο σελ. 47 - 50

μια περιοχή, η οποία όπως λένε και οι παλαιοί και εμείς οι νέοι ήταν και θα είναι δική μας.»[675]

Ακόμη αξιοπρόσεκτες είναι οι απαντήσεις στην 80η ερώτηση: *«Είσαι περήφανος για την ποντιακή καταγωγή σου» (Πίνακας 84ος)*. Το 77% απαντά θετικά, ενώ το 50,8% υπερθεματίζει της καταγωγής του.

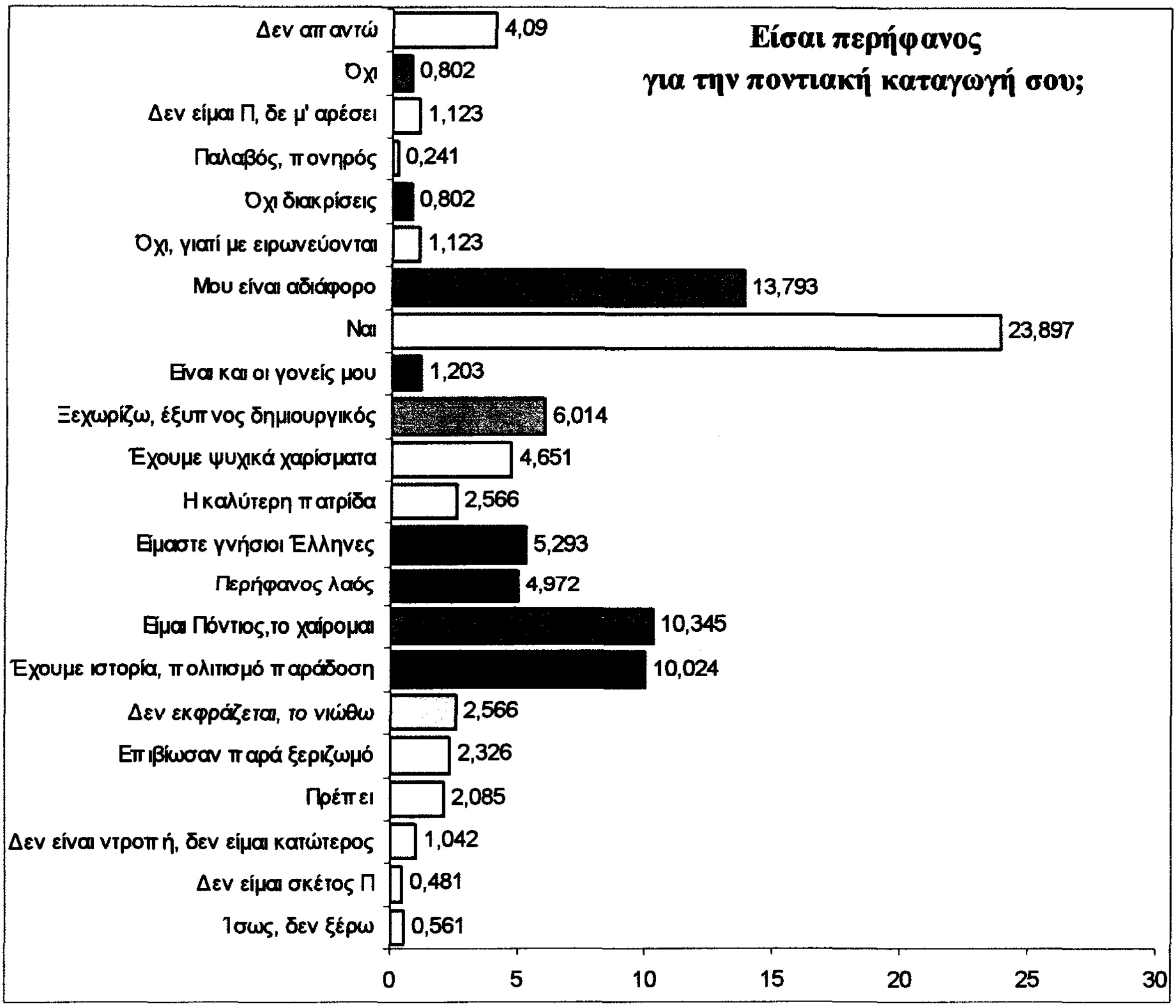

Πίνακας 84ος (ερώτηση 80η)

«Νιώθω μια φλόγα μέσα μου», «Εκεί ζούσαν οι πρόγονοί μου», «Είναι η καλύτερη πατρίδα», «Είναι φυλή με ιστορία και τράβηξε πολλά», «Σκέφτομαι τους προγόνους μου που κάναν τόσα πολλά για την Ελλάδα», «Είμαι Π και το αίμα μου βράζει», «Πόντιος ίσον δυο φορές Έλληνας», «Έχουμε υπέροχο πολιτισμό , γλώσσα», «Έχουμε μεγάλη ιστορία. Είμαστε απόγονοι των Αχαιών και όχι αναμείξεις διαφόρων λαών», «Οι Πόντιοι πάντα βοήθησαν την Ελλάδα με τη ζωή τους», «Δεν ξέρω. Μάλλον επειδή είμαι συνεχιστής αυτής της σκυτάλης», «Κάποιοι έχουν αγωνιστεί και το θεωρώ τιμητικό να έχουν αγωνιστεί για μένα άνθρωποι της καταγωγής μου», «Πολλοί

[675] βλ. Επίμετρο σελ. 51-53

νομίζουν ότι είμαστε χαζοί, αλλά εμείς αποδεικνύουμε άλλα», «Χαίρομαι και είμαι περήφανος που είμαι παλικάρι σαν τους Πόντιους», «Είναι άνθρωποι με καρδία και αγαπούν όλους γύρω τους», «Γιατί «τραβάει το αίμα», «Οι Πόντιοι είναι φιλόξενοι και πραγματικά Έλληνες». «Είμαι πολύ περήφανη γιατί είμαστε ένας λαός με μεγάλο παρελθόν και γερά στηρίγματα, που κατάφερε να επιβιώσει και να φτιάξει γερές βάσεις για το μέλλον. Καταφέραμε πολλά παρ' όλες τις δυσκολίες», «Είναι Ελληνική φυλή που στη Μ. Ασία ξεχώρισε και κατείχε σπουδαία θέση. Αυτό δείχνει πως είναι έξυπνοι και «προκομμένοι».[676]

Το ποσοστό, των θετικών απαντήσεων, αυξάνεται σε 84,4% στην ερώτηση: *«99η Θέλεις να ξέρουν οι άλλοι ότι είσαι Πόντιος-α;»* (*πίνακας 106ος*), όπου και οι αρνητικές απαντήσεις ενέχουν στην πλειονότητά τους τη συνείδηση της ταυτότητά τους. *«Δεν έχω κανένα λόγο να το κρύψω, και εκτός από αυτό, το καταλαβαίνουν και από μόνοι τους», «Νιώθω ωραία να ξέρουν τη σημαντική καταγωγή μου», «Δεν έχω πρόβλημα. Και δεν υπάρχει λόγος να γίνεται αυτή η ερώτηση» «Γιατί το χαίρομαι που είμαι παλικάρι»,*

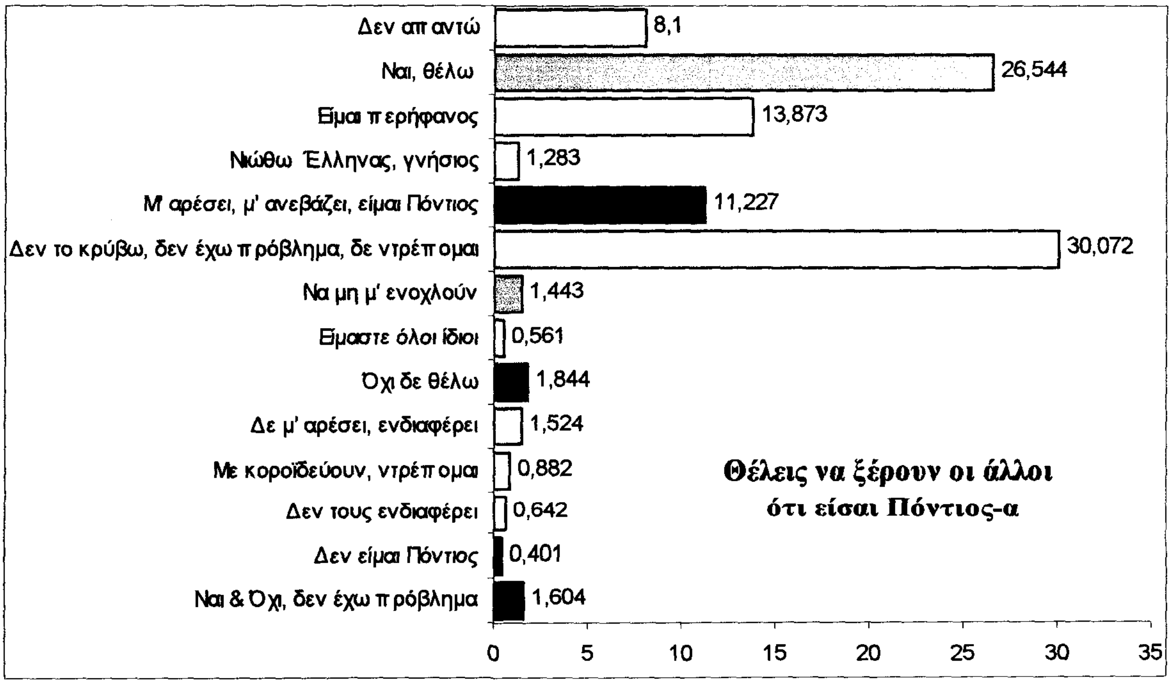

Πίνακας 106ος (ερώτηση 99η)

«Γιατί να μην το ξέρουν; όποιος δεν θέλει να πει την καταγωγή του και νιώθει κόμπλεξ, δεν αξίζει να λέγεται Πόντιος», «Δεν αισθάνομαι υποτιμητικά», «Θέλω να ξέρουν ότι κατάγομαι από μια περιοχή που μας έκανε όλους περήφανους».[677] Μόνο το 0,4% (πέντε ερωτώμενοι) αρνείται την

676 βλ. Επίμετρο σελ. 44-46
677 βλ. Επίμετρο σελ. 58

ταυτότητα του Ποντίου. Το υπόλοιπο 7% ενώ αισθάνεται ότι φέρει την ταυτότητα του Ποντίου την αποποιείται για λόγους που εμφαίνονται στον πίνακα και θα αναφερθούμε πιο κάτω.

Ενδεικτική και πληρέστερη εικόνα δίνουν οι απαντήσεις στην, ίσως προκλητική, ερώτηση «*$65^{η}$ Το ότι είσαι Πόντιος-α σου δίνει την αίσθηση ότι είσαι, σχέση με τους μη Πόντιους: 1. Περισσότερο Έλληνας, 2. Λιγότερο Έλληνας, 3. Το ίδιο Έλληνας 4. (άλλο)» (Πίνακας $68^{ος}$)*

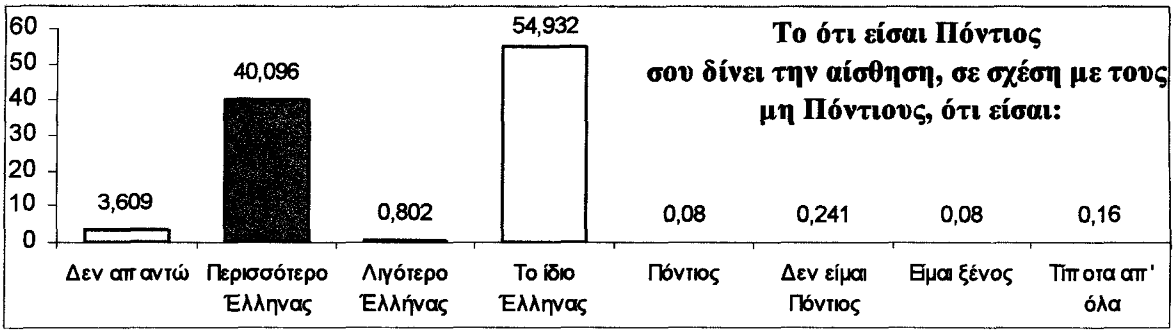

Πίνακας $68^{ος}$ (ερώτηση $65^{η}$)

Στις απαντήσεις της ερώτησης αυτής, όπου μόνο το 3,6% δεν απάντησε, έχουμε άρνηση της ταυτότητας της τάξης των (6) έξι ατόμων, ποσοστό 0,5%. Το υπόλοιπο 96% δέχεται την ταυτότητά του, από τους οποίους το 41% διαφοροποιείται, υπερθετικά (το 40%) ή αρνητικά (το 0,8%) και ένα άτομο καταγράφεται ως Πόντιος, ενώ το 55% αντιδρά φυσιολογικά.

Αντίδραση που διαφαίνεται στην και στην ανάλογη ερώτηση: «*$91^{η}$ Αν σε ρωτούσαν τι εθνικότητας είσαι, θα απαντούσες: 1.Πόντιος και Έλληνας 2. Έλληνας και Πόντιος 3. Έλληνας 4. Πόντιος 5.(άλλο) (Πίνακας $97^{ος}$).*

Στο 53,2% των απαντήσεων ενέχεται η ταυτότητα του Ποντίου είτε προτιθέμενη είτε ακολουθούμενη. Το 41,3% δεν ενδίδει στην πρόκληση.

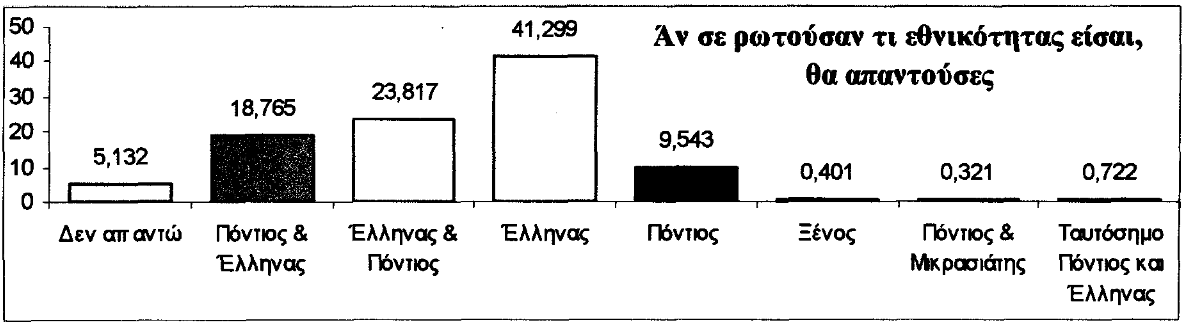

Πίνακας $97^{ος}$ (ερώτηση $91^{η}$)

Αντιδρά με το Έλληνας διότι «*Οι Πόντιοι Έλληνες είναι. Αν νομίζετε ότι είμαστε κάτι διαφορετικό τότε σφάλετε.*» «*Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα*

στους Έλληνες και τους Πόντιους.» «Έλληνας, που περιλαμβάνει και το Πόντιος».

Πάντως το 94,4%, όταν αποκαλυφθεί η ποντιακή καταγωγή του, επιβεβαιώνουν την ταυτότητά τους, έναντι του 0,6% (8 ερωτώμενοι) που τη διαψεύδουν, ενώ το 2,9% (36 ερωτώμενοι) σιωπούν ή συμπεριφέρονται ανάλογα με το περιβάλλον. (*Πίνακας 59ος, ερώτηση 53η : Αν σε κάποια παρέα αποκαλυφθεί η ποντιακή σου καταγωγή 1. Το επιβεβαιώνεις 2. Σιωπάς 3. Το διαψεύδεις 4. (άλλο)...*)

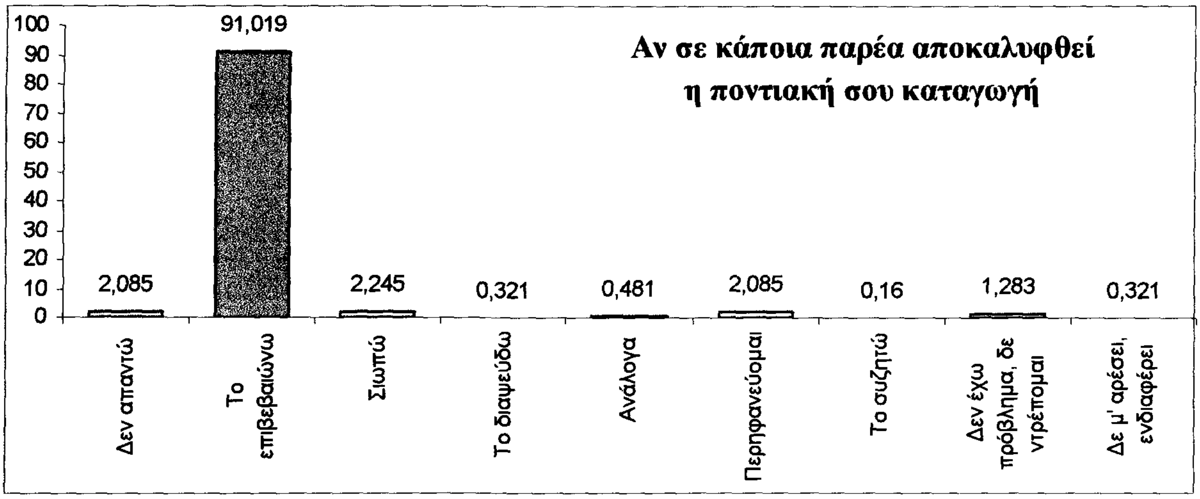

Πίνακας 59ος (ερώτηση 53η)

Από τα παραπάνω φαίνεται να υπάρχει η ταυτότητα και ο Πόντος ως ιδεολογία, ένα σύνολο ή σύστημα ιδεών «*με τα οποία τα άτομα αναπαριστούν στους εαυτούς τους τις κοινωνίες των οποίων είναι μέλη*»,[678] αλλά χωρίς το «*συγκροτημένο λόγο που χαρίζει έναν ορίζοντα στα βιώματα των δρώντων* »[679] Και τούτο διότι δεν γνωρίζουν οι ερωτώμενοι, και σε μεγάλο ποσοστό, βασικά ιστορικά στοιχεία της διαδρομής του ποντιακού ελληνισμού και ιδίως της περιόδου που αποκρυσταλλώνεται η ποντιακή συνείδηση και μορφοποιείται η διεκδίκηση της κρατικής οντότητας της Δημοκρατίας του Πόντου. Στις τρεις ερωτήσεις που τέθηκαν και κάλυπταν βασικά ιστορικά της περιόδου 1919 – 1924 (*107η Γνωρίζεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου; 1.Όχι 2.Ναι , τι; 108η Γνωρίζεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του ποντιακού Ελληνισμού; 1.Όχι 2.Ναι , τι; 109η Γνωρίζεις για την προσπάθεια δημιουργίας του ανεξάρτητου ποντιακού κράτους; 1.Όχι 2.Ναι , τι;*) το 1,8% (23 ερωτώμενοι) γνώριζαν για το λυτρωτικό αντάρτικο, το 11,5% (144 ερωτώμενοι) έδωσαν α-

[678] E. Durkheim «The Elementary Forms of Religious Life» Λονδίνο 1976 σελ 225 (Π Λέκκας 27)

[679] Ν. Πουλαντζάς: «Πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις» εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1975, τ. 2, σελ 39-40

πάντηση σαφή για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία, ενώ το 7,6% (95 ερωτώμενοι) γνώριζαν για τους διωγμούς και τον ξεριζωμό όχι όμως για τη γενοκτονία. Για την προσπάθεια δημιουργίας του ανεξάρτητου ποντιακού κράτους έδωσε ικανοποιητική απάντηση το 1,7% (21 ερωτώμενοι) (πίνακας 117^{ος}).

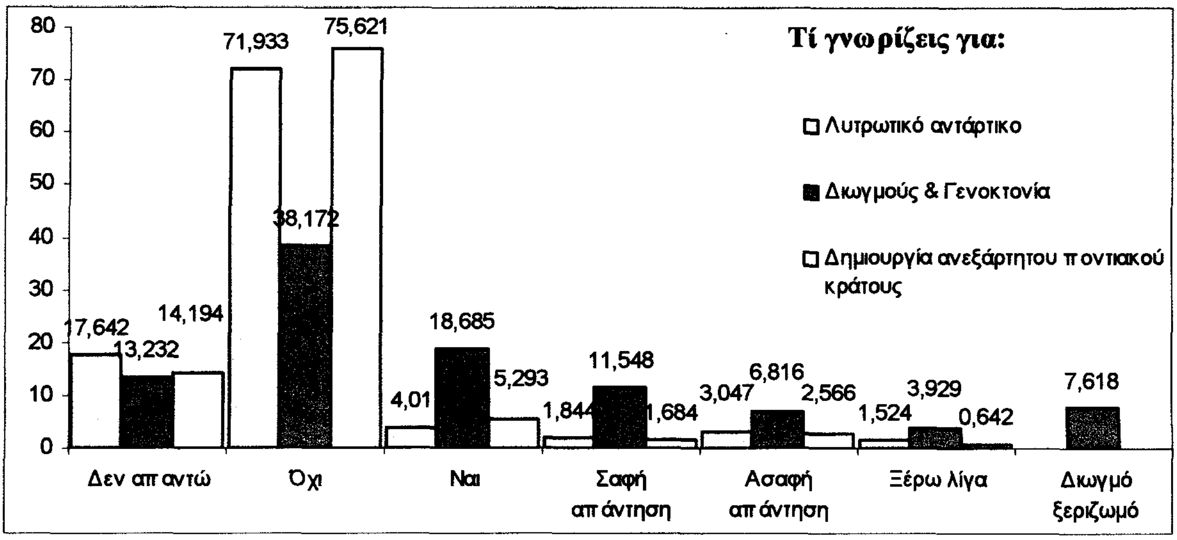

Πίνακας 117^{ος} (ερωτήσεις 107^{η}, 108^{η}, 109^{η})

Οι απαντήσεις που καταγράφονται στις στήλες ως: Ναι, Ασαφής απάντηση, Ξέρω λίγα, ήταν απαντήσεις μάλλον καλής πρόθεσης για θετική απάντηση. Συνεπώς η συντριπτική πλειονότητα δε γνωρίζει βασικά στοιχεία της πρόσφατης ιστορίας του Πόντου, ωστόσο διατηρεί την ποντιακή ταυτότητα.

Ανάμεσα στα σημεία αναφοράς και αντίστασης στην λήθη, την αλλοίωση, την εξαφάνιση, της ποντιακής ταυτότητα είναι τα σύμβολα του Πόντου η Παναγιά Σουμελά [680] και ο Μονοκέφαλος αϊτός ή Φοίνικας της Σινώπης.[681]

Η Μονή της Παναγίας Σουμελά *θεωρείτο η Ιερουσαλήμ του Πόντου.*[682] Κτισμένη από τους Αθηναίους μοναχούς Σωφρόνιο και Βαρνάβα το 386 π.Χ., οι οποίοι έφεραν μαζί τους την εικόνα της Παναγιάς, ιστορημένη δια

---

[680] Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 79

[681] Ο Φοίνικας της Σινώπης, όπως μορφώθηκε από τους Κομνηνούς, αποτυπωμένος στην ελληνική σημαία απετέλεσε τη σημαία των ανταρτών του Πόντου. Σημαία της «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου» σχεδιάστηκε από τον Γεώργιο Θωίδη, πρόεδρο της «Επιτροπείας των εν Κωνσταντινοπόλει Ελλήνων Ποντίων» στα 1919. Αγτζίδης Βλάσης: «Ποντιακός Ελληνισμός- Από τη Γενοκτονία και το Σταλινισμό στην Περεστρόικα» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 31 & 47

[682] Κ. Φωτιάδης: «Παναγιά Σουμελά: Από τον Πόντο στην Καστανιά Βεροίας» Εφημ. «ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ» Αρ. Φύλλου 20, Σεπτέμβριος 1998, σελ. 14-16

χειρός Λουκά του Ευαγγελιστή.[683] Η εικόνα θάφτηκε με την καταστροφή και επτά χρόνια μετά, στα 1930, παλιννόστησε με ειδική αποστολή του ιερομόναχου Αμβρόσιου. Στα 1951 το Δεκαπενταύγουστο εγκαινιάστηκε η ανιστόρηση της Μονής της Παναγίας της Σουμελιώτισσας στα υψώματα της Καστανιάς στο Βέρμιο. Η Μονή θα γίνει σημείο αναφοράς των Ποντίων, όπου γης, κολυμπήθρα αναβίωσης *των θρύλων, των ονείρων, της ιστορίας τους.*[684]

Το Μοναστήρι της Παναγιάς του Πόντου συνδέεται συνειδησιακά με το 48,3% του δείγματος *(Πίνακας 73^ος^, ερώτηση 70^η^ : «Τι σημαίνει για σένα η «Παναγία σου Μελά»)*, ενώ η Παναγιά Σουμελιώτισσα στο Βέρμιο με το 45,8% του δείγματος (*Πίνακας 74^ος^, ερώτηση 71^η^: «Τι σημαίνει η «Παναγιά Σουμελά» του Βερμίου»*). Η συναισθηματική σύνδεση ανάγεται στα ποσοστά 27,5% και 21,9% αντίστοιχα. Δεν απάντησε ή δεν ήξερε το 51,7% στην 70^η^ ερώτηση και το 54,2% στην 71^η^ ερώτηση.

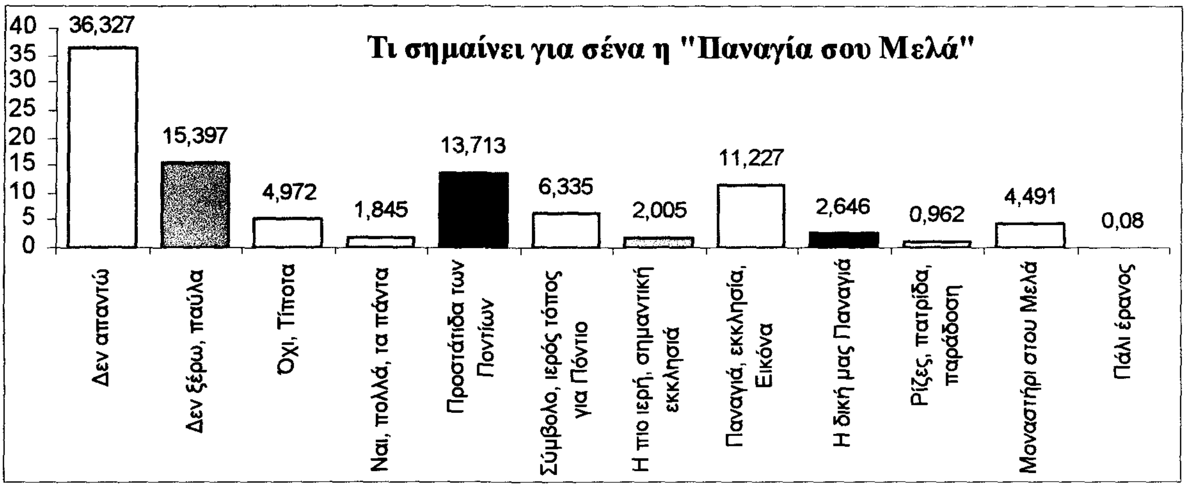

Πίνακας 73^ος^ (ερώτηση 70^η^)

Την Παναγία Σουμελιώτισσα στο Βέρμιο επισκέφτηκε το 43,7% του δείγματος (*Πίνακας 75^ος^ Ερώτηση 72^η^: «Έχεις πάει στο Βέρμιο 1. ΝΑΙ, Τι αισθήματα σου δημιουργήθηκαν ... 2. ΟΧΙ, Θα ήθελες να πας; α) ΟΧΙ, γιατί: β) ΝΑΙ, γιατί»*). Από αυτούς στο 26% δημιουργήθηκαν συγκινησιακά συναισθήματα *«Συγκίνηση, περηφάνια μέλος ενός συνόλου ανθρώπων που είναι και αυτοί περήφανοι για την καταγωγή τους», «Δέος και εθνική ανάταση», «Ένιωσα πως ανήκω και γω κάπου πραγματικά».*

Το 3,8% έμεινε ασυγκίνητο και το 13,8% δεν εκφράζεται. Από το 50,4% που δεν επισκέφτηκε τη Σουμελιώτισσα το 34% εκφράζει την επιθυμία να

---

[683] Τρεις εικόνες ιστόρησε ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Η μία βρίσκεται στο Μέγα Σπήλαιο των Καλαβρύτων, η άλλη στη Μονή Κόκκου στην Κύπρο και η τρίτη ήταν στη Μονή της Σουμελά της Τραπεζούντας. Κ.: ό.π.. 14-16.

[684] Κ. Φωτιάδης:ό.π., σελ. 14-16.

την επισκεφθεί, το 10,4% δεν επιθυμεί να την επισκεφθεί και το 6% δεν εκφράζεται.

Πίνακας 74ος (ερώτηση 71η)

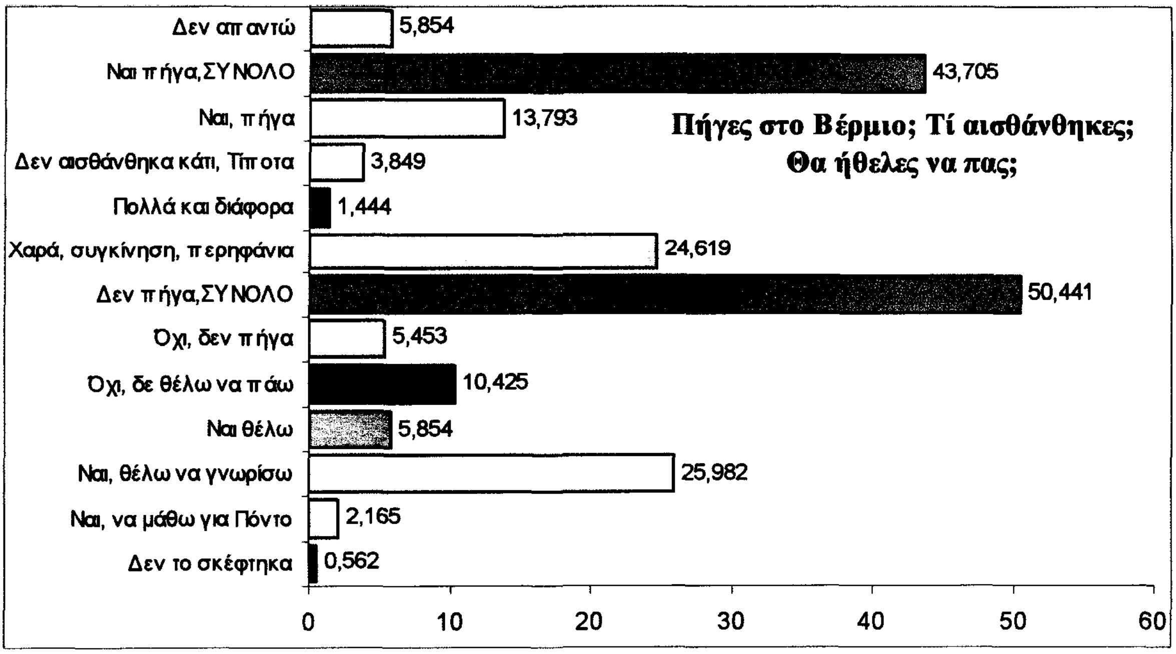

Πίνακας 75ος (ερώτηση 72η)

Ο αϊτός του Πόντου, σύμβολο του Κράτους των Κομνηνών, των ανταρτών αλλά και, απομονωμένος, των ποντιακών συλλόγων, έχει συμβολισμό στο 48,8% του δείγματος (*Πίνακας 76ος, ερώτηση 73η: «Συμβολίζει κάτι για σένα ο αϊτός (σύμβολο του Πόντου); 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ, τι;»*). Από αυτό στο 2,4% ταυτίστηκε ο συμβολισμός του, αλλοιωμένος, με το δικέφαλο αϊτό, σύμβολο των αθλητικών σωματείων Α.Ε.Κ. (Αθλητική Ένωση Κωνσταντινοπολιτών) και Π.Α.Ο.Κ. (Ποδοσφαιρικός Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινοπολιτών). Για το υπόλοιπο 46,4% ενέχει δύναμη, θάρρος, ηρωισμό, περηφάνια, ελευθερία, αποτελεί σύμβολο του Πόντου, της Τραπεζούντας, αλλά και της θρησκείας.

«Ότι είναι σύμβολο για μένα κάτι ειδύλλιο», «Την πατρίδα», «Το πόσο αγέρωχος και ελεύθερος είναι ο ποντιακός ελληνισμός», «Το σύμβολο που ενώνει Ποντίους», «Τη δεύτερη Ελληνική σημαία», «Την ελευθερία, την δύναμη, την ελπίδα», «Συμβολίζει τα πάντα. Συμβολίζει την θρησκεία, την ιδεολογία, το έθνος, έναν ολόκληρο λαό» είναι μερικές από τις απαντήσεις που δόθηκαν.[685]

Για το 39,5% δεν συμβολίζει τίποτα, το 0,7% δεν ξέρει το σύμβολο και το 10,9% δεν απάντησε.

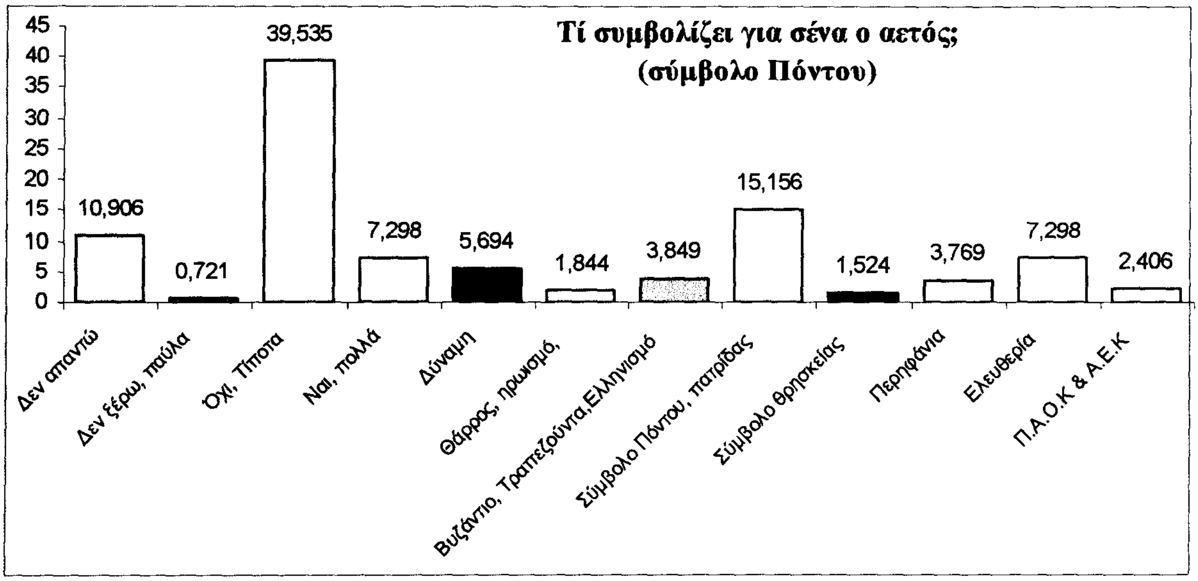

Πίνακας 76^{ος} (ερώτηση 73^{η})

Στην 74^{η} ερώτηση: Γιατί κοιτάζει στη δύση ο αϊτός του Πόντου (*Πίνακας 77^{ος}*), το 30,7% δεν απάντησε, το 48,4% απάντησε ότι δεν γνωρίζει, το 18,6% απαντά ότι κοιτά τον Πόντο, τα πάτρια εδάφη (τις χαμένες πατρίδες), την Ελλάδα (νέα πατρίδα), την ελπίδα ή την ελευθερία, το Βυζάντιο ή την Κων/πολη.

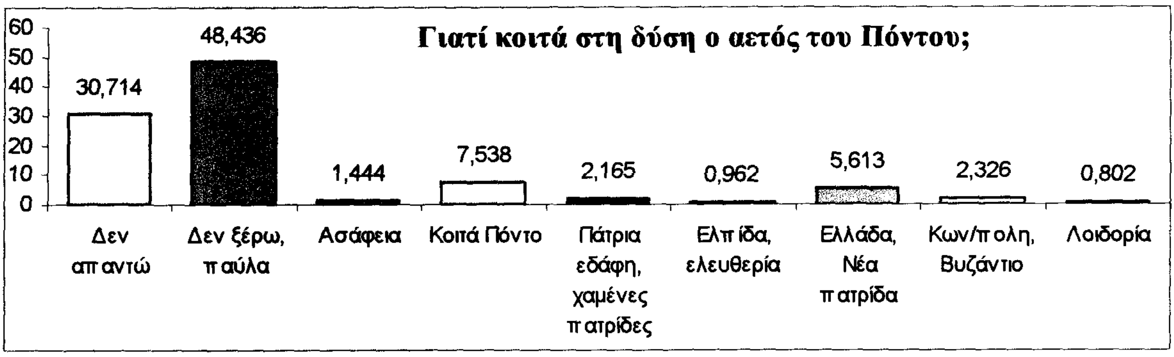

Πίνακας 77^{ος} (ερώτηση 75^{η})

---

685 Επίμετρο σελ. 42-43

Το 93,1% δεν επισκέφθηκε τον Πόντο (*Πίνακας 109*^{ος}, *ερώτηση 101*^{η}: *«Επισκέφτηκες τον Πόντο; 1.ΟΧΙ, θα ήθελες να τον επισκεφθείς; α. ΟΧΙ, γιατί ... β. ΝΑΙ, γιατί ... 2. ΝΑΙ, α. Τι σου έκανε εντύπωση; β. Τι αισθάνθηκες, όταν βρέθηκες εκεί;»*). Το 13,4% δεν επιθυμεί να τον επισκεφθεί. Το 67,8% εκφράζει την επιθυμία να επισκεφθεί τον Πόντο, από το οποίο το 55,3% εκφράζει αιτιολογημένα την επιθυμία του να επισκεφθεί τον Πόντο. *«Για να γνωρίσω τα μέρη των προγόνων μου», «Είναι δικά μας μέρη και πρέπει να ξαναγυρίσουμε εκεί», «Για να πατήσω στη γη που κατάγομαι», «Για να γνωρίσω την ιδιαίτερη πατρίδα», «Σε αυτόν τον τόπο (τον Πόντο) ένα μέρος μου ανήκει. «Για να γνωρίσω την ιδιαίτερη πατρίδα μου», «Πιστεύω θα νιώσω συγκίνηση και θα γνωρίσω τις ρίζες μου» «Να*

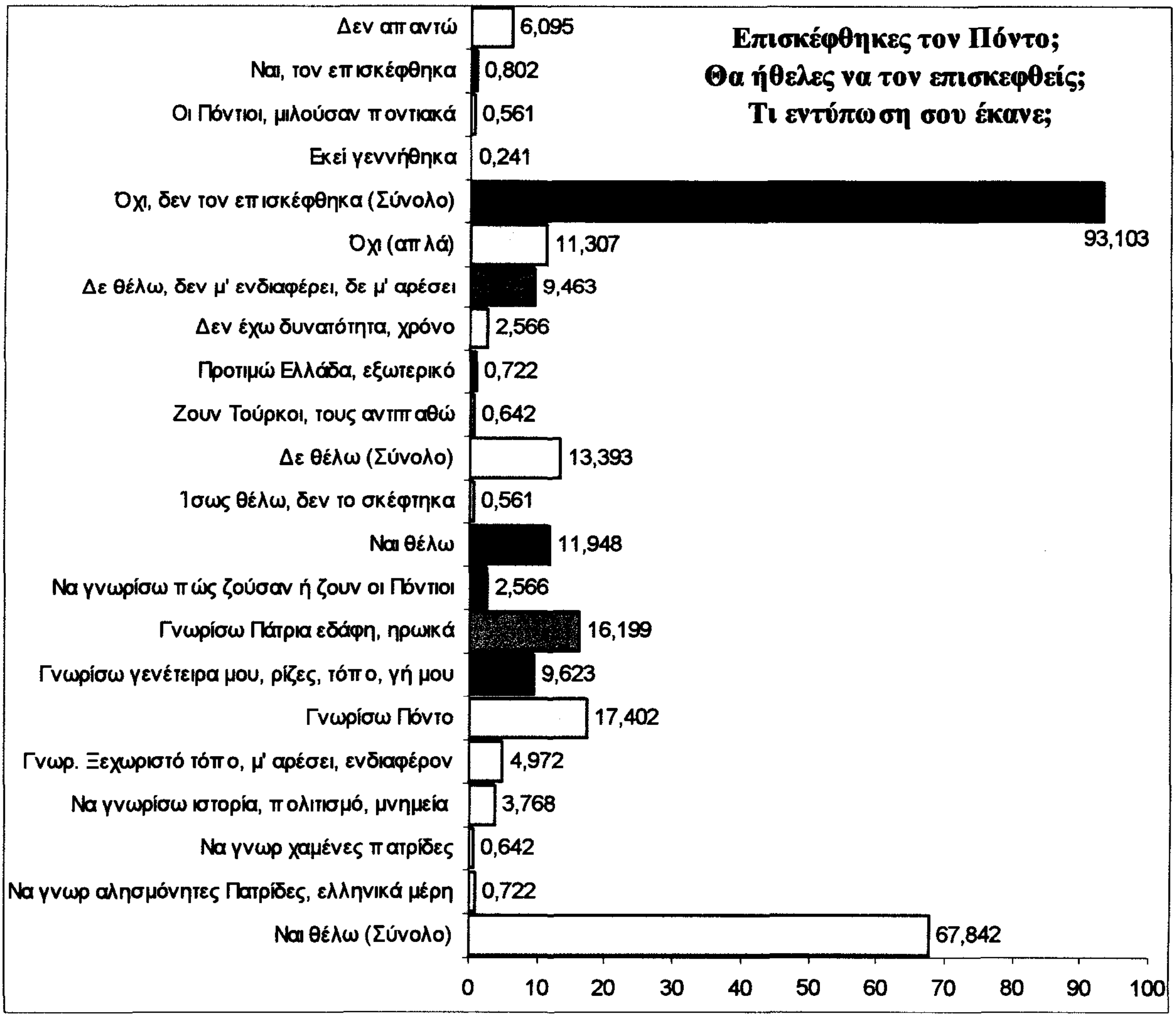

Πίνακας 109^{ος} (ερώτηση 101^{η})

Τον Πόντο επισκέφτηκε το 1,4% του δείγματος (17 ερωτώμενοι), το 0,2% (τρεις ερωτώμενοι) είναι νεοπρόσφυγες γεννημένοι στην ευρύτερη περιοχή του Πόντου. Από αυτούς εκφράζουν τις εντυπώσεις τους από τον Πόντο οι εννέα. Η συγκίνηση, ο θαυμασμός και η περηφάνια είναι τα συναι-

σθήματα που τους κατέχουν. (*Πίνακας $110^{ος}$*). *γνωρίσω την πατρίδα που κράτησε ζωντανό τον ελληνισμό»*, *«Θέλω να νιώσω και να πατήσω στο ιερό χώμα της πατρίδας μου», «Θέλω να δω τον τόπο μου», «Θέλω να δω έστω και για μια φορά την πατρίδα μου» «Θέλω να γνωρίσω την πατρίδα μου, την καταγωγή μου».*[686]

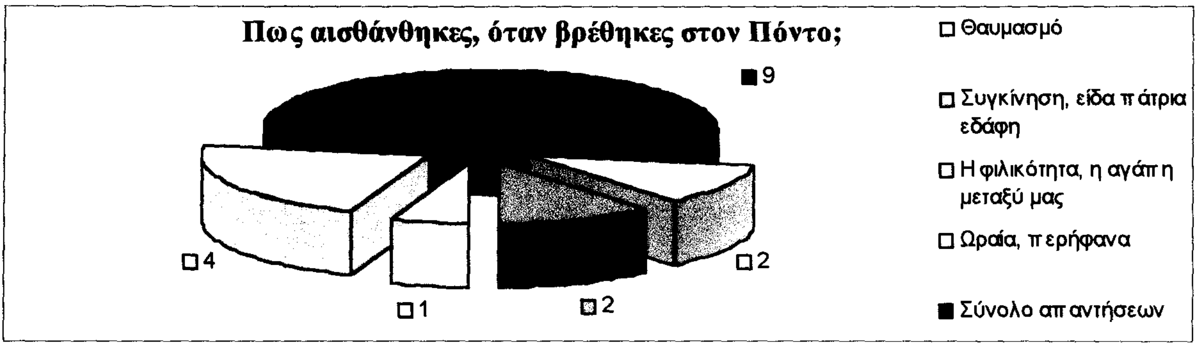

Πίνακας $110^{ος}$ (ερώτηση $101^{η}$)

Το 21,7% επέλεξε αυθόρμητα τον Πόντο, ως τόπο πρώτης επιλογής ταξιδιού. (*Πίνακας $78^{ος}$, ερώτηση $75^{η}$: « Αν σου τύχαινε τώρα ένα ταξίδι, για πού θα ήθελες να ήταν;... γιατί;...»*). Το 47,3% προτιμά ένα ταξίδι στο εξωτερικό, το 8,3% στην Ελλάδα, το 2,1% οπουδήποτε, και το 4,4% είναι αναποφάσιστοι. Δεν απάντησε το 15,9%.

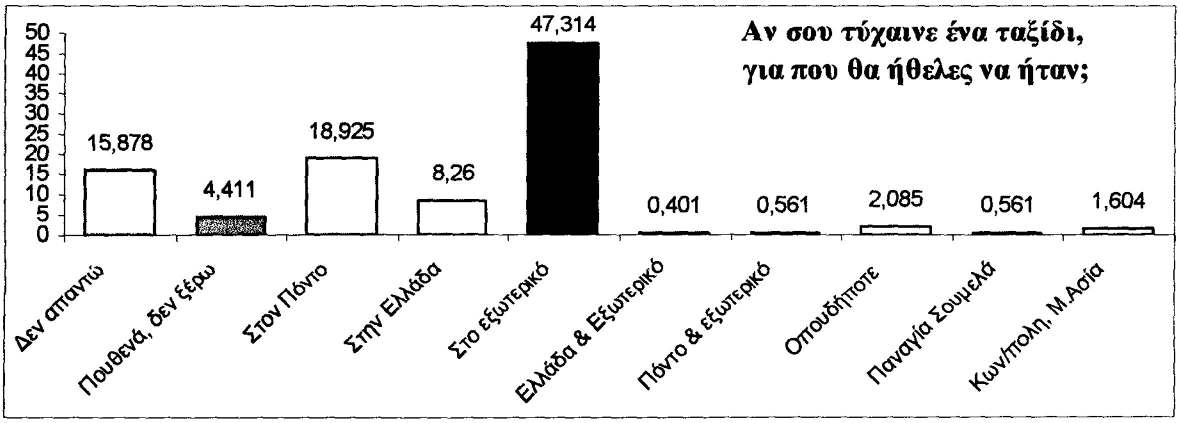

Πίνακας $78^{ος}$ (ερώτηση $75^{η}$)

Από το 21,7% που επιθυμεί επίσκεψη στον Πόντο το 20,7% δικαιολογεί την επιθυμία του (Πίνακας $79^{ος}$). Το 12,2% θέλει να γνωρίσει την πατρίδα του, τον Πόντο. Το 4,9% να γνωρίσει τον τρόπο ζωής στον Πόντο. Το 2,6% από περιέργεια. Το 1% να νιώσει Πόντιος και 0,2% χωρίς ιδιαίτερο λόγο. *«Σίγουρα ο Πόντος, γιατί είναι η πατρίδα μου», «Μ. Ασία: Είναι ο τόπος της καταγωγής μου. Για να γνωρίσω την ιστορία του», «Στην πατρίδα*

[686] Βλέπε Επίμετρο σελ. 58

μου να συναντηθώ με τους δικούς μου», «Στον Πόντο, για να δω από κοντά την πατρίδα μου την γη των προγόνων μου», «Στον Εύξεινο Πόντο. Θα ήθελα να επισκεφτώ την πατρίδα μου», «Στα πάτρια εδάφη των Ποντίων, για να δω πώς ζούσαν οι προπάπποι μου», «Μα φυσικά στον Πόντο , δεν έχω πάει καμιά φορά», «Στον Πόντο, για να γνωρίσω τυχόν άλλους συγγενείς μου Πόντιους».[687]

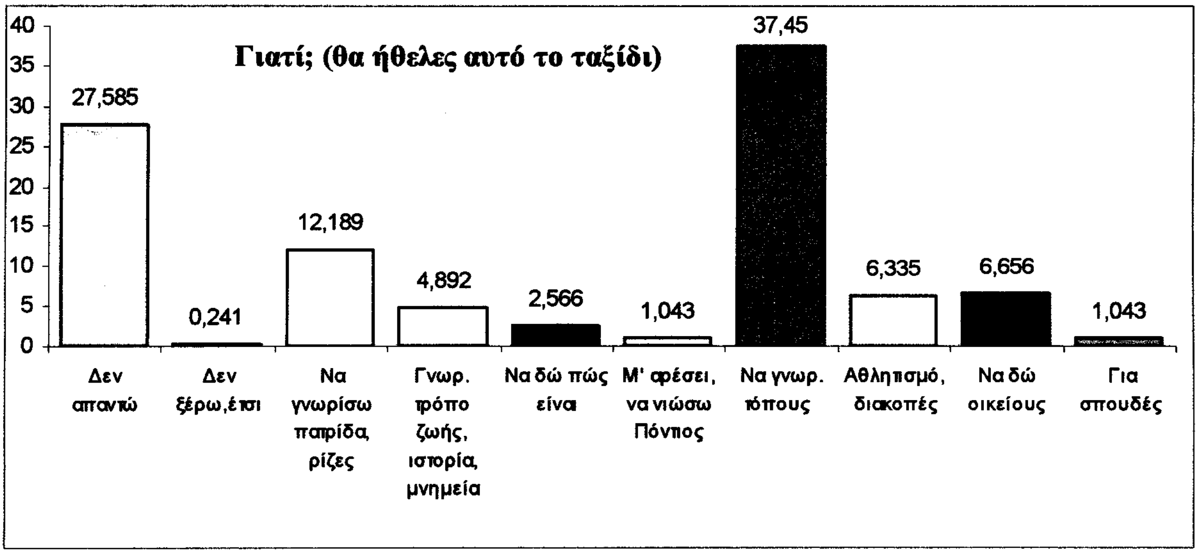

Πίνακας 79ος (ερώτηση 75η)

[687] Βλ. Επίμετρο σελ,. 43

2. Βιολογική ανάμειξη -επιγαμία

Το 19,6% των ερωτηθέντων προέρχεται από αμιγείς γάμους Ποντίων. Το 11% προέρχεται από γάμους, των οποίων οι τρεις πρόγονοι είναι ποντιακής καταγωγής. Το 25,3% έχουν μόνο πατέρα ποντιακής καταγωγής και το 13% έχουν μόνο τη μητέρα ποντιακής καταγωγής. Το 11,3% έχουν τον ένα, μόνο, των γονέων τού πατέρα του ποντιακής καταγωγής και το 5,4% ο ένας των γονέων τής μητέρας του είναι ποντιακής καταγωγής. Το 4% προέρχεται από γονείς επίγαμων γάμων. Το 10,4% απάντησε ότι δε γνωρίζει την καταγωγή των προγόνων του. Μόνο ένα (1) δελτίο δεν απαντήθηκε στην ερώτηση αυτή (*Πίνακας 15^{ος}, ερώτηση 15^{η}*).[687]

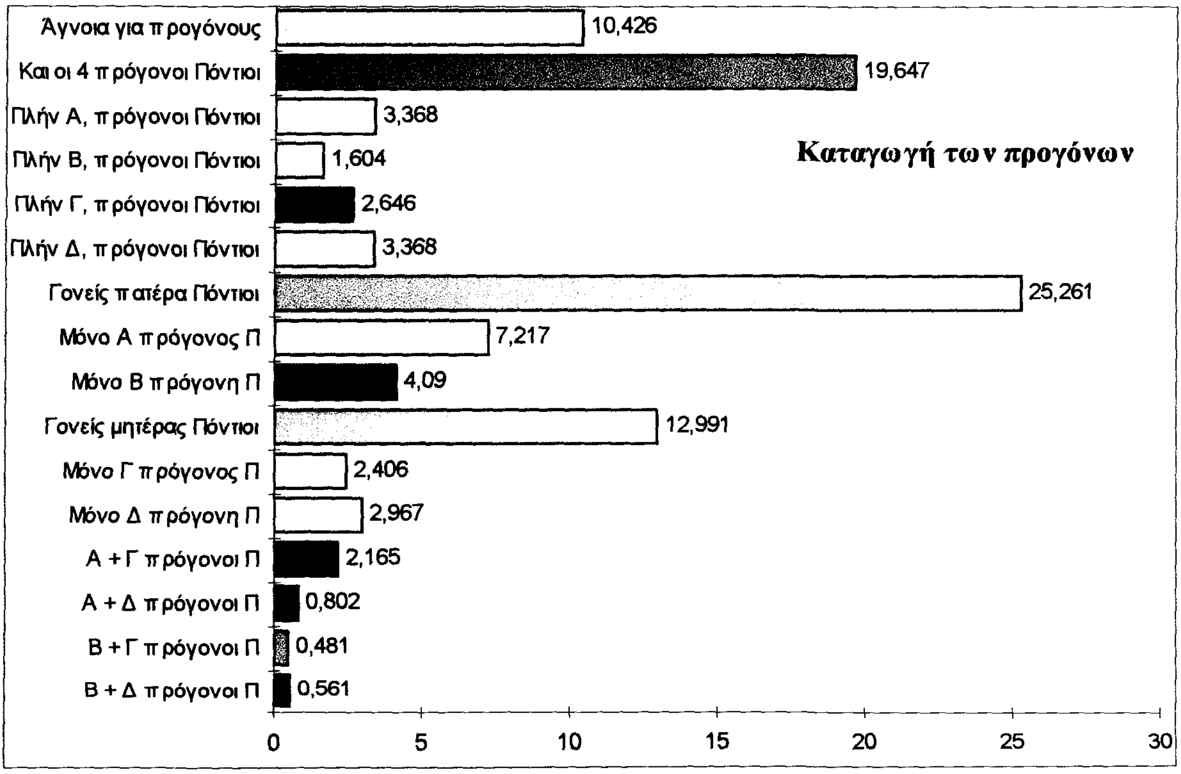

Πίνακας 15^{ος} (ερώτηση 15^{η})

Από τον 15^{ο} πίνακα προκύπτει ότι από τους δυο χιλιάδες διακόσιους ογδόντα έξι (2286)[688] γάμους των Ποντίων της δεύτερης γενιάς περισσότεροι[689] από τους 69,16% (1581) των γάμων ήταν αμιγείς, ενώ περισσότεροι του 19,46% (445) των γάμων ήταν μικτοί. Από τους 445 μεικτούς

---

687 Βλ. Επίμετρο σελ. 10

688 Εφόσον αναφερόμαστε στους ανιόντες β΄ βαθμού του δείγματος, γονείς των γονέων, οι γάμοι είναι διπλάσιοι του αριθμού του δείγματος πλην των 208 γάμων μεταξύ μη Ποντίων.

689 Καθόσον στο 10,4 % που δεν απάντησαν, περιέχεται ποσοστό αμιγών γάμων, πλέον του 6% κατά αναλογία, το οποίο και προστίθεται στο συνολικό ποσοστό, σύμφωνα με τη στατιστική κατανομή, ανεβάζοντας το ποσοστό των αμιγών γάμων Β΄ γενιάς στο 75%.

γάμους το 57% ποντιακής καταγωγής είναι ο σύζυγος και το 43% η σύζυγος. Το 21,6% των μεικτών γάμων γίνεται με πρόσφυγες. Άγνοια δήλωσαν 29,5%, δηλ. ενώ δηλώνουν τον πρόγονο της ποντιακής καταγωγής, αγνοούν τους λοιπούς. Το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 19,1%.

Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι μόνο το 1,8% (22 ερωτηθέντες) γνωρίζει σαφώς και προσδιορίζει τον τόπο καταγωγής των προγόνων του (*Πίνακας 16ος, ερώτηση 15η*). Από το υπόλοιπο 89,6% το 10,4% αγνοεί,[690] αν κάποιος από τους προγόνους του είναι ποντιακής καταγωγής (*Πίνακας 15ος*). Το 16,2% προσδιορίζει την περιοχή καταγωγής και το 16,8% προσδιορίζει την καταγωγή μόνο για κάποιους προγόνους. Σε αυτήν την κατηγορία κατατάχθηκαν οι απαντήσεις που αναφέρονταν σε πόλεις ή περιοχές και δίνουν την εντύπωση, ότι ή απάντησαν τυχαία ή αναφέρονταν σε πόλεις προσδιορίζοντας περιοχή, παρά την πόλη.[691] Έτσι η Τραπεζούντα προσδιορίζει τον Πόντο, όπως η Αθήνα την Ελλάδα. Η Αργυρούπολη την επαρχία της Χαλδίας, όπως η Βέροια την Ημαθία. Το 54,9% απάντησε απλά: ναι, ότι οι πρόγονοί του κατάγονται από τον Πόντο.

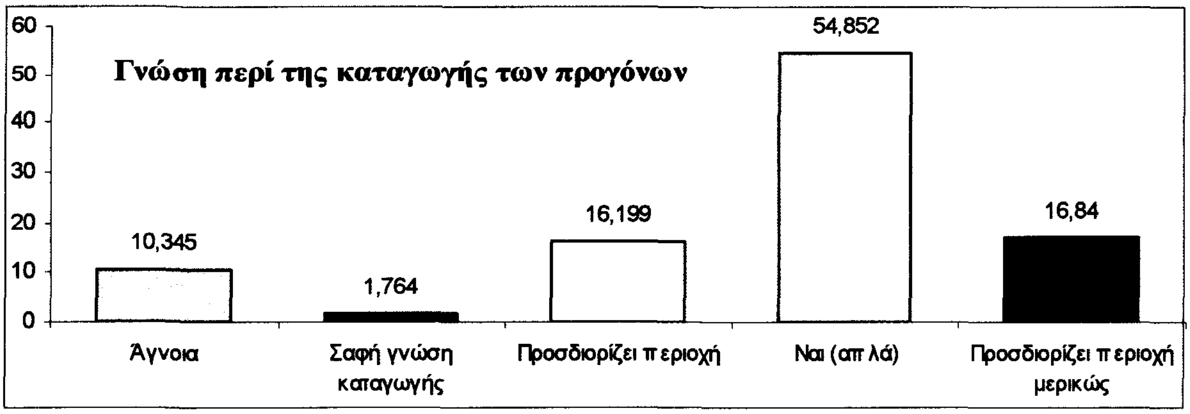

Πίνακας 16ος (ερώτηση 15η)

Το ερώτημα που προκύπτει είναι: πώς και γιατί συμμετείχε το 10,4% στη διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, καθόσον η ποντιακή καταγωγή ήταν προϋπόθεση στην όλη συμμετοχική διαδικασία. Συγκρίνοντας όμως τον πίνακα 16, ο οποίος αναφέρεται στην καταγωγή, με τον πίνακα 85 (*Πίνακας 16.85, ερώτηση 81η :Τι σημαίνει για σένα το γεγονός ότι είσαι Πόντιος-α;*) προκύπτει ότι το 4,49% δεν απαντά στην ερώτηση 81η. Συνεπώς το 10,43% εκπίπτει στο 4,5% (56 ερωτηθέντες), που δεν έχουν γνώση της καταγωγής τους.

---

[690] Ένα (1) μόνο δελτίο ήταν χωρίς απάντηση.

[691] Πόλεις και περιοχές που αναφέρθηκαν καταγράφονται στο Επίμετρο σελ. 70 -71

Πίνακας 16.85

Απαντήσεις	Άγνοια			Σαφή γνώση καταγωγής			Προσδιορίζει περιοχή			Ναι απλά			Μερικός προσδ καταγ		
	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν
Δεν Ξ/Α	43,4	4,49	56	27,3	0,48	6	27,7	4,49	56	36,5	20,05	250	39,5	6,65	83
Τίποτα	24,8	2,57	32	4,5	0,08	1	11,4	1,84	23	15,4	8,42	105	11	1,84	23
Καλύτερη φυλή, αξίες, ανώτερη	6,2	0,64	8	9,1	0,16	2	13,9	2,24	28	12,3	6,74	84	13,3	2,25	28
Περήφανη φυλή	11,6	1,2	15	22,7	0,4	5	18,3	2,97	37	14	7,7	96	16,7	2,81	35
Κατάγομαι από Πόντο	7	0,72	9	13,6	0,24	3	11,4	1,84	23	9,2	5,05	63	9,5	1,6	20
Ιστορία, βαριά κληρονομιά	7	0,72	9	22,7	0,4	5	17,3	1,81	35	12,6	6,9	86	10	1,68	21

Από το συγκριτικό πίνακα 16.91 (*σύγκριση ερώτησης 15ης και 86ης: «Φανερώνεις, όταν σου δίνεται η ευκαιρία, την ποντιακή σου καταγωγή»*) προκύπτει περαιτέρω μείωση του ποσοστού στο 1,1% (14 ερωτηθέντες).

Πίνακας 16.91

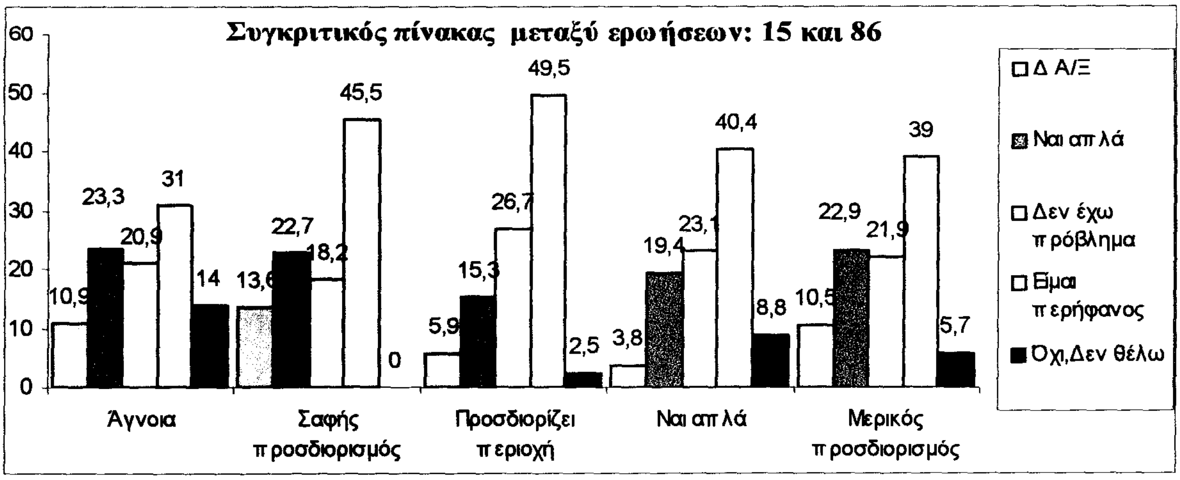

Απαντήσεις	Άγνοια			Σαφή γνώση καταγωγής			Προσδιορίζει περιοχή			Ναι απλά			Μερικός προσδ καταγ		
	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν	Ποσοστό	Συνολ %	Συχν
Δ Α/Ξ	10,9	14	1,1	13,6	3	0,2	5,9	12	1	3,8	57	4,6	10,5	22	1,8
Ναι απλά	23,3	30	2,4	22,7	5	0,4	15,3	31	2,5	19,4	133	10,7	22,9	48	3,8
Δεν έχω πρόβλημα	20,9	27	2,2	18,2	4	0,3	26,7	54	4,3	23,1	158	12,7	21,9	46	3,7
Είμαι περήφανος	31	40	3,2	45,5	10	0,8	49,5	100	8	40,4	276	22,1	39	82	6,6
Όχι,Δεν θέλω	14	18	1,4	0	0	0	2,5	5	0,4	8,8	60	4,8	5,7	12	1

Τη βεβαιότητα ότι όλοι οι ερωτηθέντες έχουν ποντιακή καταγωγή θα μπορούσε να την αποδείξει η σύγκριση τριών ή περισσοτέρων παραμέτρων. Συνεπώς όλοι οι ερωτηθέντες είχαν γνώση της, βιολογικά, ποντιακής τους καταγωγής, έστω μερικής.

Η βιολογική ανάμιξη της εθνοτοπικής ομάδας βαίνει αυξανόμενη και βέβαια δεν τίθεται θέμα εθνικής αφομοίωσης, αφού η συγκεκριμένη ομάδα έχει μάλλον αυξημένο το ελληνικό εθνικό φρόνημα, ως ελληνική ομάδα, όπως καταφαίνεται από τους πίνακες 68ο και 97ο στη σελίδα 152 και από τις απαντήσεις στο προηγούμενο κεφάλαιο.

3. Διαφοροποίηση των επίγαμων επιγόνων

Κατά πόσο, όμως η επιγαμία προσδιορίζει ή διαμορφώνει την πεποίθηση, την συνείδηση των κατιόντων των επιγαμιών. Προς τούτο συγκρίθηκαν: η παράμετρος της καταγωγής προς τις παραμέτρους εννέα απαντήσεων στις ερωτήσεις 16η (*πίνακας 18ος*), 17η (*πίνακας 19ος*), 53η (*πίνακας 59ος*), 65η (*πίνακας 68ος*), 80η (*πίνακας 84ος*), 81η (*πίνακας 85ος*), 85η (*πίνακας 90ος*), 86η (*πίνακας 91ος*), και 99η (*πίνακας 106ος*).

Από τη σύγκριση της 15ης ερώτησης, με την οποία προσδιορίζεται η καταγωγή προς τις γνωστικές ερωτήσεις: α) 16η ερώτησης: «Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος» (Πίνακας 15.16), και β) 17η «Τι είναι ο Πόντος» (Πίνακας 15.17) διαφαίνεται: α) Από τον *Πίνακα 15.16* υστέρηση (14,3%) στο σαφή ορισμό του Ποντίου, από τους επίγονους των αμιγών γάμων (4 πρόγ. Π.) σε σχέση με τους επίγονους, που οι τρεις πρόγονοι είναι ποντιακής καταγωγής (3 πρόγ. Π.) και ορίζουν σαφώς κατά 25,5%. Η ίδια υστέρηση διαφαίνεται και σε σχέση με τους επίγονους που ο πατέρας τους προέρχεται από αμιγή γάμων Ποντίων (2 γον. πατ. Π.) το 23,,2% των οποίων δίνουν σαφή ορισμό, όπως και το 20,6% των επιγόνων που μόνον ο ένας γονέας του πατέρα τους είναι Πόντιος (1 γον. πατ. Π.). Το ίδιο κάνει το 20,4% των επιγόνων που μόνο η μητέρα τους προέρχεται από αμιγή γάμων Ποντίων (2 γον. μητ. Π.), όπως και το 34,3% των επιγόνων που μόνον ο ένας γονέας της μητέρας τους είναι Πόντιος (1 γον. μητ. Π.). Οι επίγονοι, που και ο πατέρας είναι γόνος επιγαμίας και η μητέρα (2 πρ.

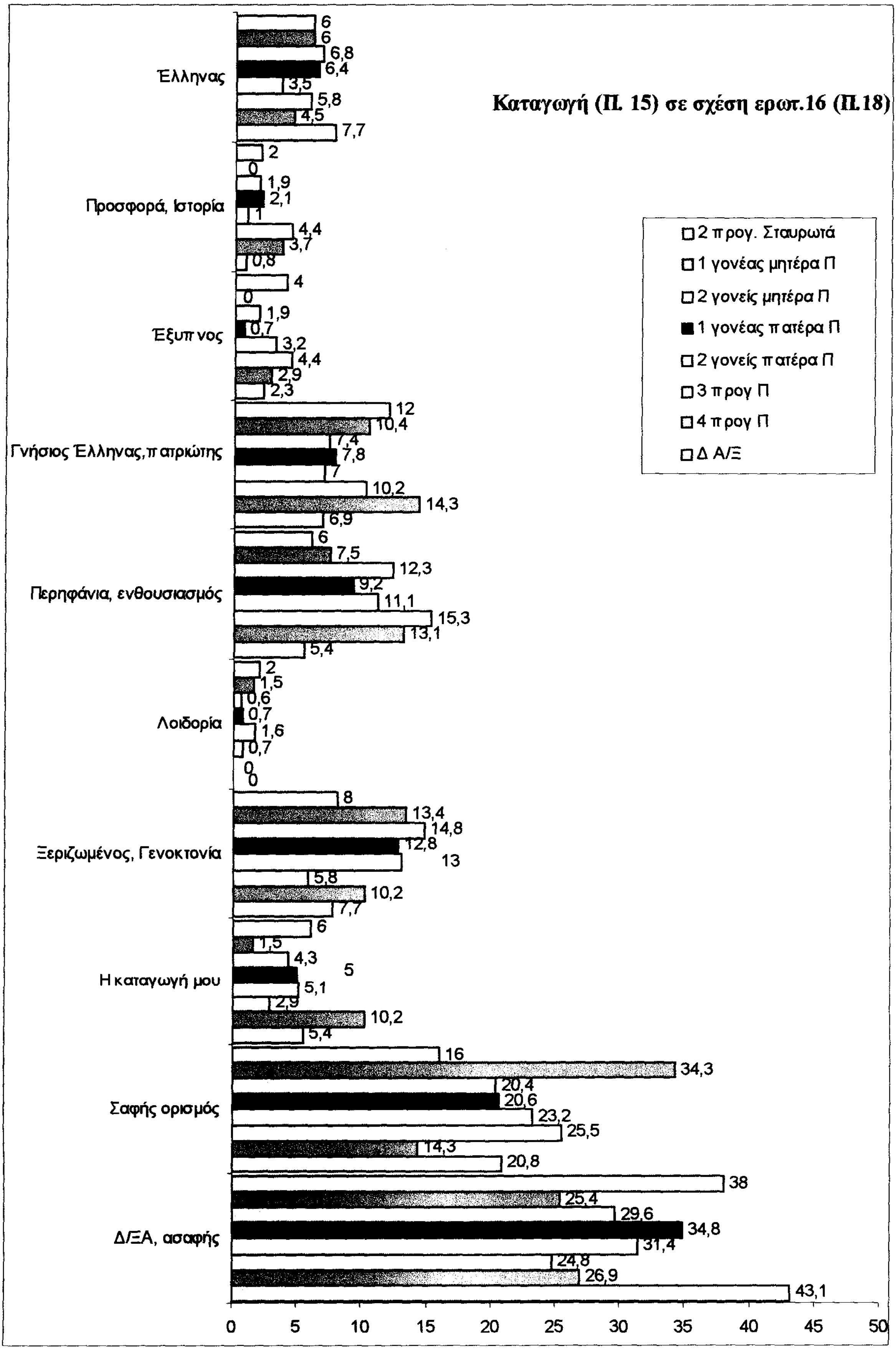

Πίνακας 15. 16

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ/ΞΑ, ασαφής	43,1	56	26,9	66	24,8	34	31,4	99	34,8	49	29,6	48	25,4	17	38	19
Σαφής ορισμός	20,8	27	14,3	35	25,5	35	23,2	73	20,6	29	20,4	33	34,3	23	16	8
Η καταγωγή μου	5,4	7	10,2	25	2,9	4	5,1	16	5	7	4,3	7	1,5	1	6	3
Ξεριζωμένος, Γενοκτονία	7,7	10	10,2	25	5,8	8	13	41	12,8	18	14,8	24	13,4	9	8	4
Λοιδορία	0	0	0	0	0,7	1	1,6	5	0,7	1	0,6	1	1,5	1	2	1
Περηφάνια, ενθουσιασμός	5,4	7	13,1	32	15,3	21	11,1	35	9,2	13	12,3	20	7,5	5	6	3
Γνήσιος Έλλ.,πατριώτης	6,9	9	14,3	35	10,2	14	7	22	7,8	11	7,4	12	10,4	7	12	6
Έξυπνος	2,3	3	2,9	7	4,4	6	3,2	10	0,7	1	1,9	3	0	0	4	2
Προσφορά, Ιστορία	0,8	1	3,7	9	4,4	6	1	3	2,1	3	1,9	3	0	0	2	1
Έλληνας	7,7	10	4,5	11	5,8	8	3,5	11	6,4	9	6,8	11	6	4	6	3

σταυρωτά), δίνουν σαφή ορισμό κατά 16%. Οι έχοντες άγνοια της καταγωγής δίνουν σαφή ορισμό 20,8%.

Συνολικά αίσθημα, έναντι της γνώσης, εκφράζουν το 58,9% οι έχοντες 4 προγ.Π., το 49% οι έχοντες 3 προγ. Π., 43,8% οι έχοντες 2 γον. Πατέρα Πόντιους, το 43,9 % οι έχοντες 1 γον. Πατέρα Πόντιο, 49,4% οι έχοντες 2 γον. Μητέρα Πόντιους, το 38,8% οι έχοντες 1 γον. Μητέρα Πόντιο, το 44% οι έχοντες 2 πρόγονους Πόντιους σταυρωτά, ενώ οι έχοντες άγνοια της καταγωγής εκφράζονται συναισθηματικά κατά 36,1%.

β) Στη 17η ερώτηση: «Τι είναι ο Πόντος;» (*Πίνακας 15.17*) το συνολικό ποσοστό 63,3% της άγνοιας κατανέμεται: 51,4% για τους έχοντες 4 προγ.Π., 61,3% για τους έχοντες 3 προγ. Π., 61,6% για τους έχοντες 2 γον. Πατέρα Πόντιους, 71,6% για τους έχοντες 1 γον. Πατέρα Πόντιο, 64,8% για τους έχοντες 2 γον. Μητέρα Π., 74,6% για τους έχοντες 1 γον. Μητέρας Πόντιο, 56% για τους έχοντες προγον. Σταυρωτά Πόντιους, και 78,5% για τους δηλώσαντες άγνοια καταγωγής. Συναισθηματικά εκφράζονται κατά 37,2%, 28,5%, 22,8%, 20,6%, 23,5%, 17,9%, 32% και 13% αντίστοιχα.

Ενστέρνιση της καταγωγής και κατά συνέπεια της ταυτότητας με την επιβεβαίωση της καταγωγής εκφράζει η συντριπτική πλειονότητα Το 91% των θετικών απαντήσεων του 59ου πίνακα (*ερώτηση 53η: « Αν σε κάποια παρέα αποκαλυφθεί η ποντιακή σου καταγωγή»*) κατανέμεται ως προς την καταγωγή (*Πίνακας 15.53*) στο: 95,5% των εχόντων 4 πρόγ. Π., 96,4% των εχόντων 3 πρόγ. Π., 97,5% των εχόντων 2 γον.πατ.Π., 89,4% των εχόντων 1 γον.πατ.Π., 94,4% των εχόντων 2 γον.μητ.Π., 92,5% των εχόντων 1 γον.μητ.Π., 94% των εχόντων 2 προγον. σταυρωτά.Π. και το 89,2% των εχόντων άγνοια καταγωγής προγόνων.

Το αίσθημα ή την ανάγκη τονισμού της ελληνικότητας εκφράζει το 48,6% των 4 πρόγ. Π., το 40,9% των 3 πρόγ. Π.,το 41,3% των 2 γον.πατ.Π., 38,3% των 1 γον.πατ.Π., το 35,8% των 2 γον.μητ.Π., το 28,4%

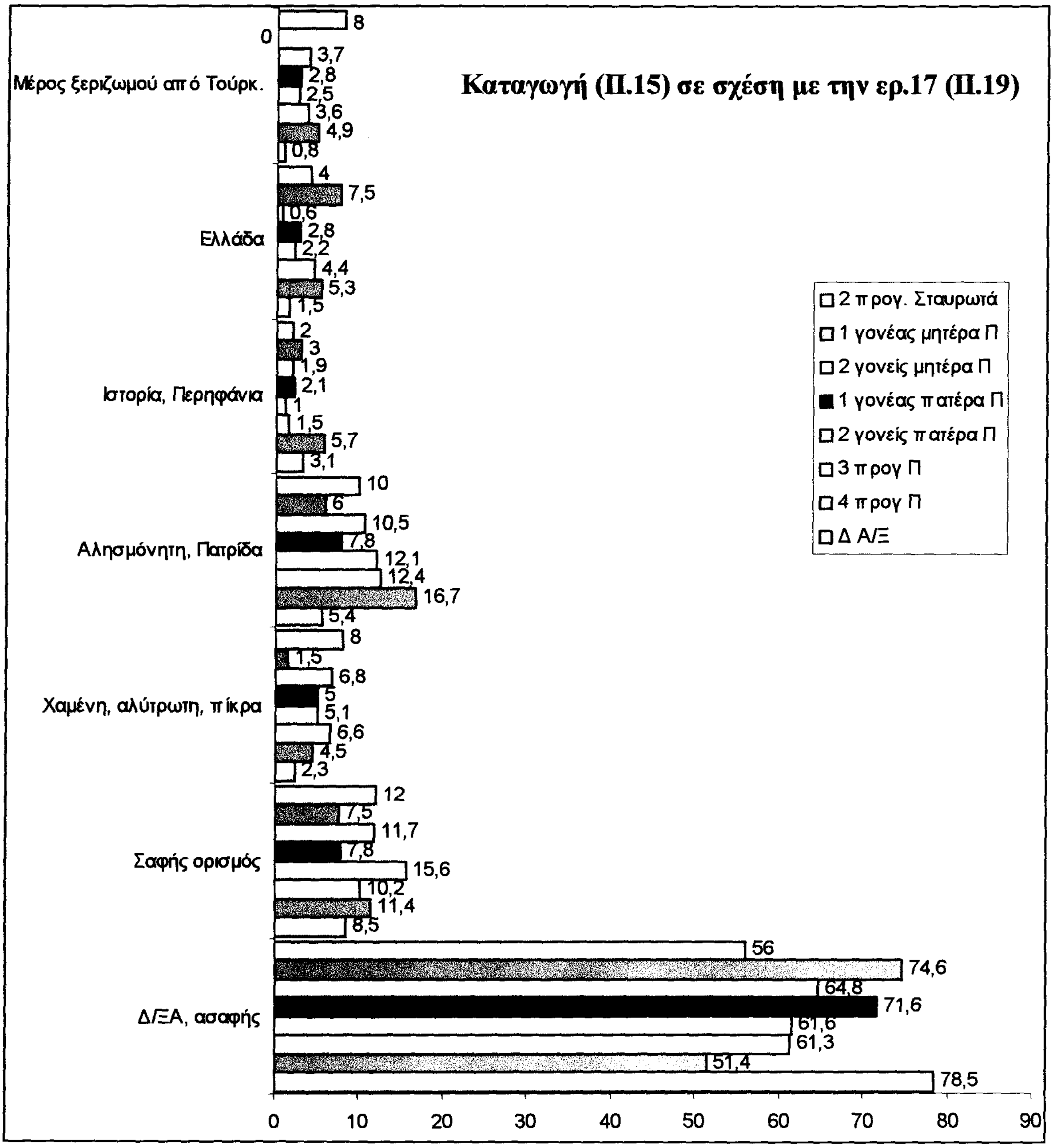

Πίνακας 15.17

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ Σταυρωτ	
	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συχν	Ποσ	Συ
Δ/ΞΑ, ασαφής	78,5	102	51,4	126	61,3	84	61,6	194	71,6	101	64,8	105	74,6	50	56	
Σαφής ορισμός	8,5	11	11,4	28	10,2	14	15,6	49	7,8	11	11,7	19	7,5	5	12	
Χαμένη, αλύτρωτη, πίκρα	2,3	3	4,5	11	6,6	9	5,1	16	5	7	6,8	11	1,5	1	8	
Αλησμόνητη, Πατρίδα	5,4	7	16,7	41	12,4	17	12,1	38	7,8	11	10,5	17	6	4	10	
Ιστορία, Περηφάνια	3,1	4	5,7	14	1,5	2	1	3	2,1	3	1,9	3	3	2	2	
Ελλάδα	1,5	2	5,3	13	4,4	6	2,2	7	2,8	4	0,6	1	7,5	5	4	
Μέρος ξεριζωμού από Τούρκ.	0,8	1	4,9	12	3,6	5	2,5	8	2,8	4	3,7	6	0	0	8	

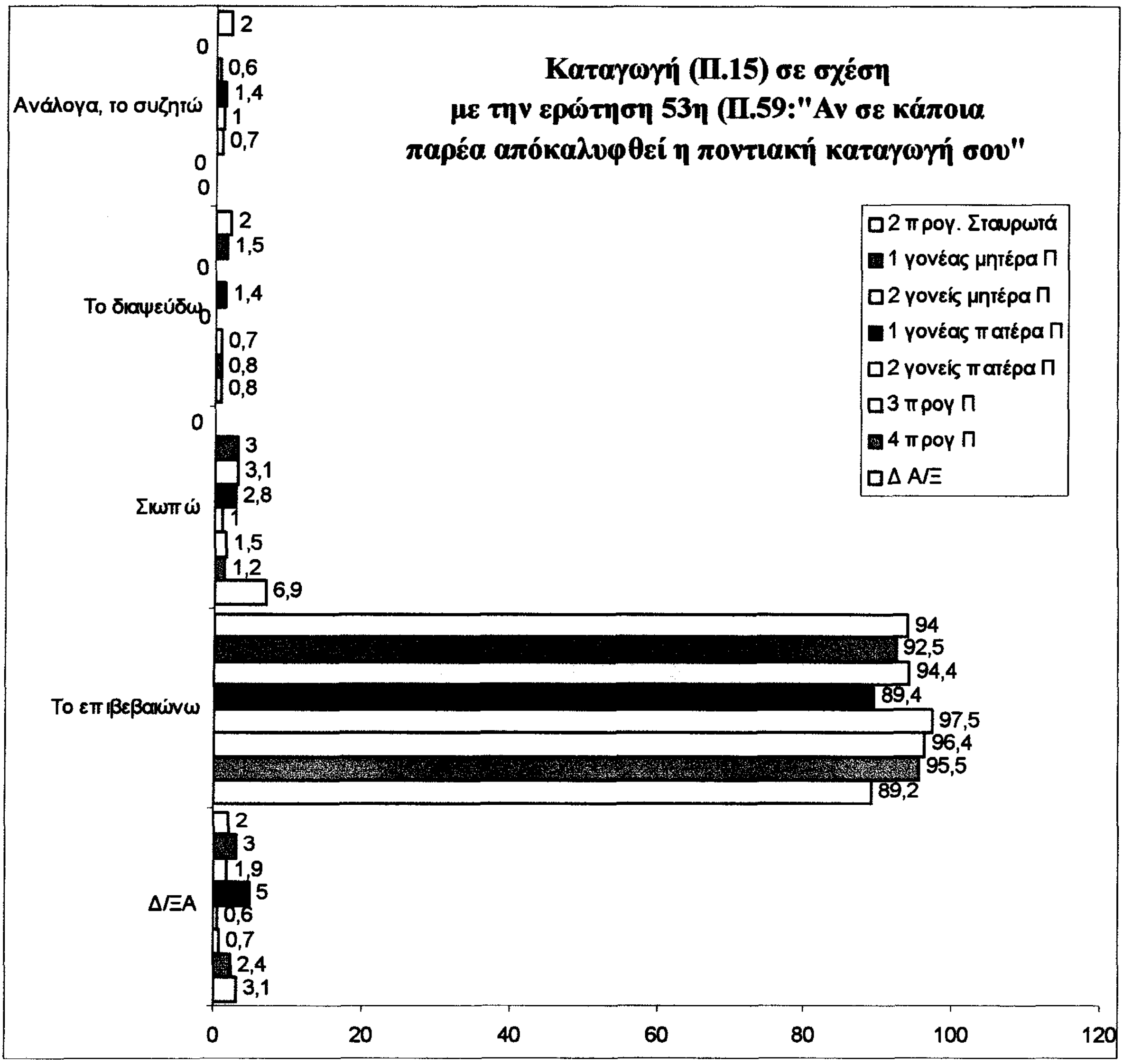

Πίνακας 15.53

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ/ΞΑ	3,1	4	2,4	6	0,7	1	0,6	2	5	7	1,9	3	3	2	2	1
Το επιβεβαιώνω	89,2	116	95,5	234	96,4	132	97,5	307	89,4	126	94,4	153	92,5	62	94	47
Σιωπώ	6,9	9	1,2	3	1,5	2	1	3	2,8	4	3,1	5	3	2	0	0
Το διαψεύδω	0,8	1	0,8	2	0,7	1	0	0	1,4	2	0	0	1,5	1	2	1
Ανάλογα, το συζητώ	0	0	0	0	0,7	1	1	3	1,4	2	0,6	1	0	0	2	1

των 1 γον.μητ.Π., το 46% των 2 προγ. Σταυρωτά και 32,3 % των εχόντων άγνοια. Αντίστροφα περίπου είναι τα ποσοστά της απάντησης ότι αισθάνονται το ίδιο Έλληνας (*Πίνακας 15.65*).

Την έκφραση της περηφάνιας και με αιτιολόγηση εκφράζει το 87,3% των 4 προγ. Π., το 80,2% των 3 προγ. Π., 75,8% των 2 γον. πατ. Π., το 68,1% των 1 γον.πατ. Π., το 72,9% των 2 γον.μητ.Π., το 73,1% των 1 γον.μητ.Π.,

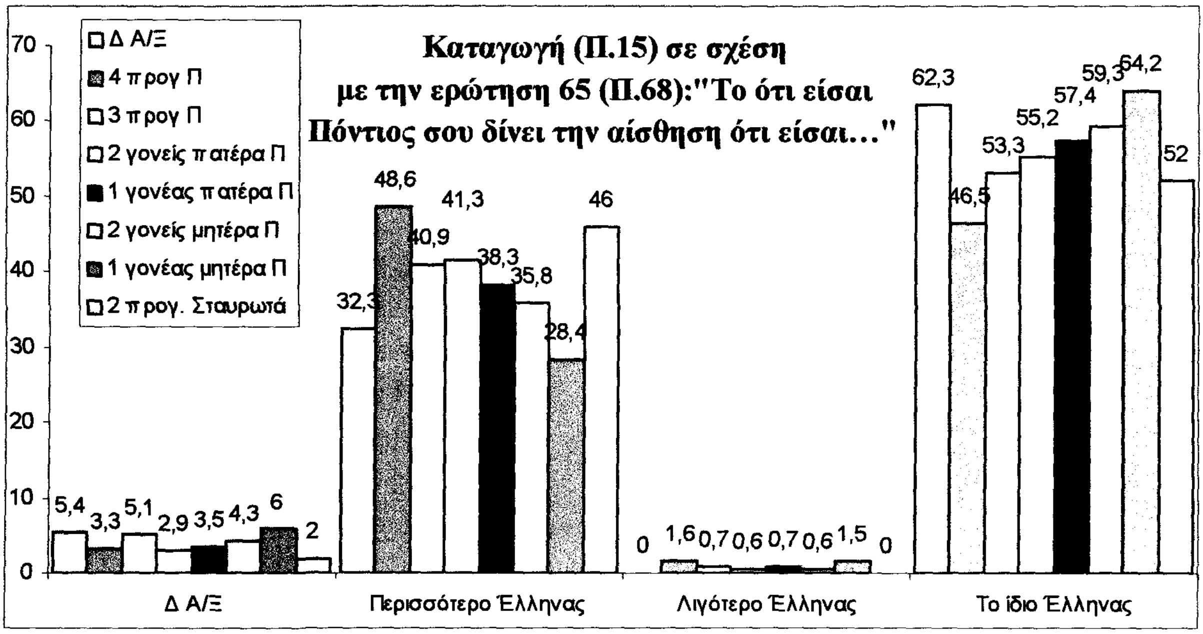

Πίνακας 15.65

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας Πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ Α/Ξ	5,4	7	3,3	8	5,1	7	2,9	9	3,5	5	4,3	7	6	4	2	
Περισσότ. Έλληνας	32,3	42	48,6	119	40,9	56	41,3	130	38,3	54	35,8	58	28,4	19	46	2
Λιγότερο Έλληνας	0	0	1,6	4	0,7	1	0,6	2	0,7	1	0,6	1	1,5	1	0	
Το ίδιο Έλληνας	62,3	81	46,5	114	53,3	73	55,2	174	57,4	81	59,3	96	64,2	43	52	2

το 60% των 2 προγ. σταυρωτά και το 57,7% των εχόντων Άγνοια (*Πίνακας 15.80*).

Στην 81η ερώτηση (: *«Τι σημαίνει για σένα το γεγονός ότι είσαι Πόντιος», πίνακας 85ος*), υπερθεμάτισε το 48,9%. Το ποσοστό διαφοροποιείται σε σχέση με την καταγωγή (*Πίνακας 15.81*) ως εξής: Οι 4 προγ.Π υπερθεματίζουν κατά 59,6%, οι 3 προγ. Π. κατά 59%, οι 2 γον.πατ.Π. 51,7%, οι 1γον.πατ.Π. 39%, οι 2 γον.μητ.Π. 48,2%, οι 1 γον.μητ. Π. 34,3%, οι 2 προγ. σταυρωτά 50% και οι άγνοια 31,2%.

Στο άκουσμα του Πόντου διεγείρονται συναισθήματα (*Πίνακας 15.85*) στο 59,3% των 4 προγ. Π., στο 48,1% των 3 προγ.Π., στο 56,5% των 2 γον. πατ. Π., στο 47,5% των 1 γον. πατ. Π., στο 49,4% των 2 γον. μητ. Π., 35,9% των 1 γον. μητ. Π., στο 48% των 2 προγ.σταυρωτά και στο 30,7% των εχόντων Άγνοια.

Αυτόβουλα φανερώνουν την ποντιακή τους καταγωγή (*Πίνακας 15.86*) το 87% των 4 προγ. Π., το 82,7% των 3 προγ.Π., το 89,8% των 2 γον. πατ. Π., το 83% των 1 γον. πατ. Π., το 84,5% των 2 γον. μητ. Π., το 73,1% των 1 γον. μητ. Π., το 70% των 2 προγ. σταυρωτά και το 74,7% των εχόντων Άγνοια. Με παρόρμηση εκδηλώνονται το 49,4% των 4 προγ. Π., το 38,7% των 3 προγ.Π., το 44,8% των 2 γον. πατ. Π., το 33,3% των 1 γον. πατ. Π.,

το 40,7% των 2 γον. μητ. Π., το 32,8% των 1 γον. μητ. Π., το 36% των 2 προγ. σταυρωτά και το 30,8% των εχόντων Άγνοια. Απαξιώνουν να εκδηλώσουν την καταγωγή τους το 3,3% των 4 προγ. Π., το 7,3 % των 3 προγ.Π., το 4,8% των 2 γον. πατ. Π., το 7,8% των 1 γον. πατ. Π., το 9,3% των 2 γον. μητ. Π., το 14,9% των 1 γον. μητ. Π., το 16% των 2 προγ. σταυρωτά και το 13,8% των εχόντων Άγνοια.

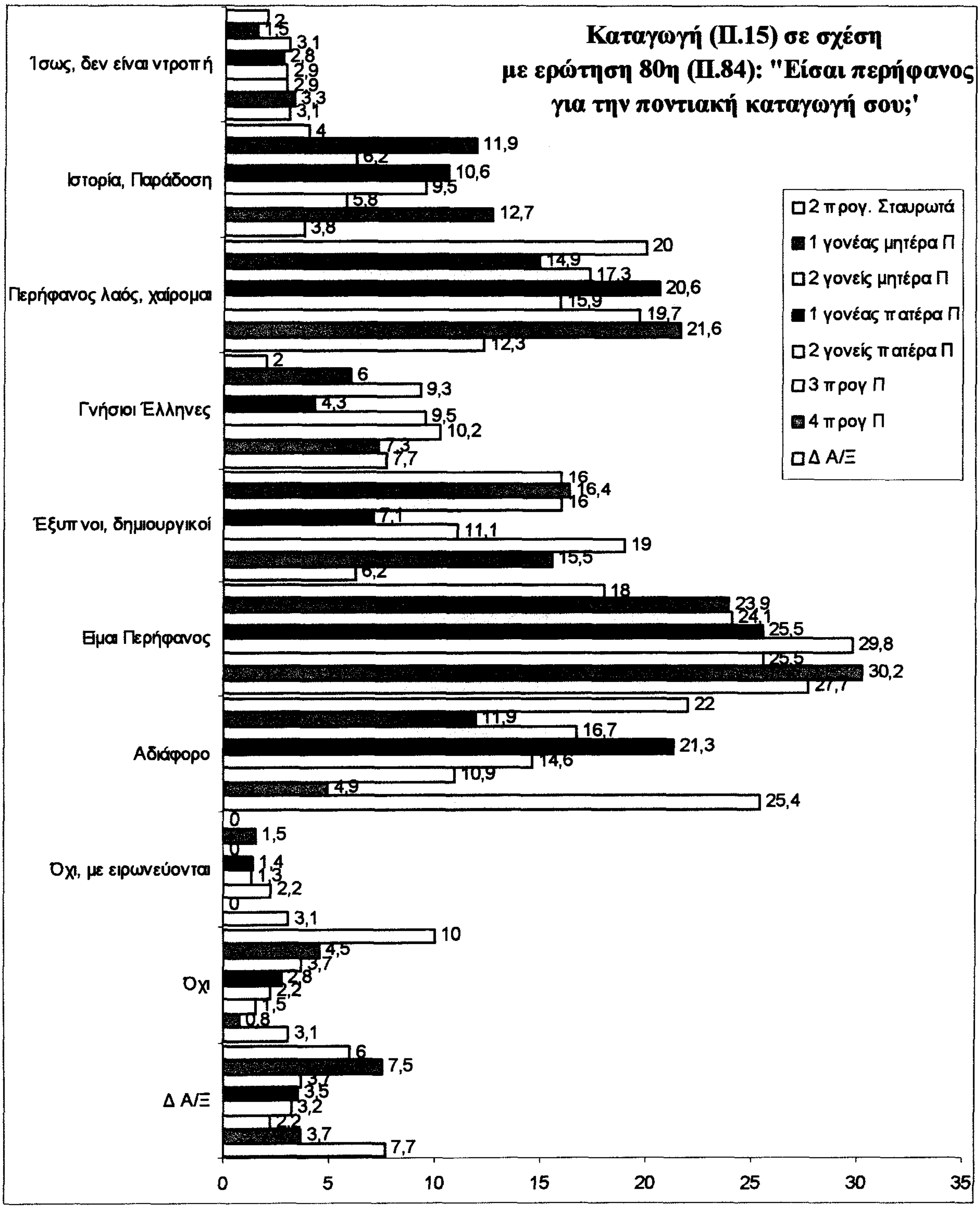

Πίνακας 15.80

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ Α/Ξ	7,7	10	3,7	9	2,2	3	3,2	10	3,5	5	3,7	6	7,5	5	6	
Όχι	3,1	4	0,8	2	1,5	2	2,2	7	2,8	4	3,7	6	4,5	3	10	
Όχι, με ειρωνεύονται	3,1	4	0	0	2,2	3	1,3	4	1,4	2	0	0	1,5	1	0	
Αδιάφορο	25,4	33	4,9	12	10,9	15	14,6	46	21,3	30	16,7	27	11,9	8	22	1
Είμαι Περήφανος	27,7	36	30,2	74	25,5	35	29,8	94	25,5	36	24,1	39	23,9	16	18	
Έξυπνοι, δημιουργικοί	6,2	8	15,5	38	19	26	11,1	35	7,1	10	16	26	16,4	11	16	
Γνήσιοι Έλληνες	7,7	10	7,3	18	10,2	14	9,5	30	4,3	6	9,3	15	6	4	2	
Περήφανος λαός, χαίρομαι	12,3	16	21,6	53	19,7	27	15,9	50	20,6	29	17,3	28	14,9	10	20	1
Ιστορία, Παράδοση	3,8	5	12,7	31	5,8	8	9,5	30	10,6	15	6,2	10	11,9	8	4	
Ίσως, δεν είναι ντροπή	3,1	4	3,3	8	2,9	4	2,9	9	2,8	4	3,1	5	1,5	1	2	

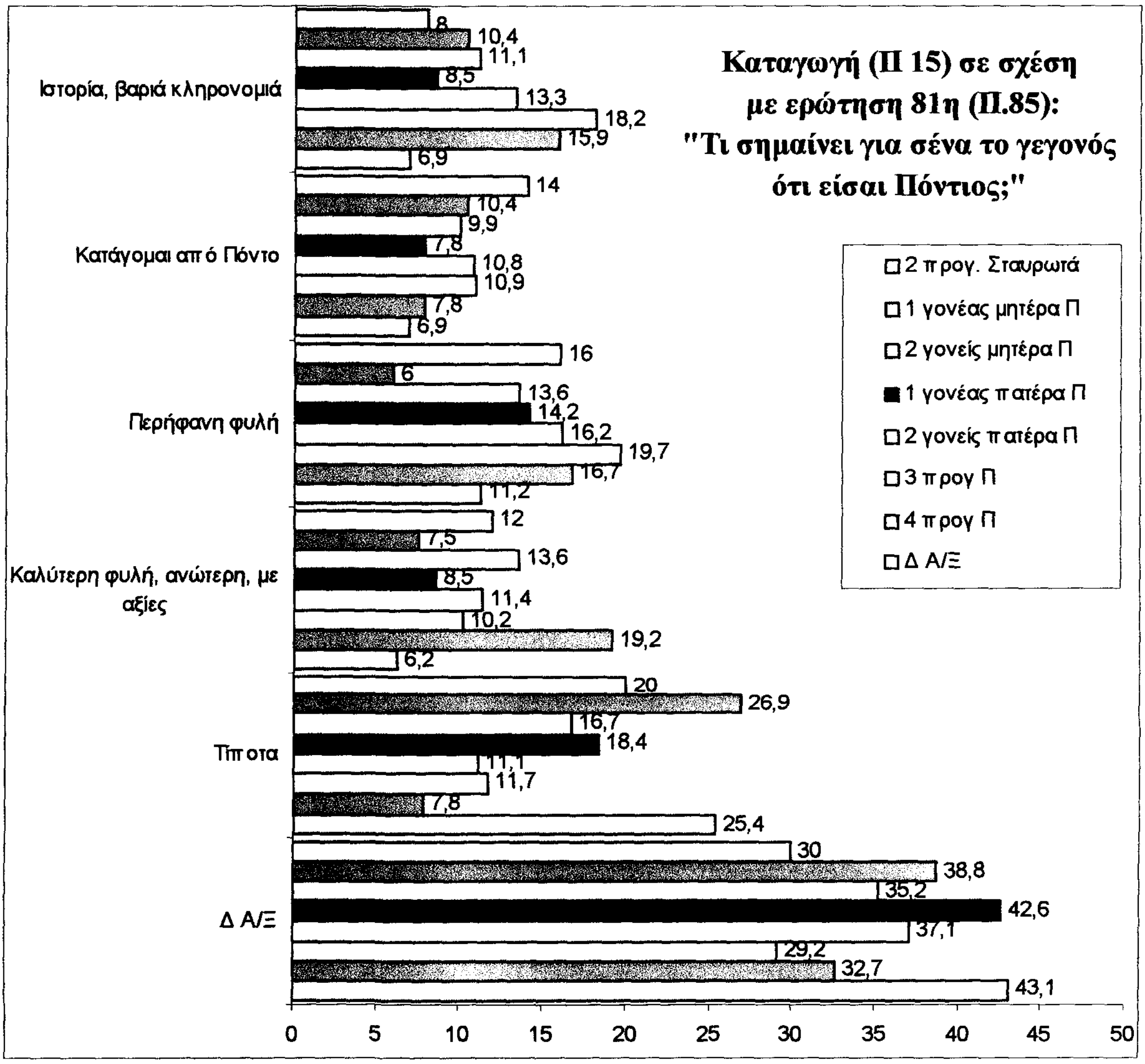

Πίνακας 15.81

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ Α/Ξ	43,1	56	32,7	80	29,2	40	37,1	117	42,6	60	35,2	57	38,8	26	30	15
Τίποτα	25,4	33	7,8	19	11,7	16	11,1	35	18,4	26	16,7	27	26,9	18	20	10
Καλύτερη φυλή, ανώτερη, με αξίες	6,2	8	19,2	47	10,2	14	11,4	36	8,5	12	13,6	22	7,5	5	12	6
Περήφανη φυλή	11,2	15	16,7	41	19,7	27	16,2	51	14,2	20	13,6	22	6	4	16	8
Κατάγομαι από Πόντο	6,9	9	7,8	19	10,9	15	10,8	34	7,8	11	9,9	16	10,4	7	14	7
Ιστορία, βαριά κληρονομιά	6,9	9	15,9	39	18,2	25	13,3	42	8,5	12	11,1	18	10,4	7	8	4

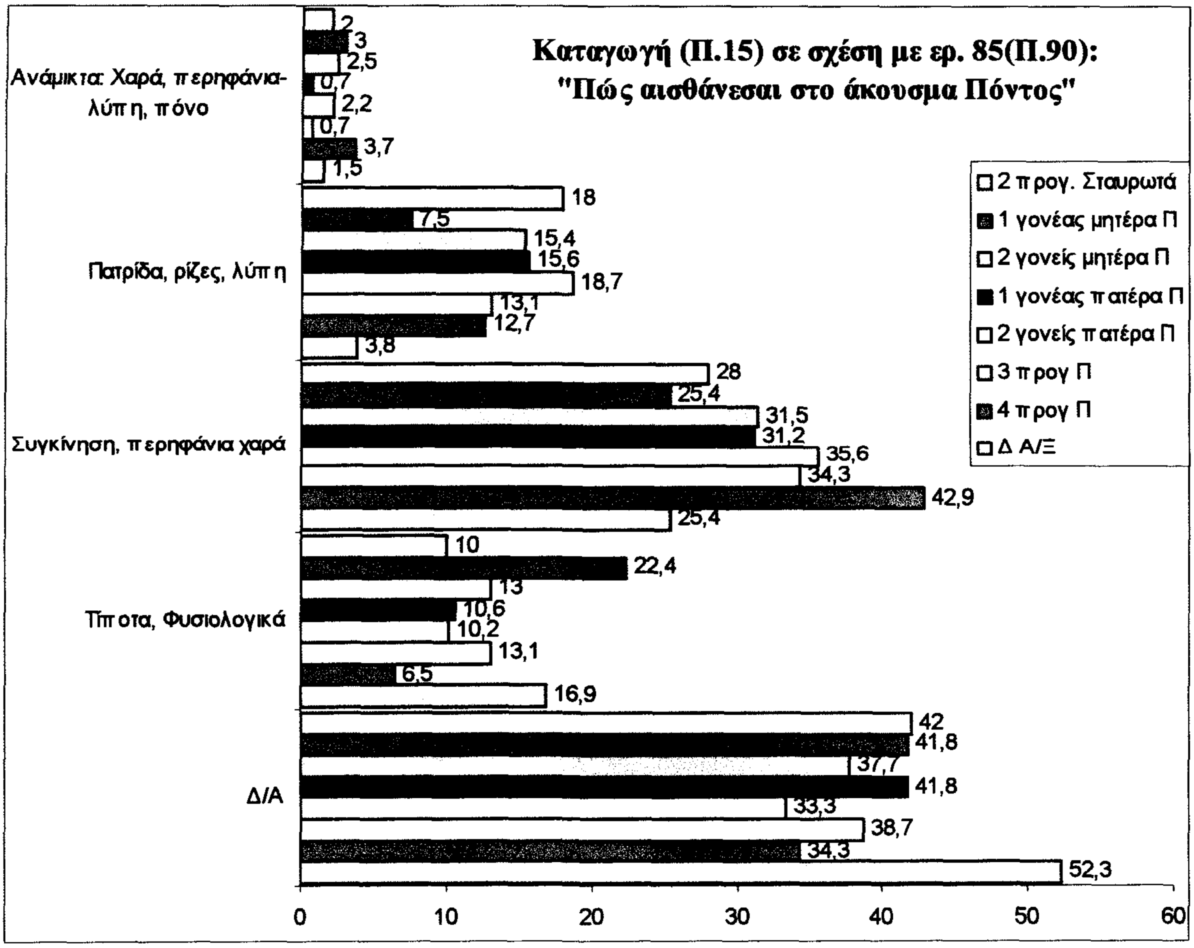

Πίνακας 15.85

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ/Α	52,3	68	34,3	84	38,7	53	33,3	105	41,8	59	37,7	61	41,8	28	42	21
Τίποτα, Φυσιολογικά	16,9	22	6,5	16	13,1	18	10,2	32	10,6	15	13	21	22,4	15	10	5
Συγκίνηση, περηφάνια χαρά	25,4	33	42,9	105	34,3	47	35,6	112	31,2	44	31,5	51	25,4	17	28	14
Πατρίδα, ρίζες, λύπη	3,8	5	12,7	31	13,1	18	18,7	59	15,6	22	15,4	25	7,5	5	18	9
Ανάμικτα: Χαρά, περηφάνια-λύπη, πόνο	1,5	2	3,7	9	0,7	1	2,2	7	0,7	1	2,5	4	3	2	2	1

Γνώση της καταγωγής από το κοινωνικό περιβάλλον (*Πίνακας 15.99*) επιθυμεί το 60,4% των 4 προγ. Π., το 57,3 % των 3 προγ.Π., το 53,3% των 2 γον. πατ. Π., το 56,7% των 1 γον. πατ. Π., το 48,2% των 2 γον. μητ. Π., το 44,8% των 1 γον. μητ. Π., το 46% των 2 προγ. σταυρωτά και το 45,6% των εχόντων Άγνοια.

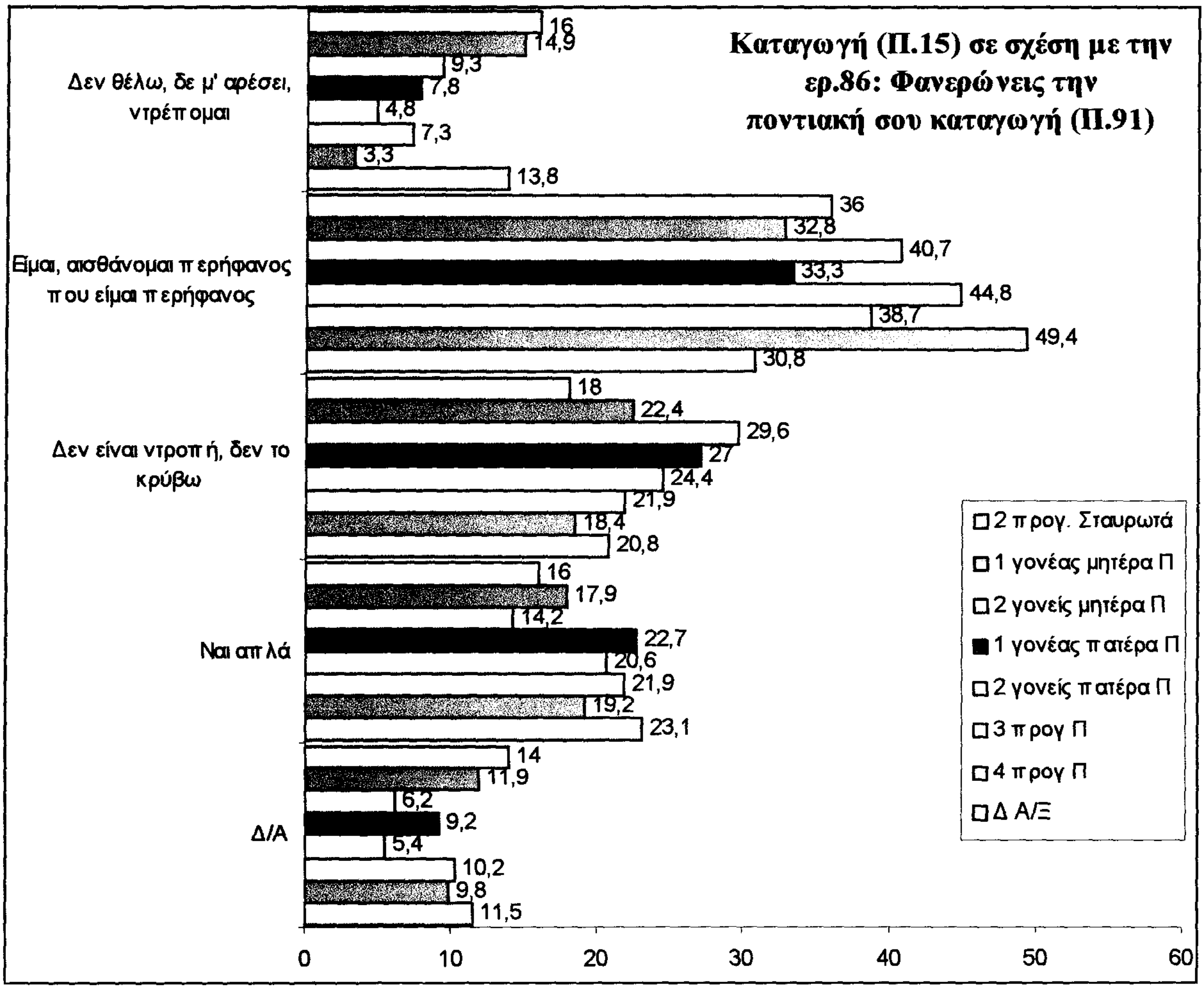

Πίνακας 15.86

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ/Α	11,5	15	9,8	24	10,2	14	5,4	17	9,2	13	6,2	10	11,9	8	14	7
Ναι απλά	23,1	30	19,2	47	21,9	30	20,6	65	22,7	32	14,2	23	17,9	12	16	8
Δεν είναι ντροπή, δεν το κρύβω	20,8	27	18,4	45	21,9	30	24,4	77	27	38	29,6	48	22,4	15	18	9
Είμαι, αισθάνομαι περήφανος που είμαι περήφανος	30,8	40	49,4	121	38,7	53	44,8	141	33,3	47	40,7	66	32,8	22	36	18
Δεν θέλω, δε μ' αρέσει, ντρέπομαι	13,8	18	3,3	8	7,3	10	4,8	15	7,8	11	9,3	15	14,9	10	16	[illegible]

Εφόσον στα πιο πάνω ποσοστά προσθέσομε και τα ποσοστά των απαντήσεων αυτών με τα οποία απάντησε το δείγμα,ότι δεν έχει πρόβλημα ή ότι δεν ντρέπεται, απαντήσεις θετικές με άρνηση, τότε γνώση της καταγωγής από το κοινωνικό περιβάλλον (*Πίνακας 15.99*) επιθυμεί το 88,6% των

4 προγ. Π., το 85,4 % των 3 προγ.Π., το 85,3% των 2 γον. πατ. Π., το 85,1% των 1 γον. πατ. Π., το 87,1% των 2 γον. μητ. Π., το 80,6% των 1 γον. μητ. Π., το 78% των 2 προγ. σταυρωτά και το 79,2% των εχόντων Άγνοια.

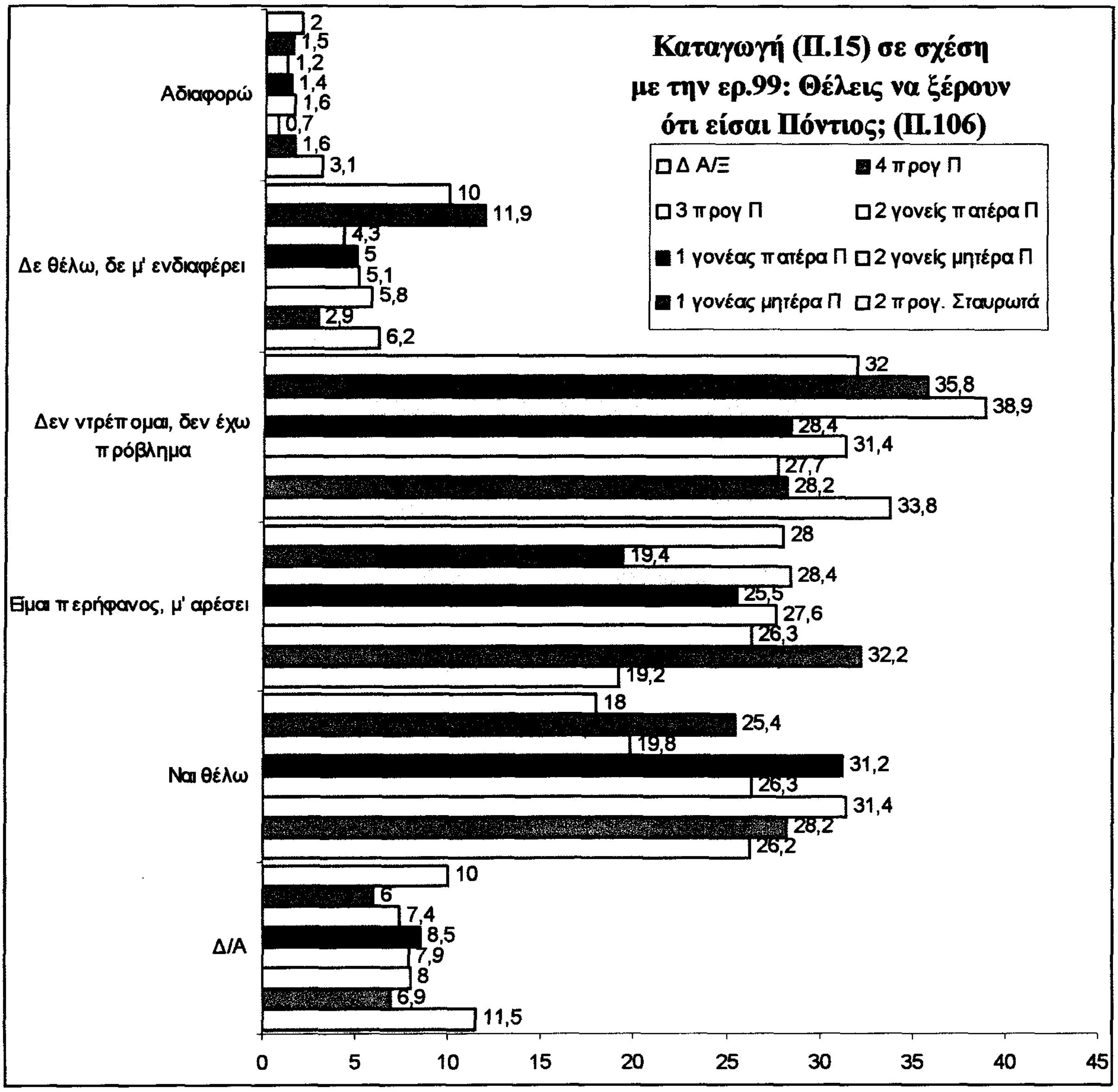

Πίνακας 15.99

Απαντήσεις	Δ Α/Ξ		4 πρόγονοι Πόντιοι		3 πρόγονοι Πόντιοι		2 γον πατέρα Πόντ		1 γονέας πατέρα Π		2 γονείς μητέρα Π		1 γονέας μητέρα Π		2 προγ. Σταυρωτά	
	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν	Ποστ	Συχν
Δ/Α	11,5	15	6,9	17	8	11	7,9	25	8,5	12	7,4	12	6	4	10	5
Ναι θέλω	26,2	34	28,2	69	31,4	43	26,3	83	31,2	44	19,8	32	25,4	17	18	9
Είμαι περήφανος, μ' αρέσει	19,2	25	32,2	79	26,3	36	27,6	87	25,5	36	28,4	46	19,4	13	28	14
Δεν ντρέπομαι, δεν έχω πρόβλημα	33,8	44	28,2	69	27,7	38	31,4	99	28,4	40	38,9	63	35,8	24	32	16
Δε θέλω, δε μ' ενδιαφέρει	6,2	8	2,9	7	5,8	8	5,1	16	5	7	4,3	7	11,9	8	10	5
Αδιαφορώ	3,1	4	1,6	4	0,7	1	1,6	5	1,4	2	1,2	2	1,5	1	2	1

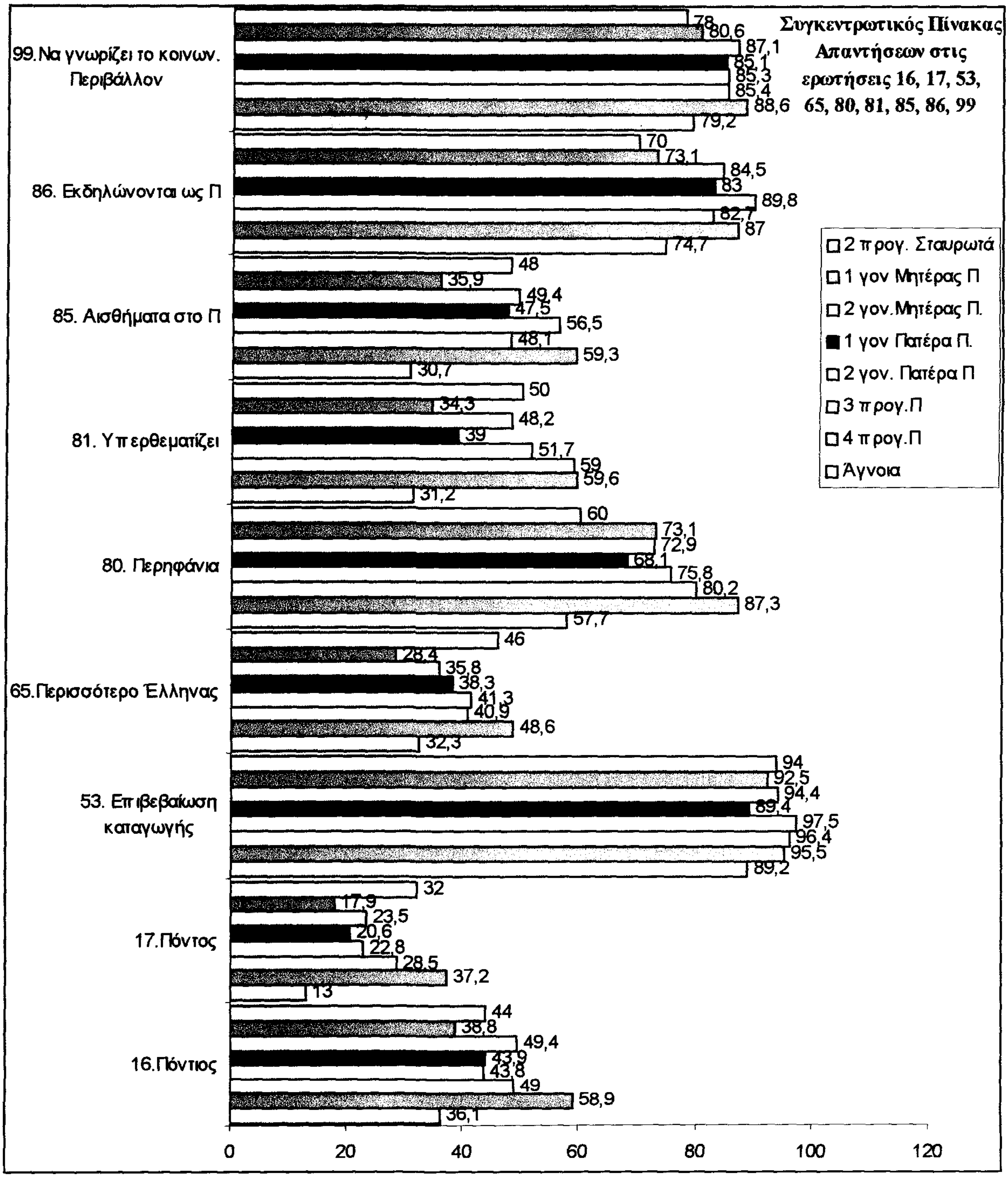

Πίνακας 15.Σ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	Άγνοια	4 προγ.Π	3 προγ.Π	2 γον. Πατ. Π	1 γον Πατ. Π.	2 γον. Μητ. Π.	1 γον Μητ. Π	2 προγ Σταυρ
16.Πόντιος	36,1	58,9	49	43,8	43,9	49,4	38,8	[illegible]
17.Πόντος	13	37,2	28,5	22,8	20,6	23,5	17,9	[illegible]
53. Επιβεβαίωση καταγωγής	89,2	95,5	96,4	97,5	89,4	94,4	92,5	[illegible]
65.Περισσότερο Έλληνας	32,3	48,6	40,9	41,3	38,3	35,8	28,4	[illegible]
80. Περηφάνια	57,7	87,3	80,2	75,8	68,1	72,9	73,1	[illegible]
81. Υπερθεματίζει	31,2	59,6	59	51,7	39	48,2	34,3	[illegible]
85. Αισθήματα στο Π	30,7	59,3	48,1	56,5	47,5	49,4	35,9	[illegible]
86. Εκδηλώνονται ως Π	74,7	87	82,7	89,8	83	84,5	73,1	[illegible]
99.Να γνωρίζει το κοινων. Περιβάλλον	79,2	88,6	85,4	85,3	85,1	87,1	80,6	[illegible]

Ο πιο πάνω πίνακας 15.Σ καταδεικνύει ότι το αίσθημα και η σύνδεση με τον Πόντο, η ποντιακή συνείδηση και ταυτότητα υπάρχει σε υψηλό ποσοστό του δείγματος και σε όλες τις κατηγορίες, παρόλο που το γνωστικό επίπεδο είναι χαμηλό. Ωστόσο υπάρχει μια διαβάθμιση και παρατηρείται άμβλυνση και συνεπώς φθίνουσα διαβάθμιση, από αυτούς, από το δείγμα, που κατάγονται από αμιγείς γάμους Ποντίων, και οι τέσσερις ανιόντες β΄ βαθμού είναι Πόντιοι (4 προγ. Π.), σε αυτούς που οι τρεις ανιόντες β΄ βαθμού είναι Πόντιοι (3 προγ. Π.), σε όσους ο πατέρας τους είναι γόνος αμιγούς γάμου Ποντίων (2 γον. πατ. Π.), έπονται αυτοί που η μητέρα τους είναι γόνος αμιγούς γάμου Ποντίων (2 γον. μητ. Π.), ακολουθούν αυτοί που και οι δύο γονείς τους είναι γόνοι επιγαμίας (2 προγ. σταυρ. Π.), στη συνέχεια έρχονται όσοι γόνοι έχουν έναν Πόντιο ανιόντα β΄ βαθμού από την πλευρά του πατέρα (1 γον. πατ. Π.), υπολείπονται όσοι γόνοι έχουν έναν Πόντιο ανιόντα β΄ βαθμού από την πλευρά της μητέρας (1 γον. μητ. Π.) και τελευταίοι όσοι δεν γνωρίζουν την καταγωγή των προγόνων τους και φυσικά των γονέων, αλλά έχουν την αίσθηση της ποντιακής καταγωγής (Άγνοια). Η διαβάθμιση στηρίζεται στις πιο πάνω απαντήσεις των ερωτήσεων, εφόσον δεχτούμε ότι οι εννέα πιο πάνω ερωτήσεις καθορίζουν το συναίσθημα και τη συνείδηση του δείγματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Ποια είναι τα στοιχεία αυτά που διαμορφώνουν τη συνείδηση των νέων και κατ' επέκταση αυτών της Δ΄ γενιάς των Ποντίων και ποιοι είναι οι φορείς. Κατά τον Ντουρχάιμ οι δάσκαλοι και οι γονείς είναι εκπρόσωποι και φορείς του κοινωνικού περιβάλλοντος στην διαμόρφωση του παιδιού καθ' ομοίωσή του περιβάλλοντος,[692] αλλά και το ίδιο το κοινωνικό περιβάλλον όπως αντιλαμβάνεται την κοινωνική ομάδα, και η ίδια η κοινωνική ομάδα, όπως αναπτύσσει τη συνοχή της με συγκεκριμένες σχέσεις ή δεσμούς που ενώνουν τα μέλη της.[693] Μέσα από τις δομές και τους μηχανισμούς αυτούς διαμορφώνεται η συνείδηση: Με νάματα από το παρελθόν, με εκτιμήσεις, αξιολογήσεις για το παρόν, με προσδοκίες, υποσχέσεις για το μέλλον, με γνώσεις και δεξιότητες ή με ευαισθητοποίηση και αποδοχή αξιών για την ζωή και την κοινωνία.[694] Οι περισσότερες από τις ιδέες και τις τάσεις μας, δε διαμορφώνονται από εμάς τους ίδιους, αλλά μας έρ-

---

[692] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου , εκδ. Gutenberg, Αθήνα1978, σελ.70

[693] Δ. Γεώργα: Κοινωνική Ψυχολογία» εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990, τ. 2ος, σελ14

[694] Φ.Κ. Βώρος :«Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» στο Εισηγήσεις σε μορφωτικό σεμινάριο για Σχολικούς Συμβούλους, εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1996, σελ.28

χονται απ' έξω, αυτές δεν μπορούν να εισδύσουν μέσα μας με άλλο τρόπο παρά με την επιβολή, ωστόσο κάθε κοινωνικός εξαναγκασμός δεν αποκλείει την ατομική προσωπικότητα.[695]

1. Παιδεία

Η παιδεία ενός λαού, με την ευρύτερη έννοιά της, είναι ο δείκτης προσανατολισμού της κοινωνικής συνείδησής του, της ταυτότητάς του. Με τη στενή έννοια καθορίζει τις επιδιώξεις του, που ωθείται από τις καταβολές του, τα πολιτισμικά στοιχεία του. Η διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα , συνεπώς και του ιδανικού Έλληνα που προβάλλεται απ' αυτό, είναι αποκλειστικό έργο των ανωτέρων κλιμακίων του Υπουργείου Παιδείας.[696] Η διαδικασία διαπαιδαγώγησης θεμελιώνει την κοινωνική προσαρμογή.[697]
Κάτω από τον θεσμολογημένη και τυποποιημένη κεντρική κρατική επιβολή και από την κεντρική ενοποιητική παρέμβαση, η εκπαίδευση, στο βαθμό που η εκπαίδευση εκλαμβάνεται ως μεταβίβαση πολιτισμικών αξιών, της όποιας κοινωνικής ομάδας, στη νεότερη γενιά,[698] στερεί την ιστορική γνώση, στην νεότερη γενιά της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, της ίδιας της ιστορικής διαδρομής της.

Το πώς ένα θέμα παρουσιάζεται στα σχολικά βιβλία αποκαλύπτει τη θέση του επίσημου κράτους για το ζήτημα αυτό, καθόσον φανερώνει τη θέληση του, το τι θέλει να γνωρίζουν οι πολίτες του, με τι θέλει να τους εφοδιάσει για την ιδεολογική τους ενσωμάτωση στην κοινωνία, πέρα, βέβαια, από την επαγγελματική τους ενσωμάτωση στο κοινωνικό σύνολο.

Αρχίζοντας από τις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, Δημοτικό - Γυμνάσιο, στο μάθημα της ιστορίας, του Δημοτικού Σχολείου, το θέμα του Πόντου εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο της Μικρασιατικής καταστροφής μόνο στο βιβλίο της ΣΤ' τάξης. Στο εγχειρίδιο της ιστορίας, που είχαν οι μαθητές από το 1975 μέχρι το 1989, αφιερώνεται ένα μόνο κεφάλαιο με τίτλο: «Η εκστρατεία της Μ. Ασίας».[699] Γίνεται μια γενική ανι-

---

[695] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» σελ.68

[696] Α. Δημαράς : Η Εκπαίδευση φορέας διαμόρφωσης και εγχάραξης της Ελληνικότητας» στο Επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983, σελ.235

[697] «Προσαρμογή σημαίνει μάθηση» E. Hartley , K. Hartley: "Die Grundlagen der Sozialpsychologie " p 300 από Β.Φίλια : « Προβλήματα Κοινωνικού Μετασχηματισμού» εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1974, σελ.70

[698] Κ.Τσουκαλάς: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός», σελ.43,44

[699] Το κεφάλαιο βρίσκεται προς το τέλος, όπως είναι φυσικό, του βιβλίου, που σημαίνει ότι μπορεί και να μην περιέχεται στη διδαχθείσα ύλη. Συχνά και για διάφορους λόγους (προ-

στόρηση της εκστρατείας και για τον Ελληνισμό της Μ. Ασίας και αναφέρει: «... *χάσαμε όλο το πολεμικό υλικό και τα ωραία εκείνα μέρη. Η μεγαλύτερη όμως καταστροφή υπήρξε ο αφανισμός του ελληνικού πληθυσμού της Μ. Ασίας. Εκατοντάδες από τους Έλληνες εκείνους σφάχτηκαν ή κατέφυγαν τελείως καταστραμμένοι στην Ελλάδα ως πρόσφυγες. Περισσότεροι από ενάμισι εκατομμύριο πρόσφυγες ήλθαν στην Ελλάδα*».[700] Από το 1989 και μέχρι σήμερα, στο εγχειρίδιο που έχουν οι μαθητές και στο αντίστοιχο κεφάλαιο, το μόνο που αλλάζει είναι το ρήμα **κατέφυγαν** και αναφέρει: «...*τότε έγινε υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών*».[701] «...*1.300.000 Έλληνες από τα εδάφη που παρέμειναν στην Τουρκία ανταλλάχτηκαν με 500.000 Τούρκους από την Ελλάδα.*» και παραθέτει απόσπασμα από το βιβλίο του Κ. Πολίτη με τίτλο «Στου Χατζηφράγκου», όπου περιγράφονται σκηνές από τις τελευταίες στιγμές του ολοκαυτώματος της Σμύρνης.[702]
Στην ιστορία του Γυμνασίου [703] και στο εγχειρίδιο της Α΄ τάξης αναφέρει: «... *Στη συνέχεια οι Μιλήσιοι αποίκησαν όλες σχεδόν τις ακτές του Ευξείνου Πόντου...*»[704] Στο εγχειρίδιο της Β΄ τάξης, σε 14 σειρές, αναπτύσσεται η δημιουργία και η κατάλυση της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας. Αφιερώνεται και ολοσέλιδο με δυο φωτογραφίες της Αγίας Σοφίας της Τραπεζούντας.[705] Για την πτώση της Τραπεζούντας γίνεται ακόμη μια αναφορά 15 σειρών [706] και σε ένθετο[707] με τίτλο «Ερωτήσεις- Θέματα για ανακεφαλαίωση» παρατίθεται «*Ένα ποντιακό λαϊκό τραγούδι για την άλωση της Πόλης*».[708]

Στο εγχειρίδιο της Γ΄ τάξης του Γυμνασίου αναφέρει: «*Συμπαγής Ελληνισμός υπήρχε επίσης στον Πόντο, με λαμπρά επιτεύγματα σε όλους τους τομείς. Στο τέλος του 19ου αιώνα ο Ποντιακός Ελληνισμός ξεπερνούσε τις 400*

γραμματισμού, χρονικής διάρκειας διδακτικού έτους) η διδακτέα ύλη των μαθημάτων δεν καλύπτεται.

700 Ν. Διαμαντοπούλου - Α. Κυριαζοπούλου: "Ελληνική Ιστορία των Νεοτέρων Χρόνων" ΣΤ΄ Δημοτικού Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα σελ. 168

701 Ν. Διαμαντοπούλου-Α. Κυριαζοπούλου:"Ελλην. Ιστορία των Νεοτέρων Χρόνων"σελ 168

702 "Στα Νεότερα Χρόνια" Ιστορία ΣΤ΄ Δημοτικού Συγγραφή : Διον. Ακτύπης, Αριστ. Βελαλίδης, Μαρία Καΐλα, Θεόδ. Κατσουλάκος, Γιάννης Παπαγρηγορίου, Κώστας Χωρεάνθης . Καθοδήγηση και εποπτεία : Διον. Μελάς Εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα, σελ.262

703 Από τις 1.167 σελίδες, των τριών τάξεων του γυμνασίου , αφιερώνονται 33 σελίδες για την περίοδο 1833 έως 1974, ενώ τα χρόνια 1914- 1974 καλύπτουν 10 σελίδες. Ο διδακτικός χρόνος που αντιστοιχεί είναι 1,5 διδακτική ώρα.Α. Δημαράς : Η Εκπαίδευση φορέας διαμόρφωσης και εγχάραξης της Ελληνικότητας», σελ.239

704 Λ. Τσακτσιρά, Μιχ. Τιβέριου « Ιστορία των Αρχαίων Χρόνων ως το 30 π.Χ.», εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994, σελ.96

705 Λ. Τσακτσιρά , Ζαχ. Ορφανουδάκη, Μαρ. Θεοχάρη: «Ιστορία, Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994, σελ 278-279

706 Λ. Τσακτσιρά , Ορφανουδάκη, Θεοχάρη: «Ιστορία, Ρωμαϊκή και Βυζαντινή», σελ 324,325

707 Λ. Τσακτσιρά , Ορφανουδάκη, Θεοχάρη: «Ιστορία, Ρωμαϊκή και Βυζαντινή», σελ. 339

708 Στο εγχειρίδιο της Ιστορίας της Β΄ Γυμνασίου εκτίθεται αρκετά ικανοποιητικά το θέμα «αυτοκρατορία της Τραπεζούντας»... Στ. Πελαγίδης : «Ιστορία του ποντιακού Ελληνισμού στα βιβλία της Μέσης Εκπ/σης» Πρακτ. Α΄ Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου. σελ.260

χιλιάδες, δοκιμάστηκε όμως σκληρά μετά το 1914. Εκτός από την επιστράτευση στα «Τάγματα Εργασίας», 235 χιλιάδες εκτοπίστηκαν στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και 80 χιλιάδες περίπου αναγκάστηκαν να καταφύγουν στη Ρωσία».[709] Και αμέσως μετά υπάρχει αφιέρωμα[710] με τίτλο: «Ο Μικρασιατικός Ελληνισμός» όπου γίνεται σχετική αναφορά στον Πόντο, στην εθνολογική σύσταση, στη θρησκευτική συνείδηση, στα κυριότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και προβάλλεται φωτογραφία με τη «μονή Σουμελά του Πόντου».

Στο αναγνωστικό, εξάλλου, της ΣΤ΄ τάξης,[711] αφιερώνεται ένα απόσπασμα του Χρ. Σαμουηλίδη από το βιβλίο του «Καρμανίτες» με τίτλο: «Καππαδόκες και Πόντιοι», όπου στην εισαγωγή μιλά για «... *ανταλλαγή ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών. Ανάμεσα στους μικρασιάτες που πέρασαν στην Ελλάδα ήταν Καππαδόκες και Πόντιοι. Μαζί με τις άλλες συμφορές του ξεριζωμού, τους βρήκε και μια επιδημία...*». Στο κείμενο περιγράφει την αποβίβαση των Ποντίων σε ένα ξερονήσι, για καραντίνα. Οι Καππαδόκες από άλλο πλοίο παρακολουθούν «... *ένα παράξενο θέαμα, που τους έδωσε κουράγιο στη δική τους δυστυχία...* ». Οι Πόντιοι κατεβαίνουν από το καράβι, φιλούν το χώμα και στήνουν χορό, «...*Είναι σέρτικη ράτσα οι Πόντιοι,... Πεθαίνουν οι πεθαμένοι,(!) μα οι ζωντανοί χορεύουν. ...(!)*» . Αν οι εκφράσεις αυτές συνδυαστούν με το ερώτημα , που μπαίνει από το «Βιβλίο του Δασκάλου»,[712] τότε η παρεξήγηση του τραγικού είναι πολύ πιθανή. Πιο κάτω αναφέρει: «...*Συνήθισαν το θάνατο στην επανάσταση που σήκωσαν για την ανεξαρτησία του Πόντου. Έπαθαν του Χριστού τα πάθη. Δυο στους πέντε δεν έζησαν. ...*».[713] Με τη λέξη επανάσταση,

---

[709] Βασιλ. Βλ. Σφυρόερα: «Ιστορία – Νεότερη και Σύγχρονη», εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994, σελ 94, σελ.317

[710] Βασιλ. Βλ. Σφυρόερα: « Ιστορία – Νεότερη και Σύγχρονη», σελ 94, σελ. 318,319

[711] "Η Γλώσσα μου" για την ΣΤ΄ Δημοτικού , Συντακτική ομάδα: Α. Βελαλίδης, Α. Βουγιούκας, Κ. Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης, Α. Μπλούνας, Χ. Παπαδημητρίου. Εκδ. ΟΕΔΒ , Αθήνα , Δ΄μέρος σελ. 18

[712] Α. Βελαλίδης, Α. Βουγιούκας, Κ.Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης, Α. Μπλούνας, Χ. Παπαδημητρίου.: "Βιβλίο του Δασκάλου" Εκδ. ΟΕΔΒ. Βοηθητικό βιβλίο για το δάσκαλο, όπου, ανάμεσα στις άλλες οδηγίες, περιέχονται και ερωτήματα για την νοηματική επεξεργασία των κειμένων. Στην προκειμένη περίπτωση υπάρχει το ερώτημα: - Ποιο παράξενο θέαμα αντίκρισαν οι Καππαδόκες, ενώ περίμεναν να αποβιβαστούν στο νησί;

[713] "Η Γλώσσα μου " ΣΤ΄Δημοτικού Δ΄μέρος ό. π. : " ...Ο καπετάνιος έστριψε το τιμόνι κατά το ξερονήσι του Αϊ- Γιώργη. ... Στον όρμο του νησιού ήταν αραγμένο ένα μεγάλο καράβι, απ' όπου ξεμπούκαραν γυναικόπαιδα και άντρες ντυμένοι με μαύρη στολή, με μπότες και μαύρο πασλίκι δεμένο στο κεφάλι τους.
-Τι είναι αυτοί; ρώτησε ο Γιορδάνη- εφέντης.
- Πόντιοι, απάντησε ο Γιουβανάκης. Τους γνώρισα στη Σαμψούντα κάποτε. Αυτή είναι η στολή τους, η ζίπκα, όπως τη λένε.
...οι Καππαδόκες παρακολούθησαν ένα παράξενο θέαμα, που τους έδωσε κουράγιο στη δική τους δυστυχία: Οι Πόντιοι με τις στενές βράκες πηδούσαν απ' το καράβι και μόλις πατούσαν το πόδι τους στη γη, έσκυβαν να φιλήσουν το χώμα της. Μετά άντρες, γυναίκες έπιαναν τα χέρια και χόρευαν ζωηρούς κυκλικούς χορούς, με ρυθμικά τινάγματα, γύρω σ' ένα

μπαίνει στην ορθή διάσταση ο αγώνας για τη δημιουργία της Δημοκρατίας του Πόντου; Είναι επανάσταση το λυτρωτικό αντάρτικο, με το οποίο αντέδρασαν οι Πόντιοι στις διώξεις και τη γενοκτονία, που υπέστησαν;

Στο ίδιο μάθημα δίνεται, για εργασία (Σκέφτομαι και γράφω) το θέμα: «*Παίρνω μια φανταστική συνέντευξη από ένα γέροντα ή μια γριούλα, πρόσφυγες του Πόντου*». Εδώ το παιδί καλείται να καταθέσει εμπειρίες ή γνώσεις που δεν έχει ή τις έχει σε σύγχυση, που εκπηγάζει από τη διδαχθείσα ύλη.

Στα «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» που προτείνονται για τους μαθητές του Γυμνασίου υπάρχει στο τόμο της Β΄ Γυμνασίου[714] απόσπασμα με τίτλο «Έξοδος», της Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιέξ από το βιβλίο της «Η Τρίπολη του Πόντου». Πρόκειται για μια πετυχημένη επιλογή,[715] όπως και η παράθεση του δημοτικού τραγουδιού : «Πάρθεν η Ρωμανία» στο αντίστοιχο εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου,[716] επίπεδο μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης, αλλά τα κείμενα αυτά τίθενται στη διακριτική ευχέρεια του διδάσκοντος, αν θα διδαχθούν ή όχι. Στην ίδια βαθμίδα εκπαίδευσης και στο εγχειρίδιο που καλούνται να μελετήσουν οι μαθητές της Γ΄ και Δ΄ δέσμης της Γ΄ Λυκείου, γίνεται αναφορά στον Πόντο σε κείμενο με τίτλο: «*Άλλα κινήματα αυτοδιάθεσης στην περιοχή της Μικρασίας: στον Πόντο και την Αρμενία. Παρέμβαση της Σοβιετικής Ένωσης*»,[717] όπου γίνεται αναφορά για τη προσπάθεια δημιουργίας του Ποντιοαρμενικού κράτους και το ρόλο του μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθου Φιλιππίδη. Στις επόμενες σελίδες υπάρχουν δύο κείμενα – αποσπάσματα. Το πρώτο με τίτλο «Γιατί ο Βενιζέλος είπε «Όχι» (στους Πόντιους)»[718] από το βιβλίο του Φάνη Κλεάνθη «Έτσι χάσαμε τη Μικρασία» και το δεύτερο με τίτλο «Η άνοδος και η πτώση του Ποντιακού Ελληνισμού»[719] με βάση τις μελέτες του Οδ. Λαμψίδη και Αλ. Αλεξανδρή.

λυράρη που έπαιζε και στριφογύριζε φρενιασμένα. Οι χορευτές, χτυπώντας τα πόδια στη γη, έβγαζαν δυνατά λυτρωτικά επιφωνήματα, που ακούγονταν ως το καράβι με τους Καρμανίτες.

- Τι επιδημία μας λεει τούτος... Αυτοί χορεύουνε κει πέρα!...
- Είναι σέρτικη ράτσα οι Πόντιοι... Πεθαίνουν οι πεθαμένοι, μα οι ζωντανοί χορεύουν. Συνήθισαν το θάνατο στην επανάσταση που σήκωσαν για την ανεξαρτησία του Πόντου. Έπαθαν του Χριστού τα πάθη. Δυο στους πέντε δεν έζησαν. Φιλιώθηκαν με το Χάροντα. Τους έγινε καθημερινό κακό, σαν το μαύρο ύπνο. ....

[714] Ν. Γρηγοριάδης, Δ. Καρβέλης, Χ. Μηλιώνης, Κ Μπαλάσκας, Γ.Πανάγος «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου» εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα 1995 σελ. 172-175

[715] Στ. Πελαγίδης : «Ιστορία του ποντιακού Ελληνισμού στα βιβλία της Μέσης Εκπ/σης» Πρακτ. Α΄ Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου.σελ.263

[716] Ν. Γρηρoριάδης, Δ. Καρβέλης, Χ. Μηλιώτης Κ. Μπαλάσκας, Γ. Παγάνος: «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας – Α΄ Λυκείου» εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα 1993 σελ. 44

[717] Φ. Κ. Βώρος « Μικρασιατικός Πόλεμος» στο «Θέματα Νεότερης και Σύγχρινης Ιστορίας, από τις Πηγές- Γ΄ Λυκείου – δέσμη γ΄, δ΄» εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα 1994 σελ. 301-304

[718] Φ. Κ. Βώρος « Μικρασιατικός Πόλεμος», σελ. 312,313

[719] Φ. Κ. Βώρος « Μικρασιατικός Πόλεμος», σελ.313-315

Το τι απεκόμισαν ως γνώση οι ερωτώμενοι αναδεικνύεται από την ερώτηση 23η του 1ου ερωτηματολογίου : «*Σου έκανε εντύπωση κάποιο από τα αναγνώσματα στο σχολείο που αναφέρονταν στον ποντιακό ελληνισμό; 1. Όχι 2. Ναι α. Ποιο β. ποια εικόνα δίνονταν για τους Πόντιους κατά τη γνώμη σου», Πίνακας XIX.α)*, όπου το 89,5% απαντά ότι δεν υπήρξε, δε διάβασα κάτι στο Σχολείο. Το 1,6% (34 ερωτώμενοι) αναφέρει κάποιο τίτλο, ενώ το 6,7% θυμάται ότι έγινε λόγος για τον Πόντο στο σχολείο, αλλά δε θυμάται τι ειπώθηκε.

Ανάλογη είναι η εντύπωση που δημιουργήθηκε σε όσα άκουσαν στο σχολείο (πίνακας XX.α). Το 93,4% αντιπροσωπεύει το 89,5% του πίνακα XIX.α, που δεν άκουσε κάτι στο σχολείο, συν ένα 3,9% που δεν απαντά, ενώ κάτι άκουσε στο σχολείο. Το 5,2% (11 ερωτώμενοι) απεκόμισαν θετικές εντυπώσεις, ενώ στο 1,3% αρνητικές.

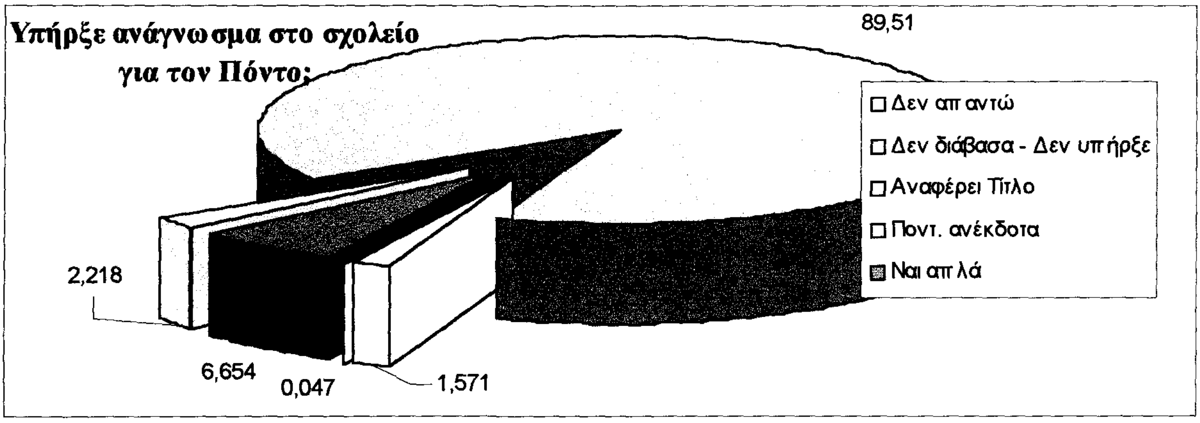

Πίνακας XIX.α (ερώτηση 23η)

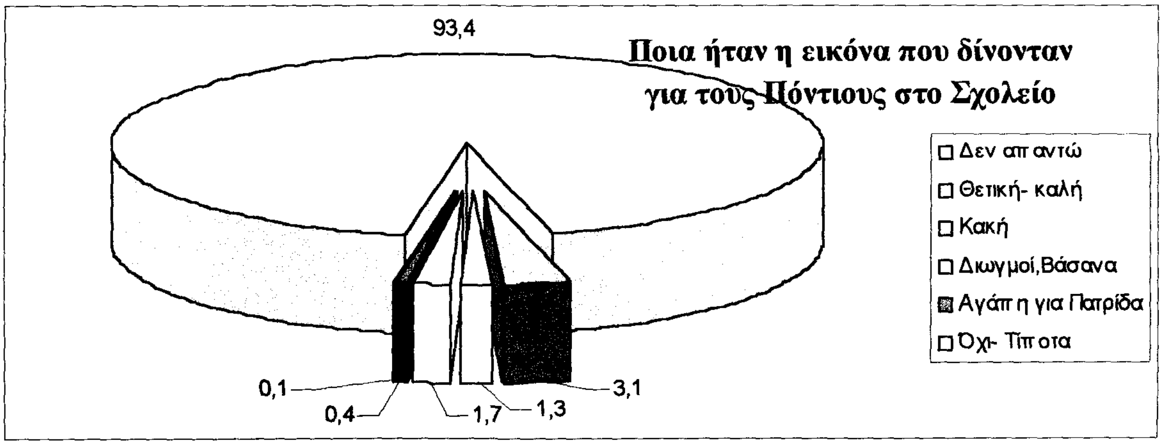

Πίνακας XX.α (ερώτηση 23η)

Η όλη αυτή γνωσοληψία δεν οφείλεται μόνο στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών που προτείνεται από το Υπουργείο Παιδείας στις βαθμίδες εκπαίδευσης, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, αλλά και στην αντιμετώπιση

του όλου θέματος από τους εκπαιδευτικούς. Ο εκπαιδευτικός, φορέας της πολιτιστικής κληρονομιάς της κοινωνίας, τη μεταδίδει στη νεότερη γενιά,[720] αλλά λόγω του ηγετικού ρόλου του μπορεί να επηρεάσει αποτελεσματικά τα μέλη της ομάδας του, που στην περίπτωση αυτήν είναι οι μαθητές του.[721]

Το πώς αντιμετώπισαν οι δάσκαλοι το όλο θέμα του ποντιακού ελληνισμού, μέσα στα πλαίσια της αυτενέργειας ή της ευκαιριακής μάθησης,[722] το δίνουν οι απαντήσεις της 25ης ερώτησης: «*Μιλούσε ή μιλά κάποιος δάσκαλος σου για τον ποντιακό ελληνισμό: 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ, Τι θυμάσαι από αυτά που έλεγε ή λεει*».

Το 86,3% των ερωτώμενων απάντησε ότι δεν άκουσε τον δάσκαλό τους να έχει αναφερθεί στον ποντιακό ελληνισμό (*Πίνακας XXII*). Το 11,2% θυμούνται ότι είχε αναφερθεί ο δάσκαλός τους στο Ποντιακό Ελληνισμό, αλλά μόνο το 5,4% αυτού του ποσοστού θυμάται τι έλεγε, ενώ το 0,4% (9 ερωτώμενοι) θυμούνται το δάσκαλο τους να μιλά υποτιμητικά.

Και αυτό παρά το γεγονός ότι 59% είχε δάσκαλο ποντιακής καταγωγής από τους οποίους το 41,1% εκδηλώθηκε αυτόβουλα (*Πίνακας XXI, ερώτηση 24η : «Κάποιος από τους δασκάλους σου ήταν ποντιακής καταγωγής;»*).

Φαίνεται ότι και οι ποντιακής καταγωγής εκπαιδευτικοί είναι εναρμονισμένοι στο γενική κεντρική κατεύθυνση,[723] που δίνει το αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα.

Το σίγουρο είναι ότι το ποσοστό των θετικών απαντήσεων οφείλεται σε μονάδες δασκάλων, οι οποίοι μιλούν ή μίλησαν για τον ποντιακό ελληνισμό.

Ερωτήσεις για τα βασικά ιστορικά στοιχεία της διαδρομής του ποντιακού ελληνισμού και ιδίως της περιόδου από το 1915 μέχρι το 1924 τέθηκαν και στο πρώτο ερωτηματολόγιο (*ερωτήσεις: 18η «Ξέρεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου; 1.ΟΧΙ 2.ΝΑΙ: Τι;», 19η «Ξέρεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού; 1.ΟΧΙ 2.ΝΑΙ:*

---

[720] Δ. Γεώργα: Κοινωνική Ψυχολογία» εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990, τ. 2ος, σελ.166

[721] Δ. Γεώργα: Κοινωνική Ψυχολογία» εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990, τ. 2ος, σελ. 166

[722] Από το 1994 έχει καθιερωθεί με το Νόμο 2193/1994 (ΦΕΚ 32 Α) η 19η Μαΐου ως ημέρα μνήμης της Γενοκτονίας του Ποντιακού Ελληνισμού και με το Π.Δ. 99/1994 (ΦΕΚ 78 Α) ο εορτασμός της ημέρας αυτής σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο των εκδηλώσεων και του τρόπου οργάνωσης. Με το εν λόγω Π.Δ. η ημέρα των εκδηλώσεων μετατίθεται την επόμενη Κυριακή, ωστόσο προηγείται της ημερομηνίας απόφαση - εγκύκλιος στα σχολεία για ομιλία ανήμερα.

[723] Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία – απολογία, όπως τη χαρακτήρισε ο ίδιος, του δασκάλου κ. Τσαπακίδη, Ποντίου β΄ γενιάς από τις Σέρρες. «Υπηρέτησα ως δάσκαλος 35 χρόνια. Σε όλο αυτό το διάστημα δεν είπα λέξη στους μαθητές μου για τον Ποντιακό Ελληνισμό. Δεν ξέρω γιατί το έκανα. Τι να πω. Αυτήν την μόρφωση είχα».

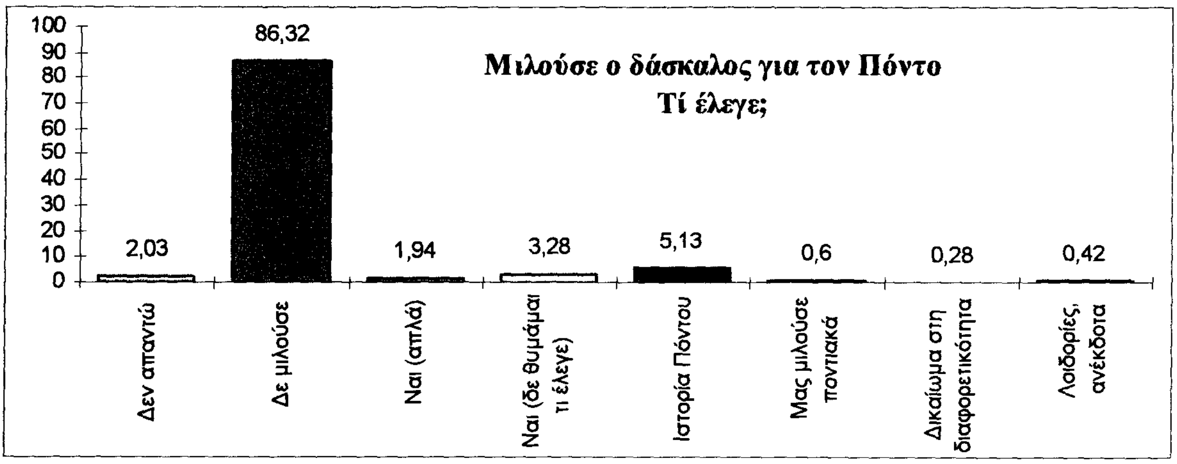

Πίνακας XXII (ερώτηση 25η)

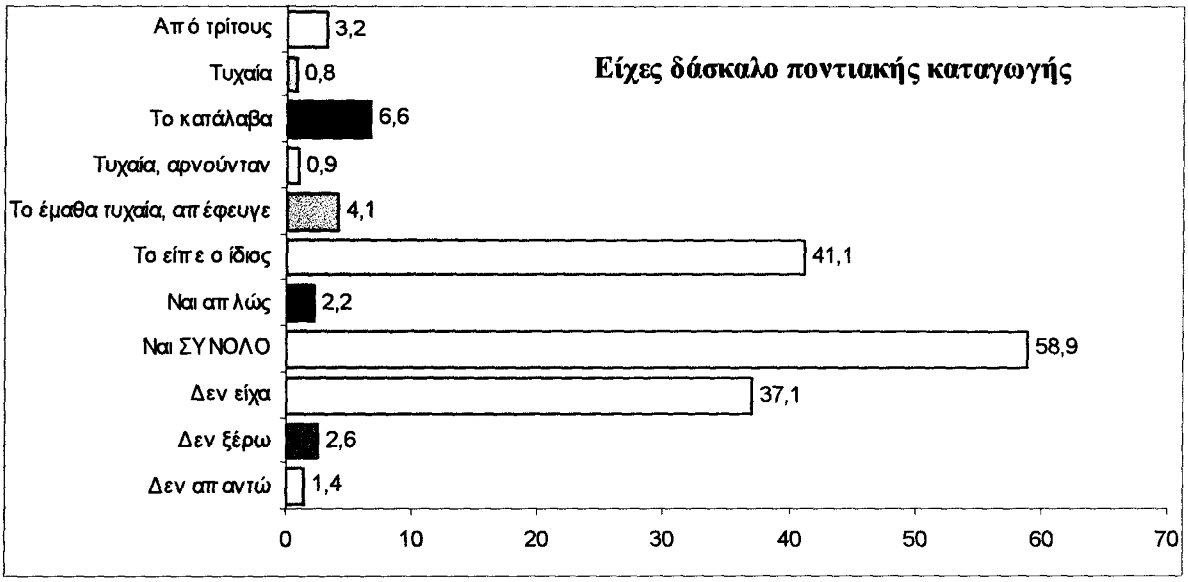

Πίνακας XXI (ερώτηση 24η)

Τι;», 20η «Ξέρεις για την προσπάθεια της δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους; 1. ΟΧΙ 2.ΝΑΙ: Τι;»), στο οποίο τέθηκε και η ερώτηση: 21η «Ξέρεις τι είναι οι κρυπτοχριστιανοί; 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ: Τι;». Οι απαντήσεις είναι σαφώς διαφοροποιημένες, σχετικά με τη γνώση του δείγματος, γύρω από τις τέσσερις ερωτήσεις. (Πίνακας XVIII). Για τις πρώτες ερωτήσεις «Δε γνωρίζω» απάντησε το 94,7%, 75,6% και 94,5% αντίστοιχα, ενώ για την 21η ερώτηση το ποσοστό είναι 29,5%. Σαφή γνώση είχε το 0,7%, 9,5% και 0,6% στις τρεις πρώτες ερωτήσεις και στην 4η το 42,5%. Ασαφή γνώση 1,8%, 10% και 12% και για την 4η το 24,1% του δείγματος. Το επίπεδο των απαντήσεων στην 21η ερώτηση προσδιορίστηκε από το κείμενο της Γ΄ Γυμνασίου με τίτλο «Εξισλαμισμός και Παιδομάζω-

μα».[724] Από τις απαντήσεις σε σχέση μεταξύ τους προκύπτει ότι η γνωσοληψία είναι σχετικά ικανοποιητική ανάλογα με την προσφερόμενη γνώση.

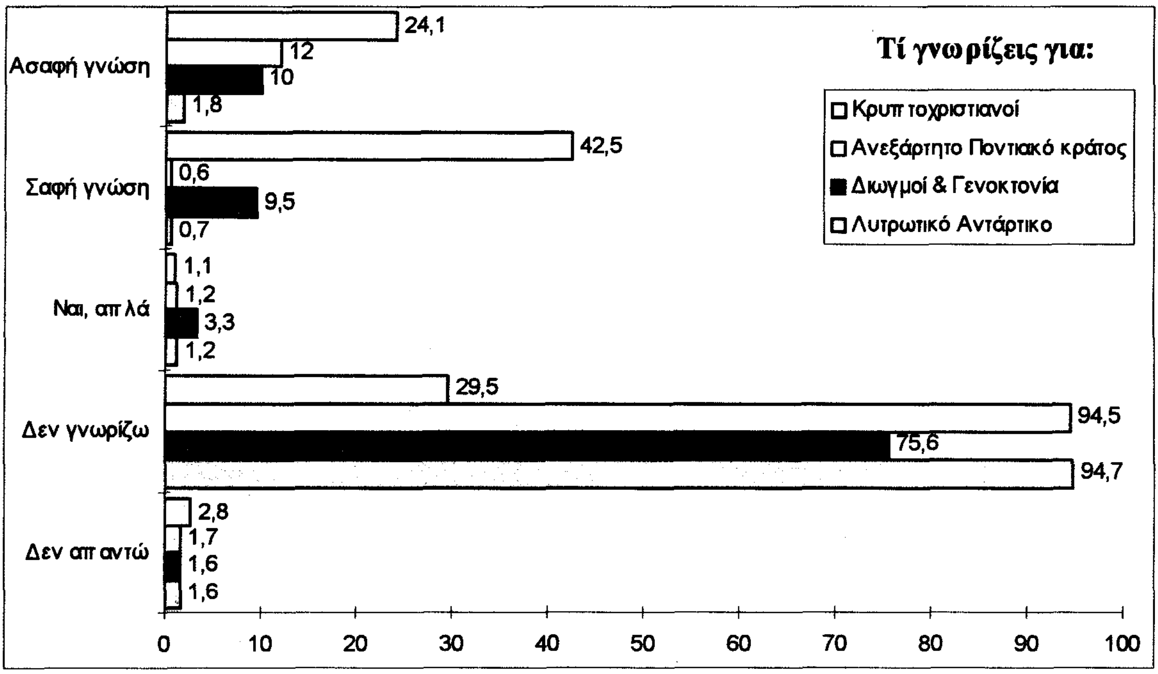

Πίνακας XVIII (ερωτήσεις 18η, 19η, 20η, 21η α΄ ερωτημ)

Για το δείγμα των ποντιακής καταγωγής που του τέθηκαν οι ίδιες ερωτήσεις με το β΄ ερωτηματολόγιο (*Πίνακας 117ος , Ερωτήσεις: 107η «Γνωρίζεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου;», 108η «Γνωρίζεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του ποντιακού Ελληνισμού;», 109η «Γνωρίζεις για την προσπάθεια της δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους;»*) οι απαντήσεις ήταν ανάλογες. Για το λυτρωτικό αντάρτικο γνώριζε το 1,8%, για τους διωγμούς και τη γενοκτονία το 11,5% και την προσπάθεια ανεξαρτησίας του Πόντου το 1,7%. Άγνοια έχουν 71,9% για την πρώτη ερώτηση 38,2% για την δεύτερη και 75,6% για την τρίτη. Για την ερώτηση 108η, ένα ποσοστό 7,6% μιλά μόνο για τους διωγμούς και τον ξεριζωμό, το 18,7% απαντά απλά ότι ξέρει χωρίς να καταγράφει τι ξέρει και ένα 6,8% δίνει ασαφή απάντηση.

[724] Σφυρόερα Βλ. Βασιλ.: «Ιστορία – Νεότερη και Σύγχρονης» Εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994 σελ.103

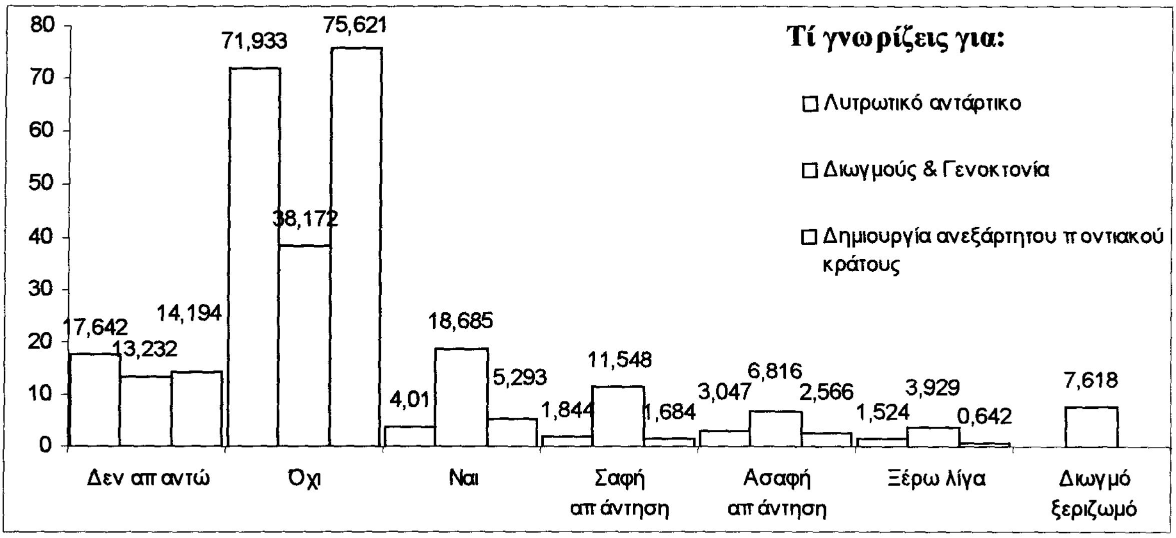

Πίνακας 117^{ος} (ερωτήσεις 107^{η}, 108^{η}, 109^{η})

Όταν προκλήθηκε το δείγμα με την 100^{η} ερώτηση: «*Σου έχει φερθεί υποτιμητικά κάποιος εξ αιτίας της ποντιακής σου καταγωγής;*» το 3% απαντά θετικά, θυμάται να τους υποτίμησε κάποιος από τους δασκάλους του θίγοντας τους μόνο επειδή ήταν ποντιακής καταγωγής (*Πίνακας 108^{ος}*).

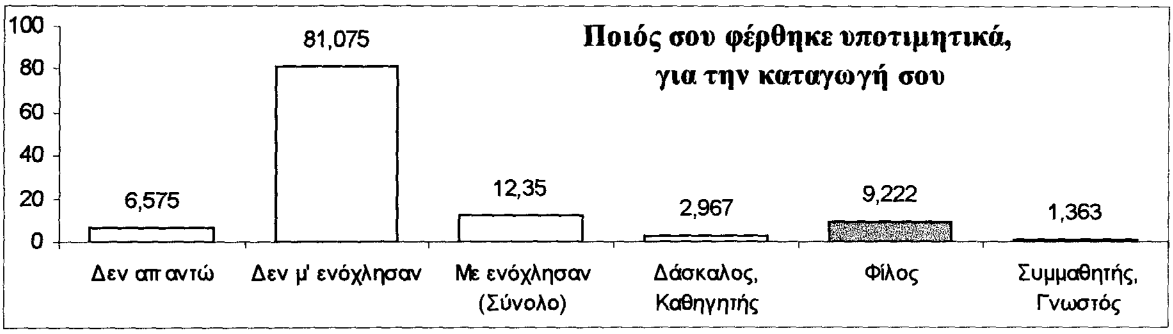

Πίνακας 108^{ος} (ερώτηση 100^{η})

2. Άλλα μέσα παιδείας

Το 85% του δείγματος διαβάζει βιβλία εξωσχολικά (λογοτεχνικά κ.α.) (*Πίνακας 13^{ος}, ερώτηση 13^{η}: Διαβάζεις λογοτεχνικά βιβλία ή άλλα εξωσχολικά; 1. ΟΧΙ 2.ΝΑΙ*) και παρόλο που στο 46% του δείγματος υπάρχουν βιβλία στη βιβλιοθήκη του σπιτιού τους που αναφέρονται στον Πόντο (*Πίνακας 12^{ος}, ερώτηση 12^{η}: Έχετε στο σπίτι σας βιβλιοθήκη; 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ Αν ΝΑΙ, υπάρχουν βιβλία που αναφέρονται στον Πόντο; 1.ΟΧΙ 2. ΝΑΙ*), η αυτομόρφωση του δείγματος γύρω από το ποντιακό ζήτημα φθάνει το 21,2% , από το οποίο το 12,7% έχει διαβάσει ένα βιβλίο που αναφέρεται

στον Πόντο, το 1,8% πάνω από δύο και το 6,6% δεν θυμάται τον τίτλο [725] *(Πίνακας 14ος, ερώτηση 14η: «Αν διαβάζεις, έχεις διαβάσει βιβλία που αναφέρονται στον Πόντο; 1.ΟΧΙ 2.ΝΑΙ, γράψε όποιο βιβλίο θυμάσαι και σου έκανε εντύπωση)*. Το 72,9% δεν διάβασε κάποιο βιβλίο για τον ελληνισμό του Πόντου και το 4,7% δεν απάντησε στην ερώτηση.

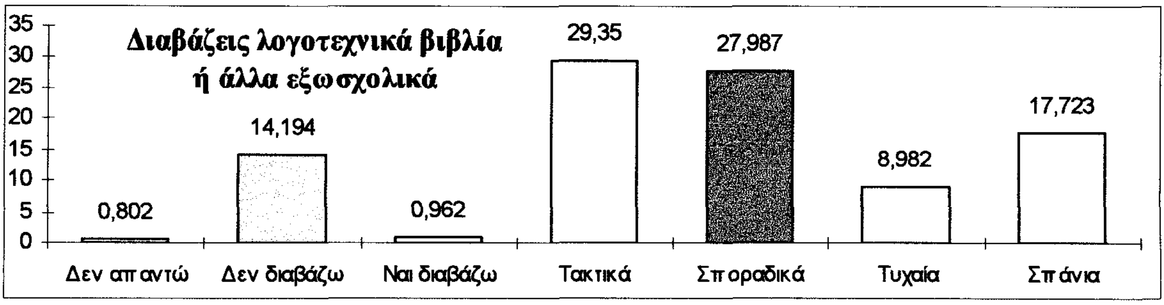

Πίνακας 13ος (ερώτηση 13η)

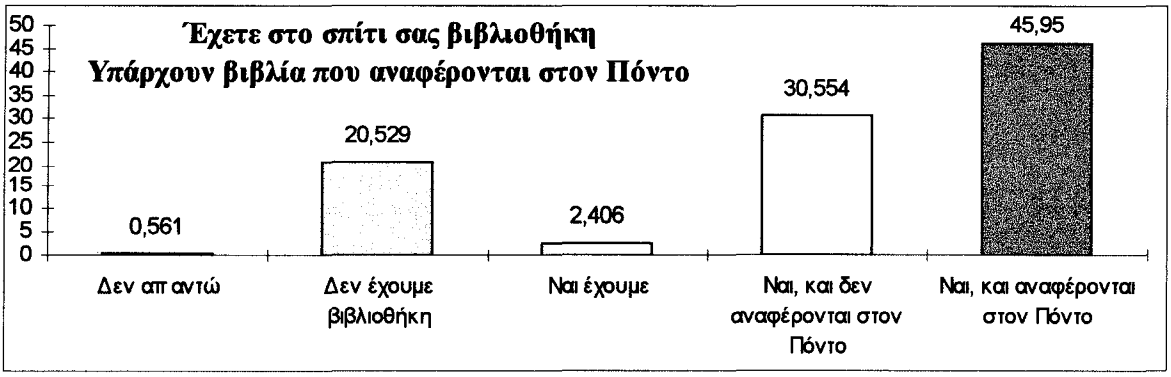

Πίνακας 12ος (ερώτηση 12η)

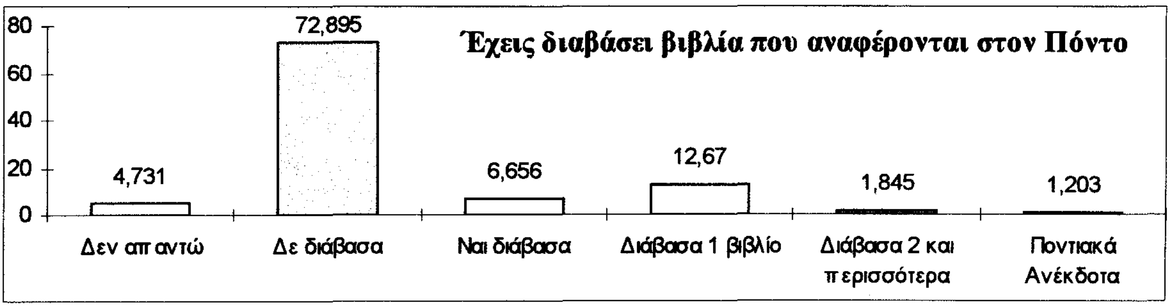

Πίνακας 14ος (ερώτηση 14η)

Πάντως οι νέοι, της Δ΄ γενιάς των Ποντίων, διαβάζουν περισσότερο από τους γονείς τους σε ότι αφορά βιβλία σχετικά με τον Πόντο. Αφού ο πατέρας και η μητέρα του δείγματος διαβάζουν βιβλία που αφορούν τον Πόντο σε ποσοστά 16,2% και 9,7% αντίστοιχα (*Πίνακας 11ος, ερώτηση 11η:*

---

[725] Οι τίτλοι των βιβλίων που διαβάστηκαν και αναφέρονται στην έρευνα καταγράφονται στο Επίμετρο σελ.70

«Διαβάζει στο σπίτι σας άλλος εκτός από τους μαθητές;»), οι οποίοι διαβάζουν διάφορα έντυπα σε ποσοστά 66,2% και 67,8% (*Πίνακας 10ος*).

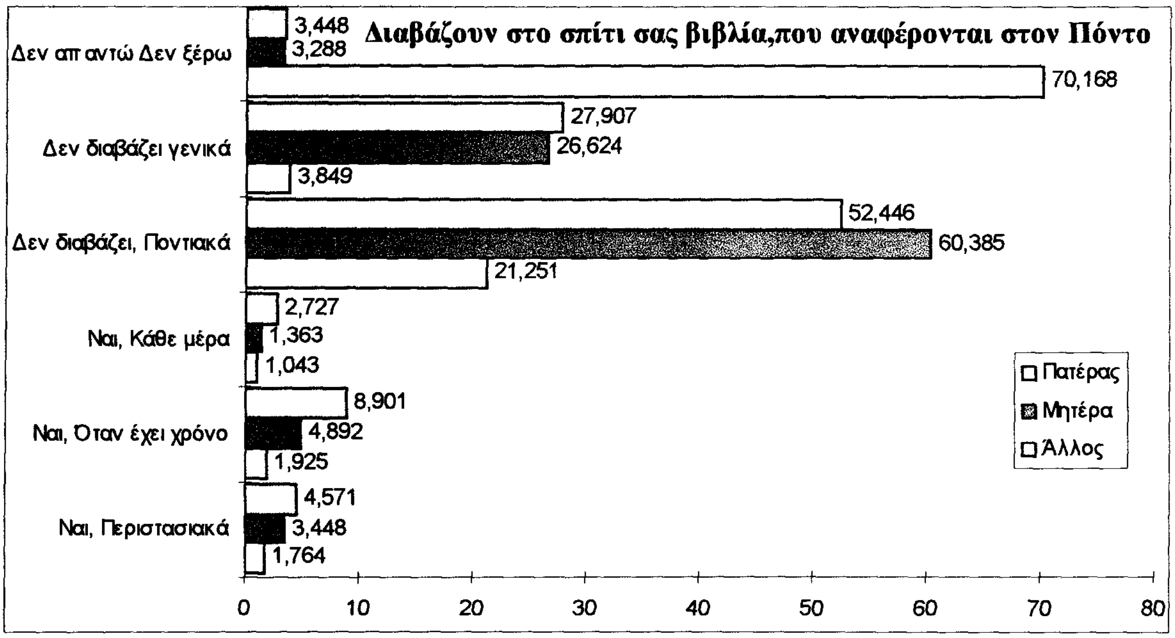

Πίνακας 11ος (ερώτηση 11η)

Ερευνώντας πως αξιοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του, το δείγμα, ρωτήθηκε κατ' αρχήν πόσος είναι αυτός (*Πίνακας XXXV, ερώτηση 35η: Πόσες ώρες ελεύθερες έχεις την ημέρα (κατά μέσο όρο);»α' ερωτηματ*). Δεν απάντησε το 4,3%, το 0,8% δεν έχει ελεύθερο χρόνο, το 12,2% έχει μέχρι 2 ώρες ελεύθερο χρόνο, το 37,4% έχει στη διάθεση του 3 με 4 ώρες, το 28,8% του περισσεύουν 5 έως 6 ώρες και το 16,5% διαθέτει πλέον των έξι ωρών, αφού καλύψει τις υποχρεώσεις του στο σχολείο. Το 41,8% δεν αξιοποιεί τον ελεύθερο του χρόνο, δεν ασχολείται με κάτι (*Πίνακας XXXIV, Ερώτηση 34η: « Έχεις ελεύθερες ώρες, αφού εκπληρώσεις τις καθημερινές υποχρεώσεις σου προς το σχολείο; 1.ΟΧΙ 2. ΝΑΙ. Με τι ασχολείσαι»*) το 55% γεμίζει τον χρόνο του με 4,4 ασχολίες, κατά μέσο όρο. Προέχει ο αθλητισμός με 55% , ακολουθούν: η τηλεθέαση με 46%, η εκμάθηση ξένων γλωσσών με 45,4%, η ακρόαση μουσικής με 44,5%, η εκμάθηση χορού με 17,3%, τα βιντεοπαιχνίδια με 14,7%, η ζωγραφική με 8,5% και έπονται: το 3,3% είναι θαμώνες καφετερίας ή βολτάρει, το 2,4% εργάζεται, το 1,3% διαβάζει λογοτεχνία, το 1,2% πηγαίνει φροντιστήριο,[726] το 1,2% ασχολείται με ηλεκτρονικό υπολογιστή κ.ο.κ.

[726] Το δείγμα είναι στην Γ΄Γυμνασίου, κυρίως, και δεν έχει αρχίσει την προετοιμασία για την εισαγωγή του σε Α.Ε.Ι.

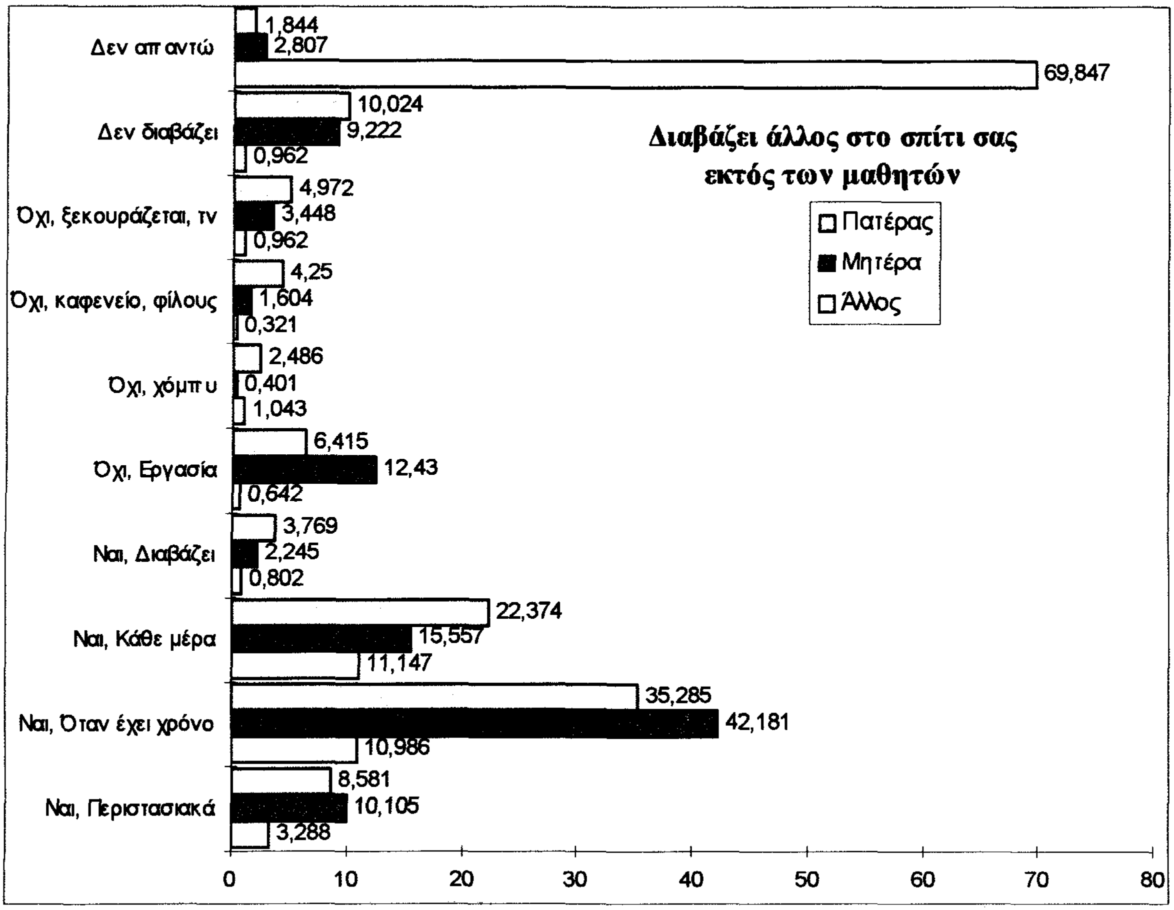

Πίνακας 10^{ος} (ερώτηση 11^{η})

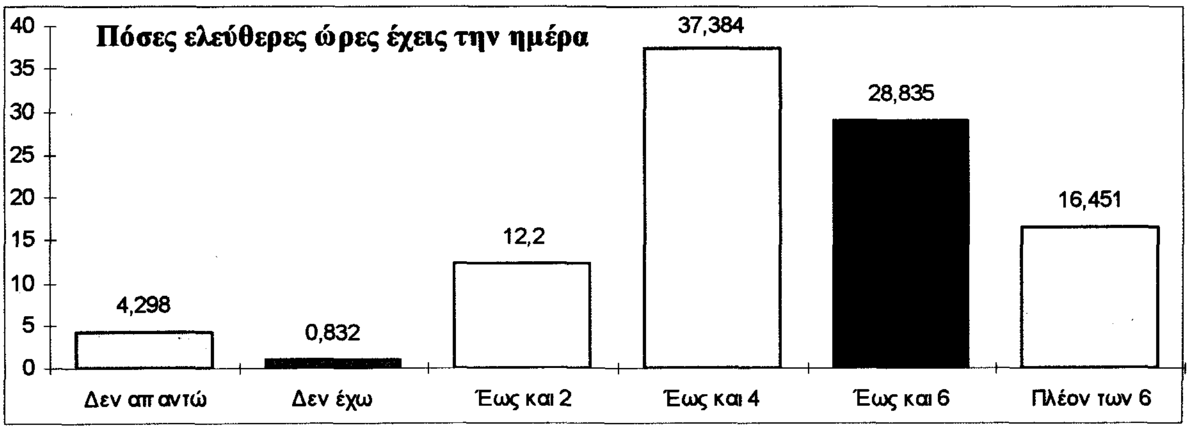

Πίνακας XXXV, ερώτηση 35^{η}

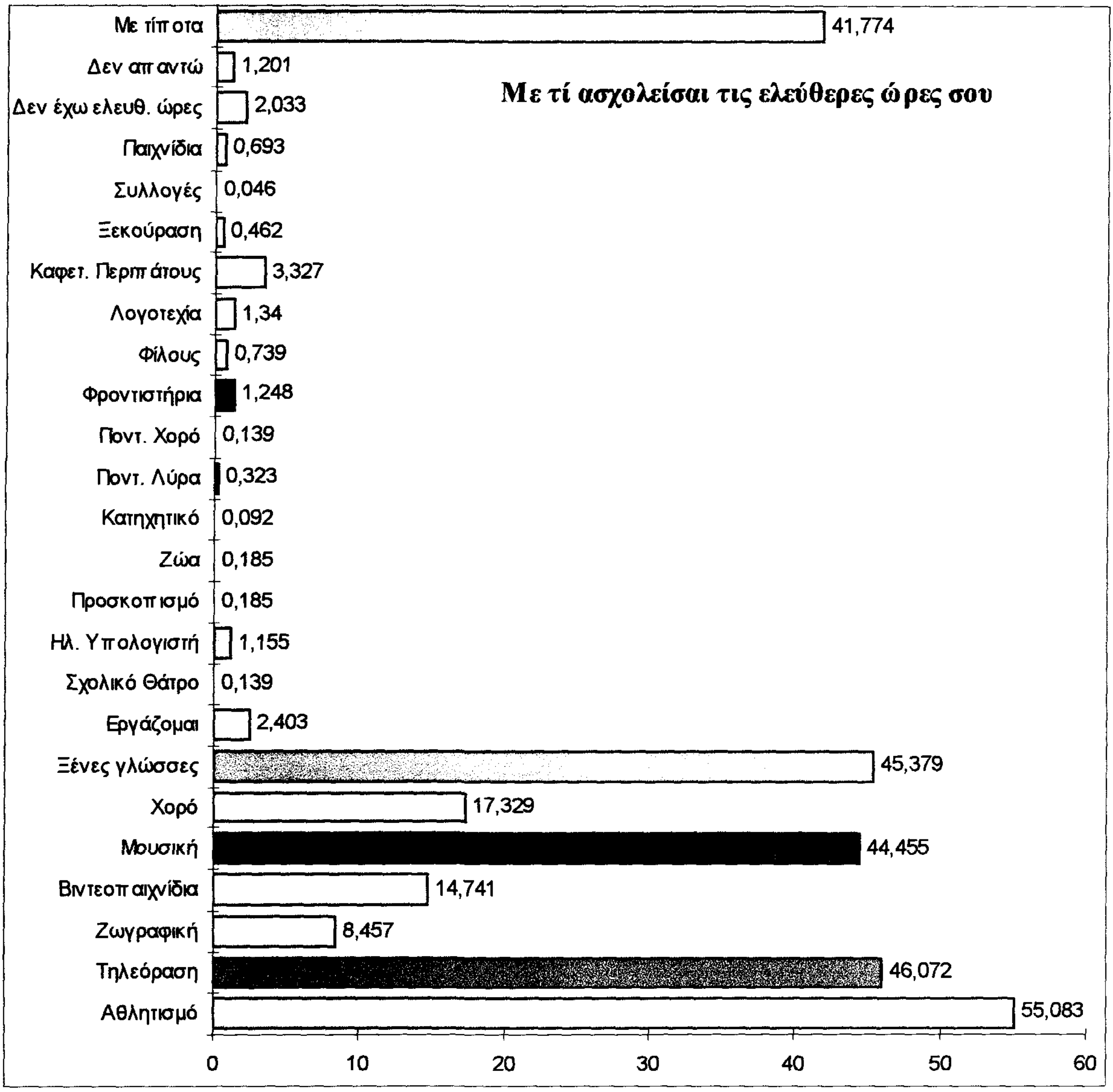

Πίνακας XXXIV, Ερώτηση 34η

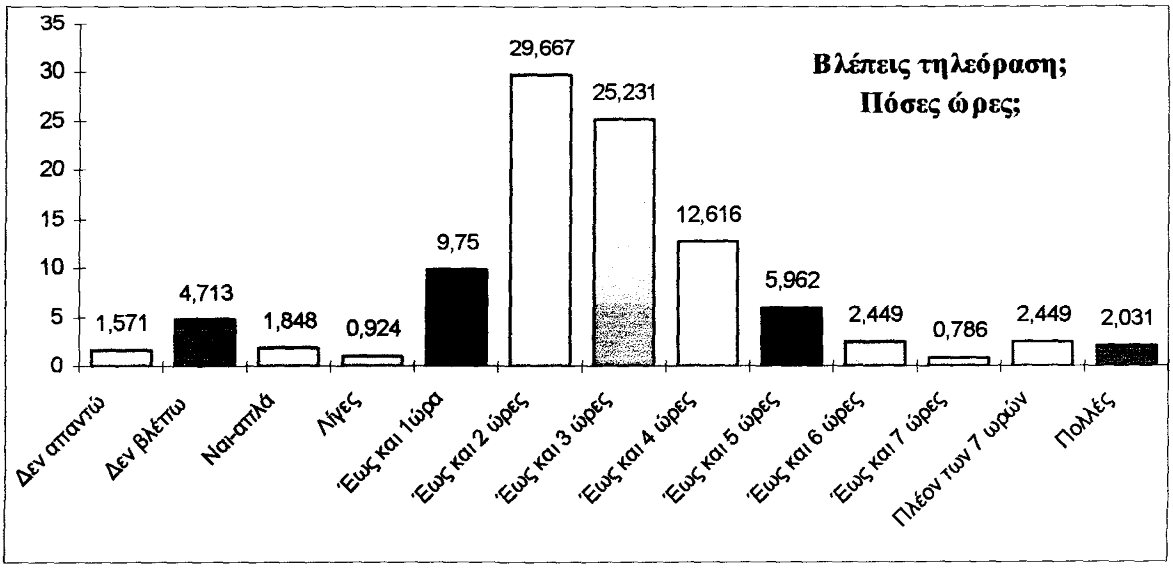

Πίνακας XLVI (ερώτηση 43η)

Οι 1842 ερωτώμενοι, οι οποίοι και προσδιόρισαν ωριαία τον ελεύθερο χρόνο τους (ερώτηση 35η), έχουν ελεύθερο χρόνο 7712 ώρες ημερησίως. Μέσος όρος 4 ώρες 11 λεπτά και 12 δεύτερα. Από την ημερήσια τηλεθέαση (*Πίνακας XLVI ερώτηση 43η : «Βλέπεις τηλεόραση : 1.ΟΧΙ 2. ΝΑΙ Πόσες ώρες, περίπου, την ημέρα βλέπεις τηλεόραση;»*) προκύπτει ότι οι ώρες που αναλώνονται σε αυτήν.

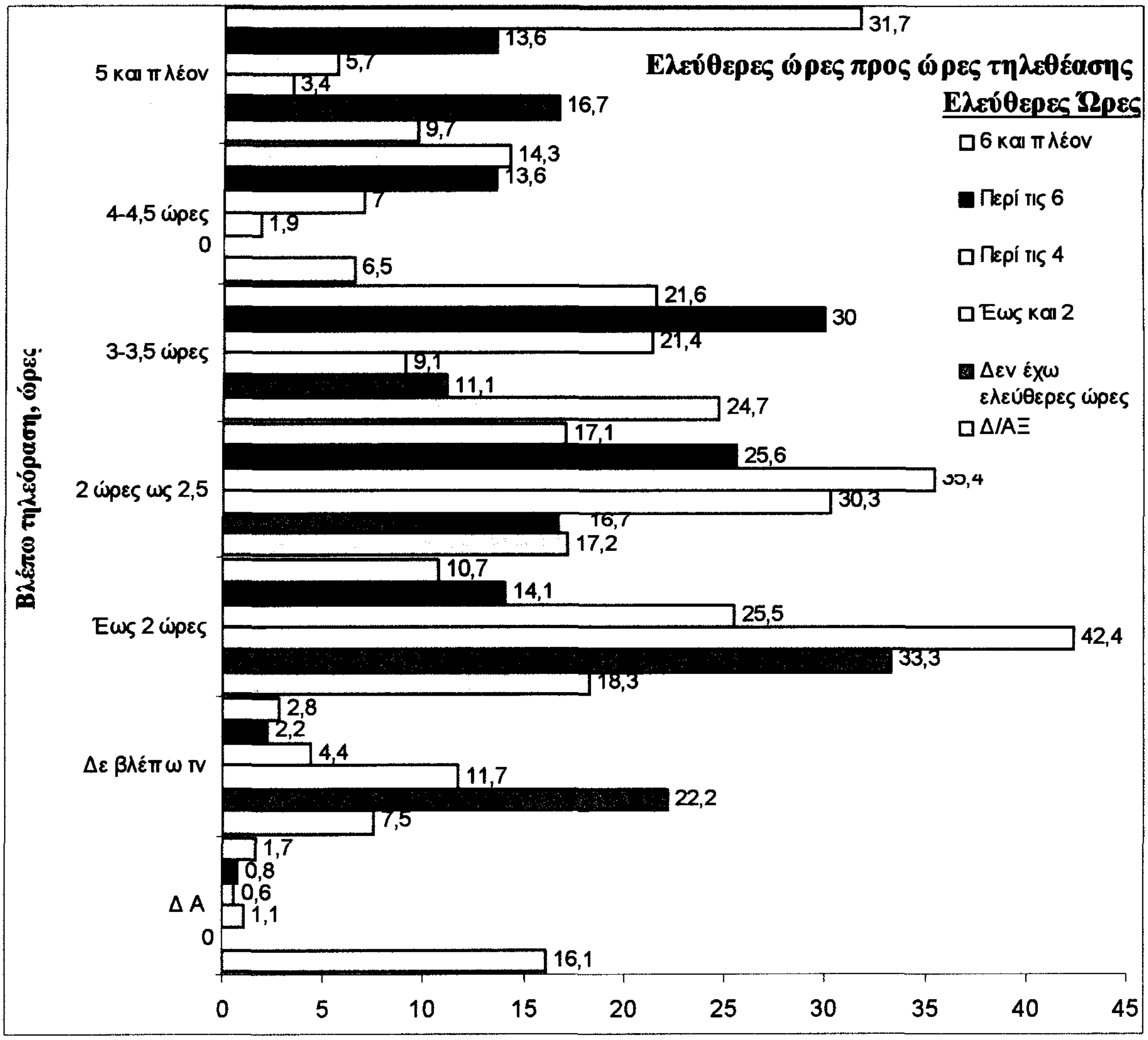

Πίνακας XXXV.46

ΩΡΕΣ ΤΗΛΕΘΕΑΣΗΣ	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ											
	Δ/ΑΞ		Δεν έχω ελεύθερες ώρες		Έως και 2 ώρες		Περί τις 4 ώρες		Περί τις 6 ώρες		6 και πλέον ώρες	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ Α	16,1	15	0	0	1,1	3	0,6	5	0,8	5	1,7	6
Δε βλέπω τ.ν.	7,5	7	22,2	4	11,7	31	4,4	36	2,2	14	2,8	10
Έως 2 ώρες	18,3	17	33,3	6	42,4	112	25,5	206	14,1	88	10,7	38
2 ώρες ως 2,5	17,2	16	16,7	3	30,3	80	35,4	286	25,6	160	17,1	61
3-3,5 ώρες	24,7	23	11,1	2	9,1	24	21,4	173	30	187	21,6	77
4-4,5 ώρες	6,5	6	0	0	1,9	5	7	57	13,6	85	14,3	51
5 και πλέον	9,7	9	16,7	3	3,4	9	5,7	46	13,6	85	31,7	113

Κατά μέσο όρο είναι 2 ώρες 50 λεπτά και 30 δεύτερα (1911 ερωτώμενοι, οι οποίοι προσδιόρισαν ωριαία την τηλεθέαση ημερήσια, βλέπουν 5430 ώρες τηλεόραση) και συνεπώς ο χρόνος που αναλώνεται για τις άλλες α-σχολίες είναι 1 ώρα 20 λεπτά και 42 δεύτερα, ημερησίως.

Συγκρίνοντας τους δύο πίνακες, το πίνακα Νο XXXV και τον πίνακα Νο XLVI (*Πίνακας XXXV. 46*), προκύπτει ότι από αυτούς που δήλωσαν ότι δεν έχουν ελεύθερο χρόνο μόνο το 22,2% δε βλέπει τηλεόραση. Το 33,3% τηλεθεάται 2 ώρες, το 16,7% 2 έως 2,5 ώρες, το 11,1% 3 έως 3,5 ώρες και 16,7% στέκεται μπρος στην μικρή οθόνη πλέον των 5 ωρών.

Από αυτούς που δήλωσαν ότι έχουν 2 ώρες ελεύθερο χρόνο, δε βλέπει τηλεόραση το 11,7%. Το 42,4% αναλώνει και τις δύο ελεύθερες ώρες σε τηλεθέαση, το 30,3% βλέπει τηλεόραση 2 έως 2,5 ώρες, το 9,1% 3 έως 3,5 ώρες, το 1,9% 4 έως 4,5 ώρες και το 3,4% τηλεθεάται πλέον των 5 ω-ρών. κ.ο.κ.

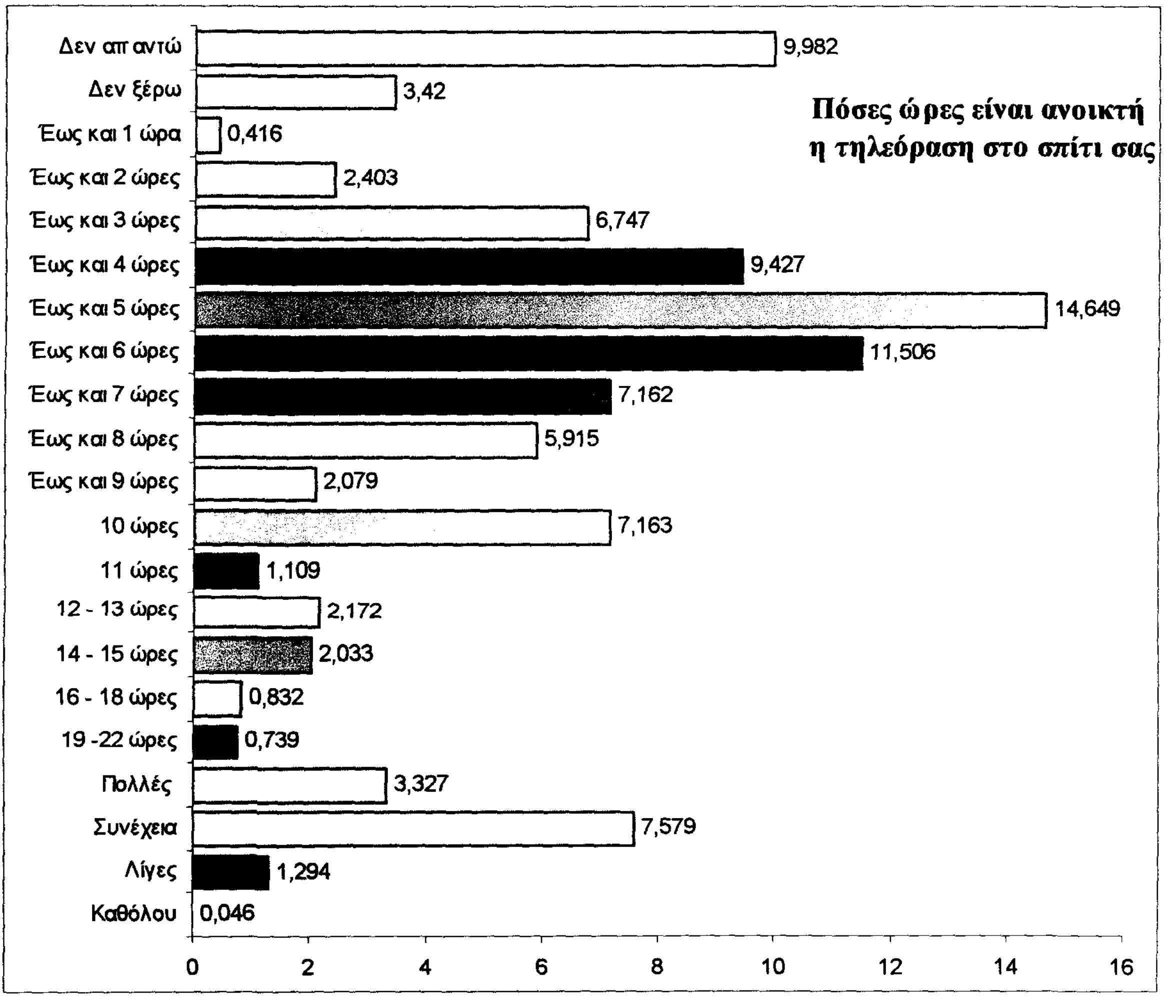

Πίνακας LIII, (ερώτηση 49η)

Συνολικά πλέον του 20% των ερωτηθέντων αναλώνει περισσότερο χρόνο για τηλεθέαση από αυτόν που δήλωσε ότι έχει ελεύθερο. Συνεπώς η τηλε-

όραση σε σχέση με το χρόνο τηλεθέασης αλλά και το χρόνο, που είναι ανοικτή η τηλεόραση στο σπίτι (1609 ερωτώμενοι απάντησαν αριθμητικά).

Οι τηλεοράσεις είναι ανοικτές δέκα χιλιάδες τετρακόσιες πενήντα εννέα (10.459) ώρες ημερησίως, στα πιο πάνω νοικοκυριά. Μέσος όρος πλέον των 6 ωρών και 30 λεπτών (*Πίνακας LIII, ερώτηση 49η: «Πόσες ώρες την ημέρα, περίπου, είναι ανοικτή η τηλεόραση στο σπίτι σας;»*).

Για τα προγράμματα που παρουσιάζουν τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης και αναφέρονται στον ποντιακό ελληνισμό, τέθηκαν σχετικές ερωτήσεις . Το πρώτο σκέλος των ερωτήσεων αφορά στο κατά πόσο αρέσουν τα ποντιακά προγράμματα και κατά πόσο αρέσκεται το δείγμα στο να τα παρακολουθεί, και το δεύτερο σκέλος τι ενδιαφέρει να παρουσιάζουν περισσότερο τα προγράμματα, τόσο αυτά του ραδιοφώνου όσο και της τηλεόρασης.

Το 44,7% ακούει ποντιακά προγράμματα από το ραδιόφωνο (*Πίνακας 48ος, ερώτηση 44η: «Ακούς ραδιοφωνικές ποντιακές εκπομπές; 1. Όχι, 2. ΝΑΙ α. Σου αρέσουν β. Τις ακούς επειδή τις ακούν οι δικοί σου γ. (άλλο)...*). Στο 32,2% αρέσουν τα προγράμματα, ενώ το 54,5% δεν ακούει εκπομπές με ποντιακά προγράμματα. Στην αμέσως επόμενη ερώτηση το 75,5% εκφράζει τις προτιμήσεις του για τα προγράμματα αυτά. (*Πίνακας 49ος, ερώτηση 45η: «Τι θα ήθελες να έχουν περισσότερο οι ποντιακές εκπομπές; α. Παραδοσιακά τραγούδια β. Ιστορικά στοιχεία γ. Συνεντεύξεις δ. Να είναι πιο συχνές ε. (άλλο)...*) Η πλειονότητα, το 44,2%, επιθυμεί τα προγράμματα να ενέχουν περισσότερα ιστορικά στοιχεία, το 27,9% παραδοσιακά τραγούδια, το 9,6% συνεντεύξεις, το 0,08% (ένας) να εκπέμπουν στην ποντιακή, το 0,16% (δύο) περισσότερα αφιερώματα στον Πόντο, το 0,08% να είναι πρωτότυπες (πρότυπες), το 0,3% να ακούγονται ανέκδοτα και το 11,2% επιθυμεί να είναι πιο συχνές.[727] Πάντως 43,6% ανοίγει αυτόβουλα το ραδιόφωνο να ακούσει ποντιακή εκπομπή (*Πίνακας 51ος , ερώτηση 46η: «Ανοίγεις από μόνος-η σου το ραδιόφωνο σε σταθμό με ποντιακή εκπομπή; 1. ΟΧΙ 2. ΝΑΙ*) και το 44, 8% δεν αλλάζει συχνότητα όταν έχει τελειώσει το πρόγραμμα που παρακολουθούσε και ακολουθεί ποντιακό πρόγραμμα (*Πίνακας 52ος, ερώτηση 47η: «Έχεις ανοίξει το ραδιόφωνο σε μια εκπομπή. Σε κάποια στιγμή τελειώνει το πρόγραμμα και αρχίζει πρόγραμμα ποντιακό. Την ακούς ή αλλάζεις σταθμό;»*).

[727] Το άθροισμα των επιλογών είναι μεγαλύτερο του 75,5 %, καθόσον υπάρχουν πολλαπλές επιλογές.

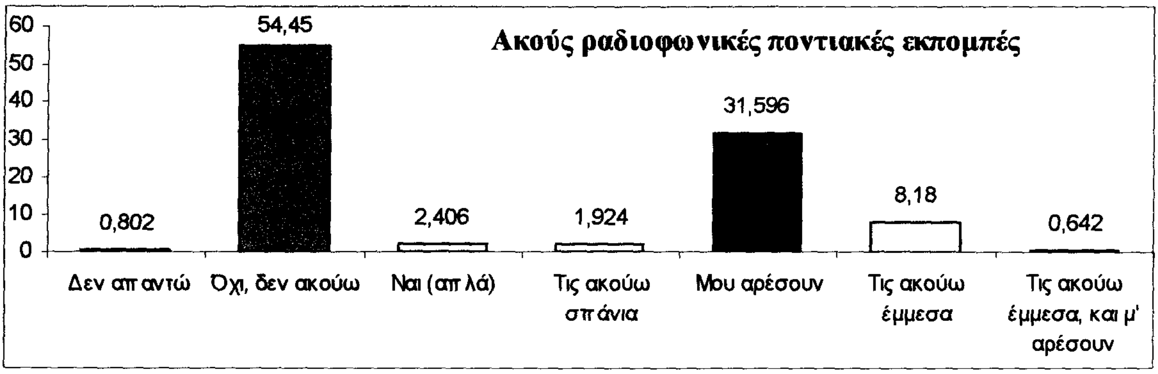

Πίνακας 48^{ος} (ερώτηση 44^{η})

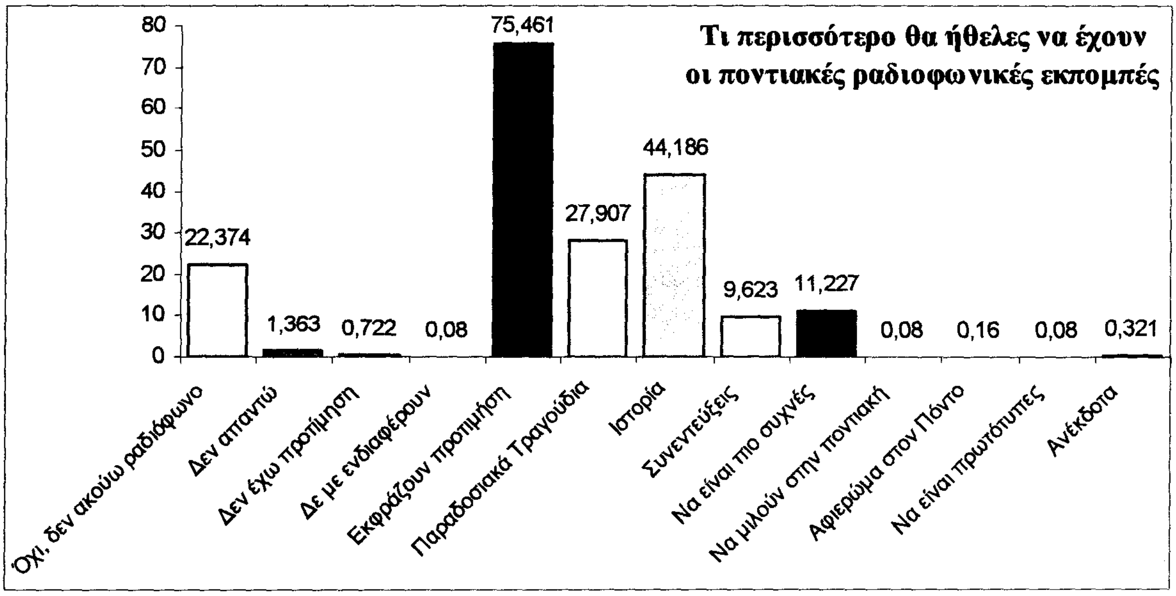

Πίνακας 49^{ος} (ερώτηση 45^{η})

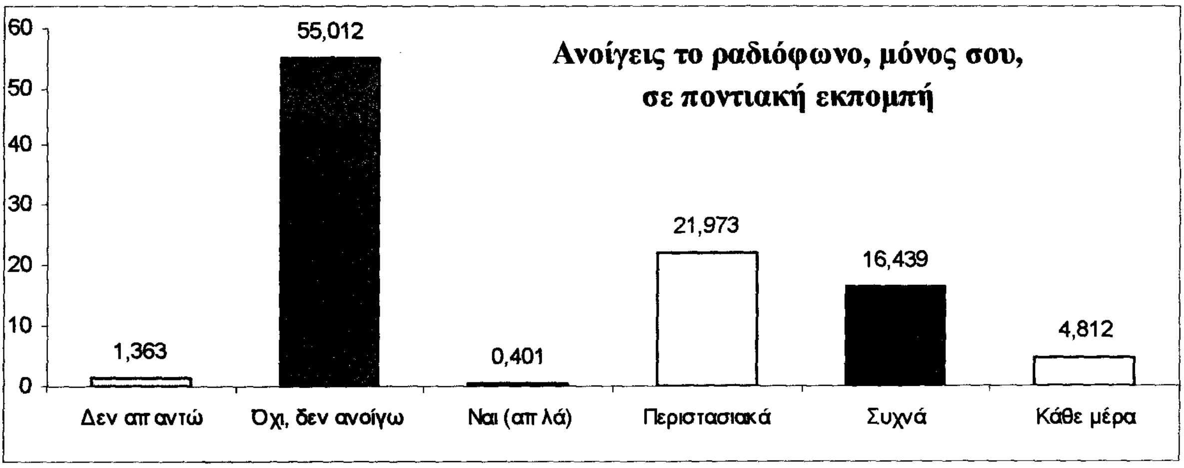

Πίνακας 51^{ος} (ερώτηση 46^{η})

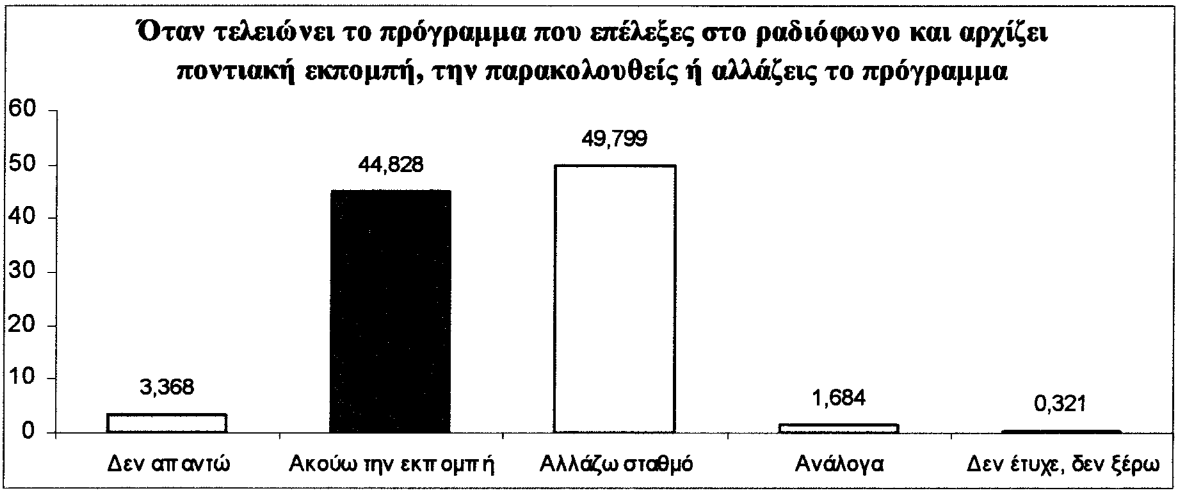

Πίνακας 52ος (ερώτηση 47η)

Για τα τηλεοπτικά προγράμματα που αναφέρονται στον ποντιακό ελληνισμό, το 40% εκφράζει τις προτιμήσεις του. Το 20,9% θέλει να βλέπει ποντιακούς χορούς, το 20,4% προγράμματα με ιστορικά στοιχεία για τον Πόντο, το 18% ερμηνείες ποντιακών τραγουδιών, το 8,3% κινηματογραφικά έργα, το 6% θεατρικά έργα, το 4,3% προγράμματα λαογραφίας, το 0,2% συνεντεύξεις και το 0,3% να ακούει ανέκδοτα.[728] (*Πίνακας 95ος, ερώτηση 90η: «Έχεις ιδιαίτερη προτίμηση σε ποντιακές τηλεοπτικές εκπομπές; 1.ΟΧΙ 2.ΝΑΙ, Σε ποιες ; τι όταν υπερισχύει*)

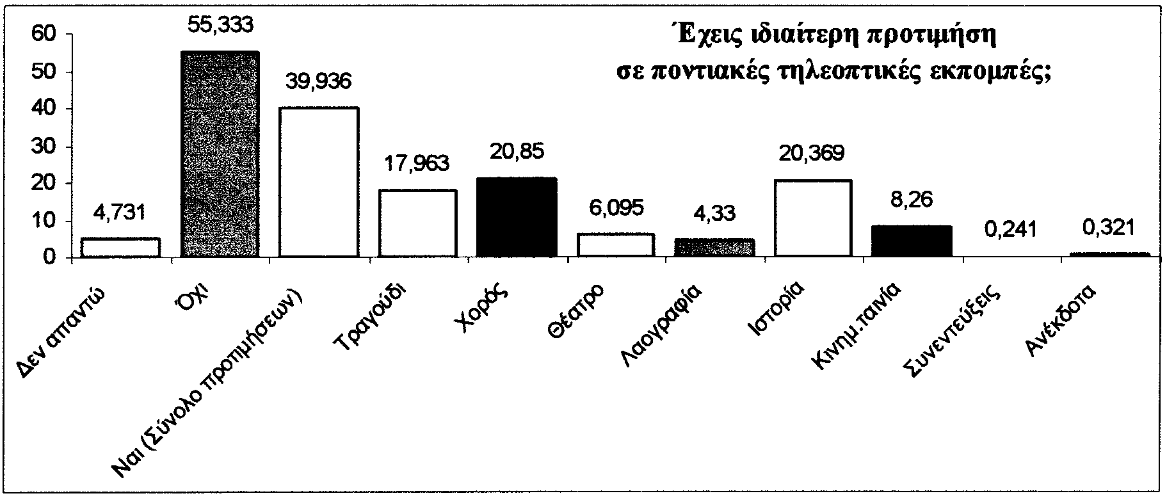

Πίνακας 95ος (ερώτηση 90η)

Με δεδομένο ότι επιλογή προγραμμάτων στην τηλεόραση κάνει το 85% (*Πίνακας 93ος, ερώτηση 88η: «Όταν θέλεις να δεις τηλεόραση επιλέγεις το πρόγραμμα;»*), το 31,1% όταν αντιληφθεί, ενώ βλέπει επιλεγμένο πρόγραμμα στην τηλεόραση, ότι σε κάποια άλλη συχνότητα εκπέμπεται πο-

[728] Οι επιλογές είναι περισσότερες της μιας.

ντιακό πρόγραμμα, παρακολουθεί πλέον το ποντιακό πρόγραμμα και αφήνει την αρχική επιλογή του (*Πίνακας 94ος, ερώτηση 89η: «Παρακολουθείς ένα πρόγραμμα στην τηλεόραση και αντιλαμβάνεσαι ότι σε άλλο κανάλι έχει ποντιακό πρόγραμμα τι κάνεις; μένεις στο κανάλι με το ποντιακό πρόγραμμα;»*). Το 2,3% αντιδρά ανάλογα με το τι παρουσιάζεται και το 60,8% επιστρέφει στην αρχική επιλογή του και το 5,7% δεν απάντησε στην ερώτηση.

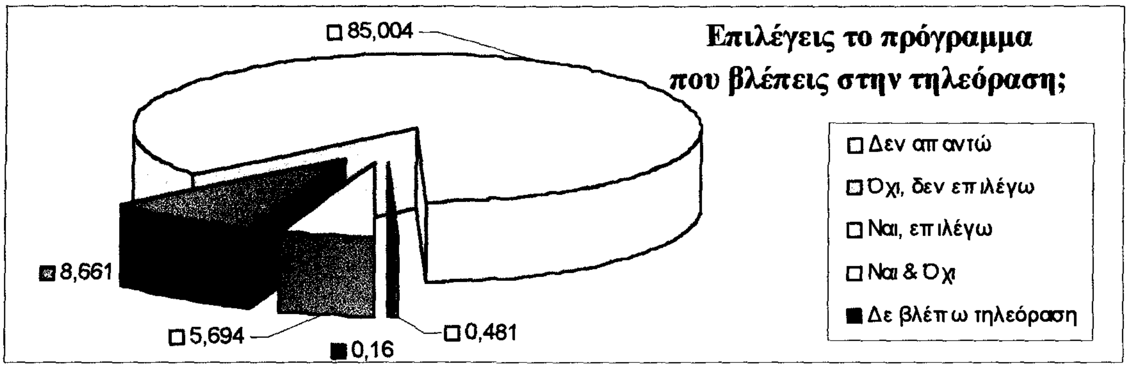

Πίνακας 93ος (ερώτηση 88η)

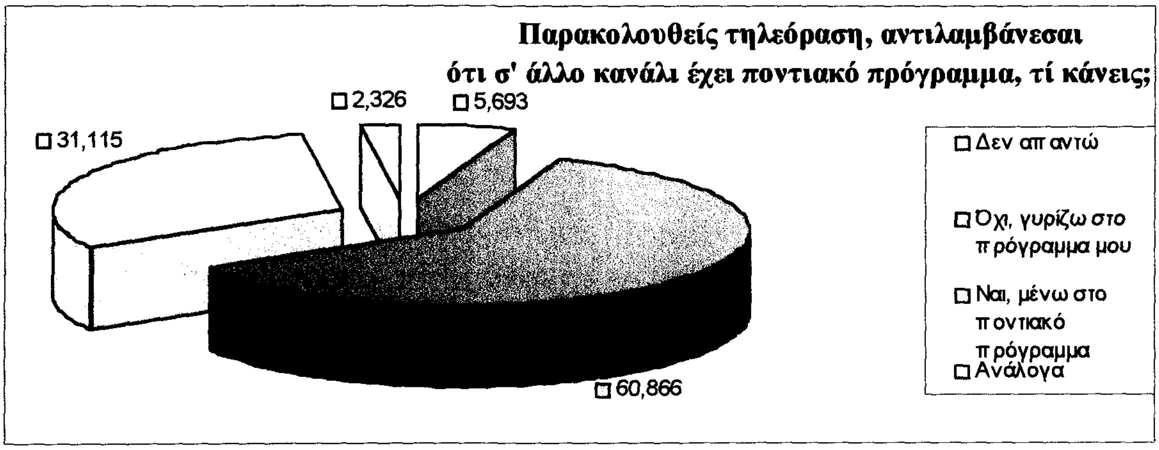

Πίνακας 94ος (ερώτηση 89η)

3. Η Οικογένεια

Η οικογένεια παρέμεινε βασικό κριτήριο της ελληνικής κοινωνίας και αντέχει όσο σχεδόν τίποτα άλλο. Είναι ή εξακολουθεί να είναι ο πιο βασικός κοινωνικός θεσμός της νεοελληνικής κοινωνίας,[729] σημαντικός φορέας παιδείας, ώστε να μπορεί να μεταλαμπαδεύσει καταβολές, παραδόσεις και να διαμορφώνει συνειδήσεις.

Το 94% του δείγματος είναι μέλος πυρηνικής, συζυγικής οικογένειας.[730] Το 6% ζει σε οικογένεια του τύπου οικογένεια – κορμός [731] και συνεπώς έρχεται σε καθημερινή επαφή με όποιον από τους προγόνους του συνυπάρχει. Από τους υπόλοιπους το 8,3% έρχεται σε συναναστροφή, σχεδόν καθημερινά, με τους προγόνους του, γιαγιά και παππού. (*Πίνακας Χ, ερώτηση $11^{η}$ α΄ ερωτηματολόγιο*).

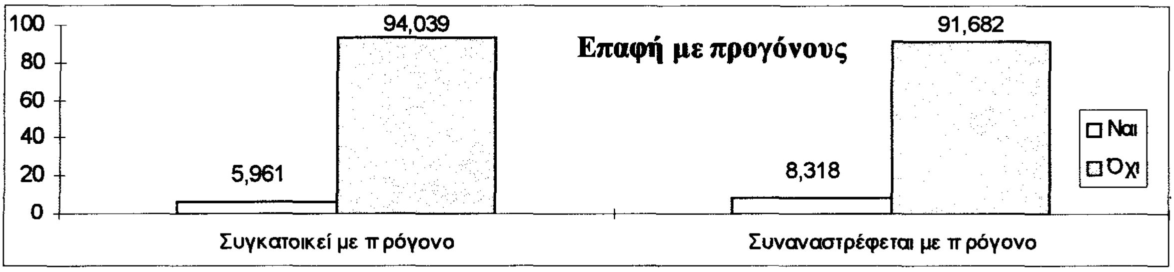

Πίνακας $Χ^{ος}$ (ερώτηση $11^{η}$)

Παρόλο που οι καθημερινές επαφές με τους προγόνους είναι μικρές, ποσοστιαία, ο ρόλος των προγόνων είναι υπαρκτός, αφού το 64,2%[732] έχει επαφή με τους προγόνους και του έχουν μεταφέρει εμπειρίες της ζωής τους (*Πίνακας LXV, ερώτηση $57^{η}$: «Από ποιον άκουσες ή ακούς διάφορες ιστορίες»*). Το προβάδισμα της επαφής έχει η γιαγιά, 38,3%, ακολουθεί ο παππούς, 34,5% και έπονται ο πατέρας, 10%, η μητέρα, 7,8%, οι φίλοι, 4%, κτλ.

Η πλειονότητα του δείγματος εμπιστεύεται το οικογενειακό του περιβάλλον. Το 47,1% λεει τα μυστικά του στους γονείς του. Προβάδισμα έχει η μητέρα με 38,4% και έπεται ο πατέρας 14,4%. Τους φίλους εμπιστεύεται το 37% και τα αδέλφια το 36,4%. Δεν εμπιστεύεται κάποιον απάντησε

[729] Γρηγ. Γκιζέλης: « Η οικογένεια στην προ του 1940 βιβλιογραφία» στο «Ελληνική Κοινωνία» Επιμέλεια Γρηγ. Γκιζέλη, επετηρίς ΚΕΕΚ, Αθήνα 1987, σελ. 25

[730] Ο τύπος της οικογένειας ονομάζεται και ως ασταθής. Ηλιάννα Τεάζη – Αντωνακοπούλου: «Η Μελέτη της οικογένειας από ανθρωπολογικής σκοπιάς» στο «Ελληνική Κοινωνία» Επιμέλεια Γρηγ. Γκιζέλη, επετηρίς ΚΕΕΚ, Αθήνα 1987, σελ. 49

[731] Στο τύπο αυτό, παραλλαγή της πατριαρχικής, ένας γιος – κληρονόμος διαδέχεται και παραμένει στο οικογενειακό σπίτι, ενώ οι υπόλοιποι δικαιούνται ένα είδος αποζημίωσης. Ηλιάννα Τεάζη – Αντωνακοπούλου: ό.π., σελ. 49

[732] Το 8,6% αναφέρει και τους δυο προγόνους (γιαγιά, παππού)

το 6,4% και το 2,1% δεν απάντησε στην ερώτηση. Μόνο το 0,3% εμπιστεύεται διάφορα πρόσωπα. *(Πίνακας LV, ερώτηση: 51η: «Με ποιον από τους δικούς σου συζητάς περισσότερο, του λες και μυστικά»).*[733]

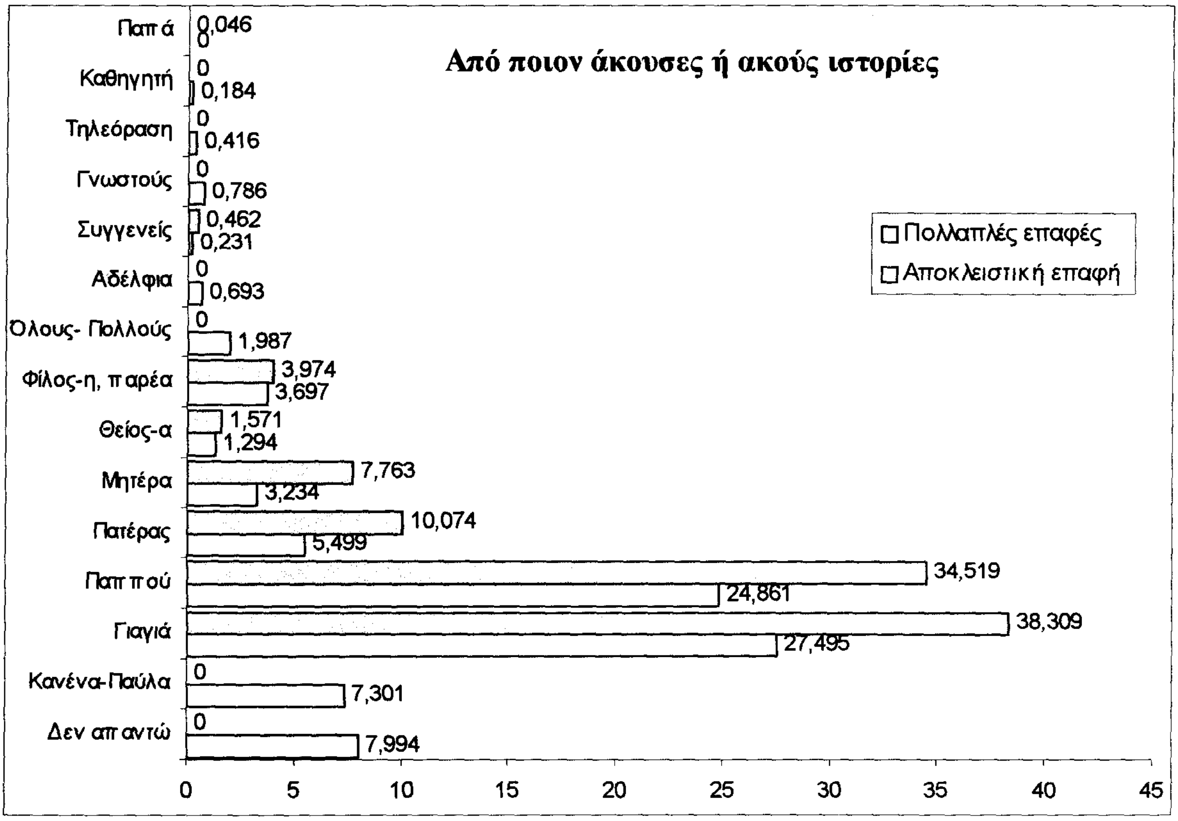

Πίνακας LXV (ερώτηση 57η)

Το 80,1% αισθάνεται ότι δεν παραμελείται κάποιος στην οικογένεια και δεν εισακούεται (*Πίνακας LXII, ερώτηση 54η: " Νομίζεις ότι κάποιος δεν εισακούεται στην οικογένεια σου;»*) και το 73,2% αισθάνεται άνετα και ασφαλής στο σπίτι της οικογένειάς του. Το ποσοστό που αποποιείται την οικογενειακή εστία, με την ευρύτερη έννοια είναι το 4,5% που προτιμά το σπίτι του φίλου του και το 0,23% (πέντε περιπτώσεις) που επιλέγει διάφορα και δυστροπεί για το οικογενειακό του περιβάλλον. (*Πίνακας LXIII, ερώτηση 55η: "Υπάρχει κάποιο άλλο σπίτι, όπου αισθάνεσαι πιο άνετα απ' το δικό σου;"*).

Η συλλογικότητα στη λήψη των αποφάσεων των οικογενειακών θεμάτων πλειοδοτεί, αφού το 51,6% του δείγματος δέχεται ότι οι αποφάσεις στην οικογένειά τους παίρνονται συλλογικά. Ο ρόλος του πατέρα όμως είναι υπαρκτός.

---

[733] Οι απαντήσεις ήταν πολλαπλές και συνεπώς το ποσοστιαίο άθροισμα υπερβαίνει το 100%.

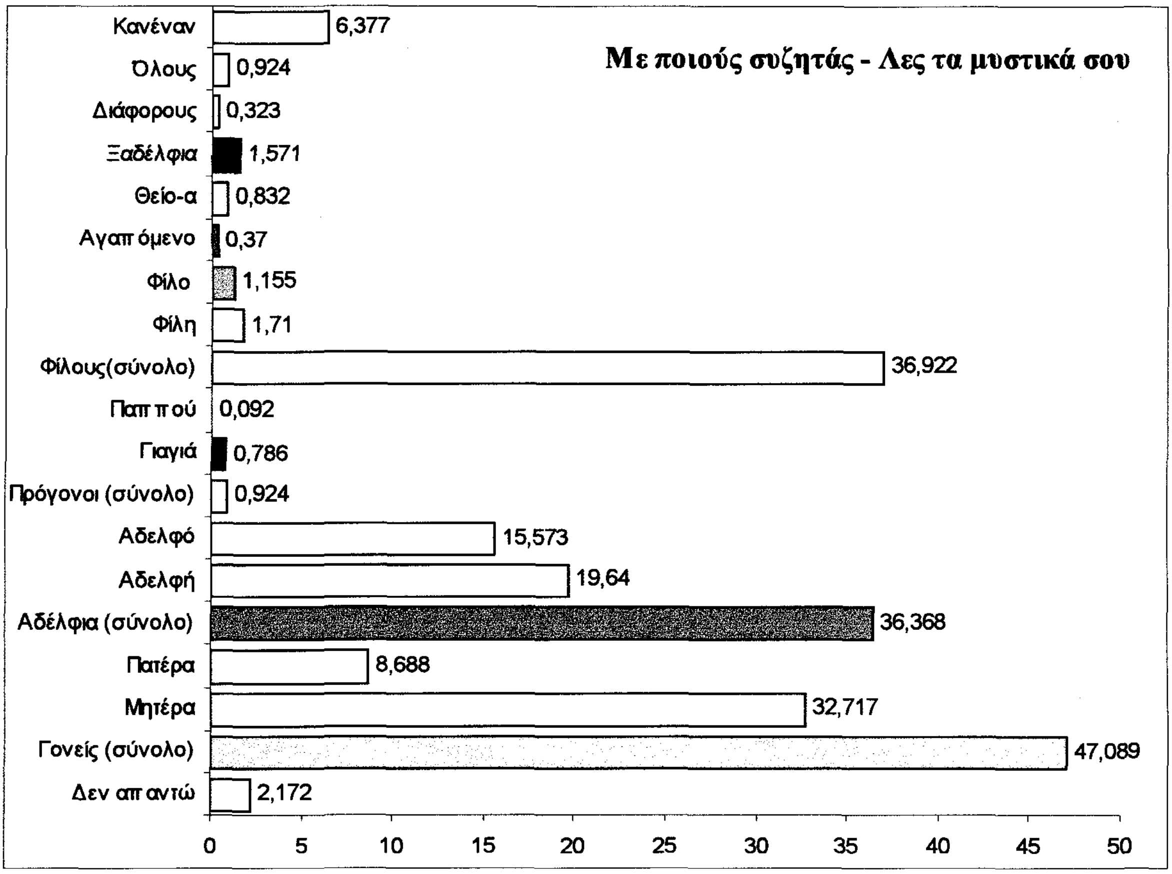

Πίνακας LV (ερώτηση 51η)

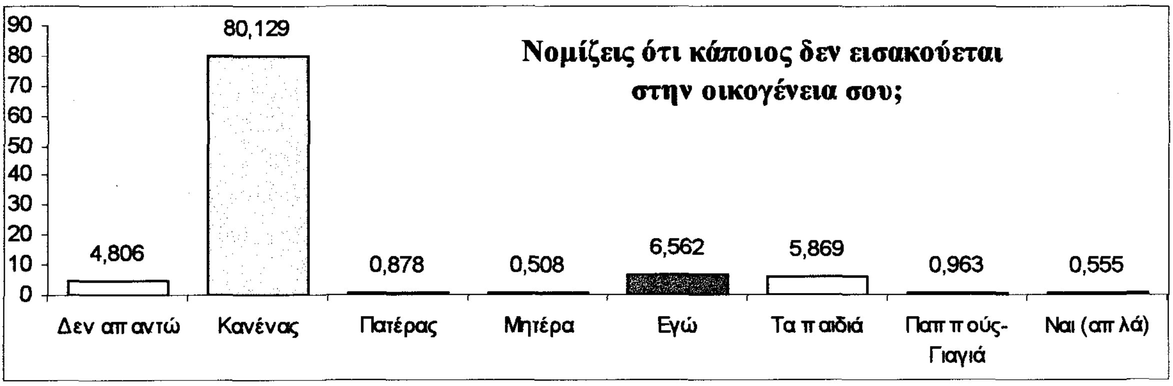

Πίνακας LXII (ερώτηση 54η)

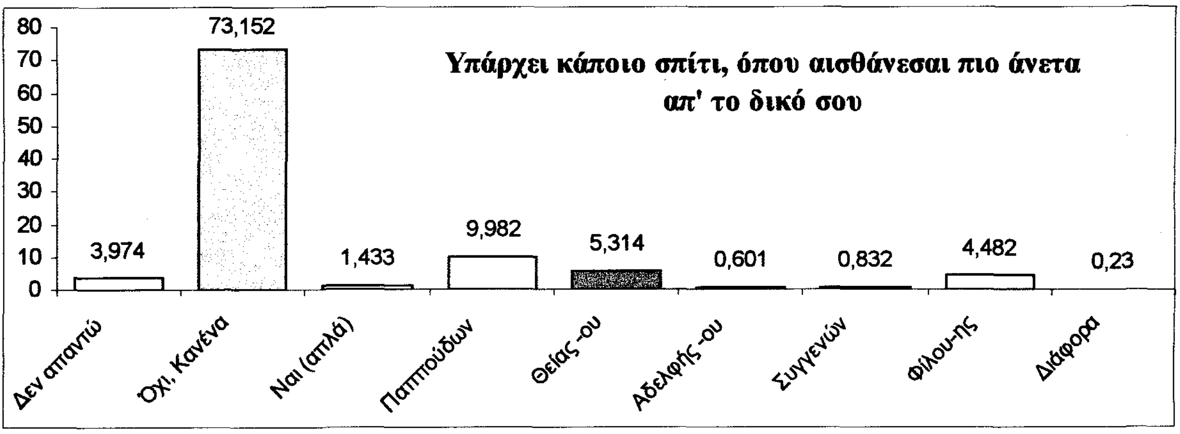

Πίνακας LXIII (ερώτηση 55η)

Το 33,8% αποδίδει στον πατέρα την τελική απόφαση στην οικογένεια. Το 6,8% στη μητέρα, το 3,9% θεωρεί ότι την τελική απόφαση την παίρνουν μόνοι τους οι γονείς, το 0,9% ο αδελφός, το 0,2% ανάλογα με την υπόθεση παίρνεται και η απόφαση και το 0,6% θεωρεί ότι επικρατεί χαοτική κατάσταση. Δεν απάντησε το 3,1%. (*Πίνακας LXI , ερώτηση 53η: «Ποιος νομίζεις ότι επιβάλλει τις απόψεις του στην οικογένειά σου;»*)

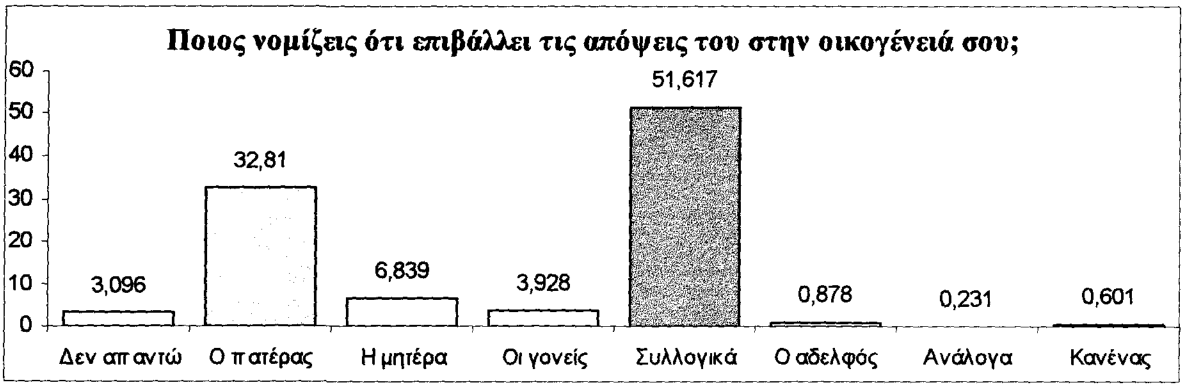

Πίνακας LXI (ερώτηση 53η)

Τα μέλη των οικογενειών συμβρίσκονται καθημερινά ή τακτικά , ανάλογα με το είδος της εργασίας τους, με την ευκαιρία των γευμάτων. Το 49,7% των οικογενειών γευματίζει καθημερινά με την παρουσία όλων των μελών, το 1,4% οικογενειών συμβρίσκεται 3 ή 4 φορές την εβδομάδα, το 2,3% συχνά, το 27,1% τις αργίες και τα Σαββατοκύριακα, το 8,9% τις μεγάλες γιορτές, το 4,2% συμβρίσκεται ελάχιστες φορές, σπάνια, ευκαιριακά ή σε έκτακτες περιπτώσεις, το 2,4% δε συντρώγει, ποτέ, και το 4% δεν απάντησε στην ερώτηση. (*Πίνακας LXIV , ερώτηση 56η: «Στα καθημερινά γεύματα παρακάθεται όλη η οικογένεια;»*)

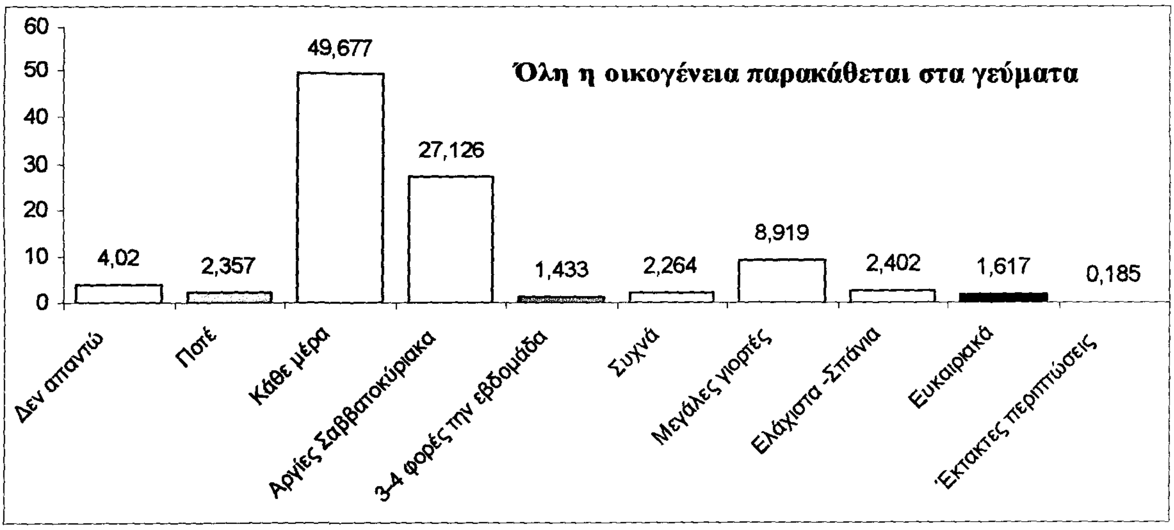

Πίνακας LXIV (ερώτηση 56η)

Η οικογένεια ολομελής συζητά. Κάθε μέρα το 25,7%, συχνά το 41,1% , όταν προκύψει πρόβλημα το 14,4%, σπάνια το 10,1%. Δε συζητά, ποτέ, το 4,5%. Στην ερώτηση δεν απάντησε το 2,9%. (*Πίνακας LIV, ερώτηση 50η: «Συζητάτε όλη η οικογένεια;»*)

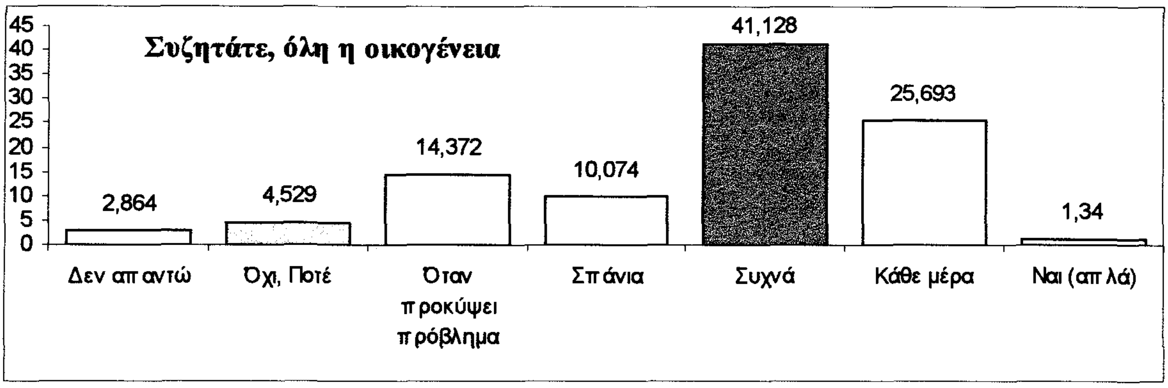

Πίνακας LIV (ερώτηση 50η)

Ο παιδευτικός ρόλος της οικογένειας καταφαίνεται από το γεγονός ότι το 69,1% των νέων του β΄ δείγματος έχουν ακούσει αφηγήσεις για τον Πόντο από την οικογένεια, από ένα σύνολο 72,7% που έχουν ακούσει ιστορίες για τον Πόντο. (*Πίνακας 44ος, ερώτηση 40η: «Έχεις ακούσει ιστορίες για τον Πόντο; 1. Όχι 2. Ναι, από ποιον;»*) Και εδώ την πρωτιά έχει η γιαγιά. Το 47,8% άκουσε και τη γιαγιά του να του μιλά για τον Πόντο και τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκεί.[734] Από τον παππού το 40,8%, από τον πατέρα το 14,4%, τη μητέρα το 8,9%, τους συγγενείς το 1,2%, το σχολείο το 1,2%, από τη τηλεόραση το 1%, το σύλλογο το 0,7% και από τους φίλους το 0,2%.

Πίνακας 44ος (ερώτηση 40η)

[734] Οι απαντήσεις ήταν πολλαπλές. Αποκλειστικά από τη γιαγιά άκουσε ιστορίες το 15,3%, από τον παππού το 11,9%.

Η συλλογικότητα στη λήψη των αποφάσεων των οικογενειακών θεμάτων πλειοδοτεί, αφού το 51,6% του δείγματος δέχεται ότι οι αποφάσεις στην οικογένειά τους παίρνονται συλλογικά. Ο ρόλος του πατέρα όμως είναι υπαρκτός. Το 58,2% εκφράζει τις εντυπώσεις του από τις διηγήσεις που άκουσε για τα γεγονότα του Πόντου όπως αυτά του μεταφέρθηκαν (*Πίνακας* $45^{ος}$, *ερώτηση* $41^{η}$: *«Τι σου έχει κάνει εντύπωση από τις ιστορίες που έχεις ακούσει»*). Το 11,8% εντυπωσιάστηκε από τα βάσανα, τις ταλαιπωρίες και τις θυσίες των Ποντίων. Το 10,3% από τα τραγικά γεγονότα και τη βαρβαρότητα των Τούρκων διωκτών. Το 9,8% διατηρεί στη μνήμη του τα ψυχικά χαρίσματα, τον ηρωισμό και την περηφάνια των Ποντίων. Το 5,9% μνημονεύει τον ξεριζωμό και τις χαμένες πατρίδες. Το 4,1% αναπολεί τη ζωή στον Πόντο και την προσφυγιά στα 1922. Το 2% μιλά για τον πολιτισμό, την ιστορία και την παράδοση του Πόντου. Το 1,8 αναφέρεται στους αγώνες επιβίωσης των Ποντίων.

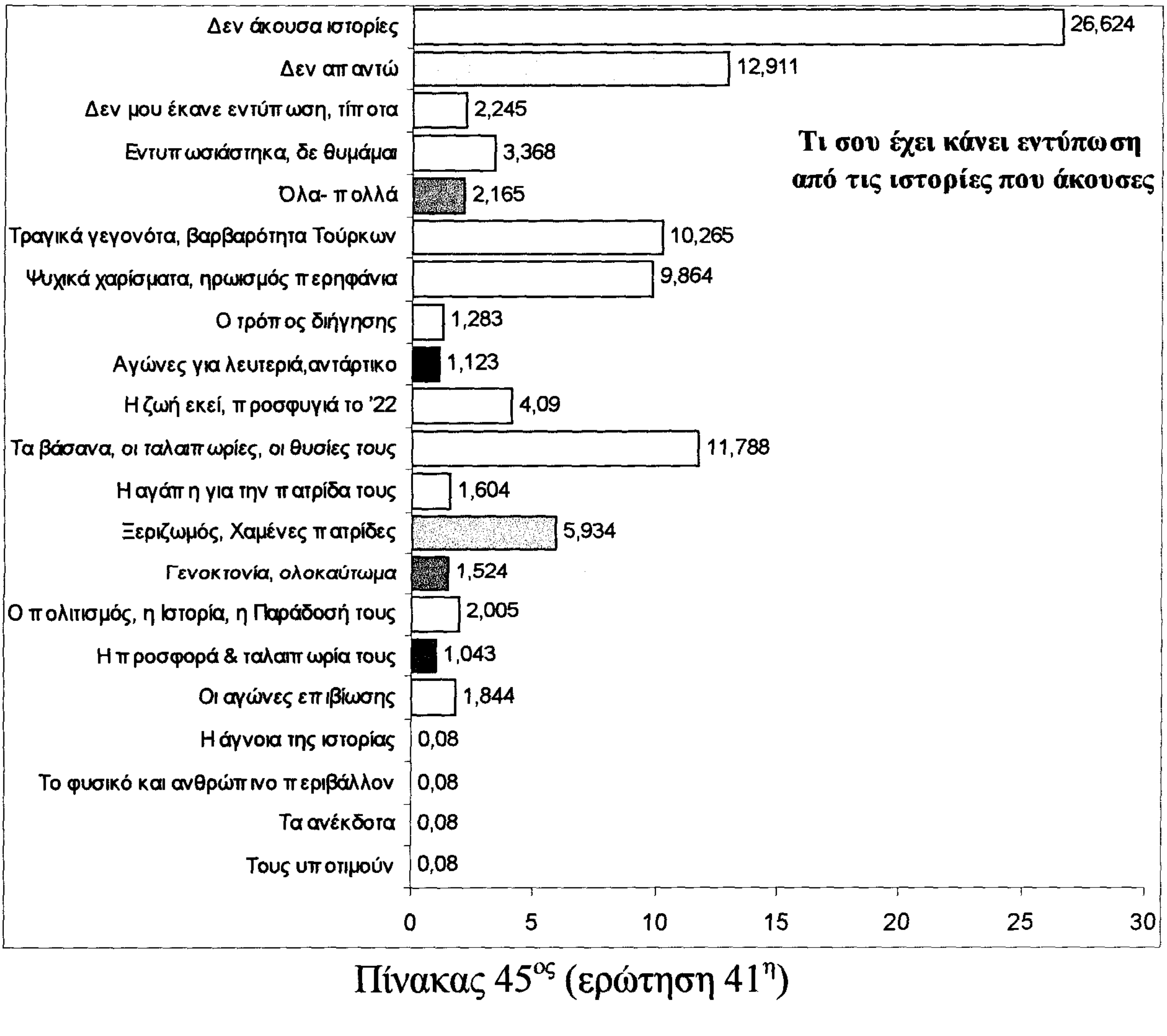

Πίνακας $45^{ος}$ (ερώτηση $41^{η}$)

Το 1,6% εντυπωσιάζεται από την αγάπη των Ποντίων για την Πατρίδα τους. Το 1,5% μιλά για τον τρόπο διήγησης, την εμπάθεια των ιστορού-

ντων. Οι αγώνες για τη λευτεριά και το λυτρωτικό αντάρτικο εντυπωσίασε το 1,1%, όπως και η προσφορά και η ταλαιπωρία τους το 1%.

«Ο τρόπος ζωής και η κατάληξη μετά τη μικρασιατική καταστροφή του 1922», «Πολλές φορές που ακούω τον πατέρα μου να λεει ιστορίες βλέπω ένα δάκρυ στο μάτι του», «Το ότι διώχτηκαν από την κανονική τους πατρίδα, τον Πόντο, και ήρθαν στην Ελλάδα η οποία δεν τους δέχτηκε καλά», «Η συμβολή των Ποντίων στο ελληνικό πνεύμα και στον ελληνισμό», «Ότι όσα και αν έχουν κάνει στους Ποντίους, αυτοί έχουν κρατήσει τη θρησκεία τους, τη γλώσσα τους, την παράδοσή τους», «Εμένα εντύπωση μ' έκανε ο αριθμός από τους ανθρώπους που εξοντώθηκαν, οι οποίοι ήταν 350.000 συμπατριώτες μας.», «Μου έκανε εντύπωση το υψηλό βιοτικό τους επίπεδο. Επίσης οι κακουχίες και οι εξορίες που υπέστησαν από τους Τούρκους το εμπορικό δαιμόνιο τους και η διατήρηση του ελληνισμού.», «Η αγριότητα με την οποία προσπαθούν να εκτουρκίσουν τον ελληνικό πληθυσμό του Πόντου και τελεία απουσία του Ελληνικού κράτους να τους συμπαρασταθεί.», «Εντύπωση μου έκανε που ο προπάππους του πατέρα μου ήταν Δήμαρχος της Νικόπολης και όταν έφευγαν οι Πρόσφυγες καθυστέρησε τους Τούρκους και τον κρέμασαν στο Λιμάνι.», «Το πως ένας άξιος και περήφανος λαός καταστράφηκε, το πως κατόρθωσαν και επέζησαν στις δύσκολες ώρες με τον ξεριζωμό», «Ο βίαιος ξεριζωμός των Ποντίων από τους Τούρκους και η καταστροφή του Πόντου», «Ιδιαίτερα η εμπορική τους ανάπτυξη στη Μ. Ασία και ο τρόπος που επιβάλλονταν έμμεσα στους Τούρκους, καθώς και τα δεινά τους κατά την καταστροφή της Σμύρνης», «Ο χαρακτήρας και η δυναμικότητά τους. Επίσης τα βάσανα που πέρασαν μέχρι να έρθουν στην Ελλάδα.», «Η φυσική ομορφιά του Πόντου, οι ποντιακές παραδόσεις και κυρίως ο αγώνας των Ποντίων αλλά και η βάναυση σφαγή τους, ακόμα και παιδιών και γέρων», «Το γεγονός ότι όλοι οι Πόντιοι αντιμετώπισαν, αντιμετωπίζουν και θα αντιμετωπίζουν πάντοτε με ψηλά το κεφάλι όλες τις δυσκολίες και τα προβλήματα. Με υπερηφάνεια και με την ηθική και ψυχική τους δύναμη θα καταφέρουν να πραγματοποιήσουν τον στόχο τους: να μην σβήσει ποτέ ο Ποντιακός Ελληνισμός.», «Οι διώξεις που υπόστηκε ο λαός μας. Πιο συγκεκριμένα στην περιοχή που έμενε ο πατέρας της γιαγιάς μου, πρώτα διώχθηκαν οι Πόντιοι αυτής της περιοχής από τους Τούρκους και αργότερα το 1919 ξαναδιώχθηκαν από τη Ρωσία, με αφορμή την Ρωσική Επανάσταση των Μπολσεβίκων. Αυτό λοιπόν το οποίο μου κάνει εντύπωση είναι η υπομονή, η επιμονή, η εξυπνάδα, η εργατικότητα και η δυνατότητα της πραγματοποίησης πολλών και διαφόρων εργασιών που διάθεταν και διαθέτουν οι Πόντιοι. Γιατί διώχτηκαν και «ξεριζώθηκαν» δύο φορές και ξαναεπανεγκαταστάθηκαν 3 φορές, όσον αφορά κυρίως την οικονομική επιφάνεια. Συγκεκριμένα αναφέρομαι στους Πόντιους που ήρθαν απ' τη Ρωσία πριν το 1922-23.», «Πόσα βάσανα έχουν τραβήξει κι εξακολουθούν να τα

θυμούνται με συγκίνηση και τα λένε συνέχεια. Είναι πολύ γενναίοι.», «Τα τραγούδια τους, η αγάπη προς την πατρίδα και τη θρησκεία, για τους συνανθρώπους, τα φαγητά που κάνουνε, την Ευγενία τους, το θάρρος, η φιλοξενία τους, ελεημοσύνη.», «Η δύναμη των ανθρώπων που άντεξαν τόσα βάσανα για μια λέξη που σημαίνει πολλά γι' αυτούς «Πόντος», «Αυτό που μου κάνει εντύπωση είναι η εθνική υπερηφάνεια.», «Ο πολιτισμός μας και η ομορφιά της φύσης του Πόντου. Η αρχοντιά και η δύναμη των γόνων μου.», «Ότι οι Πόντιοι είναι υπερήφανοι για την γενιά τους, και πιστεύω ότι είμαστε οι Αληθινοί ΕΛΛΗΝΕΣ.», «Οι τεράστιες δυσκολίες, που αντιμετώπισαν τότε εκείνοι οι άνθρωποι και η αντοχή που είχαν μπροστά σε όλα αυτά. Θαυμάζω την αγωνιστικότητά τους και πιστεύω ότι είναι άξιοι άνθρωποι, γιατί στην ουσία ξεριζώθηκαν τα έχασαν όλα σχεδόν (και το χειρότερο : κάποια μέλη των οικογενειών τους) και άρχισαν τη ζωή τους από το μηδέν.», «Τα πάντα και κυρίως η μόρφωση και γενικότερα η ζωή, τα ήθη και τα έθιμα των Ποντίων.», «Τα πόσα βάσανα και ταλαιπωρίες πέρασαν οι Πόντιοι και εξακολουθούν να υπάρχουν.»[735] Είναι κάποιες από τις απαντήσεις που έδωσαν όσοι απάντησαν στην πιο πάνω ερώτηση.

Στην συμβολή της οικογένειας θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι πεποιθήσεις από τις οποίες εμφορείται η νέα γενιά και τα πολιτισμικά στοιχεία όπως μεταφέρθηκαν σε αυτήν.

[735] Βλ. Επίμετρο σελ. 31-34

4.Κοινωνικό περιβάλλον

Ο αστικός πληθυσμός της Μ. Ασίας, στα τέλη του 19ου αιώνα, είναι *πολυαριθμότερος* αυτού της ανεξάρτητης Ελλάδας και έχει αυξητικούς ρυθμούς αστικοποίησης γρηγορότερους.[736] Ως πρόσφυγες θα βρεθούν αποξενωμένοι στον επαρχιωτισμό του ελληνικού κράτους και της ελληνικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να υποστούν, πρόσφυγες και ντόπιοι, έντονο «τραυματικό πολιτιστικό σοκ».[737] Και ενώ η Μακεδονία και η Θράκη αποκτούν εθνολογική ομοιογένεια και σταματούν για πάντα τα σχέδια καταμερισμού της Ελλάδας, παρά τις όποιες αντιπαραθέσεις μεταξύ γηγενών και προσφύγων, αντιπαραθέσεις που κυρίως ξεκινούν από μια πλειοδοσία εθνικισμού, οι πρόσφυγες συμβάλλουν στη διατήρηση της Εθνικής συνείδησης δεδομένου ότι πριν το 1912 υπήρχε έντονη η προπαγάνδα στο χώρο της Μακεδονίας[738] από τη μεριά της Βουλγαρίας. Η εθνική ομοιογένεια[739] που επιτυγχάνεται με την ανταλλαγή των πληθυσμών[740] παραμένει υπόσχεση και παίρνει τη μορφή φυλετικού χάσματος μεταξύ γηγενών και προσφύγων, γεγονός που εμποδίζει την επικοινωνία μεταξύ τους.[741]

Αποπροσανατολισμένοι οι γηγενείς πληθυσμοί, που ήταν κουρασμένοι από ένα δεκαετή πόλεμο, είχαν χάσει τα παιδιά τους, εξαντλήθηκαν οικονομικά μέχρι πείνας και ζούσαν ένα αβέβαιο πολιτικό κλίμα, υποδέχονται τους πρόσφυγες. Σ' αυτήν την κατάσταση, παρουσιάζονται οι πρόσφυγες σαν εξιλαστήριο θύμα της μεγάλης συμφοράς και απορροφούν το μίσος των γηγενών, ίσως δικαιολογημένα, και φορτώνονται τις πολιτικές αμαρ-

---

[736] Κων. Τσουκαλάς: «Εξάρτηση και Αναπαραγωγή-Κοινωνικός Ρόλος των Εκπαιδευτικών Μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 –1922)», Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1977, σελ. 298-301.- Horton George: " Report on Turkey" μετ. Όλγα Μαύρου, εκδ. Νέα Σύνορα – Λιβάνη, Αθήνα 1992, σελ. 60.

[737] G. Th. Mavrogordatos: "Stillborn Republic- Social Coalition and Party Strategiew in Greece, 1922-1936" University of California Press, 1983 p.192 – D. Pentzopoulos: "The Balkan Exchange of Minorities and its Impact upon Greece" Mouton and Co, Paris, p.181-195

[738] «Είναι δε εις θέσιν οι Πόντιοι να αποτελέσουν τους φρουρούς του Ελληνισμού. Εν πρώτοις είναι έργον εις το οποίον έχουν συνηθίσει από αιώνων. Περιβαλλόμενοι εν τη απομακρύνσει των από τα ξένα φύλα, παλαιόντες διαρκώς προς αυτά, αφομοιούντες παρά αφομοιούμενοι, αποτελούσιν τον ισχυρότερον τύπον της Ελληνικής φυλής ...Δια αυτάς ακριβώς τας αρετάς η Τουρκία ... τους διέσπασε και τους επέταξε βαθμιαίως έξω του Βασιλείου της». Καθενιώτης Δημ.: «Έκθεσις των ενεργειών μου σχετικώς με το ζήτημα του Πόντου» Αθήνα 3/16 Ιουνίου 1920, σελ 93

[739] Η Μακεδονία το 1912 είχε 513.000 Έλληνες κατοίκους, ποσοστό 42,6%. Το 1926, μετά τον ερχομό των προσφύγων, είχε 1.341.000 Έλληνες κατοίκους, ποσοστό 88,8%. Κ. Τσουκαλάς: «Η Ελληνική Τραγωδία» εκδ. Νέα Σύνορα – Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1981,σελ.26-194

[740] Σε αυτήν της Λωζάνης θα προστεθεί και η συνθήκη του Νεϋγύ, σύμφωνα με την οποία θα γίνει εθελοντική ανταλλαγή των πληθυσμών Βουλγαρίας και Ελλάδας.

[741] Η αντίθεση τους φθάνει σε συγκρούσεις όπως αυτές της Πρώτης Σερρών, για οικονομικούς λόγους ή της Έδεσσας για πολιτικούς. G. Mavrogordatos: "Stillborn Republic- Social Coalition and Party Strategiew in Greece, 1922-1936" p.193-194, - Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», σελ.188

τίες της εποχής. Τους συμπεριφέρονται περιφρονητικά και εχθρικά, ως ξένους.[742] Μεταξύ των γηγενών και των προσφύγων αναπτύχθηκε και οικονομικός ανταγωνισμός, της ιδιοποίηση της γης, του εμπορίου και της βιομηχανίας -βιοτεχνίας.[743] Οι πρόσφυγες είναι οι ξένοι, που ήλθαν να τους εκτοπίσουν από την οικονομική και πολιτική ζωή του τόπου.

Οι μεταξύ των εθνικών υπο-ομάδων συγκρούσεις[744] θα μπορούσαν να πάρουν την μορφή «εσωτερικών κοινωνικών συγκρούσεων που αναφέρονται σε σκοπούς, αξίες ή συμφέροντα» αφού, αντικειμενικά, δεν υπήρχε αντίφαση «προς τις βασικές παραδοχές στις οποίες θεμελιώνεται η σχέση», με δεδομένο ότι δεν υπάρχει κίνδυνος «απειλής της δομικής ενότητας», εφόσον οι συγκρουόμενες ομάδες δεν είχαν πρόθεση ανατροπής του κοινωνικού συστήματος και «συμμερίζονται τις βασικές αξίες, στις οποίες στηρίζεται η νομιμότητα του κοινωνικού συστήματος».[745] Τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα να «τείνουν να επιτελούν μια θετική προς όφελος της κοινωνικής δομής σύνθεση». Διότι οι «συγκρούσεις του είδους αυτού τείνουν να διευκολύνουν την αναπροσαρμογή των κανόνων και των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των ομάδων, σύμφωνα με τις ανάγκες που αισθάνονται πως έχουν τα επιμέρους άτομα ή υπο-ομάδες»,[746] με αυτήν την έννοια η όποια σύγκρουση των εθνικών υπο- ομάδων Πόντιοι , Μικρασιάτες, Βλάχοι, Ντόπιοι θα ενείχε μάλλον το στοιχείο κοινωνικής πρόβασης. Συνεπώς η όλη σύγκρουση έχει την έννοια της μη πλήρους αφομοίωσης των υποομάδων και όχι στην κοινωνική τους ένταξη, η οποία επήλθε με την αποδοχή του κοινωνικού συστήματος, όταν αυτή νομιμοποιήθηκε.

Ανασταλτικός παράγοντας σε αυτήν τη σύνθεση προς αφομοίωση στάθηκε η ελλαδική πραγματικότητα. Η δόμηση του Νεοελληνικού κράτους και οι πολιτικές επιλογές για ολοκλήρωση του αστισμού είναι αυτές που λειτουργούν ως εξωτερικός ερεθισμός και παρουσιάζεται ως κρίση, που συσπειρώνουν τις υπο-ομάδες σε εσω-ομάδες[747] και τελικά αναστέλλουν

---

[742] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.62

[743] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης» σελ. 75- Μαρία Βεργέτη: όπ., σελ.62 - Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ.Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.188

[744] Μεταξύ τους εξαπολύονται χαρακτηρισμοί. Οι πρόσφυγες αποκαλούνται «τουρκόσποροι», «Τούρκοι» «γιαουρτοβαφτισμένοι» «Αρμένιοι», «Τουρκομερίτες» «αούτοι» και «αούτηδες» σε ανταπάντηση οι ντόπιοι αποκλήθηκαν «Βούλγαροι». Ωστόσο οι χαρακτηρισμοί εξαπολύονται και μεταξύ των προσφύγων. Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης», σελ. 75 Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.62 &221- Στάθης Πελαγίδης: «Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», σελ.188

[745] L.A. Coser: "The Functions of Social Conflict" (N.Y. Free Press, 1956) από Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ.106-107

[746] L.A. Coser:ό.π., σελ.106-107

[747] Hofstätter Peter : «Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία» μετ. Τζένη Ματσοράκη, εκδ.Λιβάνης- Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978, σελ. 307

την αφομοίωση των υπο-ομάδων, με την οποία θα επέρχονταν «*νέα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, παραλλαγές των παλαιών και ψυχολογική επαναπροσαρμογή*».[748] Η πολιτική εξουσία δεν βοηθά, ώστε να ενταχθούν, οι πρόσφυγες, στο κοινωνικό χώρο.[749] Υποθάλπεται η νομιμότητα του κοινωνικού συστήματος, με διαλείμματα, μέχρι το 1974.

Οι πρόσφυγες, με τη σειρά τους, εκφράζουν τον έντονο εθνισμό τους συμπορευόμενοι με τους Βενιζελικούς[750] και η ανερχόμενη αστική ελλαδική τάξη τους κατατάσσει στην μοίρα των πολιτικών αντιπάλων της. Αλλά και η οικονομική κρίση του '31 επέφερε χάσμα ανάμεσα σε μια πόλη, που ευημερούσε, και σε μια προσφυγική μάζα, που υπέφερε, και γινόταν όλο και μεγαλύτερο.[751] Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με το ότι στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, οι πρόσφυγες αποτέλεσαν τη βάση της δημιουργίας υπαλληλικής και εργατικής τάξης, κοινωνική τάξη που διεκδικεί τα πρωτεία από Αθήνα και Πειραιά, για δημιουργία ενός ανεξάρτητου συνδικαλιστικού κινήματος, θα οδηγήσει στην καθυπόταξη των Νέων Χωρών από την Παλαιά Ελλάδα,[752] κυρίως μετά το κίνημα της 1ης Μαρτίου του 1935.[753]

Την ένταση των συγκρούσεων των υπο-ομάδων θα απαλύνει ο β΄ παγκόσμιος πόλεμος,[754] που λειτούργησε σαν χωνευτήρι και κατέδειξε την προσφορά και των προσφύγων. Αλλάζουν οι κοινωνικές σχέσεις γηγενών και προσφύγων. Ο κοινός αγώνας αίρει τους ανταγωνισμούς κάτω από την

---

[748] Galitzi C. "A Stunty of Assimilation among the Rumanians in the United States , NY 1927 24,168 Από το βιβλίο της Λουκίας Μουσούρου: «Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη» Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991 σελ.134

[749] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.61

[750] Ο βενιζελισμός επιδιώκει την αποκατάσταση και την ενσωμάτωση των προσφύγων, με την οικονομική πολιτική του. Μεταρρύθμιση στην παιδεία, προς νέα εθνική συνείδηση με λύση του γλωσσικού , λύση του αγροτικού προβλήματος. Ο αντιβενιζελισμός συσπειρώνει και ενσαρκώνει κάθε λογής αντιστάσεις και αντιδράσεις στην εθνική ολοκλήρωση και στο σύγχρονο εθνικό κράτος. Ενσαρκώνει την επιθετικότητα των γηγενών εναντίον των προσφύγων. Διάσταση θα φέρει τον εμφύλιο μετά τον β΄ παγκόσμιο πόλεμο και ο εθνισμός θα πάρει την μορφή της εθνικοφροσύνης, μέχρι το 1974. Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης», σελ σελ.70-80

[751] Ιφιγ. Αναστασιάδου: « Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930», σελ. 331

[752] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης» σελ.70-80

[753] Δυο πολιτικο- στρατιωτικές οργανώσεις, η «Ελληνική Στρατιωτική Οργάνωσις» και η «Δημοκρατική Άμυνα», με την ενθάρρυνση του Ελ. Βενιζέλου, προέβησαν στην τελευταία, αποτυχημένη, δυναμική προσπάθεια με σκοπό α) Εκκαθάριση του στρατεύματος. β) Νομιμοφροσύνη των στρατιωτικών στην νέα κατάσταση. γ) Μεταρρύθμιση του πολιτεύματος δ) την εκλογή του προέδρου της Δημοκρατίας από το λαό. «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» εκδ. Αθηνών, τ. ΙΕ, σελ 358-365

[754] Ο Πόντιος θαυματούργησε κυριολεκτικά κατά τον Ελληνό-Ιταλικό πόλεμο. Αξιωματικοί Πόντιοι ... και χιλιάδες παιδιά του λαού Ποντίων και Καυκάσιων, που τα «θηρία» (όπως τους αποκάλεσαν ανταποκριτές εφημερίδων και διάφοροι αρμόδιοι) έτρωγαν κυριολεκτικά τους Ιταλούς , ανανέωσαν την παράδοση την Ακριτική. Τηλικίδης Γρηγ. Στο **Αβραμάντη Ιωάννου-** επιμέλεια «οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες,..» σελ. 27

ιδεολογική συσπείρωση του έθνους. Αργότερα ο διχασμός και ο διαχωρισμός σε αριστερούς και δεξιούς θα εναρμονίσει τις σχέσεις μεταξύ προσφύγων και γηγενών, θα διασπάσει την κοινωνική συνοχή και των υποομάδων, και πολλοί από τους πρόσφυγες θα ξαναγίνουν πρόσφυγες, πολιτικοί αυτήν τη φορά.[755]

Οι οικονομικές και πολιτικές ανακατατάξεις που θα ακολουθήσουν θα εξαλείψουν το χάσμα ανάμεσα στην Παλαιά Ελλάδα και τις Νέες Χώρες, και οι νεότερες γενεές των προσφύγων δεν θα γνωρίσουν το φυλετικό μίσος που αντιμετώπιζαν οι γονείς τους.[756] Η δομική αναπροσαρμογή απέτρεψε τη διάσταση και αντιπαράθεση και επέφερε σύγκλιση και ταύτιση, ώστε να υποστηρίζεται ότι από το 1960 και μέχρι σήμερα επήλθε η εθνική ομοιογενοποίηση.[757]

Ωστόσο κανένα κοινωνικό σύνολο όσο ομοιογενές και αν είναι ή και αν θεωρείται, δεν είναι εσωτερικά αδιαφοροποίητο, διότι κάθε υποσύνολο βιώνει και συνειδητοποιεί κατά διαφορετικό τρόπο τη συλλογική του ταυτότητα, αλλά και τη δική του ιδιαίτερη υποταυτότητα.[758] Προκειμένου για τους Πόντιους πρόσφυγες, παρόλο που φθάνουν σε επίπεδο κοινωνικών σχέσεων τέτοιο ώστε η γ΄ γενιά να μη βιώνει καθεστώς κοινωνικής περιθωριοποίησης και αντιδιαστολής με τη περιβάλλουσα κοινωνία, όμως θεωρούν ως κοινωνική κληρονομιά την ταυτότητά τους.[759] Ταυτότητα που διαμορφώνεται από την αδυναμία, αδιαφορία ή την άρνηση της ομοεθνούς περιβάλλουσας κοινωνίας να βοηθήσει στην κοινωνική ένταξη λειτουργώντας με σεβασμό στην ιδιαιτερότητά της.[760] Το δικαίωμα στην πολιτισμική και ιστορική ιδιαιτερότητα δεν αποτελεί δήλωση απόσχισης, αλλά η διεκδίκηση αυτή ισχυροποιεί τη κοινή εθνική ταυτότητα σε μια ολική εθνική ιδεολογία.[761]

Οι θεσμοί που υπάρχουν στην νεοελληνική πραγματικότητα αποτρέπουν και την απόκτηση της βασικής ή θεμελιακής προσωπικότητας στους Ποντίους με την άρνηση της προβολής της κοινωνίας πάνω στο βιολογικό τους οργανισμό. Η κοινωνική ομάδα, με τους δικούς της κοινωνικούς θεσμούς, αντιδρά απέναντι σε μια άλλη κοινωνική ομάδα, που έχει επίσης

---

[755] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.67

[756] Γ.Θ.Μαυρογορδάτος: «Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης» σελ.70-80

[757] Αντ. Λίακος Εφημερίδα "Το Βήμα" 24 Ιουλίου 1994 "Στην εικοσαετία που πέρασε ολοκληρώθηκε η συγκρότηση του εθνικού κράτους μέσα από την ομοιογενοποίηση του πληθυσμού του , τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και την εξαφάνιση των μεγάλων διχασμών

[758] Δ.Γ. Τσαούση (επιμέλεια) «Ελληνισμός , Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & σιας Α.Ε, Αθήνα 1983 σελ.19-20

[759] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.68

[760] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.61

[761] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα», σελ.70

δικούς της κοινωνικούς θεσμούς και αυτό γιατί δεν είναι ομοιόμορφοι. Η ισχυρότερη δεν δέχεται την παραχάραξη, γιατί αυτό σημαίνει δημιουργία νέων θεσμών, με αποτέλεσμα την αλλαγή της εικόνας και της κοινωνίας. Όσο αντιστέκεται και αντιστέκεται η εθνοτοπική κοινωνία των Ποντίων στην δική της πολιτισμική οντότητα, λοιδορείται στην καλύτερη περίπτωση, ώστε σταδιακά, σαλαμοποιώντας την, να την αφομοιώσει, αφανίζοντάς την.[762] Οι Πόντιοι δεν είναι μεμονωμένα άτομα αλλά μια έντονα παρουσιαζόμενη ομάδα, συνεπώς θα πρέπει να διασπαστεί, να ρευστοποιηθεί και να ενσωματωθεί στο κοινωνικό δοχείο της νεοελληνικής πραγματικότητας.[763] Να τους δοθεί το χρώμα που η κοινωνία προβάλλει πάνω της. Υπάρχει διαχωρισμός ακόμη μεταξύ των Ποντίων και των υπολοίπων προσφύγων, των οποίων η ένταξη γίνεται πολύ πιο νωρίς από τους Πόντιους. Ήδη από τη πρώτη γενιά των προσφύγων διαφαίνεται ο διαχωρισμός τους, ως προς την ενσωμάτωση. Οι επιγαμίες των υπολοίπων προσφύγων είναι πολλαπλάσιες αυτών των Ποντίων και αφορούν γάμους Ποντίων γυναικών.[764] Και η προσωνυμία του πρόσφυγα[765] συνοδεύει τον Πόντιο πρόσφυγα[766] και όχι τους άλλους πρόσφυγες, κάποιοι από τους οποίους άλλαξαν τις καταλήξεις των επωνύμων τους, όταν αυτά δήλωναν ποντιακή καταγωγή.[767]

Η λοιδορία, προκειμένου για τους Πόντιους, παίρνει μια *πανελλαδική μορφή ρατσισμού*,[768] ενός αρνητικού στερεοτύπου, ενδεδυμένη με τα «ποντιακά» ανέκδοτα. Λειτουργεί ως *τεχνική της κλιμακωτής επιρροής*.[769]

---

762 Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄ τόμος, σελ.78,79

763 Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄ τόμος, σελ.80

764 Τετρακόσιοι περίπου πρόσφυγες Μικρασιάτες α΄ γενιάς συνάπτουν γάμο με γηγενείς Ναουσαίους και Ναουσαίες και περίπου εκατό Πόντιες συνάπτουν γάμο με γηγενείς στην πλειονότητά τους χήρους. Τα στοιχεία αφορούν την περιοχή της Νάουσας, όπου έγινε δυνατή η πρόσβαση στα αρχεία του Δημοτολογίου.

765 Ο Καφετζόπουλος στην τηλεοπτική σειρά « Και οι παντρεμένοι έχουν Ψυχή», θέλοντας να υποτιμήσει τον συνομιλητή του τον αποκαλεί « – ... είσαι ρε Ματζίρης! Κακομοίρη! ε, κακομοίρη!»

766 Η συζήτηση προκλήθηκε μεταξύ του πατέρα Ιωάννη Μπαρπαρούση και του γιου Δημητρίου εμπόρων, γηγενών, κατοίκων Νάουσας.

- Πώς την λες την..., τη Πόντια νύφη, πατέρα;
- Ματζίρλου.
- ... και την άλλη την ...
- Νύφη!
- Γιατί και εκείνη (πρόσφυγας) ματζίρλου δεν είναι;
- Αμη! ξέρω 'γω! (Η άλλη είναι Μικρασιάτισσα)

767 Ο λευκοσιδηρουργός Καλαϊτζής, από την Απολλωνία της Μ. Ασίας , με την άφιξή του γράφτηκε ως Καλαϊτζίδης και με αίτησή του το τροποποίησε να μη φαίνεται ως Πόντιος. Ομολογία του εγγονού του Χρήστου.

768 Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989, σελ. 91

769 Jonathan L. Freedman, Scott C. Fraser: «Ενδοτικότητα χωρίς πιέσεις : η τεχνική της κλιμακωτής επιρροής» Journal of Personality, 4, 1966, p.195-202, από το επιμ. Στάμος Παπαστάμου: «Η κοινωνική Επιρροή» εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1989, σελ. 201-245

Προκειμένου να ενδώσει ένα πρόσωπο: α) Ασκείται πίεση, απροκάλυπτα, που έχει ως πιθανό αποτέλεσμα την ενδοτικότητα του προσώπου, αλλά ενέχει και τον κίνδυνο να φέρει αμφισβητούμενα αποτελέσματα στο βαθμό ενδοτικότητας, που επέρχεται με την συγκεκριμένη πίεση, και όταν η ασκούμενη εξωτερική πίεση είναι ισχυρή.

β) Να επιτευχθεί η ενδοτικότητα με ένα ελάχιστο μέγεθος απροκάλυπτης πίεσης. Και τούτο διότι, πολλές φορές, είναι δύσκολο να ασκηθεί ισχυρή πίεση, για ηθικούς και πρακτικούς λόγους. Τότε εφαρμόζεται η *τεχνική της κλιμακωτής επιρροής*. Καλείται το άτομο να ενδώσει σε ένα «ελάσσον αίτημα» και είναι πολύ πιθανόν να ενδώσει σε ένα «μείζον αίτημα».[770] Από τη στιγμή που ο Πόντιος, και πολύ περισσότερο ο νέος, θα ενδώσει στη λοιδορία, με το ανέκδοτο, της ίδιας του κοινωνικής ομάδας, ελάσσον αίτημα, είναι πολύ πιθανόν να απαρνηθεί την ίδια την ταυτότητά του, μείζον αίτημα. Η περιρρέουσα αντίληψη γύρω από το αθώο φαινομενικά «ανέκδοτο», παίρνει τη μορφή ισχυρής πίεσης και ασκεί κοινωνικό καταναγκασμό, διότι *«αν ένα άτομο προσπαθήσει να αντισταθεί σε μια κοινωνική εκδήλωση ή αίσθημα, ... τότε οι εκδηλώσεις και τα αισθήματα στρέφονται εναντίον του»,*[771] γίνεται γραφικός.[772] Προς αποφυγή της αντιμετώπισης αρνητικών αισθημάτων συμπορεύεται με τις εκδηλώσεις και εναρμονίζεται με τη περιβάλλουσα αντίληψη.[773]

---

[770] Jonathan L. Freedman, Scott C. Fraser: «Ενδοτικότητα χωρίς πιέσεις : η τεχνική της κλιμακωτής επιρροής» Journal of Personality, 4, 1966, p.195-202, από το επιμ. Στάμος Παπαστάμου: «Η κοινωνική Επιρροή» εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1989, σελ. 201-245

[771] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου , εκδ. Gutenberg, Αθήνα1978, σελ.69

[772] «Είναι τόσο **εξωφρενικό**, που αντί για κλάματα σε παίρνουν τα γέλια! Θίγω, λεει, τα **ανθρώπινα** δικαιώματα επειδή γράφω **αστεία** (που λέμε όλοι μας) για **Πόντιους**, Αλβανούς και ... γυναίκες (εννοούν τις ξανθιές!!!) «
»Ναι όπως το λεω!!! Αν **ξανακούσετε** κανέναν στο δρόμο να λεει ανέκδοτο για **Πόντιους**, κατ' ευθείαν στον εισαγγελέα. Είναι λεει ... **ρατσισμός**!!! «
» ...Ας πάρουν σβάρνα τα **δημοτικά** σχολεία, όπου οι **πιτσιρικάδες** βγάζουν αυτά τα αστεία, και να τους ... αποβάλουν δια παντός!» Ελευθεροτυπία, Δευτέρα 15-1-1996 Στήλη: «Η Μαύρη Τρύπα»

[773] Ρωτήθηκε εκδότης τοπικής εφημερίδας γιατί αναγράφει συχνά «ποντιακά ανέκδοτα». «Μα είναι δυνατόν να μη δέχεστε από έναν Πόντιο ένα αστείο;» «Πώς το αντιλαμβάνεσαι αυτό το αστείο;» «Σαν αυτοσαρκασμό.» (Αυτοσαρκασμός που δημιουργεί αρνητικά στερεότυπα όλης της εθνοτοπικής ομάδας). Της ίδιας, πιθανόν, αντίληψης είναι και ορισμένοι καλλιτέχνες πανελλαδικής εμβέλειας. Ο Βασ. Τριανταφυλλίδης, γνωστός γελωτοποιός, ως Χάρυ Κλύν, χρησιμοποίησε στα σενάρια του ποντιακές φράσεις, οι οποίες μεταφερόμενες στα νεοελληνικά σοκάρουν, ξαφνιάζουν προκαλώντας θυμηδία. (Η Πόντια μάνα κανακεύοντας το γιο της του λεει: «να τρώγω τα κάκαλα σ'». «Πώς να το πούμε, λεει ο Χάρυ Κλυν, να φάω τα αρχίδ.. σου»). Βέβαια σε τελευταίες συνεντεύξεις του, ο κ. Τριανταφυλλίδης, φάνηκε να είναι γνώστης της ιστορίας και εμπαθής Πόντιος.

Τα « Ποντιακά Ανέκδοτα», σύντομες ιστορίες, παρουσιάζουν ως κοινωνική βρισιά το να είσαι Πόντιος[774] και τους Πόντιους[775] σαν αφελείς, κοντόμυαλους, ανόητους, ευκολόπιστους, εξυπνάκηδες, αλλοπρόσαλλους, ακοινώνητους, απροσάρμοστους, κοινωνικούς καταστροφείς, σε χαμηλή κοινωνική διαστρωμάτωση, αδαείς, αναποτελεσματικούς, υβριστές, πλεονέκτες, ιερόσυλους, μνησίκακους, άπλυτους, άπληστους, ασυνείδητους, κλέφτες, ζηλόφθονους και ότι άλλο.[776]

Η όλη ιστορία της λοιδορίας των Ποντίων είναι επαναλαμβανόμενη. Για πρώτη φορά λοιδορίες και υποτιμητικούς τίτλους χρησιμοποίησαν οι βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι για τους αυτοκράτορες της Τραπεζούντας όπως: «ο της Τραπεζούντος κρατών» «ο της Λαζών άρχων» «ο περιζούμενος την Δυναστείαν Τραπεζούντος», «ο της των Κόλχων και Λαζών τυραννών γης» και μόνο στις αρχές του 15ου αιώνα που έγινε η αυτοκρατορία της Τραπεζούντος ισχυρότερη εκείνης του Βυζαντίου, λόγω πλούτου και θέσης, ονομάζουν τον αυτοκράτορα «βασιλέα» και το κράτος «βασίλειο».[777]

Τα ανέκδοτα μεταφέρονται προφορικά, σε παρέες κάθε ηλικίας, σε διάφορους χώρους, ανοικτούς ή κλειστούς, δημόσιους ή ιδιωτικούς, με διάφορα μέσα, ραδιόφωνο τηλεόραση, κινηματογράφο.[778] Γραπτά είτε με τη

---

[774] Πόντιος με «χαρτί» «Ο Κ. Σημίτης εκτός από «**Κινέζος**» είναι πλέον και «**Πόντιος**». Και μάλιστα με δίπλωμα». ... όταν στο Δήμο Σαπών τον ανακήρυξαν επίτιμο δημότη. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 15,5,1994 Στήλη Πολιτικό – Παραπολιτικά

Κάτω από τη φωτογραφία του Γιουγκοσλάβου προπονητή Ντούσκο Μπάγεβιτς με φόντο την Ακρόπολη ως λεζάντα: «Επιτέλους, Πόντιος!» Τίτλος σχολίου: «**Πόντιος**;» και σχόλιο: «Έλληνας ναι, όμως γιατί – σώνει και καλά – **Μπαγεβιτσίδης**; Γιατί όχι **Μπαγεβιτσόπουλος** ή **Μπαγεβιτσάκης**; Τον ρώτησαν τον άνθρωπο αν... θέλει να είναι Πόντιος; Ούτως ή άλλως, **Ντούσκο**, καλώς ήρθες στο πιο τρελό κλαμπ της υφηλίου. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ , Πέμπτη 12-1-1995, σελ. 48

[775] Είναι γνωστή η προσφυγή, ένδικα, των ποντιακών σωματείων (23 τον αριθμό, πρωτοστατούσης της Ευξείνου Λέσχης Θεσσαλονίκης) κατά του Γ.Μπαμπινιώτη, καθηγητή γλωσσολογίας και του Κέντρου Λεξικολογίας, διότι στο με τίτλο «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας» και στο λήμμα – λέξη: «Πόντιος» ο συγγραφέας – λεξικογράφος παραθέτει και προσδίδει τις εξής ερμηνείες: «1) Έλληνας, που κατάγεται από τα παράλια του Ευξείνου Πόντου, κυρ. της Μικράς Ασίας και της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., οι παλιννοστούντες από την πρώην Σοβιετική Ένωση. 2) (μειωτ. – σκωπτ.) υπερβολικά αφελής, που μπορεί να θεωρηθεί μέχρι και ανόητος.»

[776] ΑΝΕΚΔΟΤΑ με Πόντιους Νο 1 και Νο 2, εκδ. Της Γριάς το Μαλλί -Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Σ. Πασχάλη Εθν. Άμυνας 13 Θεσσ/νίκη. Χωρίς συγγραφέα.- «Ποντιακά Ανέκδοτα» υπευθ. Π. Ιωάννου Αθήνα 1989. – «Φανταστικά ΠΟΝΤΙΑΚΑ Ανέκδοτα» Εκδ.: 5 Αστέρια, υπευθ. Χ. Μαραγκός, Αθήνα

[777] Σαμουηλίδη Χρήστου «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού» Εκδόσεις Αλκυών, σελ.54

[778] Στο κινηματογραφικό έργο του Καραγιάννη «Ο Τελευταίος Πόντιος», αφού εξαντλείται όλη η εφευρετικότητα των συντελεστών περί της αστοχίας ενεργειών που μπορούν να κάνουν οι Πόντιοι, ο τελευταίος Πόντιος, ο Κ. Βουτσάς, είναι αυτός που δεν μπορεί να πει ή να κάνει άστοχη πράξη.

Η κ. Γερασιμίδου στην τηλεοπτική σειρά του Mega «Εμείς κι εμείς», υποδύεται την Πόντια «Παρθένα», ένα τύπο αφελούς, που ήλθε από το Κιλκίς, την απόμακρη επαρχία στην πολιτισμένη Πρωτεύουσα, με ρίζες πέρα από την ελληνική πραγματικότητα, τον Πόντο.

μορφή βιβλίων αλλά και στον τύπο ημερήσιο ή περιοδικό, ακόμη και με μορφή ένθετων. Με λαχειοφόρα άλμπουμ που απευθύνονται σε παιδιά 8-12 ετών.[779]

Πέρα των ανεκδότων η αντιμετώπιση της ποντιακής πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και της οντότητά τους, από τους κρατικούς λειτουργούς, είναι διαχωριστική. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι α) Η αντιμετώπιση των ποντιακών τραγουδιών του Στέλιου Καζαντζίδη, από τη διεύθυνση ελέγχου του Υπουργείου Τύπου. Ζήτησαν μετάφραση των στίχων, όπως θα έκαναν για ξενόγλωσσους στίχους.[780] β) Το συνοδευτικό έγγραφο που έστειλε προς όλα τα σχολεία της χώρας το Υπουργείο Παιδείας με την υπ' αριθμό Φ1/751/Γ1/865/20-8-1998 εγκύκλιό του, όπου αντιμετωπίζεται ο ποντιακός ελληνισμός διαχωριστικά.[781]

Το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησης καθώς και οι φορείς της, προβάλλουν την επιδιωκόμενη κοινωνική πρόβαση επάνω στην νεολαία και συνε-

---

[779] Τα ... κουφά και οι ... Πόντιοι «super διαγωνισμός με πούσια δώρα» Αποκλειστική διάθεση για όλη την Ελλάδα & Κύπρο , Αθ. Αντωνιάδης, Αγ. Νεκταρίου 4 Νίκαια Τηλ. 4950524. ΠΡΟΣΟΧΗ το άλμπουμ δίδεται δωρεάν .

Στο ανυποψίαστο παιδί δίδεται δωρεάν ένα άλμπουμ και καλείται να το συμπληρώσει με αυτοκόλλητες γελοιογραφίες 162 τον αριθμό. Οι γελοιογραφίες - ανέκδοτα περιέχονται σε φακελάκια των 50 δρχ. ανά 3. Δηλ . 162 : 3 Χ 50= 2700δρχ όση και η αξία του ακριβότερου δώρου. Επειδή όμως υπάρχει και ο παράγοντας τύχη σε συνδυασμό με το ελεγχόμενο αυτοκόλλητο , που σημαίνει ότι μοιράζουν όσα δώρα θέλουν, το τελικό ποσό που καταβάλλει το παιδί είναι πολλαπλάσιο της αξίας του ΔΩΡΟΥ. Ακριβοπληρώνοντας το παιδί μαθαίνει ότι οι Πόντιοι είναι τέτοιοι που περιγράφουμε πιο πάνω. Ποίος θα 'θελε στην ηλικία αυτή να είναι τέτοιος!

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ του άλμπουμ "...Με την καινούργια μας συλλογή "τα κουφά" , θέλαμε να σας <u>δώσουμε λίγο γέλιο</u> και εμείς για να ξεφύγετε, έστω και για λίγο από τις σκοτούρες των μαθημάτων σας. ....<u>Πείτε</u> τα στην μαμά , στον μπαμπά, στον παππού, στην γιαγιά, στους φίλους σας στα γενέθλια σας, στα πάρτι σας. Και <u>κρατήστε</u> το δικό σας άλμπουμ, ώστε <u>να θυμάστε</u> τα σχολικά σας χρόνια και να το <u>δείχνετε αργότερα</u> με πολύ γέλιο στα παιδία σας". (Οι υπογραμμίσεις δικές μας)

Τη διάδοση του άλμπουμ σταμάτησε το Κέντρο Ποντιακών Μελετών με αγωγή.

[780] Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία" Τετάρτη 2 Νοεμβρίου 1994 «...Η διεύθυνση ελέγχου , που ελλοχεύει πάντα στο υπουργείο Τύπου, ζήτησε... μετάφραση των στίχων του νέου του δίσκου με ποντιακά τραγούδια που ετοιμάζει για να επιτρέψει την κυκλοφορία του . ...ο στιχουργός Λευτέρης Χαψιάδης ... έκπληκτος άκουσε από την υπεύθυνη υπάλληλο κ. Καμβύση και από τον προϊστάμενό της, που αρνήθηκε να πει το όνομά του, ότι για να δοθεί άδεια πρέπει να προσκομιστούν οι μεταφράσεις των στίχων, γιατί ο ίδιος είναι Μανιάτης και δεν καταλαβαίνει τους ποντιακούς στίχους, τους οποίους, όπως καταγγέλλει ο κ. Χαψιάδης, διάβαζε ειρωνικά από το τηλέφωνο.»

Εφημερίδα "Τα Νέα" Σάββατο 5 Νοεμβρίου 1994 , Σχολιάζοντας το πιο πάνω γεγονός γράφουν: " Όπως αποδείχτηκε με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο, είμαστε όλοι Πόντιοι"

[781] Θέμα: Συνδιοργάνωση του 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα: «Οι Τσιγγάνοι μπροστά στο 2000» Στο συνοδευτικό ενημερωτικό αναφέρει: «... Εντύπωση κάνει σε κάθε πρόσωπο που ασχολείται με την κοινωνική ένταξη των διαφόρων κοινωνικών ομάδων που κατά καιρούς ήλθαν στον ελληνικό χώρο* (Βλάχοι, Σαρακατσάνοι, Πόντιοι, Αρβανίτες κλπ), η γρήγορη και χωρίς προβλήματα ένταξή τους στον κοινωνικό ιστό, το ίδιο όμως, δεν συνέβη με τους Τσιγγάνους...»

*[σημ.: Άρα ο Πόντος δεν είναι ούτε ήταν ελληνικός χώρος!]

πώς ο νέος άνθρωπος είναι το κάτοπτρο των κοινωνικών δυνάμεων και της κοινωνικής πρόβασης που συντελούν στην διαμόρφωσή του.[782] Πώς όμως αντικατοπτρίζονται τα κοινωνικά στερεότυπα, για τη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα των Ποντίων στη Δ΄ γενιά, αλλά και στους συνομήλικους τους, το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον τους.

Σαφή αντίληψη για το γεωγραφικό χώρο του Πόντου έχει το 15,5% του δείγματος. Το 35,6% δεν προσδιορίζει γεωγραφικά την περιοχή. Το 1,2% μιλά με περιφρόνηση. Το 4,3% μιλά με ενθουσιασμό και περηφάνια. Το 4,2% αναφέρεται σε χαμένους ελληνικού τόπους. Και το 39,1% δεν ξέρει ή δεν απαντά (*Πίνακας XIIος, ερώτηση 13η: «Τι είναι ο Πόντος;»*).

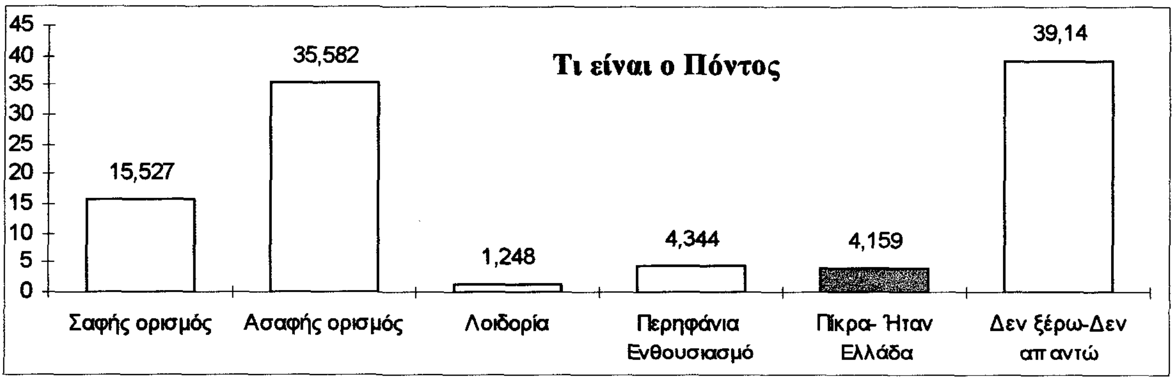

Πίνακας XII (ερώτηση 13η α΄ερωτημ.)

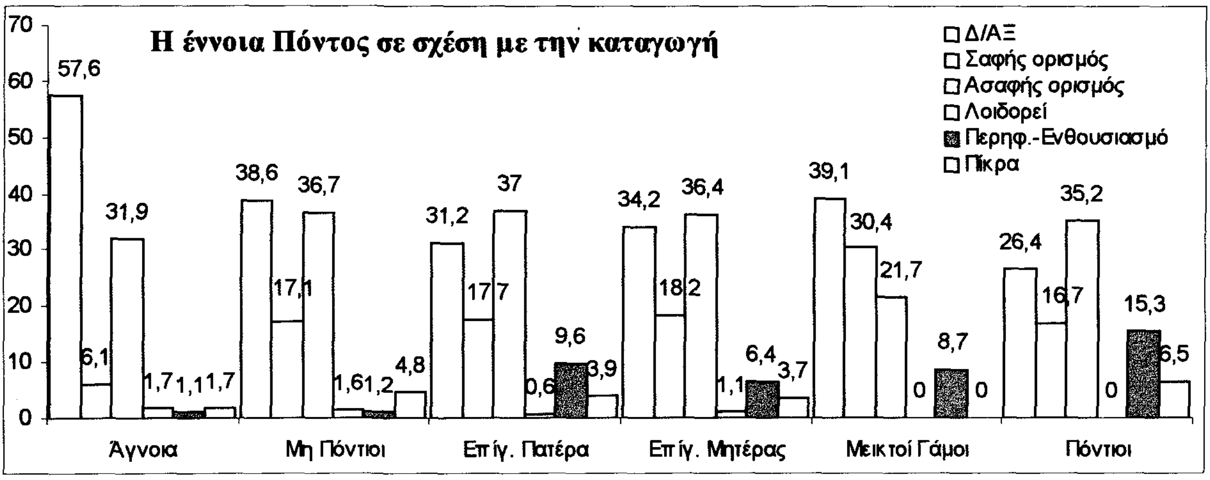

Πίνακας VIII.13

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επίγ. Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχνότ	%	Συχνότ	%	Συχνότ	%	Συχνότ	%	Συχνότ	%	Συχνότ
Δ/ΑΞ	57,6	208	38,6	412	31,2	97	34,2	64	39,1	9	26,4	57
Σαφής ορισμός	6,1	22	17,1	182	17,7	55	18,2	34	30,4	7	16,7	36
Ασαφής ορισμ	31,9	115	36,7	391	37	115	36,4	68	21,7	5	35,2	76
Λοιδορεί	1,7	6	1,6	17	0,6	2	1,1	2	0	0	0	0

[782] Νεοκλής Σαρρής "Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση" Εκδ. Γόρδιος Α΄ τόμος, σελ.81

Περηφ.-Ενθουσι	1,1	4	1,2	13	9,6	30	6,4	12	8,7	2	15,3	33
Πίκρα	1,7	6	4,8	51	3,9	12	3,7	7	0	0	6,5	14

Εξετάζοντας αυτές τις απαντήσεις σε σχέση με την καταγωγή του δείγματος, βλέπουμε ότι έχει το δείγμα στο ίδιο ποσοστό σαφή ή μη σαφή αντίληψη, για το γεωγραφικό προσδιορισμό του Πόντου, ανεξάρτητα της καταγωγής του. Διαφοροποιείται το δείγμα ποντιακής καταγωγής, Πόντιοι, που παρουσιάσουν ψηλότερους δείκτες στις στήλες περηφάνια – ενθουσιασμό και πίκρα για την πατρίδα που χάθηκε, στις οποίες στήλες οι δείκτες των επιγάμων πατέρα είναι μεγαλύτεροι αυτών των επιγάμων μητέρας. Λοιδορικά αντιμετωπίζουν την έννοια Πόντος σε μικρό ποσοστό, 1,2%. Σε μεγαλύτερο, όμως, ποσοστό παρουσιάζουν οι έχοντες Άγνοια από τους μη Πόντιους και έπονται οι Επίγαμοι Μητέρας και οι Επίγαμοι Πατέρα (Πίνακας VIII.13).[783]

Το 34,9 % του δείγματος του α΄ ερωτηματολογίου δίνει σαφή ορισμό του τύπου: «Αυτός που κατάγεται από τον Πόντο» στη 12η ερώτηση: *«Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος»* (*Πίνακας XI*). Το 3% δεν προσδιορίζει με σαφήνεια την καταγωγή του Ποντίου. Το 17% εκφράζεται με καλά λόγια ενθουσιασμό και περηφάνια. Το 6,9% δεν τους διακρίνει από τους άλλους Έλληνες. Το 1,8% μιλά για ανθρώπους με διαφορετική γλώσσα και έθιμα. Το 5,7% λοιδορεί τον Πόντιο, και το 30,6% δεν απάντησε στην ερώτηση ή απόφυγε με το «Δεν ξέρω».

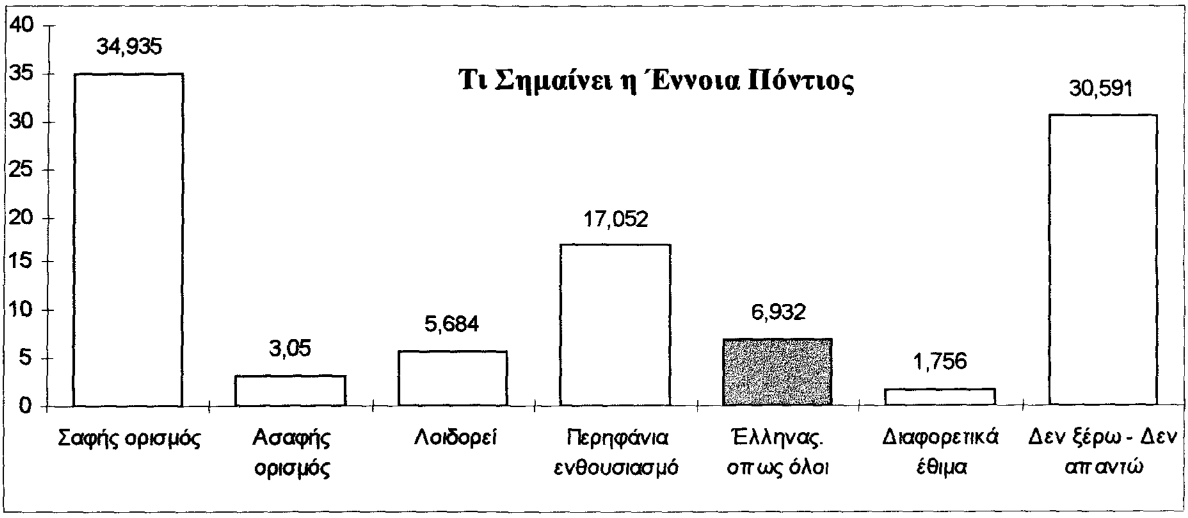

Πίνακας XI (ερώτηση 12η)

Εξετάζοντας τις τοποθετήσεις ανάλογα με την καταγωγή του δείγματος, (*Πίνακας VIII.12*) και αν εξαιρέσουμε ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό άρνησης απάντησης στην συγκεκριμένη ερώτηση, διακρίνουμε ότι το δείγμα

[783] Επιλογές από τις απαντήσεις βλ. Επίμετρο σελ.88-91

που δεν προέρχεται από κάποιο πρόγονο ποντιακής καταγωγής (μη Πόντιοι), δίνει ή προσπαθεί να δώσει ορισμό στη συγκεκριμένη ερώτηση, ποσοστό 42,4%. Το 9% δέχεται ότι ο Πόντιος είναι Έλληνας όπως όλοι. Το 9,4% μιλά με καλά λόγια για τους Πόντιους. Το 7,9% μιλά περιφρονητικά και το 2,2% διαχωρίζει τους Πόντιους από τα πολιτιστικά τους στοιχεία. Ανάλογη είναι η τοποθέτηση αυτών που δε δήλωσαν καταγωγή (Άγνοια). Στο δείγμα που κατάγεται από Πόντιους διαφέρουν οι τοποθετήσεις του ανάλογα με την προέλευσή τους. Αυτοί που οι γονείς τους είναι ποντιακής καταγωγής (Πόντιοι), εκφράζονται με ενθουσιασμό κατά 43,1%. Το 31,9% δίνει σαφή ορισμό. Κανείς δε λοιδορεί , όπως και κανείς δε διαχωρίζει τους Πόντιους από τα πολιτισμικά στοιχεία.[784] Διαφορά υπάρχει μεταξύ αυτού που προέρχεται από Πόντιο πατέρα (Επίγαμοι Πατέρα) και αυτού που προέρχεται από Πόντια μητέρα (Επίγαμοι Μητέρας). Το 35,4% των επιγάμων Πατέρα εκφράζεται με ενθουσιασμό και περηφάνια, ενώ το 15,5% των επιγάμων Μητέρας έχει τα ίδια αισθήματα. Αντίστοιχα λοιδορεί το 1,3% επιγάμων πατέρα και 3,2% των επιγάμων μητέρας. Διαχωρίζεται ο Πόντιος ανάλογα με τα πολιτισμικά στοιχεία από το 0,6% των επιγάμων πατέρα και 1,6% των επιγάμων μητέρας.[785]

Οι απαντήσεις στην 30η ερώτηση: «Ακούγεται συχνά η φράση «Πόντιος είσαι;», πώς θα την ερμήνευες;» (*Πίνακας XXIX*), είναι διαφοροποιημένες σε σχέση με την ερώτηση : «Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος;»

Το 23,9% δεν απαντά και το 4,3% δε θέλει να σχολιάσει τη φράση. Το 7,2% την ερμηνεύει ως ερώτηση καταγωγής ενώ το 5,5% περηφανεύεται για την καταγωγή του και απαντά: «Ναι είμαι Πόντιος». Το 38,6% ερμηνεύει τη φράση για να αποδώσει κοινωνική ύβρη. Το 5,8% κατακρίνει το γεγονός ότι με αυτή τη φράση αποδίδεται κοινωνική ύβρη. Το 6,2% δέχεται ότι κάποιοι με την φράση αυτή αποδίδεται κοινωνική ύβρη και το 8,4% ερμηνεύει τη φράση ως ερώτηση καταγωγής αλλά και ως κοινωνική ύβρη.

---

[784] Επιλογές από τις απαντήσεις βλ. Επίμετρο σελ. 80-88

[785] Επιλογές από τις απαντήσεις βλ. Επίμετρο σελ. 82-84 και 82-84

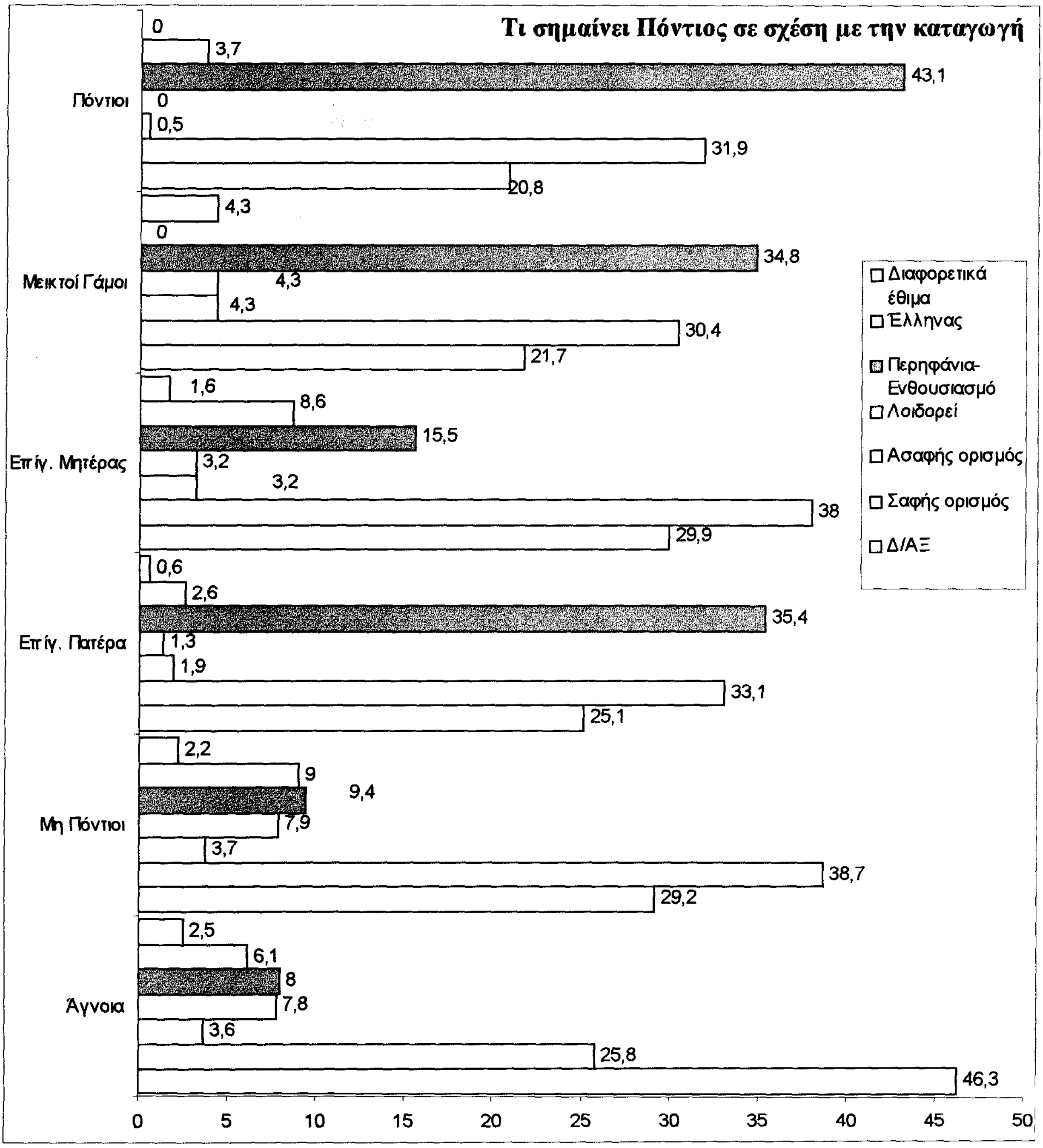

Πίνακας VIII.12 (ερωτήσεις 11η και 12η)

Απαντήσεις	Άγνοια			Μη Πόντιοι			Επίγ. Πατέρα			Επίγ. Μητέρας			Μεικτοί Γάμοι			Πόντιοι		
	%	Συχ	% Σ	%	Συχ	% Σ	%	Συχν	% Σ	%	Συχ	% Σ	%	Συχ	% Σ	%	Συχ	% Σ
Δ/ΑΞ	46	167	7,7	29	311	14	25	78	3,6	30	56	2,6	22	5	0,2	21	45	
Σαφής ορισμός	26	93	4,3	39	413	19	33	103	4,7	38	71	3,3	30	7	0,3	32	69	3[illegible]
Ασαφής ορισμ	3,6	13	0,6	3,7	39	1,8	1,9	6	0,3	3,2	6	0,3	4,3	1	0,1	0,5	1	0,[illegible]
Λοιδορεί	7,8	28	1,3	7,9	84	3,9	1,3	4	0,2	3,2	6	0,3	4,3	1	0,1	0	0	
Περηφ.-Ενθου	8	29	1,3	9,4	100	4,6	35	110	5,1	16	29	1,3	35	8	0,4	43	93	4[illegible]
Έλληνας	6,1	22	1	9	96	4,4	2,6	8	0,4	8,6	16	0,7	0	0	0	3,7	8	0[illegible]
Διαφορ έθιμα	2,5	9	0,4	2,2	23	1,1	0,6	2	0,1	1,6	3	0,1	4,3	1	0,1	0	0	

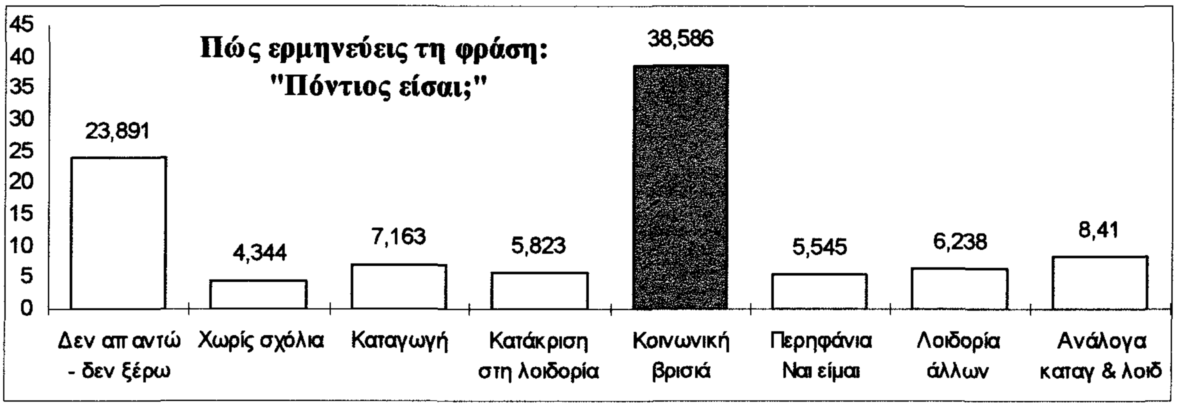

Πίνακας Νο XXIX (ερώτηση 30η α΄ ερωτημ)

Εξετάζοντας τις απαντήσεις του πίνακα XXIX, διακρίνουμε ποσοστιαία διαφοροποίηση της ερμηνείας της φράσης ανάλογα με την καταγωγή των ερωτηθέντων (*Πίνακας VIII.30*). Το 51,2% των μη Ποντίων ερμηνεύει τη φράση ως κοινωνική ύβρη. Το 5,5% δίνει διπλή ερμηνεία κοινωνική ύβρη αλλά και ως ερώτηση καταγωγής. Το 1,2% μιλά με καλά λόγια για τους Πόντιους. Το 6,5% λεει ότι με αυτήν την φράση «κάποιοι» λοιδορούν. Το 10,7% δηλώνει ότι είναι ερώτηση καταγωγής και κατακρίνουν όσους τη χρησιμοποιούν ως κοινωνική ύβρη, ενώ το 24,9% δεν απαντά ή αποφεύγει το σχολιασμό. Ανάλογα είναι τα ποσοστά όσων δε δήλωσαν καταγωγή, Άγνοια. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε υψηλό ποσοστό όσων δεν απάντησαν ή δε θέλησαν να σχολιάσουν την ερώτηση.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για το δείγμα ποντιακής καταγωγής είναι: Το 16,2% ερμηνεύει τη φράση ως κοινωνική ύβρη. Το 17,6% δίνει διπλή ερμηνεία κοινωνική ύβρη αλλά και ως ερώτηση καταγωγής. Το 19% μιλά με περηφάνια για την καταγωγή του. Το 6% λεει ότι με αυτήν την φράση «κάποιοι» λοιδορούν. Το 15,7% δηλώνει ότι είναι ερώτηση καταγωγής και κατακρίνουν όσους τη χρησιμοποιούν ως κοινωνική ύβρη, ενώ το 25,5% δεν απαντά ή αποφεύγει το σχολιασμό.

Πιο συναισθηματικά αντιδρά και εδώ το δείγμα που ο πατέρας είναι ποντιακής καταγωγής, επίγαμοι Πατέρα, από αυτό που η μητέρα είναι ποντιακής καταγωγής, επίγαμοι Μητέρας. Το 21,9% των επιγάμων πατέρα ερμηνεύει τη φράση ως κοινωνική ύβρη και αντίστοιχα το 28,3% των επιγάμων μητέρας. Το 13,2% των επιγάμων πατέρα δίνει διπλή ερμηνεία κοινωνική ύβρη αλλά και ως ερώτηση καταγωγής, ποσοστό που φθάνει στο 14,4% για τους επίγαμους μητέρας. Το 11,3% των επιγάμων πατέρα μιλά με περηφάνια για την καταγωγή του, ενώ κάνει το ίδιο το 7,5% των επιγάμων μητέρας. Το 5,5% των επιγάμων πατέρα λεει ότι με αυτήν την φράση «κάποιοι» λοιδορούν και το 7% των επιγάμων μητέρας δέχεται το ίδιο. Το 19,3%, των επιγάμων πατέρα, δηλώνει ότι είναι ερώτηση κατα-

γωγής και κατακρίνουν όσους τη χρησιμοποιούν ως κοινωνική ύβρη, αντίστοιχα απαντά 16% των επιγάμων μητέρας. Δεν απαντά ή αποφεύγει το σχολιασμό το 28,9% και το 26,7%.[786]

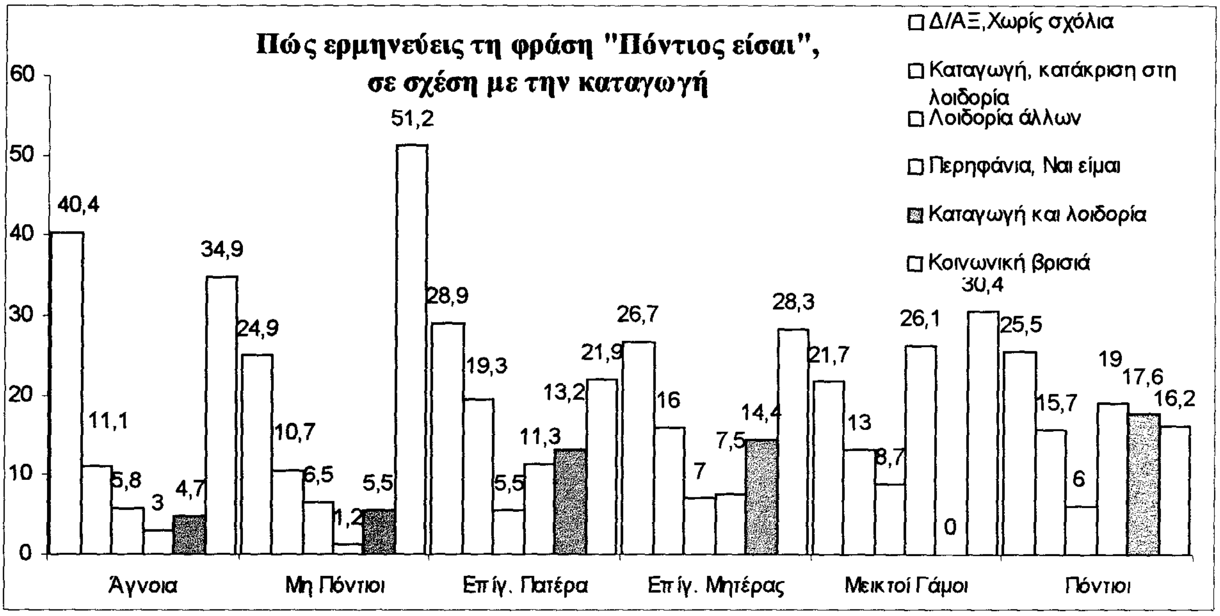

Πίνακας VIII.30

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επίγ. Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	Ποσοστό	Συχνότ	Ποσοστό	Συχνότ	Ποσοστό	Συχνότ	Ποσοστό	Συχνότ	Ποσοςτό	Συχνότ	Ποσοστό	Συχνό
Δ/ΑΞ,Χωρίς σχόλια	40,4	146	24,9	265	28,9	90	26,7	50	21,7	5	25,5	5
Καταγωγή, κατάκριση στη λοιδορία	11,1	40	10,7	114	19,3	60	16	30	13	3	15,7	3
Λοιδορία άλλων	5,8	21	6,5	69	5,5	17	7	13	8,7	2	6	1
Περηφάνια, Ναι είμαι	3	11	1,2	13	11,3	35	7,5	14	26,1	6	19	4
Καταγωγή και λοιδορία	4,7	17	5,5	59	13,2	41	14,4	27	0	0	17,6	3
Κοινωνική βρισιά	34,9	126	51,2	546	21,9	68	28,3	53	30,4	7	16,2	3

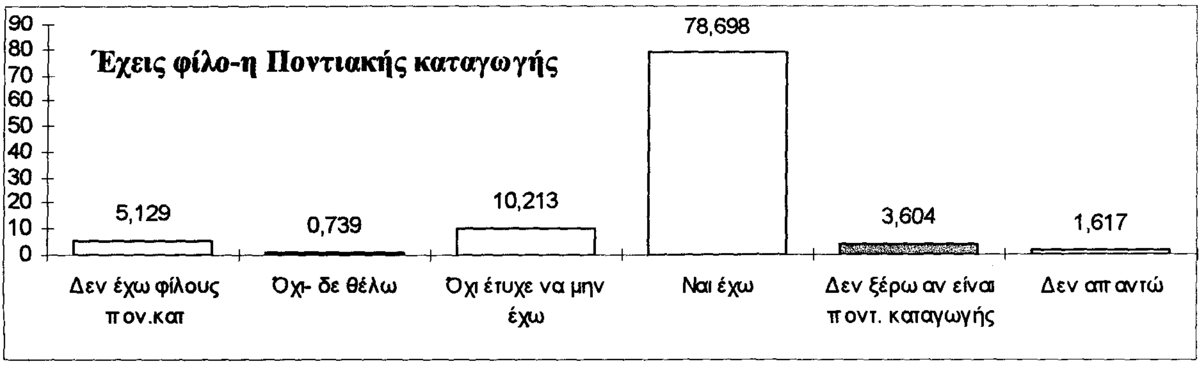

Πίνακας XXXος (ερώτηση 31η)

Πρόβλημα κοινωνικής σχέσης - φιλίας μεταξύ των μη Ποντίων και αυτών που έλκουν την καταγωγή από τον Πόντο δεν υπάρχει (*Πίνακας XXXος,*

[786] Επιλογές από τις απαντήσεις βλ. Επίμετρο σελ. 107-117 και 135-136

ερώτηση 31η : «Έχεις φίλο –η ποντιακής καταγωγής;»). Το 0,7% (16 άτομα) του δείγματος δήλωσε ότι δεν θέλει να έχει σχέσεις με Πόντιους. Το 5,1% απάντησε ότι δεν έχει φίλους ποντιακής καταγωγής και το 10,2% δεν έχει φίλους ποντιακής καταγωγής επειδή έτυχε, ενώ το 78,7% έχει σχέση με συνομηλίκους ποντιακής καταγωγής.

Η συναναστροφή αυτή αναλύεται ως εξής : Το 70,4% αυτών που δε δήλωσαν καταγωγή (άγνοια) συναναστρέφεται με συνομηλίκους ποντιακής καταγωγής, το 73,8% των μη Ποντίων, το 91,6% των επιγάμων πατέρα, το 85,6% των επιγάμων μητέρας, το 78,3 των μεικτών γάμων και το 92,1% των ποντιακής καταγωγής (*Πίνακας VIII. 31*).

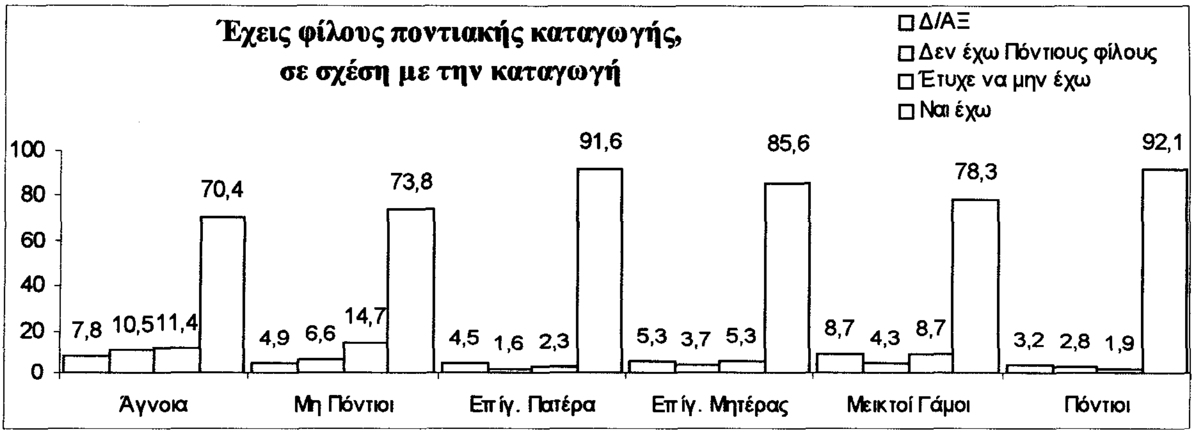

Πίνακας VIII. 31

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επίγ. Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	Ποσοστ	Συχνότ	Ποσοστ	Συχνότ	Ποσοστ	Συχνότ	Ποσοστ	Συχνότ	Ποσοςτ	Συχνότ	Ποσοστ	Συχνότ
Δ/ΑΞ	7,8	28	4,9	52	4,5	14	5,3	10	8,7	2	3,2	7
Δεν έχω Πόντ. φίλους	10,5	38	6,6	70	1,6	5	3,7	7	4,3	1	2,8	6
Έτυχε να μην έχω	11,4	41	14,7	157	2,3	7	5,3	10	8,7	2	1,9	4
Ναι έχω	70,4	254	73,8	787	91,6	285	85,6	160	78,3	18	92,1	199

Το 73,2% ισχυρίζεται ότι δεν πειράζει τους ποντιακής καταγωγής φίλους τους, ενώ το 23,9% ομολογεί ότι πειράζει τους Πόντιους φίλους του και μόνο εξ αιτίας της καταγωγής τους. (*Πίνακας XXXI, ερώτηση 32.1η : «Σε περίπτωση που έχεις φίλους –ες ποντιακής καταγωγής τον –την πειράζεις, που είναι Πόντιος-α»*). Η αντίδραση των ποντιακής καταγωγής συνομηλίκων, όπως την εισπράττουν οι θίγοντες, προσδιορίζεται: θυμώνει, 2,5%, θυμώνει και ανταποδίδει, 4%, αδιαφορεί 3,3%, γελά, 12%, συμπεριφέρεται ανάλογα θυμώνει ή γελά, 1,2%, και το 0,4% εκφράζει την περηφάνια του ως απάντηση.

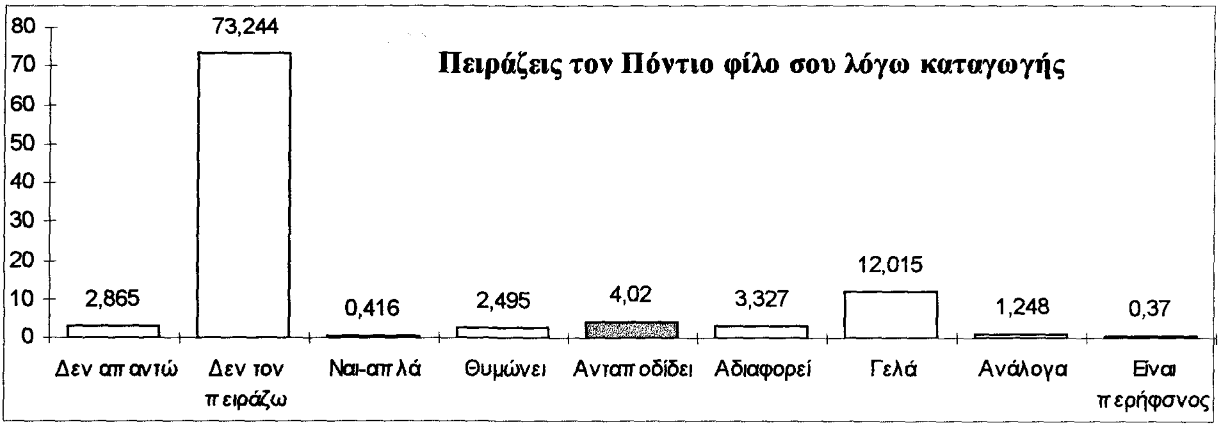

Πίνακας XXXIος (ερώτηση 32.1η)

Το ποσοστό 23,9%, που πειράζει τους ποντιακής καταγωγής, αυξάνεται σε 25,9% στην αμέσως επόμενη ερώτηση (*Πίνακας XXXII, ερώτηση 32.2 «Όταν διαφωνείς με τον Πόντιο-α φίλο-η σου –λ.χ. θέλεις να τον-την πείσεις για κάτι και δεν πείθεται – πώς τον-την αποκαλείς;»*).

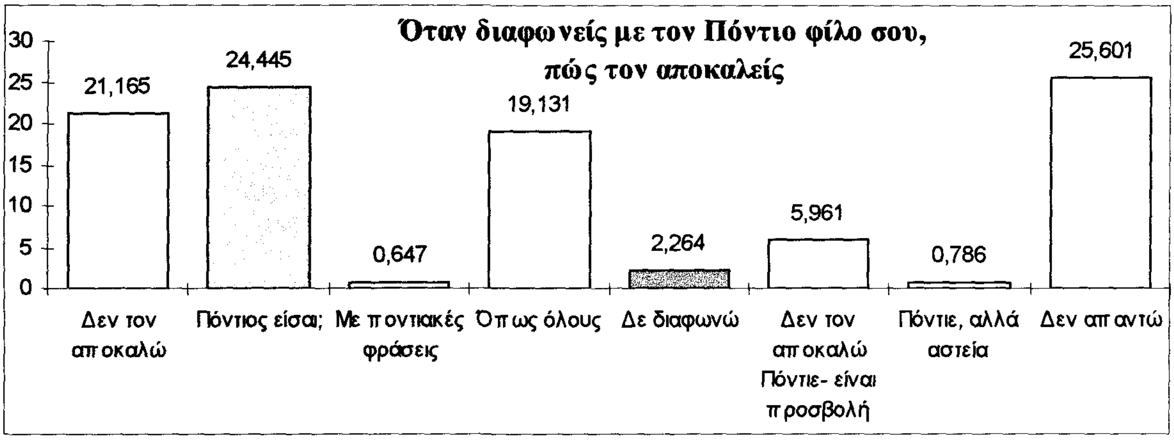

Πίνακας XXXIIος (ερώτηση 32.2)

Αυτό που προκύπτει από την ερώτηση είναι ότι και οι ποντιακής καταγωγής χρησιμοποιούν την ίδια τους την καταγωγή ως κοινωνική ύβρη ή ως σκωπτικό προσωνύμιο. (*Πίνακας VIII.32*). Φράσεις όπως «Πόντιος είσαι;», «Πόντιος είσαι και δεν καταλαβαίνεις;», «Α, ρε, Πόντιε!», «Καλά, είσαι και πολύ Πόντιος!»[787] ακούν οι ποντιακής καταγωγής από το 24,7% αυτών που δεν δήλωσαν καταγωγή (άγνοια), από το 30,2% των μη Ποντίων, από το 17% των επιγάμων πατέρα, από το 22,5% των επιγάμων μητέρας, από το 17,4 των μεικτών γάμων και από το 16,7% των ποντιακής καταγωγής.

[787] Επιλογές από τις απαντήσεις βλ. Επίμετρο σελ. 136-137

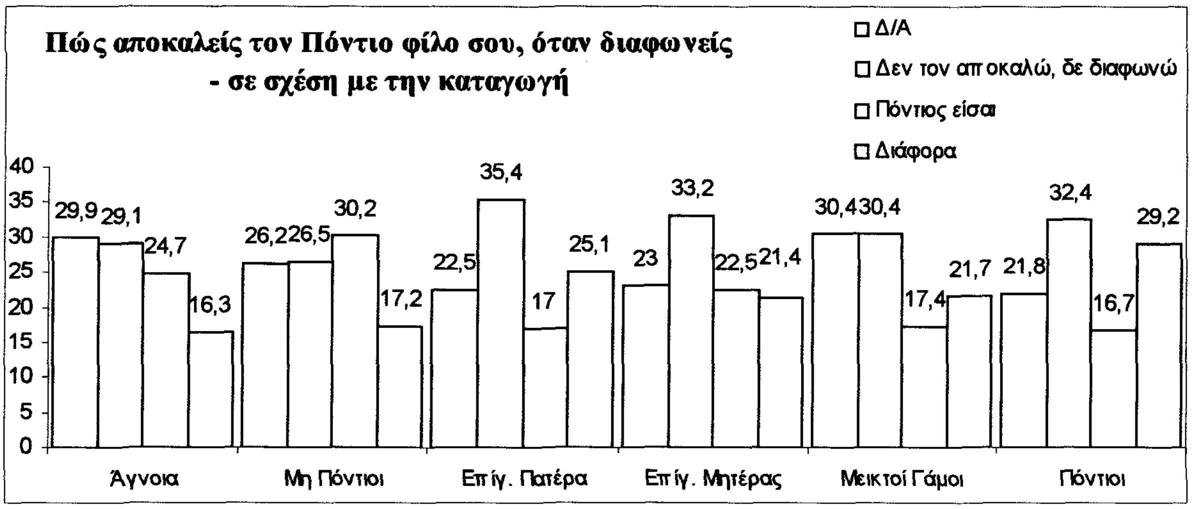

Πίνακας VIII.32

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επίγ. Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/Α	29,9	108	26,2	279	22,5	70	23	43	30,4	7	21,8	47
Δεν τον αποκαλώ, δε διαφωνώ	29,1	105	26,5	282	35,4	110	33,2	62	30,4	7	32,4	70
Πόντιος είσαι	24,7	89	30,2	322	17	53	22,5	42	17,4	4	16,7	36
Διάφορα	16,3	59	17,2	183	25,1	78	21,4	40	21,7	5	29,2	63

Λοιδορίες για τους Πόντιους με «Ποντιακά Ανέκδοτα» λεει το 77,1% του δείγματος. (Πίνακας XXIII, ερώτηση 26η: «Λες ποντιακά ανέκδοτα»). Το 22% ισχυρίζεται ότι δε λεει ανέκδοτα και το 0,9% δεν απάντησε στην ερώτηση. Στην ερώτηση «τι είναι αυτό που σε ευχαριστεί να τα λες» απάντησε το 69,7% , από το οποίο το 39,7% τα λεει γιατί είναι αστεία. Το 10,6% λεει ποντιακά ανέκδοτα, γιατί πιστεύει ότι οι Πόντιοι από τη φύση τους κάνουν ανοησίες. Το 2,1% αρέσκεται να κοροϊδεύει τους Πόντιους. Το 6,3% βρίσκει τα ανέκδοτα ευχάριστα έξυπνα και εύθυμα. Το 4,4% λεει τα ανέκδοτα ώστε να είναι αρεστός στους άλλους που τους κάνει έτσι να γελούν. Το 1,2% θεωρεί ότι με αυτόν τον τρόπο περνά ευχάριστα η ώρα. Το 4,8% θεωρεί ότι δε βλάπτει η ανεκδοτολογία, ενώ το 0,6% εκφράζεται με πίκρα και αγανάκτηση για την ανεκδοτολογία.

Η ανεκδοτολογία διαφοροποιείται ανάλογα με την καταγωγή (*Πίνακας VIII.26*). Έτσι το 35,2% του δείγματος ποντιακής καταγωγής (Πόντιοι) αρνείται την ανεκδοτολογία, το 7,4% λεει ανέκδοτα το 29,6% τα βρίσκει αστεία και το 27,3% διατηρεί επιφυλάξεις. Σε αντίθεση το 18,6% των μη Ποντίων δεν λεει ανέκδοτα το 6,5% λεει χωρίς να αιτιολογεί. Το 60,6% βρίσκει αστείο να ανεκδοτολογεί και το 13,9% διατηρεί επιφυλάξεις. Αντίστοιχα το 22,2% του δείγματος, που δε δήλωσε καταγωγή (Άγνοια), αρνείται να πει ανέκδοτα για τους Πόντιους. Το 8,9% λεει. Το 53,7% τα βρίσκει αστεία και το 13,3% διατηρεί επιφυλάξεις.

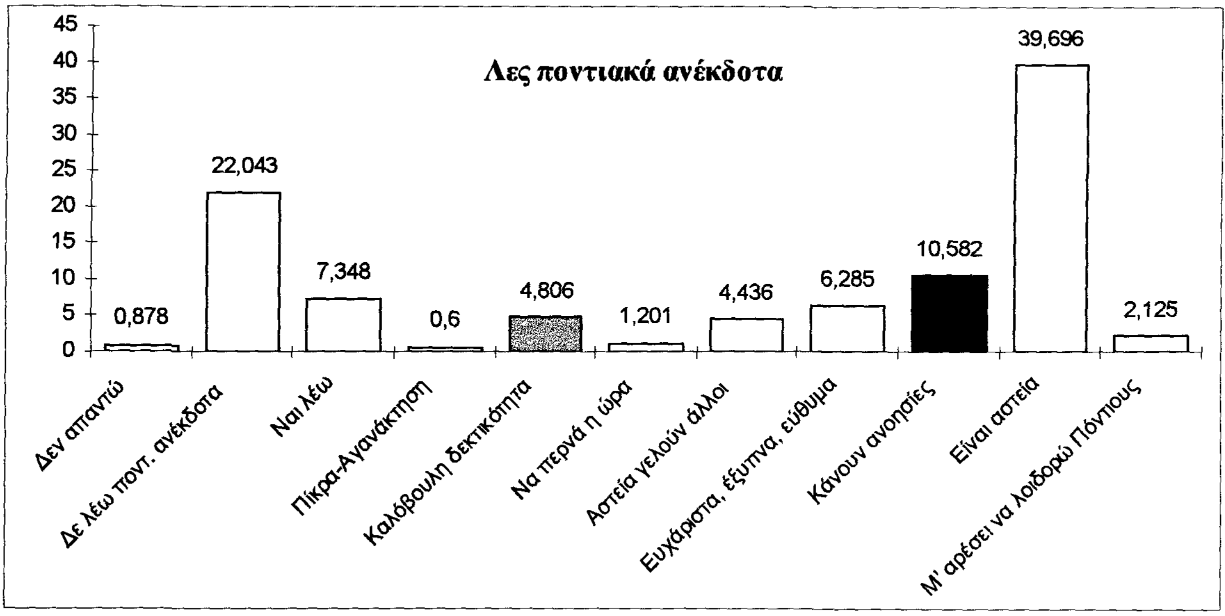

Πίνακας XXIII (ερώτηση 26η)

Το 27,7% των επίγαμων πατέρα δεν λεει ανέκδοτα. Το 8,4% λεει και δεν δικαιολογεί γιατί το κάνει. Το 41,5% βρίσκει αστεία και διασκεδάζει με αυτά και το 21,2% διατηρεί επιφυλάξεις. Για τους επίγαμους μητέρας τα ποσοστά είναι αντίστοιχα: 21,4%, 7%, 50,8% και 20,3%.[788]

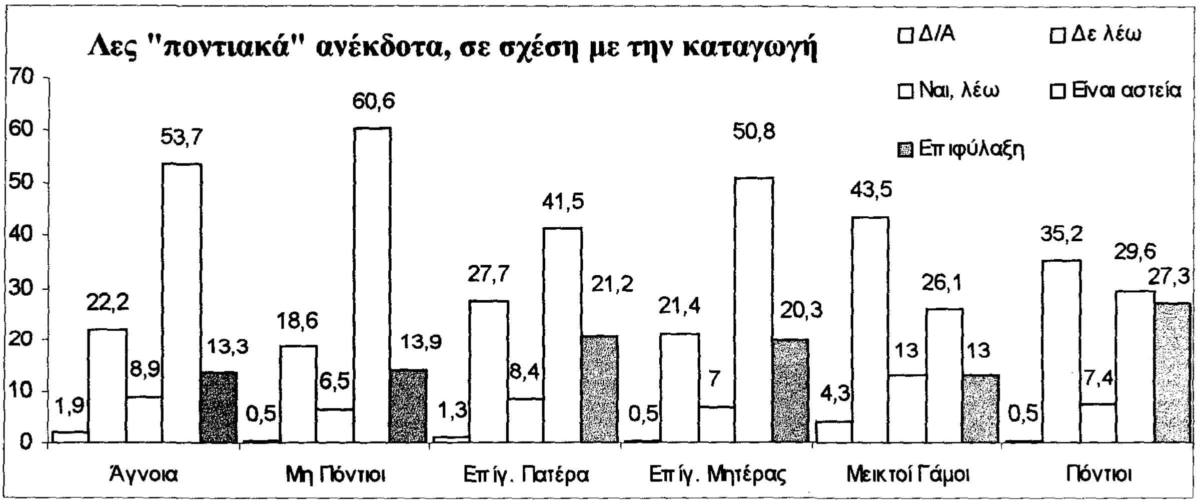

Πίνακας VIII.26

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επ. Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/Α	1,9	7	0,5	5	1,3	4	0,5	1	4,3	1	0,5	1
Δε λέω	22,2	80	18,6	198	27,7	86	21,4	40	43,5	10	35,2	76
Ναι, λέω	8,9	32	6,5	69	8,4	26	7	13	13	3	7,4	16
Είναι αστεία	53,7	194	60,6	646	41,5	129	50,8	95	26,1	6	29,6	64
Επιφύλαξη	13,3	48	13,9	148	21,2	66	20,3	38	13	3	27,3	59

788 Επιλογές απαντήσεων στο Επίμετρο σελ. 95-100 και 125 και 117-119

Πιο ενδοτικό είναι το δείγμα στο άκουσμα των ανεκδότων αφού το 81,4% διασκεδάζει στο άκουσμα των ποντιακών ανεκδότων. (*Πίνακας XXIV, ερώτηση 27η: «Όταν ακούς ποντιακά ανέκδοτα ...»*). Το 9,2% ανέχεται να τα ακούει, το 4,2% ενοχλείται αλλά δεν αντιδρά, το 3,5% ενοχλείται και αντιδρά, το 0,4% διασκεδάζει ή αντιδρά ανάλογα με το ανέκδοτο, όπως και το 0,3%.

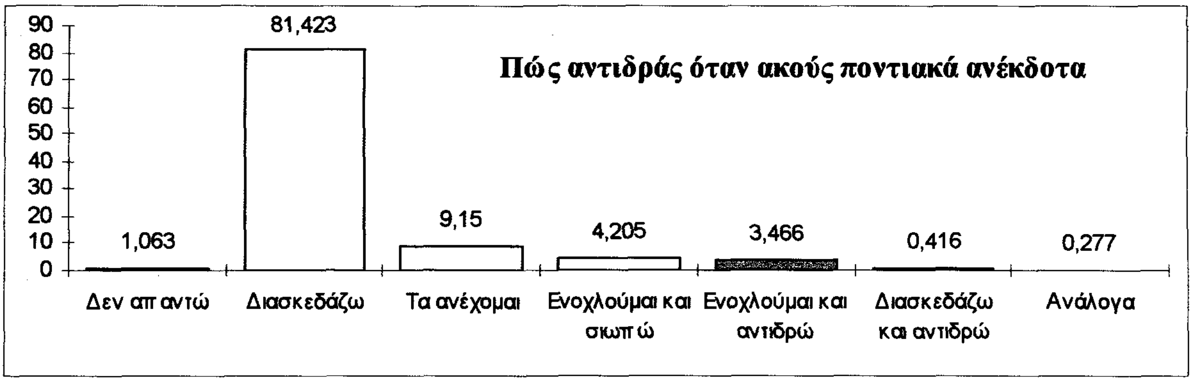

Πίνακας XXIV

Η ενδοτικότητα στο άκουσμα των «ποντιακών ανεκδότων» ποικίλει ανάλογα με την καταγωγή έτσι το 88,7% των μη Ποντίων διασκεδάζει όταν ακούει ποντιακά ανέκδοτα, το 7,6% τα ανέχεται και το 3% ενοχλείται από την ανεκδοτολογία. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους ποντιακής καταγωγής είναι: το 61,6% διασκεδάζει, το 14,8% τα ανέχεται και το 22,7% ενοχλείται. Διαφοροποιημένα είναι τα ποσοστά μεταξύ επιγάμων πατέρα και επιγάμων μητέρας. Το 70,7% των πρώτων διασκεδάζει ακούγοντας τα, ενώ 75,9% των δευτέρων κάνει το ίδιο. Ανέχεται να τα ακούει το 13,2% και το 12,3%, ενώ ενοχλείται το 14,5% και το 11,8% αντίστοιχα. Οι μη δηλώσαντες καταγωγή (άγνοια) συμπεριφέρονται ως εξής: το 86,4% διασκεδάζει , τα ανέχεται το 8,6% και ενοχλείται το 3%. (Πίνακας VIII.27).

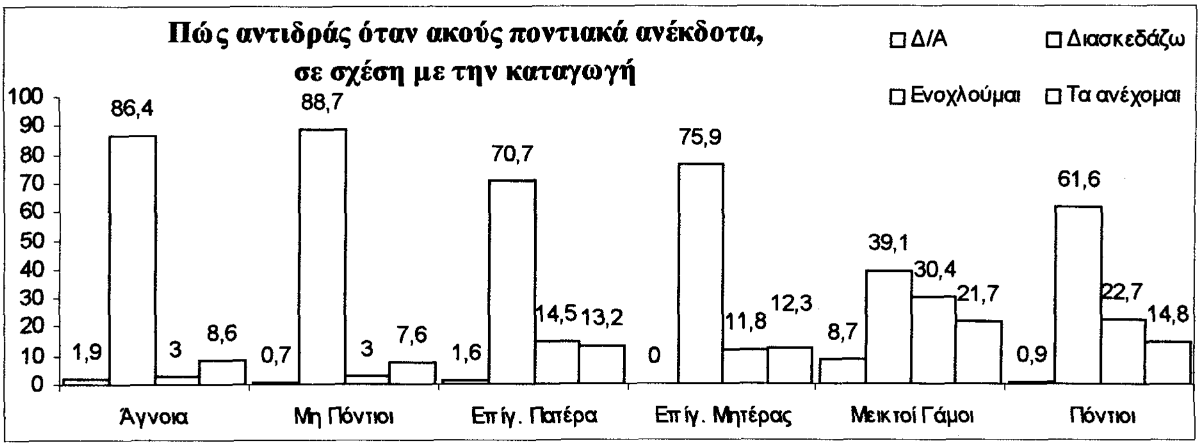

Πίνακας VIII.27

Απαντήσεις	Άγνοια %	Άγνοια Συχν	Μη Πόντιοι %	Μη Πόντιοι Συχν	Επίγ. Πατέρα %	Επίγ. Πατέρα Συχν	Επίγ. Μητέρας %	Επίγ. Μητέρας Συχν	Μεικτοί Γάμοι %	Μεικτοί Γάμοι Συχν	Πόντιοι %	Πόντιοι Συχν
Δ/Α	1,9	7	0,7	7	1,6	5	0	0	8,7	2	0,9	2
Διασκεδάζω	86,4	312	88,7	946	70,7	220	75,9	142	39,1	9	61,6	133
Ενοχλούμαι	3	11	3	32	14,5	45	11,8	22	30,4	7	22,7	49
Τα ανέχομαι	8,6	31	7,6	81	13,2	41	12,3	23	21,7	5	14,8	32

Το 68,7% του δείγματος δεν έτυχε να αντιληφθεί κάποιον να αντιδρά στην ανεκδοτολογία για τον ποντιακό ελληνισμό. (*Πίνακας XXVI, ερώτηση 28η: «Έτυχες σε κάποια παρέα, όπου λέγονταν ποντιακά ανέκδοτα, να αντιδράσει κάποιος;»*). Το 30,1% αντιμετώπισε αντίδραση στην ανεκδοτολογία, από το οποίο το 9% αδιαφόρησε και παράβλεψε την αντίδραση, ενώ το 20,3% προβληματίστηκε ή ντράπηκε, που έλεγε ανέκδοτα για τους Πόντιους, όταν άκουσε κάποιον να εκφράζει τη δυσαρέσκειά του στην ανεκδοτολογία με ήρωες Ποντίους.

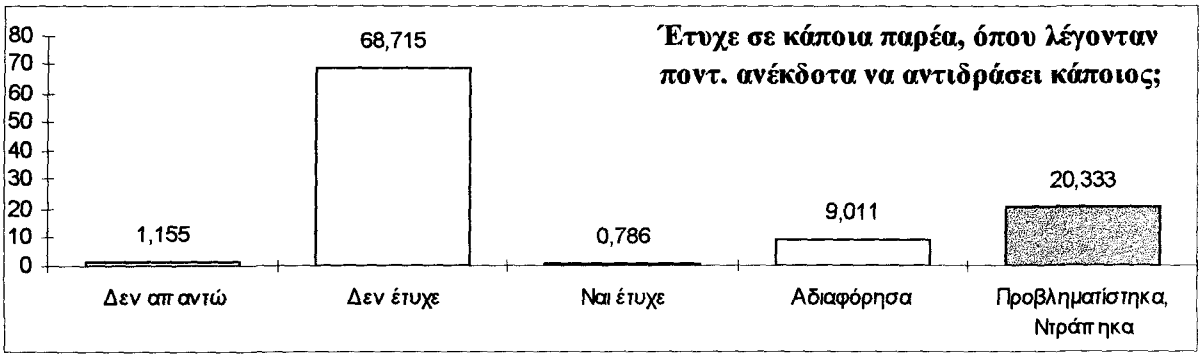

Πίνακας XXVI (ερώτηση 28η)

Το συναίσθημα της ντροπής ή του προβληματισμού, που προκαλεί το κοινωνικό περιβάλλον, ο παιδευτικός του ρόλος στην διατήρηση αξιών και την απάλειψη αρνητικού στερεοτύπου, για την συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, των Ποντίων, εγγίζει το δείγμα, ανεξάρτητα της καταγωγής του, αρκεί ο κοινωνικός ρόλος να υφίσταται. Η μεγάλη πλειονότητα του δείγματος ντράπηκε ή προβληματίστηκε όταν το κοινωνικό περιβάλλον αντέδρασε στην απαξίωση της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας. Η αντίδραση επηρέασε το 67,5% του δείγματος, που έγινε δέκτης αυτής της αντίδρασης. Το 29,9% αδιαφόρησε και το 2,6% δεν απάντησε πως αισθάνθηκε. Κατά καταγωγή το 61,7% των μη δηλωσάντων καταγωγή (άγνοια), το 61,9% των μη Ποντίων, το 75,8% των επιγάμων πατέρα, το 72,6% των επιγάμων μητέρας και το 74,1% των ποντιακής καταγωγής, των όσων έγιναν δέκτες της αντίδρασης από το κοινωνικό περιβάλλον άλλαξε στάση. (*Πίνακας VIII. 28*) Ο πίνακας δίνει διαφορετικά ποσοστά στη στήλη «δεν έτυχε» (να αντιδράσει κάποιος) Η διαφοροποίηση στα ποσοστά μεταξύ

του δείγματος που έλκουν την καταγωγή από Ποντίους και αυτών που κατάγονται από τις άλλες κοινωνικές ομάδες, πιθανόν, να οφείλεται στο γεγονός ότι οι ποντιακής καταγωγής βρίσκονται πιο κοντά σε ομοιογενές κοινωνικό περιβάλλον που αντιδρά, ενώ οι άλλοι όχι. Αλλά και στο γεγονός της ευαισθητοποιημένης δεκτικότητάς του δείγματος ποντιακής καταγωγής σε αντιδράσεις του είδους.

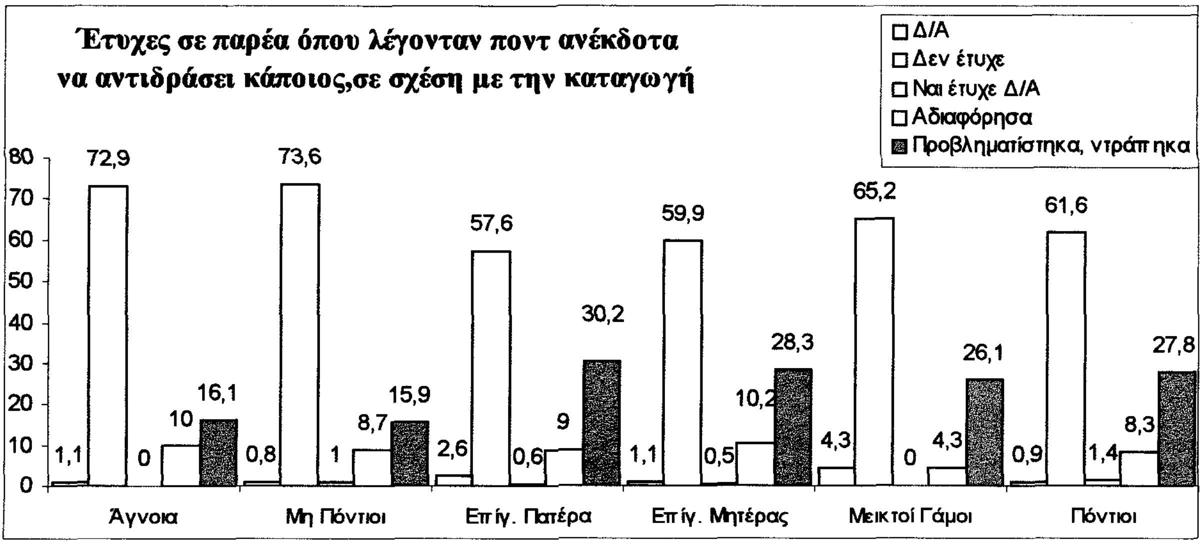

Πίνακας VIII. 28

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/Α	1,1	4	0,8	8	2,6	8	1,1	2	4,3	1	0,9	2
Δεν έτυχε	72,9	263	73,6	785	57,6	179	59,9	112	65,2	15	61,6	133
Ναι έτυχε Δ/Α	0	0	1	11	0,6	2	0,5	1	0	0	1,4	3
Αδιαφόρησα	10	36	8,7	93	9	28	10,2	19	4,3	1	8,3	18
Προβληματίστηκα, ντράπηκα	16,1	58	15,9	169	30,2	94	28,3	53	26,1	6	27,8	60

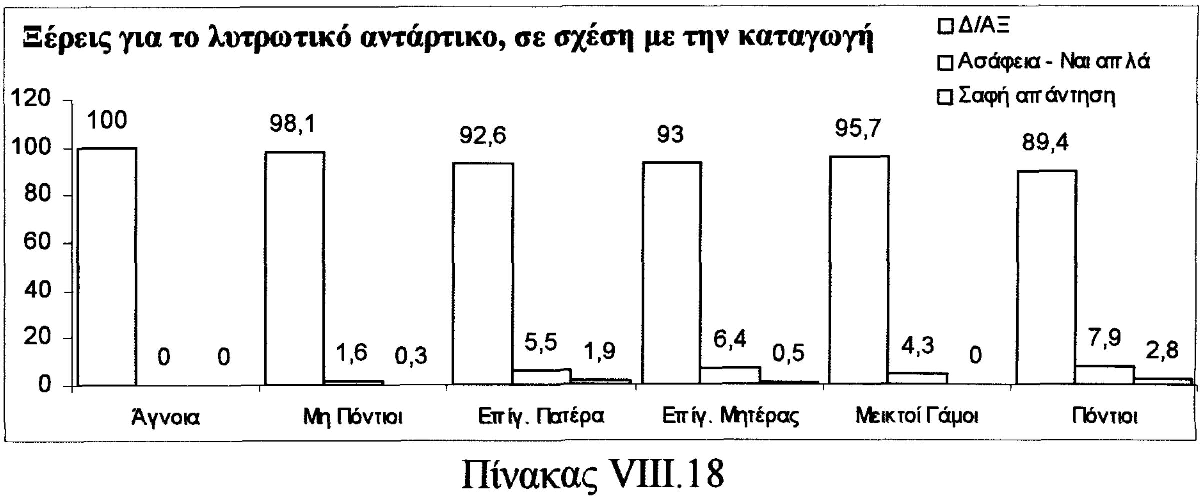

Πίνακας VIII.18

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/ΑΞ	100	361	98,1	1046	92,6	288	93	174	95,7	22	89,4	193
Ασάφεια - Ναι απλά	0	0	1,6	17	5,5	17	6,4	12	4,3	1	7,9	17
Σαφή απάντηση	0	0	0,3	3	1,9	6	0,5	1	0	0	2,8	6

Οι γνώσεις του δείγματος για τα βασικά σημεία της ιστορικής διαδρομής του ποντιακού ελληνισμού, όπως είδαμε παραπάνω, είναι ελάχιστες και βέβαια είναι πιο ελλιπείς σε σχέση με την καταγωγή (*Πίνακες: VIII.18 – VIII.19 – VIII.20*). Οι μη Πόντιοι αγνοούν σε μεγαλύτερο ποσοστό τα ιστορικά στοιχεία της περιόδου αυτής σε σχέση με τους ποντιακής καταγωγής.

Πίνακας VIII.19

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επίγ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/ΑΞ	92,5	334	82,4	878	62,7	195	67,4	126	52,2	12	58,3	126
Σαφή απάντηση	3,9	14	6,9	74	17,7	55	11,8	22	13	3	17,6	38
Ασάφεια - Ναι απλά	3,6	13	10,7	114	19,6	61	20,9	39	34,8	8	24,1	52

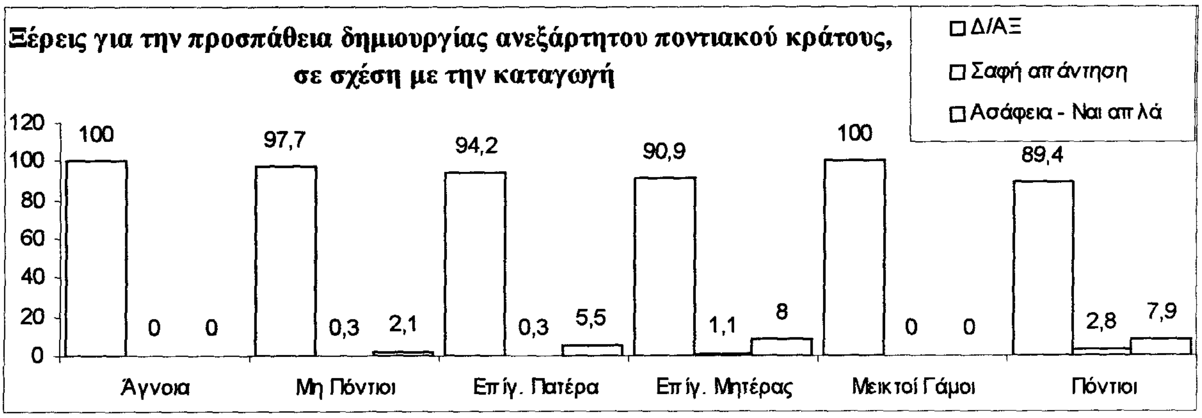

Πίνακας VIII.20

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/ΑΞ	100	361	97,7	1041	94,2	293	90,9	170	100	23	89,4	193
Σαφή απάντηση	0	0	0,3	3	0,3	1	1,1	2	0	0	2,8	6
Ασάφεια - Ναι απλά	0	0	2,1	22	5,5	17	8	15	0	0	7,9	17

Το 8,2% είχε ερέθισμα από το σχολείο, από το οποίο όμως ποσοστό το 1,6% αναφέρεται συγκεκριμένα. Το 6,6% απαντά χωρίς να θυμάται τι άκουσε στο σχολείο (*Πίνακας XIX, ερώτηση 23η: «Σου έκανε εντύπωση κάποιο από τα αναγνώσματα στο σχολείο που αναφέρονταν στον ποντιακό ελληνισμό;»*).

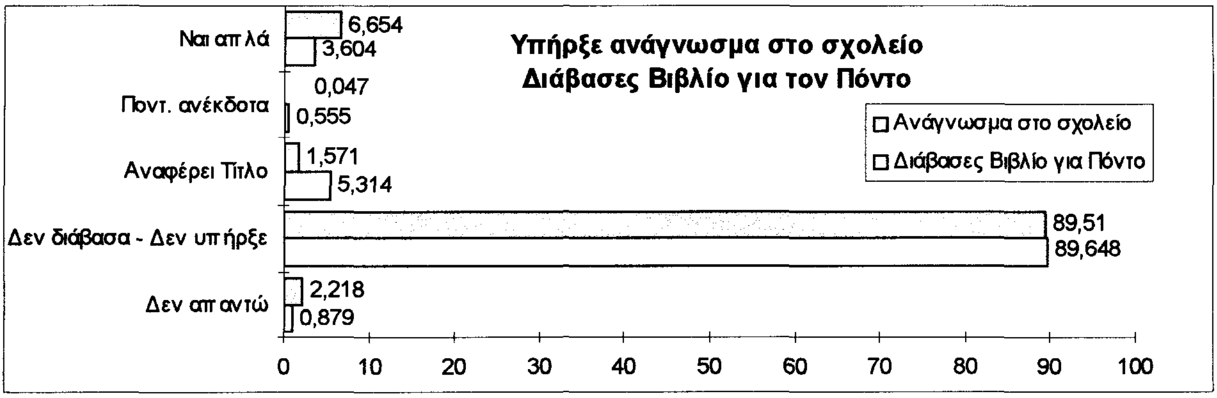

Πίνακας XIX (ερώτηση 23η)

Το ίδιο περίπου ποσοστό 8,9% διάβασε κάποιο βιβλίο που αναφέρεται στον ποντιακό ελληνισμό, από το οποίο το 5,3% αναφέρει τίτλο βιβλίου,[789] ενώ το 3,6% απλά απαντά καταφατικά.

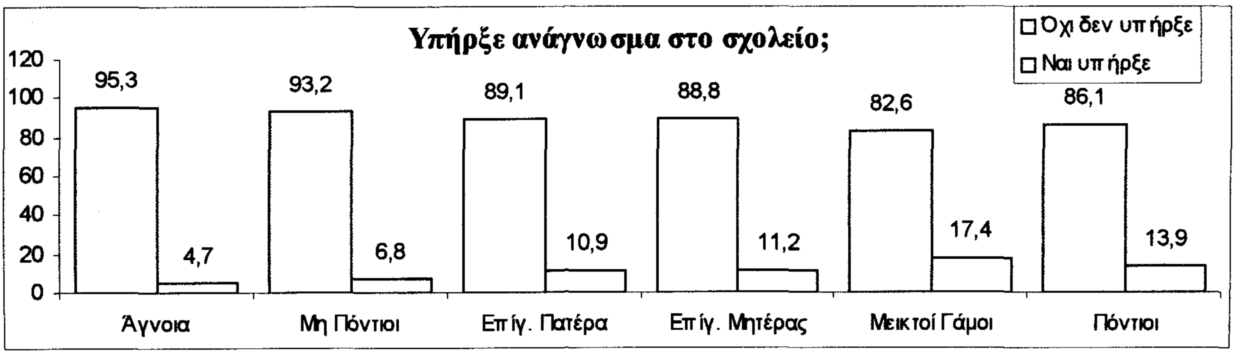

Πίνακας VIII. 23

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Όχι δεν υπήρξε	95,3	344	93,2	994	89,1	277	88,8	166	82,6	19	86,1	186
Ναι υπήρξε	4,7	17	6,8	72	10,9	34	11,2	21	17,4	4	13,9	30

789 Οι τίτλοι που αναφέρονται καταγράφονται στο επίμετρο σελ. 134

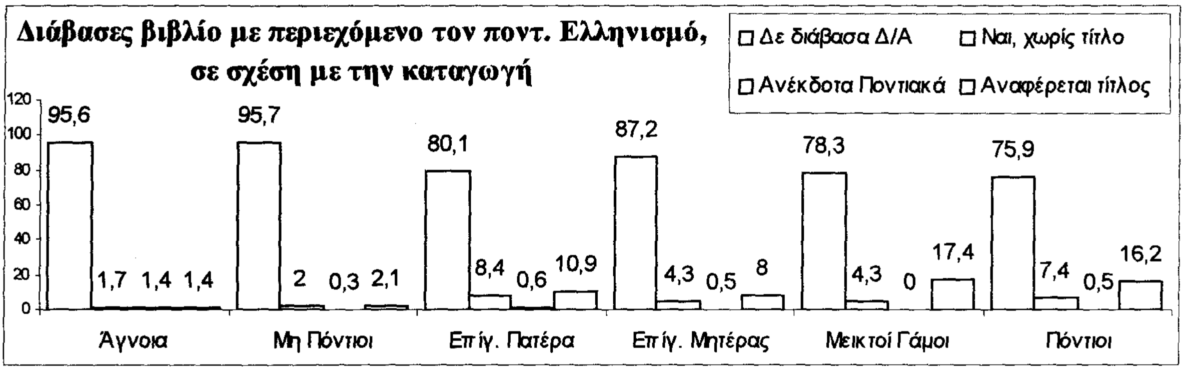

Πίνακας VIII.22

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δε διάβασα Δ/Α	95,6	345	95,7	1020	80,1	249	87,2	163	78,3	18	75,9	164
Ναι, χωρίς τίτλο	1,7	6	2	21	8,4	26	4,3	8	4,3	1	7,4	16
Ανέκδοτα Ποντιακά	1,4	5	0,3	3	0,6	2	0,5	1	0	0	0,5	1
Αναφέρεται τίτλος	1,4	5	2,1	22	10,9	34	8	15	17,4	4	16,2	35

Όπως δείχνουν οι πίνακες VIII.23 και VIII.22 οι ποντιακής καταγωγής είναι πιο δεκτικοί στα, εξ αντικειμένου, ίδια ερεθίσματα που είχαν στο σχολείο σχετικά με τον ποντιακό ελληνισμό, όπως και οι ποντιακής καταγωγής αναγνώστες βιβλίων με περιεχόμενο, που αναφέρεται στον ποντιακό ελληνισμό, είναι περισσότεροι ποσοστιαία από τους μη ποντιακής καταγωγής.

Η μεγάλη πλειονότητα, το 92,5%, των ποντιακής καταγωγής, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις στο β΄ ερωτηματολόγιου, δεν έχει πρόβλημα συντροφικότητας, φιλίας ή συναναστροφής και μόνο εξ αιτίας της ποντιακής καταγωγής τους (*Πίνακας 92^{ος}, ερώτηση 87^{η}: «Έχεις πρόβλημα συντροφικότητας, φιλίας, εξ αιτίας της ποντιακής καταγωγής σου;»*). *«Αυτά είναι «παράλογα» στην εποχή μας. Σήμερα δεν υπολογίζουν την καταγωγή, αλλά την οικονομική σου άνεση και με βάση αυτήν θα κρίνουν εάν θα σε κάνουν παρέα.»* είναι μια χαρακτηριστική απάντηση στην πιο πάνω ερώτηση. Το 1,7% αντιμετωπίζει πρόβλημα συντροφικότητας ή φιλίας εξ αιτίας της καταγωγής του και το 5,8% δεν απάντησε στην ερώτηση.

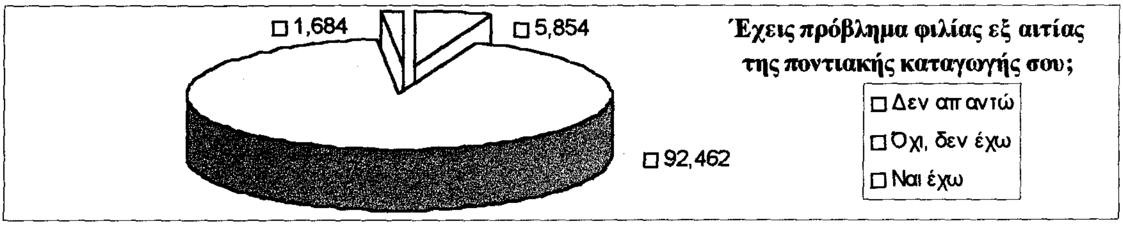

Πίνακας 92^{ος} (ερώτηση 87^{η})

Ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους δήλωσε ότι ακούει το 54,5% του δείγματος. Το 38,8% δεν έχει ακούσει, ενώ το 6,7% δεν απάντησε στην ερώτηση (*Πίνακας 99ος, ερώτηση 93η: «Έχεις ακούσει ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους;»*). Το 33,4% περιγράφει τις ειρωνικές φράσεις, οι οποίες ταυτίζουν τους Πόντιους με χαζούς, βλάκες, ανόητους, Τούρκους, Ρώσους ή με τη στερεότυπα λοιδορική φράση, όπως αναλύθηκε, «Πόντιος είσαι;». Το 2,3% εντάσσει τα ποντιακά ανέκδοτα στην κατηγορία των ειρωνικών φράσεων, ενώ το 2,2% δεν καταγράφει τις φράσεις αυτές επειδή τις θεωρεί προσβλητικές και δεν θέλει να τις θυμάται.[790]

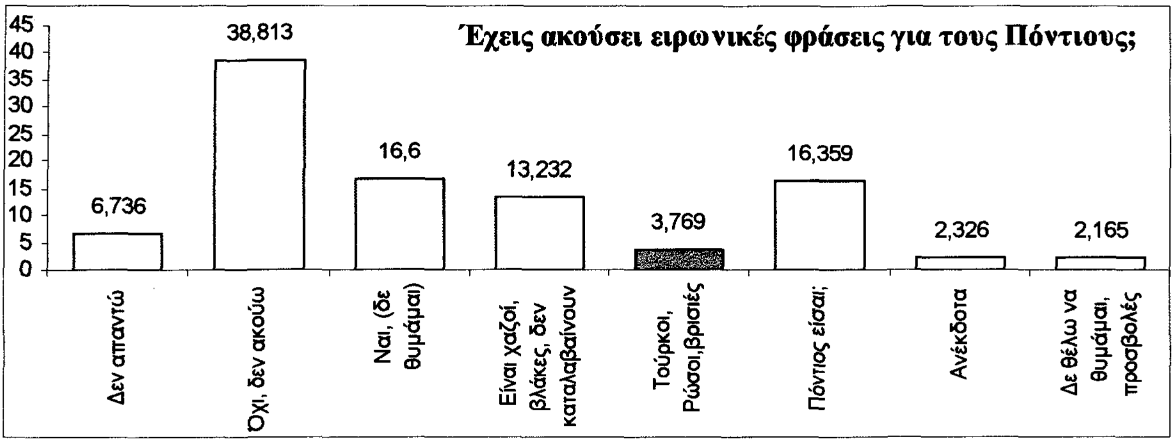

Πίνακας 99ος (ερώτηση 93η)

Το 38,8%, του *πίνακα 99ου*, *που* δεν έχει ακούσει ειρωνικές φράσεις, αιτιολογείται, εφόσον το 36,5% του δείγματος δεν το ενδιαφέρει που λέγονται αυτές οι φράσεις (20,5%), το διασκεδάζει (14,2%) ή επιφυλάσσεται (1,7%) (*Πίνακας 56ος, ερώτηση 51η: «Πώς αισθάνεσαι όταν ακούς τις φράσεις κοροϊδευτικά, «... καλά, Πόντιος είσαι;» ή Πόντιος είσαι και δεν καταλαβαίνεις» κ.α.»*). Με δεδομένο ότι το 2,3% δεν απάντησε στην ερώτηση, το 30,8% ακούγοντας τις φράσεις αυτές εξοργίζεται και αντιπαρατίθεται. Το 12,4% εξοργίζεται αλλά σιωπά. Το 8,5% ανέχεται τις φράσεις και το 9,4% τις προσπερνά κάνοντας πως δεν τις ακούει.

Στην ίδια ερώτηση ζητήθηκε να αιτιολογήσουν τα συναισθήματά τους (*Πίνακας 57ος*). Απάντησε το 50,4%. Το 2,6% δέχεται ότι διασκεδάζει με όλα αυτά, το 1,8% ότι είναι κοινότυπη φράση, το 4,6% δεν το ενδιαφέρει γιατί δεν είναι προσβολή. Το 2,3% δεν αντιδρά για να μη μαλώσει, το 1,6% δεν δίνει σημασία στα «λόγια του κόσμου», στο 0,4% πέρασε η εντύπωση ότι οι Πόντιοι είναι οι εμπνευστές τις όλης κατάστασης. Στο 2,7% δεν αρέσει η συμπεριφορά.

[790] Επιλογές για το τι ακούει το δείγμα στο Επίμετρο σελ.56

Πίνακας 56ος (ερώτηση 51η)

Το 2,3% έχει την εντύπωση ότι η λοιδορία για τους Πόντιους προέρχεται από ανθρώπους που αγνοούν την ιστορία του Πόντου. Το 2,6% πιστεύει ότι η συμπεριφορά αυτή έχει ως αιτία τη ζήλια, το 3,4% περνά στο άλλο άκρο και πιστεύει ότι η εθνοτοπική ομάδα των Πόντίων είναι η καλύτερη, η εξυπνότερη. Το 5,2% απαξιεί να ασχοληθεί με τους ανθρώπους που απευθύνουν λοιδορίες για τον ποντιακό Ελληνισμό και τους θεωρεί ανόητους. Το 1,1% αρνείται τη διαφοροποίηση εφόσον όλοι είμαστε Έλληνες.

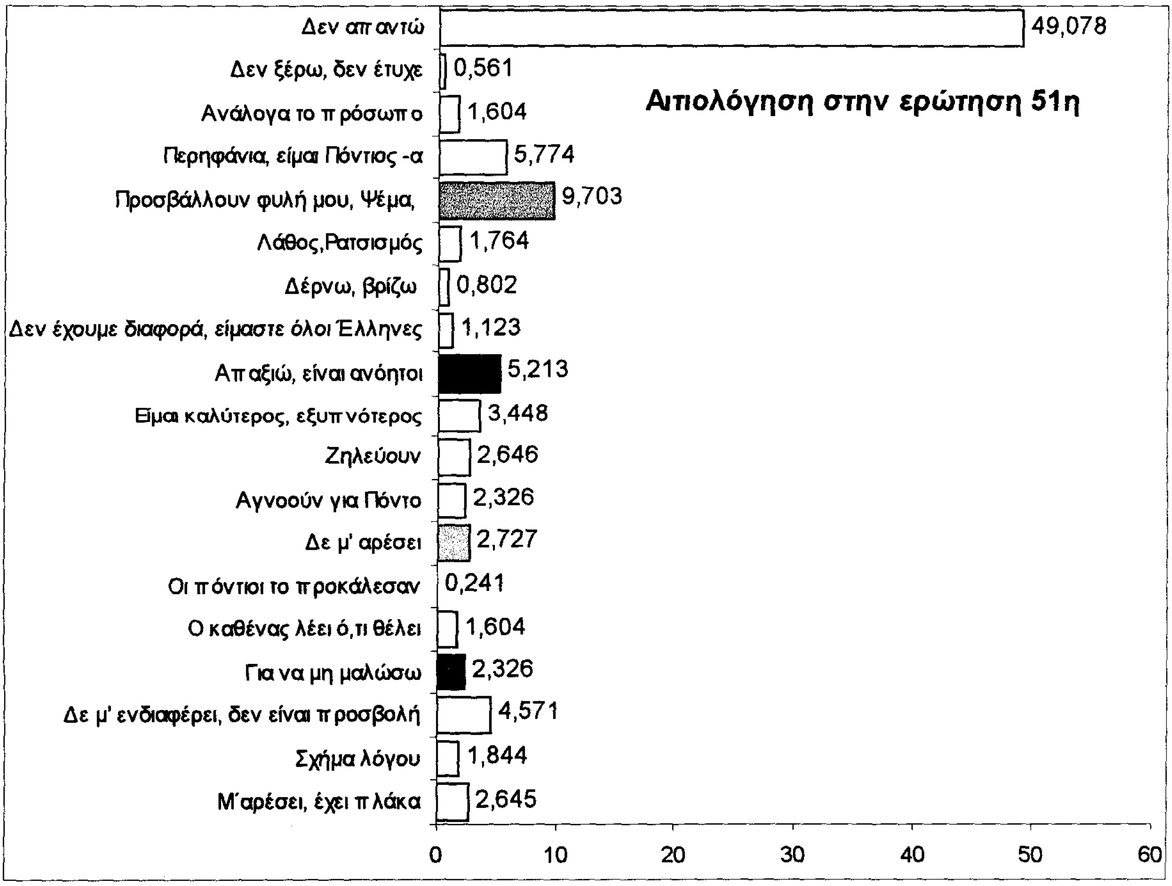

Πίνακας 57ος (ερώτηση 51η)

Το 0,8% προκειμένου να αντιμετωπίσει τις λοιδορίες περνά σε ακρότητες, βρίζει δέρνει. Το 1,7% θεωρεί ότι οι φράσεις αυτές είναι λάθος και τις

αποδίδει σε ρατσισμό. Το 9,7% πιστεύει ότι είναι ψέματα και προσβάλλουν την ποντιακή φυλή του. Το 5,8% αντιπαρέρχεται όλες αυτές τις βωμολοχίες και δεν αγγίζουν την περηφάνια του που εκπηγάζει από το γεγονός ότι είναι Πόντιος -α.. Το 1,6% αντιδρά ανάλογα από ποιο πρόσωπο προέρχεται το ερέθισμα, δεν είναι το περιεχόμενο του λόγου που το ενοχλεί ή όχι αλλά το πρόσωπο.[791]

Το 9,2% παραδέχεται ότι ενδίδει και λεει τις ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους, το 1,1% για να πειράξει κάποιον, το 1,6% από συνήθεια και το 4,3% διασκεδάζει λέγοντάς τες, του αρέσουν. (*Πίνακας 100ος, ερώτηση 94η: «Λες και εσύ αυτές τις ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους»*). Το 17,3% δεν απάντησε στην ερώτηση, ενώ το 24,4% δεν τις λεει ή δεν τις ξέρει ή δεν τις άκουσε. Το 8,3% δεν τις λεει διότι αισθάνεται ότι τέτοιες φράσεις το ταπεινώνουν και ως εκ τούτου εκνευρίζεται, το 19,6% δεν του αρέσουν και δεν το εκφράζουν, το 12% πιστεύει ότι αν εκστομίσει λοιδορικές φράσεις για τους Πόντιους είναι ως να λοιδορεί τον ίδιο τον εαυτό του ή τους προγόνους του και δηλώνει την ποντιακή καταγωγή, ενώ το 9,1% θεωρεί τις φράσεις αυτές λάθος ως ανοησία και εκπηγάζουν από ζήλια για τους Πόντιους.

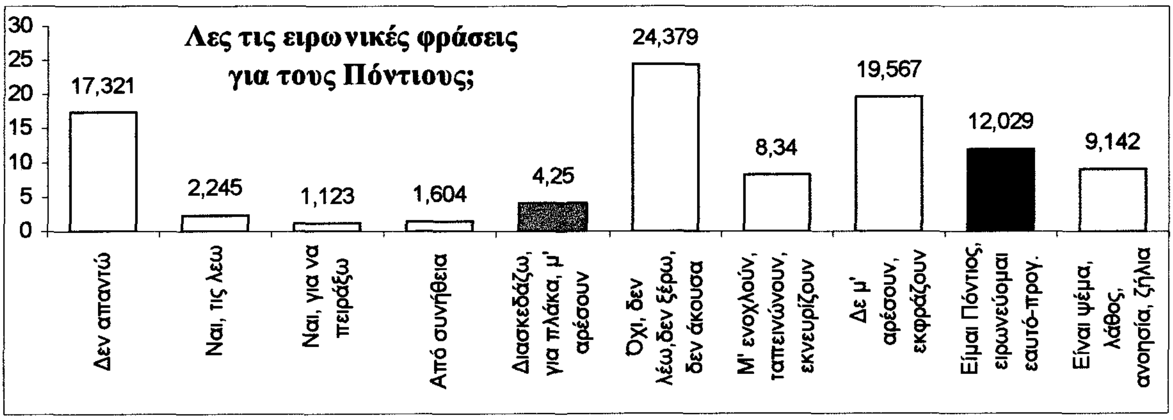

Πίνακας 100ος (ερώτηση 94η)

Ωστόσο στο παιχνίδι της ανεκδοτολογίας ενέχεται το 75,7% το οποίο δέχεται ότι λεει ανέκδοτα, γιατί: Το 26,9% του αρέσουν, το 40,7% το διασκεδάζουν, το 4,7% του αρέσουν επειδή διασκεδάζουν, το 1,1% τα λεει από συνήθεια, το 0,7% πιστεύει ότι με αυτά αναδεικνύονται οι Πόντιοι και το 0,6% κάνει επιλογή ανεκδότων. Αντίθετα το 20% δε λεει γιατί: το 5,9% το ενοχλούν, το 4,1% το εξοργίζουν, το 6,3% δεν το διασκεδάζουν, το 0,8% δεν το ενδιαφέρει, ενώ το 1,1% δε λεει ποντιακά ανέκδοτα επειδή δεν τα καταφέρνει στην αφήγηση. Το 4,5% δεν απάντησε (*Πίνακας 89ος, ερώτηση 84η: «Λες ποντιακά ανέκδοτα»*).

791 Επιλογές για το πώς αντιδρά και πως αισθάνεται το δείγμα στο Επίμετρο σελ. 37-41

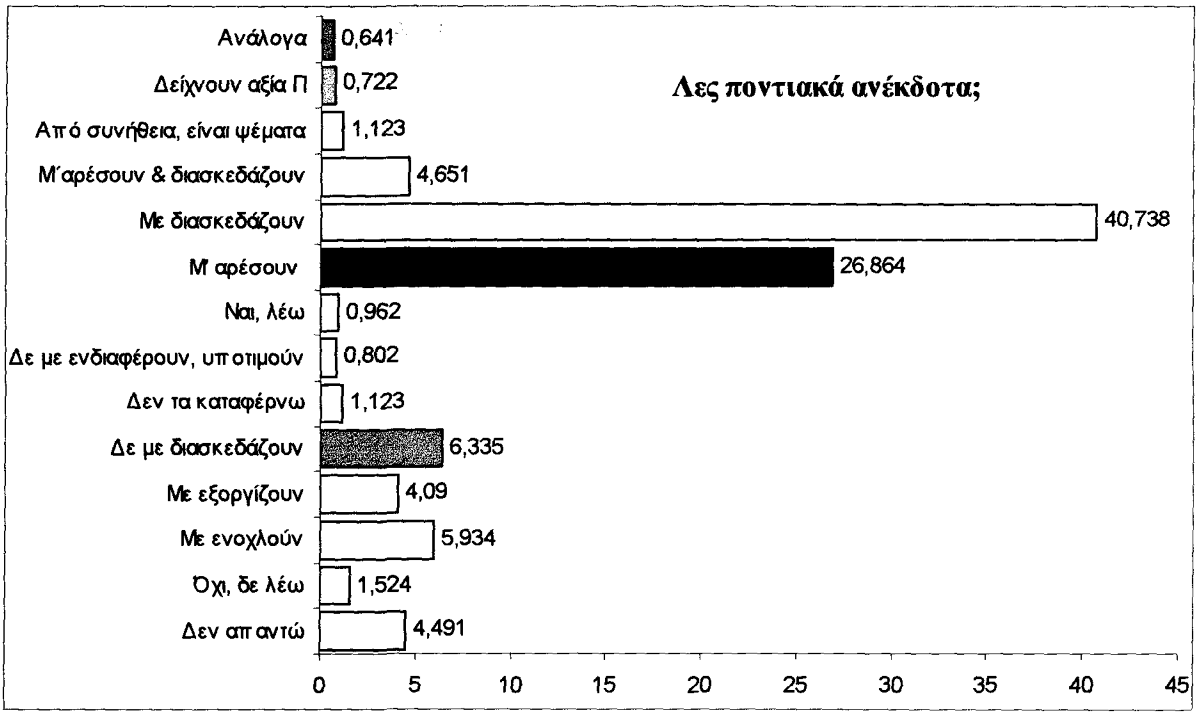

Πίνακας 89^{ος} (ερώτηση 84^{η})

Όπως καταφαίνεται από τις απαντήσεις στην ερώτηση 94^{η} (*πίνακας 100^{ος}*), το 9,2% εμπλέκεται και λοιδορεί απ' ευθείας τους Πόντιους, με φράσεις που τους θίγουν άμεσα. Στο παγίδα της ανεκδοτολογίας εμπλέκεται το 73,2% και λοιδορεί έμμεσα την ίδια την καταγωγή του ενδίδοντας στο ελάσσον αίτημα της ενδοτικότητας.

Αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης πίεσης είναι να έχει επηρεαστεί μέρος του δείγματος και να ενδώσει στο μείζον αίτημα, της απάρνησης της ταυτότητας του. Έτσι από τις απαντήσεις στην 80^{η} ερώτηση (*πίνακας 84^{ος}*)[792] το 1,1% απαρνείται την ταυτότητα του γιατί δεν του αρέσει, άλλο ένα ποσοστό 1,1% την απαρνείται γιατί το ειρωνεύονται, ενώ το 1% απαντά ότι δεν είναι ντροπή ή δεν είμαι κατώτερος επειδή είναι Πόντιος.
Το ίδιο φαινόμενο επαναλαμβάνεται στις απαντήσεις της 86^{ης} ερώτησης (*Πίνακας 91^{ος}*),[793] όπου το 1,8% του δείγματος δε φανερώνει τη ποντιακή καταγωγή του γιατί ντρέπεται ή δε θέλει ή δεν του αρέσει. Το 15,5% αντιδρά αρνητικά και φανερώνεται με την πρόφαση ότι δεν είναι ντροπή ή δεν έχει πρόβλημα να φανερωθεί. Αντίστοιχα στις απαντήσεις της 99^{ης} ερώτησης (Πίνακας 106^{ος}) το 7% του δείγματος δεν θέλει να είναι γνωστή η ποντιακή ταυτότητα του στο κοινωνικό περίγυρο για τους ίδιους λόγους. Και το 5% πιστεύει ότι αποποιείται η ταυτότητα επειδή γελοιοποιείται, καταπολεμείται και ντρέπονται να τη φέρουν (*Πίνακας 116^{ος}, ερώτηση 106^{η}*).

[792] Σελίδα 150
[793] Σελίδα 149

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XII

Πολιτισμική αλληλεπίδραση

Η επαφή των κοινωνικών ομάδων, των Ποντίων και των λοιπών κοινωνικών ομάδων έχει ως αποτέλεσμα την πρόσκτηση πολιτιστικών στοιχείων της μιας από τις άλλες ομάδες, εφόσον στη διαδικασία αφομοίωσης εμφανίζονται επικαλύψεις με τη διαδικασία προσπολιτισμού ή επιπολιτισμού.[794]

Έτσι το 26,8% των μη Ποντίων και το 30,2% των μη δηλωσάντων καταγωγή (άγνοια) καταθέτουν ότι αρέσκονται στο να ακούν ποντιακά τραγούδια, ενώ το 21,8% και 18%, αντίστοιχα, ανέχεται την ποντιακή μουσική, δεν το ενοχλεί. *(Πίνακας VIII. 14, ερώτηση 14η : «Έχεις ακούσει ποντιακά τραγούδια»).*

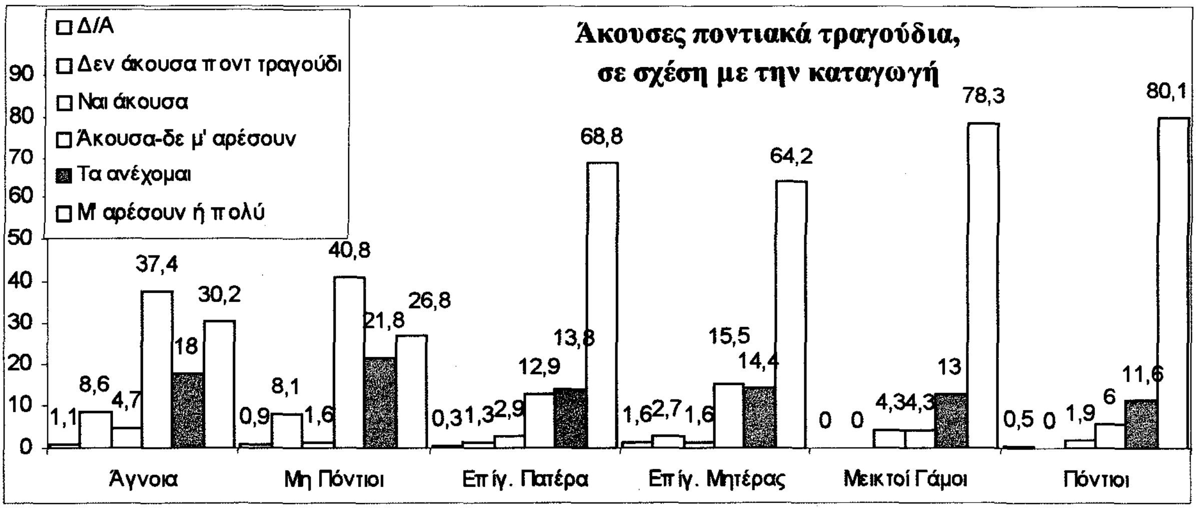

Πίνακας VIII.14

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/Α	1,1	4	0,9	10	0,3	1	1,6	3	0	0	0,5	1
Δεν άκουσα π τραγούδι	8,6	31	8,1	86	1,3	4	2,7	5	0	0	0	0
Ναι άκουσα	4,7	17	1,6	17	2,9	9	1,6	3	4,3	1	1,9	4
Άκουσα-δε μ' αρέσουν	37,4	135	40,8	435	12,9	40	15,5	29	4,3	1	6	13
Τα ανέχομαι	18	65	21,8	232	13,8	43	14,4	27	13	3	11,6	25
Μ' αρέσουν ή πολύ	30,2	109	26,8	286	68,8	214	64,2	120	78,3	18	80,1	173

[794] Δ.Γ,Τσαούσης «Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας» Εκδ. Gutenberg σελ. 232

Το 12,8% των μη Ποντίων και το 13,6% των μη δηλωσάντων καταγωγή (άγνοια) αναφέρουν ποντιακά τραγούδια με τίτλο [795] και το 6,6% και 5,8%, αντίστοιχα, δηλώνει ότι γνωρίζει κάποιο ποντιακό τραγούδι χωρίς να αναφέρει τίτλο τραγουδιού *(Πίνακας VIII. 15, ερώτηση 15η : «Ξέρεις κάποιο ποντιακό τραγούδι»).*

Πίνακας VIII.15

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δ/ΑΞ	80,3	290	80,5	858	42,1	131	52,9	99	34,8	8	24,1	52
Αναφέρει τίτλο	13,6	49	12,8	136	45,7	142	33,7	63	52,2	12	60,2	130
Λοιδορεί	0,3	1	0,2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Ναι-χωρίς τίτλο	5,8	21	6,6	70	12,2	38	13,4	25	13	3	15,7	34

Ανάλογη είναι και η συμμετοχή στη χορευτική διαδικασία ποντιακών χορών των μη Ποντίων, των οποίων το 19,7% δηλώνει ότι χόρεψε ποντιακούς χορούς και γνωρίζει την ονομασία του χορού (*Πίνακας VIII.16, ερώτηση 16η: «Έτυχε να χορέψεις ποντιακούς χορούς»).*

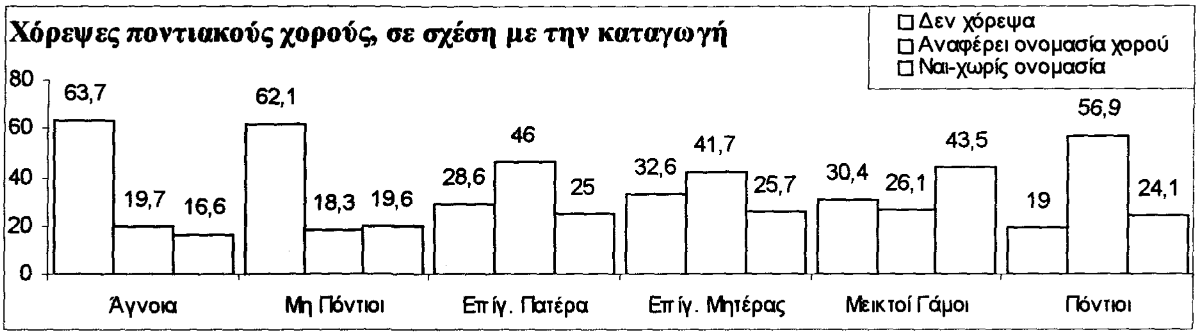

Πίνακας VIII.16

795 Τα ποντιακά τραγούδια που αναφέρθηκαν καταγράφονται στο Επίμετρο σελ.133

Απαντήσεις	Άγνοια		Μη Πόντιοι		Επ. Πατέρα		Επ Μητέρας		Μεικτοί Γάμοι		Πόντιοι	
	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν	%	Συχν
Δεν χόρεψα	63,7	230	62,1	662	28,6	89	32,6	61	30,4	7	19	41
Αναφέρει ονομασία χορού	19,7	71	18,3	195	46	143	41,7	78	26,1	6	56,9	123
Ναι-χωρίς ονομασία	16,6	60	19,6	209	25	79	25,7	48	43,5	10	24,1	52

Το 16,6% χόρεψε ποντιακούς χορούς, αλλά δεν αναφέρει την ονομασία τους, σύνολο 37,9%. Το 19,7% των μη δηλωσάντων καταγωγή (άγνοια) καταθέτουν ότι χόρεψε ποντιακούς χορούς των οποίων γνωρίζει την ονομασία και το 19,6% χόρεψε ποντιακούς χορούς χωρίς να αναφέρει την ονομασία του χορού, σύνολο 36,3%.[796]

Αντίστοιχα το 83,3% του δείγματος της ποντιακής καταγωγής συμμετείχε σε μη ποντιακή πολιτιστική εκδήλωση. Το 12,7% ισχυρίζεται ότι δεν έτυχε να συμμετέχει, ενώ το 5% δεν απάντησε στην ερώτηση (*Πίνακας 104ος, ερώτηση 97η: «Έχεις βρεθεί σε μη ποντιακό γλέντι (γάμο κτλ)»*). Το 56,1% δηλώνει ότι στο μη ποντιακό γλέντι ακούστηκαν ποντιακά χορευτικά τραγούδια.

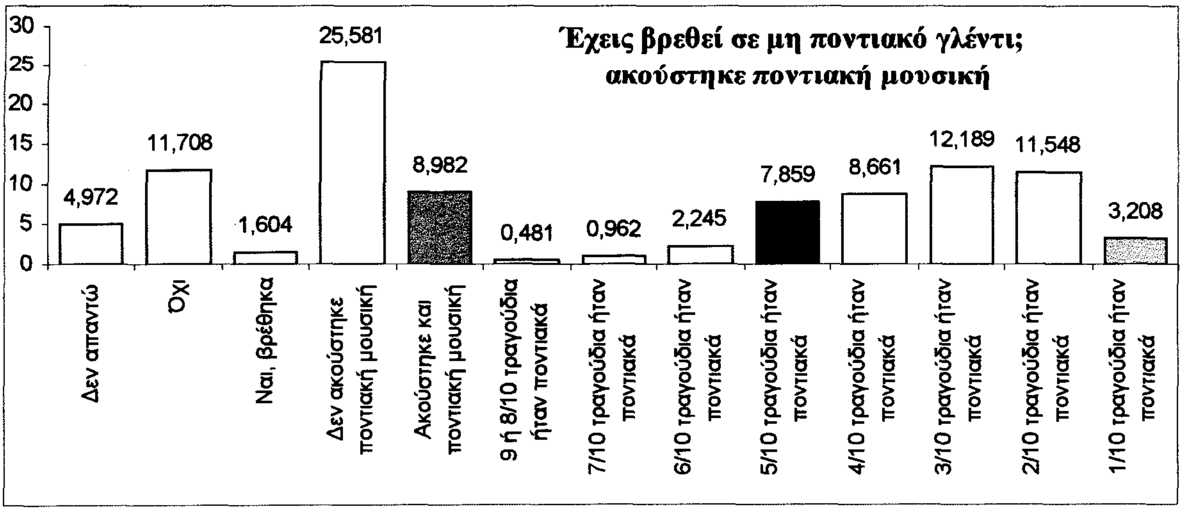

Πίνακας 104ος (ερώτηση 97η)

Αντίστοιχα και στο ποντιακό γλέντι ακούστηκαν μη ποντιακά χορευτικά (*Πίνακας 103ος*).[797] Στην πρώτη περίπτωση το 3,7% των ποντιακών τραγουδιών ήταν περισσότερα από τα μισά και το 43,5% λιγότερα από τα μισά, ενώ στην δεύτερη περίπτωση το 31,7% των ποντιακών τραγουδιών ήταν περισσότερα από τα μισά και το 5,9% ήταν λιγότερα από τα μισά.

---

[796] Οι χοροί που αναφέρθηκαν, καταγράφονται στο Επίμετρο σελ. 133-134

[797] Είδε σελίδα 119

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIII

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

Μετά την παρακμή του τιμαριωτισμού, αναπτύχθηκε και στον Πόντο ο κοινοτισμός με την εμφάνιση των οικονομικά ισχυρών Ελλήνων που μπορούσαν να αναλάβουν την ευθύνη της πληρωμής των φόρων απέναντι στην οθωμανική διοίκηση, βοηθώντας τους οικονομικά ανίσχυρους συμπατριώτες τους.[798] *Ένα άτομο έθετε και αυτό το «κεφάλι» του ως εγγύηση υπέρ των συμπατριωτών του ή συγχωριτών του. Το κεφάλι ήταν η κεφαλή της κοινότητας ο κοτζάμπασης. Η αυτοδιοίκηση αποτελεί κατάληξη, αλλά παράλληλα συστατικό στοιχείο της διοίκησης. Στο σύστημα αυτό η εξασφάλιση των φορολογικών εσόδων, που αποτελεί κύρια μέριμνά του, συνοδεύεται από την αρχή της προσωπικής εγγυοδοσίας, η οποία αντικαθιστά τη συλλογική, δηλ. την κοινοτική.*[799]

Η μέριμνα των ασθενέστερων στο κοινοτικό κύτταρο αναδεικνύει την προσφορά και την αλληλεγγύη ως αξίες, συστατικά της κοινωνικής συνοχής τα οποία πέρα από την καθαυτή λειτουργία της κοινότητας συντηρεί βιολογικά την εσωομάδα έναντι της εξω-ομάδας, του «άλλου», που στα τελευταία χρόνια λειτουργεί εξολοθρευτικά. Ο οικονομικά ασθενέστερος δεν υπολείπεται της προσπάθειας ούτε της ανταπόδοσης με εργασία. Προπάντων ο οικονομικά ισχυρός είχε το αίσθημα ότι έκανε το καθήκον του.

Το ήθος αυτό διατηρείται με την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα, που ήδη από τα χρόνια της βαυαροκρατίας έχουν αρθεί οι όποιες αρμοδιότητες της κοινότητας, ως θεσμοθετημένου οργάνου, προς όφελος ενός συγκεντρωτικού κράτους ανταποδοτικής πρόνοιας και του οποίου η ανταπόδοση είναι τόση και τέτοια, όπως αυτή ανταποκρίθηκε.

Η αλληλεγγύη είναι ένα από τα έντονα χαρακτηριστικά των Ποντίων. Δεν έχει κτισθεί από Πόντιο σπίτι , μέχρι και τη δεκαετία του '50,[800] χωρίς την ενεργό συνδρομή των υπολοίπων. Δεν έχει γίνει γάμος χωρίς συνεισφορά των υπολοίπων. Δεν έγινε αγροτική εργασία χωρίς συλλογική συμμετο-

---

[798] Αθαν. Ε. Καραθανάσης: «Η Τρίσημη Ενότητα του Ελληνισμού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 87

[799] Ν. Σαρρής: «Οσμανική Πραγματικότητα» εκδ. Αρσενίδη, Αθήνα 1990, τομ.2ος, σελ.320

[800] Παρόλο που η δεκαετία του '50 βρίσκει και τους Πόντιους διασπασμένους εξ αιτίας του εμφυλίου, η αλληλεγγύη αναπτύσσεται στις μεταξύ των παρατάξεων της εσω- ομάδας. Αν και η ηττημένη μερίδα αποποιείται του αγώνα της, υποτάσσεται ή έχει ξανά - προσφυγοποιηθεί.

χή.[801] Στοιχεία που βίωσε η τρίτη γενεά καθώς η δεύτερη γενεά ήταν ε-νεργός κατ' επιταγή της πρώτης.[802]

«Είχαμε ένα ζευγάρι βόδια. Τα πρώτα βόδια στο χωριό και τα μοναδικά, αλλά βόδια... δεν κάναν πίσω με τίποτα. Οι άλλοι έζευαν ένα γαϊδούρι, με το συμπάθιο, με αγελάδα ή αγελάδες που τις περισσότερες φορές η μία ήταν του γείτονα. Όταν ήταν η εποχή του οργώματος με το που τέλειωνα τα δικά μας ο πατέρας μου άρχιζε: « Γιάννε, αύριον για 'κι πας 'ς σο τάδε να λαλείς» Τι ήμουν δεκατρία, δεκατέσσερα χρονών. Μη κοιτάς έτσι... δεν είχα βγάλει το Δημοτικό όταν κρεμιόμουν πίσω από το πλούκι. Καμία φορά δυστροπούσα. Εκείνος, ο συχωρεμένος, το καταλάβαινε και επέμενε «Μη φτάς αέτς, κρίμαν έν, πουγαλεμένος άθρωπος, η καλοσύνα αέτς 'κι πιάσκεται». Και σε ποιόν δεν πήγα... μπορώ να σου πω ότι όργωσα τουλάχιστον μια φορά όλο τον κάμπο του χωριού με εκείνα τα βόδια. Κι έτσι, τσάμπα. »[803]

Η συνοχή πολύ νωρίς μορφοποιήθηκε σε νομικά πρόσωπα, που σκοπό είχαν τη διεκδίκηση της αποκατάστασης, την υποστήριξη και αλληλεγγύη των μελών στην προσπάθεια για επιτυχημένη ένταξη στις νέες συνθήκες φυσικές και κοινωνικές,[804] αλλά και την διατήρηση του πολιτισμού που έφεραν. Ήδη από το 1922 ιδρύονται τα πρώτα προσφυγικά σωματεία – σύλλογοι,[805] ανάμεσά τους και ποντιακοί σύλλογοι, όπως ο «Σύνδεσμος Ποντίων Βεροίας»,[806] σύλλογος «Ποντίων Βεροίας»,[807] ο «Προσφυγικός Σύλλογος Ποντίων Βεροίας «Ο Ακρίτας»,[808] ο «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλο-

---

[801] Πέρα από το δώρο προς τους νεόνυμφους, οι καλεσμένοι έφεραν ότι μπορούσαν για τις ανάγκες του γαμήλιου γλεντιού. Ομολογία Σιαμίδη Ιωάννη Ποντίου α΄ γενιάς από το Ροδοχώρι Ημαθίας.

[802] Στη δεκαετία του '60 τα γεωργικά εργαλεία πληθαίνουν και με τη χρήση των λιπασμάτων οι καλλιέργειες παίρνουν τη δυναμική τους μορφή

[803] Ομολογία του Κουκλίδη Ιωάννη, Ποντίου β΄ γενιάς από το Χαμηλό Κιλκίς

[804] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ. 61

[805] Το 1922 ιδρύεται σωματείο με την επωνυμία «Κεντρική Επιτροπή Προσφύγων Βεροίας» Αριθ. Απόφασης Πρωτοδικείου Βέροιας 37/3-8-1922, ο «Παμπροσφυγικός Σύλλογος Γιαννιτσών «Η Ελπίς» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 79/6-6-1923, «Προσφύγων Βεροίας «Η Αλληλοβοήθεια» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας83/ 13-6-1923, ο «Προσφυγικός Σύλλογος Βεροίας» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 90/27-6-1923, ο «Προσφυγικός Σύλλογος Βεροίας «Η Ένωσις» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 72/1924, ο «Προσφυγικός Σύλλογος Ναούσης «Η Ένωσις» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 59/19-3-1924, ο «Προσφυγικός Σύλλογος Βεροίας «Η Ανατολή» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 87/ 14-5-1924, ο «Προσφυγικός Σύλλογος Αστών Βεροίας «Η Σύμνοια» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 224/28-11-1924, ο «Πανθρακικός Προσφυγικός Σύλλογος Γενιτσών «Η Αναγέννησις» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 274/ 18-11-1925, ο «Παμπροσφυγικός Σύλλογος Ναούσης «Η αποκατάστασις» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 233/ 20-7-1927, ο σύλλογος «Προσφύγων Φιλελευθέρων Βεροίας» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 330/ 27-11-1928, ο «Κεντρικός Σύνδεσμος Προσφύγων Ναούσης και Περιφέρειας «Η Ένωσις» Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 290/24-9-1928. Δυστυχώς δεν προβλέπονταν να τηρούνται τα καταστατικά των Συλλόγων στο αρχείο του Πρωτοδικείου.

[806] Αρ. απόφασης πρωτοδικείου Βέροιας 58/19-3-1924

[807] Αρ. απόφασης πρωτοδικείου Βέροιας 76/1924

[808] Αρ. απόφασης πρωτοδικείου Βέροιας 83/1924 και 251/19-12-1924

γος Ναούσης «Ο Κυριακίδης»,[809] η «Ένωσις Ποντιακής Νεολαίας Γιαννιτσών».[810] Οι ποντιακοί Σύλλογοι είναι σημείο αναφοράς των ανθρώπων που έλκουν την καταγωγή από μια χαμένη πατρίδα, όπου η επιστροφή είναι αδύνατη, αλλά και οι κοινωνικοί δεσμοί με τον τόπο είχαν βίαια καταλυθεί, οι τοπικές κοινότητες είχαν διαλυθεί, καθόσον και οι Πόντιοι είναι θύματα γενοκτονίας, ομαδικών εκτοπίσεων και ένας πληθυσμός σε πραγματική διασπορά.[811] Και ο σύλλογος είναι από τους θεσμούς εκείνους, που προσέδωσαν σημεία αναφοράς και αντίστασης στην λήθη, την αλλοίωση και την εξαφάνιση της ποντιακής ταυτότητας.[812] Μαζί με την οικογένεια αλλά και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, ιδίως το χορό και το τραγούδι, αλλά και τα σημεία αναφοράς, που δημιούργησαν οι ίδιοι οι σύλλογοι, όπως το μοναστήρι της Παναγίας της Σουμελιώτισσας στο Βέρμιο,[813] συνετέλεσαν ώστε να διατηρηθεί η ταυτότητα των Ποντίων, μέσα από τη συνείδηση του είδους. Στο σύλλογο αναζητούσε και εύρισκε τους ομοίους του, ενδυνάμωνε το συναίσθημα που πήγαζε από το κοινό παρελθόν και το απροσδιόριστο μέλλον.

Προσφεύγοντας στα αρχεία των Πρωτοδικείων της περιοχής της έρευνας βλέπουμε ότι η σύσταση των συλλόγων είναι ανάλογη της συγκυρίας στην οποία βρίσκεται κάθε φορά η χώρα. Απομονώθηκαν οι πολιτιστικοί σύλλογοι[814] οι οποίοι είναι και το ζητούμενο της παρούσας έρευνας. Προς μελέτη των συλλόγων σε σχέση με τη χρονική στιγμή ίδρυσής τους, χωρίστηκε η περίοδος από το 1913, έτος απελευθέρωσης και ένταξης του πεδίου έρευνας στο Ελληνικό κράτος, μέχρι σήμερα σε πέντε περιόδους, ανάλογα με την ιστορική συγκυρία. α) Από το 1913 μέχρι το 1936, χρόνος επιβολής δικτατορίας. β) Από το 1936 μέχρι το 1950, χρόνια δικτατορίας, β΄ παγκόσμιου πολέμου και εμφυλίου. γ) Από το 1950 μέχρι το 1967. δ) Από το 1967 μέχρι το 1974, δικτατορία των συνταγματαρχών και ε) από το 1974 μέχρι σήμερα.

---

[809] Αρ. απόφασης πρωτοδικείου Βέροιας 100/1927 και 70/11-4-1927, έτος ιδρύσεως 1925. Άρθρο 1° «Επανιδρύεται εν Ναούση ο εν Αργυροπόλει του Πόντου τέως υφιστάμενος Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Υπό την επωνυμίαν «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Ναούσης «ο Κυριακίδης» Άρθρο 2° «Σκοπός του Συλλόγου είνε η εγκαθίδρυσις Αναγνωστηρίου και βιβλιοθήκης εν Ναούση προς ηθικήν και πνευματικήν ανάπτυξιν των μελών αυτού» άρθρο 3° «Ο Σύλλογος ... αναλαμβάνει να περισυλλέξη και τοποθετήση εν τη Βιβλιοθήκη τα εκ του Φροντιστηρίου της Αργυρουπόλεως υπό των Αγρυρουπολιτών μεταφερθέντα βιβλία, ως και τα βιβλία του πρώην εν Αργυρουπόλει υφισταμένου Συλλόγου «ο Κυριακίδης» προς κοινήν πάντων χρήσιν...»

[810] Αρ. Απ. Πρωτοδ. Βέροιας 222/30-4-1936

[811] Δ.Γ.Τσαούσης: «Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα», σελ.12

[812] Μιχ. Χαραλαμπίδης: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα», σελ. 79

[813] Μιχ. Χαραλαμπίδης: ό.π. σελ. 79

[814] Στους Συλλόγους που λήφθηκαν υπόψη είναι όσοι ανέφεραν στον τίτλο τους τον όρο πολιτιστικός ή μορφωτικός.

Την ιστορική διαδρομή καλύπτει πλήρως το Πρωτοδικείο Βέροιας στο οποίο υπάγονται οι Νομοί Ημαθίας και Πέλλας, αρχικά.[815] Στην πρώτη περίοδο ιδρύονται σαράντα έξι (46) σύλλογοι (*Πίνακας Σ.1*), από τους οποίους οι είκοσι (20) είναι προσφυγικοί και δύο (2) ορίζονται ως πολιτιστικοί, μορφωτικοί και αθλητικοί (*Πίνακας Σ.2*). Μεταξύ των προσφυγικών συλλόγων υπάρχουν πέντε (5) χαρακτηρισμένοι ως ποντιακοί.

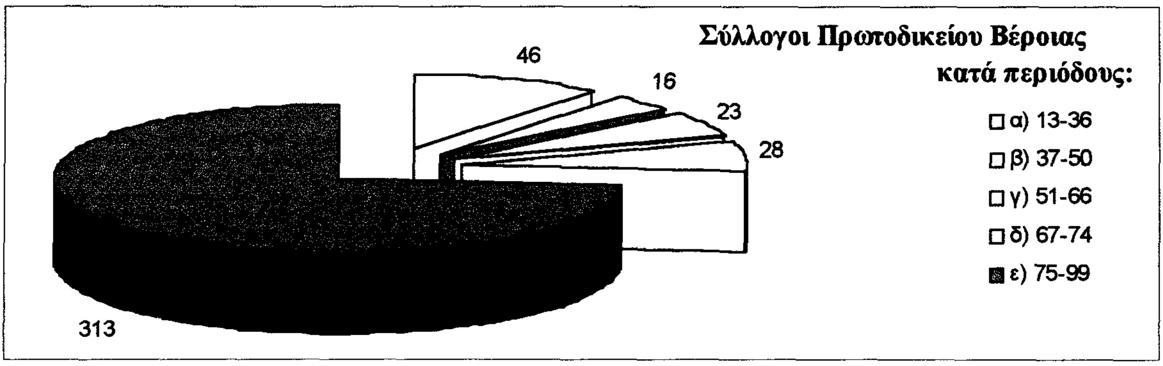

Πίνακας Σ.1

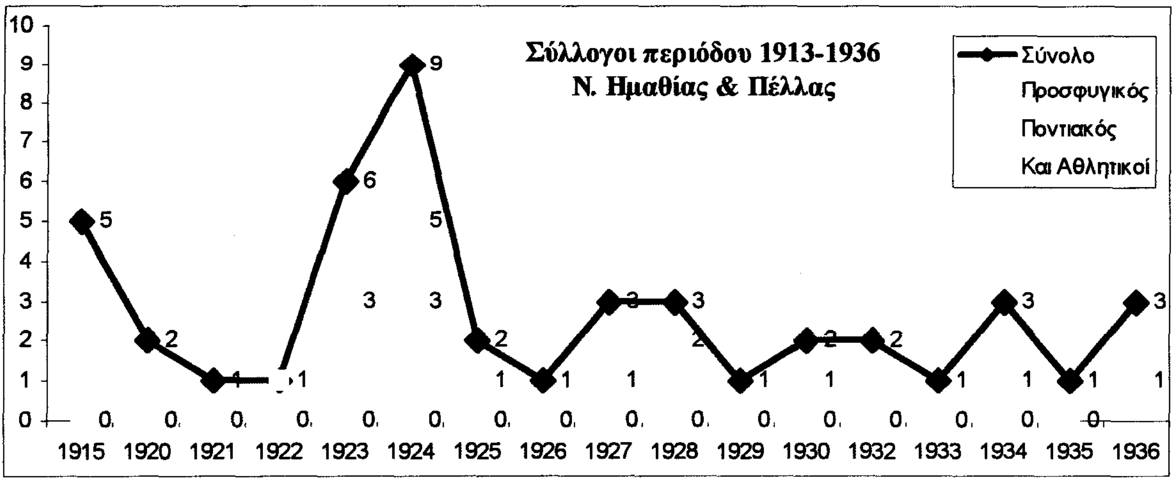

Πίνακας Σ.2

Οι προσφυγικοί σύλλογοι της α΄ περιόδου είναι κατ' εξοχή διεκδικητικοί, αποσκοπούν κατά κύριο λόγο στην αποκατάσταση των μελών τους. Του κανόνα εξαιρείται ο «Φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος Ναούσης «Ο Κυριακίδης»», ο οποίος ιδρύεται από την ανάγκη στέγασης των κοινοτικών περιουσιακών στοιχείων, βιβλίων του Φροντιστηρίου Αργυρούπολης και τιμαλφών των Ναών της, που έφεραν μαζί τους, σε εφαρμογή της ανταλλαγής των πληθυσμών το 1924, οι τελευταίοι κάτοικοι της πόλης,[816] και του

---

[815] Ο Νομός Πιερίας αποκτά Πρωτοδικείο το 1945 και ο Νομός Κικλκίς το 1976

[816] Ομολογία του Κανονίδη Ορφέα και του Κασημίδη Δημητρίου, κατοίκων Νάουσας. Πρώτος μελέτησε τα βιβλία το 1939 ο Α.Σιγάλας: «Από την πνευματικήν ζωήν των Ελληνικών Κοινοτήτων της Μακεδονίας» Θεσσαλ. 1939 σελ.183, οποίος κάνει λόγο για 1038 βιβλία, 1

οποίου: «*Σκοπός του Συλλόγου είνε η εγκαθίδρυσις Αναγνωστηρίου και βιβλιοθήκης εν Ναούση προς ηθικήν και πνευματικήν ανάπτυξιν των μελών αυτού*» (Άρθρο 2ο).

Η β΄ περίοδος δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ιδρύονται δεκαέξι (16) σύλλογοι από τους οποίους τρεις προσφυγικοί σύλλογοι και ένας ποντιακός (*Πίνακας Σ.3*).

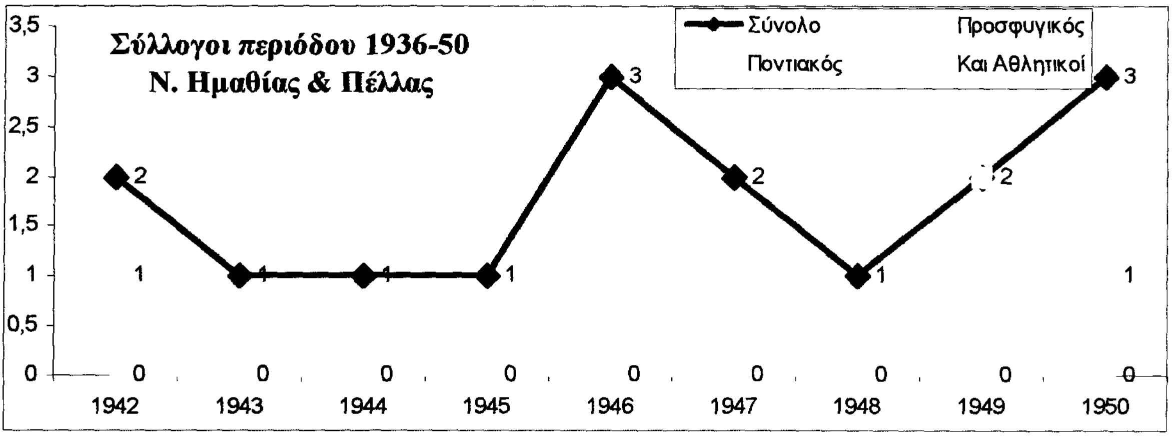

Πίνακας Σ.3

Στην τρίτη περίοδο ιδρύονται, στους νομούς Ημαθίας και Πέλλας, είκοσι τρεις (23) σύλλογοι (*Πίνακας Σ.4*), από τους οποίους οι πέντε αφορούν διάφορα πολιτιστικά σωματεία, ένα είναι προσφυγικό, εννέα συμπεριλαμβάνουν στους σκοπούς τους και αθλητικές δραστηριότητες, ενώ έξι (6) αφορούν επανασύσταση ποντιακών συλλόγων με βάση καθαρά πολιτιστική αλλά και ενωτικά, παύει ο τοπικισμός.[817] Στο ξεπέρασμα των τοπικισμών συνέβαλαν προσωπικότητες, όπως ο Φίλων Κτενίδης, ο οποίος τόσο με τις εκδόσεις του, αλλά κυρίως με την παρουσία του στις προκαταστατικές συγκεντρώσεις διαμόρφωσαν ενωτικό κλίμα.[818]

φερμάνιο και 5 κώδικες, ενώ οι προαναφερόμενοι μιλούν για 5000 τόμους. Ο Κωνσταντινίδης Ιωάννης κάτοικος Νάουσας, μου ομολόγησε ότι τα βιβλία κάλυπταν το «Πι» του τεμένους, που υπήρχε στη Νάουσα και παραχωρήθηκε στο Σύλλογο από την επιτροπή Ανταλλαξίμων.

[817] Στο Καταστατικό του «Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Ναούσης «Ο Κυριακίδης» και στο άρθρο 4 αναφέρει: «Ιδρυταί του Συλλόγου είνε οι Αργυρουπολίται οίτινες ...» Υπ. Αρ. 70/11-4-1927 Απόφαση Πρωτοδικείο Βέροιας. Το Καταστατικό της «Ευξείνου Λέσχης Ποντίων Ναούσης» και στο άρθρο 5, παρ. α΄ αναφέρει: «Ως τακτικά μέλη γίνονται δεκτοί οι εκ Πόντου έλκοντες την καταγωγήν... ως Πόντιοι λογίζονται και οι συνδεόμενοι δια συγγενείας ή συνεζευγμένοι με Ποντίους...Υπό όρους και προϋποθέσεις γίνονται δεκτοί ...και μη Πόντιοι ...» Υπ.Αρ. 119/4-2-1959 Απόφαση Πρωτοδικείου Βεροίας.

[818] Κάναμε ατέρμονες συζητήσεις σε πάρα πολλές συναντήσεις. Τελικά ο Φίλων Κτενίδης ήταν αυτός που συγκέρασε τις τάσεις. Μας έθεσε την προοπτική δευτεροβάθμιας Ένωσης. Τότε δέχτηκαν και οι Αργυρουπολίτες τη συστέγαση σε ένα Σύλλογο. Ομολογία του Κασημίδη Δημητρίου και του Παγγαλίδη Θεόδωρου από τους ιδρυτές της Ευξείνου Λέσχης Ποντίων Νάουσας.

Αντίστοιχα, στο νομό Πιερίας, ιδρύονται δύο (2) ποντιακοί σύλλογοι την περίοδο αυτήν (*Πίνακας Σ.5*).

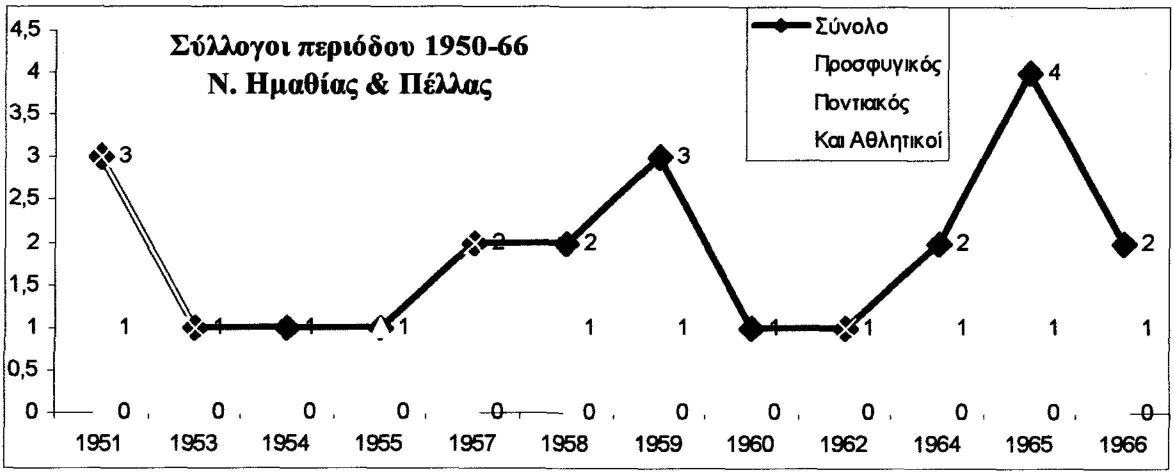

Πίνακας Σ.4

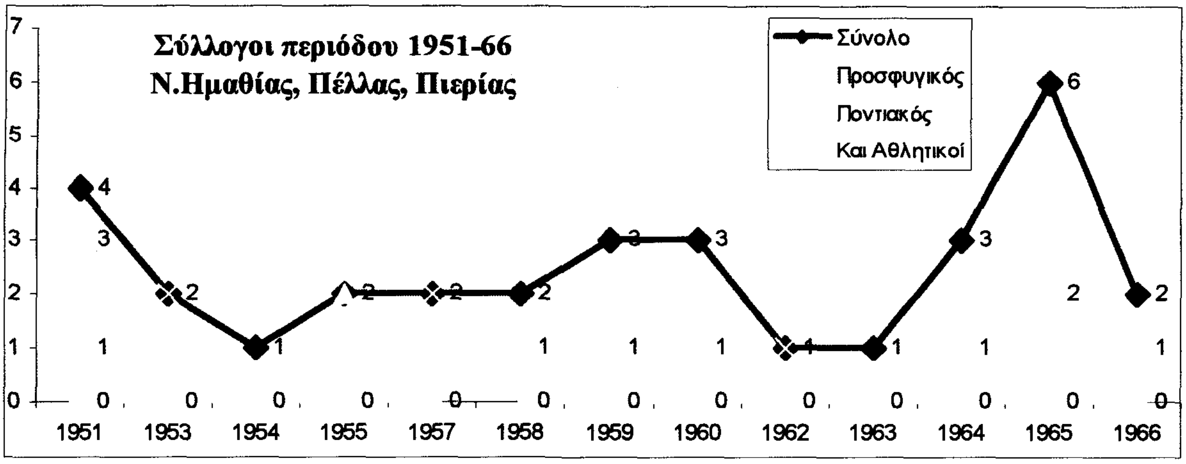

Πίνακας Σ.5

Στην τέταρτη περίοδο ιδρύονται είκοσι τρεις (23) πολιτιστικοί στους νομούς Ημαθίας και Πέλλας (*Πίνακας Σ.6*) και δεκατέσσερις στο νομό Πιερίας (*Πίνακας Σ.7*). Τέσσερις απ' αυτούς είναι ποντιακοί σύλλογοι.

Η μεγάλη εξάπλωση των συλλόγων παρουσιάζεται στην πέμπτη περίοδο. Ιδρύονται 640 σύλλογοι στην περιοχή έρευνας, εκ των οποίων οι 313 στους νομούς Ημαθίας και Πέλλας, με κορύφωση το έτος 1983, οπότε σε κάθε χωριό συστήνεται πολιτιστικός σύλλογος. Αιτία της κινητικότητας αυτής είναι η αναζήτηση «ποιότητας ζωής» των κατοίκων της υπαίθρου. Στη πλειοψηφία τους έχουν τίτλο που δεν προσδιορίζει ταυτότητα και τιτλοφορούνται ως μορφωτικοί, εκπολιτιστικοί, πολιτιστικοί, λαογραφικοί κτλ., ωστόσο πενήντα εννέα (59) σύλλογοι που ο τίτλος ενέχει χαρακτηρισμό ποντιακό (*Πίνακες Σ.8.α, Σ.8.β, Σ.9.α και Σ.9.β*). Μέσα από τη διεργασία των συλλόγων φαίνεται ότι στρέφονται τα μέλη και αναζητούν

στηρίγματα τα οποία τους ανάγουν στο παρελθόν. Θα αναζητηθούν οι πολιτισμικές καταβολές, θα αναδειχθεί και θα επαναπροσδιοριστεί η ταυτότητα των μελών. Ακριβώς αυτή η αναζήτηση διαχωρίζει και τις τοπικές κοινωνίες. Θα ιδρυθούν περισσότεροι του ενός πολιτιστικοί σύλλογοι σε κοινότητες όπου και ο ένας σύλλογος επιβαρύνει δυσβάστακτα οικονομικά τις τοπικές κοινωνίες, και τελικά είναι οι λόγοι, η ανάδειξη των πολιτι σμικών καταβολών και ο οικονομικός παράγων, που καθιστούν ανενεργούς τη μεγάλη πλειοψηφία των συλλόγων.

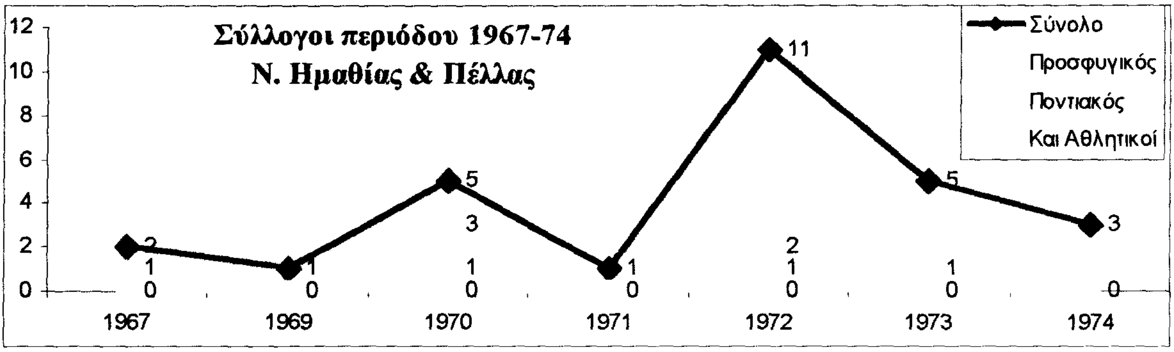

Πίνακας Σ.6

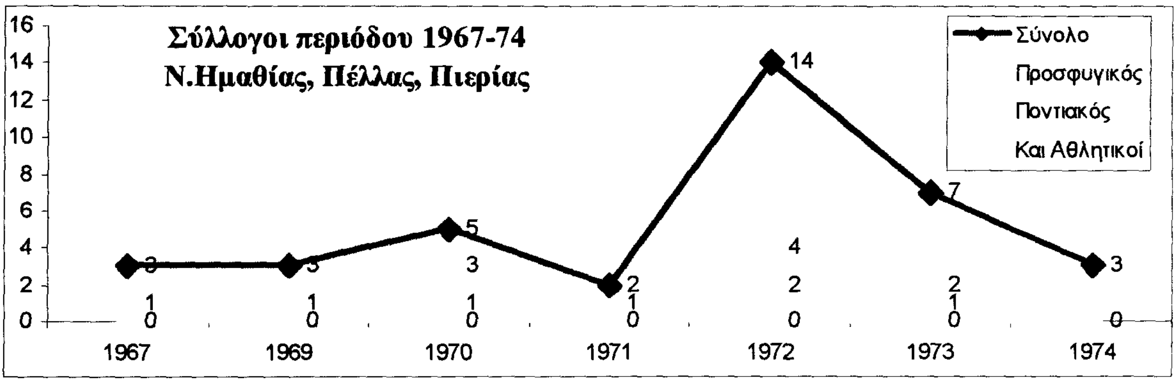

Πίνακας Σ.7

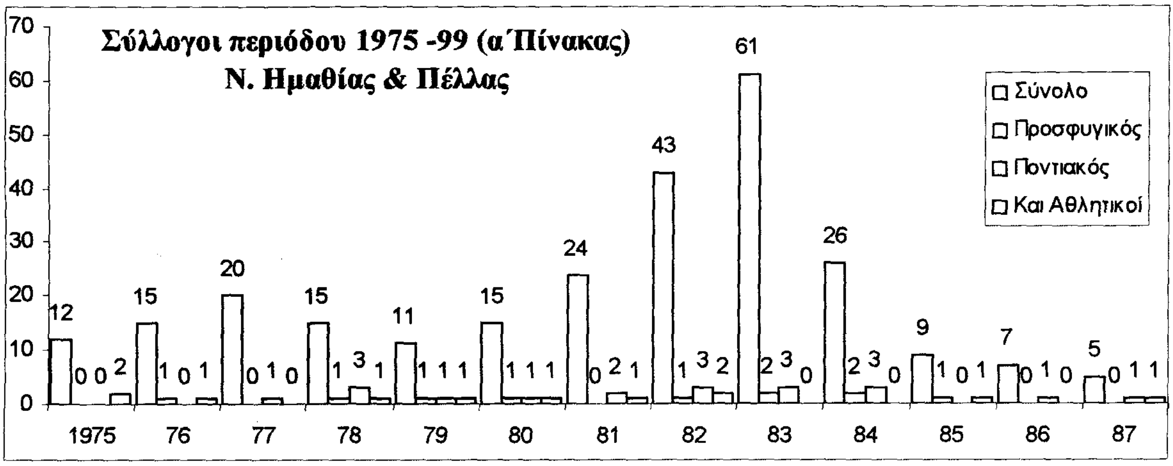

Πίνακας Σ.8.α

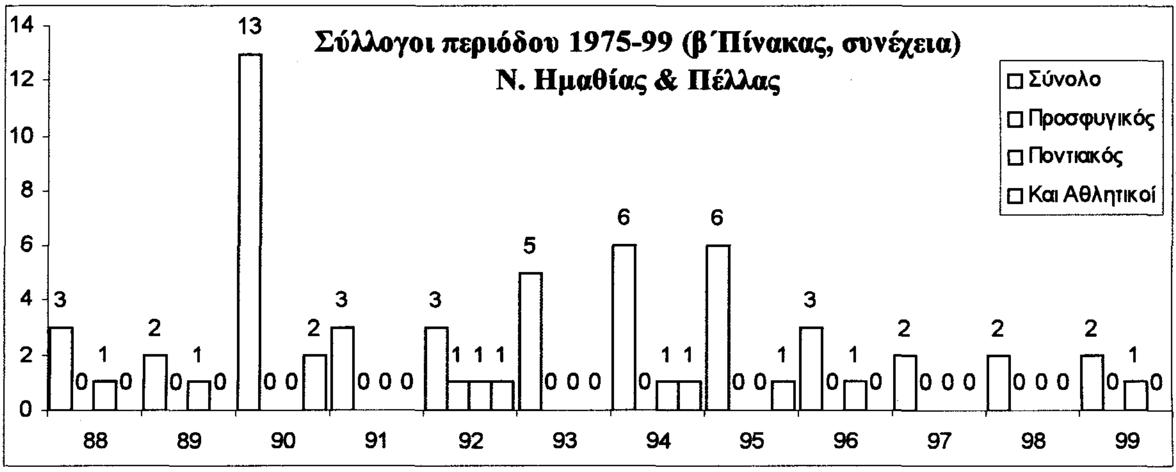

Πίνακας.8.β

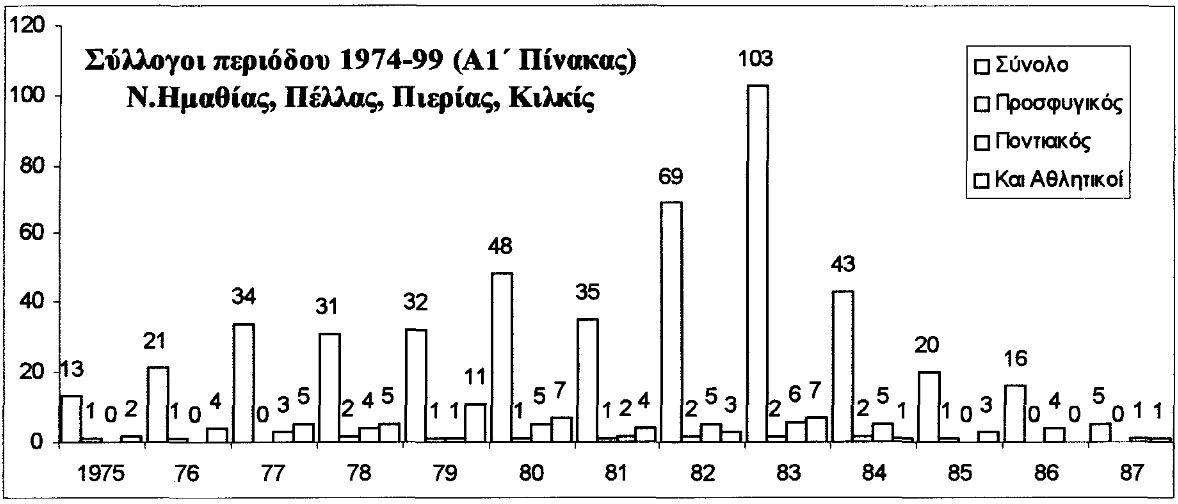

Πίνακας Σ.9.α

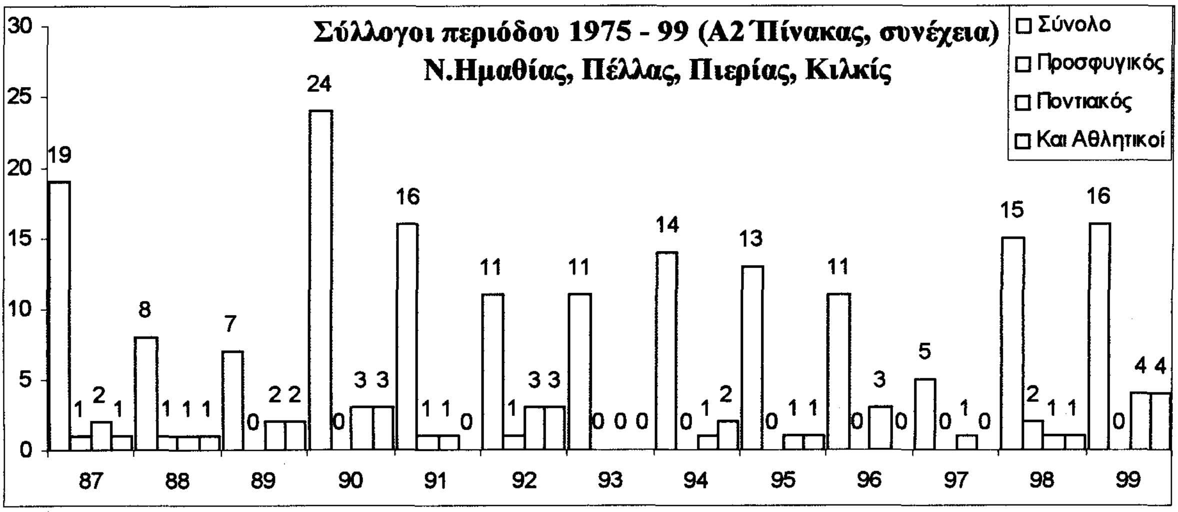

Πίνακας Σ.9.β

Προκειμένου για τους ποντιακούς συλλόγους με πρωτοβουλία έντεκα συλλόγων[819] ιδρύεται το 1974, ως δευτεροβάθμιος σύλλογος, η «Πανελλήνιος Ένωσις Ποντιακών Σωματείων»,[820] με φιλόδοξη σκοποθεσία: «Σκοπός της Ενώσεως είναι: 1. Η μελέτη και η αντιμετώπισις των θεμάτων των μελών της Ενώσεως, η καθοδήγησις και υποβοήθησις των δι' υποδείξεων, οδηγιών και προτάσεων προς επιδίωξιν και εφαρμογήν προσφόρων και ορθοδόξων μέσων ...των σκοπών των...».Το 1990 τροποποιείται[821] το καταστατικό της. Μετονομάζεται σε «Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων» και διευρύνει τους σκοπούς της σε δυο σημεία α) την οργανική ένταξη της ιστορίας του Πόντου στην διδακτική ύλη όλων των σταδίων της εκπαίδευσης (άρθρο 3, παρ. β) και β) Την ίδρυση ενός Μουσείου του Πόντου και την επαναλειτουργία της Ποντιακής σκηνής στο Κρατικό Θέατρο Βόρειας Ελλάδα, καθώς και την ένταξη του Ποντιακού Θεάτρου στις Κρατικές Σκηνές. Παραλείπει την «παροχή οικονομικής ενισχύσεως εις απόρους και αναξιοπαθούντας».[822]

Η όλη κίνηση διασπάται. Με έδρα την Αθήνα ιδρύεται η «Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Νότιας Ελλάδος». Το 1993 στο χώρο της Βόρειας Ελλάδος ιδρύεται η «Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Βόρειας Ελλάδας». Αποτέλεσμα αυτής της πολυπρόσωπης εκπροσώπησης είναι η φθίνουσα πορεία της κορυφαίας εκδήλωσης του ποντιακού ελληνισμού, τα παγκόσμια συνέδριά του. Το Δ΄ παγκόσμιο συνέδριο του ποντιακού Ελληνισμού – Θεσσαλονίκη 13-16 Ιουνίου 1997 – δεν θα είναι παγκόσμιο ούτε και πανελλήνιο. Απέχουν απ' αυτό οι ομοσπονδίες της Αμερικής – Καναδά, της Γερμανίας, η Ο.Π.Σ.Β.Ε., ενώ πολλοί εισηγητές δεν θα εμφανιστούν. Το συνέδριο θα ανασταλεί η λήξη του και θα εκλέξει μια «Επιτροπή Προσωπικοτήτων» στην οποία ανατίθεται η ομαλή έκβαση του.

Η «Επιτροπή Προσωπικοτήτων»[823] συγκαλεί σε συνεδρία τα πρωτοβάθμια σωματεία την 27η Δεκεμβρίου 1998, σε αίθουσα της Δ.Ε.Θ., ενώ διαφαίνονταν λύση των προβλημάτων καθόσον η απόφαση των συνέδρων ήταν η σύγκληση καταστατικού συνεδρίου στις 15-16 Μαΐου 1999, τούτο

[819] Ιδρυτικά Σωματεία της ΠΕΠΣ είναι: ο «Σύλλογος Σανταίων Θεσσαλονίκης, η «Μέριμνα Ποντίων Κυριών», το σωματείο «Παναγία Σουμελά», ο «Μορφωτικός Σύλλογος Ποντίων Κομοτηνής και περιχώρων «ο Εύξεινος Πόντος», η «Ένωσις Ποντίων Ν.Πιερίας», η «Εστία «ο Θόδωρος Γαβράς» Εδέσσης και περιχώρων», η «Αδελφότης Κρωμναίων Καλαμαριάς», η «Φιλόπτωχος Αδελφότης Ιμεραίων», η «Εύξεινος Λέσχη Θεσσαλονίκης», το σωματείο «Άγιος Γεώργιος Περιστερεώτας», και ο «Φάρος Ποντίων».

[820] Υπ.Αρ. 219/1973 απόφαση Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης.

[821] Υπ.Αρ. 925/20.11.1990 απόφαση Πολυμελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης

[822] Οι σκοποί των ΠΕΠΣ και ΠΟΠΣ στο παράρτημα

[823] Προέδρευε ο Παπαδόπουλος Μιχαήλ, Πρύτανης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ο οποίος αντικατέστησε τον παραιτηθέντα από την προεδρεία Χάρη Καστανίδη, βουλευτή.

δεν έγινε ποτέ.[824] Το Δ΄ παγκόσμιο συνέδριο του Ποντιακού Ελληνισμού δεν έληξε ούτε εκδόθηκαν τα πρακτικά των εργασιών του.

Έτσι τα συμπεράσματα αλλά και η στοχοθεσία των προηγούμενων Α΄, Β΄, και Γ΄ παγκόσμιων συνεδρίων δεν θα έχει συνέχεια και αυτή η ασυνέπεια στην έκφραση των αιτημάτων θα αφήσει μετέωρο τον ποντιακό ελληνισμό στον εκάστοτε αυτοπροσδιορισμό και σκοπιμότητα.

Η αδρανοποίηση των κεντρικών οργάνων έχει ως αποτέλεσμα την απενεργοποίηση των περιφερειακών συλλόγων ιδίως αυτών των χωριών, οι οποίοι δεν γνώρισαν έτσι ούτε και τις διαμάχες της κορυφής.

Το 29,2% των νέων του δείγματος έχει ή είχε επαφή με τους ποντιακούς συλλόγους και το 17,2% συχνάζουν σε αυτούς. Το 0,7% δεν απάντησε στην ερώτηση. Το 70,1% δεν ήλθε σε επαφή με τους συλλόγους. Από το ποσοστό αυτό το 15,8% διατείνεται ότι δεν το ενδιαφέρει να συχνάζει σε σύλλογο, το 33,5% δεν δικαιολογεί τη μη συμμετοχή του στη συλλογική διαδικασία. Το 5,7% αισθάνεται ότι είναι νωρίς να συμμετέχει και το αφήνει για αργότερα. Το 8,7% δεν έχει τη δυνατότητα να συχνάζει σε σύλλογο, εφόσον δεν υπάρχει τέτοιος στο τόπο διαμονής του. Το 6% δεν πηγαίνει λόγω έλλειψης χρόνου και το 0,4% συχνάζει σε σύλλογο μη ποντιακό. (*Πίνακας 20^{ος}, ερώτηση 18^{η}: «Είσαι μέλος σε ποντιακό σύλλογο;»*).

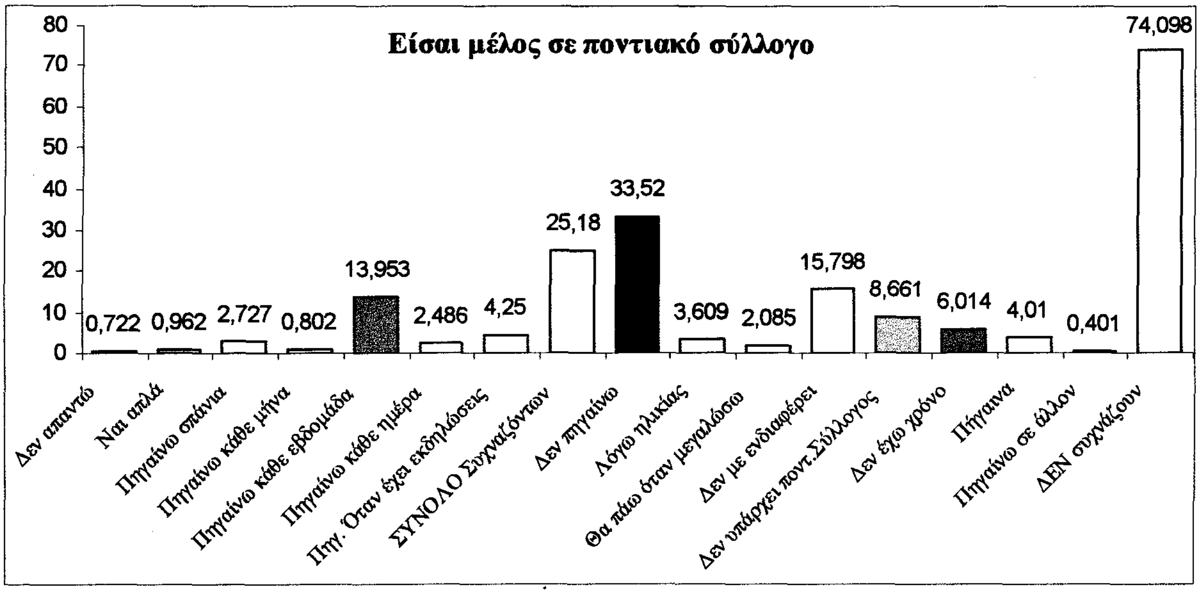

Πίνακας 20^{ος} (ερώτηση 18^{η})

[824] «Πέντε – δέκα άτομα είναι αυτά που φέρνουν προσκόμματα» Ομολογία του Χάρη Κασταvίδη.

Το 39,6%, από το ποσοστό του 74,1% που δεν συχνάζουν σε ποντιακό σύλλογο, έχει πρόθεση συμμετοχής σε σύλλογο (*Πίνακας 21ος, ερώτηση 19η: «Αν υπήρχε κοντά στο σπίτι σου ποντιακός σύλλογος θα πήγαινες;»*). Το 15,9% απαντά θετικά, απλά, στην ερώτηση. Το 4,2% αισθάνεται την ανάγκη για συμμετοχή στις συλλογικές διαδικασίες, ενώ το 19,5% θα αποφάσιζε εφόσον η πρόσβαση ήταν εφικτή. Το 33,3% του υπολοίπου δεν έχει πρόθεση συμμετοχής. Το 1,2% δεν απάντησε.

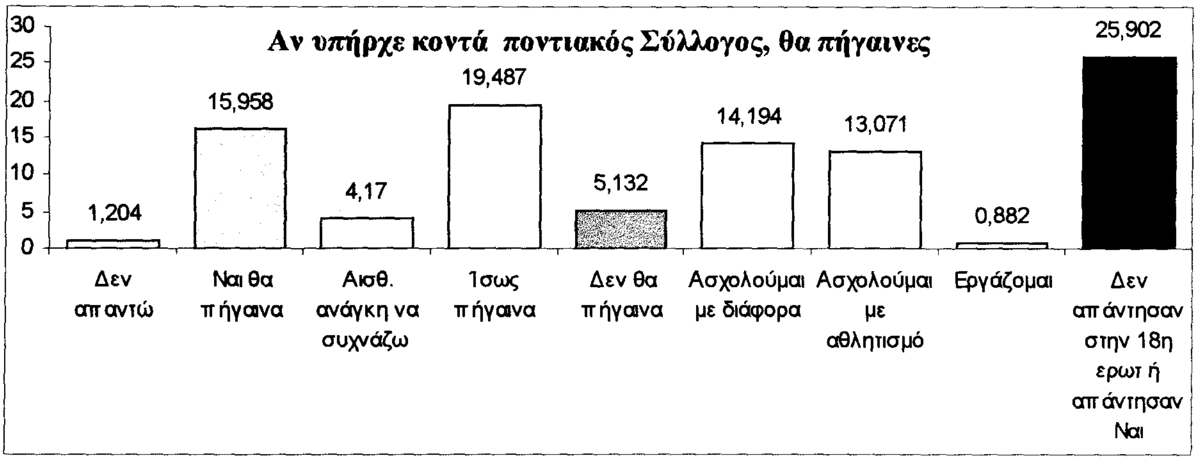

Πίνακας 21ος (ερώτηση 19η)

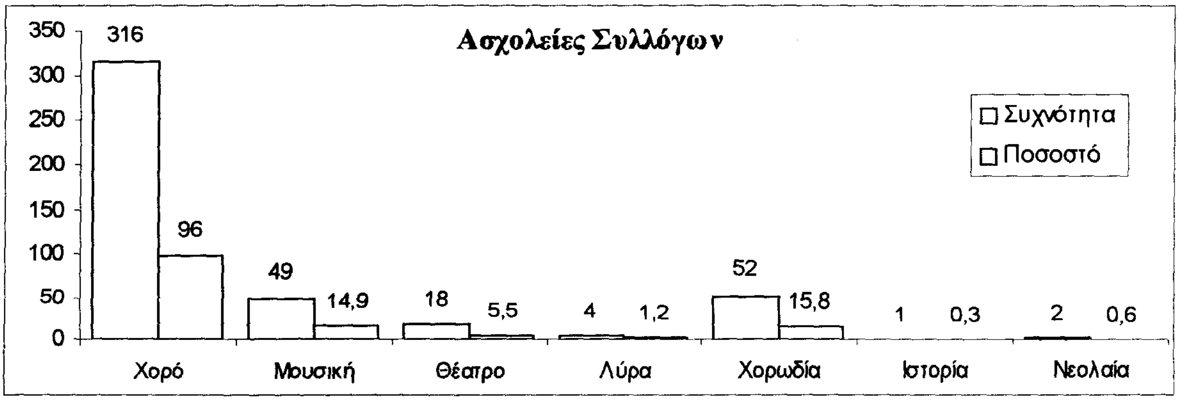

Πίνακας 23ος (ερώτηση 20η)[825]

Οι ενασχολήσεις των συναζόμενων σε ποντιακούς συλλόγους, 329 περιπτώσεις, είναι: το 96% ασχολείται και με το χορό (*Πίνακας 22ος και 23ος, ερώτηση 20η: «Με τι ασχολείσαι στον Ποντιακό σύλλογο»*). Το 14,9% ακούει μουσική. Φαίνεται ότι η εκμάθηση των χορών γίνεται με βηματισμό και χωρίς μουσική. Το 15,8% συμμετέχει και σε χορωδία. Το 5,5% και σε θέατρο. Το 1,2% μαθαίνει λύρα, το 0,6% είναι στη διοίκηση ποντιακών νεολαιών και το 0,3% ασχολείται με την ιστορία του Πόντου.

[825] Ο πίνακας αναφέρεται σε 329 δελτία που απαντήθηκαν

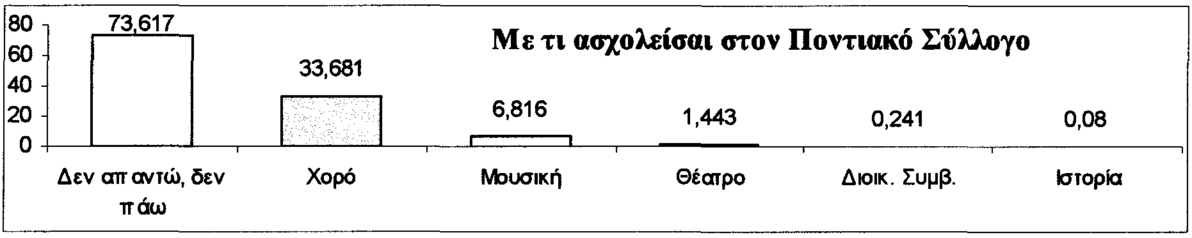

Πίνακας 22ος (ερώτηση 20η)[826]

Το ψηλό ποσοστό της μη συμμετοχής σε ποντιακούς συλλόγους δίνει την εντύπωση της κατάλυσης της κοινωνικής συνοχής της εθνοτοπικής ομάδας και της τέλεια ένταξής της στο κοινωνικό περιβάλλον, αφού κατά τεκμήριο ο σύλλογος είναι ο τόπος συνεύρεσης και συνεπώς υποκατάστατο της πατρίδας, με την έννοια ότι εκεί βρίσκει κανείς τους συμπατριώτες του. «*Δε συναντιόμαστε*» προέβαλε ένας νέος ως αιτία για να δικαιολογήσει την άποψη του ότι χάνεται η ποντιακή συνείδηση.

Ωστόσο το 61,4% χαίρεται όταν συναντά κάποιον ποντιακής καταγωγής (*Πίνακας 86ος, ερώτηση 82η: «Χαίρεσαι όταν συναντάς άλλον-η, ποντιακής κατάγωγής;»*), από το οποίο το 22,5% χαίρεται, όταν συναντά κάποιον με την ίδια καταγωγή, χωρίς να είναι σε θέση να το αιτιολογήσει. Το 8% χαίρεται γιατί συναντά κάποιον με την ίδια καταγωγή, κάποιον που προέρχεται από την ίδια Πατρίδα, την ίδια ρίζα. Το 7,4% αισθάνεται οικεία, φιλικά με ανθρώπους της ίδιας καταγωγής. Το 5,6% αισθάνεται να έχει κάποιο κοινό σημείο αναφοράς με όσους προέρχονται από τον Πόντο. Το 2,8% καθώς συναντάται με Πόντιους αναπλάθει την παράδοση. Το 8,3% έχει την ευκαιρία να μιλήσει την ποντιακή διάλεκτο. Το 4,9% αισθάνεται κάθε Πόντιο ως δικό του άνθρωπο, αδελφό του, ως τεμέτερον. *«Τον έχω σαν αδελφό μου», «Είναι τεμέτερον», «Τον νιώθω πιο κοντά», «Νιώθω ότι είναι σαν αδελφός μου και ότι με καταλαβαίνει», «Δεν μπορεί να ειρωνευτεί και να νευριάσω», «Είναι φιλόξενοι», «Καλατσέβομε ποντιακά», « (Ναι) και χωρίς να το θέλω, τον νιώθω σαν συγγενή μου».*[827]

Το 13,3% δέχεται την παρουσία των Ποντίων όπως και τους μη Πόντιους, παρόμοια αισθάνεται το 3,1%, ενώ αδιαφορεί για την καταγωγή το 8,7%. Το 1,4% δεν του αρέσει η διάκριση καταγωγής. Το 2,2% ζει μέσα σε ποντιακό περιβάλλον και έχει αδρανήσει το συναίσθημα, ενώ το 0,5% δίνει βαρύτητα στη γλώσσα και αφού δεν την καταλαβαίνει αισθάνεται αποκομμένα.

[826] Σημειώνονται πολλαπλές ενασχολήσεις σε κάθε απάντηση

[827] Περισσότερες απαντήσεις στο Επίμετρο σελ. 50

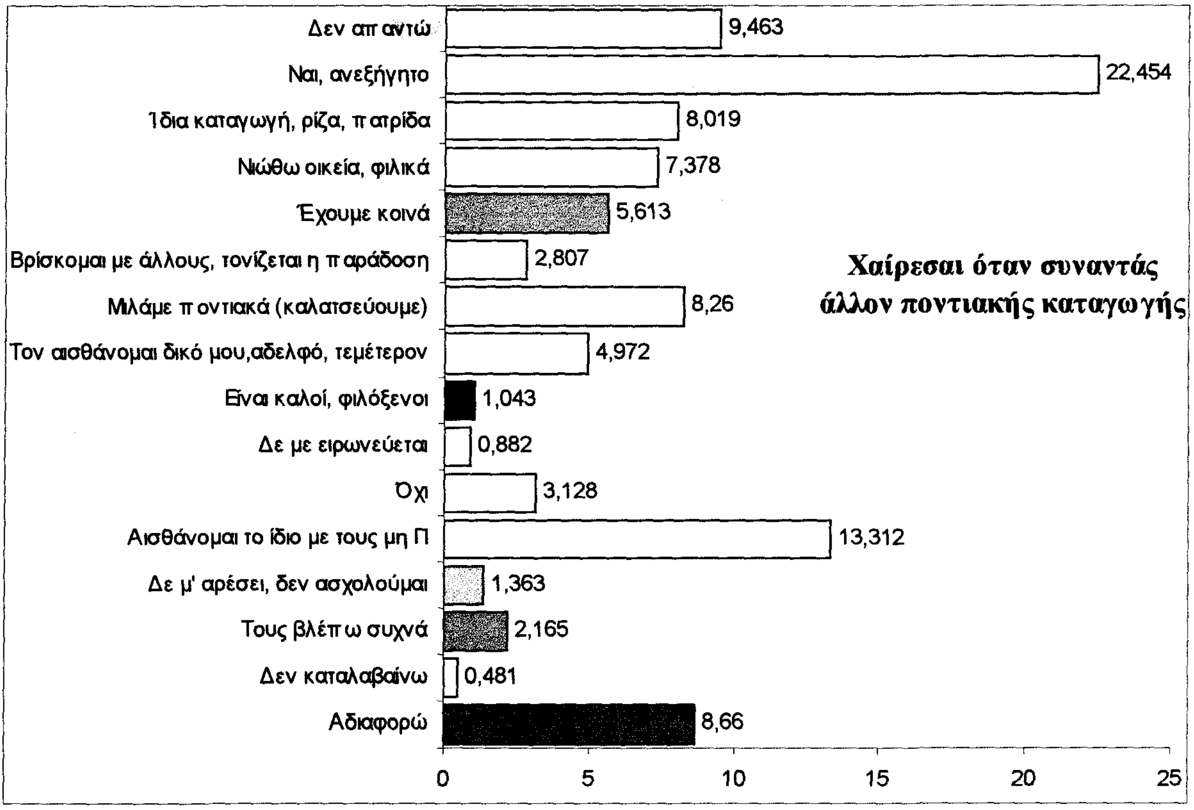

Πίνακας 86^{ος} (ερώτηση 82^{η})

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIV

Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Οι σκέψεις και το συναίσθημα, η προοπτική για την ποντιακή ιδέα αναζητήθηκε και μέσα από δύο ερωτήσεις: α) από την απόληξη δημοτικού τραγουδιού (*Πίνακας 98^{ος}, Ερώτηση 92^{η}: «Τι σημαίνει για σένα η φράση του ποιητή: «Η Ρωμανία κι αν επέρασεν ανθεί και φέρει κι άλλο»*) και β) με ευθεία ερώτηση (*Πίνακας 116^{ος}, ερώτηση 106^{η}: «Πιστεύεις ότι χάνεται η ποντιακή ταυτότητα; α) ΟΧΙ γιατί β) ΝΑΙ γιατί»*).

Στην πρώτη περίπτωση ανταποκρίθηκε το 57,2%, ενώ το 42,8% δεν απάντησε στην ερώτηση. Δεν ξέρω απάντησε το 19,2% και για το 6,5% δε σημαίνει τίποτα η απόληξη του τραγουδιού. Το 31,2% αντέδρασε από θετικά: ο Πόντος δε θα ξεχαστεί, δε σβήνει. το 9%· μέχρι επιθετικά: Θα ξαναπάρουμε τον Πόντο, θα ελευθερωθεί, το 7,9%. Το 1,8% διατείνεται ότι η Ρωμανία θα ξανάλθει, το 4,4% μιλά για αναγέννηση, το 2,8% ελπίζει για ένα καλύτερο αύριο, το 3,6% πιστεύει ότι η προσφορά του ποντιακού ελληνισμού συνεχίζεται, το 1,6% δεν εκφράζει τα συναισθήματά του.

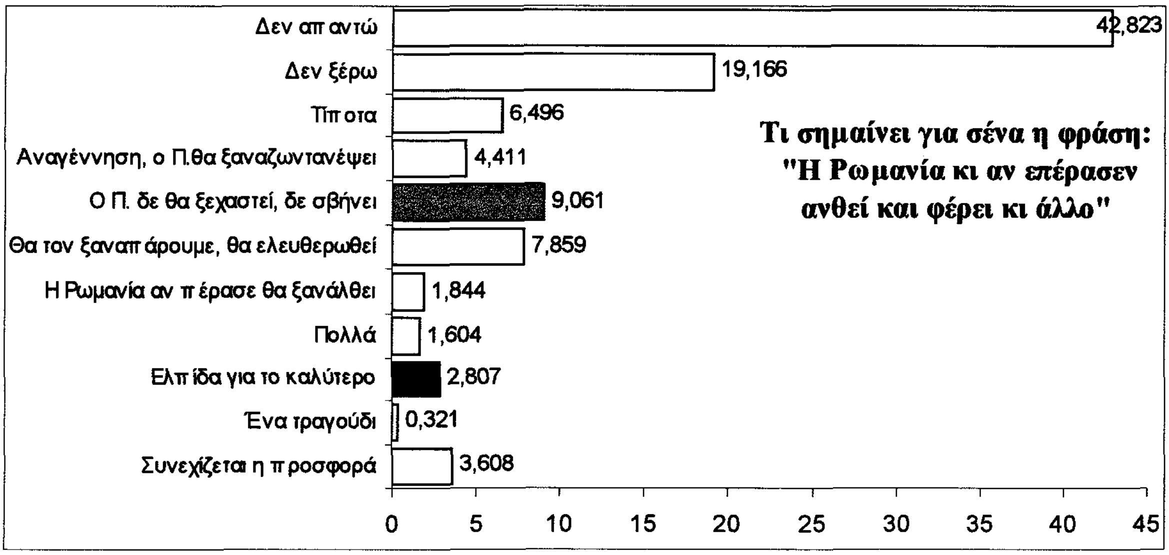

Πίνακας 98ος (ερώτηση 92η)

«Ότι θα ξαναπάρουμε τον Πόντο.», «Θα τον ξαναπάρουμε με την βοήθεια του Θεού μας», « Ότι δε σβήνει ο Πόντος.», « Το μπουμπούκι της Ανάστασης, θα γεμίσει πάλι η Πόλη με Ανθρώπους.», «Ότι οι Π είναι περήφανοι και δε θα εκλείψει αυτός ο ποντιακός λαός ποτέ.», «Ότι αν και ξεριζώθηκαν οι Π συνεχίζουν ν' αναπτύσσονται και κάποτε θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους.», «Ότι ο πολιτισμός που δημιουργήσαμε παρόλο που χάσαμε την πατρίδα μας δε θα χαθεί.», «Ότι και αν χάσαμε την πατρίδα θα την ξαναβρούμε», «Οι Πόντιοι αν και υποτάχθηκαν, διατηρούν την εθνική τους ταυτότητα.», «Μπορεί η Ρωμανία να μην υπάρχει στο χάρτη με το όνομά της, αλλά τα κομμάτια της είναι ζωντανά και συνεχίζουν την παράδοση», «Ότι όσες κακουχίες κι αν περάσουν θα έρθουν και οι καλές και γαλήνιες μέρες.», «Ότι πάλι θα γυρίσει σε μας ο Πόντος ακόμα και αν είναι μακριά μας μένει στην καρδιά μας», «Κι αν χάθηκαν οι χαμένες πατρίδες, δε χάθηκε η ποντιακή συνείδηση, αλλά μεταβιβάζεται στις επόμενες γενιές.», «Και αν πέρασε η εποχή της δεν ξεχάστηκε και ανθίζει πολιτιστικά.», «Όλα τα σκλαβωμένα μέρη ξυπνούν κοιμισμένες συνειδήσεις και έτσι θα ξαναελευθερωθούν. Ο χαμένος Ελληνισμός θα ξαναστηθεί. Τίποτα δε χάθηκε. Ο Πόντος ζει στην καρδιά μας.», «ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΑΜΕ ΖΟΥΜΕ.», «Ότι οι Πόντιοι συνεχίζουν το έργο τους και αυτό φαίνεται σε όλες τις εποχές.», «Ότι αν την έχουν πάρει εκεί είναι τα ηρωικά μνημεία και στοιχεία», «Ότι αν και η Ιστορία της Ρωμανίας δε λέγεται πολύ, συνεχίζει να δημιουργεί (ιστορία)». Είναι μερικές χαρακτηριστικές απαντήσεις.[828]

[828] Περισσότερες απαντήσεις στο Επίμετρο σελίδα 54-56

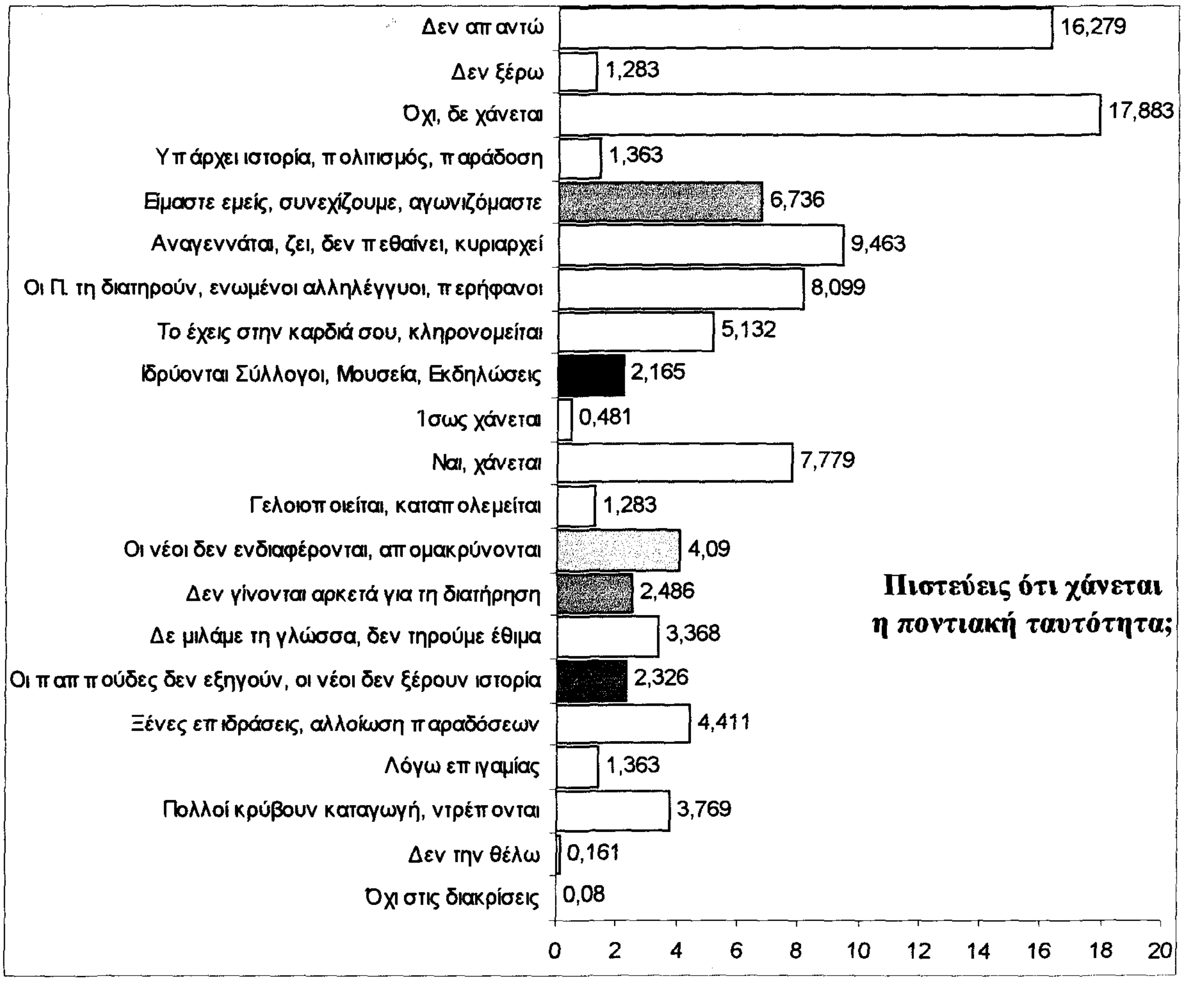

Πίνακας 116ος (ερώτηση 106η)

Στην δεύτερη ερώτηση δεν απάντησε το 16,3%, το 1,3% δεν εκφέρει γνώμη και το 0,5% πιθανολογεί και αμφισβητεί. Το 50,8% πιστεύει ότι η ποντιακή ταυτότητα δε χάνεται, γιατί υπάρχει ιστορία, πολιτισμός, παράδοση 1,4%· η ύπαρξη και ο αγώνας του 6,7% πιστοποιεί τη συνέχεια της ταυτότητας· το 9,5% πιστεύει ότι αναγεννάται· το 8% ότι οι Πόντιοι έχουν ψυχικά χαρίσματα και δεν αφήνουν να χαθεί η ταυτότητά τους· το 5,1% απαντά ότι η ταυτότητα είναι σύμφυτη με την ύπαρξη, κληρονομείται, την έχεις στην καρδία σου και το 2,1% ότι η ύπαρξη συλλόγων, μουσείων, πολιτιστικών εκδηλώσεων συμβάλλουν στη διατήρησή της ταυτότητας.
«Τη συνεχίζουμε και θα τη συνεχίζουμε εμείς.», «Είναι μεγάλη πατρίδα», «Έχει αποδείξει την αντοχή της στο χρόνο και τις δυσκολίες.», «Κανένας δε ξεχνά την καταγωγή του.» «Ο Πόντος είναι ενταγμένος στην Ελλάδα», «Είναι πολύ χαραγμένη στις μνήμες των Ποντίων», «Ο Πόντος είναι μέσα στο πετσί μας.», «Είναι πολύ θαυμαστή για να χαθεί.», «Είναι αιώνια άφθαρτη όσοι αιώνες και καταστάσεις πέρασε.», «Έχει στεριώσει καλά μέσα μας το στοιχείο και τα έθιμα του Πόντου», «Δεν είναι κάτι που χάνεται, γιατί βρίσκεται μέσα στην καρδία μου.», «Υπάρχουν ποντιακοί σύλλογοι και νέα

παιδιά με ψώρα, τα οποία θέλουν να μάθουν να παίζουν κεμεντζέ», «Η ποντιακή ταυτότητα θα χαθεί, όταν χαθεί και ο τελευταίος Πόντιος.», «Φανταστείτε τότε που έσφαξαν 350.000 δεν χάθηκε τώρα θα χαθεί.», «Οι Πόντιοι είναι σαν τον αέρα, δεν χάνεται ποτέ, αλλά ανακυκλώνεται.», «Εμείς οι Πόντιοι είμαστε ενωμένοι και δυνατοί και θα κρατάμε και θα τηρούμε τις ρίζες μας.», «Νομίζω πως όλοι νιώθουν περήφανοι για την ποντιακή καταγωγή τους.», «Όπως δε χάνεται η Ελληνική έτσι δε χάνεται και η Ποντιακή.», «Οι Πόντιοι έχουν υψηλά τα συναισθήματα αγάπης μεταξύ τους και για την πατρίδα τους.», «Υπάρχει μια άρρηκτη σχέση ανάμεσα στους Ποντίους και γιατί ο ποντιακός πολιτισμός είναι πολύ λαμπρός για να αφανιστεί.» «Δεν χάθηκε όταν ήταν μέσα στην Τουρκιά και θα χαθεί τώρα.», «Παρ' όλες τις δυσκολίες της εποχής (ξενομανία) το ποντιακό στοιχείο επικρατεί ακόμα.», «ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΕΡΗΦΑΝΟΙ», «Είναι μια παράδοση άσβεστη στην ψυχή των προσφύγων και παρουσιάζεται ως το μόνο μέσο επικοινωνίας με την πατρίδα.», «Οι ρίζες ποτέ δε χάνονται.», «Κατά τη γνώμη μου πιστεύω ότι ολόκληρη η Ελλάδα σε λίγα χρόνια θα είναι από Πόντιους πολίτες.», «Γιατί υπάρχουμε και είμαστε πολλοί.», «Αν και δε γνωρίζουμε πολλά για ιστορίες και παραδόσεις, σίγουρα όλοι νιώθουμε ΠΟΝΤΙΟΙ μέσα μας», «Συνήθειες και έθιμα μένουν, διασώζονται ως επί το πλείστον καθώς και κάποια στοιχεία της γλώσσας. Ακόμα κι αν χαθούν αυτά, μένει τουλάχιστον η συνείδηση η ποντιακή.», «Είναι κάτι αυθόρμητο, επιζητάς την επαφή με τις ρίζες ασυναίσθητα».[829]

Αντίθετα το 30,9% του δείγματος πιστεύει ότι χάνεται η ποντιακή ταυτότητα, από το οποίο το 23,1% αιτιολογεί την απάντησή του. Το χαρακτηριστικό των απαντήσεων είναι ότι στην πλειονότητά τους είναι προτάσεις για να μη χαθεί η ποντιακή συνείδηση και ταυτότητα. Το 1,3% πιστεύει ότι χάνεται γιατί καταπολεμείται και γελοιοποιείται· το 4,1% αισθάνεται ότι οι συνομήλικοί του δεν ενδιαφέρονται και απομακρύνονται· το 2,5% ότι δε γίνονται αρκετά και με ευθύνη της πολιτείας για τη διατήρησή της· το 3,4% δίνει βαρύτητα στην γλώσσα που χάνεται και τα έθιμα· το 2,3% στην άγνοια της ιστορίας, την οποία χρεώνουν στους προγόνους τους· το 4,4% θεωρεί ότι η ξενική κουλτούρα που εισβάλλει στη χώρα, σαρώνει και αλλοιώνει κάθε παραδοσιακό· το 1,4% απαντά ότι οι επιγαμίες απομακρύνουν σταδιακά από τον Πόντο και το 3,7% ότι πολλοί κρύβουν την ταυτότητά τους επειδή ντρέπονται από τις λοιδορίες που τους απευθύνουν. *«Από την αδιαφορία της πολιτείας για δημιουργία κέντρου επιμόρφωσης.», «Δεν μαθαίνουν από τους γονείς τους, για τον Πόντο», «Αφού όλοι τη γελοιοποιούν», «Γιατί κάθε γενιά που εμφανίζεται είναι πολύ μακριά από την παράδοση . είναι και οι γάμοι που γίνονται από διαφορετικές φυλές.», «Δε-*

[829] Περισσότερες απαντήσεις στο Επίμετρο σελ.59-62

χόμαστε συνεχώς ξένες επιδράσεις και νοθεύονται τα πραγματικά έθιμα και ξεχνάμε την ιστορία μας.», «Σιγά - σιγά οι νέες γενιές δε θα γνωρίζουνε τίποτα για τον Πόντο, γιατί οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας δεν μας τα εξηγούν.», «Γιατί πολλοί από τους Π ντρέπονται για την καταγωγή τους.», «Λίγοι πλέον ενδιαφέρονται για τις ρίζες τους», «Με το πέρασμα του καιρού φεύγει η τελευταία γενιά που έζησε στον Πόντο. Οι νέοι δε μιλούν ποντιακά, δεν τηρούν τα ήθη & έθιμα.», «Αφομοιωνόμαστε με τους Έλληνες.», «Περνώντας τα χρόνια αλλοιώνεται η παράδοση και χάνονται από τη ζωή οι διαπιστευτές της.», «Γιατί πολλοί αποφεύγουν να πουν πως είναι Πόντιοι», «Όπως συμβαίνει και σε μένα που δεν ξέρω την ιστορία των Ποντίων, όταν κάποιος δεν ξέρει καλά την ιστορία τότε φυσικά και χάνεται η ταυτότητα.» «Οι Έλληνες (Πόντιοι) επηρεάζονται από τη Δύση και υιοθετούν στοιχεία που τους κάνει να ξεχνούν ήθη και έθιμα.», «Υπάρχουν πολλοί που αντί να νιώθουν περήφανοι για την ποντιακή καταγωγή τους, ντρέπονται γιατί ίσως τους αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι άλλοι.», «Πολλοί ντρέπονται που είναι Πόντιοι, λόγω των όσων λέγονται για εμάς (τους Πόντιους) και το βρίσκουν κατώτερο.», «Ξέρουμε πολύ λίγα γι' αυτήν τουλάχιστον μέσα από το σχολείο.», «Μεταφέρονται ξενόφερτα στοιχεία από ξένους λαούς με αποτέλεσμα να χάνεται η παράδοση του τόπου», «Επειδή είμαστε ωραία φυλή και θέλουν να μας εξαφανίσουν.», «Στην κοινωνία μας χάνονται πολλά γενικά έθιμα και κυριαρχεί η διαφθορά.», «Οι νέοι ντρέπονται δεν αγαπούν την καταγωγή τους. Γι' αυτό φταινε οι μεγάλοι και το σχολείο, που δεν πληροφορούν τα παιδιά, δεν τα πλησιάζουν, δεν τα μαθαίνουν ν' αγαπούν τις ρίζες», «Δεν χρειάζεται να διατηρηθεί αφού δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις ανάμεσα στους Έλληνες.» «Ακόμη και η ελληνική, γενικότερα, ταυτότητα χάνεται. Ίσως, των Ποντίων λιγότερο επειδή ενδιαφέρονται πιο πολύ να την κρατήσουν ζωντανή», «Δεν διδάσκεται καθόλου στα σχολεία η ιστορία του Πόντου και ο ξεκληρισμός των Ποντίων και ούτε γίνεται καμιά αναφορά σε ποντιακά ήθη και έθιμα.», «Ζούμε σε μια εποχή τεχνοοικονομική, κρίση ηθικών αξιών, γρήγορος ρυθμός ζωής», «Σιγά- σιγά αυτά χάνονται και πλέον σημασία έχει το χρήμα και όχι η καταγωγή.», «Δε συναντιόμαστε», «Ο άνθρωπος σήμερα καταπατά τα ήθη και έθιμα του, προσπαθεί να ξεχάσει την καταγωγή του και χάνεται η ταυτότητά του, νομίζοντας πως έτσι προοδεύει.», «Η ξενομανία έχει εισβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη ζωή μας και στο σχολείο δε δίνεται μεγάλη βαρύτητα στη δράση και την ιστορία του ποντιακού ελληνισμού, μόνο διδάσκονται τα βασικά γεγονότα.», «Δεν υπάρχει ενημέρωση κυρίως από το σχολείο, αλλά και λόγω της ξενομανίας.», «Υπάρχουν επιμειξίες. Στην δική μου περίπτωση συνυπάρχουν το Αγγλικό, το Ελληνικό και το Ποντιακό στοιχείο. Διάλεξα να αποβάλλω το ποντιακό και το

Ελληνικό», «Πολλοί αγνοούν τη σημασία διατήρησης της εθνικής τους ταυτότητας.», «Δεν υπάρχει αρκετή ενημέρωση απ' το σχολείο».[830]

Δυο (2) άτομα, 0,16% απορρίπτουν την ταυτότητά τους και ένας (1), 0,08% θεωρούν τη διατήρηση της ταυτότητας διάκριση.

[830] Περισσότερες απαντήσεις στο Επίμετρο σελ. 62-64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XIV

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ελληνισμός του Πόντου, εγκατεστημένος εκεί από τον 8° π.Χ. αιώνα, διατηρείται κάτω από αλλεπάλληλες κατακτήσεις, όπως αυτές των Περσών και των Ρωμαίων, ενώ αποτελεί τη βάση του κράτους των Μιθριδατών. Κύρια όμως διασώζεται της μακρόχρονης επικυριαρχίας των Οσμανών μέχρι την αναγκαστική έξοδό τους από την αρχέγονη πατρίδα τους, το 1922, εξ αιτίας 1^{ον}. Της δομής εξουσίας των Οσμανών κατακτητών η οποία: α) Θάλπει ιδιόμορφο δουλοκτητικό καθεστώς, από το οποίο δρέπει το κύριο προϊόν συντήρησής της η επικυρίαρχη υπέρταξη του καθεστώτος. β) Επιβάλλει καθεστώτος μιρ'ή, της μη ιδιοκτησίας της γης, με το οποίο το παραγόμενο προϊόν περιορίζεται στο ελάχιστο, αλλά και εκμηδενίζεται ο πλούτος, ο οποίος δεν επενδύεται για να συμβάλει στην ανάπτυξη. γ) Στηρίζει την οικονομία στις πολεμικές προσόδους. δ) Δε δομεί ένα ενιαίο κράτος με διαρθρωμένα τα κεντρικά όργανα, όπως στρατό, φορολογικό σύστημα. Τα στοιχεία αυτά δεν προσέδωσαν την δυνατότητα να μορφωθεί κοινό πεδίο του «εμείς» από τους ετερόκλητους πληθυσμούς των κατακτημένων λαών, αλλά λειτούργησαν διαχωριστικά με προέχοντες τους ισλαμιστές, οι οποίοι λειτουργούσαν ως ο «άλλος» με εξουσία επί της ζωής των ραγιάδων ρουμ-χριστιανορθόδοξων πληθυσμών.

2^{ον}. Της νομαδικής υφής της κοινωνίας των κυρίαρχων, που δε συνδέονται με τη γη, δεν κάνουν πατρίδα και αισθάνονται επήλυδες στον τόπο που κατοικούν.

3^{ον}. Του ρόλου υποτέλειας της Ιεραρχίας της Ορθοδόξου Εκκλησίας, όπως της ανατέθηκε και όπως αυτή δέχτηκε να διαδραματίσει, αλλά και της πίστης στην θρησκεία των μελών και του κλήρου της Εκκλησίας, που λειτούργησε ως κέλυφος προστασίας και διατήρησε τα ελληνικά πολιτισμικά στοιχεία στα σκοτεινά χρόνια.

4^{ον}. Του ευρωπαϊκού διαφωτισμού σε συνδυασμό με την κατάρρευση του τιμαριωτικού συστήματος των Οσμανών, τον 18° αιώνα, και τη διεθνή συγκυρία, που εξαναγκάζει το Οσμανικό καθεστώς σε διομολογήσεις και συνθήκες, οι οποίες διευκολύνουν την ανάπτυξη των Ρωμαίων, την επανελληνοποίησή τους.

Το αποτέλεσμα ήταν να επέλθει συρρίκνωση του Οσμανικού κράτους με τη δημιουργία ανεξαρτήτων κρατών, ανάμεσα στα οποία και το ελληνικό, το οποίο θα λειτουργήσει ως κέντρο αναφοράς του ελληνισμού. Να αισθανθεί, η Οσμανική κυρίαρχη τάξη, την ανάγκη δημιουργίας πατρίδας αλλά και εθνικής ιδεολογίας. Τα γεγονότα αυτά θα στρέψουν την Οσμανική υπέρταξη στην εξολόθρευση των Ορθόδοξων πληθυσμών, Αρμενίων

και Ποντίων, μέχρι γενοκτονίας, με τη στήριξη ή την ανοχή ξένων δυνάμεων, που εξυπηρετούνταν τα οικονομικά τους συμφέροντα.

Στην περίπτωση των Ποντίων αναπτύσσεται η ιδεολογία της αυτόνομης κρατικής οντότητας, η οποία προσδίδει ταυτότητα στην συγκεκριμένη εθνική ομάδα.

Αυτήν την ταυτότητα φέρουν τα πληθυσμιακά υπολείμματα στο νέο τόπο εγκατάστασής τους μετά τον βίαιο ξεριζωμό τους. Η διαφορετική πολιτισμική απόχρωση και η ιδεολογία τούς δίνει χαρακτηριστικά στοιχεία διαφοροποιητικά σε σχέση με την ευρύτερη ελλαδική κοινωνία που διατηρούνται μέχρι και την γ΄ γενιά. Έχουν τη δική τους εθνοτοπική ταυτότητα.

Η κεντρική ελλαδική ιδεολογία αρνείται μια αφομοιωτική πολιτική παρέμβαση με τη χάραξη μια κοινής ιδεολογίας, ως συνισταμένη των πολιτισμικών συνιστωσών των εθνικών ομάδων. Παρεμβαίνει προς κατασκευή μιας νέας ιδεατής σύγχρονης δομής, που αποποιείται την παράδοση ως παρείσακτη. Είναι αυτή που ενοχλείται, κύρια, από τη διατήρηση της παράδοσης από μια ομάδα, που με αυτό τον τρόπο αρνείται την μοναδικότητα που της επιβάλλεται και που διατηρεί τη δικής της πολιτισμική διαφορετικότητα. Η όποια διαφορετικότητα χαλάει την ομοιόμορφη εικόνα της κεντρομόλου εθνικής ιδεολογίας, τη μοναδικότητα, που εξυπηρετεί τα εξαρτημένα συμφέροντα της κυρίαρχης ελλαδικής τάξης. Αυτήν την ιδεολογία ενστερνίζονται, όπως είναι φυσιολογικό, τα μέλη της ευρύτερης κοινωνίας, αλλά και μέλη της ίδιας της εθνοτοπικής ομάδας των Ποντίων, τα οποία και εκφράζονται ή συμπεριφέρονται εκούσια ή ακούσια ως φορείς εφαρμογής:

Α) Της βιαίας επιρροής. Οι πρόσφυγες παρουσιάζονται ως εξιλαστήρια θύματα της Μικρασιατικής καταστροφής, ως οικονομικοί ανταγωνιστές ή ως πολιτικοί αντίπαλοι. Κάποτε και σε ορισμένες περιπτώσεις λήφθηκαν ακόμη και κατασταλτικά μέτρα, όπως η απαγόρευση του μπουζουκιού. Τούτο βέβαια είχε αντίθετα αποτελέσματα, τόσο που να θεωρείται τούτο βασικό στοιχείο της σύγχρονης μουσικής πολιτισμικής έκφρασης.

Β) Της *τεχνικής της κλιμακωτής επιρροής*. Η μεταστροφή της κοινωνίας και των μελών της σε όργανα εφαρμογής της τεχνικής αυτής έπεται και χρονολογικά. Όσες ομάδες διατηρούν διακριτή ταυτότητα, ως μη ταυτιόμενες πλήρως με την κεντρικά επιβαλλόμενη ιδεολογία, γίνονται δέκτες της κλιμακωτής επιρροής, προς επίτευξη μιας μονόχρωμης πολιτιστικής - ιδεολογικής έκφρασης, αν όχι άχρωμης και έτοιμης για ένα χρωματισμό παγκόσμιας υφής.

Ως διακριτή φέρεται η εθνοτοπική ομάδα των Ποντίων, η οποία βρίσκεται στο «μάτι του κυκλώνα» και η οποία λοιδορείται με τα ρατσιστικού

τύπου ανέκδοτα, προκειμένου να ενδώσει στο *«μείζον αίτημα»*, της απάρνησης της πολιτισμικής – ιδεολογικής κληρονομιάς του, ενδίδοντας στο *«ελάσσον αίτημα»* αυτό της αποδοχής των ανεκδότων.

Οι Πόντιοι έχασαν την Πατρίδα τους και συνεπώς δεν έχουν κοινό σημείο αναφοράς. Μπήκαν στη διαδικασία της 1. *Οργανικής συνοχής*, που προκύπτει από την ανομοιογένεια, την οποία δημιουργεί η κοινωνική εξέλιξη στα μέλη μιας ομάδας, καθώς, με την αλληλεπίδραση και την διαφοροποίηση της κοινωνικής εργασίας, αυτά χαρακτηρίζονται από ανομοιομορφία ικανοτήτων, δυνατοτήτων και ιδεών, ανομοιομορφία που οδηγεί τα μέλη σε πολύπλοκες σχέσεις αλληλεξάρτησης με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.[831]

2. Της αύξησης του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας που συνδέεται αναλογικά με την *«προοδευτική απροσδιοριστικότητα»* της συλλογικής συνείδησης.[832]

Μέσα στο ευρύτερο ελληνικό κοινωνικό περιβάλλον οι τρεις προηγούμενες γενιές της εθνοτοπικής ομάδας των Ποντίων ακολουθούν την πορεία που τους επιβάλλεται από τις συγκυρίες της νεοελληνικής πραγματικότητας. Επέρχεται αφομοιωτική διαδικασία, όποιου βαθμού, σε οικονομικό, σε εθνικό – βιολογικό και πολιτιστικό - ιδεολογικό επίπεδο. Ποια είναι η αφετηρία του επιπέδου αφομοίωσης της Δ΄ γενιάς και πώς βάση των αφομοιωτικών διαδικασιών της κοινωνικής πρόβασης αλλά και των προγονικών καταβολών διαμορφώνεται η συνείδησή τους.

Στο οικονομικό επίπεδο η Δ΄ γενιά, όπως και η Γ΄, είναι «αόρατη». Της παρέχεται η δυνατότητα πλήρους οικονομικής εναρμόνισης με τον κοινωνικό περίγυρο. Οι ίδιοι αισθάνονται ότι δεν υστερούν οικονομικά σε σχέση με το κοινωνικό περίγυρο, εφόσον ο δείκτης της οικονομικής αντίληψης, που έχουν για το οικογενειακό τους εισόδημα, είναι ο ίδιος με αυτό του ευρύτερου κοινωνικού δείκτη.

Από τη άποψη της κοινωνικής διαβάθμισης εφάλλονται από πλεονεκτικό επίπεδο, αφού η Γ΄ γενιά των Ποντίων – οι γονείς τους – έχουν καλό μορφωτικό επίπεδο, αποτέλεσμα της οικογενειακής στρατηγικής και ατομικής δράσης των Ποντίων. Η Δ΄ γενιά φαίνεται να υστερεί έναντι αυτής της πρακτικής, αφού η απόδοση στο σχολείο υπολείπεται, ελαφρά, των συνομήλικων τους, όσο η απόδοση στο σχολείο μπορεί και να προσδιορίσει τη μετεξέλιξη.

Στο πολιτισμικό επίπεδο διαφαίνεται μια διαβάθμιση στην διατήρηση των τομέων αυτού του επιπέδου της κοινωνικής κληρονομιάς. Τη γλώσσα ακούει η συντριπτική πλειονότητα των νέων. Ως κύρια γλώσσα χρησιμο-

---

[831] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου, σελ. 27
[832] E. Durkheim: "Οι κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου» Μετ. Λ.Μ.Μουσούρου, σελ.28

ποιείται από το 13% των οικογενειών του δείγματος, ενώ η πλειονότητα των οικογενειών τη χρησιμοποιεί ως δευτερεύουσα ή περιστασιακά. Εντυπωσιακό είναι ότι 20% των νέων χρησιμοποιεί ποντιακές λέξεις στις μεταξύ τους συνομιλίες τους. Περισσότεροι από τους μισούς των ερωτηθέντων νέων καταλαβαίνουν καλά ως αρκετά καλά την ποντιακή διάλεκτο. Το ένα τέταρτο του δείγματος δεν καταλαβαίνει καμιά ποντιακή λέξη, όπως και αδυνατεί να εκφέρει λέξη. Τρεις στους είκοσι είναι σε θέση να μιλήσουν καλά ως πολύ καλά και οι υπόλοιποι εκφέρουν κάποια λέξη και το κάνουν κύρια σε οικείο περιβάλλον. Το ένα τρίτο ανταποκρίνεται ανακλαστικά στο ποντιακό γλωσσικό ερέθισμα, όταν προκαλείται. Επτά στους δέκα δε θεωρούν απαραίτητη την ποντιακή ως μέσο επικοινωνίας και προτιμούν να τους απευθύνονται στη νεοελληνική, γεγονός που δείχνει την άγνοια του γλωσσικού πλούτου της διαλέκτου. Συναισθηματικά είναι συνδεδεμένο το δείγμα με τη γλώσσα, αφού οκτώ στους δέκα αρέσκονται να την ακούν. Υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ συναισθήματος και λογικής. Και αυτό εκπηγάζει από την αναγκαιότητα της στην επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Ενώ την αισθάνονται ως μητρική δεν τους είναι χρηστική, αν δεν του προσκόπτει την επικοινωνία με αυτό.

Πάντως ως μέσο επικοινωνίας φθίνει και αν δεν υπάρξει προσπάθεια αναστροφής, ώστε να μελετηθεί από τους νέους και να αξιοποιηθούν τα ακούσματά τους για να αναβιώσει η γλώσσα – έστω ως παράλληλη έκφραση – το ιδίωμα θα χαθεί και η ελληνική θα φτωχύνει, όχι γιατί θα χάσει μόνο ένα ιδίωμα της, αλλά γιατί θα χάσει ένα ιδίωμα, που ενέχει την προσωδία της ελληνικής γλώσσας. Οι μελέτες και οι επιστημονικές εργασίες, όπως αυτές του Δημήτρη Τοπαΐδη, ή η φιλολογική προβολή της, όπως αυτή της Βέρας Αντωνιάδου – Κεσίδου, ανάγουν τη γλώσσα σε μουσειακό είδος γιατί ***λέξεις που δε λέγονται είναι νεκρές και έστω και αν είναι καταγραμμένες.*** Δεν μπορεί να αναβιώσει από το γραπτό λόγο η προσωδία της γλώσσας. Δε διατηρήθηκε η προσωδία της γλώσσας στην νεοελληνική ούτε αναβίωσε με τα πνεύματα και τους τόνους που χρησιμοποιούνταν από τους Αλεξανδρινούς χρόνους μέχρι πρόσφατα.

Τα τραγούδια, όπως και ο χορός διεγείρουν συναισθηματικά την σχετική πλειονότητα των νέων που κατανοούν το περιεχόμενό τους ή που συμμετέχουν σε αυτόν. Επαφή με το τραγούδι και το χορό, άμεση ή έμμεση, έχει το σύνολο, σχεδόν, του δείγματος. Εννιά στους είκοσι προκαλούν αυτόβουλα το ερέθισμα του τραγουδιού, παρόλο που δισκοθήκη με ποντιακά τραγούδια υπάρχει στα περισσότερα από τα μισά σπίτια. Ποντιακό χορό γνωρίζουν οι είκοσι πέντε στους σαράντα και συμμετέχουν οι είκοσι τρεις. Δώδεκα στους τριάντα γνωρίζουν κάποιο ποντιακό τραγούδι και το καταγράφουν, ενώ χορό είκοσι τρεις. Η λύρα ως μουσικό όργανο είναι γνωστό

στο σύνολο, σχεδόν, του δείγματος και ένας στους είκοσι ασκείται στη χρήση του οργάνου.

Η ποντιακή μουσική και ο χορός είναι πιο έντονα ως πολιτιστική κληρονομιά· συνδέουν συναισθηματικά με τη παράδοση, ταυτίζουν με τον τόπο προέλευσης της κληρονομιάς και λειτουργούν ως γνωστικό ερέθισμα για τη διαμόρφωση της συνείδησης. Οι κύριοι φορείς μετάδοσης αυτής της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι η οικογένεια, ο κοινωνικός περίγυρος και οι σύλλογοι. Ο ποντιακός χορός, ως τέτοιος, διδάσκεται στα ΤΕΦΑΑ τα τελευταία χρόνια και πάντως όχι στο σχολείο, αφού οι απόφοιτοι και γνώστες του χορού δεν έχουν μπει ακόμη στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το τραγούδι, ως λόγος, απαντάται δειγματικά και σε εθελοντική βάση στην εκπαιδευτική διαδικασία και καθόλου ως μουσική έκφραση.

Ποντιακό θέατρο, φορέας παιδείας, παρακολούθησε πλέον του ενός τρίτου του δείγματος από παραστάσεις ερασιτεχνικών θιάσων, αφού στο δραματολόγιο των θεσμικών θεάτρων δεν περιλαμβάνεται το είδος. Ένα ικανό ποσοστό θα ήθελε να παρακολουθήσει ποντιακή θεατρική παράσταση, αλλά δεν έτυχε να τους δοθεί η ευκαιρία. Ένα ελάχιστο ποσοστό συμμετείχε σε ερασιτεχνικούς θιάσους.

Ενθυμήματα, σημεία αναφοράς, του Πόντου έχουν ένας στους δέκα και ποντιακή στολή έχουν ενδυθεί τρεις στους δέκα.

Τέσσερις στους δέκα αρέσκονται να γεύονται ποντιακά φαγητά. Το σημαίνον της προτίμησης είναι ότι δε διαχωρίστηκαν από τα λοιπά εδέσματα, αλλά ρωτήθηκαν ποια φαγητά, γενικά, αρέσουν. Μέσα από τα παρασκευαζόμενα φαγητά διατηρείται η ποντιακή παράδοση.

Τα έθιμα ή μέρος των ποντιακών εθίμων τηρούν οι τέσσερις στις δέκα των οικογενειών του δείγματος. Ίσως γιατί εναρμονίζονται με τις κοινωνικές ανάγκες. Οι μύθοι είναι ανύπαρκτοι όχι μόνο γιατί ο ρόλος των παππούδων έχει αντικατασταθεί από την τηλεόραση, αλλά γιατί και οι προηγούμενες γενιές είχαν έλλειμμα. Η πλειονότητά τους, και ιδίως η β΄ γενιά, δεν άκουσε παραμύθια, δεν ξέρει, αφού δεν είχαν παππούδες. Παροιμίες αναφέρει ένας στους δέκα, την οποία καταγράφει στην ποντιακή διάλεκτο ένας στους είκοσι.

Εκείνο που συντηρείται ακέραια είναι η φιλοξενία. Το σύνολο, σχεδόν, των οικογενειών παρέχει φαγητό στον ξένο επισκέπτη, ενώ οκτώ στους δέκα του παρέχει και κατάλυμα.

Στο ιδεολογικό επίπεδο και για πολλά χρόνια ο Πόντος είναι η συνείδηση της πατρίδας. Και ενώ ο Πόντος δεν καθορίζεται γεωγραφικά, ως χώρος, από την πλειονότητα του δείγματος - μόνο ένας στους δέκα τον προσδιορίζει γεωγραφικά και το ένα τέταρτο του δείγματος καλύπτει την άγνοια του γεωγραφικού προσδιορισμού με συναίσθημα για αυτόν - την συνείδηση της πατρίδας για τον Πόντο διακατέχει τους περισσότερους α-

πό τους μισούς. Τέσσερις στους δέκα εκφράζονται συναισθηματικά για τον Πόντο, ενώ η ταυτότητα Ποντίου ενέχεται στην πλειονότητα του δείγματος έστω και ως αποτέλεσμα καταγωγής. Αυτήν δηλώνει ως ταυτότητα και επιθυμεί να τη γνωρίζει το κοινωνικό περιβάλλον. Η ταυτότητα είναι άρρηκτα συνυφασμένη με αυτήν την ελληνική σε σημείο πλειοδοσίας, αφού το ¼ υπερβάλλει σε σημείο εθνικισμού, που εκφράζεται με εκφράσεις όπως «περισσότερο Έλληνας», «γνήσιος Έλληνας». Τούτο οφείλεται στην άγνοια της ιστορίας του Πόντου, ιδίως της τελευταίας κρίσιμης περιόδου, γιατί « η γνώση γεννά πατριώτες και η άγνοια εθνικιστές». Η ιστορική συνείδηση δίνει το αίσθημα στον άνθρωπο «*ότι ανήκει στο λαό του και σε όλο το ανθρώπινο γένος. Δίνει την δυνατότητα να συνειδητοποιήσει κάπως την ευθύνη απέναντι στις προγενέστερες, στις σημερινές και μελλοντικές γενιές, αλλά και να υπερνικήσει τα στενά πλαίσια της ψυχοφυσικής του ατομικότητας*».[833] Εξάλλου «*ο άνθρωπος, κατά τον Αριστοτέλη, έξω από τη φυλή και το γένος, έξω από τη συναίσθηση της ιστορίας και της ιστορικής μνήμης, υπάρχει σαν δυνατότητα, όχι όμως στην πραγματικότητα*».[834] Η έλλειψη της ιστορικής συνείδησης, της πορείας του ποντιακού ελληνισμού, είναι καταφανής και στους επίγονους της Δ΄ γενιάς. Η άγνοια της ιστορίας καλύπτεται από την πεποίθηση, ως διάχυτος μύθος, της σημαντικής ιστορικής διαδρομής του Πόντου. Η έλλειψη σαφούς ιστορικής γνώσης δημιουργεί ανομία στην εθνοτοπική ομάδα, αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία. Η απαξίωση της από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον δημιουργεί αίσθημα απάρνησης της ταυτότητας της δ΄ γενιάς σε ελάχιστο ποσοστό, το οποίο και εντάσσεται σε άλλη κοινωνική ομάδα. Ένα μικρό ποσοστό όμως μένει μετέωρο. Δεν ενστερνίζεται άλλη ταυτότητα και «ντρέπεται» για τη δική του. Ο κοινωνικός διαχωρισμός των ίδιων εθνικών ομάδων αποτρέπει τη συλλογική συνείδηση, την αμφίπλευρη διείσδυση του ανθρώπου στην ομάδα του «εμείς», τη μερική συνταύτιση των ατόμων, αλλά και προσκόπτει την κοινωνικότητα, που απορρέει από τη μερική αντιπαράθεση των ατόμων μέσα από την αμοιβαία αναγνώρισή τους στην προς αλλήλους δράση τους.[835] Η βαθιά κατανόηση του άλλου είναι η αφετηρία κοινωνικής πρόβασης.[836]

---

[833] Κεσσίδης Χ. Θεοχάρης: «Η Ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη - Αθήνα 1996, σελ.26
[834] Κεσσίδης Χ. Θεοχάρης: ό.π., σελ.27
[835] G. Gurvitch: " La vocation actuelle de la sociologie" Paris 1968, p. 140-160 στο Δ. Γ. Τσαούσης: «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1987, σελ. 100 - Βασ. Τ. Γιούλτση: «Γενική Κοινωνιολογία» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997, σελ.287
[836] Κεσσίδης Χ. Θεοχάρης: ό.π., σελ. 28

Ήδη η Γ΄ γενιά αισθάνεται την ανάγκη εμπλουτισμού και ενίσχυσης της ιστορικής μνήμης [837] και κινείται προς την κατεύθυνση αυτή σε κάθε ευκαιρία Η ενίσχυση της ιστορικής μνήμης δεν είναι casus belli, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι· αντίθετα η άγνοια της ιστορίας γεννά ανώμαλες καταστάσεις.

Η ταυτότητα και η ιδέα του Πόντου ως πατρίδας παρουσιάζεται ως συναίσθημα και καθόλου ως γνώση. Άγνωστα είναι τα σύμβολα και τα μνημεία του Πόντου στη μεγάλη πλειονότητα, η οποία επιθυμεί έντονα να γνωρίσει την ιστορία του Πόντου, αλλά και να τον επισκεφθεί.

Το συναίσθημα είναι ο αντικατοπτρισμός των αισθημάτων των προγόνων, που σμιλεύει την αυτοπεποίθηση και την ατομική κοινωνική υπόσταση. Έτσι ενώ η μεγάλη πλειονότητα δε λοιδορεί, δεν υποτιμά την καταγωγή του και είναι περήφανη γι' αυτήν. Αντιπαρατίθεται και την υπερασπίζεται, πολλές φορές με πάθος, όπως είναι φυσικό. Αντίθετα διασκεδάζει με τα «ποντιακά ανέκδοτα», συμπορευόμενη με την περιρρέουσα αντίληψη, για να μη διαχωριστεί κοινωνικά και εισπράξει μήνιν, συμπεριφερόμενη ως «παρούσα εξαιρούμενη», κρατώντας μια απόσταση μεταθέτοντας την όλη διαδικασία των ανεκδότων, ως να πρόκειται για κάτι απόμακρο και αόριστο. Αν εξαιρέσουμε ένα πολύ μικρό ποσοστό που το επηρεάζει το ανέκδοτο και ντρέπεται για την καταγωγή του, η μεγάλη πλειοψηφία το αντιπαρέρχεται και το παραβλέπει.

Η οικογένεια παρόλη τη μετεξέλιξή της σε οικογένεια συζυγική και τις ενδείξεις άμβλυνσης της συνοχής της, κύρια με την είσοδο της τηλεόρασης – η τηλεόραση έχει τον κύριο λόγο, χρονικά, στην οικογένεια – παραμένει ο κύριος παράγοντας μετάδοσης των πολιτισμικών καταβολών και ο συντελεστής διαμόρφωσης και της διατήρησης της συνείδησης των νέων. Ο ρόλος της γιαγιάς και του παππού είναι υπαρκτός παρόλο που οι οικογένειες - κορμός είναι πολύ λίγες. Ο ρόλος του πατέρα είναι καθοριστικότερος εκείνου της μητέρας. Οι άλλοι θεσμικοί φορείς, όταν δε σιωπούν, λοιδορούν. Οι σύλλογοι έχουν μικρό ρόλο στη διαμόρφωση της συνείδησης, αφού μικρός σχετικά αριθμός συχνάζει σε αυτούς, αλλά και οι ίδιοι σύλλογοι περιορίζουν τις δραστηριότητές τους στην εκμάθηση χορών.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει κοινότητα, κοινή εγκατάσταση ή κοινή δράση η ποντιακή συνείδηση ενυπάρχει και η ποντιακή ταυτότητα διατηρείται. Τα μέλη της εθνοτοπικής ομάδας των Ποντίων τα διακρίνει η *συνείδηση του είδους,* [838] η τάση, δηλαδή, των ατόμων να αναζητούν τους ο-

---

[837] Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994, σελ.68

[838] Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από τον Φρανκλίν Χ. Γκίντινγκς Δ. Γ. Τσαούσης: «Χρηστικό λεξικό Κοινωνιολογίας» Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984, σελ.255

μοίους τους και να ταυτίζονται μαζί τους συναισθηματικά. Το συναίσθημα τους αποτελεί τη βάση του κοινωνικού δεσμού τους.

Η βιολογική ανάμειξη – επιγαμία δεν επηρεάζει σημαντικά την συνείδηση. Πάντως στην όποια άμβλυνση συνείδησης, αυτή των επιγάμων Πατέρα ακολουθεί των επιγάμων μητέρας. Η καταγωγή του πατέρα περνά ως κληρονομιά ταυτότητας και είναι αξιοσημείωτο ότι και οι επίγαμοι μητέρας δεν απαρνούνται την ποντιακή ταυτότητα αλλά εκφράζονται πιο χαλαρά. Ακόμη και ένας πρόγονος ποντιακής καταγωγής αρκεί για τον ενστερνισμό της ταυτότητας και έκφραση της ποντιακής συνείδησης. Η πεποίθηση της σημαντικότητας της ποντιακής ταυτότητας διαφαίνεται και από το γεγονός ότι και αυτοί που πιστεύουν ότι χάνεται η ποντιακή ταυτότητα παραθέτουν προτάσεις για να μη χαθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adim Us: «Gördüklerim, Duyduklatim, Duygularim» Κων/πολη 1964
Adler Alfred: «Το κοινωνικό ενδιαφέρον», Μετ. Ευάγγ. Γραμμένος, Εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα α.χ..
Alain: «Propos sur les pouvoirs» Paris, Folio, 1910,1985
Ali Fuat Cebesot: «Milli Muczdele Hatiralari» Κων/πολη 1953
Anderson H. Charles: «Προς μια Νέα Κοινωνιολογία» μετ. Ελ. Κακοσαίου, εκδ. Λιβάνης-Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978
Bandura, A. και Walters, R.: «Social learning and personality development», New York: Holt, 1963
Bandura, A., Ross, D., και Ross, S.: «Transmission of aggression through imitation of aggressive models» J.Abn. Social Psych. 9, 1961
Barthes Roland : « Le degré zerô de l' écriture » Gonthier, Paris 1964
Benveniste : «Problèmes de linguistique» τ. I, κεφ. A:
Bernard Kayser: «Ανθρωπογεωγραφία της Ελλάδος», ΕΚΚΕ, Αθήναι 1968
Bierstadt Hale Edward : "The Great Betrayal" μετ. Ιωσήφ Γρ. Κασσεσιαν, με τίτλο «Η Μεγάλη Προδοσία», Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1997
Bottomore B.T., Nisbet R. : «A History of Sociological of Analysis» Basic Books, N.Y 1978
Bottomore B.T.: «Κοινωνιολογία, Κεντρικά προβλήματα και βασική βιβλιογραφία», Εκδ.Gutenberg, Αθήνα 1973
Bryer A.: "The Tourkokratia in the Pontos" στο Neohellenika τομ1ος Austin Texas. USA 1970
Bryer M. Antony: "The Pontic Revival and the New Greece" στο N.P. Diamandopoulos et al., "Hellenism and the First Greek War of Liberation (1821-1830): Continuity and Change, Θεσ/νίκη 1976
Banks O: "The Sociology of Education" Batford, London 1976
Argyle M: "The Social Psychology of Work" Penguin, 1972
Bullock Alan & Oliver Stallybrass: "The Fontana Dictionary of Modern Thought", London 1977
Brown R: «Social Psychology» Macmillan 1965
Bury J. & Meiggs R.: «Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας» Αθήνα 1992
Chomsky Noam : "Reflections on language", εκδ.Pantheon Books, N. Υόρκη, 1975
Churchill Winston : "The World Crisis: Aftemath" London 1929
Clogg Richard : "The Rum Millet in the Ottoman Empire" σελ. 23-26, στα Πρακτικά Συνεδρίου «Μιλλιέτ» Πανεπιστήμιο Princeton, 12-14 Ιουνίου 1978.
Coser A. L.: "The Functions of Social Conflict", N.Y. Free Press, 1956

Crowne , D. και Marlowe, D.: «The approval motive» N. York: Wiley, 1964
Cumont F.: "Die Mysterien des Mithra" Leipzig-Berlin, 1923
Dakin D.: «Η Ενοποίηση της Ελλάδας 1770 - 1923»
Demetracopoulou Lee Dorothy : "Greece" Margaret Mead (ed.), Culturat Patterns and Technical Change, New York:Mentor Books, 1955
Dieterich Karl: " Das Griechentum Kleinasiens" Leipzig 1915
Dretas Georges: "Το Ελληνο-Ποντιακό Διαλεκτικό Σύνολο" το "Διαλεκτικοί θύλακες της Ελληνικής Γλώσσας Εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας ΥΠΕΠΘ Αθήνα 1999
Durkheim E.: "Les Regles de la Methode Sociologique" Μετ. Λ. Μ. Μουσούρου, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1978
Durkheim E.: «The Elementary Forms of Religious Life» Λονδίνο 1976
Dursunoglu Cevat: "Milli Mücadede de Erzurum" Άγκυρα 1946
Duverger Maurice : "Methodes des Sciences Sociales", I et II , Presses Universitaires de France, Paris 1961, (Μεταφρ. Ν. Παπαδόδημα, Αθήνα 1976, ΕΚΚΕ)
Emerson Roupert: "Nationalism and Political Development", Journal of Polities ,1960
Fallmerayer Ph. Jac.: "Geschichte des Kaiserthums von Trapezunt" Μετ. Θωμά Σ. Σερμπίνη, Εκδ., Αφοί Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1992.
Feroz Ahmad – Dankwart, A Rustow : "Ikinci Mesrutiyet Döneminde Meclisler 1908 – 1918" στο Güney- Dogu Avrupa Arastirmalari Dergisi [Περιοδικό Ερευνών Νοτιανατολικής Ευρώπης] τεύχος 4/5 1976
Fiske T. Susan - Taylor E. Shelley :«Social Cognition -Second Edision» McGRAW-HILL
Fourastie Jean :"Des loisirs: pour quoi faire" Casterman, Bruxelles 1970
Freedman L. Jonathan, Scott C. Fraser: «Ενδοτικότητα χωρίς πιέσεις : η τεχνική της κλιμακωτής επιρροής» Journal of Personality, 4, 1966
Galitzi C. A:«Stundy of Assimilation a mong the Rumanians in the United States», N.Y. 1927
Giddens A:«The Constitution of Society» Cambridge 1984
Gottard Jaschke : «Die Türkische – Orthodoxe Kirche» Der Islam,1969 τομ.45
Gurvitch George: "La vocation actuelle de la sociologie" Paris 1968
Gurvitch George:«Etudes sur les classes sociales» Gonthier, Paris 1971 Μετάφραση : Μ. Λυκούδη, Επιμέλεια Δ.Γ. Τσαούση
Herskovits M.: «Cultural anthropology» New York: Knopf, 1955
Heyd W:"Geschichte des Levantehandels im Mittelalter" Στουτγάρδη 1879
Himmelweit T.H., A.N. Oppenheim, P.Vince:"Television and the Child:A Empirical study of the Effect of Television on the joung" Oxford Univer sity Press, London 1958
Hobsbawm J. E. : «Nations and Nationalism since 1780» Μετάφραση Χρυσ.

Νάντρις, Εκδ. Καρδαμίτσα
Hofstätter Peter : «Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία» μετ. Τζένη Ματσοράκη, εκδ.Λιβάνης- Νέα Σύνορα, Αθήνα 1978
Homans, G: «The human group» New York, Harcourt, Brace,1950
Horton George: " Report on Turkey" μετ. Όλγα Μαύρου, εκδ. Νέα Σύνορα – Λιβάνη, Αθήνα 1992
Hoselitz Bert: "Nationalism, Economic Development and Democraty", Otto Feintein, Two Worldw of Change, Garden City, N.Y.,1964
Jakobson Roman:" Essais de linguistique gènèrale " I , Les fondations du lagage , εκδ. Les èditions de Minuit, Paris 1963 I et III
Kansu M.Mazhar: «Atatürk'le Beraber Erzurul'dan Olümüne Kadar» Άγκυρα 1978
Karpat H. Kemal: «Ottoman Population Records and the census of 1881/1882- 1893» στο International Journal of Middle East Studies. Τεύχος 9, 1978
Kinross Lord:"Atatürk: The Rebirth of a Nation" London 1964
Kitsikis Dimitri:"Propagande et Pressions en Politique International: La Grèce et ses revendications à la Confèrence de la Paix 1919-1920» Παρίσι 1963
Krumbacher Karl: "Griechische Reise" Berlin 1883
Lambert E. Wallace - Klineberg Otto : «Children's Views of Foreign Peorles», New York
Lewin Kurt: «Resolving social conflicts» New York: Harper, 1948
Linton, R.: «Culture, society ant the individual» J.Abn. Soc. Psych., 1938
Marseille Jacques: "Οι κυκλικοί Μηχανισμοί της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης" Περιοδικό: ΙΣΤΟΡΙΑ -εικονογραφημένη, Εκδ. Πάπυρος Πρες , Τεύχος 316, Οκτώβριος 1994.
Mavrogordatos Th. G.: "Stillborn Republic- Social Coalition and Party Strategiew in Greece, 1922-1936" University of California Press, 1983
Mc Lyhan Marshall: " Understanding Media the Extension of Man" μετ Σπύρος Μάνδρος, εκδ. Κάλβος, Αθήνα, α.χ.
Moscovici S.:«Psychologie des minorites actives» Paris, Presses Universitaires de France, 1979
Newcomb T.M.: «Social psychological theory». Από το σύγγραμμα των J.H.Rohner - M. Sherif. «Social psychology at the crossroads» New York: Harper . 1951.
Noiret H.: «Documents inedits pour servir a la docimation Venitienne en Crete 1380-1845» Paris 1896
Pacha Aali: «Testament Politique», Revue de Paris 1er Avril et 1er Mai 1910
Park R. E and Burgess E.: "Introduction to the Science of Sociology" Chicago 1921
Pentezopoulos Dimitri: "The Balkan Exchange of Minorities and its Impact upon Greece" Χάγη 1962

Petsalis N. – Diomidis: «Hellenism in Southern Russia and Ukrainian Campaign: Their effect on the Pontus Question (1919)» Balkan Studies, τεύχος 13, 1972
Piaget Jean : "Psychologie et pedagogie" Editions Denoel- Gonthier , Paris 1969 , Μετάφραση: Αποστ. Βερβερίδης , Επιμέλεια: Τάσος Ανθούλιας, Εκδόσεις : Α Λιβάνης "Νέα Σύνορα" - Χελιδόνι, Αθήνα 1979.
Plamenatz J.: «Ιδεολογία» Αθήνα 1981
Puaux Rene:"Les derniers jours de Smyrne" Μεταφρ. Ντίνα Νίκα, Εκδ. Ιστορητής, Αθήνα 1993.
Rose A.M. & C.B: «America Divided» New York: Knopf, 1948
Scheiber J.L.Servan: «Le pouvoir d' informer» , J'ai Lu, Paris 1972
Schermerhorn R.A.: « These Our People» Boston : Heath, 1949
Seger Imogen :«Knaurs Buch der Mondernen Soziologie»Εκδ. Μπουκουμάνη, Αθήνα 1977, Μετάφρ. Τζ. Μαστοράκη., Επιμ. Β.Φίλια
Shaw J. S.and E.K. Shaw : «Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808 – 1975» Καίμπριτζ 1977
Sorokin P.: "Social and cultural dynamics" New York 1938
Sherif, M.:«The psychology of social norms», New York: Harper, 1936
Smith I. L.: «Ionian Vision: Greece in Asia Minor 1919-1922» Λονδίνο 1973
Solahi R. Sonyel:"Turkish Diplomacy 1918- 1923: Mustafa Kemal and the Turkish Nationalist Movement" Λονδίνο 1975
Timasheff S. Nicholas:"Sociological Theory- Its Nature and Growth, Third edition Random House, N.Y." Μετάφρ. : Δ.Γ.Τσαούση, Τόμος Α΄ & Β΄ Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1976
Todorov N: «Sur certains aspects du passage du fèodqlisme au capitalisme dans les territoires balkaniques de l Empire ottoman » Revue des Etudes sud-est européennes , No 1 Βουκουρέστι 1963, (μετ. Ασδραχά Α. περιοδ. « Σύγχρονα Θέματα » τ.22, 1966.)
Ubeyd M.: "Doghron – Yol", le Caire 1900
Vasiliev A. : «Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας» Αθήνα 1954
Weber Max :«Η μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών» Εκδ. Παπαζήση
Weber Max: "Essais sur la theorie de la science", Librairie Plon, Paris 1965.
William I. Thomas:«The Unadjusted Girl», Ginu, Boston 1923
Wirth L.:«The Science of Man in the World Crisis» New York: Columbia University Press, 1945.
Woolf Stuart: «Ο Εθνικισμός στην Ευρώπη» μετ. Έφη Γαζή, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995
Zafer Toprak:"Türkie de Milli İktisat 1908 -1918" ,Yurt, Ankara 1982
Άαρενς Κρίστιαν : «Η μουσική ζωή των Ποντίων» περ. Hellenika 1981
Αβραμάντη Ιωάννου: (επιμέλεια) «Οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες- από τα περασμένα και τα τωρινά» Εκδίδεται υπό επιτροπής Ποντίων -Αθήναι 1972

Αγαθαγγελίδης Θ. : «Πώς βλέπουν οι ξένοι τη Μουσική ζωή των Ποντίων» Πρακτικά Β΄ Παγκ. Συνεδρίου

Αγγελίδη Σωκράτη: «Ιστορία των Ελλήνων της Ουκρανίας» Εκδ.: Ερωδιός, Θεσσαλονίκη 1996

Αγγελόπουλος Α. Αθ.: «Φιλεκπαιδευτικοί και Φιλανθρωπικοί σύλλογοι εν Μακεδονία κατά τα τελευταία έτη της Τουρκοκρατίας» Μακεδονικά (1971)

Αγτζίδης Βλάσης: «Ποντιακός Ελληνισμός -Από τη Γενοκτονία και το Σταλινισμό στην Περεστρόικα» Εκδ. Αφων Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1995

Αγτζίδης Βλάσης: «ΠΟΝΤΟΣ-Ένα ανοιχτό ζήτημα», Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1996

Αθανασιάδης Στ.: «Η Ιστορία και η Λαογραφία της Σάντας» Θεσσαλονίκη 1967

Αλεξανδρής Α.: "The Greek Minority in Turkey 1918-1956: An Aspect of Greco-Turkish Relation" Πανεπ. Λονδίνου 1979,

Αλεξανδρής Αλέξης.: «Η ανάπτυξη του εθνικού πνεύματος των Ελλήνων του Πόντου 1918-1922» στο: «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την εποχή του» εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980

Αλυγιζάκης Αντώνης: «Το Ποντιακό Τραγούδι» στο «ΠΟΝΤΟΣ-ιστορία, λαογραφία και πολιτισμός» Εκδ., Μαλλιάρης-Παιδεία, 1991

Άμαντος Κ.: «Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους» Αθήνα 1997

Αναστασιάδου Ιφιγένεια: «Ο Βενιζέλος και το Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930» «Μελετήματα γύρω από τον Βενιζέλο και την Εποχή του» Εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1980

Ανδρεάδης Γιώργος: «Από το Μύθο στην Έξοδο- Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας», Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994

Ανθεμίδη Αχιλλέα: «Τα Απελευθερωτικά Στρατεύματα του Ποντιακού Ελληνισμού 1912-1924», εκδ. Ευστ. Γιαλτουρίδη, Θεσσαλονίκη 1998

Ανώνυμου του Έλληνος: «Ελληνική Νομαρχία» Ιταλία 1806, επανέκδοση, εκδ Πέλλα, Αθήνα 1980.

Αξαρλή Κλειώ, Αραχωβίτης Γιώρ., κ.ά: Επιμέλεια Δ.Α.Φατούρος «Μελέτες για την Κατοικία στην Ελλάδα», Εκδ. Παρατηρητής.

Αποστολίδη Παύλου: «Ο Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος Φιλιππίδης» Εκδ. Παναγία Σουμελά, Θεσσαλονίκη 1996

Αποστολίδης Δ.: « Ιστορία του Ελληνισμού του Πόντου» Θεσσαλονίκη 1935

Balandier Georges: "Anthropologie Politique", Presses Universitaires de France, Paris 1967

Berard V. : «Τουρκία και Ελληνισμός -Οδοιπορικό στη Μακεδονία» Μεταφρ. Μ.Λυλούδης, Εκδ. Τροχαλία 1989

Βαβούσκος Α. Κων/νος: «Η Μεγάλη ιδέα ως ιδέα και πραγματικότης» Θεσσαλονίκη 1970

Βακαλόπουλος Α. Κων.: «Νεοελληνική Ιστορία (1204-1940)» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993
Βακαλόπουλος Α. Κων.: «Ιστορία του Βορείου Ελληνισμού ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992.
Βακαλόπουλος Α. Κων.: «Κείμενα Εθνικής Αυτογνωσίας» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990
Βακαλόπουλος Απόστ.: « Ιστορία του συγχρόνου Ελληνισμού» Θεσσαλονίκη 1973
Βακαλόπουλος Ε. Απόστ.: «Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985» Εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993
Βαλιούρης Παντελής: «Ο Ελληνισμός του Πόντου» στο «Οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες», επιμέλεια Αβραμάντη Ι. εκδ. Επιτροπή Ποντίων, Αθήνα 1972
Βελαλίδης Α., Α. Βουγιούκας, Κ. Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης, Α. Μπλούνας, Χ. Παπαδημητρίου: (Συντακτική ομάδα)"Η Γλώσσα μου" για την ΣΤ΄ Δημοτικού Εκδ. ΟΕΔΒ , Αθήνα , Δ΄μέρος
Βελαλίδης Α., Α. Βουγιούκας, Κ.Καλαπανίδας, Ν. Κανάκης, Α. Μπλούνας, Χ. Παπαδημητρίου.: "Βιβλίο του Δασκάλου" Εκδ. ΟΕΔΒ. Βοηθητικό βιβλίο για το δάσκαλο
Βελαλίδης Α., Β.Βουγιούκας κ.α: «Η Γλώσσα μου», για την ΣΤ΄Δημοτικού, δ΄μέρη, Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 1991
Βέμη Θ.: «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912» στο Δ. Γ. Τσαούσης (Επιμ.) «Ελληνισμός – Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί και Βιωματικοί Άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας» εκδ. Εστίας Ι.Δ.Κολλάρου και Σια ΑΕ., Αθήνα 1983
Βεργέτη Κ. Μαρία: « ΕΘΝΟΤΟΠΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ - η περίπτωση των Ελλήνων του Πόντου, Διδακτορική διατριβή, ΑΘΗΝΑ 1993.
Βεργέτη Κ.Μαρία: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα - Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας Εθνοτοπικής Ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1994.
Βησσαρίων: «Εγκώμιον της Τραπεζούντος»
Βοσνιάδου Στέλλα: «Κοινωνική γνώση και Κοινωνική Συμπεριφορά» στο Στ. Βοσνιάδου (επιμ): «Κοινωνική Ανάπτυξη» εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1992
Βουρνάς Τάσος : «Η Μικρασιατική Καταστροφή και το Ξερίζωμα του Ελληνισμού» Εκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα
Βρέμη Θ.: «Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912» στο Δ.Γ. Τσαούση (επιμέλεια) «Ελληνισμός, Ελληνικότητα: «Ιδεολογικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας, εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σιας Α.Ε, Αθήνα 1983
Βώρος Κ. Φ.: «Μικρασιατικός Πόλεμος» στο «Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, από τις Πηγές- Γ΄ Λυκείου – δέσμη γ΄, δ΄» εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα 1994
Βώρος Κ. Φ.: «Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση» στο «Εισηγήσεις σε

μορφωτικό σεμινάριο για Σχολικούς Συμβούλους», εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1996

Γαβριηλίδης Ι. Αντ.: «Σελίδες εκ της Μαύρης Εθνικής Συμφοράς του Πόντου» Αθήναι 1924, Φωτογραφική ανατύπωση εκδ. Μαλλιάρης – Παιδεία Θεσσαλονίκη 1992

Γαϊτανίδης Π.: «Η ποντιακή λύρα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996

Γεν. Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού: «Εγκατάσταση στην Ελλάδα- Οδηγός για τους ομογενείς Πόντιους από την ΕΣΣΔ» Μάρτιος 1990

Γερβάσιος: «Επαρχία Ροδοπόλεως» στο Αρχείο Πόντου, τόμ.6 Αθήνα.

Γεώργα Δημητρίου: «Κοινωνική Ψυχολογία» εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1990.

Γεωργιάδης Θ.: «Το Δημώδες Άσμα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996

Γεωργίου-Νίλσεν Μυρτώ: «Η Οικογένεια, στα αναγνωστικά του δημοτικού», Εκδ. Κέδρος, 1980

Γιαλούρης Θ. Αναστασιάδης Γ κ.ά: «Παιδικά Ανέκδοτα» Εκδ. Αναστασιάδης, Αθήνα 1992

Γιανναράς Χρ. : «Η νεοελληνική Ταυτότητα» Εκδ. Γρηγόρης Αθήνα 1978

Γιούλτση Τ. Βασιλείου: «Γενική Κοινωνιολογία» Εκδ. Αφων Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1997

Γκιζέλη Δ. Βίκα : «Κοινωνικοί Μετασχηματισμοί και Προέλευση της κοινωνικής Κατοικίας στην Ελλάδα (1920-1930)» Εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1984

Γκιζέλης Γρηγόρης : «Η οικογένεια στην προ του 1940 βιλιογραφία της Ελληνικής Κοινωνικής Επιστήμης», Ακαδημία Αθηνών "Ελληνική Κοινωνία" Επετηρίς του ΚΕΕΚ Αθήνα 1987

Γλαδίνας Α.: «Ιστορία της Εκκλησίας», εκδ. Αριστοτέλειο Πανεπ. Θεσσαλονίκης, Θεσ/νίκη 1986

Γρηγοριάδης Ν., Δ. Καρβέλης, Χ. Μηλιώνης, Κ Μπαλάσκας, Γ.Πανάγος: «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου» εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα 1995

Δασκαλοπούλου-Καπετανάκη Σ.: «Ερμηνία της Συγγενειακής Οργάνωσης σε Σχέση με την Ιδιοποίηση της Γης», Ακαδημία Αθηνών, Ελληνική Κοινωνία, Επετηρίς ΚΕΕΚ, Αθήνα 1987

Δάφνης Γ. Ν.: « Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων» τόμ. 1ος, β' έκδ. Αθήνα 1974

Δεμερτζίδης Νίκος: «Ο Λόγος του Εθνικισμού» εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1996

Δζεμάλ Νουζχέτ:«Η Τουρκία μετά την ανακωχήν, Τραγωδία Μ. Κεμάλ»

Δημαράς Α. : «Η Εκπαίδευση φορέας διαμόρφωσης και εγχάραξης της Ελληνικότητας» στο Επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : «"Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ

& Σια Α.Ε., Αθήνα 1983

Διαμαντοπούλου Ν. - Α. Κυριαζοπούλου :«Ελληνική Ιστορία των Νεοτέρων Χρόνων», ΣΤ΄Δημοτικού, Εκδ. ΟΕΔΒ , Αθήνα

Διζικιρίκης Γιώργος:« Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και το Ευρωπαϊκό πνεύμα 1750 -1821» εκδ. Φιλιππότη, Αθήναι 1984

Erikson H. Erik:"Childhood and Society" W.W. Norton & Co. Inc. 1975

Ενεπεκίδης Κ.Πολυχρ.:« Αλέξανδρος Υψηλάντης. Η νίκη του ελληνικού ιδεαλισμού» στα Πρακτικά του Β΄Παγκόσμιου Συνεδρίου Ποντιακού Ελληνισμού , Θεσσαλονίκη 1988

Ενεπεκίδης Κ.Πολυχρ.: «Γενοκτονία στον Εύξεινο Πόντο- Διπλωματικά έγγραφα από τη Βιέννη (1909-1918)» Εύξεινος Λέσχη Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1996

Ευαγγελίδης Τρύφων: «Ιστορία της Ποντικής Τραπεζούντας», Εισαγωγή – σχόλια Κώστα Φωτιάδη, Θεσσαλονίκη 1994

Ευσταθιάδη Στάθη:«Τα τραγούδια του Ποντιακού Λαού» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992

Εφραιμίδη Ν.Δημήτρη: «Πόντος» , Εκδ. Πελασγός, Αθήνα 1986

Ζακυνθηνός Δ.: «Το Βυζάντιον» Αθήνα 1972

Ζάρεβαντ Ι.: «Ενωμένη και Ανεξάρτητη Τουρκία» Λονδίνο 1971

Ζουρνατζίδης Ν.: « Οι Ποντιακοί Χοροί» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» εκδ. Επτά Ημέρες – Καθημερινή, Αθήνα 1996

Ζώσιμος: «Ιστορία Νέα» Βόνη 1837

Θεοφυλάκτου Κ. Θεοφυλάκτου: «Γύρω στην άσβεστη Φλόγα - Βιογραφικές αναμνήσεις- Αγώνες για την ανεξαρτησία του Πόντου» Εκδ. Αφών Κυριακίδη

Ίλιτς Ίβαν :«Ευτραπελία», Μεταφρ. Τομανάς Βασ., Εκδ. Κατσάνος, Θεσσ/νίκη 1989

Ιμβριώτη Ρόζα: «Παιδεία και Κοινωνία», Εκδ. Σύγχρονη Εποχή , Αθήνα 1983

Ιοσσελιάνης Πλάτων : «Ταξιδιωτικές σημειώσεις. Από την Τιφλίδα στο Αχταλά» Τυφλίδα 1850

Ιωαννίδης Σάββας : «Ιστορία και Στατιστική της Τραπεζούντας και της γύρω περιοχής», Θεσσαλονίκη, 1988

Kohn, H :"Nationalism" , International Encyclopedia of Social Sciences, 11. New York 1968

Καζταρίδη Ιωάννη: « Η «Έξοδος» των Έλλήνων του Κάρς της Αρμενίας (1919-21», Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη- Αθήνα 1996

Καθενιώτης Δημ.: «Έκθεσις των ενεργειών μου σχετικώς με το ζήτημα του Πόντου» Αθήνα 3/16 Ιουνίου 1920

Κακουλίδης Γ.: «Το Δημοτικό τραγούδι του Πόντου και η Διάσωσή του» Πρακτ. Β΄ παγκ. Ποντ. Συνεδρίου Θεσσαλ. 1998

Κακριδής Θ. Ιωάννης: (Εποπτεία) «Ελληνική Μυθολογία» Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986 τόμοι 5

Καλπίδου Λένα: «Η ζουπούνα στη γυναικεία φορεσιά των Ελλήνων του Πόντου» Αρχείο Πόντου τομος 38ος Αθήνα 1983

Καμπουρίδου Τασούλα: «Μαγειρική και ζαχαροπλαστική του Πόντου» Καβάλα 1985

Καμπουρίδου Τασούλα: «Οδοιπορικό του Πόντου» Καβάλα 1980

Κανδηλάπτης Θ Γ. (Κάνις) : «Ιστορία του Πόντου» χειρ. Αρχείο Ε.Λ.Π. Νάουσας

Κανδηλάπτης Θ.Γ. (Κάνις): «Ο πνευματικός Φάρος της Επαρχίας Χαλδίας» Θεσσαλονίκη 1970

Καούρης Γαβριήλ: «Η Εκπαίδευση στην ευρύτερη περιοχή της Αργυρούπολης του Πόντου(1723-1923)», Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλ. 1999

Καράγιωργα Σάκη, Κασιμάτη Κούλα, Πανταζίδης Νίκος: «Έρευνα για τη σύνθεση και την κατανομή του εισοδήματος στην Ελλάδα» ΕΚΚΕ, Αθήνα 1988.

Καραθανάσης Ε.Αθαν.:«Πραγματεία περί Μακεδονίας» Εκδ. Αφοί Κυριακίδη Θεσσ/νίκη 1990

Καραθανάσης Ε. Αθαν: «Η Τρίσημη ενότητα του Ελληνισμού: Αρχαιότητα-Βυζάντιο- Νέος Ελληνισμός» , Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1991

Κασιμάτης Π. Γρ.: «Η Ελληνική κοινωνία – Στόχος Ερεύνης» στο επιμ. Γρ. Γκιζέλης «Ελληνική Κοινωνία- Επετηρίς του ΚΕ.Ε.Κ.» Αθήναι 1987

Καστοριάδης Κορνίλιος: «Η Φαντασιακή Θέσμιση της Κοινωνίας» Εκδ. ΡΑΠΠΑ

Κατάκη Δ. Χάρις:«Οι τρείς ταυτότητες της Ελληνικής οικογένειας» Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1984.

Κεϊντέρ Τσαγλάρ: «Τουρκία: Δικτατορία και Δημοκρατία», Μεταφρ. :Δήμος Βεργής, Εκδ. Στοχαστής.

Κεμάλ Ατατούρ:«Ομιλίες» Μετάφραση Συμεών Σολταρίδη, Εκδ. «Νέα Σύνορα» -Α.Α. Λιβάνη

Κεσσίδης Χ. Θεοχάρης: «Η Ιστορική πορεία των Ελληνοποντίων» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη - Αθήνα 1996

Κιουρτσίδη Ι.: «Περί Ματσούκας» Ποντιακή Εστία, τόμ. 23, Θεσσαλονίκη 1951

Κονδύλης Παναγ.:«Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός» τόμος Α΄& Β΄, Εκδ. Θεμέλιο

Κονόρτας Παρασκευάς:«Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατρι αρχείο-17ος αρχές 20ου αιώνα» Εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998

Κονραντ Λόρεντς:"Τα 8 θανάσιμα αμαρτήματα του πολιτισμού μας", Εκδ. Θυμάρι Αθήνα 1979

Κορδάτος Γιάννης:«Η Κοινωνική σημασία της Ελληνικής Επαναστάσεως του 1821» εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1977

Κουλοχέρης Ι.: «Αμισός» Θεσσαλονίκη 1974

Κουτσογιαννόπουλος Στ. Δημ. : «Οι Ποντιακοί χοροί» Αρχείον Πόντου Αθήναι 1966, τομ. 28ος

Αθήναι 1966, τομ. 28ος

Κρεμμυδάς Β.:«Εισαγωγή στην Ιστορία της Νεοελληνικής κοινωνίας (1700-1821)» εκδ. Εξάντας Αθήνα 1976

Κυριαζή Νότα: «Αναπαραγωγή του Πληθυσμού - Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Εμπειρικές Έρευνες», Εκδ.Gutenberg Αθήνα 1992

Κυριακίδου Θ. Επαμεινώνδα: «Ιστορία της ιεράς βασιλικής πατριαρχικής σταυροπηγιακής μονής της υπεραγίας Θεοτόκου της Σουμελά» Αθήναι 1898

Κυριακού Άρτεμη: «Μεταναστεύσεις των Ελλήνων του Πόντου στη Ρωσία κατά το 19ο αιώνα» στο «Ο Ποντιακός Ελληνισμός της τέως Σοβιετικής Ένωσης», εκδ Παναγία Σουμελά Θεσσαλονίκη 1991

Κωνσταντινίδη Ε.Θεόδωρου: «Κοινωνιολογία του Σχολείου και της σχολικής τάξης» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη, 1999

Λαζαρίδης Διαμ.:«Τα μεταλλεία της Χαλδίας» στο Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Εκδ. Επτά ημέρες Καθημερινή, Αθήνα1996.

Λαμέρα Γ. Κων/νου: «Περί Μ. Ασίας και των εν αυτή Κρυπτοχριστιανών» Εκδ. Ελευθέρα Σκέψις

Λαμψίδη Ν. Γιώργου:«Οι πρόσφυγες του 1922», Η προσφορά τους στην ανάπτυξη της Χώρας, Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσ/νίκη 1989

Λαμψίδη Ν. Γιώργου: «Τοπάλ Οσμάν», εκδ. «Ελληνική Φωνή» Αθήνα 1970

Λαμψίδη Οδ.:«Ανάκλησις» εις τους Πρόσφυγας του Πόντου και αι επιπτώσεις αυτής δια την Έρευναν της Ποντιακής Διαλέκτου». Αρχείον Πόντου, Παράρτημα 14 τ. 1, 1982

Λαμψίδη Οδ.:«Οι Έλληνες του Πόντου υπό τους Τούρκους 1461-1922» Αθήνα 1957

Λαμψίδη Οδ.:« Απόψεις επί του κράτους των Μεγάλων Κομνηνών» Αρχ Πόντου, Αθήνα 1961

Λαμψίδη Οδ.:«Ο Μικρασιατικός Πόντος από την τουρκική κατάκτηση (1461) ως τα μέσα του 17ου αιώνα» Ιστορία του ελληνικού έθνους, Αθήνα, εκδοτική Αθηνών, τόμος Ι΄

Λαμψίδη Οδ: «Ο Βυζαντινός Πόντος» στο περ. «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή 1996

Λαμψίδη Οδ:«Ο Πόντος στην αρχαιότητα» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας, Πόντος – Ρωσία» περ.Επτά Ημέρες Καθημερινή, Αθήνα 1996

Λαμψίδης Ν. Γ.: «Οι Πρόσφυγες του 1922» εκδ. Αφών Κυριακίδη, β΄ έκδοση. Θεσσαλονίκη 1989

Λαμψίδης Οδ.: «Πίνακας παραστάσεων του Ποντιακού Θεάτρου 1939/40-1972» Περ. Αρχείον Πόντου, , παρ. 10, Αθήναι 1978

Λαμψίδης Οδ.: «Θεατρικές παραστάσεις στο μικρασιατικό Πόντο και στη Ν. Ρωσία, πριν από το 1922» Περ. Αρχείον Πόντου, Αθήναι 1978

Λαπαρίδης Ν.,Εφραιμίδης Π., Παπαδόπουλος Λ. & Γ., Θεοδωρίδης Κ.

Σουμελά" Θεσσαλονίκη 1983
Λαυρεντίδης Ι.: «Οι εκ Σοβιετικής Ενώσεως Έλληνες ποντιακής καταγωγής και τα εκ της Συνθήκης της Λωζάνης δικαιώματά των» Εκδ. Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, Αθήνα 1986
Λέκκας Ε. Παντελής :«Η εθνικιστική Ιδεολογία» Εκδ. Κατάρτι, Αθήνα 1996
Λεονταρίτης Β. Γ. :"Εθνικισμός και Διεθνισμός: Πολιτική Ιδεολογία "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ , Ιδεολογικοί και Βιωματικοί `Αξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας Βιβλιοπωλείο της "Εστίας" Ι.Δ.Κολλάρου & Σια Α.Ε. Αθήνα 1983
Λυριντζής Χρήστος:«Πολιτική και πελατειακό Σύστημα στην Ελλάδα του 19ου Αιώνα» Ακαδημία Αθηνών, Ελληνική Κοινωνία, Επετηρίς ΚΕΕΚ, Αθήνα 1987
Momeni Arsham :«Ισλάμ-Ιστορία, Επεκτατισμός και Βία» Εκδ. Αφων Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1997.
Μανωλοπούλου-Βαρβιτσιώτη Κατερίνα: «Σύγχρονα Προβλήματα Μειονοτήτων στα Βαλκάνια» -Παράγων έντασης στις σχέσεις των κρατών, Εκδ. Ειρήνη ΕΠΕ, Αθήνα 1989
Μάρτη Κ. Νικόλαου: «Η Πλαστογράφηση της Ιστορίας της Μακεδονίας» Αθήνα 1983
Μαυρογορδάτος Θ. Γ.:«Ο Διχασμός ως κρίση Εθνικής Ολοκλήρωσης» στο επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : « Ελληνισμός και Ελληνικότητα», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1983
Μελάς Διον.:(Καθοδήγηση και εποπτεία) "Στα Νεότερα Χρόνια" Ιστορία ΣΤ΄ Δημοτικού Συγγραφή: Διον. Ακτύπης, Αριστ. Βελαλίδης, Μαρία Καΐλα, Θεόδ. Κατσουλάκος, Γιάννης Παπαγρηγορίου, Κώστας Χωρεάνθης . Εκδ. ΟΕΔΒ Αθήνα
Μελάς Διον.: (Εποπτεία): "Στα Νεότερα Χρόνια" Ιστορία ΣΤ΄Δημοτικού Εκδ. ΟΕΔΒ-Αθήνα 1994
Μηλιαράκης Αντ.: «Ιστορία του Βασιλείου της Νικαίας και του Δεσποτάτου της Ηπείρου» Αθήνα 1898
Μιχαηλίδης Νουάρος Γ.:«Δίκαιον και Κοινωνική Συνείδησις» Εκδ. Παπαζήση Αθήναι 1972
Μοσκώφ Κωστής: «Δοκίμια, Ι - Δομές και πράξη στην ελληνική ιστορία. Τα σχήματα της ιδεολογίας στην Ελλάδα κ.ά» Εκδ. Εξάντας
Μοσχοβάκη Γ. Νικολ.: " Το εν Ελλάδι Δημόσιον Δίκαιον επί Τουρκοκρατίας" Νότη Καραβία, Εν Αθήναις 1882,
Μουζέλης Νίκος:«Νεοελληνική Κοινωνία - όψεις υπανάπτυξης» Εκδ. Εξάντας 1978
Μουζέλης Νίκος:«Ο Εθνικισμός στην Ύστερη ανάπτυξη», εκδ. Θεμέλιο, Αθή-να 1994
Μουρατίδης Ερμής:«Το Ποντιακό Θέατρο- Νότια Ρωσία- Γεωργία –

Μουρατίδης Ερμής:«Το Ποντιακό Θέατρο- Νότια Ρωσία- Γεωργία – Ουκρανία, 1810-1917» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995

Μουρατίδης Ερμής:«Το Ποντιακό Θέατρο- Μικρασιατικός Πόντος1850-1922» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991

Μουσούρου Μ. Λουκία :"Μετανάστευση & Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1991

Μυρίδου Χρυσόστομου:«Λαογραφικά Λιβεράς» Αρχείο Πόντου τόμος 13ος Αθήνα 1948

Νικολαΐδη Σταύρου:«Μνήμη Νικοπόλεως Πόντου» στο Λαογραφική επιτροπή Εκκλ. Επαρχίας Κολωνίας και Νικοπόλεως: «ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΝ - Φυσικής και Πολιτικής Γεωγραφίας Νικοπόλεως Πόντου, μετά Γεωγραφικού Χάρτου» Έκδοσις Λαογραφικής Επιτροπής 1965

Νιτσιάκος Γ. Βασίλης: «Παραδοσιακές κοινωνικές Δομές», Εκδ. Οδυσσέας 1991

Ντούσκος Δ. Πέτρος : «Η Κοινωνικοποίηση», Εκδ.Gutenberg , Αθήνα 1988

Ξανθοπούλου-Κυριακού Άρτεμη:«Μεταναστεύσεις των Ελλήνων του Πόντου στη Ρωσία κατά το 19ο αιώνα» στο «Ο Ποντιακός Ελληνισμός της τέως Σοβιετικής Ένωσης», εκδ Παναγία Σουμελά Θεσσαλονίκη 1991

Οικονομίδης Η. Δ.: «Οι Μωμόεροι εν Πόντω» Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος, τόμος 1927

Οικονομίδης Η. Δ.: «Γλωσσικά εν Πόντω», Αρχείο Πόντου τόμ.2

Οικουμενικό Πατριαρχείο:«ΜΑΥΡΗ ΒΙΒΛΟΣ-Διωγμών και ματρυριών του εν Τουρκία Ελληνισμού 1914-1918» Εκδ. Αρσενίδη

Πάλλης Α.: «Αναδρομή στο προσφυγικό ζήτημα» στο: «Μικρασιατικά Χρονικά» τόμ. 11, Αθήνα 1964

Πανάρετος Βαζελιώτης: «Ιστορία της ιεράς μονής Βαζελών» Τραπεζούντα 1909

Πανάρετος Βαζελιώτης: «Οι Έλληνες του Καυκάσου» στο περ. «Εκκλησιαστική Αλήθεια» Κων/πολη 1910

Πανάρετος Βαζελιώτης: « Ο Πόντος ανά τους Αιώνας». Δράμα 1927.

Παπαδόπουλος Ανθ.:«Ο Πόντος διά των αιώνων» Στο Αρχείον Πόντου, τόμος 1ος, 1928

Παπαδόπουλος Γ. Νίκος: «Λεξικό της Ψυχολογίας» Αθήνα 1994

Παπαδόπουλος Ι. Στέφ.:«Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας» Θεσσαλονίκη 1970.

Παπαδόπουλος- Κεραμεύς Α: «Συμβολαί εις την ιστορίαν της Τραπεζούντος – Θόδωρος Γαβράς», Βυζαντινά Χρονικά

Παπαμιχόπουλος Κ.: «Περιήγησις εις Πόντον» Αθήνα 1903
Παπαναστασίου Λουκά:"Σύγχρονα Ρεύματα της Γεν. Ψυχολογίας & Νέες μορφές της Σχολικής Μεθοδολογίας", Εκδ. Αφων Κυριακίδη. Θεσσαλονίκη 1983.
Παπανούτσου Π. Ε. : «Ψυχολογία», Εκδ. Δωδώνη, Αθήνα 1972
Παπανούτσου Π.Ε. :«Η Κρίση του πολιτισμού μας» Εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα 1979
Παπαστάμου Στάμος :«Εγχειρίδιο κοινωνικής Ψυχολογίας», Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1993
Παπαστάμου Στάμος:«Η κοινωνική Επιρροή» εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1989
Παπαστάμου Στάμος:"Ψυχολογιοποίηση"- Επιπτώσεις των ψυχολογικών ερμηνειών στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής, Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1989
Παπαστάμου Στάμος:(Επιμέλεια, Εισαγωγή) "Η κοινωνική επιρροή", Εκδ. Οδυσσέας , Αθήνα 1989
Παπαστάμου Στάμος: (Επιμέλεια) "Διομαδικές Σχέσεις", Εκδ. Οδυσσέας Αθήνα 1992
Παρανίκας Ματθαίος:«Εισαγωγή του Χριστιανισμού εις την Τραπεζούντα και Χαλδία», στο: Εκκλησιαστική Αλήθεια, έτος ΙΘ΄, αρ.30 Κων/πολη 1899
Παυλίδη Ελευθ.:«Πώς και γιατί εματαιώθη η Δημοκρατία του Πόντου», Αθήνα 1956
Παυλίδης Α. Ιωάννης:«ΞΕΡΙΖΩΜΕΝΟΙ: και το αίμα έτρεξε άφθονο στη γη του Πόντου» Εκδ. εφημερίδας: "Ενωση Ποντίων" Θεσσ/νίκη 1988
Παυλίδης Α. Ιωάννης:«Σελίδες ιστορίας αίματος και θυσίας Πόντου και Μικράς Ασίας» Θεσσαλονίκη 1979
Πελαγίδης Στάθης : «Ιστορία του ποντιακού Ελληνισμού στα βιβλία της Μέσης Εκπ/σης» Πρακτ. Α΄ Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου Θεσσαλονίκη 1986
Πελαγίδης Στάθης:«Άγιος Γέωργιος Περιστερεώτα», Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλ. 1998
Πελαγίδης Στάθης:«Αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτ. Μακεδονία», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994
Πελαγίδης Στάθης:«Προσφυγική Ελλάδα (1913-1930)- Ο πόνος και η δόξα», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1997
Πολίτης Γ. Ν.:«Λαογραφία» στο «Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών» υπό την αιγίδα της UNESCO Εκδ Ελληνική Παιδεία ΑΕ, Αθήνα 1972
Πολυζωίδου Α.:«Τα Γεωγραφικά» 1859
Πουλαντζάς Ν.: «Πολιτική εξουσία και κοινωνικές τάξεις» εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1975
Πουχνερ Βάλτερ: *«Το παραδοσιακό Λαϊκό Θέατρο του Πόντου στον* Εθνολογικό του Συσχετισμό» Αρχείον Πόντου Εκδ.Επιτροπή Ποντιακών Μελετών Αθήναι 1981

Πρακτικά: Α΄ Παγκόσμιο Ποντιακό Συνέδριο
Πρακτικά: Β΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Ποντιακού Ελληνισμού
Πρακτικά: Γ΄ Παγκόσμιο Συνέδριο Ποντιακού Ελληνισμού
Πρακτικά : Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο για τον Ελληνισμό της Μικράς Ασίας,(Θεσσ/νίκη, 16-18 Μαρτίου 1990) Εκδ. Βάνιας, Θεσσ/νίκη 1991
Πρακτικά: Γ΄Συνεδρίου Εθνικής Αυτογνωσίας «Ακριτικός Αλύτρωτος Απόδημος Ελληνισμός» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996
Ρέντης Κ.:« Η Εξωτερική πολιτική της Ελλάδος μετά την 1ην Νοεμβρίου» Αθήνα 1922
Ροδάκης Περικλής: «Ο Γόρδιος Δεσμός των Εθνοτήτων –Η Μικρασία μέσα στο χώρο και το χρόνο», εκδ. Ρήσος, Β΄ εκδοση, Αθήνα 1990
Ροδάς Μιχαήλ: «Πώς η Γερμανία κατέστρεψε τον Ελληνισμό της Τουρκίας» (Ανατ) Α.Τ.Ε. Αθήνα 1978
Σαββίδης Αλ.:«Το Βυζάντιο και οι Σελτζούκοι Τούρκοι τον 11° αιώνα» Αθήνα 1980
Σαββίδης Αλ.: «Τουρκόφωνα φύλα – λαοί» Εγκυκλ. Υδρία
Σαββίδης Θωμάς:«Η διατροφή στον Πόντο» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1999
Σάθας Κων.:«Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη» Βενετία 1872
Σαμουηλίδη Χρ.: «Η περιφέρεια Σαμψούντος» Αρχείο Πόντου, τόμ. 37
Σαμουηλίδη Χρήστου:«Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού», Εκδ. Αλκυών
Σαμουηλίδη Χρήστου: «Το Λαϊκό παραδοσιακό Θέατρο του Πόντου» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991
Σαρρής Νεοκλής : «Ελληνική Κοινωνία & Τηλεόραση» , τόμοι 1ος & 2ος Εκδ. Γόρδιος, Αθήνα 1992
Σαρρής Νεοκλής: "Οσμανική Πραγματικότητα"-Συστηματική παρά-θεση δομών και λειτουργιών, τόμοι Α&Β, Εκδ. Αρσενίδης, Αθήνα
Σαρρής Νεοκλής: «Εξωτερική Πολιτική & Πολιτικές Εξελίξεις στην Πρώτη Τουρκική Δημοκρατία" Η άνοδος της Στρατογραφειοκρατίας (1923-1950)» Εκδ. Γόρδιος, Αθήνα 1982
Σαρρής Νεοκλής: «Ο Ρόλος της Τουρκίας σήμερα» στο «Πρακτικά Γ΄ Συνεδρίου» Θεσσαλονίκη 1992
Σετάτος Μ.: «Το γλωσσικό ζήτημα και η καθιέρωση της Δημοτικής στα πλαίσια της γενικής γλωσσολογίας» στο «Δημοτική Γλώσσα» εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 1978
Σιγάλας Αντ.: «Από την πνευματικήν ζωήν των Ελληνικών Κοινοτήτων της Μακεδονίας» Θεσσαλονίκη 1939
Σκαλιέρη Γ.: «Η αυτοκρατορία της Τραπεζούντος» Αθήνα 1921
Σκαλιέρη Κλ. Γιωργίου: "Λαοί και Φυλαί της Μικράς Ασίας" Εν Αθήναις, Τυπογραφείον "Τύπος" 1922. Β΄Έκδοση, Εκδ. Ρήσος, Αθήνα 1990
Σκαλιέρη Κλ. Γιωργίου: «Τα δίκαια των Εθνοτήτων -εν Τουρκία: 1453-1921»

Εκδ: Τροχαλία Αθήνα 1997
Σουήζυ Πωλ :"Η Θεωρία της Καπιταλιστικής Ανάπτυξης", μεταφρ. Ν. Σταματάκης, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
Σοφιανός Κ.: «Η Αρχή των Εθνοτήτων» Εγκ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Εκδ. Οργ. Πάπυρος, τ.22
Σπετσέρη Αντ:(επιμέλεια) «Η Συνθήκη της Λωζάνης» εκδ. Παπαζήση, Αθήνα,χ.χ.
Σταυρίδου Ζαφράκα Αλκ.: «Νίκαια και Ήπειρος τον 13ο αιώνα» Θεσσαλονίκη 1990
Σταύρου Τατιάνα: «Ο εν Κωνσταντινοπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος» Αθήνα 1967
Στράβων:"Γεωγραφικά, Πόντος Καππαδοκία" εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1994
Στράτου Ν.Α.: "Το Βυζάντιο στον Ζ΄ αιώνα" τόμ. Β΄ Αθήναι 1966
Σφυρόερα Βλ. Βασιλ.: «Ιστορία – Νεότερη και Σύγχρονη», εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994
Ταϊγανίδη Ιωάννη: «Παράδοση και νεολαία» Πρακτ. Α΄ παγκ. Ποντ. Συνεδρίου Θεσσαλονίκη 1986
Ταρνανίδης Ι.: «Ο Ποντιακός Ελληνισμός: Ιδιαιτερότητες και Ένταξή του στην Ελλαδική Κοινωνία» Πρακτικά Α΄ Παγκόσμιου Ποντιακού Συνεδρίου , Εκδ. Οργανωτική Επιτροπή Α΄Π.Π.Σ. Θεσσαλονίκη 1986
Τασούδη Γ.: (επιμέλεια)«Βιογραφικαί αναμνήσεις του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Χρύσανθου, του από Τραπεζούντος» Αθήνα 1970,
Τεάζη-Αντωνακοπούλου Ηλιάνα:"Η Μελέτη της Οικογένειας από Κοινωνικο-ιστορικής και Ανθρωπολογικής Σκοπιάς", στο «Ελληνική Κοινωνία» Επιμέλεια Γρηγ. Γκιζέλη Επετηρίς ΚΕΕΚ, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1987
Τενεκίδης Γ.: «Δημόσιον Διεθνές Δίκαιον» εκδ. Παπαζήση, Αθήναι 1975
Τοπαΐδη Ε. Δημ.:«Η Ποντιακή Διάλεκτος» περ. «Αρχείο του Πόντου» παραρτ. 17, Αθήνα 1988
Τοπχαράς Κώστας: «Η γραμματική της ποντιακής – Ι γραμματικι τι Ρομεικι τι ποντεικυ τι γλοςας» Εκδ Αφών Κυριακίδη –Φωτ ανατύπωση Θεσσαλονίκη 1988
Τριανταφυλλίδης Μανόλης: «Ξενηλασία ή Ισοτέλεια: μελέτη περί των ξένων λέξεων της νέας ελληνικής» Άπαντα, Θεσσαλονίκη 1963
Τριανταφυλλίδης Περ.:«Οι Φυγάδες» και «Προλεγόμενα» Αθήνα 1870
Τριανταφυλλίδης Περικλής:«Η εν Πόντω Ελληνική Φυλή, ήτοι Τα Ποντικά», Εκ του τυπογραφείου Λ.Δ. Βιλλαρά, Αθήναι 1866, επανέκδοση Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993
Τσακτσιρά Λ.- Μιχ, Τιβέριου: « Ιστορία των Αρχαίων Χρόνων ως το 30 π.Χ.», εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994
Τσακτσιρά Λ., Ορφανουδάκη Ζαχ., Θεοχάρη Μαρ.: «Ιστορία, Ρωμαϊκή και

Βυζαντινή» εκδ. Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 1994

Τσαούση Γ. Δ.:(επιμέλεια) :«Ελληνισμός , Ελληνικότητα: Ιδεολογικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & σιας Α.Ε, Αθήνα 1983

Τσαούση Γ. Δ. :"Στοιχεία Κοινωνιολογίας", Αθήνα 1978

Τσαούση Γ. Δ. :"Κοινωνική Δημογραφία", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1986

Τσαούση Γ.Δ. :"Η κοινωνία του ανθρώπου" Εκδ. Gutenberg Αθήνα 1991

Τσαούση Γ.Δ. :«Ο Ζωρζ Γκύρβιτς και η κοινωνιολογία του» Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1986

Τσαούση Γ.Δ. :"Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984

Τσαούσης Γ. Δ.:«Η εθνοτοπική ταυτότητα ως αναλυτική κατηγορία και ως πραγματικότητα» στο Μαρία Βεργέτη: «Από τον Πόντο στην Ελλάδα – Διαδικασίες διαμόρφωσης μιας εθνοτοπικής ταυτότητας» Εκδ. Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994

Τσορακλίδη Γ. :« Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού» στα Πρακτικά: Γ' Παγκόσμιο συνέδριο ποντιακού Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1992

Τσουκαλά Κων/νος:"Η Ελληνική Τραγωδία -Από την απελευθέρωση ως τους συνταγματάρχες", Εκδ. Νέα Σύνορα-Α.Α.Λιβάνη , Αθήνα 1981

Τσουκαλάς Κων/νος: «Παράδοση και Εκσυγχρονισμός» στο Επιμ. Δ.Γ. Τσαούσης : «" Ελληνισμός και Ελληνικότητα " Ιδεολογικοί και Βιωματικοί άξονες της Νεοελληνικής Κοινωνίας», εκδ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ" Ι.Δ.ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σια Α.Ε., Αθήνα 1998

Τσουκαλάς Κων/νος:«Εξάρτηση και Αναπαραγωγή-Κοινωνικός Ρόλος των Εκπαιδευτικών Μηχανισμών στην Ελλάδα (1830 –1922) Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1977

Τσουκαλάς Κων/νος:"Είδωλα Πολιτισμού - ελευθερία, ισότητα και αδελφότητα στη σύγχρονη πολιτεία" Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1991

Φασιανού Σ. Αριστείδη:" Οι Ρίζες της Κοινωνικής Οντολογίας" Θεσσ/νίκη 1980

Φιλανιώτης -Χ'αναστασίου Τάσος :"Το Ηφαίστειο του Αίμου", Εναλλακτικές Εκδόσεις, Θεσσαλονίκη 1992

Φίλιας Ι. Βασίλης: (εποπτεία) «Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών ερευνών», εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1977

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Προβλήματα Κοινωνικού Μετασχηματισμού" Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1974

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Δεκατέσσερα Δοκίμια Κοινωνιολογίας" Εκδόσεις: Μπουκουμάνης Αθήνα 1991

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις" Εκδ.Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1988.

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Κοινωνικά συστήματα" Εκδ. Νέα Σύνορα Αθήνα 1977

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Οψεις της διατήρησης και της μεταβολής του κοινωνικού συστήματος", Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1979

Φίλιας Ι. Βασίλης: "Αντιπαραθέσεις" Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984

Φίλιας Ι. Βασίλης:"Μαξ Βέμπερ: Συστηματική κοινωνιολογία και Μεθοδολογία" Εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1976.

Φιλιππίδη Χρύσανθου Μητροπολίτη:«Η Εκκλησία Τραπεζούντος» Αρχείον Πόντου τομ. 23-24 Αθήνα 1933

Φιλιππίδη Χρύσανθου Μητροπολίτη: «Χαιρετισμός» στο Αβραμάντη Ιωάννου- επιμέλεια «οι Πόντιοι ανά τους Αιώνες- από τα περασμένα και τα τωρινά» Εκδίδεται υπό επιτροπής Ποντίων -Αθήναι 1972

Φιλιππίδη Χρύσανθου Μητροπολίτη: «Ελληνική Εκκλησία» Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Πυρσού, τόμος ΕΛΛΑΣ

Φραγκουδάκη Άννα : «Γλώσσα και Ιδεολογία» Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1987

Φραγκουδάκη Άννα :«Τα Αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου» - Ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία. Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1978

Φραγκουδάκη Άννα: «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης», εκδ. Παπαζήση. Αθήνα 1985

Φραντζής: Βιβλίο Γ΄

Φυλλίζη Α. Δημητρίου: «Οι τελευταίες ημέρες της Τραπεζούντας 1918-1923» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1987

Φωτιάδης Κ.: «Παναγιά Σουμελά: Από τον Πόντο στην Καστανιά Βεροίας» Εφημ. «ΕύΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ» Αρ. Φύλλου 20, Σεπτέμβριος 1998

Φωτιάδης Κώστας: «Οι Έλληνες του Πόντου ως τη Συνθήκη της Λωζάνης», στο : «Πολυεθνική Τουρκία» Εκδ. ΚΕ.ΠΟ.ΜΕ. και Διεθνής Ένωση για τα Δικαιώματα και την Απελευθέρωση των Λαών, Αθήνα 1993

Φωτιάδης Κώστας: «Ο Άγιος Ευγένιος ο Τραπεζούντιος της Ρωμανίας» στο: «Από τον Άγιο Ευγένιο στη Ρωμανία» εκδ ΚΕ.ΠΟ.ΜΕ., Θεσ/νίκη 1995

Φωτιάδης Κώστας: «Η Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου» στα Πρακτικά: Β' Παγκόσμιο συνέδριο ποντιακού Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1988

Φωτιάδης Κώστας: «Οι Έλληνες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η γένεση της διασποράς» Στο «Οι Έλληνες στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ,» Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1995

Φωτιάδης Κώστας: «Ο Ελληνισμός της Κριμαίας», Μαριούπολη: Δικαίωμα στη Μνήμη, Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1990

Φωτιάδης Κώστας: «Οι Εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και οι Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου», Εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988

Φωτιάδης Κώστας: « Η Εθνική και θρησκευτική συνείδηση των Ελλήνων του Πόντου» Πανηγυρικός, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσ/νίκης, Θεσσ/νίκη 1996

Φωτιάδης Κώστας: «Ο Ελληνισμός της Σοβιετικής Ένωσης τον 20ο αιώνα»

στο : «Ο Ποντιακός Ελληνισμός της τέως Σοβιετικής Ένωσης» Εκδ. Σωματείον Παναγία Σουμελά Θεσσαλονίκη 1991

Φωτιάδης Κώστας: « Η γενοκτονία των Ελλήνων της Ε.Σ.Σ.Δ. κατά τη Σταλι νική περίοδο» στο: « Οι έλληνες στις χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.» εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995

Φωτιάδης Κώστας: «Μοναχισμός και Μοναστήρια» στο «Ο Ελληνισμός της Μαύρης Θάλασσας» Επτά Ημέρες Καθημερινή Αθήνα 1996

Χάμμερ: «Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας» μετ. Κροκιδά, Αθήνα 1870-1874

Χαραλαμπίδης Μιχ., Κώστας Φωτιάδης : «Πόντιοι Δικαίωμα στη Μνήμη», Εκδ. Αφών Κυριακίδη , Θεσσαλονίκη 1991

Χαραλαμπίδης Μιχ.: «Το Ποντιακό Ζήτημα Σήμερα» στο «Εθνικά Ζητήματα» Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989,

Χατζησαββίδης Α. Σωφρ.: «Ελληνική Εκπαίδευση και πνευματική ζωή του Πόντου (1461-1922)», εκδ. Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993

Χειμωνίδης Φ.: «Ιστορία και Στατιστική Σάντας» Θεσσαλονίκη 1972

Εγκυλοπαίδεια: «ΠΟΝΤΟΣ-ιστορία,λαογραφία και πολιτισμός», Εκδ.: Μαλλιάρης-Παιδεία, 1991 τόμοι 2

Εγκυλοπαίδεια: «Νέα Δομή» Εκδ. Τεγόπουλος - Μανιτέας, Αθήνα 1996

Εγκυλοπαίδεια: Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Εκδ. Οργ. Πάπυρος,

«Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών»:Αρχισυντάκτες Julius Gould & William L.Kolb, υπό την αιγίδα της UNESCO, Μετ. Παναγιώτης Λαμπρίας, Εκδ. Ελληνική Παιδεία, Αθήνα 1972,

ΕΓΓΡΑΦΑ

F. O. /371/1460/15187/ 24.11.1919

F.O. 371/4160/147576

F.O ./ 608/ 82/ 10093

British and Foreign State Papers, V, cmd., 964 1920

A.Y.E., K.Y., A/1920 «Ο Ελληνισμός του Πόντου, Έκθεση του αρχιμανδρίτου Πανάρετου»

A.Y.E., K.Y., B/59. Αρ. πρωτ. 562, Θεσσαλονίκη 13.6.1923

A.Y.E., Y.A.K., 1922/A/4, Αρ. πρωτ.1320, Κων/πολη(1.3.1922)

A.Y.E. Αθήνα 1917, «Ανθελληνικοί εν Τουρκία διωγμοί, Αρ. πρωτ. 9067» Πετρούπολη 30.8.1916

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΪΛΑΡΗΣ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ Δ΄ ΓΕΝΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1999

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΕΝΩΣΕΩΣ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'
ΣΥΣΤΑΣΙΣ, ΕΠΩΝΥΜΙΑ, ΕΔΡΑ

Ἄρθρον 1ον

Σύμφωνα μὲ τὰς οἰκείας διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τοῦ εἰσαγωγικοῦ Νόμου αὐτοῦ ὡς καὶ τοῦ Νομ. Δ)τος 795 τῆς 31)12) 1970)1)1)71 περὶ Σωματείων καὶ Ἑνώσεων, τὰ ὑπογεγραμμένα Σωματεῖα κατόπιν ἀποφάσεων τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων αὐτῶν, συνιστῶσιν πρωτοβάθμιον Ἕνωσιν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ» μὲ ἕδραν τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'
ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Ἄρθρον 2ον

Σκοπὸς τῆς Ἑνώσεως εἶναι:

1. Ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῶν θεμάτων τῶν μελῶν τῆς Ἑνώσεως, ἡ καθοδήγησις καὶ ὑποβοήθησίς των δι' ὑποδείξεων, ὁδηγιῶν καὶ προτάσεων πρὸς ἐπιδίωξιν καὶ ἐφαρμογὴν προσφόρων καὶ ὀρθοδόξων μέσων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των, ἐφόσον οἱ σκοποὶ οὗτοι εἶναι εἷς, ἢ πλείονες τῶν κατωτέρω διαλαμβανομένων. Ἤτοι:

α) Ἡ ἔρευνα, περισυλλογή, συγκέντρωσις καὶ διαφύλαξις τῶν λαογραφικῶν, γλωσσολογικῶν καὶ ἱστορικῶν στοιχείων τοῦ Ποντίου Ἑλληνισμοῦ.

β) Ἡ παντὶ τρόπῳ περισυλλογὴ καὶ συγγραφὴ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν γεγονότων, ὅλων τῶν περιφερειῶν τοῦ Πόντου.

γ) Ἡ εἰδικὴ μελέτη καὶ καλλιέργεια τῶν χορῶν καὶ τῆς λαϊκῆς μουσικῆς τοῦ Πόντου.

δ) Ἡ ὅσον ἔνεστι πληρεστέρα συλλογὴ καὶ διαφύλαξις οἰκιακῶν σκευῶν, ἐπίπλων, γεωργικῶν καὶ βιοτεχνικῶν ἐργαλείων, εἰδῶν χειροτεχνίας, ἐνδυμασιῶν καὶ ὑποδήσεων, κοσμημάτων καὶ ὅπλων, μουσικῶν ὀργάνων κλπ. καὶ ἡ κατ' ἀπομίμησιν κατασκευὴ

πανομοιοτύπων ἀντιγράφων τῶν μὴ εὑρισκομένων.

ε) Ἡ κατασκευὴ ἐν σμικρογραφίᾳ τῶν ἐπικρατεστέρων τύπων κτισμάτων ἐν Πόντῳ (οἰκιῶν, ἐργαστηρίων, σταύλων, ἀχυρώνων κ.τ.λ.).

στ) Ἡ ἀνιστόρησις θρησκευτικῶν Ποντιακῶν Μνημείων καὶ προσκυνημάτων.

ζ) Ἡ ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ συμπαράστασις διὰ μεταπτυχιακὴν ἐπιμόρφωσιν εἰς σπουδαστὰς ἀνεγνωρισμένης ἐπιδόσεως καὶ ἐγνωσμένου ἤθους καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ εἰδικευθοῦν ἐπὶ ἱστορικῶν, λαογραφικῶν, γλωσσολογικῶν κλπ. θεμάτων τοῦ Πόντου.

η) Ἡ παροχὴ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως εἰς ἀπόρους καὶ ἀναξιοπαθοῦντας.

2. Εἰδικώτερον, σκοποὶ τῆς ἑνώσεως εἶναι:

α) Ὁ ἔλεγχος τῶν παντοίων ἐκδηλώσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν, λαογραφίαν, γλωσσολογίαν κλπ. διὰ τὴν ἀποφυγὴν παραποιήσεων τούτων.

β) Ἡ συγκρότησις καὶ ὀργάνωσις καταλλήλων καλλιτεχνικῶν συγκροτημάτων διὰ τὰς ραδιοφωνικὰς ἐκπομπάς, θεατρικὰς παραστάσεις, χορευτικὰς καὶ χορῳδιακὰς ἐκδηλώσεις κ.λ.π. κατόπιν συνεργασίας μετὰ μελῶν τῆς Ἑνώσεως.

γ) Ἡ παρακολούθησις καὶ ὁ ἔλεγχος ἐντύπων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν, λαογραφίαν κλπ. τοῦ Ποντίου Ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ παραστάσεως ἐνώπιον τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν ἀποκήρυξις τούτων, ἐφ' ὅσον παραποιοῦνται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ τὰ παραδοσιακὰ δεδομένα.

δ) Ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία μεθ' ὅλων τῶν Ποντιακῶν Σωματείων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ Ποντίων, τῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ καὶ μετ' ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων, ἐφόσον πληροῦνται ἐθνικοί, θρησκευτικοί, κοινωνικοὶ καὶ μορφωτικοὶ σκοποί.

Ἄρθρον 3ον

Οἱ σκοποὶ τῆς Ἑνώσεως ἐπιτυγχάνονται:

α) Διὰ τῆς καθοδηγήσεως, ἐπιβλέψεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ὑπαγομένων μελῶν εἰς τὴν δύναμιν της Ποντιακῶν Σωματείων.

β) Διὰ τῆς συστάσεως Ποντιακῶν Σωματείων εἰς τὰς περιφε-

ρεις, ἐκείνας εἰς τὰς ὁποίας θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ σύστασις αὐτῶν.

γ) Διὰ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν, τυχόν, περιελθόντων εἰς ἀδράνειαν Ποντιακῶν Σωματείων.

δ) Διὰ τῆς παραστάσεως τῆς Ἑνώσεως παρὰ ταῖς ἀρχαῖς πρὸς ὑποβοήθησιν τῶν μελῶν αὐτῆς.

ε) Διὰ διαλέξεων, διαφωτιστικῶν δημοσιεύσεων καὶ παντὸς προσφόρου καὶ νομίμου μέσου, ὅπερ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑνώσεως ἤθελε κριθῆ ὅτι συμβάλλει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς.

Ἄρθρον 4ον

Ἡ Ἕνωσις δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὴν πολιτικήν, αἱ διαλέξεις δὲ καὶ αἱ δημόσιαι ὁμιλίαι αἱ ὀργανωμέναι παρ᾽ αὐτῆς ἀπαγορεύεται ἀπολύτως νὰ φέρωσι πολιτικὸν χαρακτῆρα.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'
ΣΥΣΤΑΣΗ – ΕΠΩΝΥΜΙΑ – ΕΔΡΑ

ΑΡΘΡΟ 1. Τα υπογεγραμμένα Σωματεία μετά από αποφάσεις των Γενικών τους Συνελεύσεων και σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου, συνιστούν ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΝΩΣΗ με την επωνυμία «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ», «Π.Ο.Π.Σ.», με έδρα τη Θεσσαλονίκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ – ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

ΑΡΘΡΟ 2. Η Π.Ο.Π.Σ. αποτελεί το συντονιστικό όργανο όλων των Σωματείων μελών της. Εκπροσωπεί το σύνολο των μελών της, απέναντι σε οποιαδήποτε αρχή, εξουσία, υπηρεσία, ένωση, σύλλογο ή ιδιώτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'
ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

ΑΡΘΡΟ 3. Σκοποί της Π.Ο.Π.Σ. είναι:

1. Η μελέτη, αντιμετώπιση, προώθηση και επίλυση, κατά το δυνατό, των γενικότερου, κύρια ενδιαφέροντος, θεμάτων, των μελών της, η καθοδήγηση και υποβοήθηση των μελών της, με υποδείξεις, οδηγίες και προτάσεις, για την εφαρμογή καταλλήλων και προσφόρων μέσων, για την επιδίωξη και την επίτευξη των σκοπών τους, εφόσον αυτοί περιλαμβάνονται στους παρακάτω αναφερόμενους. Δηλαδή:

α. Στην έρευνα, περισυλλογή, συγκέντρωση και διαφύλαξη των λαογραφικών, γλωσσολογικών, ιστορικών και πολιτιστικών στοιχείων, του Ελληνισμού του Πόντου.

β. Στην περισυλλογή και συγγραφή των κοινωνικών και ιστορικών γεγονότων όλων των περιφερειών του Πόντου, τη συγγραφή της ιστορίας του Ελληνισμού του Πόντου και την οργανική ένταξή της στην διδακτική ύλη, όλων των σταδίων της εκπαίδευσης.

γ. Στη συστηματική μελέτη της διαλέκτου του Ποντιακού Ελληνισμού, της παραδοσιακής μορφής της λαϊκής μουσικής, του θεάτρου και των χορών του, τη διατήρηση και διάδοσή τους.

δ. Στη συλλογή και διαφύλαξη των παραδοσιακών εργαλείων, σκευών, ενδυμασιών κλπ. και την κατασκευή πανομοιότυπων αντιγράφων, όσων πρωτό-

τυπα δεν διασώθηκαν.

ε. Στην σμικρογραφία κατασκευή ή απεικόνιση αντιπροσωπευτικών κάθε μορφής κτισμάτων διαφόρων περιοχών του Πόντου.

στ. Στην ανιστόρηση Μνημείων του Πόντου, θρησκευτικών προσκυνημάτων, πνευματικών ιδρυμάτων.

ζ. Στην ηθική και οικονομική συμπαράσταση, σε σπουδαστές με αναγνωρισμένη επίδοση και ήθος, για μεταπτυχιακές σπουδές σε λαογραφικά, ιστορικά, γλωσσολογικά και ανάλογα θέματα σχετικά με τον Πόντο.

2. Ειδικότερα σκοποί της Π.Ο.Π.Σ. είναι:

α. Ο συντονισμός, επίβλεψη και διακριτικός έλεγχος, των ενεργειών ή και εκδηλώσεων, που έχουν σχέση με την ιστορία, λαογραφία, γλωσσολογία, παράδοση, τέχνη κλπ. και αφορούν τον Πόντο και η συστηματική προσπάθεια για να αποφευχθούν παραποιήσεις.

β. Η σε συνεργασία με μέλη της Ομοσπονδίας, συγκρότηση και οργάνωση καταλλήλων, καλλιτεχνικών συγκροτημάτων και ομάδων ειδικών, για τις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικές κλπ. εκδηλώσεις.

γ. Η συλλογή βιβλίων, εφημερίδων και κάθε εντύπου, που αναφέρεται οπωσδήποτε στον Πόντο και η με ειδικούς, για κάθε περίπτωση, εμπεριστατωμένη ανασκευή, όσων δημοσιευμάτων δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια.

δ. Η στενή επικοινωνία και συνεργασία με κάθε Ποντιακό Σωματείο ή Σωματείων στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, καθώς και με Ποντίους στην Ελλάδα ή εκτός αυτής, σε θέματα Ποντιακού Ελληνισμού.

ε. Η ίδρυση, ενός Μουσείου του Πόντου και η επαναλειτουργία της Ποντιακής Σκηνής, στο Κρατικό Θέατρο Βόρειας Ελλάδας, καθώς και η ένταξη του Ποντιακού Θεάτρου στις Κρατικές Σκηνές.

ΑΡΘΡΟ 4. Οι σκοποί της Ομοσπονδίας επιδιώκονται:

α. Με την καθοδήγηση, επίβλεψη και ενίσχυση των μελών της Ομοσπονδίας, αλλά και στην όσο είναι δυνατό των λοιπών Ποντιακών Σωματείων.

β. Με τη σύσταση Ποντιακών Σωματείων, σε περιοχές που κρίνεται ότι επιβάλλεται.

γ. Με την αναδιοργάνωση των Ποντιακών Σωματείων, που βρίσκονται σε αδράνεια.

δ. Με την παράσταση της Π.Ο.Π.Σ. στις αρχές και όπου είναι αναγκαίο για την υποβοήθηση των μελών της.

ε. Με διαλέξεις, δημοσιεύσεις και κάθε πρόσφορο μέσο, στα νόμιμα πλαίσια.

στ. Με την οργάνωση και πραγματοποίηση συνεδρίων, μέσα στη χώρα ή όπου αλλού κρίνεται σκόπιμο, με θέματα του Ελληνισμού του Πόντου, σε συνεργασία και με Ποντιακά Σωματεία ή ενώσεις τους στην Ελλάδα ή το εξωτερικό.

ζ. Με την έκδοση περιοδικού τύπου.

η. Με την εξεύρεση τρόπου για τη λειτουργία Ραδιοτηλεοπτικών Σταθμών και Τραπέζης του Πόντου.

ΑΡΘΡΟ 5. Η Ομοσπονδία δεν κομματίζεται.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ

ΙΔΡΥΣΗ - ΕΠΩΝΥΜΙΑ - ΕΔΡΑ - ΣΚΟΠΟΣ

Της Ομοσπονδίας Ποντιακών Σωματείων ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Άρθρο 1

1. Ιδρύεται Ένωση Ποντιακών Σωματείων με την επωνυμία «Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων Βόρειας Ελλάδας».

2. Έδρα της Ομοσπονδίας είναι η Θεσσαλονίκη.

ΣΚΟΠΟΙ

Άρθρο 2

1. Η Ομοσπονδία επιδιώκει την πνευματική αναβάθμιση του ποντιακού χώρου και την καλύτερη οργάνωσή του σε Πανελλήνια και Παγκόσμια κλίμακα.

2. Η Ομοσπονδία, σε συνεργασία με τις άλλες Ομοσπονδίες εσωτερικού και εξωτερικού, επιδιώκει την προαγωγή και προώθηση κάθε ποντιακού θέματος και ζητήματος, ιστορικού, εθνικού, λαογραφικού, πολιτιστικού, εκκλησιαστικού και καλλιτεχνικού περιεχομένου.

3. Την προώθηση της έρευνας για την αναγνώριση του Ιστορικού γεγονότος της γενοκτονίας των Ποντίων από την Διεθνή Κοινότητα και τους διεθνείς οργανισμούς και τη διδασκαλία της

Ιστορίας του Ελληνισμού του Πόντου και γενικά της Ανατολής, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

4. Η Ομοσπονδία συντονίζει τις ενέργειες και δραστηριότητες των Σωματείων-Μελών της και συμπαραστέκεται σ' αυτά για την καλύτερη εκπλήρωση των καταστατικών τους σκοπών, χωρίς να επεμβαίνει στα εσωτερικά των σωματείων μελών της.

5. Κάθε Σωματείο, Μέλος της Ομοσπονδίας, ενημερώνει τη διοίκησή της έγκαιρα για κάθε προγραμματισμένη εκδήλωσή του και η διοίκηση της Ομοσπονδίας ρυθμίζει κάθε ζήτημα, που αφορά την αρμονική συνεργασία όλων των παραγόντων, προς αποφυγή συγκρούσεων. Οι σχετικές ρυθμίσεις της Ομοσπονδίας σε παρόμοιες περιπτώσεις είναι υποχρεωτικές για τα Μέλη της.

6. Η Ομοσπονδία μπορεί με τη δική της πρωτοβουλία να προγραμματίζει οποιαδήποτε εκδήλωση ποντιακού περιεχομένου, ενημερώνοντας προηγουμένως τα Μέλη της έγκαιρα και συνεργαζόμενη με αυτά. Την ίδια πρωτοβουλία μπορούν να αναπτύξουν και τα Μέλη της για παρόμοιες εκδηλώσεις αφού ενημερώσουν τη διοίκηση της Ομοσπονδίας, η οποία και θα συντονίσει την όποια εκδήλωση. Ο συντονιστικός ρόλος της Ομοσπονδίας δεν αναιρεί την ανεξαρτησία των Μελών της να πραγματοποιούν μεμονωμένες εκδηλώσεις, σύμφωνα με τους όρους του Καταστατικού τους. Σε κάθε περίπτωση βέβαια, επιβάλλεται να ενημερώνεται η διοίκηση της Ομοσπονδίας, για να προσφέρει συμπαράσταση.

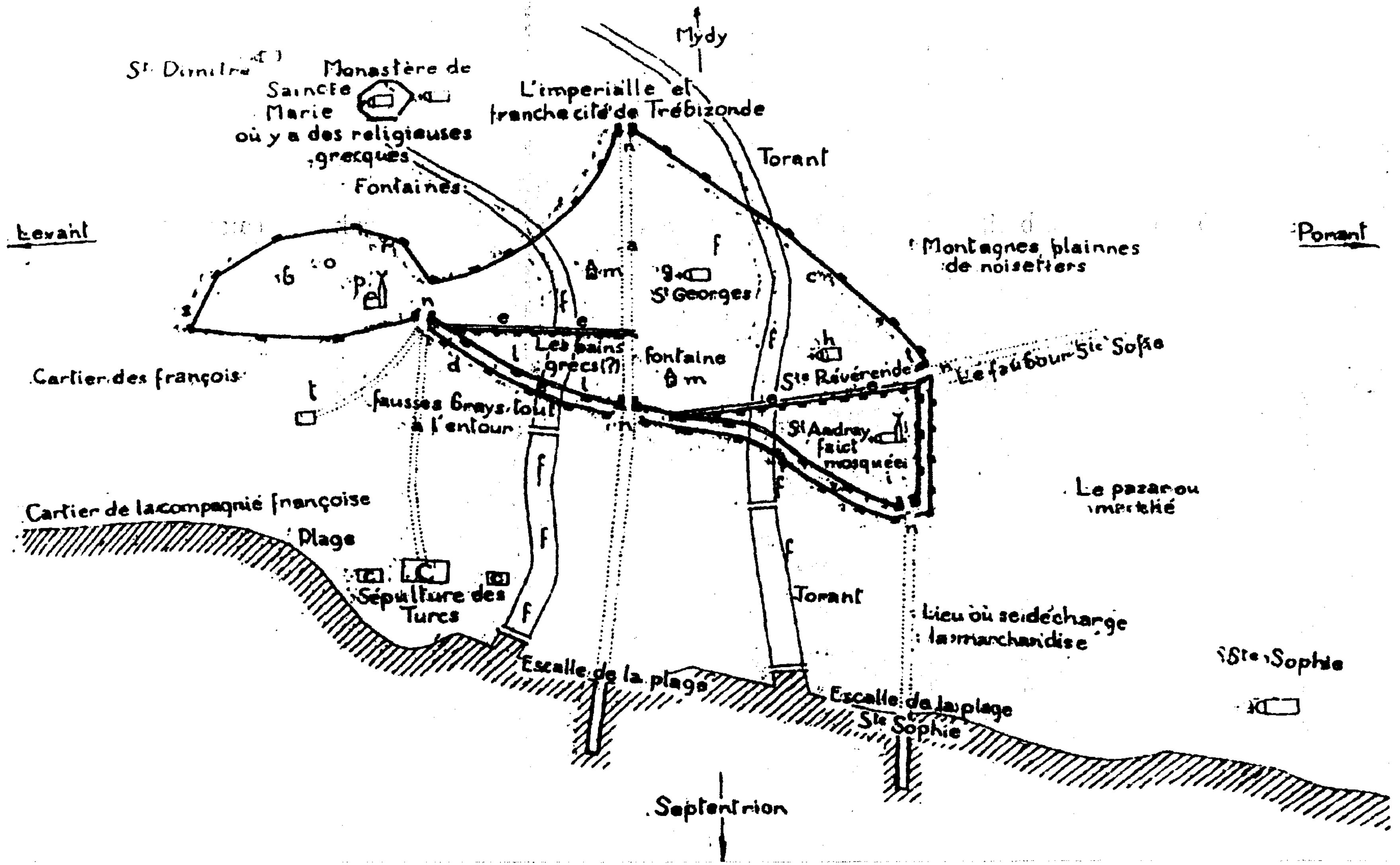

Τοπογραφικό σκίτσο της Τραπεζούντας με βάση το σχεδίασμα του J. Bordier (Αρχείο Πόντου)

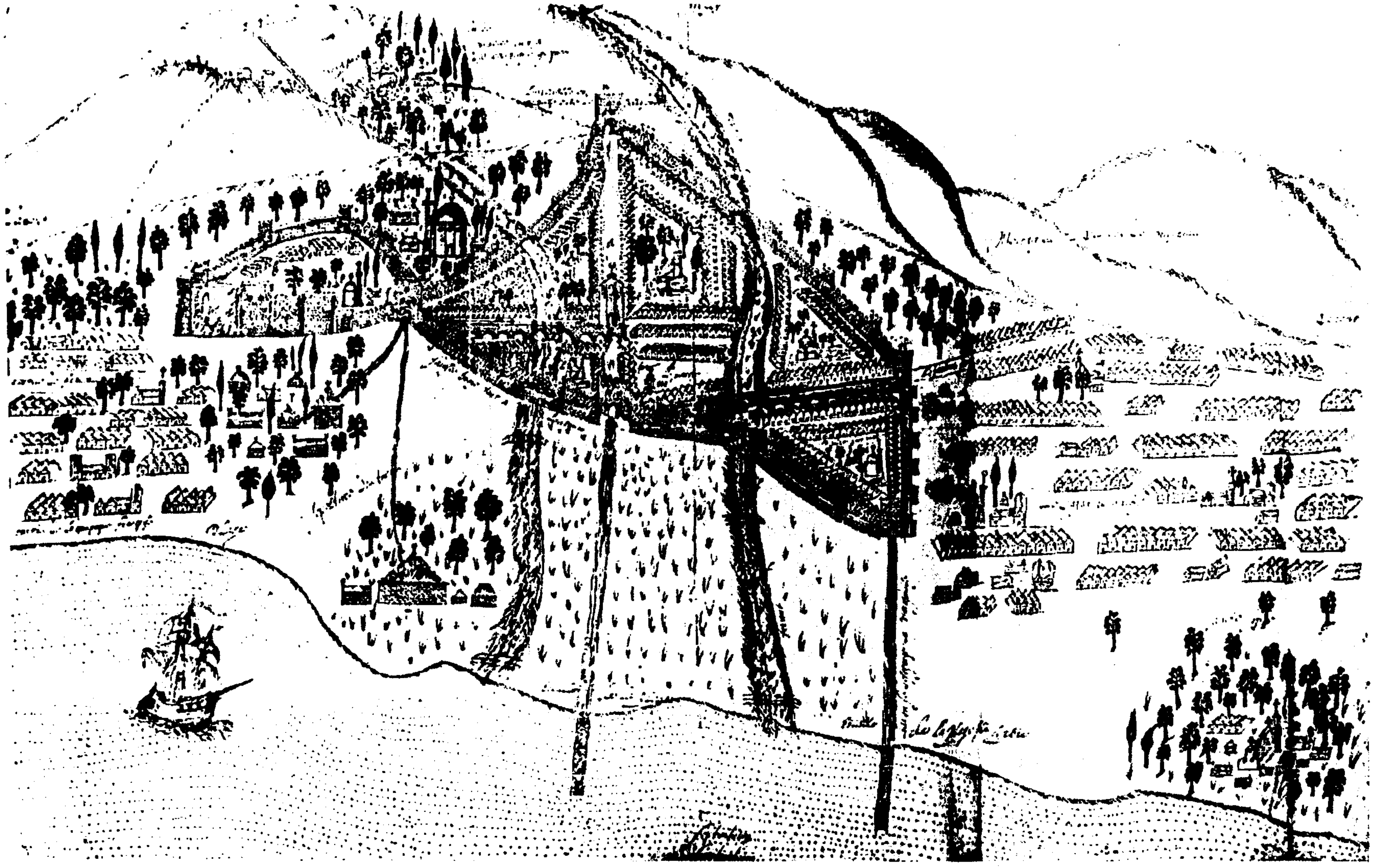

Τοπογραφικὸν σχεδίασμα Τραπεζοῦντος τοῦ ἔτους 1609 ὑπὸ J. Bordier.

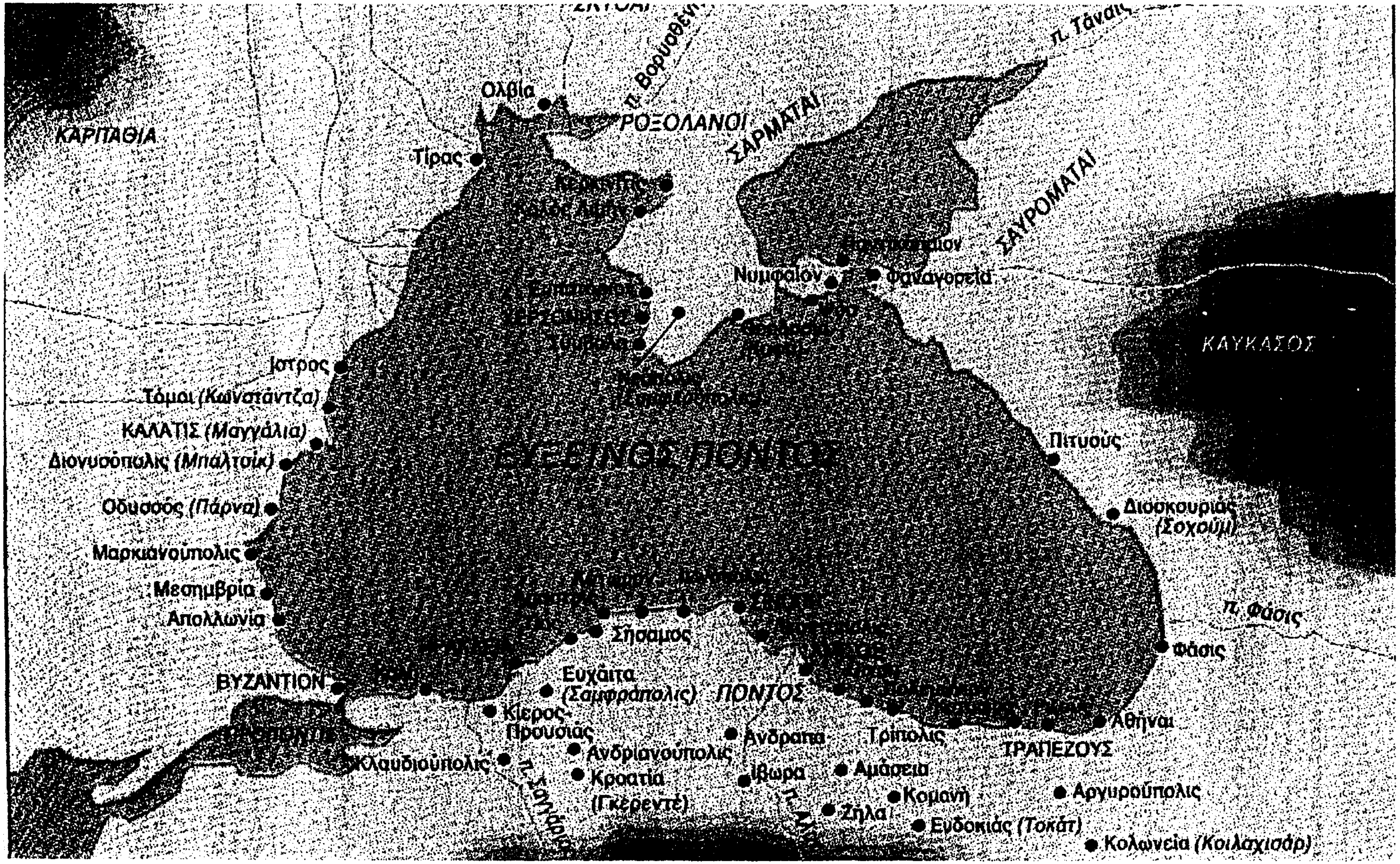

Οι πρώτες Ελληνικές πόλεις στον Εύξεινο Πόντο (Ανατύπωση από περ. Επτά Ημέρες - Καθημερινή)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΣΙΣ ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Γραφεῖον [illegible]
Συν/σμός [illegible]
Αὔξ. Ἀρ. { Γενικός 31[illegible]0
Συν/σμοῦ 62

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ
ΕΚΤΙΜΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΟΙΚΗΜΑΤΟΣ

Ἐν [illegible] σήμερον τὴν 14η τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ 1928 ἔτους, οἱ κάτωθι ὑπογραφόμενοι, ἀποτελοῦντες τὴν κατόπιν τῆς ὑπ' ἀρ. 22772/1703 τῆς 21 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. Δ/γῆς τῆς Γ.Δ.Ε.Μ. συσταθεῖσαν ἐπιτροπήν, προέβημεν εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ παραχώρησιν τῆς κάτωθι περιγραφομένης ὑπ' ἀρ. 82 κατοικίας εἰς τὸν πρόσφυγα Ἰωάννη Κ. [illegible] κάτοχον τοῦ ὑπ' ἀρ. 58795 βιβλιαρίου καὶ καταγόμενον ἐκ τοῦ χωρίου [illegible] τῆς ὑποδιοικήσεως ______ τοῦ Νομοῦ, ἢ περιφερείας [illegible]

1)	Εἶδος οἰκοδομῆς . . Πλίνθ. .	[illegible]
2)	Ποία ἡ σημερινή κατάστασίς της; .	[illegible]
3)	Ἀπὸ πόσα δωμάτια ἀποτελεῖται; .	[illegible]
4)	Παραχωρεῖται ὁλόκληρος ἢ τμῆμα αὐτῆς καὶ ποῖον;	[illegible]
5)	Διαστάσεις καὶ χυβισμὸς τῆς οἰκοδομῆς	8,50 × 6,80 × 4 = 231 μ³
6)	Ἐφαρμοσθεῖσα τιμὴ μονάδος κατὰ μ³	45 − 13 = 32

			Δραχμαὶ	Λ.
7)	Ἀξία οἰκοδομῆς μὲ βάσιν τὴν ἄνω μονάδα κατὰ μ³	231 μ³ × 32 =	7392	
8)	Ποσοστὸν αὐξομειώσεως	Μείωσις 25%.	1848	
9)	Ἀξία τῆς οἰκοδομῆς ἄνευ τοῦ οἰκοπέδου μετὰ τὴν αὐξομείωσιν		5544	
10)	Παραρτήματα οἰκίας καὶ ἀξία αὐτῶν .	[illegible] 100 δρ.	3100	
11)	Ἔκτασις καὶ ἀξία οἰκοπέδου συμπεριλαμβανομένου κήπου κλπ. . . .	811 μ² × 1	811	
12)	Ἔργα κοινῆς ὠφελείας			
	Συνολικὴ ἀξία χρεώσεως	Δραχμαὶ ἢ Λίραι Ἀγγλίας 25.479	9555	
13)	Τέως Ἰδιοκτησία	[illegible]		

Η ΕΚΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

1 [signature] 2 [signature] 3 [signature]

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὁ κάτωθι ὑπογραφόμενος πρόσφυξ δηλῶ ὅτι παρέλαβον τὴν ἄνω περιγραφομένην οἰκίαν μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς, ἀποδέχομαι τὴν ὡς ἄνω γενομένην ἐκτίμησιν αὐτῆς εἰς λίρας Ἀγγλίας [illegible] 479 [illegible] μὲ ὅπερ ποσὸν δέχομαι νὰ χρεωθῇ ἡ μερίς μου καὶ ἀναγνωρίζω, ὅτι δὲν δικαιοῦμαι νὰ παραχωρήσω καθ' οἱονδήποτε τρόπον τὴν κατοχὴν ἢ χρῆσιν αὐτῆς εἰς οἱονδήποτε τρίτον ἄνευ εἰδικῆς ἐγγράφου ἀδείας τῆς δικαιούχου Γ. Δ. Ε. Μ.

Διὰ τὸν Ἀγράμματον
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ
[signature]

Ο ΠΑΡΑΛΗΠΤΗΣ
Ἀγράμματος

Πρωτόκολλο της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (Αρχείο Ι.Καϊλάρη)

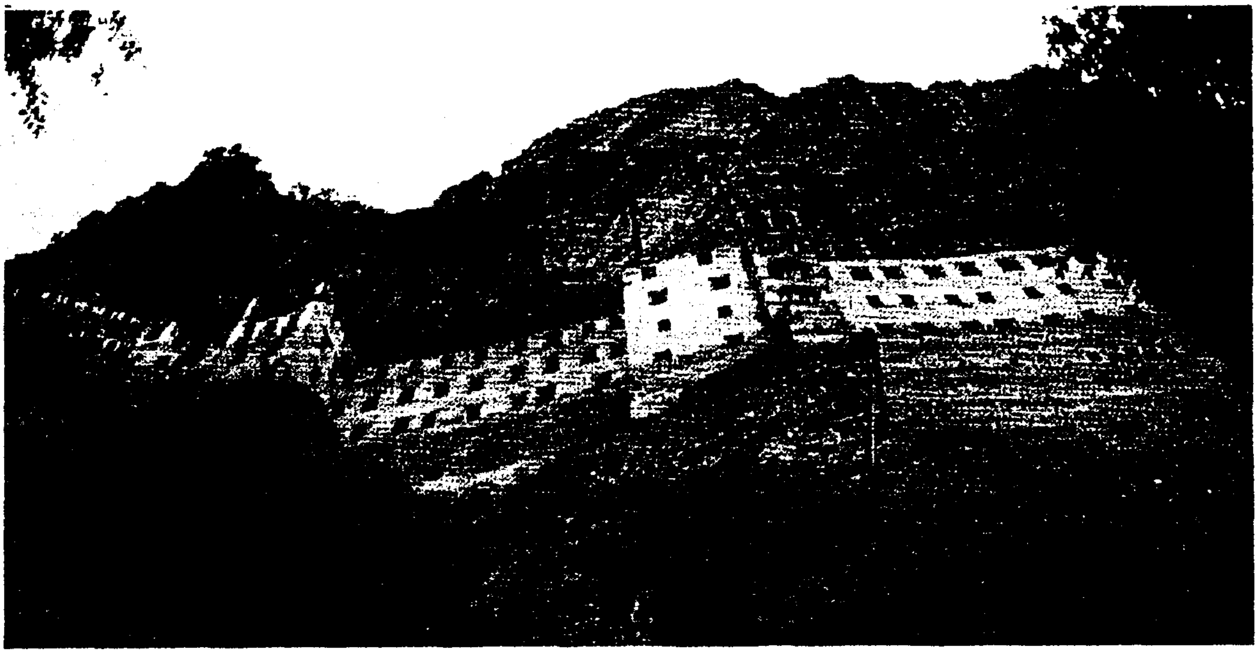

Η Μονή της Παναγίας Σουμελά (φωτ.: Λ.Εβερτ)

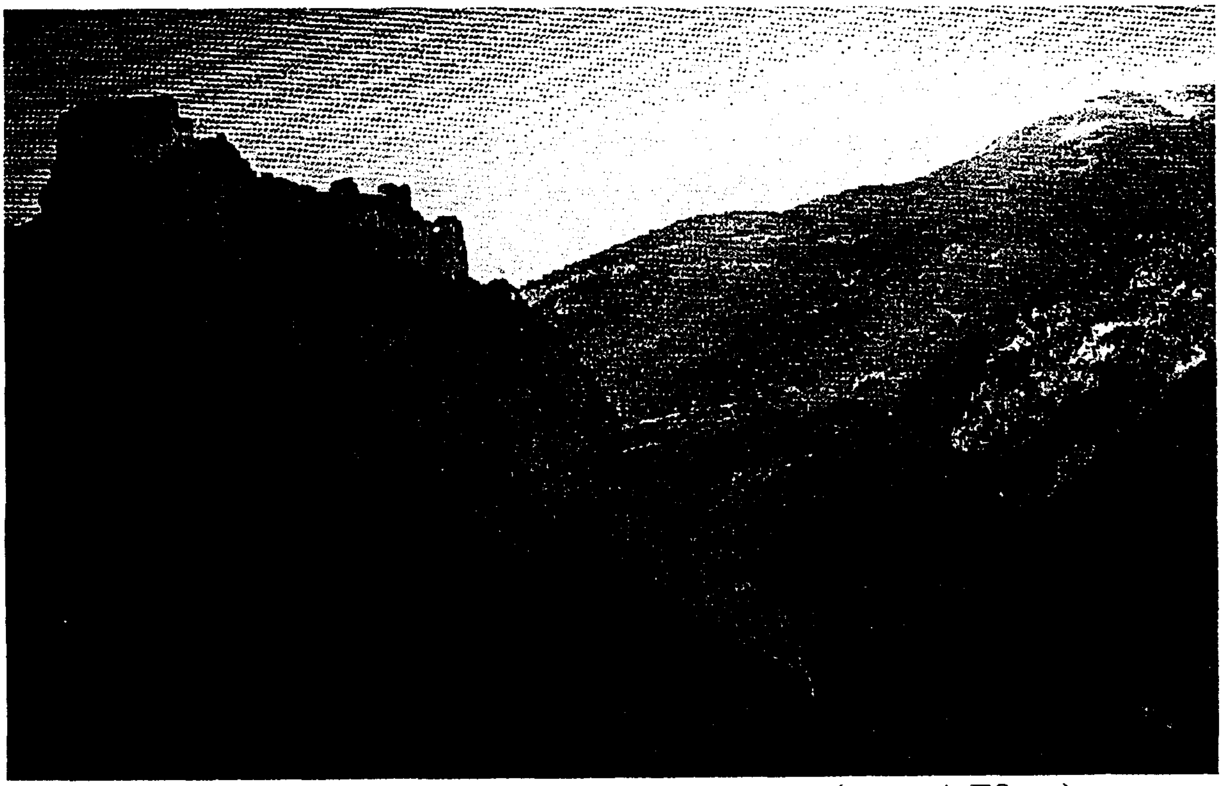

Η Μονή του Αγίου Γεωργίου Περιστερεώτα (φωτ.: Λ.Εβερτ)

Η Μονή του Αγίου Ιωάννη του Βαζελώνος (φωτ.: Λ.Εβερτ)

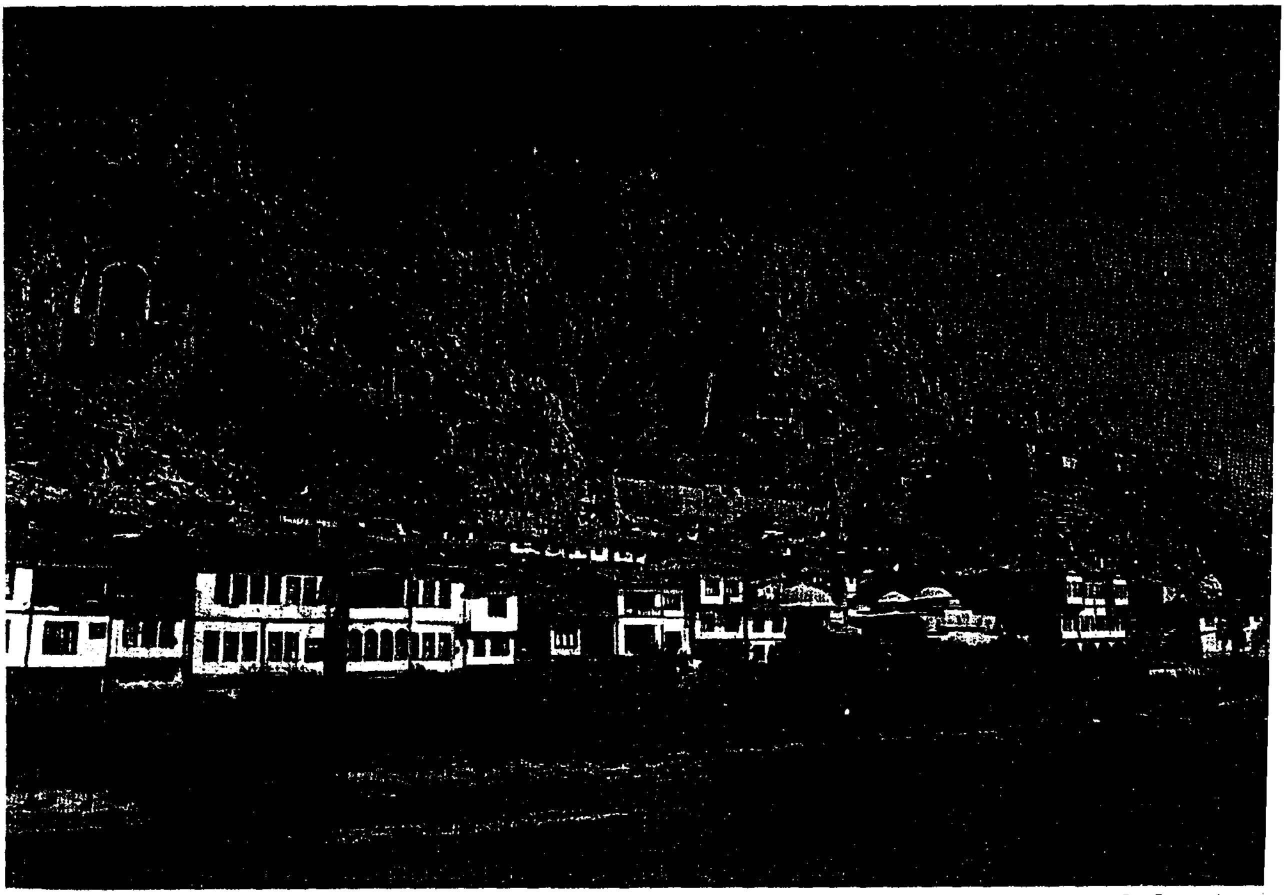

Οι λαξεμένοι βασιλικοί τάφοι των Μιθριδατών στην Αμάσεια (φωτ.: Λ. Έβερτ)

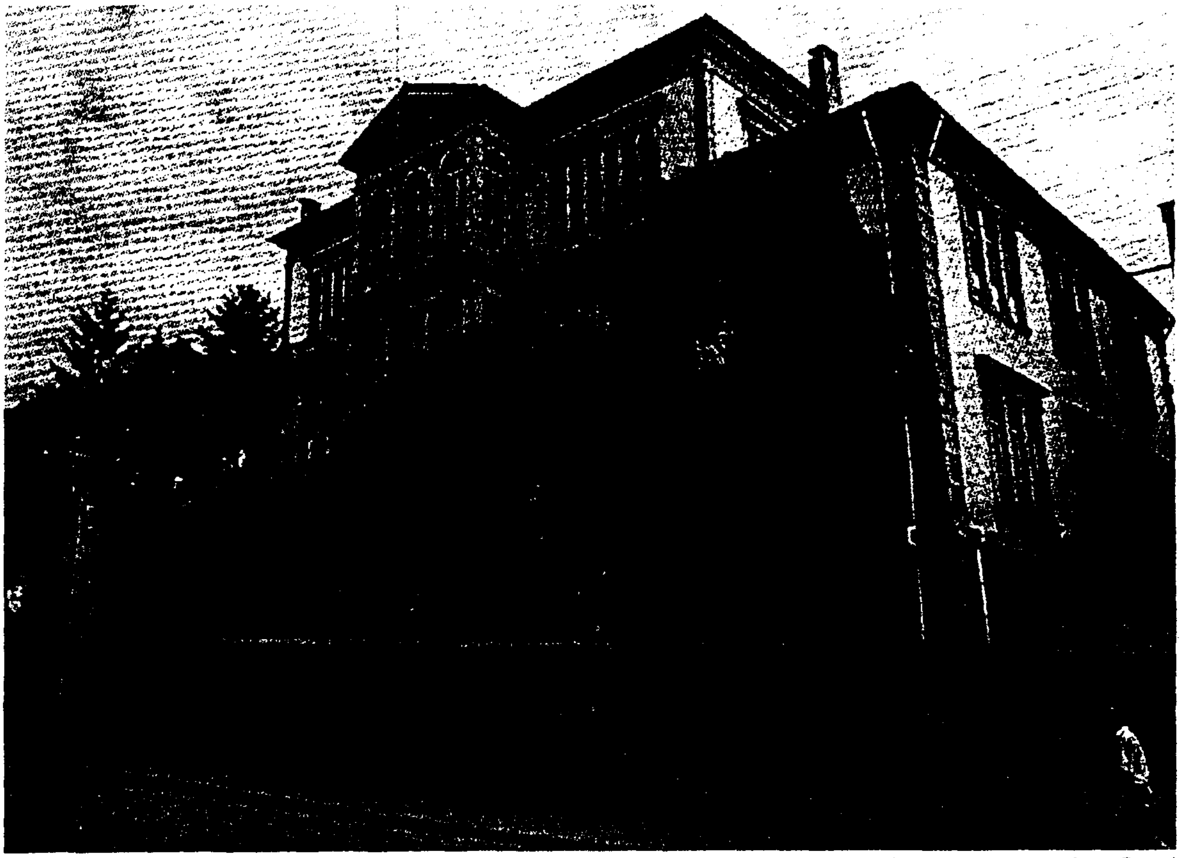

Το τετραώροφο Ημιγυμνάσιο Αρρένων στην Κερασούντα (φωτ.: Λ.Καλπίδου)

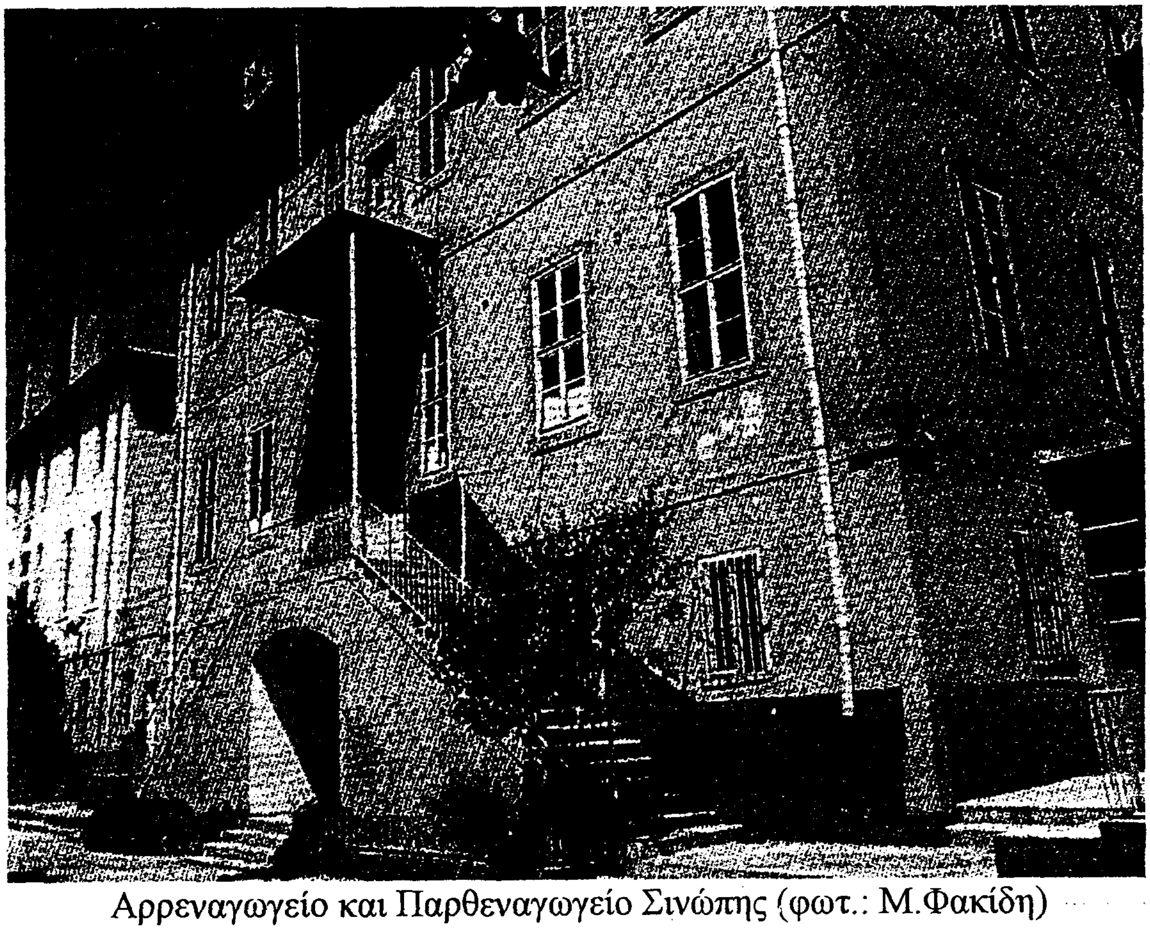

Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο Σινώπης (φωτ.: Μ.Φακίδη)

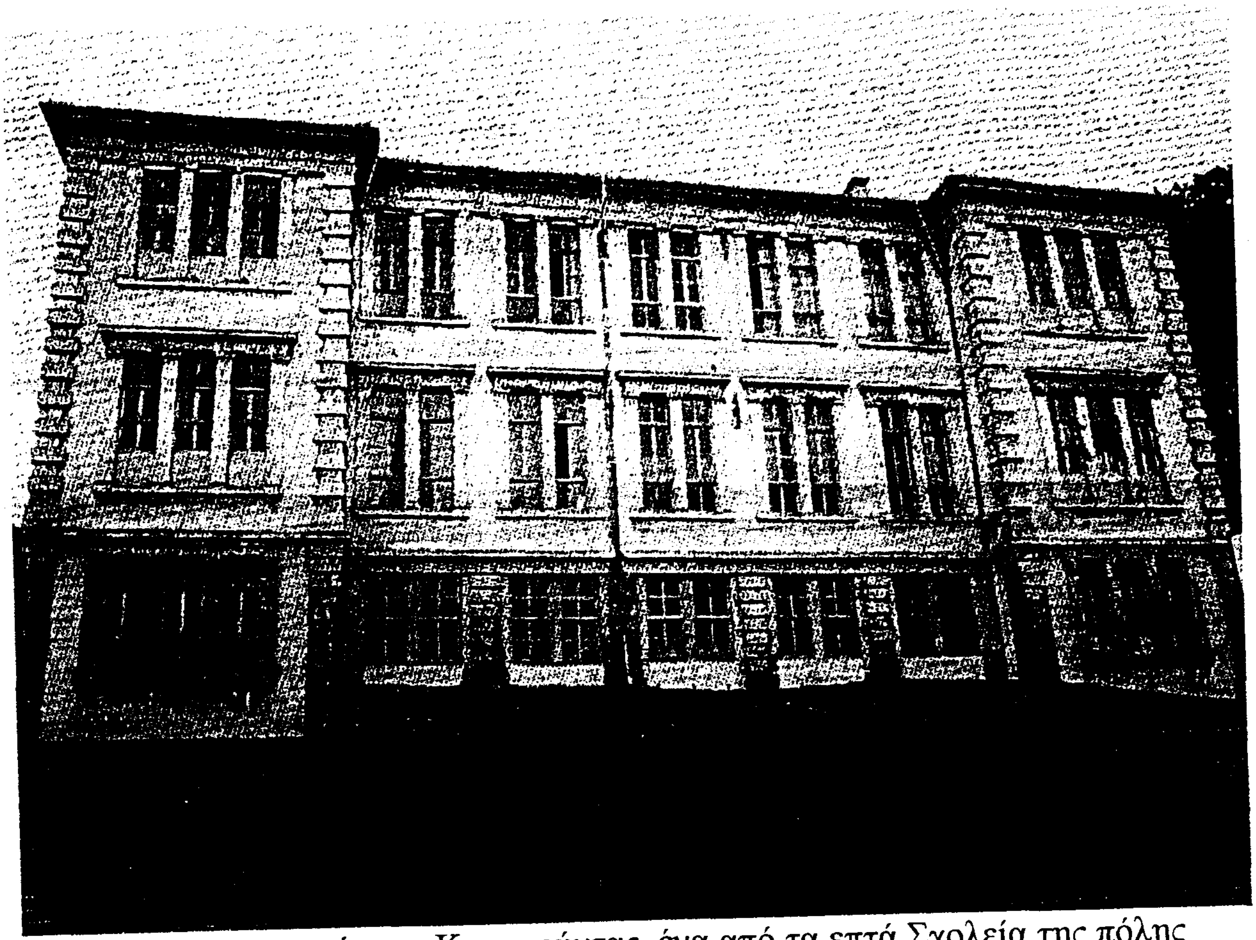

Το Παρθεναγωγείο της Κερασούντας, ένα από τα επτά Σχολεία της πόλης (ανατ. Περιοδ. «Επτά Ημέρες – Καθημερινή)

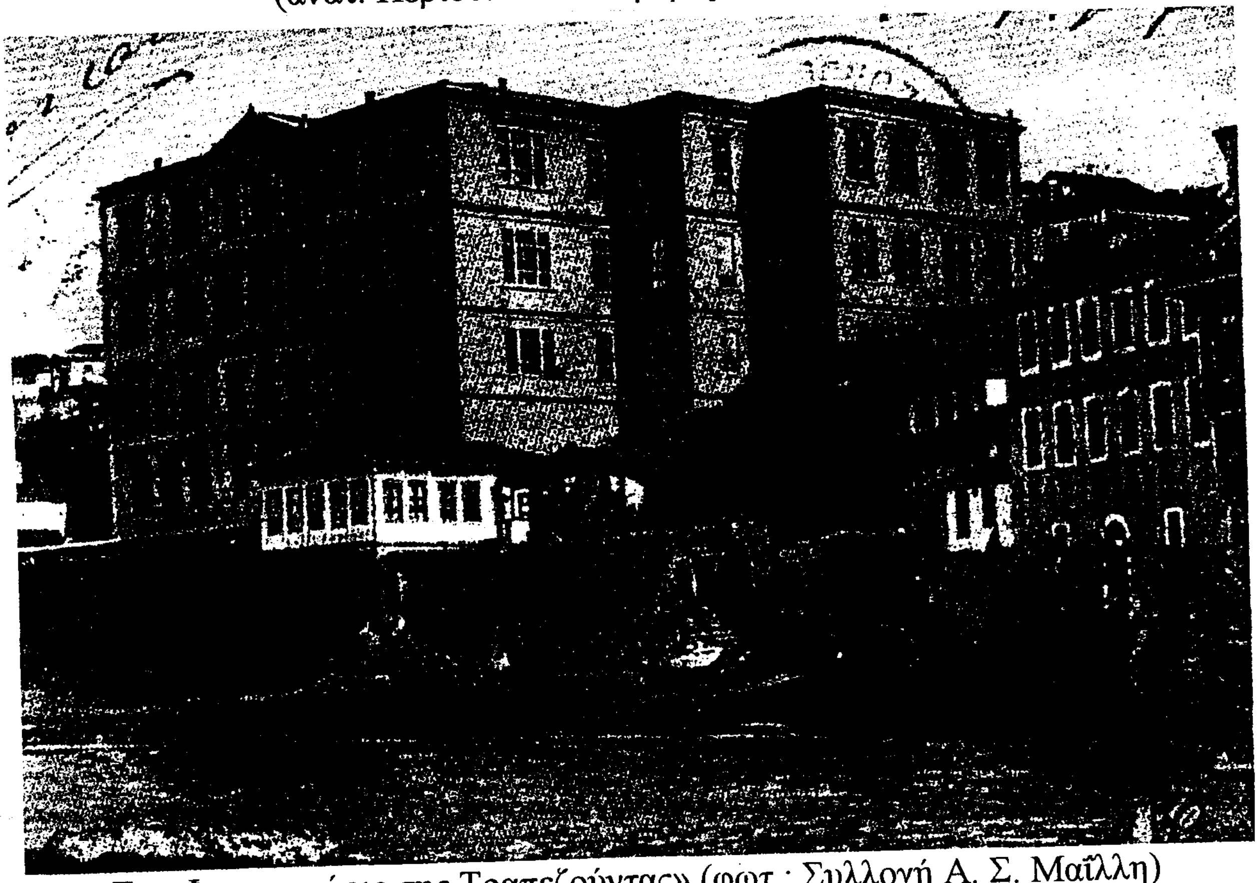

Το «Φροντιστήριο της Τραπεζούντας» (φωτ.: Συλλογή Α. Σ. Μαΐλλη)

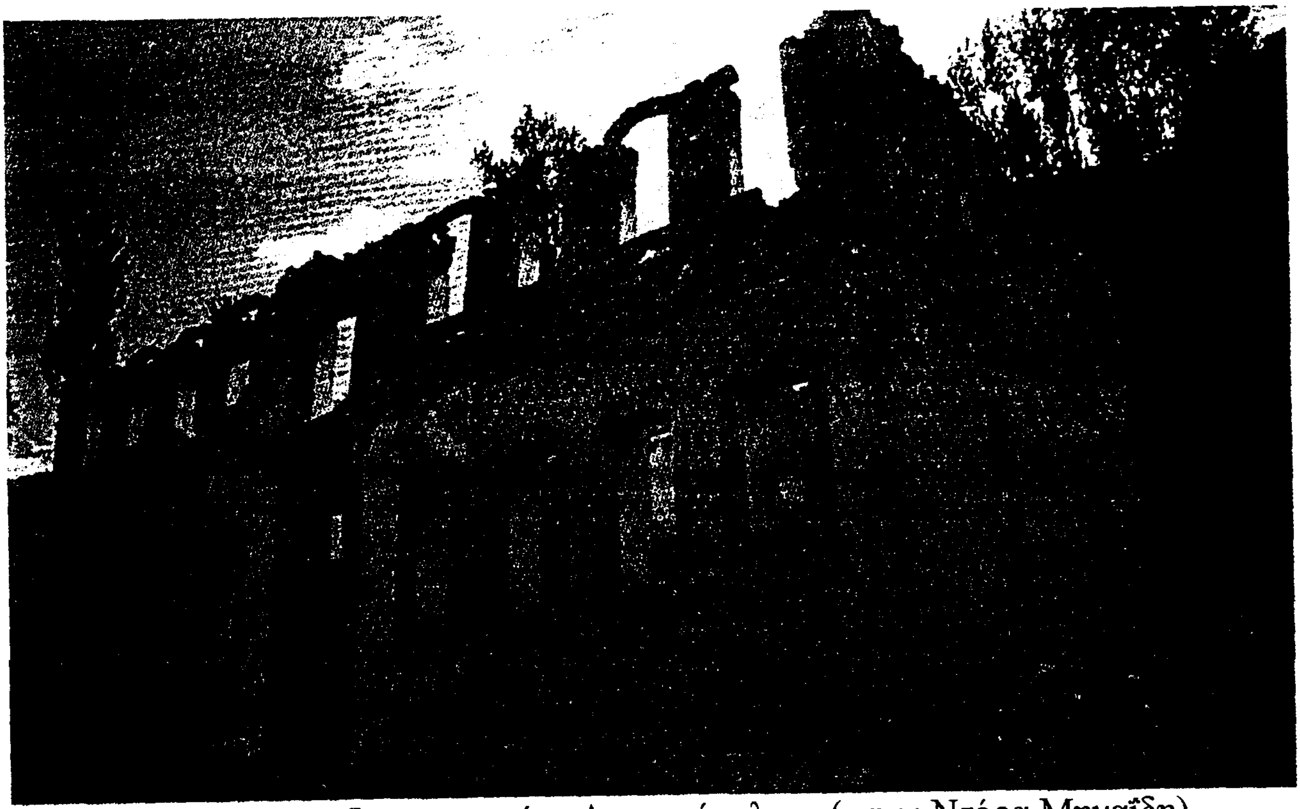

Τα ερείπια του «Φροντιστηρίου Αργυρούπολης» (φωτ.: Ντόρα Μηναΐδη)

Το «Ελληνικόν Φροντιστήριον της Αργυρουπόλεως» κατά σχεδιογράφησιν Γ.Θ.Κανδηλάπτου – Κάνεως (Αρχείο Ευξείνου Λέσχης Ποντίων Νάουσας)

Η κάρτα, με την προτεινόμενη Ποντιακή Δημοκρατία, που τύπωσε και απέστελνε ο πρόεδρος του συνεδρίου Ποντίων στη Μασσαλία Κων. Κωνσταντινίδης.«Πολίτες του Πόντου, ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματά σας στη Ζωή και στην Ανεξαρτησία»

Κων. Κωνσταντινίδης (1856-1930) (Ανατύπ. Περ.Επτά Ημέρες -Καθημερινή

«Άουσβτς εν ροή», από το Χαρπούτ προς το πουθενά (φωτ.The Nationale Geographic Magazine, 11/25)

Στα Αμελέ Ταμπουρού (Τάγματα Εργασίας) χάθηκαν 200.000 Πόντιοι (ανατύπωση από το περ. Επτά Ημέρες –Καθημερινή)

Το ζεύγος Ιωάννου και Μαρίας Παυλίδη από το Γέγουντσε – Νίκσαρ, στην νέα Πατρίδα το 1932 (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Καλλιέργεια του καπνού από προσφυγική οικογένεια (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Προσφυγόπουλα δεύτερης γενιάς (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Προσφυγοπούλες β΄ γενιάς παρέα με συνομήλικες ντόπιες (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Κατασκευή πλίνθων, από πρόσφυγες, για νέες κατοικίες (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Γυναίκες πρόσφυγες στο Εργοστάσιο Λαναρά στη Νάουσα (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Στα παρχάρια της νέας Πατρίδας (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

Αλώνισμα με το «τοκάν'» και τα «δικράνε» (φωτ.αρχείο Ι.Καϊλάρη)

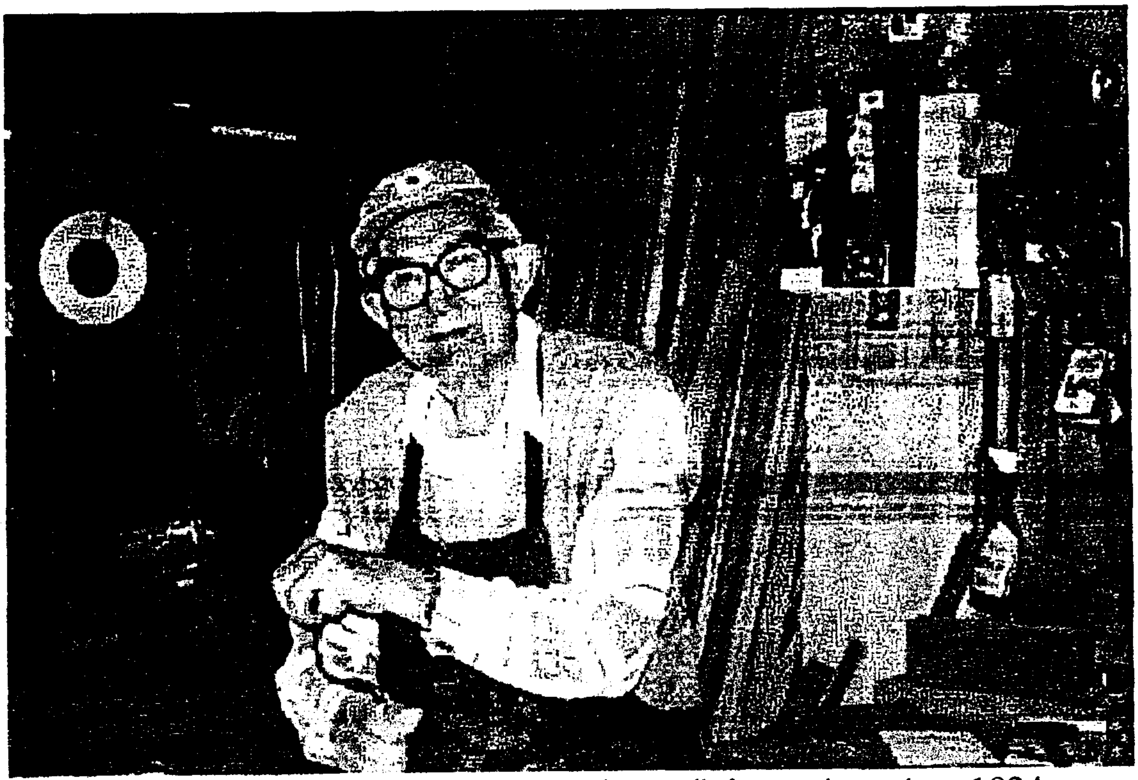

Ο Αργυρουπολίτης Νικόλαος Λιθοξόου, ξυλουργός από το 1924
(φωτ. Ι.Καϊλάρη)

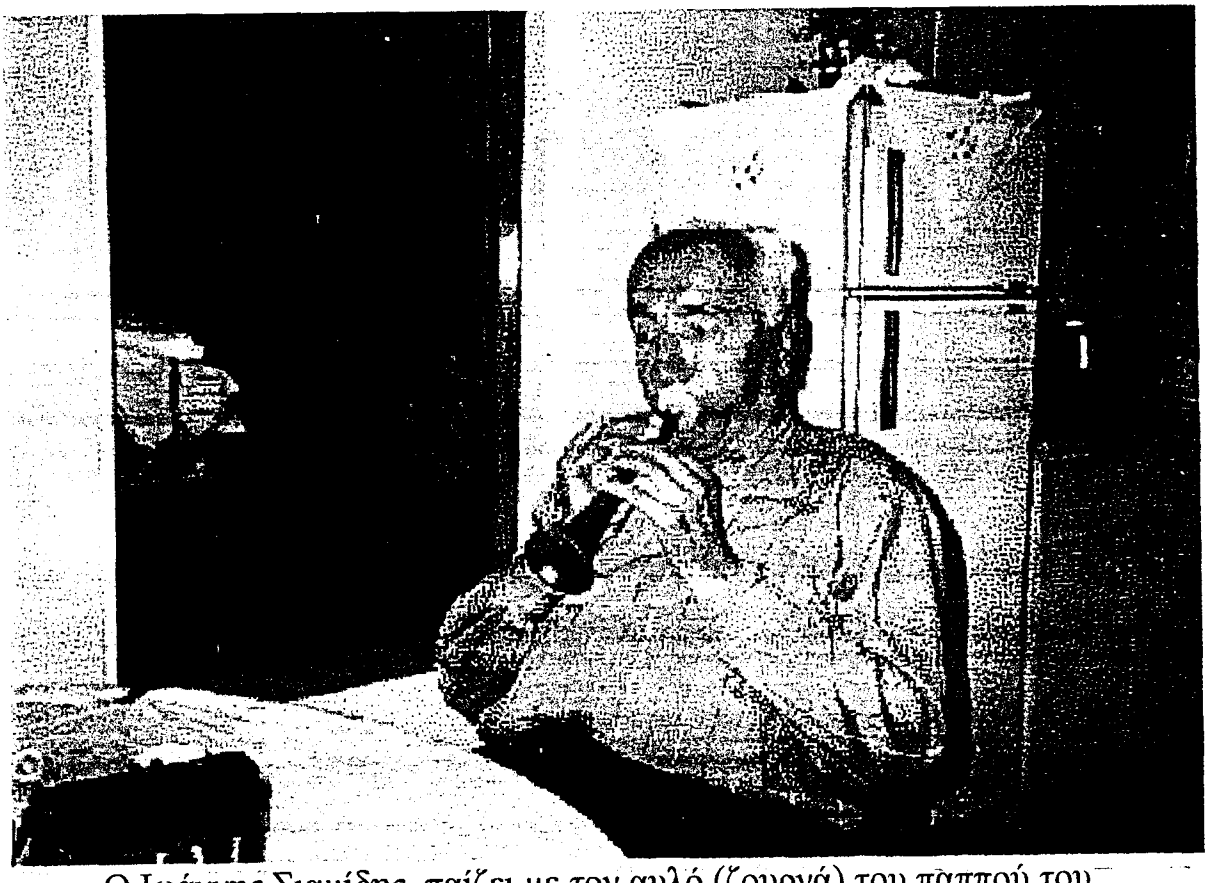

Ο Ιωάννης Σιαμίδης, παίζει με τον αυλό (ζουρνά) του παππού του.
(φωτ. Ι.Καϊλάρη)

Πατρίδα Ημαθίας: Να μη ξεχνούν οι παλιοί και να γνωρίζουν οι νέοι
(φωτ. Ι.Καϊλάρη)

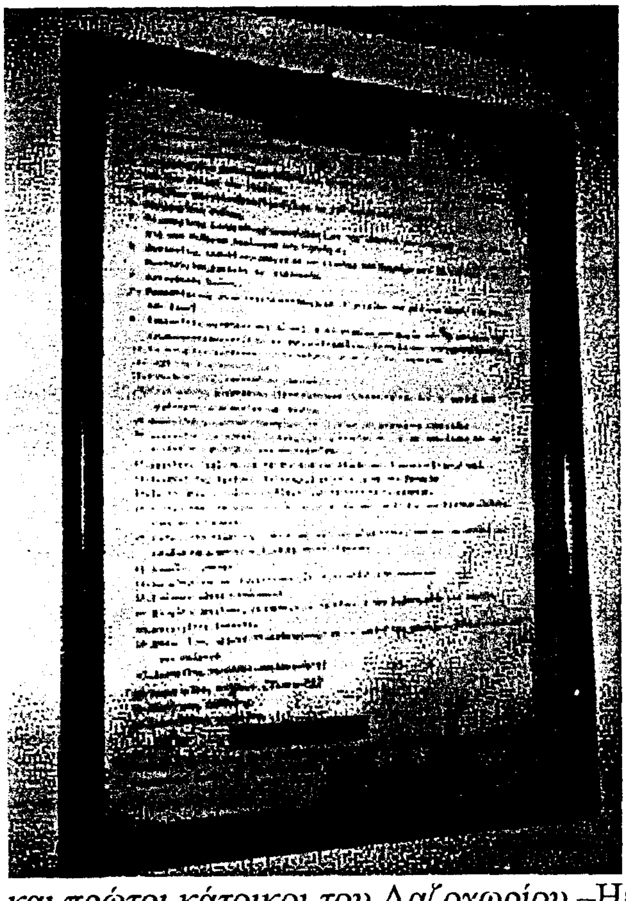

Οι δημιουργοί και πρώτοι κάτοικοι του Λαζοχωρίου –Ημαθίας (φωτ. Ι.Καϊλάρη)

«Περιστεριώνας» , έτσι το ονόμασαν οι Ναουσαίοι τον τύπο αυτό του προσφυγικού σπιτιού, για την εξυπηρέτηση της σηροτροφίας. (φωτ. Ι.Καϊλάρη)

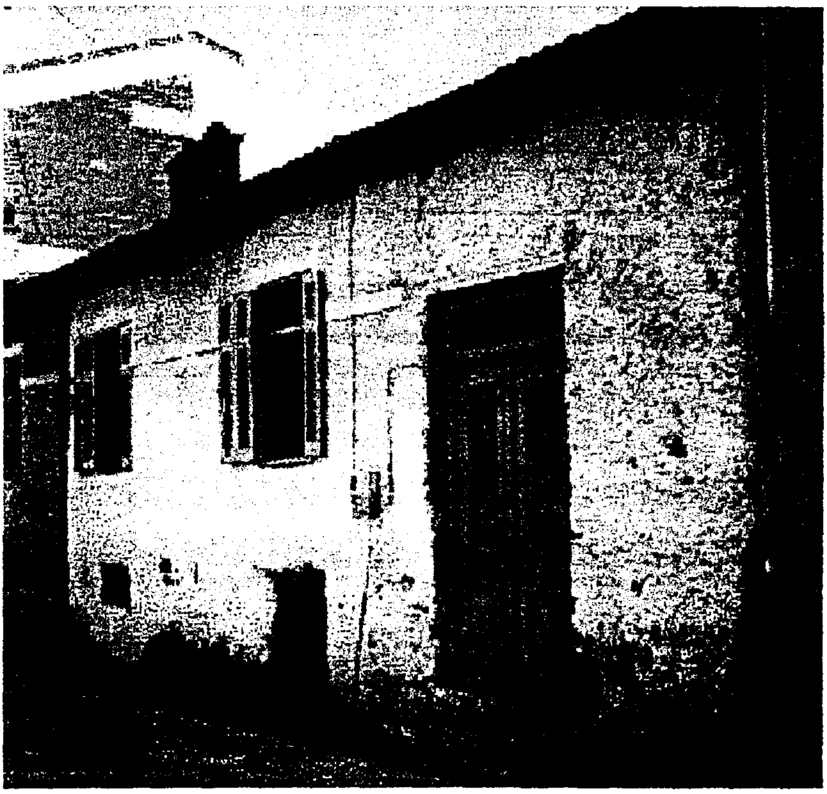

Ο χαρακτηριστικός τύπος αστικού προσφυγικού σπιτιού που έκτισε η Επιτροπή Αποκατάστασης (φωτ. Ι.Καϊλάρη)

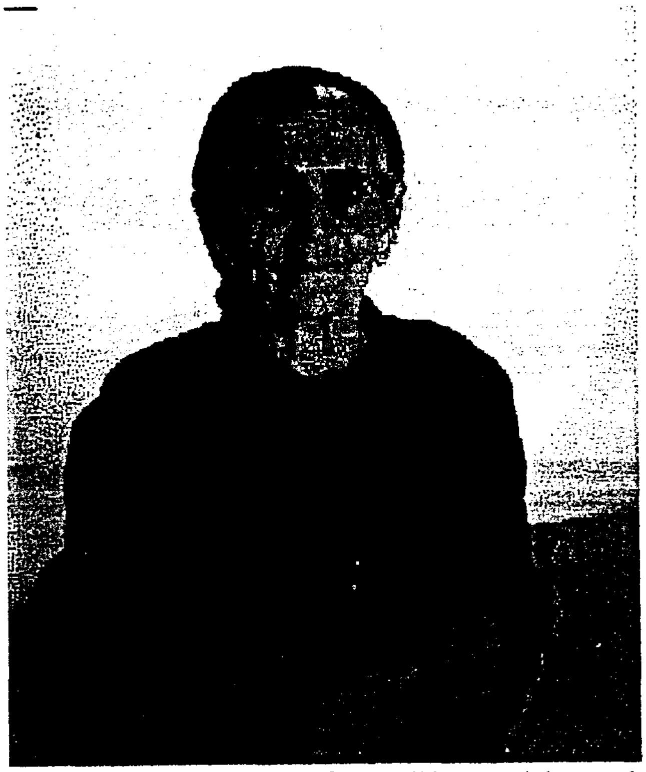

Ελισάβετ Τσακαλίδου, Πόντια Α΄ γενιάς

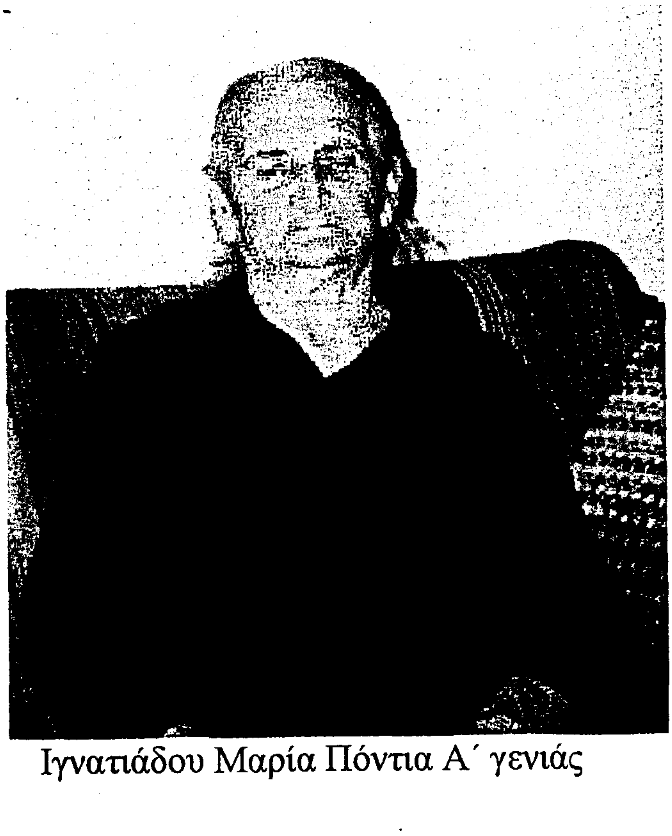

Ιγνατιάδου Μαρία Πόντια Α΄ γενιάς

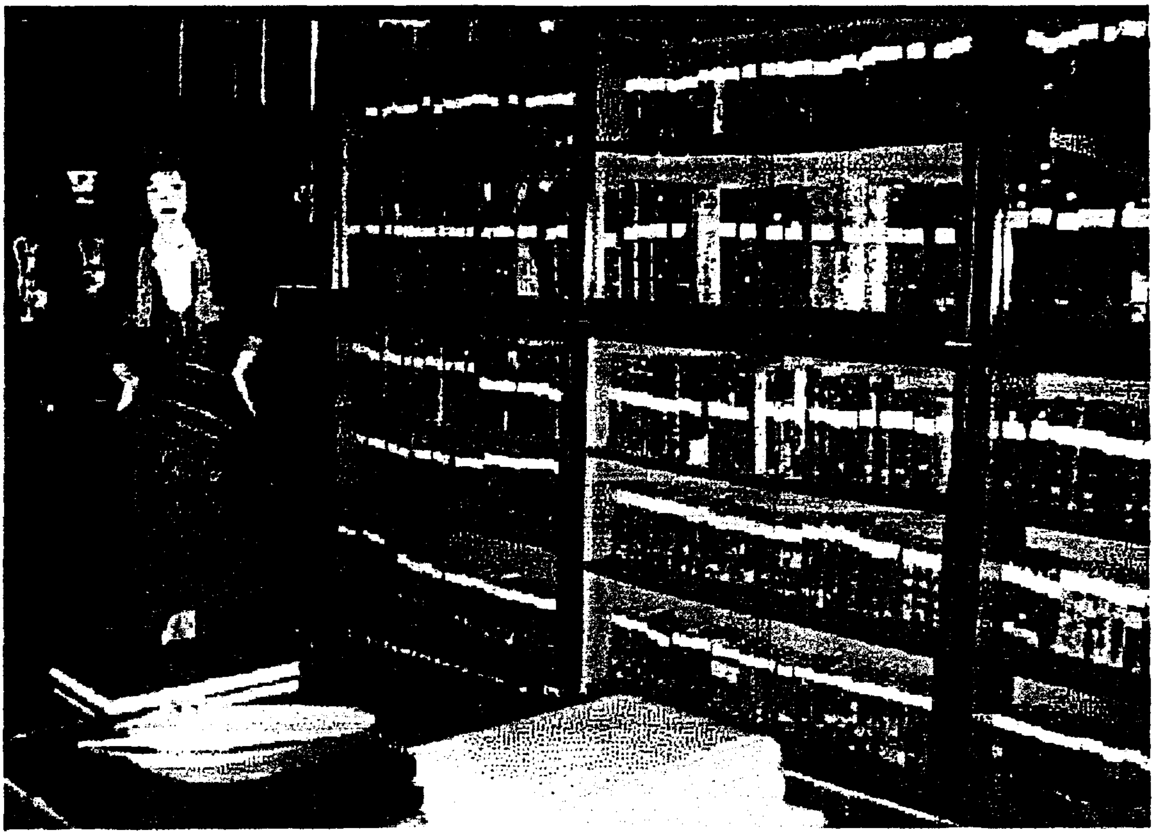

Η «Εθνική Βιβλιοθήκη του Φροντιστηρίου Αργυρουπόλεως» στην Εύξεινο Λέσχη Ποντίων Ναούσης. Στη Νάουσα έφθασαν 5.000 τόμοι, περίπου. Σώζονται 800 τόμοι. (Φωτ.: Ι.Καϊλάρη)

Το Μνημείο της Γενοκτονίας των Ποντίων στη Νάουσα (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Εμπορικό Πόντιου Γ΄ γενιάς στους Τσάκωνες Πέλλας.
Στην είσοδο: ΚΥΜΙΣΧΑΝΑ (Αργυρούπολης) (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

«Χριστός γεννέθεν χαράν 'ς σον κόσμον…» Θεωρούν καθήκον τους οι Σύλλογοι Ποντίων να το θυμίζουν (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Τέσσερις γενεές Ποντίων προσφύγων. Α΄γενιά ο Ευθυμιάδης Ιωάννης. Β΄ Γενιά ο γιος του Κωνσταντίνος. Γ΄ γενιά ο εγγονός του Ευστάθιος. Δ΄ Γενιά τα δισέγγονά του Κωνσταντίνος και Αριστοτέλης (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Ο Κώστας Καραπαναγιωτίδης τραγουδά, η Δ΄γενιά, ένστολη, χορεύει. (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Εκμάθηση λύρας. Η παράδοση περνά απ' τον παππού στον εγγονό. Ο Χάιτας (Παναγιώτης Χαϊτίδης) μαθαίνει λύρα στον εγγονό του Στάθη. (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Ξημερώνοντας στη Παναγιά τη Σουμελιώτισσα στο Βέρμιο. Νέοι από διάφορα μέρη της Ελλάδας, άγνωστοι μεταξύ τους, πιάσαν τα χέρια για χορό. (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Πρόβα χορού στην Εύξεινο Λέσχη Βέροιας (Φωτ.: Ι. Καϊλάρη)

Μωμόγεροι από τα Κομνηνά Κοζάνης στο καρναβάλι της Νάουσας το 1999
(Φωτ. Αρχείο: Ι. Καϊλάρη)

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ 7-14 ΙΟΥΛΙΟΥ 1985

Β. Πορίσματα

Από τις προτάσεις των συνέδρων του Α΄ Π.Π.Σ., προέκυψαν τα εξής **πορίσματα:**

1. *Να ιδρυθεί Παγκόσμια Ένωση Ποντιακών Σωματείων, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, με Ύπατο Διοικητικό Συμβούλιο και με Κυβερνήτες σε κάθε χώρα.*
2. *Ανάγκη να ενταχθούν όλα τα Ποντιακά Σωματεία Ελλάδας την «Πανελλήνια Ένωση Ποντιακών Σωματείων» (Π.Ε.Π.Σ.).*
3. *Να ιδρυθεί απο Πανεπιστήμιο έδρα Ιστορίας Μικρασιατικού Ελληνισμού.*
4. *Να δημιουργηθεί στην Ακαδημία Αθηνών έδρα της Ιστορίας της Ανατολής.*
5. *Να γίνει Ινστιτούτο Ποντιακών Μελετών.*
6. *Να καθορισθεί επίσημη Ημέρα Μνημοσύνης του Μικρασιατικού Ελληνισμού.*
7. *Η Ιστορία του Πόντου να μπει στα βιβλία Μέσης Εκπαίδευσης με περισσότερα από τα υπάρχοντα στοιχεία.*
8. *Να οργανωθεί «Συμπόσιο» με θέμα «Η ποντιακή διάλεκτος και το μέλλον της».*
9. *Στη μέλλουσα εθνική απογραφή, να γίνει και απογραφή των Ελλήνων ποντιακής καταγωγής.*
10. *Να εκδοθεί «Ανθολογία» με τα πλέον αντιπροσωπευτικά σύγχρονα ποντιακά ποιήματα.*
11. *Να επιχορηγείται η «Επιτροπή Ποντιακών Μελετών» από τον κρατικό προϋπολογισμό με ποσό 4.000.000 δραχμών ετησίως.*
12. *Να στηριχθούν οικονομικά οι μελετητές της λαογραφίας και της ποντιακής διαλέκτου.*
13. *Να δημιουργηθεί Ποντιακή Θεατρική Σκηνή.*
14. *Να καταβληθεί επιμελής φροντίδα από όλους για τη γνήσια διατήρηση της πολιτιστικής ποντιακής κληρονομιάς (χορών, ενδυμασιών, θεάτρου, κλπ.).*
15. *Να συγκροτηθεί πρότυπο ορθόδοξο χορευτικό συγκρότημα.*
16. *Η ποντιακή λύρα ν' ακούγεται στις εθνικές γιορτές.*
17. *Να τοποθετηθεί στην Καλαμαριά άγαλμα για την Πόντια γυναίκα.*
18. *Να γίνουν βιντεοσκοπήσεις χορών από ηλικιωμένους χορευτές και να μαγνητοφωνηθούν ομιλίες γερόντων στην ποντιακή διάλεκτο.*

19. *Να βοηθηθεί οικονομικά ο Σύλλογος Ποντίων Βοιωτίας για την ανέγερση μεγαλοπρεπούς αγάλματος του ποντιακής καταγωγής στρατηλάτη Δημητρίου Υψηλάντη στην τοποθεσία Πέτρα της Κοινότητας Υψηλάντη - Λιβαδειάς.*
20. *Η διοίκηση του Ταμείου Ανταλλάξιμης Περιουσίας να ανατεθεί στους πρόσφυγες και ν' αποδοθεί ολόκληρη σ' αυτούς.*
21. *Να συνταχθεί σημείωμα με το ιστορικό κάθε Σωματείου, με βάση συγκεκριμένο και τυποποιημένο ερωτηματολόγιο.*
22. *Να προωθηθεί η σύσφιξη των σχέσεων των Σωματείων εσωτερικού με εκείνα του εξωτερικού και να γίνεται ανταλλαγή γνώσεων, εμπειριών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων.*
23. *Να γίνει υπεύθυνη οργάνωση τακτικής τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής εκπομπής.*
24. *Να εμπλουτισθούν οι βιβλιοθήκες των Σωματείων με τα υπάρχοντα ποντιακού περιεχομένου βιβλία.*
25. *Να λειτουργήσει στους χώρους της Μονής Παναγίας Σουμελά κατασκήνωση τους θερινούς μήνες για Ποντιόπουλα Ελλάδας και Διασποράς.*
26. *Να ληφθεί μέριμνα από την Πολιτεία για υποδοχή και εγκατάσταση Ποντίων προσφύγων από την ΕΣΣΔ σε αμιγείς ποντιακές Κοινότητες στην περιοχή Θράκης.*
27. *Το επόμενο Β΄ Π.Π.Σ. να γίνει μετά από τρία χρόνια στη Θεσ/νίκη, με διοργανώτρια την Π.Ε.Π.Σ., σε συνεργασία με τις Ομοσπονδίες εξωτερικού και να έχει περισσότερο επιστημονικό χαρακτήρα.*

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ 31 ΙΟΥΛΙΟΥ – 7 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1988

ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

1. Να γραφεί ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη η ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού, από πολυμελή συντακτική επιτροπή ειδημόνων και ειδικών κατά κεφάλαιο.
2. Να ιδρυθεί έδρα ιστορίας του Ελληνισμού της Ανατολής και ινστιτούτο ποντιακών μελετών.
3. Να ενημερωθούν τα σχολικά βιβλία σχετικά με τη μαρτυρική και ηρωϊκή πορεία του ποντιακού ελληνισμού, την παρουσία και προσφορά του στους αγώνες του Έθνους, τη διατήρηση της εθνικής του ταυτότητας και της πολιτιστικής του κληρονομιάς.
4. Να φροντίσει η πολιτεία, με περισσότερο ρεαλισμό και συστηματικότερα τα προβλήματα των ομογενών και ιδιαίτερα των Ελλήνων της Σοβ. Ένωσης.
5. Να εξασφαλιστεί πολιτική και θρησκευτική ελευθερία σε όλες τις εθνότητες, που διαμένουν στην Τουρκία, την Αλβανία και τη Σοβιετική Ένωση και στους κρυπτοχριστιανούς.
6. Να αναγνωριστεί η γενοκτονία των 350.000 Ελληνοποντίων και να καταδικαστεί η απάνθρωπη αυτή τακτική, που συνεχίζεται στην Κύπρο.
7. Να ανατεθεί η διαχείριση της ανταλλάξιμης περιουσίας σε νομικό πρόσωπο, που να εκφράζει τους ξεριζωμένους.
8. Να αντιμετωπισθεί συστηματικά και με ιδιωτική πρωτοβουλία συλλογικού οργάνου, η απαράδεκτη τακτική της σλαβομακεδονικής προπαγάνδας, που οργιάζει σε βάρος της ιστορικής αλήθειας και ζημιώνει την υπόθεση της ειρηνικής συμβίωσης των Βαλκανικών λαών.
9. Να φύγουν τα στρατεύματα κατοχής από την Κύπρο και να δοθεί μία δίκαιη και βιώσιμη λύση στο Κυπριακό πρόβλημα.
10. Να συγκληθεί το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριο του Ποντιακού Ελληνισμού, με καθαρά επιστημονικό χαρακτήρα, ύστερα από τέσσερα χρόνια.

στη Θεσσαλονίκη από την ΠΕΠΣ, σε συνεργασία με τις Ομοσπονδίες του εξωτερικού.

11. Να σταλεί αρμοδίως, ψήφισμα καταδίκης της τουρκικής κυβέρνησης, γιατί αρνείται να αποσύρει τα στρατεύματα κατοχής από την Κύπρο, απαίτησης σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έκκλησης για παρεμπόδιση της τακτικής της τυραννίας, της βίας και της γενοκτονίας και της παγκόσμιας καταδίκης αυτής της τακτικής των τουρκικών κυβερνήσεων.

12. Να αναλάβει υπεύθυνα η ΠΕΠΣ, σε συνεργασία με τις Παμποντιακές ομοσπονδίες εξωτερικού:
   - α. Την πραγματοποίηση οργανωτικού προσυνεδρίου και επιστημονικών συμποσίων πριν από το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριο.
   - β. Την εξασφάλιση πολιτικής βούλησης για την ίδρυση Τράπεζας Πόντου.
   - γ. Την καθιέρωση εβδομαδιαίας τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής εκπομπής, από υπεύθυνα πρόσωπα.
   - δ. Την απόκτηση, για λογαριασμό των μελών της, τυπογραφείου, φωτοτυπικού μηχανήματος και κομπιούτερ.
   - ε. Την έκδοση των πρακτικών του συνεδρίου.
   - στ. Την εξασφάλιση διαρκούς επαφής μεταξύ των σωματείων.
   - ζ. Την αποστολή των πρακτικών σε όλα τα σωματεία και τους εισηγητές.

Στη συνέχεια διαβάζει τις πιο ενδιαφέρουσες προτάσεις των συνέδρων.

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ Γ΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ 14 –24 ΜΑΪΟΥ 1992

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

1. Να ιδρυθεί "Παγκόσμιο Συμβούλιο του Ποντιακού Ελληνισμού" (ΠΑ.Σ.Π.Ε.) με έδρα τη Θεσσαλονίκη.
2. Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων (Π.Ο.Π.Σ.) με ευθύνη της, μέχρι τέλους του (1992), να συγκαλέσει τους εκπροσώπους των Ποντιακών Ομοσπονδιών, για να συζητήσουν για τον τρόπο συγκρότησης και τη λειτουργία του "ΠΑ.Σ.Π.Ε.".
3. Το Όργανο πού θα προκύψει, από τις Ποντιακές Ομοσπονδίες, να πραγματοποιήσει σε δύο (2) χρόνια οργανωτικό συνέδριο και με δημοκρατικές διαδικασίες να εκλέξει το συμβούλιο του (ΠΑ.Σ.Π.Ε.) Παγκοσμίου Συμβουλίου Ποντιακού Ελληνισμού.
4. Να συνεχισθούν οι προσπάθειες για να καθιερωθεί η 19η Μαΐου, από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, ως ΗΜΕΡΑ ΜΝΗΜΗΣ της γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού.
5. Να συνεχισθούν οι προσπάθειες για την αναγνώριση της γενοκτονίας των **350.000** Ελλήνων του Πόντου, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τους Διεθνείς Οργανισμούς, καθώς και από την Τουρκική Κυβέρνηση.
6. Να είναι ουσιαστικότερη η μέριμνα της Ελληνικής Πολιτείας για τους αδελφούς Ποντίους της τ. Σοβιετικής Ένωσης τόσο για αυτούς που ήλθαν στην Ελλάδα, όσο και γι' αυτούς που έμειναν εκεί.
7. Να σταλούν άμεσα εκπαιδευτικοί και ιερείς για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην τ. Σοβιετική Ένωση. (Η υπόσχεση της ελληνικής Πολιτείας στο Γελεντζίκ δεν υλοποιήθηκε).
8. Να απλοποιηθούν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες του ΔΙΚΑΤΣΑ για αναγνώριση των πτυχίων των Ποντίων επιστημόνων που έρχονται από την τ. Σοβιετική Ένωση.
9. Εκπρόσωποι των Ποντιακών Ομοσπονδιών να συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο του Εθνικού Ιδρύματος Υποδοχής και Αποκατάστασης Παλιννοστούνιων Ομογενών Ελλήνων (Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.).
10. Το Ίδρυμα Παλιννοστούντων να πλαισιωθεί από Ποντίους υπαλλήλους, για να ανταποκριθεί καλλίτερα στην αποστολή του.
11. Να ρυθμιστούν τα συνταξιοδοτικά των αδελφών Ποντίων που

εγκαταλείπουν την π. Σοβιετική Ένωση και έρχονται στην Ελλάδα.

12. Να εισάγεται ένα ποσοστό στα ΑΕΙ χωρίς εξετάσεις, αριστούχων μαθητών από τις Δημοκρατίες της Κοινοπολιτείας.
13. Να μπορούν οι Έλληνες που ζουν και εργάζονται στις Δημοκρατίες της π. Σοβιετικής Ένωσης να διατηρούν εκτός από την σοβιετική και την ελληνική υπηκοότητα, κάτι που ίσχυε μέχρι το (1918) και κάτι που ισχύει για όλους τους Έλληνες της διασποράς.
14. Να υπάρξει μέριμνα, να μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα γλωσσικής επιμόρφωσης όλοι οι παλιννοστούντες που το επιθυμούν, μια που οι περισσότεροι δεν μιλούν ελληνικά.
15. Να περάσει ολοκληρωμένη η ιστορία του ελληνισμού του Πόντου στα σχολικά εγχειρίδια, που αδικαιολόγητα δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα, παρά τις επανειλημμένες υποσχέσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης.
16. Να ενταχθεί το Ιερό Ίδρυμα της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ στο υπουργείο Πολιτισμού.
17. Να συντηρηθεί και διατηρηθεί, με ευθύνη των υπουργείων Πολιτισμού Ελλάδος - Τουρκίας, η πολιτιστική κληρονομιά του ελληνισμού του Πόντου (εκκλησίες, μοναστήρια, κτίσματα κ.λ.π.) και ιδιαίτερα της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΟΥΜΕΛΑ και να γίνει προσπάθεια να υπαχθούν στη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου.
18. Να συγκληθεί παγκόσμιο αρχαιολογικό συνέδριο στο Δίον ή τη Βεργίνα με συμμετοχή Σκοπιανών αρχαιολόγων, για να καταδειχθεί σε παγκόσμια κλίμακα η ελληνικότητα της ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.
19. Να αναβαθμιστεί η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνιμού σε Υφυπουργείο ή Υπουργείο για την καλύτερη αντιμετώπιση των προβλημάτων του απόδημου ελληνισμού.
20. Η Πολιτεία να προχωρήσει στην ενίσχυση και την αξιοποίηση του ομογενειακού ελληνισμού.
21. Οριστική και βιώσιμη λύση του Κυπριακού.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ
με πόντιους
Νο 1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΤΟ ΜΑΛΛΙ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ
με πόντιους
№ 2

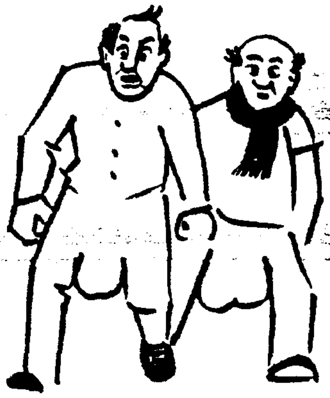

Γιατί οι Πόντιοι περπατούν
με τα πόδια ανοιχτά;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ ΤΟ ΜΑΛΛΙ

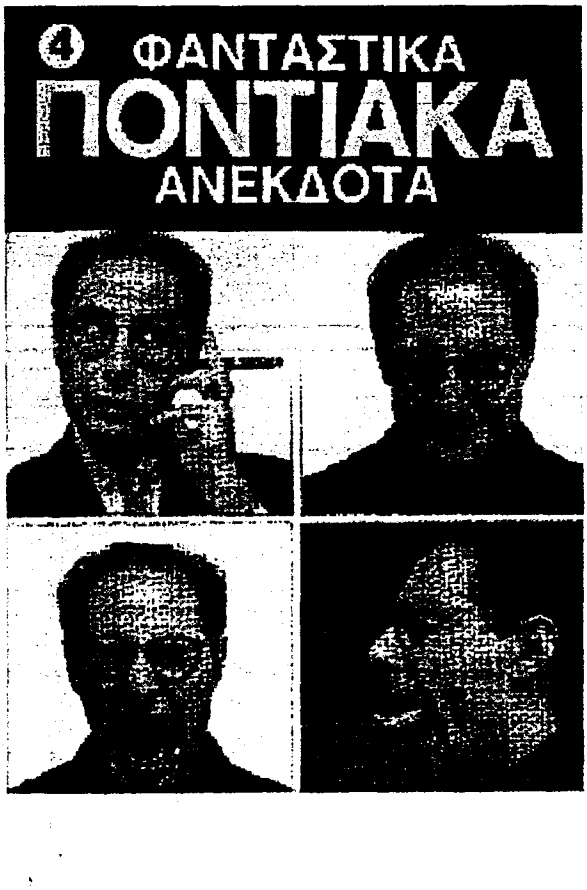

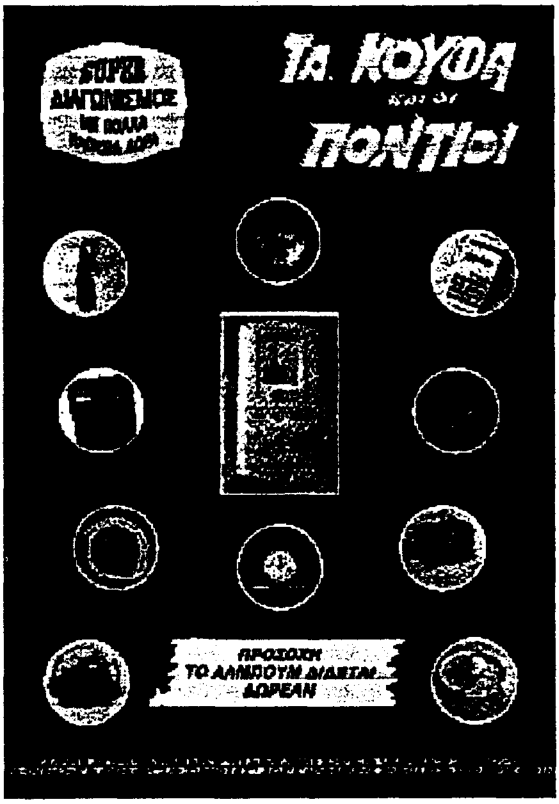

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Χαμογελάτε είναι μεταδοτικό. *Το γέλιο μακραίνει τη ζωή.*
Το γέλιο είναι υγεία. Λίγο γέλιο την ημέρα τον γιατρό τον κάνει πέρα.
Και τόσα άλλα σλόγκαν για το γέλιο που όντως είναι αληθινά.
Το γέλιο δεν είναι αυτό που μας κάνει να ξεχνάμε (μικροί και μεγάλοι) τα προβλήματά μας, τις πίκρες, τις στεναχώριες, τις αποτυχίες μας και μας δίνει τόσο κουράγιο για να ξανασυνεχίσουμε τη δύσκολη ζωή μας.
Το γέλιο είναι... είναι αυτό που μας κάνει να ξεχωρίζουμε από τα ζώα.
Αλήθεια, έχετε δει γάτα, σκύλο, ελέφαντα... να γελάει; Όχι έτσι; Γελάτε λοιπόν γιατί το γέλιο είναι πηγή ζωής.
Με την καινούργια μας συλλογή "**τα κουφά**", θέλαμε να σας δώσουμε λίγο γέλιο και εμείς για να ξεφύγετε, έστω και για λίγο από τις σκοτούρες των μαθημάτων σας.
Συμπληρώστε λοιπόν τα εικονογραφημένα ανέκδοτά μας. Πήτε τα στην μαμά, στον μπαμπά, στον παπού, στην γιαγιά, στους φίλους σας στα γεννέθλιά σας, στα πάρτυ σας.
Και κρατήστε το δικό σας άλμπουμ, ώστε να θυμάστε τα σχολικά σας χρόνια και να το δείχνετε αργότερα με πολύ γέλιο στα παιδιά σας.

Χαμογελάτε λοιπόν
και καλή επιτυχία στα δώρα μας

ΣΚΟΡΠΙΟΣ

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΪΛΑΡΗΣ

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ Δ΄ ΓΕΝΙΑΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΑΘΗΝΑ 1999

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α΄

1. Ονοματεπώνυμο..	
2. Διεύθυνση: ....Πόλη:................Τηλ.:.........................	
(Οι απαντήσεις 1 και 2 είναι προαιρετικές)	

3. Η ηλικία σου στα τελευταία σου γενέθλια:................................
4. Σε ποια τάξη φοιτάς:.................
5. Φύλο: α. Αγόρι β. Κορίτσι
6. Πόσα μέλη έχει η οικογένειά σου; ....
7. Πώς τα πάς με τα μαθήματα. (Βαθμολογία ελέγχου):
   α) Άριστα (20 – 18 ½)
   β) Πολύ Καλά (18 4/10 – 15 ½)
   γ) Καλά (15 4/10 – 12 ½)
   δ) Μέτρια (12 4/10 – 10)
   ε) Ανεπαρκώς
8. Ποιο είναι ή ήταν το επάγγελμα των γονιών σου: *(Σημείωσε τον αριθμό που αντιστοιχεί στην κατηγορία του επαγγέλματος, ξεχωριστά για τον Πατέρα σου και την Μητέρα σου. Αν οι γονείς σου ασκούν ή ασκούσαν δυο επαγγέλματα σημείωσε μόνο αυτό που θεωρείς κυριότερο)*

Πατέρας	Μητέρα	
1	1	1. Ανειδίκευτος εργάτης ή κατώτερος υπάλληλος (π.χ. εργάτης σε αγροτικές ασχολίες, φορτοεκφορτωτής, εργάτης εργοστασίου, κλητήρας, καθαρίστρια, πρακτικός νοσοκόμος-α κ.τ.λ.
2	2	2. Γεωργός, Ψαράς, Βοσκός
3	3	3.Τεχνίτης – επαγγελματίας ή υπάλληλος (π.χ. Ξυλουργός, Υδραυλικός, Ηλεκτρολόγος, Ράπτης, Οδοντοτεχνίτης, Μάγειρας, Αρτοποιός, Ελαιοχρωματιστής, κ.τ.λ.)
4	4	4. Υπάλληλος γραφείου ή Πωλητής (π.χ. Εμποροϋπάλληλος, Λογιστής, γραμματέας, κ.τ.λ.)
5	5	5. Μικροεπιχειρηματίας με δικό του κατάστημα (Εμπορικό, Βιοτεχνία, Φούρνο, Συνεργείο, Ζαχαροπλαστείο, κτλ)
6	6	6. Καλλιτέχνης
7	7	7. Επιστημονικό επάγγελμα – Δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος ή Ελεύθερο Επάγγελμα (π.χ. Καθηγητής, Γιατρός, Δικηγόρος, Μηχανικός, Γεωπόνος, Καπετάνιος, Αξιωματικός κτλ)
8	8	8. Διευθύνοντες και Ανώτερα Διοικητικά στελέχη, Επιχειρηματίες (π.χ. Διοικητής, Διευθυντής, Στέλεχος επιχείρησης, κτλ)
9	9	9. Οικιακά
10	10	10. Δεν έχει δουλέψει ποτέ

9. Ποιες είναι οι γραμματικές γνώσεις των γονιών σου; *(Σημείωσε τον αριθμό που αντιστοιχεί στην κατηγορία μόρφωσης, ξεχωριστά για τον Πατέρα σου και την Μητέρα σου)*

Πατέρας	Μητέρα	
1	1	1. Δεν ξέρει καθόλου γράμματα
2	2	2. Μερικές τάξεις Δημοτικού
3	3	3. Απόφοιτος Δημοτικού
4	4	4. Μερικές τάξεις Γυμνασίου
5	5	5. Απόφοιτος τριταξίου Γυμνασίου
6	6	6. Απόφοιτος εξαταξίου Γυμνασίου ή Λυκείου

7	7	7. Απόφοιτος Τεχνικής Σχολής
8	8	8. Φοίτησε σε Ανώτερη- Ανώτατη Σχολή χωρίς να τελειώσει.
9	9	9. Απόφοιτος Ανώτερης Σχολής
10	10	10. Απόφοιτος Πανεπιστημίου ή Ανώτατης Σχολής
11	11	11. Δεν ξέρω ακριβώς

10. Σε ποια οικονομική κατάσταση νομίζεις ότι ανήκει η οικογένειά σου;
    α. Κακή
    β. Μέτρια
    γ. Καλή
    δ. Πολύ καλή
    ε. Δε γνωρίζω

11. **1. Η καταγωγή του Πατέρα σου**

(Βάλε σε κύκλο το γράμμα Α,Β,Γ,Δ, εφόσον με τον αντίστοιχο πρόγονό σου συγκατοικείς. Βάλε Χ αν συναναστρέφεσαι σχεδόν καθημερινά.)

Α. Ο Πατέρας του Πατέρα σου (ο παππούς σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
1. Δεν ξέρω
2. ΟΧΙ - είναι : ....
3. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντιος; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από : ....
   2. Δεν ξέρω
   β. ΝΑΙ – 1. Είναι από: ....
   2. Δεν ξέρω

Β. Η Μητέρα του Πατέρα σου (η γιαγιά σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
1. Δεν ξέρω
2. ΟΧΙ - είναι : ....
3. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντια; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από : ....
   2. Δεν ξέρω
   β. ΝΑΙ–1. Είναι από: ....
   2. Δεν ξέρω

2. Η Καταγωγή της Μητέρας σου

Γ. Ο Πατέρας της Μητέρας σου (ο παππούς σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
1. Δεν ξέρω
2. ΟΧΙ - είναι : ....
3. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντιος; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από : ....
   2. Δεν ξέρω
   β. ΝΑΙ – 1. Είναι από: ....
   2. Δεν ξέρω

Δ. Η Μητέρα της Μητέρας σου (η γιαγιά σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
1. Δεν ξέρω
2. ΟΧΙ - είναι : ....
3. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντια; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από : ....
   2. Δεν ξέρω
   β. ΝΑΙ – 1. Είναι από: ....
   2. Δεν ξέρω

12. Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος: ....
....

13. Τι είναι ο Πόντος: ....
....

14. Έχεις ακούσει Ποντιακά τραγούδια: 1. ΟΧΙ
2 . ΝΑΙ
   - α. Δε μου αρέσουν καθόλου
   - β. Δε μου αρέσουν
   - γ. Τα ανέχομαι
   - δ. Μου αρέσουν
   - ε. Μου αρέσουν πολύ

15. Ξέρεις κάποιο Ποντιακό τραγούδι: 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ : Ποια: ....

....

16. Έτυχε να χορέψεις ποντιακούς χορούς;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ α. Ποιους:..
β. Δεν ξέρω την ονομασία τους, απλά χόρεψα.

17. Είσαι γραμμένος-η σε κάποιο Πολιτιστικό Σύλλογο:
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ α) Ποιόν; (ονομασία)...
β) Τι δραστηριότητες αναπτύσσονται εκεί:..............................
γ) Σε ποιες δραστηριότητες συμμετέχεις εσύ;...........................

18. Ξέρεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ : Τι;..

....

19. Ξέρεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: Τι;...

....

20. Ξέρεις για την προσπάθεια της δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: Τι;...

....

21. Ξέρεις τι είναι οι κρυπτοχριστιανοί;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: Τι;...
....

22. Διάβασες κάποιο βιβλίο που να αναφέρεται στον ποντιακό ελληνισμό;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: α. Ποιο;...
....
β. Τι σου έκανε εντύπωση:...
....
....

23. Σου έκανε εντύπωση κάποιο από τα αναγνώσματα στο σχολείο, που αναφέρονταν στον Ποντιακό Ελληνισμό;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ α. Ποιο;...
....
β. Ποια ήταν η εικόνα που δίνονταν για τους Πόντιους, κατά τη γνώμη σου..
....

24. Κάποιος από τους δασκάλους σου ήταν ποντιακής καταγωγής;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: α. Το έμαθες επειδή το είπε ο ίδιος;
β. Το έμαθες τυχαία και απέφευγε να εκδηλωθεί
γ. Το έμαθες τυχαία και αρνούταν το γεγονός
δ. (άλλο)..
25. Μιλούσε ή μιλά, κάποιος δάσκαλος σου, συχνά, για τον ποντιακό ελληνισμό;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ: Τι θυμάσαι από αυτά που έλεγε ή λεει:.................................
....
....
26. Λες ποντιακά ανέκδοτα; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ α. Τι είναι αυτό που σου ευχαριστεί να τα λες:.........
....
....
27. Όταν ακούς ποντιακά ανέκδοτα:
α. Διασκεδάζεις
β. Τα ανέχεσαι
γ. Ενοχλείσαι και σιωπάς
δ. Ενοχλείσαι και αντιδράς; Πώς; ....
....
28. Έτυχε σε κάποια παρέα, όπου λέγονταν ποντιακά ανέκδοτα, να αντιδράσει κάποιος;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Πώς αισθάνθηκες;
α. Αδιαφόρησες
β. Προβληματίστηκες
γ. Ντράπηκες που λέγατε ποντιακά ανέκδοτα
δ. (Άλλο) ....
29. Πώς θα αισθανόσουν αν κάποια παρέα διασκέδαζε (έλεγε ανέκδοτα) με στόχο εσένα ή κάποιο συγγενή σου ή φίλο σου ή ακόμα για την καταγωγή σου:
α. Θα σε διασκέδαζε
β. Θα ανεχόσουν το γεγονός
γ. Θα αδιαφορούσες
δ. Θα θύμωνες απλά χωρίς να αντιδράσεις
ε. Θα θύμωνες και θα αντιδρούσες χλιαρά
ς. Θα θύμωνες και θα αντιδρούσες έντονα
Αιτιολόγησε, αν θέλεις, την άποψή σου:...
....
30. Ακούγεται συχνά η φράση: «Πόντιος είσαι;», πώς θα την ερμήνευες;..............
....
....
31. Έχεις φίλους-ες ποντιακής καταγωγής 1. ΟΧΙ
α. Γιατί δε θέλεις να έχεις
β. Έτυχε
2. ΝΑΙ
3. Δεν ξέρω
32. 1. Στην περίπτωση που έχεις φίλους-ες ποντιακής καταγωγής τον-την πειράζεις που είναι Πόντιος-α; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ
α. Θυμώνει
β. Αδιαφορεί
γ. Ανταποδίδει
δ. Γελά
ε. (άλλο)...

32.2 Όταν διαφωνείς με τον Πόντιο-α φίλο-η σου –λ.χ. θέλεις να τον-την πείσεις για κάτι και δεν πείθεται – πώς τον-την αποκαλείς;...

....

33. Έχετε στο σπίτι σας κάτι που θυμίζει Πόντο: 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Τι; Λύρα, Φωτογραφία,... ......

....

34. Έχεις ελεύθερες ώρες, αφού εκπληρώσεις τις καθημερινές υποχρεώσεις σου προς το σχολείο; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ. Με τι ασχολείσαι απ' όλα αυτά;
- α. Αθλητισμό
- β. Τηλεόραση
- γ. Ζωγραφική
- δ. Βιντεοπαιχνίδια
- ε. Μουσική
- ς. Χορό
- ζ. Ξένη γλώσσα (ποια-ες).......
....
- η. (άλλο)......................

35. Πόσες ώρες ελεύθερες έχεις την ημέρα (κατά μέσο όρο); ....
36. Με τι θα ήθελες να ασχολείσαι και δεν ασχολείσαι, για ποιο λόγο; ....
....
37. Εργάζεσαι στις διακοπές ή όταν έχεις ευκαιρία; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ
- α. Καθημερινά
- β. Περιστασιακά
- γ. Σπάνια

38. Πηγαίνεις διακοπές; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Πού έχεις πάει και σου έχει κάνει εντύπωση; ....
....
39. Διαβάζεις λογοτεχνικά βιβλία ή άλλα εξωσχολικά;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Πόσο συχνά;
- α. Τακτικά
- β. Σποραδικά
- γ. Τυχαία
- δ. Σπάνια

40. Ανάφερε τρεις τίτλους βιβλίων που σου άρεσαν:
α.:... β.: ....
γ.: ....
41. Ανάφερε τρεις ήρωες βιβλίων που θα ήθελες να μοιάσεις ή θαυμάζεις:
α.:... β.: ....
γ.: ....
42. Ανάφερε άλλα πρόσωπα από τον ευρύτερο κοινωνικό, που θα ήθελες να μοιάσεις ή θαυμάζεις: ....

43. Βλέπεις τηλεόραση : 1. ΟΧΙ
- α. Από πεποίθηση
- β. Δε σου επιτρέπουν
- γ. Έχω άλλες δραστηριότητες
- δ. (άλλο)...

2. ΝΑΙ Πόσες ώρες, περίπου, την ημέρα βλέπεις τηλεόραση;........
44. Ποιες ώρες της ημέρας, συνήθως, βλέπεις τηλεόραση:
α. Τις εργάσιμες :..
β. Τις αργίες: ....

45. Κλείνεις μόνος-η σου την τηλεόραση, όταν τελειώσει το πρόγραμμα που έβλεπες ή σου την κλείνουν οι άλλοι: 1. ΜΟΝΟΣ
2. ΑΛΛΟΙ Ποιος; | α. Η μητέρα
β. Ο πατέρας
γ. (άλλος)..............................
Αν άλλοι, τι δικαιολογία σου λένε συχνά; ....
....

46. Επιλέγεις προγράμματα στην τηλεόραση; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

47. Ποιο πρόγραμμα δεν χάνεις ή στενοχωριέσαι όταν το χάσεις:...............................
....

48. Ποιόν τηλεοπτικό ήρωα ή ηρωίδα θαυμάζεις;...

49. Πόσες ώρες την ημέρα, περίπου, είναι ανοικτή η τηλεόραση στο σπίτι σας:..............

50. Συζητάτε όλη η οικογένεια : 1. ΟΧΙ – Ποτέ
2. ΝΑΙ | α. Μόνο όταν προκύψει πρόβλημα
β. Σπάνια
γ. Συχνά
δ. Κάθε μέρα

51. Με ποιόν από τους δικούς σου συζητάς περισσότερο (του λες μυστικά)
1. Με τη μητέρα σου
2. Τον πατέρα σου
3. Τον αδελφό σου
4. Την αδελφή σου
5. Το φίλο ή τη φίλη σου
6. (άλλον)..............................
7. ΚΑΝΕΝΑΝ

52. Ποιο ή τι θέμα θα ήθελες να συζητήσετε περισσότερο στην οικογένεια και αποφεύγεται;
....
....

53. Ποιος νομίζεις ότι επιβάλλει τις απόψεις του στην οικογένειά σου;
1. Ο πατέρας
2. Η μητέρα
3. Οι αποφάσεις παίρνονται συλλογικά
4. (άλλο) ....

54. Νομίζεις ότι κάποιος δεν εισακούεται στην οικογένεια;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, Ποιος ; ....

55. Υπάρχει κάποιο άλλο σπίτι, όπου αισθάνεσαι πιο άνετα απ' ότι στο δικό σου;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, Ποιο; ....

56. Στα καθημερινά γεύματα παρακάθεται όλη η οικογένειά σου;
1. Κάθε μέρα
2. Μόνο τις αργίες και τα Σαββατοκύριακα
3. Μόνο τις μεγάλες γιορτές
4. Ποτέ
5. (άλλο)..

57. Από ποιόν άκουσες ή ακούς διάφορες ιστορίες; ....

58. Τι συμβουλές ακούς από τους δικούς σου;...
....

59. Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξει στην οικογένειά σου;

1 ΟΧΙ

2 ΝΑΙ Τι; ....

....

60. Τι απ' τις συνήθειες της οικογένειάς σου θα ήθελες να συνεχιστεί; ....

....

61. Διαβάζει στο σπίτι σας άλλος εκτός από τους μαθητές;

1. ΟΧΙ, με τι ασχολείται τις ελεύθερες ώρες:

α. Ο πατέρας: ....

β. Η μητέρα :...

γ. (άλλος): ....

2. ΝΑΙ *(αντιστοίχισε τους 1,2,3, με τα α,β,γ,δ σε κάθε περίπτωση)*

a. Ο πατέρας	1. Κάθε μέρα . 2. Όταν έχει χρόνο . 3. Περιστασιακά .	α. Εφημερίδα β. Περιοδικά γ. Βιβλία δ. (άλλο) ....
b. Η μητέρα	1. Κάθε μέρα . 2. Όταν έχει χρόνο . 3. Περιστασιακά .	α. Εφημερίδα β. Περιοδικά γ. Βιβλία δ. (άλλο) ....
c. (άλλος)..........	1. Κάθε μέρα . 2. Όταν έχει χρόνο . 3. Περιστασιακά .	α. Εφημερίδα β. Περιοδικά γ. Βιβλία δ. (άλλο) ....

62. Πόσες ώρες λείπει, περίπου, την ημέρα από το σπίτι ο πατέρας σου;.......................

Πόσες απ' αυτές είναι στη δουλειά του: ....

63. Πόσες ώρες λείπει, περίπου, την ημέρα από το σπίτι η μητέρα σου;........................

Πόσες απ' αυτές είναι στη δουλειά της: ....

64. Με ποιόν από τους δικούς σου είσαι περισσότερες ώρες την ημέρα και πόσες;

1. Με τον Πατέρα - Ώρες ....

2. Με τη Μητέρα - Ώρες ....

3. Με .... - Ώρες ....

65. Με ποιόν θα ήθελες να είσαι περισσότερες ώρες, για ποιους λόγους και τι σε εμποδίζει να το κάνεις; ....

....

66. Πώς θα ερμήνευες τη φράση «Είμαι Έλληνας» : ....

....

....

....

....

....

67. Πώς θα όριζες την έννοια «ΠΑΤΡΙΔΑ»: ....

....

....

....

....

....

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Β΄

1. Ονοματεπώνυμο..
2. Διεύθυνση: ....Πόλη:............... Τηλ.:........................

(Οι απαντήσεις 1 και 2 είναι προαιρετικές)

3. Η ηλικία σου στα τελευταία σου γενέθλια:................................
4. Τι γραμματικές γνώσεις έχεις:.......................
5. Φύλο: α. Αγόρι β. Κορίτσι
6. Πόσα μέλη έχει η οικογένειά σου; ....
7. Πώς τα πάς με τα μαθήματα. (Βαθμολογία ελέγχου):
   - α) Άριστα (20 – 18 ½)
   - β) Πολύ Καλά (18 4/10 – 15 ½)
   - γ) Καλά (15 4/10 – 12 ½)
   - δ) Μέτρια (12 4/10 – 10)
   - ε) Ανεπαρκώς
8. Ποιο είναι ή ήταν το επάγγελμα των γονιών σου: (*Σημείωσε τον αριθμό που αντιστοιχεί στην κατηγορία του επαγγέλματος, ξεχωριστά για τον Πατέρα σου και την Μητέρα σου. Αν οι γονείς σου ασκούν ή ασκούσαν δυο επαγγέλματα σημείωσε μόνο αυτό που θεωρείς κυριότερο)*

Πατέρας	Μητέρα	
1	1	1. Ανειδίκευτος εργάτης ή κατώτερος υπάλληλος (π.χ. εργάτης σε αγροτικές ασχολίες, φορτοεκφορτωτής, εργάτης εργοστασίου, κλητήρας, καθαρίστρια, πρακτικός νοσοκόμος-α κ.τ.λ.
2	2	2. Γεωργός, Ψαράς, Βοσκός
3	3	3.Τεχνίτης – επαγγελματίας ή υπάλληλος (π.χ. Ξυλουργός, Υδραυλικός, Ηλεκτρολόγος, Ράπτης, Οδοντοτεχνίτης, Μάγειρας, Αρτοποιός, Ελαιοχρωματιστής, κ.τ.λ.)
4	4	4. Υπάλληλος γραφείου ή Πωλητής (π.χ. Εμποροϋπάλληλος, Λογιστής, γραμματέας, κ.τ.λ.)
5	5	5. Μικροεπιχειρηματίας με δικό του κατάστημα (Εμπορικό, Βιοτεχνία, Φούρνο, Συνεργείο, Ζαχαροπλαστείο, κτλ)
6	6	6. Καλλιτέχνης
7	7	7. Επιστημονικό επάγγελμα – Δημόσιος ή ιδιωτικός υπάλληλος ή Ελεύθερο Επάγγελμα (π.χ. Καθηγητής, Γιατρός, Δικηγόρος, Μηχανικός, Γεωπόνος, Καπετάνιος, Αξιωματικός κτλ)
8	8	8. Διευθύνοντες και Ανώτερα Διοικητικά στελέχη, Επιχειρηματίες (π.χ. Διοικητής, Διευθυντής, Στέλεχος επιχείρησης, κτλ)
9	9	9. Οικιακά
10	10	10. Δεν έχει δουλέψει ποτέ

9. Ποιες είναι οι γραμματικές γνώσεις των γονιών σου; *(Σημείωσε τον αριθμό που αντιστοιχεί στην κατηγορία μόρφωσης, ξεχωριστά για τον Πατέρα σου και την Μητέρα σου)*

Πατέρας	Μητέρα	
1	1	1. Δεν ξέρει καθόλου γράμματα
2	2	2. Μερικές τάξεις Δημοτικού
3	3	3. Απόφοιτος Δημοτικού
4	4	4. Μερικές τάξεις Γυμνασίου
5	5	5. Απόφοιτος τριταξίου Γυμνασίου

6	6	6. Απόφοιτος εξαταξίου Γυμνασίου ή Λυκείου
7	7	7. Απόφοιτος Τεχνικής Σχολής
8	8	8. Φοίτησε σε Ανώτερη- Ανώτατη Σχολή χωρίς να τελειώσει.
9	9	9. Απόφοιτος Ανώτερης Σχολής
10	10	10. Απόφοιτος Πανεπιστημίου ή Ανώτατης Σχολής
11	11	11. Δεν ξέρω ακριβώς

10. Σε ποια οικονομική κατάσταση νομίζεις ότι ανήκει η οικογένειά σου;

α. Κακή
β. Μέτρια
γ. Καλή
δ. Πολύ καλή
ε. Δε γνωρίζω

11. Διαβάζει στο σπίτι σας άλλος εκτός από τους μαθητές;

2. ΟΧΙ, με τι ασχολείται τις ελεύθερες ώρες:
α. Ο πατέρας: ....
β. Η μητέρα :..
γ. (άλλος): ....

2. ΝΑΙ *(αντιστοίχισε τους 1,2,3, με τα α,β,γ,δ,ε,ς,ζ,)*

a. Ο πατέρας
1. Κάθε μέρα .
2. Όταν έχει χρόνο .
3. Περιστασιακά .

α. Εφημερίδα
β. Ποντιακή εφημερίδα
γ. Περιοδικά
δ. Ποντιακά Περιοδικά
ε. Βιβλία
ς. Βιβλία για τον Πόντο
ζ. (άλλο) ....

b. Η μητέρα
1. Κάθε μέρα .
2. Όταν έχει χρόνο .
3. Περιστασιακά .

α. Εφημερίδα
β. Ποντιακή εφημερίδα
γ. Περιοδικά
δ. Ποντιακά Περιοδικά
ε. Βιβλία
ς. Βιβλία για τον Πόντο
ζ. (άλλο) ....

c. (άλλος)..........
1. Κάθε μέρα .
2. Όταν έχει χρόνο .
3. Περιστασιακά .

α. Εφημερίδα
β. Ποντιακή εφημερίδα
γ. Περιοδικά
δ. Ποντιακά Περιοδικά
ε. Βιβλία
ς. Βιβλία για τον Πόντο
ζ. (άλλο) ....

12. Έχετε στο σπίτι σας βιβλιοθήκη;

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Αν ΝΑΙ, υπάρχουν βιβλία που αναφέρονται στον Πόντο; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

13. Διαβάζεις λογοτεχνικά βιβλία ή άλλα εξωσχολικά;

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ α. Τακτικά β. Σποραδικά
γ. Τυχαία δ. Σπάνια

14. Αν διαβάζεις, έχεις διαβάσει βιβλία που αναφέρονται στον Πόντο;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, γράψε όποιο βιβλίο θυμάσαι και σου έκανε εντύπωση:
....

15. 1. Η καταγωγή του Πατέρα σου

(Βάλε σε κύκλο το γράμμα Α,Β,Γ,Δ, εφόσον με τον αντίστοιχο πρόγονό σου συγκατοικείς. Βάλε Χ αν συναναστρέφεσαι σχεδόν καθημερινά.)

Α. Ο Πατέρας του Πατέρα σου (ο παππούς σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
4. Δεν ξέρω
5. ΟΧΙ - είναι : ....
6. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντιος; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από :............................
2. Δεν ξέρω
β. ΝΑΙ – 1. Είναι από:............................
2. Δεν ξέρω

Β. Η Μητέρα του Πατέρα σου (η γιαγιά σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
4. Δεν ξέρω
5. ΟΧΙ - είναι : ....
6. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντια; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από :................................
2. Δεν ξέρω
β. ΝΑΙ–1. Είναι από:................................
2. Δεν ξέρω

2. Η Καταγωγή της Μητέρας σου

Γ. Ο Πατέρας της Μητέρας σου (ο παππούς σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
4. Δεν ξέρω
5. ΟΧΙ - είναι : ....
6. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντιος; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από :................................
2. Δεν ξέρω
β. ΝΑΙ – 1. Είναι από:................................
2. Δεν ξέρω

Δ. Η Μητέρα της Μητέρας σου (η γιαγιά σου) έχει προσφυγική καταγωγή;
4. Δεν ξέρω
5. ΟΧΙ - είναι : ....
6. ΝΑΙ Αν Ναι είναι Πόντια; α. ΟΧΙ - 1. Είναι από :................................
2. Δεν ξέρω
β. ΝΑΙ –1. Είναι από:................................
2. Δεν ξέρω

16. Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος:..
17. Τι είναι ο Πόντος:...
18. Είσαι μέλος σε ποντιακό σύλλογο;

1. ΝΑΙ πηγαίνεις σ' αυτόν; → *(Πήγαινε στην ερώτηση 20)*
α. Σπάνια
β. Κάθε μήνα
γ. Κάθε εβδομάδα
δ. Κάθε ημέρα
ε. Όταν έχει εκδηλώσεις
ς. (άλλο)....................

2. ΟΧΙ → *(Πήγαινε στην ερώτηση 19)*
α. Λόγω ηλικίας
β. Θα γίνω όταν μεγαλώσω
γ. Δε με ενδιαφέρει
δ. Δεν υπάρχει σύλλογος στον τόπο διαμονής μου
ε. (άλλο) ....

19. Αν υπήρχε κοντά στο σπίτι σου ποντιακός σύλλογος θα πήγαινες;

1. ΝΑΙ α. Αισθάνομαι την ανάγκη να συχνάζω σε ποντιακό σύλλογο
β. Θα πήγαινα
γ. Μπορεί να πήγαινα

2. ΟΧΙ ασχολούμαι τις ελεύθερες ώρες μου με:.........................

20. Με τι ασχολείσαι στον ποντιακό Σύλλογο; 1. Χορό
2. Μουσική
3. Θέατρο
4. Χορωδία
5. (άλλο):................................

21. Χορεύεις ποντιακούς χορούς; 1. ΝΑΙ γιατί;..
....
2. ΟΧΙ γιατί;...
....

26. Γράψε την ονομασία των ποντιακών χορών που γνωρίζεις:..............................
....

27. Ξέρεις να χορεύεις ποντιακούς χορούς, που δεν ξέρεις την ονομασία τους;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Πόσους; (σημείωσε αριθμό): ....

28. Πού έμαθες τα πρώτα βήματα του ποντιακού χορού;
1. Στο σπίτι , με ποιόν ; ....
2. Τυχαία | α. Σε γάμο
| β. Σε πανηγύρι
| γ. (άλλο) ....

3. Σε ποντιακό σύλλογο
4. (αλλού) ....

29. Αν ακούσεις ποντιακό χορευτικό, σηκώνεσαι να χορέψεις;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, σε ενδιαφέρει που βρίσκεσαι και ποιοι είναι γύρω σου: 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

30. Ποια μουσικά ποντιακά όργανα έχεις υπόψη σου: ....
....

27. Βρίσκεσαι σε ένα χορό και δεν έχεις κέφι, ποιο είδος χορού θα μπορούσε να σου κάνει το κέφι: 1. Ένας ξενικός χορός
2. Ένας ελληνικός χορός, ποιος, συγκεκριμένα, χορός: ....

28. Τα συναισθήματα σου είναι διαφορετικά, όταν χορεύεις ποντιακούς χορούς σε σχέση με το όταν χορεύεις κάποιους άλλους: 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ Σε τι διαφέρουν; ....
....

29. Είσαι χορευτής σε ποντιακό χορευτικό συγκρότημα;
 1. ΟΧΙ
 2. ΝΑΙ Τι σε κρατά σ' αυτό; (*Δώσε όσες απαντήσεις σε εκφράζουν*)
 - α. Η παρέα
 - β. Κάνουμε εκδρομές
 - γ. Κάνουμε δημόσιες εμφανίσεις
 - δ. Βρισκόμαστε σε οικείο περιβάλλον
 - ε. Συνεχίζουμε την παράδοση
 - ς. Με ολοκληρώνει ως άτομο
 - ζ. (άλλο):..............................

30.Ποιος ποντιακός χορός σου αρέσει; ....

31. Μαθαίνεις ποντιακό μουσικό όργανο;
 1. ΟΧΙ (*προχώρησε στην 34 ερώτηση*)
 2. <u>ΝΑΙ,</u> τι όργανο μαθαίνεις; → *Συνέχισε κανονικά*
 - α. Λύρα
 - β. Αυλό (ζουρνά)
 - γ. Νταούλι
 - δ. Άσκαυλο (τουλούμ-ζουρνά)
 - ε. (άλλο)

32. Θα ήθελες να μάθαινες και κάποιο άλλο όργανο;
 1. ΟΧΙ
 2. ΝΑΙ
 - α. Κιθάρα
 - β. Πιάνο
 - γ. (άλλο)

33. Αν είχες τη δυνατότητα να μάθεις το «άλλο» όργανο θα παρατούσες το ποντιακό όργανο;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

34. Στο σπίτι σας μιλούν ποντιακά;
 1. Καθόλου
 2. Κάποιες λέξεις
 3. Λίγο
 4. Συχνά
 5. Συνέχεια, πάντα

35. Από ποιους ακούς ποντιακά;
 1. Παππού
 2. Γιαγιά
 3. Πατέρα
 4. Μητέρα
 5. Αδέλφια
 6. Συγχωριανούς
 7. Φίλους
 8. Ποντιακό Σύλλογο
 9. Από κανένα
 10. (άλλο) ....

36. Καταλαβαίνεις όταν σου μιλούν ποντιακά;
 1. Καθόλου
 2. Μερικές λέξεις
 3. Λίγα
 4. Αρκετά
 5. Όλα

37. Μιλάς ποντιακά;
1. Καθόλου
2. Λεω μερικές λέξεις
3. Λίγο
4. Καλά
5. Πολύ Καλά

38. Με ποιους μιλάς ποντιακά;
1. Παππού
2. Γιαγιά
3. Πατέρα
4. Μητέρα
5. Αδέλφια
6. Συγχωριανούς
7. ΚΑΝΕΝΑ
8. Φίλους
9. Στον Ποντιακό Σύλλογο
10. (άλλο) ....

39. Πού μιλάς ποντιακά;
α. Μόνο στο σπίτι
β. Στο σπίτι και σε άλλους χώρους. Προσδιόρισε πού:...........

40. Έχεις ακούσει ιστορίες για τον Πόντο;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ από ποιόν;
α. Παππού
β. Γιαγιά
γ. Πατέρα
δ. Μητέρα
ε. (άλλο) ....

41. Τι σου έχει κάνει εντύπωση από τις ιστορίες που έχεις ακούσει;..........................
....
....

42. Ακούς ποντιακά τραγούδια;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ πού;
α. Στο Σύλλογο
β. Στο σπίτι
γ. (αλλού) ....

43. Έχετε στο σπίτι σας δισκοθήκη ή κασετοθήκη με ποντιακά τραγούδια;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

44. Ακούς ραδιοφωνικές ποντιακές εκπομπές;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ
α. Σου αρέσουν
β. Τις ακούς επειδή τις ακούν οι δικοί σου
γ. (άλλο).......................................

45. Τι θα ήθελες να έχουν περισσότερο οι ποντιακές εκπομπές;
α. Παραδοσιακά τραγούδια;
β. Ιστορικά στοιχεία
γ. Συνεντεύξεις
δ. Να είναι πιο συχνές
ε. (άλλο)..............................

46. Ανοίγεις από μόνος-η σου το ραδιόφωνο σε σταθμό με ποντιακή εκπομπή;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ
   α. Περιστασιακά
   β. Συχνά
   γ. Κάθε μέρα
   δ. (άλλο)

47. Έχεις ανοίξει το ραδιόφωνο σε μια εκπομπή. Σε κάποια στιγμή τελειώνει το πρόγραμμα και αρχίζει πρόγραμμα ποντιακό. Την ακούς ή αλλάζεις σταθμό;
1. Ακούω την ποντιακή εκπομπή
2. Αλλάζω σταθμό

48. Βάζεις μόνος σου στο γραμμόφωνο ή το μαγνητόφωνο ποντιακά τραγούδια
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ
   α. Περιστασιακά
   β. Συχνά
   γ. Κάθε μέρα
   δ. (άλλο) ....

49. Ακούς μόνο έμμεσα ποντιακά τραγούδια (όταν ακούν άλλοι) 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

50. Τα συναισθήματά σου είναι διαφορετικά, όταν ακούς ποντιακά τραγούδια σε σχέση με το όταν ακούς άλλα τραγούδια; 1. ΟΧΙ, είναι ίδια
2. ΝΑΙ, είναι διαφορετικά. Πώς αισθάνεσαι;.............

51. Πώς αισθάνεσαι όταν ακούς τις φράσεις, κοροϊδευτικά, «...καλά, Πόντιος είσαι;» ή «Πόντιος είσαι και δεν καταλαβαίνεις;»:
1. Εξοργίζεσαι και απαντάς
2. Θυμώνεις αλλά δεν απαντάς
3. Το ανέχεσαι
4. Κάνεις πως δεν ακούς
5. Δε σε νοιάζει
6. Το διασκεδάζεις
7. (άλλο) ....

Αιτιολόγησε:...

52. Όταν σου μιλούν ποντιακά, απαντάς ποντιακά;
1. ΝΑΙ
2. ΟΧΙ, γιατί
   α. Δεν τα καταφέρνω
   β. Ντρέπομαι
   γ. Από συνήθεια
   δ. (άλλο) ....

53. Αν σε κάποια παρέα αποκαλυφθεί η ποντιακή σου καταγωγή:
1. Το επιβεβαιώνεις
2. Σιωπάς
3. Το διαψεύδεις
4. (άλλο) ....

54. Σου μιλούν χαϊδευτικά στα ποντιακά ;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ ποιες φράσεις σου λεει χαϊδευτικά στα ποντιακά

α. Η γιαγιά ....

β. Ο παππούς ....
γ. Η μαμά..
δ. Ο πατέρας ....
ε. Αδελφός –ή ....

55. Σου αρέσει όταν σου μιλούν χαϊδευτικά στα ποντιακά;
1. ΟΧΙ, γιατί; ....
2. ΝΑΙ, γιατί; ....

56. Σε μαλώνουν στα ποντιακά ;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ ποιες ποντιακές φράσεις σου λένε, όταν σε μαλώνουν;

α. Η γιαγιά ....
β. Η μαμά ....
γ. Ο παππούς ....
δ. Ο πατέρας ....
ε. Αδελφός –ή ....

57. Σου αρέσει που σου μαλώνουν στα ποντιακά;
1. ΟΧΙ, γιατί; ....
2. ΝΑΙ, γιατί; ....

58. Πώς αποκαλείς : α) Τη μαμά σου .... β) Τον πατέρα σου ....
γ) τη γιαγιά σου.. δ) Τον παππού σου ....
ε) τον αδελφό σου: .... ς) την αδελφή σου ....
ζ) το θείο σου .... η) τη θεία σου ....
θ) το νουνό σου .... ι) τη νονά σου ....
ια) το γείτονά σου .... ιβ) τη γειτόνισσά σου ....

59. Πώς αποκαλεί

	ο αδελφός	η αδελφή σου
α) Τη μαμά σου	....	....
β) Τον πατέρα σου	....	....
γ) τη γιαγιά σου	....	....
δ) Τον παππού σου	....	....
ε) τον αδελφό σου:	....	....
ς) την αδελφή σου	....	....
ζ) το θείο σου	....	....
η) τη θεία σου	....	....
θ) το νουνό σου	....	....
ι) τη νονά σου	....	....
ια) το γείτονά σου	....	....
ιβ) τη γειτόνισσά σου	....	....

60. Πώς αποκαλεί ο παππούς σου: α) Τη γιαγιά (σύζυγό του) ....
β) Το γιο του: ....
γ) Την κόρη του: ....
δ) Τον εγγονό του: ....
ε) Την εγγονή του: ....

61. Πώς αποκαλεί η γιαγιά σου: α) Τον παππού σου(σύζυγό της) ....
β) Το γιο της: ....
γ) Την κόρη της: ....
δ) Τον εγγονό της: ....
ε) Την εγγονή της: ....

62. Πώς αποκαλεί ο πατέρας σου: α) Τον πατέρα του:..................................
β) Τη μητέρα του:..................................
γ) Τη γυναίκα του:..................................
δ) Το γιο του : ....
ε) Την κόρη του: ....

63. Πώς αποκαλεί η μητέρα σου: α) Τον πατέρα της:..................................
β) Τη μητέρα της:..................................
γ) Τον άνδρα της:..................................
δ) Το γιο της : ....
ε) Την κόρη της: ....

64. Θα προτιμούσες να σου μιλούν σε όλες τις εκδηλώσεις τους, οι δικοί σου, στα νεοελληνικά ή όχι;
1. ΟΧΙ, στα ποντιακά
2. ΝΑΙ, στα νεοελληνικά

65. Το ότι είσαι Πόντιος σου δίνει την αίσθηση ότι είσαι, σε σχέση με τους μη Πόντιους:
1. Περισσότερο Έλληνας
2. Λιγότερο Έλληνας
3. Το ίδιο Έλληνας
4. (άλλο) ....

66. Όταν έρχεται στο σπίτι σας τυχαία ένας ξένος, που δεν ξέρατε ότι θα έλθει, του προσφέρετε:
1. Κέρασμα
2. Κέρασμα και Φαγητό
3. Τίποτα
4. (άλλο) ....

67. Αν αντιληφθούν οι δικοί σου ότι ο ξένος επισκέπτης σας πεινάει τον αφήνουν να φύγει νηστικός.
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

68. Αν ο ξένος μείνει στον τόπο σας, τον αφήνουν οι δικοί σου να πάει στο ξενοδοχείο;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ

69. Ποια φαγητά σου αρέσουν πιο πολύ: (ανάφερε τρία με σειρά προτίμησης)
α) .... β)..
γ)..

70. Τι σημαίνει για σένα η «Παναγιά σου Μελά»: ....

71. Τι σημαίνει για σένα η «Παναγιά Σουμελά» του Βερμίου:..

72. Έχεις πάει στο Βέρμιο 1. ΝΑΙ , Τι αισθήματα σου δημιουργήθηκαν ....
2. ΟΧΙ, Θα ήθελες να πας;
α) ΟΧΙ, γιατί:..
β) ΝΑΙ, γιατί: ....

73. Συμβολίζει κάτι για σένα ο αϊτός (σύμβολο του Πόντου);
   1. ΟΧΙ
   2. ΝΑΙ, τι; ....
74. Γιατί κοιτάζει στη δύση ο αϊτός του Πόντου;..

75. Αν σου τύχαινε τώρα ένα ταξίδι, για πού θα ήθελες να ήταν;..............................
.... γιατί;..
76. Έχεις παρακολουθήσει ποτέ ποντιακό θέατρο;
   1. ΟΧΙ , γιατί; | α. Δε σε ενδιαφέρει
   β. Δεν έτυχε να δοθεί παράσταση στον τόπο σου
   Θα ήθελες να παρακολουθήσεις; | 1. Ναι πολύ | 2. Ναι | 3. Όχι | 4. Δε με ενδιαφέρει
   γ. (άλλο).......................................
   2. ΝΑΙ , σου άρεσε; | α) ΝΑΙ γιατί; ....
   β) ΟΧΙ γιατί; ....

77. Συμμετείχες σε ποντιακή θεατρική ομάδα;
   1. ΟΧΙ , γιατί; | α. Δεν ήθελες
   β. Δε σε προτίμησαν
   γ. Δεν έτυχε
   Θα ήθελες να συμμετέχεις , αν τύχαινε; | 1. Ναι πολύ | 2. Ναι | 3. Όχι, δεν τα καταφέρνω | 4. Όχι, Δε με ενδιαφέρει
   γ. (άλλο).......................................
   2. ΝΑΙ , σου άρεσε; | α) ΝΑΙ γιατί; ....
   β) ΟΧΙ γιατί; ....

78. Συμμετείχες σε ποντιακή χορωδία;
   1. ΟΧΙ , γιατί; | α. Δε σε ενδιαφέρει
   β. Δεν έτυχε
   Θα ήθελες να συμμετέχεις; | 1. Ναι πολύ | 2. Ναι | 3. Όχι, δεν τα καταφέρνω | 4. Όχι, Δε με ενδιαφέρει
   γ. Δεν τραγουδάς καλά, είσαι φάλτσος
   δ. Δε σε προτίμησαν
   ε. (άλλο).......................................
   2. ΝΑΙ , σου άρεσε; | α) ΝΑΙ γιατί; ....
   β) ΟΧΙ γιατί; ....
79. Έχεις παρακολουθήσει ποντιακή χορωδία;
   1. ΟΧΙ , γιατί; | α. Δε σε ενδιαφέρει
   β. Δεν έτυχε.
   Θα ήθελες να παρακολουθήσεις; | 1. Ναι πολύ | 2. Ναι | 3. Όχι | 4.Όχι, Δε με ενδιαφέρει
   γ. Προτίμησες να πας αλλού
   δ. (άλλο).......................................

2. NAI, σου άρεσε; | α) NAI γιατί; ....
| β) OXI γιατί; ....

80. Είσαι περήφανος για την ποντιακή καταγωγή σου;
1. OXI, γιατί ....
2. Όχι, γιατί με ειρωνεύονται
3. Μου είναι αδιάφορο
4. Ναι, γιατί ....
5. (άλλο) ....

81. Τι σημαίνει για σένα το γεγονός ότι είσαι Πόντιος-α;..
....

82. Χαίρεσαι όταν συναντάς άλλον –η, ποντιακής καταγωγής;
1. NAI, γιατί : ....
2. Όχι, γιατί : ....
3. Αδιαφορώ, γιατί : ....
4. (άλλο) : .... γιατί: ....

83. Όταν ακούς κάποιους να μιλούν ποντιακά σου αρέσει;
1. OXI
2. NAI, τι κάνεις | α. Έχεις ευχάριστη αίσθηση
| β. Σου προκαλεί περιέργεια
| γ. «Στήνεις αυτί», για να ακούσεις
| δ. Επιδιώκεις συζήτηση
| ε. (άλλο) ....

84. Λες ποντιακά ανέκδοτα;
1. OXI γιατί; | α. σε ενοχλούν
| β . σε εξοργίζουν
| γ. δε σε διασκεδάζουν
| δ. (άλλο) ....

2. NAI | α. σου αρέσουν
| β. σε διασκεδάζουν
| γ. (άλλο) ....

85. Πώς αισθάνεσαι στο άκουσμα «Πόντος»;: ....

86. Φανερώνεις, όταν σου δίνεται η ευκαιρία, την ποντιακή σου καταγωγή;
1. NAI, Γιατί: ....
2. OXI, Γιατί: ....

87. Έχεις πρόβλημα συντροφικότητας, φιλίας εξ αιτίας της ποντιακής καταγωγής σου;
1. OXI
2. NAI, πως εκδηλώνεται;

88. Όταν θέλεις να δεις τηλεόραση επιλέγεις το πρόγραμμα; 1. OXI
2. NAI

89. Παρακολουθείς ένα πρόγραμμα στην τηλεόραση και αντιλαμβάνεσαι ότι σε άλλο κανάλι έχει ποντιακό πρόγραμμα τι κάνεις; μένεις στο κανάλι με το ποντιακό πρόγραμμα;

1. ΟΧΙ, γυρίζω στο πρόγραμμα που παρακολουθούσα.
2. ΝΑΙ, μένω στο κανάλι με το ποντιακό πρόγραμμα

90. Έχεις ιδιαίτερη προτίμηση σε ποντιακές τηλεοπτικές εκπομπές;

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, Σε ποιες ; τι όταν υπερισχύει :

   α. Το τραγούδι β. Ο χορός γ. Το θέατρο δ. Η λαογραφία
   ε. Η ιστορία του Πόντου ς. Κινηματογραφική ταινία με ποντιακό θέμα
   ζ. (άλλο) : ....

91. Αν σε ρωτούσαν τι εθνικότητας είσαι, θα απαντούσες:

1. Πόντιος και Έλληνας
2. Έλληνας και Πόντιος
3. Έλληνας
4. Πόντιος
5. (άλλο) ....

92. Τι σημαίνει για σένα η φράση του ποιητή: «Η Ρωμανία κι αν επέρασεν ανθεί και φέρει κι άλλο»: ....

93. Έχεις ακούσει ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους;

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, γράψε μερικές: ....

94. Λες και συ αυτές τις ειρωνικές φράσεις για τους Πόντιους;

1. ΝΑΙ, γιατί: ....
2. ΟΧΙ, γιατί: ....

95. Έχεις ντυθεί με ποντιακή στολή;

1. ΟΧΙ γιατί;
   - α. Δεν έτυχε
   - β. Δεν ήθελες, γιατί: ....
   - γ. (άλλο) ....
2. ΝΑΙ
   - α. Τι αισθάνθηκες, όταν την πρωτοφόρεσες..............................
   - β. Τι αισθάνεσαι κάθε φορά που τη φοράς ....

96. Έχεις βρεθεί σε γλέντι ποντιακό (γάμο κ.τ.λ.)

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ εκτός από τα ποντιακά ακούστηκε άλλη μουσική;

   α. ΟΧΙ
   β. ΝΑΙ , πόσα τραγούδια στα 10 ήταν: α. Ποντιακά ...../10

97. Έχεις βρεθεί σε γλέντι ΜΗ ποντιακό (γάμο κ.τ.λ.)

1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, ακούστηκε ποντιακή μουσική;

   α. ΟΧΙ
   β. ΝΑΙ , πόσα τραγούδια στα 10 ήταν: α. Ποντιακά ...../10

98. Ξέρεις κάποιες ποντιακές παροιμίες; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, γράψε κάποιες (στα ποντιακά ή τα νεοελληνικά): ....

99. Θέλεις να ξέρουν οι άλλοι ότι είσαι Πόντιος-α;
1. ΝΑΙ, γιατί: ....
2. ΟΧΙ, γιατί: ....

100. Σου έχει φερθεί υποτιμητικά κάποιος εξ αιτίας της ποντιακής σου καταγωγής;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ ποιος; α. Δάσκαλος-α Τι είπε;..
β. Καθηγητής –ρια, Τι είπε;..
γ. Φίλος Τι είπε;..
δ. (άλλος) .... Τι είπε;..

101. Επισκέφτηκες τον Πόντο;
1. ΟΧΙ, θα ήθελες να τον επισκεφθείς; α. ΟΧΙ, γιατί ....
β. ΝΑΙ, γιατί ....
2. ΝΑΙ, α. Τι σου έκανε εντύπωση;..
β. Τι αισθάνθηκες, όταν βρέθηκες εκεί; ....

102. Ποια έθιμα ποντιακά σου αρέσουν; ....

103. Ποια έθιμα ποντιακά ΔΕ σου αρέσουν; ....

104. Ποιο ποντιακό έθιμο τηρείτε;
1. Χριστούγεννα :..
2. Πρωτοχρονιά :..
3. Πάσχα :..
4. Ονομαστικές Γιορτές :..
5. Γάμου :..
6. Γέννηση :..
7. (άλλο) :..

105. Ποια παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια ξέρεις :..

106. Πιστεύεις ότι χάνεται η ποντιακή ταυτότητα;
α) ΟΧΙ γιατί:..
β) ΝΑΙ γιατί :..

107. Γνωρίζεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, τι ....

108. Γνωρίζεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του ποντιακού Ελληνισμού; 1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, τι ....

109. Γνωρίζεις για την προσπάθεια της δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους;
1. ΟΧΙ
2. ΝΑΙ, τι ....

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

....

ΕΠΙΛΟΓΕΣ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ 2^{O} ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

16.ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ Η ΕΝΝΟΙΑ ΠΟΝΤΙΟΣ

1. [41][64][1] Ένας γνήσιος Έλληνας.
2. [33] Είναι η καταγωγή μου και είμαι περήφανος γι' αυτό και κάθε Π είναι περήφανος.
3. [5] Με μια λέξη Θρησκεία
4. [8] Τον ξεριζωμό και προσφυγιά
5. [9] Μεγάλη περηφάνια
6. [12] Παλικάρι και Έλληνας Χριστιανός Ορθόδοξος
7.[14] Έλληνας βασανισμένος πολλά χρόνια από τους Τούρκους και διωγμένος έξω από το Ελενικό χώρο
8. [65] Η ράτσα μου
9. [61] Ο πιο γνήσιος Έλληνας από τους πιο αρχαίους χρόνους
10. [54] Άνθρωπος που εγκατέλειψε πολλές φορές βίαια την εστία του και ξεκίνησε προσπάθειες για αναδημιουργία στην Ελλάδα.
11.[59]Τίποτα παραπάνω και τίποτα παρακάτω από την έννοια Έλληνας.
12. [52] Παλικάρι, λεβέντης, φιλόπατρις, φιλότιμος κα.
13. [50] Πάντως το μόνο που δε σημαίνει είναι : Ρώσος.
14. [48] Ένας πολυδιαφημισμένος Έλληνας.
15. [1306] Πάνω απ' όλα Έλληνας που η Ελληνική του συνείδηση είναι πολύ ανώτερη απ' άλλες Ελληνικές φυλές.
16. [97] Η γενοκτονία και ο διωγμός τόσων ανθρώπων
17. [76] Για μένα σημαίνει πατριωτισμός , Ήρωας.
18. [73] Ότι οι πρόγονοι μου είναι από τον Π και είμαι περήφανος γι' αυτό.
19. [69] Πόντιος και μ' έναν ομάτ'
20. [66] Ταλαιπωρημένος πρόσφυγας
21.[173] Κάποιος «ξένος» στα ελληνικά δρώμενα, που σιγά -σιγά απόκτησε τη σπουδαιότητα που του άρμοζε και καθιερώθηκε σαν κάτι ξεχωριστό και πολύ επιτυχημένο.
22. [157]Είναι μια ιστορία που κουβαλάμε όλοι εμείς και έχουμε ματώσει.
23. [156] Πολιτισμός, ήθη & έθιμα, πατρίδα, μητέρα γη, ξεριζωμός.
24. [154] Με κάνει ξεχωριστό από τους άλλους Έλληνες. Δεν ντρέπομαι να λεω ότι είμαι Π
25. [149] Η σημασία του δεν είναι τόσο εύκολη, πάντως γνώμη μου είναι ότι αποτελεί εκείνον τον άνθρωπο πού έδωσε ότι μπορούσε για να νιώθουμε εμείς περήφανοι.
26. [109] Είναι ο άνθρωπος ήρωας, που με τόσες δυσκολίες, σφαγές, διωγμούς κρατήθηκε με αξιοπρέπεια σ' αυτήν τη ζωή.
27. [134] Είναι ένας λαός ξεριζωμένος και κυνηγημένος από άλλους.

---
[1] Ο αριθμός στην παρένθεση δηλώνει τον κωδικό που πήρε κάθε δελτίο

28. [184] Ο Έλληνας που διατήρησε την ταυτότητά του, τον πολιτισμό και τη θρησκεία του 28 ολόκληρους αιώνες παρ' όλες τις κακουχίες.
29. [182] Ο Π είναι απόγονος των αρχαίων Ελλήνων Αχαιών που έκαναν αποικίες στον Πόντο. Ο Π έχει βαθιά ελληνική εθνική συνείδηση.
30. [261] Εγώ
31. [247]Πόντιος είναι αυτός που η ψυχή και το πνεύμα του και το σώμα του έχουν ποντιακή καταγωγή.
32. [246] Σημαίνει άνθρωπος με ελπίδα, αυτοπεποίθηση, κουράγιο, χιούμορ, με λίγα λόγια τα πάντα.
33. [235] Μέλος ενός βασανισμένου λαού που κατάφερε να στεριώσει στην Ελλάδα όταν διώχτηκε από την πατρίδα του.
34. [233] Η καταγωγή , εγώ ο ίδιος
35. [223] Γνήσιος Έλληνας, άνθρωπος με περηφάνια και αγάπη για την πατρίδα
36. [199] Τα πάντα, είναι η ένδοξη ιστορία της φυλής μου ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΠΑΤΡΙΔΑ.
37. [331] Ένας πρόσφυγας που ήρθε από τον Πόντο, πέρασε πολλές δυσκολίες για να ξεκινήσει μια νέα ζωή στην καινούρια του πατρίδα.
38. [326] Πόντιος για μένα είναι ο ταλαιπωρημένος άνθρωπος που κατάφερε να βγει ζωντανός από τις δυσκολίες που πέρασε.
39. [318] Σημαίνει ελευθερία, περηφάνια και τιμή
40. [308] Η γνησιότερη ελληνική γενιά η οποία έχει παρεξηγηθεί.
41 [400] Ένας άνθρωπος με συνέπεια στις παραδόσεις και σε όλη του τη ζωή αγαθός.
42. Οι Πόντιοι είναι άνθρωποι πολεμοχαρείς, γιατί έχουν τέτοιους χορούς πχ Σέρα
43. [399] Άνθρωποι πολύ βασανισμένοι, που όμως είναι ενωμένοι σαν γροθιά.
44. [369] Δηλώνει την καταγωγή μου και τις ρίζες μου και είμαι περήφανη
45. [368] Είναι η καταγωγή μου, οι ρίζες μου
46. [367] Δεν μπορώ να πω σίγουρα, αλλά το μόνο που ξέρω είναι ότι με τιμάει που είμαι Πόντια.
47. [357] Ένας απόγονος ενός ενδόξου λαού με σπουδαίο πολιτισμό και παράδοση την οποία συνεχίζει αυτός.
48. [675] Σημαίνει ότι ανήκω σε μια φυλή , της οποίας η διάλεκτος προσεγγίζει περισσότερο από κάθε άλλη στα Αρχαία και είμαι περήφανη γι' αυτό.
49. [682] Αδικημένος από την πολιτεία
50. [684] Κατατρεγμένος
51. [688] Οι Πόντιοι είναι άνθρωποι πανέξυπνοι, αλλά παρεξηγημένοι ακριβώς για την εξυπνάδα τους.
52. [660] Μια βασανισμένη φυλή, καθαρά ελληνική, που κάτω από ορισμένες αποφάσισε να εγκαταλείψει ο καθένας τους την περιουσία τους στον Πόντο και να φτιάξουν μια καινούρια ζωή στην Ελλάδα, την πατρίδα τους.
53. [653] ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ, ΒΑΣΑΝΙΣΜΕΝΗ ΖΩΗ, ΠΕΡΗΦΑΝΙΑ.

54. [641] Σημαίνει ζωντάνια, ελευθερία, αδούλωτο πνεύμα, εξυπνάδα.
55. [526] Είναι ένας Έλληνας ο οποίος έχει ψυχή μέσα του και προπάντων δεν είναι συμφεροντολόγος.
56. [505] Αυτός που κατάγεται από τον Πόντο και έχει ποντιακό πνεύμα.
57. [492] Το να είσαι Πόντιος είναι πολύ ωραίο γιατί οι Πόντιοι ερχόμενοι από τον Πόντο βρήκαν εδώ ένα κακό χάλι όμως παρόλα αυτά μπόρεσαν να κάνουν αυτό τον τόπο πανέμορφο.
58. [483] Τραντέλληνας αλλά και Παντέλληνας
59. [474] Έλληνας καθαρός, δυναμικός, πατριώτης, ακρίτας.
60. [462] ΟΤΙ ΤΟ ΑΝΩΤΕΡΟ
61. [454] Είναι Έλληνας που έχει όμως ξεχωριστή κατά κάποιο τρόπο ιστορία, αλλά είναι Έλληνας.
62. [451] Πόντιος για μένα σημαίνει την καταγωγή του πατέρα μου.
63. [432] Ένας άνθρωπος που ανήκει σε μια περήφανη «ράτσα», που κράτησε ψηλά την ταυτότητα του παρ' όλες τις κακουχίες που πέρασε.
64. [431] Η εθνική μου ταυτότητα.
65. [430] Η καταγωγή μου
66. [427]Η έννοια Πόντιος κρύβει μια ιστορία η οποία έχει χαραχθεί στους αιώνες
67. [743] Για μένα η λέξη Πόντιος είναι κάτι το πολύ ιερό. Κάθε Πόντιος πρέπει να φέρει την φλόγα των προγόνων του, να τη διατηρήσει και να τη μεταδώσει.
68. [738] Γηγενής κάτοικος της περιοχής του Πόντου με ελληνική καταγωγή και συνείδηση και οι απόγονοι αυτών.
69. [730] ΤΟ ΠΑΝ, Η ΖΩΗ ΜΟΥ, Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ, ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΜΟΥ, Η ΑΝΑΠΝΟΗ ΜΟΥ.
70. [724] Ο πατέρας του ελληνικού λαού.
71. [698] Ένας άνθρωπος των άκρων ή πολύ καλός ή πολύ κακός.
72. [695] Πόντιος είναι Έλληνας που ζούσε στον Πόντο και ξεριζώθηκε βίαια από τους Τούρκους.
73. [692] Η πιο καθαρή φυλή του Έλληνα, φιλοπατρισμός, προσφυγιά, φτώχια, ζωή μέσα από αντίξοες συνθήκες, ελπίδα.
73. [825] Είμαι περήφανος που αποκαλούμαι Πόντιος, γιατί ξέρουμε όλοι ότι οι Πόντιοι είναι Έλληνες και χάραξαν την Ελληνική Ιστορία.
74. [852] Είναι για μένα οι ρίζες μου. Η καταγωγή μου.
75. [851] Για μένα η έννοια Πόντιος είναι πολύ σημαντική. Αποτελεί κάτι πολύ σπουδαίο για μένα και με κάνει πολύ περήφανο.
76. [846] Αδελφός
77. [870] Για μένα Πόντιος σημαίνει Τραντέλλενας, δηλαδή 30 φορές Έλληνας.
78. [980] Ιστορία, περηφάνια, νοσταλγία, μόρφωση, εξυπνάδα.
79. [975] Η καταγωγή που είναι αθάνατη.
80. [974] Πόντιος είμαι σκληρός σεβταλής και παλαλός. Η «καλύτερη» φυλή.

81. [971] Σημαίνει τα πάντα, ο Πόντος είναι όλη μου η ζωή, πιστεύω ότι είμαι τυχερή που είμαι Πόντια και το 'χω τιμή μου.
82. [926] Δεν μπορώ να δώσω εξήγηση, αλλά ξέρω μέσα μου τι σημαίνει και αυτό μου αρκεί.
83. [982] Έλληνας, Γνήσιος και Μακεδόνας.
84. [1056] Είναι μέλος μιας μειονότητας, αποδεχούμενης όμως από την κοινωνία
85. [1055] Ο άνθρωπος που οι πρόγονοί του υπήρξαν πρόσφυγες, και που χωρίς αυτούς δεν θα υπήρχε σημαντικό μέρος του ελληνικού πολιτισμού.
86. [1045] Πόντιος = Άνθρωπος, χαρά και λύπη. Ζωή και θάνατος.
87. [1042] Πατριώτης
88. [1034] Υπερήφανος, ιδιόρρυθμη σκέψη, έξυπνος, πονηρός (ίσως).
89. [1030] Κάποιος που ξεριζώθηκε από τη χώρα του, όμως αγαπούσε τις ρίζες και διέπρεψε και εδώ.
90. [1028] Πηγή της παράδοσής μας.
91. [1026] Ένας άνθρωπος με ιδιαίτερη εξυπνάδα (άσχετα με όσα λέγονται) που τον χαρακτηρίζει η φιλοδοξία και η καλοκαρδία.
92. [1018] Ξεριζωμός- βάσανα- ταλαιπωρία - φτώχια - καταπίεση.
93. [1080] Άνθρωπος ξεριζωμένος από την πατρίδα του. Άνθρωπος γεμάτος καλοσύνη, αγάπη και συμπόνια. Οι Πόντιοι έφεραν τον πολιτισμό στην Ελλάδα.
94. [1161] Πόντιος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αυτός ο οποίος ενδιαφέρεται για την ιστορία, είναι γνώστης όλων αυτών των σημαντικών γεγονότων που στιγμάτισαν το χθες.
95. [1124] Γενναίος, σκληρός, περήφανος και πάνω απ' όλα Έλληνας.
96. [1334] Μια Πατρίδα, μια Θρησκεία, μια αγάπη.

<u>Λοιδορίες</u>
1. [496] Είναι βλάκες με ωραία ανέκδοτα
2. [440] Σκληρό κεφάλι.
3. [89] Ανέκδοτα [91]. Ανέκδοτο

17. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΠΟΝΤΟΣ
1. [3] Αξέχαστη πατρίδα
2. [1] Χαμένη πατρίδα, που βρίσκεται ....
3. [40] Ο τόπος καταγωγής μου (η Πατρίδα]
4. [32] Είναι τα μέρη από τα οποία ξεριζώθηκαν οι παππούδες μας.
5. [25] Πόντος είναι η γενέτειρα των προγόνων μας, εκεί όπου έζησαν, μεγάλωσαν και δυστυχώς διώχτηκαν
6. [22] Η πατρίδα μου
7. [16] Η χαμένη ΠΑΤΡΙΔΑ
8. [4] Πόντος για μένα σημαίνει η πηγή και η ζωντάνια της Ελλάδας
9. [6] ΠΑΤΡΙΔΑ

10. [7] Ελλάδα , γένος, ρίζες μας
11. [12] Είναι η αλησμόνητη πατρίδα των παππούδων μας.
12. [65] Τώρα τίποτα, ήταν όμως κέντρο πολιτισμού
13. [61] [64] Χαμένη πατρίδα
14. [54] Ακμαίος ελληνικός χώρος με τάσεις αυτονόμησης του, που στήριξε την οικονομία του στο εμπόριο και στις φιλόδοξες διαθέσεις του λαού του.
15. [52]Είναι ο τόπος των πατέρων μας που μας έδιωξαν οι Τούρκοι.
16. [89] Πονεμένες πατρίδες
17. [97] Ελευθερία
18. [69] Πατρίδα
19. [173] Ένα μέρος, σαφώς, αναπτυγμένο, από όπου κατάγονται οι «καθαρόαιμοι» Πόντιοι.
20. [157] Το μέρος που δεν θα ξεχάσω ποτέ.
21. [156] Το μέρος που δε θα σβηστεί ποτέ.
22. [154] Η πραγματική πατρίδα όλων των Π. Το μέρος που έπρεπε να ζουν όλοι οι Πόντιοι σήμερα.
23. [149] Ο Πόντος γενικά είναι μια ολόκληρη ιστορία με νόημα που δυστυχώς σήμερα έχει ξεχαστεί.
24. [140] Σημαίνει για μένα πολλά, είναι η πατρίδα και ελπίζω να ξαναγυρίσω πίσω στα πάτρια εδάφη.
25. [284] Η γη κάποιου άλλου στα χέρια αλλονών.
26. [261] Μια περιοχή από την οποία κατάγομαι.
27. [254] Περιοχή που δεν ανήκει προς το παρόν στην Ελλάδα.
28. [246] Η μακρινή πατρίδα
29. [235] Ο διακαής πόθος όλου αυτού του λαού να ξαναπατήσει σε αυτόν.
30. [233] Η πρώτη μου πατρίδα, όπου αναπτύχθηκε ο πολιτισμός τα γράμματα κ.τ.λ.
31. [189] Είναι η πατρίδα μας γιατί εκεί γεννήθηκαν οι ρίζες μας και είμαστε όλοι περήφανοι γι' αυτό το γεωγραφικό χώρο.
32. [199] Είναι ο άγιος τόπος στον οποίο σφάχτηκαν οι τιμημένοι πρόγονοί μου.
33. (16) Είναι ο τόπος απ' όπου ήρθαν οι Πόντιοι αφήνοντας εκεί περιουσίες και έναν πολιτισμό.
34. [318] Είναι η ονειρεμένη πατρίδα όλων των Ποντίων. Είναι ο επίγειος παράδεισος.
35. [292] Πόντος είναι η πιο πονεμένη και καταστρεμμένη γη που κάποτε δέσποζε στον πλανήτη μας.
36. [357] Ένας ένδοξος τόπος στον οποίο χύθηκε αίμα και μπορεί να χάθηκε σαν πατρίδα επέζησαν τα βλαστάρια.
37. [682] Μια ξεχασμένη και αδικοχαμένη πατρίδα.
38. [684] Ελληνική περιοχή που κατακτήθηκε από τους Τούρκους.
39. [658] Μια περιοχή όπου κατοικούσαν άνθρωποι με γλωσσικό ιδίωμα. Ο Πόντος για μένα είναι η μακρινή πατρίδα μου.

40. [634] Είναι μια ελληνική περιοχή, η οποία κατακτήθηκε απ' τους Τούρκους και οι κάτοικοι (οι Πόντιοι) έφυγαν αφήνοντας πίσω σπίτια και περιουσίες για να μην σκλαβωθούν απ' αυτούς.
41.[480] ήταν περιοχή της Τουρκίας όπου ζούσαν αλύτρωτοι αδελφοί των Ελλήνων.
42. [474] Μια περιοχή στο βόρειο τμήμα της Μ. Ασίας, η πατρίδα των προγόνων μας.
43. [432] Ο τόπος όπου άνθισε, άκμασε κ' μαρτύρησε ο Ποντιακός Ελληνισμός.
44. [430] Αλύτρωτη πατρίδα.
45. [427] Μια πατρίδα η οποία χάθηκε.
46. [743] Ιερό χώμα, βασανισμένο
47. [738] Τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, ελληνικής που κατοικούνταν από Έλληνες και που ύστερα από τον άγριο διωγμό τους από τους Τούρκους κατοικείται σήμερα από ελάχιστους απομείναντες ελληνικής συνείδησης.
48. [724] Η πατρίδα μου και η αρχή της Ελλάδας.
49. [777] Περιοχή της Τουρκίας (τυπικά)
50. [866] Μια Ελληνική αποικία που από αμυαλιά των Ελλήνων έγινε Τούρκικη.
51. [852] Είναι ένας πονεμένος τόπος, από τον οποίο ξεριζώθηκαν οι πρόγονοί μας.
52. [885] Χαμένες πατρίδες που τις πήραν οι Τούρκοι.
53. [518] Πατρίδα όλων των Ελλήνων.
54. [980] Περιοχή βόρια της Μ. Ασίας. Τώρα κατοικημένος από Τούρκους, εξισλαμισμένους Πόντιους και κρυπτοχριστιανούς που διατηρούν τη γλώσσα.
55. [975] Η χαμένη πατρίδα
56. [971] Ένα κομμάτι γης από το οποίο απλώθηκαν οι κάτοικοι που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν εκεί, σε όλο τον κόσμο, όμως κι αν έφυγαν δεν τον ξεχνάνε και δεν παύουν να τον θεωρούν πατρίδα τους.
57. [998] Πόντος είναι η παλιά Ελλάδα.
58. [1045] Ο Πόντος είναι για μένα η πατρίδα μου, για τους άλλους ΔΕ Μ' ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ.
59. [1042] Η πατρίδα, τα ιερά χώματα των προγόνων μου.
60. [1112] Μια ακόμη αλύτρωτη, αλλά όχι χαμένη πατρίδα.
61. [1080] Η χαμένη πατρίδα και η κοιτίδα του πολισμού.
62. [1130] Η πατρίδα που έχει μεγάλη ιστορία.
63. [1124] Μια περιοχή ελληνική που κάποτε θα γίνει δική μας.

18. ΕΙΣΑΙ ΜΕΛΟΣ ΣΕ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ

1 [222] Πήγαινα και δεν ήταν καλός ο σύλλογος.
2. [639] Δεν προλαβαίνω, πνίγομαι.

21.ΧΟΡΕΥΕΙΣ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥΣ ΧΟΡΟΥΣ

ΝΑΙ γιατί:

1. [25] Ναι γιατί έχουν ρυθμό ζωντάνια και δεν μπορώ να αντισταθώ στο κάλεσμά τους.
2. [24] Είναι ανάγκη και ξυπνά το προγονικό μου ένστικτο.
3. [7] Αισθάνομαι και καταλαβαίνω από είμαι και ένα συναίσθημα που δεν μπορώ να το εξηγήσω τόσο καλά
4. [46] Γιατί είναι ωραίοι χοροί και είναι και πατριωτικοί
5. [156] Πιστεύω ότι οι Π χοροί είναι απ' τους πιο τρανταχτούς και παραδοσιακούς χορούς. Εκτός από' αυτό ξυπνάει μέσα μου το ποντιακό στοιχείο.
6. [273] Γιατί νιώθω την ανάγκη να διατηρήσω τις ρίζες μου.
7. [270] Δεν έτυχε να μάθω γιατί δεν υπάρχει Ποντιακός Σύλλογος στον Πλαταμώνα.
8. [247] Γιατί δε γνωρίζω, αλλά θα ήθελε να μάθω και γιατί δε ζω κοντά σε Πόντιους.
9. [207] Γιατί θέλω να διατηρήσω την ποντιακή κληρονομιά.
10. [292] Στο σώμα μου κυλάει ποντιακό αίμα.
11. [296] Μου αρέσουν είναι ζωντανοί χοροί και ταιριάζουν με το χαρακτήρα μου.
12. [384] Με συναρπάζει η ποντιακή μουσική
13. [369] Γιατί είναι τρόπος έκφρασης και μου δίνει την αίσθηση της Ποντιακής περηφάνιας.
14. [367] Γιατί μ' αρέσουν και γιατί η «μουσική» μιλάει μέσα μου.
15. [364] Γιατί αισθάνομαι περηφάνια, ανάγκη για την επικράτηση των χορών μας.
16. [357] Μου βγάζουν ένα αίσθημα περηφάνιας και είναι πολύ ωραίοι
17. [354] Μ' αρέσουν και γιατί μ' αρέσουν που είναι πολεμικοί και ο κάθε χορός κουβαλάει στην πλάτη του μια ρίζα.
18. [684] Έχουν ένταση και με κάνουν να αισθάνομαι Έλληνας
19. [658] Μου θυμίζουν τις ρίζες μου και μ' αρέσει ο ποντιακός χορός. (Ρυθμός)
20. [524] Γιατί το αισθάνομαι
21. [483] Γιατί τους λατρεύω και εξάλλου οι ποντιακοί χοροί αποτελούν και συντελούν στη συνέχεια της παράδοσής μας.
22. [450] Μ' αρέσουν γιατί μ' αυτούς τους χορούς εκτονώνεσαι πραγματικά
23. [432] Γιατί μ' αρέσουν, με εκφράζουν και μου το επιβάλλει η καταγωγή μου.
24. [743] Με εκφράζουν. Αγαλλιάζω που διατηρώ την ψυχή μου ποντιακή
25. [728] Για να θυμάμαι την καταγωγή μου, γιατί μου αρέσουν.
26. [724] Μου αρέσει ο ρυθμός και τα συναισθήματα που νιώθω όταν χορεύω.
27. [859] Σε εξυψώνουν, σε δυναμώνουν, νιώθω ότι κάνω τους προγόνους υπερήφανους με το να στηρίζω την παράδοση.

28. [852] Είναι οι χοροί του τόπου μου. Όταν χορεύω ποντιακά αισθάνομαι άλλος άνθρωπος.
29. [851] Μου αρέσουν πάρα πολύ, έτσι καταλαβαίνω πως είμαι Πόντιος και πως προσπαθώ να διατηρήσω αυτό το στοιχείο.
30. [838] Γιατί μ' αρέσουν πολύ και αισθάνομαι ότι είμαι Πόντια.
31. [868] Αισθάνομαι Πόντια, αγαπώ τον Πόντο και τους προγόνους μου, είμαι περήφανη
32. [974] Εξωτερικεύω κάποια δυνατά μου αισθήματα.
33. [963] Επειδή είμαι Πόντια και θέλω να το δείξω.
34. [936] Γιατί θεωρώ πως έτσι η παράδοση μας διαιωνίζεται και γιατί νιώθω μεγάλη περηφάνια όταν χορεύω.
35. [997] Αισθάνομαι την ανάγκη να χορέψω τους χορούς μας.
36. [1045] Γιατί έχω ανάγκη να χορέψω, πνίγω τους πόνους μου.
37. [1093] Γιατί έτσι πρέπει. Για να μην ξεχαστούν, γιατί θέλω και εγώ να τους μάθω στα παιδιά μου.
38. [1070] Γιατί είμαι Πόντιος και όταν ακούω ποντικά το αίμα μου βράζει.
39. [1161] Μου αρέσουν πολύ. Όταν χορεύω αισθάνομαι διαφορετικά και γεμίζω από αυτοπεποίθηση.
40. [1133] Γιατί έχω χρέος να κρατήσω άσβεστη την παράδοση και τις ρίζες μου.
41. [1122] Γιατί είμαι περήφανη που είμαι Πόντια και έχω ανάγκη να μεθώ και να διατηρήσω τις ρίζες μου.

****

1. [794] Η περίσταση το ζητάει (ποντιακοί γάμοι)
2. [1137] Ξέρω μερικούς και χορεύω όταν με παρακινήσουν, γιατί ντρέπομαι.

<u>21. ΟΧΙ γιατί</u>

1. [738] Γιατί δεν μου τους έχει μάθει κανένας, ούτε στο σχολείο, όπου μαθαίνουμε Καλαματιανό κτλ
2. [980] Γιατί δεν εκμεταλλεύτηκα τις στιγμές που μπορούσα να μάθω.

****

<u>25. ΑΝ ΑΚΟΥΣΕΙΣ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΣΗΚΩΝΕΣΑΙ ΝΑ ΧΟΡΕΨΕΙΣ</u>

1. ΟΧΙ

1. [751] Επειδή δεν ξέρω, αλλά θα ήθελα

<u>27. ΒΡΙΣΚΕΣΑΙ ΣΕ ΕΝΑ ΧΟΡΟ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙΣ ΚΕΦΙ, ΠΟΙΟ ΕΙΔΟΣ ΧΟΡΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΣΟΥ ΚΑΝΕΙ ΤΟ ΚΕΦΙ</u>

1. [70] Βασικά τα ποντιακά, αλλά ένας χορός rave θα μου ανέβαζε το κέφι
2. [109] Ένα κότσαρι και είμαι εντάξει.

3. [196] Τα ποντιακά, αλλά χωρίς να χορέψω (σημ.: Στην 21 απαντά Όχι :Δεν μου αρέσει να χορεύω.)

28. ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ, ΟΤΑΝ ΧΟΡΕΥΕΙΣ ΠΟΝΤ. ΧΟΡΟΥΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΟΤΑΝ ΧΟΡΕΥΕΙΣ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ;

1. [26] Στους ποντιακούς χορούς νιώθω κάτι να τρέχει στις φλέβες μου.
2. [5] Νιώθω περήφανος για τη φυλή μας, ενώ για άλλους όχι.
3. [7] Στους ποντιακούς χορούς βράζει το αίμα μου, βγαίνει κάτι που δεν μπορώ να το γράψω ή να το περιγράψω. Είναι ένα συναίσθημα καταπληκτικό.
4. [59] Αισθάνομαι αλλιώς. Τώρα το ίδιο είναι να χορεύεις rave και ποντιακά.
5. [72] Γιατί νιώθω πως χορεύω τους χορούς των προγόνων μου
6. [70] Όταν χορεύεις ποντιακά οφείλεις να σέβεσαι, όταν χορεύεις όμως rave πωρώνεσαι.
7. [66] Με ενθουσιασμό λόγω των ριζών μου
8. [156] Νιώθω κάτι να χτυπάει στα σωθικά μου.
9. [154] Η μουσική με κάνει ορισμένες φορές να δακρύσω, όταν θυμάμαι τη Γενοκτονία.
10. [106] Διαφέρουν στο ότι χορεύοντας έναν ποντιακό χορό, πηγάζει μέσα από την καρδιά σου η υπερηφάνεια για την καταγωγή των προπάππων σου.
11. [121] Διαφέρει πολύ και σε ξεσηκώνουν, σε ανεβάζουν και έχεις κέφια και είσαι περήφανος που είσαι Πόντιος.
12. [116] Διαφέρουν σε πολλά και σε ξεσηκώνουν και σε ανεβάζουν και είσαι περήφανος για τον εαυτό σου που είσαι Π.
13. [178] Γιατί είμαι Π. και νιώθω ότι χορεύω το δικό μου χορό, κάτι που είμαι δεμένος.
14. [184] Όταν χορεύω ποντιακούς χορούς συγκινούμε γιατί μου θυμίζουν τη ζωή των προγόνων μου.
15. [276] Όταν χορεύω ποντιακά με εκφράζουν και το νιώθω αυτό
16. [270] Μου θυμίζουν τις ρίζες μου και με κάνουν περήφανο.
17. [218] Είναι πιο ζωντανά, βγαίνουν απ' την ψυχή
18. [217] Δεν ξέρω μου έρχεται τυχαία.
19. [211]Δε διαφέρουν σε τίποτα συγκεκριμένο, απλώς με γεμίζουν πιο πολύ.
20. [189]Γιατί μ' αυτόν τον τρόπο διατηρώ το ένδοξο παρελθόν μας και δεν αφήνω να σβήσει το Ποντιακό στοιχείο.
21. [191] Όταν χορεύεις ποντιακούς χορούς νιώθεις μέσα σου να ξυπνάει ο Πόντιος, νιώθεις υπερήφανος γι' αυτό που είσαι.
22. [340] Νιώθω πιο ανάλαφρος και υπερήφανος που έχω καταγωγή από τον Πόντο
23. [324] Είναι κάτι που δεν μπορώ να το εξηγήσω. Οι ποντιακοί χοροί είναι αυτοί που μου ταιριάζουν και μ' εκφράζουν.

24. [323] Νιώθεις πιο άνετα. Ξυπνά κάτι προγονικό από μέσα μου, είμαι πιο ζωντανή κι ευτυχισμένη.
25. [318] Δεν περιγράφεται η διαφορά, αλλά νιώθεις πιο ... «ελεύθερος»!
26. [293] Όταν χορεύω ποντιακούς χορούς τα συναισθήματα μου είναι αυθόρμητα και βγαίνουν από μέσα μου, τους ευχαριστιέμαι καλύτερα.
27. [401] Σε ξεσηκώνουν εύκολα, νιώθεις υπέροχα.
28. [363] Γιατί όταν χορεύω ποντιακά αλλά γενικά παραδοσιακούς χορούς «χαίρεται η ψυχή μου»
29. [683]Νιώθω δέος και περηφάνια
30. [527] Είναι δικοί μας χοροί και αισθάνομαι διαφορετικά.
31. [524] Αισθάνομαι μια συγκίνηση, ένα ρίγος μέσα μου όταν χορεύω ποντιακά.
32. [503] Νιώθω ότι συνεχίζω την παράδοση αιώνων.
33. [489] Γνωρίζω καλά ότι όταν χορεύω τους δικούς μας χορούς αισθάνομαι βαθύτερα την ανάγκη να δηλώσω την καταγωγή μου έμπρακτα.
34. [432] Νοιώθω συγκίνηση κ΄ περηφάνια που χορεύω τους χορούς των παππούδων μου
35. [430] Το να χορεύεις έναν ποντιακό χορό είναι προσωπική έκφραση.
36. [427] Νιώθω το χορό να βγαίνει από την ψυχή μου.
37. [754] ΑΝΕΞΗΓΗΤΟ
38. [737] ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΑΠ' ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΜΟΥ
39. [734] Έχουν νεύρο και αισθάνεσαι ότι ανήκεις σε μια ξεχωριστή μερίδα του ελληνισμού.
40. [725] Νιώθω ότι δε χορεύω εκείνη την ώρα, αλλά πετάω. Η μουσική τους είναι μέσα μου.
41. [765] Στους ποντιακούς κλαιω, γιατί νιώθω πόνο για τον ξεριζωμό.
42. [800] Τα ποντιακά τα χορεύω με την ψυχή μου, ενώ τα άλλα για να περάσει η ώρα.
43. [860] Αισθάνομαι υπερήφανη γι' αυτό που είμαι και ζωντανή.
44. [859]Νιώθω περηφάνια που είμαι Πόντια και κρατάω την παράδοση στον χορό.
45. [840] Στο ότι μου δημιουργεί εικόνες από το παρελθόν και με βοηθάει να το καταλάβω.
46. [839] Στους ποντιακούς χορούς νιώθω υπερήφανη, ενώ στους άλλους εκτονώνομαι.
47. [868] Νιώθω πολύ κεφάτη, μεθάω χορεύοντας τους χορούς και ακούγοντας λύρα.
48. [971] Χορεύοντας ξένα είναι κάτι που το κάνω από συνήθεια, νιώθω λίγο άβολα, όμως χορεύοντας ποντιακά το κάνω από αυθορμητισμό, κάνω κέφι και νιώθω περήφανη και άξια που είμαι Πόντια.
49. [936] Η ουσία και τα συναισθήματα τα οποία κρύβουν οι ποντιακοί χοροί δεν μπορούν να αντικατασταθούν με τίποτα άλλο.

50. [926] Αισθάνομαι ότι είναι ένα κομμάτι από τον εαυτό μου και πρέπει να το υποστηρίξω.
51. [1032]Αν και εγώ προσωπικά δεν χορεύω, όταν ακούω ποντιακά τραγούδια ή βλέπω άλλους να χορεύουν νιώθω μεγάλη συγκίνηση και περηφάνια.
52. [1026] Είναι σα να ανυψώνω την ποντιακή μου ταυτότητα και καταγωγή.
53. [1006] Νιώθω μεγαλύτερη ένταση. Δεν βαριέμαι «ΞΥΠΝΑΩ».
54. [1004] Αισθάνομαι περίεργα και συνειδητοποιώ πως οι ποντιακοί χοροί σε ελκύουν.
55. [1104] Τους ποντιακούς χορούς τους νιώθω πιο πολύ.
56. [1095] Χορεύοντας κάτι το οποίο έχει νόημα και το οποίο διατηρήθηκε παρά τις δοκιμασίες του διωγμού και του χρόνου.
57. [1093] Τους αισθάνομαι δικούς μου. Νιώθω καλύτερα με περισσότερο κέφι.
58. [1077] Αισθάνομαι κάτι σαν ρίγος και συγκίνηση σκεπτόμενος ότι αυτόν το χορό τον χόρευαν στην πατρίδα (όχι στη χαμένη γιατί θα την ξαναπάρουμε).
59. [1153] Οι άλλοι που χορεύουν , που δεν είναι Πόντιοι δεν αισθάνονται τίποτα απ' ό,τι εγώ. Εγώ όταν ακούω αυτούς τους χορούς τρελαίνομαι. Μ' αρέσουν πάρα πολύ.
60. [1122] Οι ποντιακοί χοροί δεν είναι απλά χοροί τους οποίους ανεβαίνεις για να επιδειχτείς στην πίστα. Γεμίζεις από συναισθήματα και περηφάνια τόσο που νομίζεις ότι θα μείνεις εκεί πάνω.
61. [1303] Στους ποντιακούς χορούς χορεύεις με πάθος.

---

1. [794] π.χ. στους βλάχικους αισθάνομαι πιο περήφανη.

<u>30. ΠΟΙΟΣ ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΧΟΡΟΣ ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ;</u>

1. [939] Μου αρέσει το τικ, αλλά δεν ξέρω να χορεύω.

<u>39. ΠΟΥ ΜΙΛΑΣ ΠΟΝΤΙΑΚΑ;</u>

β. Στο σπίτι και σε άλλους χώρους. Προσδιόρισε πού

1. [826] Όταν είμαστε έξω για την πλάκα λέμε μερικές λέξεις
2. [906] Στο σχολείο που μου ξεφεύγουν λίγα.
3. [1093] Στο Σύλλογο, στο σχολείο χωρίς να περιμένω απάντηση.
4. [1124] Με φίλους, αν και μετά πρέπει να μεταφράζω.

<u>41. ΤΙ ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙ ΕΝΤΥΠΩΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙΣ ΑΚΟΥΣΕΙ;</u>

1. [3] Κατά την ανταλλαγή πληθυσμών, η αρπαγή του 18χρονου αδελφού της προγιαγιάς μου από τους Αμερικανούς, Η ρίψη της από το πλοίο, αφού είχε πε-

θάνει πάνω στο πλοίο και ο φόνος του άλλου αδελφού της στον Πόντο από τους Τούρκους.

2. [24] Ο τρόπος ζωής και η κατάληξη μετά τη μικρασιατική καταστροφή του 1922.
3. [22] Πολλές φορές που ακούω τον πατέρα μου να λεει ιστορίες βλέπω ένα δάκρυ στο μάτι του.
4. [10] Οι κακές συνθήκες που ζούσαν. Επίσης μου κάνει εντύπωση οι φοβερές παρέες που κάναν με τη μουσική τής λύρας.
5. [61] Το ότι διώχτηκαν από την κανονική τους πατρίδα, τον Πόντο, και ήρθαν στην Ελλάδα η οποία δεν τους δέχτηκε καλά.
6. [58] Για το πώς ζούσανε σε εκείνες τις περιοχές, ακόμα που είχαν καλές σχέσεις με μερικούς Τούρκους.
7. [95] Για το πόσο γενναίοι ήταν οι Π στον ξεριζωμό.
8. [72] Τους διωγμούς και για την σκληρή ζωή τους στον Π
9. [69] Αυτό που μου έκανε πιο πολύ εντύπωση είναι ότι οι Π , όπου και να πάνε είναι δημιουργικοί και δεμένοι αναμεταξύ τους.
10. [170] Η συμβολή των Π στο ελληνικό πνεύμα και στον ελληνισμό.
11. [156] Ο τρόπος ζωής των Π., ο πόνος των ξεριζωμένων, τα ανέκδοτα & τα αστεία τα οποία είναι βγαλμένα μέσα από τη ζωή.
12. [109] Ότι όσα και αν έχουν κάνει στους Ποντίους, αυτοί έχουν κρατήσει τη θρησκεία τους, τη γλώσσα τους, την παράδοσή τους.
13. [100] Εμένα εντύπωση μ' έκανε ο αριθμός από τους ανθρώπους που εξοντώθηκαν, οι οποίοι ήταν 350.000 συμπατριώτες μας.
14. [184] Μου έκανε εντύπωση το υψηλό βιοτικό τους επίπεδο. Επίσης οι κακουχίες και οι εξορίες που υπέστησαν από τους Τούρκους το εμπορικό δαιμόνιο τους και η διατήρηση του ελληνισμού.
15. [182] Η αγριότητα με την οποία προσπαθούν να εκτουρκίσουν τον ελληνικό πληθυσμό του Πόντου και τελεία απουσία του Ελληνικού κράτους να τους συμπαρασταθεί.
16. [290] Εντύπωση μου έκανε που ο προπάππους του πατέρα μου ήταν Δήμαρχος της Νικόπολης και όταν έφευγαν οι Πρόσφυγες καθυστέρησε τους Τούρκους και τον κρέμασαν στο Λιμάνι.
17. [280] Το πως άντεξαν όλοι αυτοί οι άνθρωποι τόση καταπίεση.
18. [246] Ο πολιτισμός, ο πλούτος, η τάξη, η ευσπλαχνία
19. [242] Τα πάνδεινα που πέρασαν οι πρόγονοί μου.
20. [216] Πλουσιότητα και η ομορφιά των πόλεων του Πόντου που καταστράφηκαν
21. [399] Ο αφανισμός ενός ολόκληρου Γένους.
22. [364] Το πως ένας άξιος και περήφανος λαός καταστράφηκε, το πως κατόρθωσαν και επέζησαν στις δύσκολες ώρες με τον ξεριζωμό.
23. [682] Ο βίαιος ξεριζωμός των Ποντίων από τους Τούρκους και η καταστροφή του Πόντου.

24. [684] Τα έντονα συναισθήματα που δημιουργούνται και οι δυσκολίες που πέρασαν οι Πόντιοι.
25. [689] Τις φτώχιες και τις κακουχίες που πέρασαν αυτοί οι ήρωες.
26. [663] Ο σωστός τρόπος σκέψης σε ακραίες καταστάσεις.
27. [668] Η μιζέρια και η κατάντια τους.
28. [659] Ιδιαίτερα η εμπορική τους ανάπτυξη στη Μ. Ασία και ο τρόπος που επιβάλλονταν έμμεσα στους Τούρκους, καθώς και τα δεινά τους κατά την καταστροφή της Σμύρνης.
29. [654] Το έντονο ελληνικό στοιχείο των Ποντίων.
30. [653] Το έντονο ελληνικό στοιχείο στον Πόντο, καθώς πώς φύγανε
31. [650] Πόσο ωραία και πόσο εντυπωσιακή ήταν η ζωή, αλλά και ο αγώνας τους.
32. [640] Ο χαρακτήρας και η δυναμικότητά τους. Επίσης τα βάσανα που πέρασαν μέχρι να έρθουν στην Ελλάδα.
33. [631] Η ψυχή, το πνεύμα και η αγάπη για τον Πόντο.
34. [524] Η φυσική ομορφιά του Πόντου, οι ποντιακές παραδόσεις και κυρίως ο αγώνας των Ποντίων αλλά και η βάναυση σφαγή τους, ακόμα και παιδιών και γέρων.
35. [510] Δεν έχω ακούσει δυστυχώς
36. [489] Το γεγονός ότι όλοι οι Πόντιοι αντιμετώπισαν, αντιμετωπίζουν και θα αντιμετωπίζουν πάντοτε με ψηλά το κεφάλι όλες τις δυσκολίες και τα προβλήματα. Με υπερηφάνεια και με την ηθική και ψυχική τους δύναμη θα καταφέρουν να πραγματοποιήσουν τον στόχο τους: να μην σβήσει ποτέ ο Ποντιακός Ελληνισμός.
37. [483] Οι διώξεις που υπόστηκε ο λαός μας. Πιο συγκεκριμένα στην περιοχή που έμενε ο πατέρας της γιαγιάς μου, πρώτα διώχθηκαν οι πόντιοι αυτής της περιοχής από τους τούρκους και αργότερα το 1919 ξαναδιώχθηκαν από τη Ρωσία, με αφορμή την Ρωσική Επανάσταση των Μπολσεβίκων. Αυτό λοιπόν το οποίο μου κάνει εντύπωση είναι η υπομονή, η επιμονή, η εξυπνάδα, η εργατικότητα και η δυνατότητα της πραγματοποίησης πολλών και διαφόρων εργασιών που διάθεταν και διαθέτουν οι Πόντιοι. Γιατί διώχτηκαν και «ξεριζώθηκαν» δύο φορές και ξαναεπανεγκαταστάθηκαν 3 φορές, όσον αφορά κυρίως την οικονομική επιφάνεια. Συγκεκριμένα αναφέρομαι στους Πόντιους που ήρθαν απ' τη Ρωσία πριν το 1922-23.
38. [465] Οι κακουχίες και η διαφορετική ζωή πριν και μετά τον ξεριζωμό.
39. [432] Η ζωή που έκαναν στον Πόντο, και η ανταμοιβή που εισέπραξαν όταν ήρθαν στην Ελλάδα.
40. [427] Για τους Πόντιους αντάρτες στα βουνά που πολεμούσαν τους Τούρκους.
41. [738] Το ότι οι Πόντιοι αποδεκατίστηκαν με πρωτοφανή αγριότητα από τους Τούρκους.

42. [736] Πόσα βάσανα έχουν τραβήξει κι εξακολουθούν να τα θυμούνται με συγκίνηση και τα λένε συνέχεια. Είναι πολύ γενναίοι.
43. [735] Τα τραγούδια τους, η αγάπη προς την πατρίδα και τη θρησκεία, για τους συνανθρώπους, τα φαγητά που κάνουνε, την Ευγενία τους, το θάρρος, η φιλοξενία τους, ελεημοσύνη.
44. [725] Η δύναμη των ανθρώπων που άντεξαν τόσα βάσανα για μια λέξη που σημαίνει πολλά γι' αυτούς «Πόντος».
45. [692] Η ειλικρίνεια η παραστατικότητα και ο διαχρονισμός των ιστοριών αυτών.
46. [787] Αυτό που μου κάνει εντύπωση είναι η εθνική υπερηφάνεια.
47. [767] Πολλά, κυρίως ότι αναπτύχθηκαν πιο πολύ από τους ντόπιους.
48. [905] Ο πολιτισμός μας και η ομορφιά της φύσης του Πόντου. Η αρχοντιά και η δύναμη των γόνων μου.
49. [980] Η υπομονή τους, η ανθρωπιά των Τούρκων, η ενότητα τους, η φιλομάθειά τους και η πίστη τους στο Χριστιανισμό.
50 . [971] Η αδούλωτη ψυχή του, ο Πόντος δεν αντέχει στη σκλαβιά και διαθέτει χιούμορ.
51. [939] Ότι τράβηξαν πολλά στην προσφυγιά, χωρίς να φταινε, χωρίς να έχουν κάνει τίποτα.
52. [920] Ότι οι Πόντιοι είναι υπερήφανοι για την γενιά τους, και πιστεύω ότι είμαστε οι Αληθινοί ΕΛΛΗΝΕΣ.
53. [1000] Το ότι κανείς δε δίνει σημασία γι' αυτούς.
54. [1032] Οι τεράστιες δυσκολίες, που αντιμετώπισαν τότε εκείνοι οι άνθρωποι και η αντοχή που είχαν μπροστά σε όλα αυτά. Θαυμάζω την αγωνιστικότητά τους και πιστεύω ότι είναι άξιοι άνθρωποι, γιατί στην ουσία ξεριζώθηκαν τα έχασαν όλα σχεδόν (και το χειρότερο : κάποια μέλη των οικογενειών τους) και άρχισαν τη ζωή τους από το μηδέν.
55. [1030] Το ότι όλοι λειτουργούσαν σαν μια ομάδα, ένα σώμα.
56. [1112] Η υπερηφάνεια, η αδούλωτη ψυχή τους, η φρίκη της γενοκτονίας τους.
57. [1161] Τα πάντα και κυρίως η μόρφωση και γενικότερα η ζωή, τα ήθη και τα έθιμα των Ποντίων.
58. [1302] Τα πόσα βάσανα και ταλαιπωρίες πέρασαν οι Πόντιοι και εξακολουθούν να υπάρχουν.

----

1. [1035] Δεν μου έχει κάνει εντύπωση τίποτα, γιατί όταν με μιλάει ο παππούς μου δεν προσέχω.

50. ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ, ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣ ΑΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.

1. [5] Με πλακώνει μια κατάθλιψη και μου έρχεται να κλάψω
2. [8] Ανεβασμένος
3. [21] Η αίσθηση που δημιουργείται σε φτάνει σε σημείο που χορεύεις.
4. [95] Κάπως πιο εμψυχωμένος.
5. [156] Νιώθω κάτι να κτυπάει μέσα στα σωθικά μου και νιώθω υπερηφάνεια που είμαι Π.
6. [112] Γιατί ακούω τη γλώσσα μου που μ' αυτήν μεγάλωσα.
7. [99] Συγκινούμαι και κλαιω και σπαράζω.
8. [116] Αισθάνομαι σα να κλαιω από μέσα μου
9. [179] Ανεβασμένη αδρεναλίνη.
10. [178] Θυμάμαι τον παππού και τη γιαγιά, για τον ξεριζωμό και λυπάμαι πολύ
11. [183] Το παλμό της λύρας πολύ έντονα μέσα μου.
12. [284] Ευτυχία, συγκίνηση, χαρά και συγχρόνως λύπηση από τους στίχους των τραγουδιών.
13. [273] Αισθάνομαι μια ανατριχίλα και (δεν ξέρω γιατί) νοσταλγία.
14. [247] Πιο Πόντιος και νομίζω ότι η ψυχή μου πετάει.
15. [232] Τίποτα, απλώς χαμογελάω.
16. [224] Πολύ καλά, νιώθω τη ρίζα μου.
17. [214] Αν και δε μ' αρέσουν, καταλαβαίνω ότι τα τραγούδια αυτά τραγουδιούνται με πάθος, με καημό και με δύναμη
18. [211] Δεν μπορώ να το εξηγήσω, αλλά νιώθω διαφορετικά
19. [340] Χαρά αγαλλίαση και περηφάνια.
20. [324] Αισθάνομαι θαυμάσια, γιατί όταν ακούω ποντιακά τραγούδια στην ψυχή μου υπάρχει η γαλήνη και η ηρεμία κάτι που δεν το βρίσκω ακούγοντας άλλα τραγούδια.
21. [323] Νιώθεις πιο ζωντανός και ήρεμος , κάτι το ανεξήγητο.
22. [318] ΖΩΝΤΑΣ ΣΕ ΑΛΛΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ
23. [314] Νιώθω περήφανος μα και μπερδεμένος επειδή δεν καταλαβαίνω τα λόγια.
24. [308] Αισθάνομαι περήφανος, γιατί η ποντιακή φυλή είναι η πιο γνήσια ελληνική φυλή.
25. [391] Αισθάνομαι την καταγωγή μου. Σαν να ξυπνάει κάτι μέσα μου
26. [362] Όταν ακούω ποντιακά τραγούδια σε κάποια εκδήλωση ή σε γλέντι το θέμα το παίρνω πατριωτικά, ενώ όταν ακούω άλλα τραγούδια έχω περισσότερο κέφι.
27. [675] Τρέμω με το ρυθμό της μουσικής.
28. [678] Δέος για την αρχαία γλώσσα και την Ποντιακή ιστορία.

29. [689] Πιο λυπημένη. Δεν μπορώ να περιγράψω. Μόνο αν είσαι Πόντιος μπορείς να το καταλάβεις αυτό.
30. [659] Δυσφορία θλίψη, δε μου αρέσουν καθόλου.
31. [656] Θαυμασμό και περηφάνια για τους προγόνους μας.
32. [651] Χαρά, περηφάνια, θλίψη. Μου θυμίζουν την καταγωγή μου, αλλά και τις άθλιες συνθήκες στις οποίες ζούσαν ο παππούς και η γιαγιά μου.
33. [646] Υπερήφανος γιατί αυτή η παράδοση τόσων ετών έρχεται στα αυτιά μου.
34. [639] Το αίμα να βράζει στις φλέβες μου.
35. [634] Αισθάνομαι το ποντιακό αίμα να κυλάει στις φλέβες μου.
36. [524] Μια συγκίνηση, μια άμεση επικοινωνία με τους αδικοχαμένους προγόνους μου.
37. [489] Όταν ακούω τα δικά μας τραγούδια τότε πιο πολύ αισθάνομαι την ποντιακή καταγωγή μου (και αυτό το έχω ανάγκη)
38. [466] Η καρδιά μου πάει να σπάσει και με πιάνουν τα κλάματα.
39. [443] Πιο κοντά στους δικούς μου (μητέρα, παππού, γιαγιά κτλ)
40. [758] Περίεργα, νιώθω κάτι να καιει μέσα μου
41. [730] Απείρως ομορφότερα, πετάω.
42. [725] Δεν ξέρω, τα νιώθω πιο δικά μου.
43. [724] Μια αναζωογόνηση και μια αλλαγή απροσδιόριστη.
44. [855] Με ολοκληρώνει σαν άτομο, με δημιουργεί κέφι και με ζωντανεύει.
45. [868] Αισθάνομαι σαν να γιορτάζω ένα χαρούμενο γεγονός.
46. [961] Νιώθω ένα τρέμουλο, να βγαίνει κάτι από την ψυχή μου.
47. [936] Κάποιες φορές αισθάνομαι ικανοποίηση που είμαι Πόντια (όταν ακούω λύρα κυρίως).
48. [926] Αισθάνομαι ότι ανήκω σ’ αυτά.
49. [919] Κάτι μεταξύ ντροπής και Υπερηφάνειας.
50. [983] Αισθάνομαι ωραία και μου αλλάζει τη διάθεση, μου ανεβάζει το ηθικό.
51. [1055] «Βράζει το αίμα μου». Ανατριχιάζω.
52. [1027] Προσέχω για να μάθω τα λόγια κι όταν τα καταλαβαίνω υπάρχει μεγάλη συναισθηματική φόρτιση.
53. [1022] Αισθάνομαι περίεργα και κατά κάποιο περίεργο τρόπο και λόγο δακρύζω.
54. [1008] Αισθάνομαι περήφανα για το γεγονός ότι οι Πόντιοι, παρ’ όλα όσα πέρασαν, κατόρθωσαν όχι μόνο να επιβιώσουν, αλλά και να μειώσουν πολύ μεγάλη ανάπτυξη σ’ όλους τους τομείς.
55. [1113] Ξένα ακούει ολόκληρη η νεολαία και έτσι κάνω κέφι μ’ αυτά. Όμως με την κατάλληλη παρέα μπορώ να κάνω το ίδιο ακούγοντας ποντιακά.
56. [1153]Νιώθω ότι είμαι πολύ περήφανη που είμαι Πόντια και νιώθω χαρά κι ευτυχία.
57. [1124] Συγκίνηση και τραγουδάω κι εγώ μαζί.

58. [1122] Ανεβασμένη, περήφανη, έτοιμη να κλάψω και πολύ ξεσηκωμένη.
59. [1306] Όμορφα, περήφανα, παρόλο που ακούω Ποντιακά τραγούδια έμμεσα.

51. ΠΩΣ ΑΙΣΘΑΝΕΣΑΙ ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣ ΤΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ, ΚΟΡΟΪΔΕΥΤΙΚΑ, «..ΚΑΛΑ, ΠΟΝΤΙΟΣ ΕΙΣΑΙ;» Η «ΠΟΝΤΙΟΣ ΕΙΣΑΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙΣ;»

Αιτιολόγησε:

1. [3] Προσβάλλουν τη φυλή μου, χωρίς να έχουν δίκαιο.
2. [5] Νομίζω ότι κοροϊδεύουν ό,τι έχω ιερό
3. [76] Εξοργίζομαι, γιατί οι άλλοι μ' αυτή τη στάση τους δείχνουν να πιστεύουν ότι οι Π είναι διαφορετικοί απ' τους άλλους.
4. [156] Δε με αγγίζουν: Η συνεισφορά των Ποντίων ήταν & είναι μεγάλη για τους ντόπιους & τους Βλάχους της Ελλάδος. Έμαθαν & υιοθέτησαν πολλά πράγματα από μας.
5. [148] Είναι υποχρέωση μας να απαντούμε σε όσους δεν ξέρουν κάνοντάς τους να διαβάσουν την ιστορία των Ποντίων.
6. [109] Όταν εμείς εγκατασταθήκαμε στην Ελλάδα και δουλέψαμε σκληρά να κάνουμε περιουσίες οι εντόπιοι δεν είχαν ψωμί να φάνε και ζούσαν από τους Ποντίους.
7. [106] Εξοργίζομαι και απαντώ γιατί δεν ανέχομαι να προσβάλλουν τη φυλή μου, αλλά και ούτε την ιστορία της.
8. [180] Γιατί παραποιούν τη φράση Πόντιος
9. [184] (νευριάζω και βρίζω) γιατί δε μ' αρέσει να θίγουν την καταγωγή μου και επειδή είναι, το θεωρώ, εντελώς εξωπραγματικό να θεωρούν τους Πόντιους άτομα χαμηλού δείκτη νοημοσύνης.
10. [178] Το διασκεδάζω γιατί αυτό γίνεται σε φάσεις όχι πολύ σοβαρές. Άλλωστε καλύτεροι απ' τους Πόντιους δεν υπάρχουν. Ότι και να πουν δεν αρκεί να σβήσουν τους Πόντιους.
11. [288] Γιατί δε γνωρίζουν πως νιώθω γι' αυτό.
12. [280] Γιατί έχουμε κάτι ξεχωριστό από τους άλλους.
13. [278] Οι Π προσέφεραν για την Ελλάδα και δεν αξίζουν τέτοια αντιμετώπιση
14. [235] Δεν μπορούν να αγγίξουν το μεγαλείο των Ποντίων οι κακίες.
15. [222] Διότι δεν ντρέπομαι να πω ότι είμαι Π και εξοργίζομαι μ' αυτά που λένε μερικοί ανόητοι και τους απαντάω.
16. [216] Μ' αρέσει που είμαι Π και δε μ' ενδιαφέρει η γνώμη των άλλων.
17. [211] Γιατί ότι και να τους πω δεν πρόκειται να καταλάβουν
18. [209] Γιατί να κοροϊδεύουν μόνο τους Π & όχι τους άλλους; έχουν την εντύπωση ότι οι Π είναι χαζοί

19. [335] Γιατί δεν αντιδρά κανείς άλλος
20. [328] Θυμώνω λίγο λόγω της καταγωγής μου αλλά δεν το εννοούν αυτοί που το λένε, απλά έχει μείνει αυτή η φράση, έτσι δεν με πολυαπασχολεί.
21.[307] Πιστεύω πως το νόημα που έχουν δώσει στους Πόντιους δεν είναι πρέπον.
22. [298] Δε θέλω να μαλώσω με κανέναν για κάτι τέτοιο
23. [297] Γιατί και οι φίλοι μου είναι Πόντιοι
24. [400] Σαν να μου βρίζουν το αίμα μου
25. [391] Κατά τη γνώμη μου όσοι το λένε ζηλεύουν και το λένε ή από συνήθεια. Έτσι όμως δεν ξεχνιούνται οι Πόντιοι όπως άλλους.
26. [363] Το ανέχομαι διότι οι Πόντιοι το προκάλεσαν αυτό.
27. [362] Γιατί το έχω ακούσει πολλές φορές και το 'χω συνηθίσει και, ειλικρινά, κάποιες φορές λεω και γω αυτές τις φράσεις.
28. [676] Τόσο τους κόβει τόσο λένε
29. [684] Πιστεύω ότι θα ήθελαν να βρίσκονται στη θέση μου.
30. [685] Αδιαφορώ γιατί απαξίωνα μιλώ με τέτοια άτομα.
31. [687] Είναι έκφραση, χωρίς να ξέρουν τι λένε.
32. [668] Μα είμαι Πόντιος
33. [659] Η καταγωγή μου είναι μεν προσωπικό μου, αλλά δεν είμαι ούτε εθνικιστής ούτε προκατειλημμένος και θέλω να βλέπω τα πράματα με χιούμορ.
34. [656] Απαντάω και εξοργίζομαι επειδή αυτοί που μιλάν κοροϊδευτικά δεν γνωρίζουν την ιστορία των Ποντίων
35. [650] Καλό θα ήταν να σταματήσει αυτό
36. [647] Γιατί δε νομίζω πως ισχύει ό,τι λεει ο καθένας
37. [639] Γιατί έχουν επικρατήσει από ζήλια για τους Πόντιους. Το λένε κατ' ευφημισμό.
38. [634] Γίνεται χαμός.
39. [527] Με ενοχλεί και με κακοφαίνεται. Σκέφτομαι και το άλλο : Ασχολούνται με εμάς γιατί μας ζηλεύουν....
40. [524] Γιατί ξέρω τι εστί Πόντιος.
41. [519] Είναι αλήθεια ότι οι Πόντιοι λένε και κάνουν κάποια «κουφά». Έτσι δεν με πειράζει αρκεί να μην το παρατραβήξουν
42. [513] Δεν έχουν πλήρη συνείδηση της απειλής τους
43. [508] Γιατί το λεν αυτό δεν μπορώ να καταλάβω. Τι έχουν οι Πόντιοι λιγότερο από αυτούς; μυαλό, δε νομίζω.
44. [492] Διότι αυτοί που το λένε θα ήταν σαν τους Αλβανούς αν δεν ερχόντουσαν οι Πόντιοι
45. [489] Απαξιώ να δώσω απάντηση σε κάποιον που πιστεύει πως είναι διανοητικά ανώτερος απ' τους Πόντιους.
46. [470] Ότι και αν λένε, δε με αγγίζουν, γιατί είμαι περήφανος για τις ρίζες μου.
47. [459] Δεν μπορώ να τα βάζω με όλους, αλλά αν χρειαστεί του απαντάω.

48. [455] Δεν το λένε με κακή διάθεση.
49. [451] Διότι δεν θα μπορέσω να πείσω τον άλλο ότι οι Πόντιοι δεν είναι χαρακτηρισμός για το βλάκα
50. [432] Είναι καθαρά ρατσιστικό. Είμαστε κι εμείς Έλληνες.
51 .[429] Διότι οι Πόντιοι έχουν ανεκτικότητα.
52. [408] Γιατί νομίζω πως αυτές οι φράσεις έχουν τυπωθεί σε όλων το λεξιλόγιο και τις λέμε ακόμα και εμείς. Τώρα αυτοί που δεν είναι Πόντιοι και τις λένε δε νομίζω πως τις λένε κοροϊδευτικά, αλλά τις λένε χωρίς κακία, επειδή τις έχουν συνηθίσει.
53. [751] Γιατί απλά πιστεύω ότι αυτές είναι κάποιες εκφράσεις που έχουν καθιερωθεί εξ αιτίας κάποιων περιστάσεων, αλλά δεν ισχύουν, γιατί δεν είναι απόλυτες
54. [738] Θυμώνω αλλά δεν απαντώ, γιατί πλέον είναι φράση που ακούγεται, είναι συνηθισμένη, και πιστεύω πως δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτε με τη διαμαρτυρία μου.
55. [730] Αδιαφορώ πλήρως. Τα λεν από ζήλια και φθόνο.
56. [724] Όλοι θεωρούν τους Πόντιους κάτι κατώτερο, ενώ αυτοί είναι ανώτεροι από κάθε άλλον άνθρωπο.
57. [720] Εξοργίζομαι γιατί δεν μπορεί να αλλάξει κανείς αυτό είμαι. Είμαι Πόντια και το χαίρομαι, όπως χαίρονται οι άλλοι τη φυλή τους.
58. [717] Θυμώνω, άλλοτε δεν το δείχνω, άλλοτε ξεσπάω ζητώντας εξηγήσεις.
59. [707] Τους λεω κοροϊδευτικά Ναι και τους κοροϊδεύω και εγώ - Έτσι
60. [704] Νιώθω πως κανείς άλλος δεν μπορεί να κάνει όσα έκαναν οι Πόντιοι.
61. [702] Κάνω πως δεν ακούω γιατί οι Πόντιοι είναι υπεράνω και χαίρονται για την καταγωγή τους.
62. [694] Νιώθει ότι μας προσβάλλει, αλλά η προσβολή έχει γίνει συνήθεια.
63. [796] Απαντώ ήρεμα, αλλά αποτελεσματικά. Γιατί πιστεύω πως είμαστε περήφανη φυλή.
64. [822] Δε με νοιάζει γιατί δεν κολλάω σ' αυτά που θα πει κάποιος, γιατί προτιμώ να τα έχω καλά με τους φίλους μου, παρά να μαλώσω γι' αυτές τις βλακείες.
65. [799] Κάνω πως δεν ακούω γιατί σίγουρα αυτός που το είπε είναι ανώριμος και δεν έχει δικιά του προσωπικότητα και ότι ακούει το λεει και αυτός.
66. [863] Δε με νοιάζει γιατί είμαι περήφανη που είμαι Πόντια και δεν μπορεί να πτοήσει κανείς και τίποτα.
67. [861] Δεν με εκνευρίζει, αλλά ούτε και μ΄ αρέσει, γι' αυτό πάνω στην πλάκα κάνω ότι ενοχλούμαι.
68. [851] Γιατί πιστεύω πως οι Πόντιοι είναι ισάξιοι με τους υπολοίπους και σε αρκετούς τομείς πολύ πιο καλοί.
69. [847] Δεν έχω άμεση σχέση με την καταγωγή μου, αλλά δεν ανέχομαι να σπιλώνεται από άσχετα άτομα.
70. [894] Γιατί θέλω να είμαι καλός με όλους και χαίρομαι που είμαι Πόντιος.

71 . [868] Γιατί δεν έχουν το δικαίωμα χωρίς να ξέρουν τι είναι Πόντιος, γιατί αυτό τους κάνει [γίνεται] να κοροϊδεύουν.
72. [867] Ξέρω τι είμαι εγώ. Είμαι περήφανος γι' αυτό που είμαι και αδιαφορώ σε κάθε κοροϊδία.
73. [911] Γιατί είναι κουτοί αυτοί που το λένε και δεν μπορούν να φτάσουν σε πολλά θέματα τους Πόντιους.
74. [905] Γιατί οι Πόντιοι είναι οι αρχαίοι Έλληνες, και όχι μια ξένη ράτσα. Είμαι περήφανη ου είμαι Πόντια.
75. [904] Προσπαθώ να τους κάνω να κατανοήσουν τον όρο Πόντιος και μετά να τη χρησιμοποιούν. Ο λόγος με τον οποίο υποστηρίζω αυτήν την άποψη οφείλεται στο ότι η διαφορετική μεταχείριση κάποιας φυλής παρουσιάζει το φαινόμενο του ρατσισμού και υποδηλώνει έναν κατώτερο πολιτισμό και επίπεδα μόρφωσης στο κάθε άτομο.
76. [971] Γιατί πιστεύω ότι όταν κάτι δεν μπορείς να το φτάσεις το μειώνεις, και δεν ανέχομαι να με μειώνουν. Οι Πόντιοι έχουν ίσα δικαιώματα με τους υπόλοιπους ανθρώπους.
77. [941] Τιμή μου. Αν μπορούσε ας ήταν.
78. [939] Έχουν παρεξηγήσει την έννοια Πόντιος, λόγω των ανεκδότων.
79. [936] Μας ζηλεύουν
80. [933] Γιατί δε μου αρέσει να μας κοροϊδεύουν, εφόσον δεν τους έχουμε κάνει τίποτα.
81. [926] Πιστεύω πως δεν είναι ικανοί αυτοί που κοροϊδεύουν τους Πόντιους, γιατί δεν μπορούν να τους κρίνουν.
82. [1049] Θα καταλάβουν μόνοι το λάθος τους αν δεν απαντήσω.
83. [1048] Ντρέπομαι που μιλούν έτσι για τους Έλληνες συμπατριώτες τους.- Είμαστε όλοι Έλληνες και δε διαφέρουμε, και μάλιστα έχουμε προσφέρει πάρα πολλά εμείς οι Πόντιοι.
84. [1046] Έχουν γίνει κοινότυπο. Τις χρησιμοποιώ και γω χαριτολογώντας. Επίσης, όταν το λένε σοβαρά, δείχνω επίπεδο και δεν αντιδρώ.
85. [1041] Γιατί συμβαίνει συχνά και δε μ' αρέσει.
86. [1038] Αποτελεί κοινωνικό ρατσισμό προς ένα πολύ βασανισμένο λαό.
87. [1026] Γιατί πιστεύω πως αυτές οι φράσεις προέρχονται από άτομα με έλλειψη ωριμότητας και δεν αξίζει να εξοργίζομαι, παρά μόνο να το διασκεδάζω.
88. [1022] Γιατί σίγουρα αυτοί που το λένε δεν έχουν ιδέα τι σημαίνει να είσαι Πόντιος. Ότι σε κάνει περήφανο η καταγωγή σου και όχι να ντρέπεσαι.
89. [1021] Αδιαφορώ - προσπαθώ να γελάσω για να μην χαλάσω την παρέα.
90. [1004] Προβληματίζομαι πολύ από αυτό το γεγονός.
91. [1113] Δεν ανοίγω συζήτηση, γιατί αυτοί που τα λεν αυτά δε γνωρίζουν τίποτε για τον αληθινό Πόντο.
92. [1100] Δεν αξίζει να συνεχιστεί τέτοιου είδους συζήτηση. Εμείς οι Πόντιοι άλλωστε γνωρίζουμε την ανωτερότητα μας έναντι κάποιων άλλων.

93. [1092] Λεω τι έχουν καταφέρει οι Πόντιοι μέχρι σήμερα, αλλά η αδιαφορία των κοινών Ελλήνων συνεχίζεται με αποτέλεσμα να σταματάω τη συζήτηση.
94. [1161] Γιατί είναι πολύ φυσικό ότι οι άνθρωποι αυτοί δε γνωρίζουν τίποτα και έχουν το θράσος να κρίνουν.
95. [1145] Αν τα παίρνουμε όλα στα σοβαρά θα καταλήξουμε σε εμφύλιο πόλεμο.
96. [1142] Όσο ψηλά πετάμε τόσο πιο μικροί φαντάζουμε, σ' όσους δεν μπορούν να πετάξουν (Νίτσε).
97. [1137] Απλά το ανέχομαι χωρίς «διότι».
98. [1134] Οι Βλάχοι είναι οι χειρότεροι.
99. [1124] Γιατί όλοι αυτοί που το λένε, το λένε από άγνοια. Αν ήξεραν δε θα το λέγανε.
100. [1122] Γιατί αυτά υπάρχουν, εξάλλου δε λένε μόνο για τους Πόντιους.

53. ΑΝ ΣΕ ΚΑΠΟΙΑ ΠΑΡΕΑ ΑΠΟΚΑΛΥΦΘΕΙ Η ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΣΟΥ ΚΑΤΑΓΩΓΗ.

1. [904] Το υποστηρίζω με σθένος.

55. ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ ΟΤΑΝ ΣΟΥ ΜΙΛΟΥΝ ΧΑΪΔΕΥΤΙΚΑ ΣΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ;

ΝΑΙ

1. [399] Γιατί οι άνθρωποι πού δε γνωρίζουν ποντιακά δεν μπορούν να καταλάβουν
2. [675] Διατηρώ την Ποντιακή μου ταυτότητα.
3. [486] Αναπτερώνεται η ψυχή μου.
4. [430] Είναι πολύ εκδηλωτική και θερμή γλώσσα
5. [425] Είναι γλυκιά, ζεστή γλώσσα.

ΟΧΙ

1. [687] Όχι - Γιατί μου το λεν και έξω

57. ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ ΟΤΑΝ ΣΕ ΜΑΛΩΝΟΥΝ ΣΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ

1. [936] Είναι πολύ γλυκό να σε μαλώνουν ποντιακά

70. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ Η «ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥ ΜΕΛΑ»

1. [69] Ποντιακή Παράδοση, Ποντιακό γλέντι, Ποντιακό Πανηγύρι.
2. [179] Δεν ξέρω. Δεν έτυχε να ακούσω για το συγκεκριμένο θέμα.
3. [428] Είναι η ψυχή \ σήμα κατατεθέν του Ποντιακού Ελληνισμού
4. [738] Κοιτίδα του ποντιακού Ελληνισμού, ιερός τόπος που πρέπει να φυλαχτεί από τις ορέξεις των Τούρκων.
5. [813] Γιορτή που στα μέρη μας μαζευόμαστε όλοι μαζί και γιορτάζουμε

6. [1014] Το σύμβολο της ορθοδοξίας της παλιάς μου πατρίδας.

71. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ Η «ΠΑΝΑΓΙΑ ΣΟΥΜΕΛΑ» ΤΟΥ ΒΕΡΜΙΟΥ.

1. [668] Το κέντρο του απόδημου Πόντου.
2. [654] Το θρησκευτικό και πολιτισμικό κέντρο των προσφύγων Ποντίων.
3. [738] Τόπος σύναξης των απανταχού Ποντίων, τρόπος διατήρησης της ποντιακής παράδοσης και μνήμης.
4. [710] Σύμβολο για τους Ποντίους, αφού δεν μπορούν να επισκεφτούν την Παναγιά στον Πόντο, έχουν αυτή σαν προστάτη.
5. [1016] Οι Θρησκευτικές ρίζες των Ποντίων που μεταφέρθηκαν εδώ.
6. [1014] Ανάμνηση της παλιάς πατρίδας και τόπος συγκέντρωσης των Ποντίων.
7. [1119] Μια εκκλησία που ανανεώνει τη θύμηση των Ποντίων.

72 ΕΧΕΙΣ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΒΕΡΜΙΟ

ΝΑΙ: Τι αισθήματα σου δημιουργήθηκαν;

1. [357] Συγκίνηση, περηφάνια μέλος ενός συνόλου ανθρώπων που είναι και αυτοί περήφανοι για την καταγωγή τους.
2. [654] Δέος και εθνική ανάταση
3. [431] Για να γνωρίσω σε βάθος τα ήθη και τα έθιμα μας.
4. [868] Ένιωσα πως ανήκω και γω κάπου πραγματικά.

----

1. [1112] Απαίσια: έχει εμπορευματοποιηθεί το συναίσθημα και η παράδοση των Ποντίων.

73. ΣΥΜΒΟΛΙΖΕΙ ΚΑΤΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ Ο ΑΪΤΟΣ (σύμβολο του Πόντου)

1. [131] Ότι είναι σύμβολο για μένα κάτι ειδύλλιο.
2. [207] Την πατρίδα
3. [331] Μια διαλυμένη αυτοκρατορία , όχι όμως ξεχασμένη.
4. [654] Το πόσο αγέρωχος και ελεύθερος είναι ο ποντιακός ελληνισμός.
5. [646] Το σύμβολο που ενώνει Ποντίους
6. [479] Τη δεύτερη Ελληνική σημαία.
7. [427] Την ελευθερία, την δύναμη, την ελπίδα
8. [709] Συμβολίζει τα πάντα. Συμβολίζει την θρησκεία, την ιδεολογία, το έθνος, έναν ολόκληρο λαό.
9. [695] Το αδάμαστο πνεύμα των Ποντίων.
10. [772] Τη δύναμη των Ποντίων που στάθηκαν ανάμεσα στους Τούρκους χωρίς να δεχθούν επιδράσεις.
11. [1044] Αναβιώνει τις αναμνήσεις του ποντιακού πολιτισμού.

12. [1025] Τη σημαία της μακρινής πατρίδας μου και ολόκληρου του Βυζαντίου.
13. [1077] Το πνεύμα του Ελληνισμού, η Ελληνική ψυχή. Το Καλοκαίρι εγώ και ένας φίλος μου, θα ζωγραφίσουμε τον δικέφαλο με το εθνόσημο στο στήθος να ξεσκίζει μια τούρκικη σημαία.

74. ΓΙΑΤΙ ΚΟΙΤΑΖΕΙ ΣΤΗ ΔΥΣΗ Ο ΑΪΤΟΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

1. [135] Κοιτούσε στην ΕΛΛΑΔΑ στην οποία ανήκει.
2. [679] Γιατί εκεί είναι ο ελληνισμός, η υπόλοιπη Πατρίδα του (Ελλάδα)
3. [639]Το όνειρό του είναι η ενσωμάτωση με την υπόλοιπη Ελλάδα.
4. [455] Κι ξέρα 'το
5. [1045] Γιατί εκεί είναι η πατρίδα του και δεν την ξεχνά ποτέ, γιατί το αετίσιο μάτι του θέλει να κατά σπαράξει την.Τουρκία για να πάρει πίσω ό,τι του ανήκει.
6. [1124] Ίσως γιατί θέλει να δείξει ότι κάποτε θα δύσουν οι Τούρκοι και ο Πόντος θα γίνει ελληνικός.

75. ΑΝ ΣΟΥ ΤΥΧΑΙΝΕ ΤΩΡΑ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ, ΓΙΑ ΠΟΥ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ ΝΑ ΗΤΑΝ; ΓΙΑΤΙ;

1. [165] Σίγουρα ο Πόντος, γιατί είναι η πατρίδα μου
2. [174] Μ. Ασία: Είναι ο τόπος της καταγωγής μου. Για να γνωρίσω την ιστορία του.
3. [175] (Παγκόσμιο Ποντιακό Συνέδριο) Για να νιώσω Πόντιος.
4. [258] Στη Σαμψούντα -Γη των προγόνων.
5. [252] Παντού εκτός Τουρκία και μερικά άλλα μέρη.
6. [369] Σο Σοχούμ τη Ρουσίας ή το Κεσέν τη Τουρκίας (γιατί) έν η γενέτειρα τη πάπpουσιμ.
7. [650] Στον Πόντο - Να γνωρίσω τα μέρη που έζησαν οι δικοί μου
8. [526] Τραπεζούντα - Για να γνωρίσω το πατρικό σπίτι του παππού μου.
9. [483] Σίγουρα θα ήταν τα πάτρια εδάφη. (Τα άγια χώματα του Πόντου)
10. [479] Μέσα στην Ελλάδα με τους Πόντιους - Μου αρέσει η Ελλάδα από τις άλλες χώρες γιατί τη θεωρώ μια από τις σπανιότερες χώρες στον πολιτισμό. Και με τους Πόντιους γιατί τους θεωρώ Έλληνες και ας λένε μερικοί ανίδεοι ότι δεν είναι.
11. [448] Τραπεζούντα - Είναι η αγαπημένη μου πόλη. Είμαι από εκεί.
12. [730] Στον Πόντο - για να αισθανθώ Έλληνας για να συγκινηθώ.
13. [813] Στην πατρίδα μου να συναντηθώ με τους δικούς μου
14. [868] Στον Πόντο, για να δω από κοντά την πατρίδα μου την γη των προγόνων μου.
15. [905] Στον Εύξεινο Πόντο. Θα ήθελα να επισκεφτώ την πατρίδα μου.
16. [972] Στα πάτρια εδάφη των Ποντίων, για να δω πώς ζούσαν οι προπάπποι μου.
17. [933] Μα φυσικά στον Πόντο , δεν έχω πάει καμιά φορά.

18. [922] Στον Πόντο, για να γνωρίσω τυχόν άλλους συγγενείς μου Πόντιους.
19. [1030] Κων/πολη, για να ξυπνήσουμε τον βασιλιά.
20. [1021] Στον Πόντο. Εάν δεν κάνω λάθος υπάρχει ακόμη το σπίτι, όπου ζού-σε ο παππούς, το οποίο δεν έχει υποστεί καμιά καταστροφή.
21. [1014] Στην πατρίδα του παππού μου -για να γνωρίσω ότι απόμεινε.
22. [1003] Σίγουρα στον Πόντο - για να δω τα μέρη μου, γιατί ανήκω και εγώ εκεί.
23. [1124] Για τον Πόντο - θα έβλεπα τα πάτρια εδάφη.
24. [1343] Στον Πόντο - Είναι ενδιαφέρον να γνωρίζεις την αληθινή πατρίδα σου.

76. ΕΧΕΙΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΠΟΤΕ ΠΟΝΤΙΑΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

2. ΝΑΙ γιατί;

1. [228] Γιατί άκουγα τη μητρική μου γλώσσα
2. [974] Βιώνει τις ρίζες μας.

77. ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΕΣ ΣΕ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΟΜΑΔΑ.

2 ΝΑΙ γιατί:

1. [870] Είναι η ταυτότητά μου
2. [867] Μ' αρέσει να ποιώ ποντιακό ήθος.

78. ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΕΣ ΣΕ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ.

ΝΑΙ σου άρεσε;

1. [459] Μπορούσα και γω να κάνω κάτι για το οποίο ήμουν ευχαριστημένη
2. [1045] Γιατί μου θυμίζει την οικογένεια της μαμάς μου που τραγουδούσαν όλοι μαζί μετά το φαγητό.

79. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΧΟΡΩΔΙΑ

2 .ΝΑΙ γιατί;

1. [774] Τονώνεται η ιδέα το ότι είσαι Πόντιος.
2. [951] Είμαι Πόντιος και είναι τα τραγούδια μας.
3. [1003] Όλα τα ποντιακά τραγούδια μιλάνε για τη ζωή μας.
4. [1077] Έλεγαν τραγούδια, που τα καταλάβαινα, χωρίς να τα ξέρω.

80. ΕΙΣΑΙ ΠΕΡΗΦΑΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΣΟΥ;

4. ΝΑΙ γιατί;

1. [32] Νιώθω μια φλόγα μέσα μου
2. [26] Εκεί ζούσαν οι πρόγονοί μου
3. [6] Είναι η καλύτερη πατρίδα
4. [9] Απ' εκεί κατάγεται ο πατέρας μου
5. [56] Είναι η καλύτερη ράτσα

6. [52] Είναι φυλή με ιστορία και τράβηξε πολλά.
7. [89] Σκέφτομαι τους προγόνους μου που κάναν τόσα πολλά για την Ελλάδα
8. [70] Δηλώνει τον ανδρισμό μου και ότι είμαι άνθρωπος.
9. [67] Το να είσαι Π είναι κάτι το εξαιρετικό.
10. [66] Αυτές είναι οι ρίζες μου.
11. [147] Οι Πόντιοι είναι από τους πιο αξιόλογους λαούς
12. [106] Οι Π ήραν και διέδωσαν σ' όλο τον κόσμο τις παραδόσεις τους.
13. [140] Είμαι Π και το αίμα μου βράζει.
14. [127] Πόντιος ίσον δυο φορές Έλληνας.
15. [184] Έχουμε υπέροχο πολιτισμό , γλώσσα
16. [182] Έχουμε μεγάλη ιστορία. Είμαστε απόγονοι των Αχαιών και όχι αναμείξεις διαφόρων λαών.
17. [278] οι Π πάντα βοήθησαν την Ελλάδα με τη ζωή του
18. [189] Δεν ξέρω. Μάλλον επειδή είμαι συνεχιστής αυτής της σκυτάλης.
19. [328] Κάποιοι έχουν αγωνιστεί και το θεωρώ τιμητικό να έχουν αγωνιστεί για μένα άνθρωποι της καταγωγής μου.
20. [316] Πολλοί νομίζουν ότι είμαστε χαζοί, αλλά εμείς αποδεικνύουμε άλλα.
21. [354] Χαίρομαι και είμαι περήφανος που είμαι παλικάρι σαν τους Πόντιους.
22. [343] Είναι άνθρωποι με καρδία και αγαπούν όλους γύρω τους.
23. [681] Γιατί «τραβάει το αίμα»
24. [686] Οι Πόντιοι είναι φιλόξενοι και πραγματικά Έλληνες.
25 [668] ΕΙΜΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ ΡΕ
26. [673] Όλοι από τη ζήλια τους μιλάν για μας.
27. [651] Οι Πόντιοι είναι καλόκαρδοι άνθρωποι και εργατικοί και τίμιοι.
29. [650] Με αρέσει να είμαι ξεχωριστός
30. [645] Νιώθω ζωντανός στα βάθη των αιώνων.
31. [526] Οι Πόντιοι είναι πιο πολύ Έλληνες.
32. [513] Καταγωγή από ανθρώπους με αξίες, ιδανικά.
33. [508] Σταθήκαμε στο ύψος μας.
34. [489] Είμαι πολύ περήφανη γιατί είμαστε ένας λαός με μεγάλο παρελθόν και γερά στηρίγματα, που κατάφερε να επιβιώσει και να φτιάξει γερές βάσεις για το μέλλον. Καταφέραμε πολλά παρ' όλες τις δυσκολίες.
35. [485] Είναι Ελληνική φυλή που στη Μ. Ασία ξεχώρισε και κατείχε σπουδαία θέση. Αυτό δείχνει πως είναι έξυπνοι και «προκομμένοι».
36. [479] Ελλάδα σημαίνει Πόντος
37. [476] Είμαστε έξυπνος, δραστήριος λαός.
38. [474] Οι Πόντιοι νιώθουν πιο πολύ Έλληνες από ότι οι υπόλοιποι, αγαπούν την πατρίδα τους, γιατί έχουν περάσει πολλά γι' αυτήν.
39. [473] Οι Πόντιοι είναι οι πιο έξυπνοι άνθρωποι.
40 [459] Ήταν μια σημαντική φυλή, που έδωσε παράδειγμα σε όλους
41. [450] καθώς θυμάμαι τους προγόνους τους προγόνους μου και παίρνω παράδειγμα για την αντιμετώπιση της ζωής.

42. [448] Οι Πόντιοι είναι οι πιο ένδοξοι Έλληνες.
43. [433] Αυτή είναι η καταγωγή μου και δεν έχω πρόβλημα για όλα αυτά που λένε για τους Πόντιους.
44. [430] Οι Πόντιοι ήταν αυτοί που δούλεψαν και έκαναν ό,τι έγινε στην Ελλάδα.
45. [758] Γιατί είμαι Π, γιατί ο Πόντος ζει
46. [745] Αυτές είναι οι ρίζες. Αισθάνομαι περισσότερο Πόντιος παρά Σερραίος
47. [721] Αισθάνομαι διαφορετικός
48. [796] Έχουμε περάσει πολλά βάσανα
49. [816] Είμαι κάτι που δεν είναι οι άλλοι.
50. [831]Είναι κάτι ξεχωριστό που δεν μπορεί να το ζήσει κάποιος άλλος.
51. [871] Είμαστε παιδιά ενός ανώτερου Θεού.
52. [869] Νιώθω «περισσότερο Έλληνας» απ' τους άλλους.
53. [971] Πολλοί Πόντιοι έχουν γίνει σπουδαίοι για την ανθρωπότητα.
54. [962] Είναι πολύ δυνατοί.
55 . [951]Το 'χω στο αίμα μου
56. [934] Οι Πόντιοι είναι διαφορετικοί από τους άλλους ανθρώπους.
57. [915] Πιστεύω σ' αυτήν
58. [996] Είμαι γνήσιος Πόντιος.
59. [1045] Είμαι ΠΟΝΤΙΑ και τα αισθήματά μου είναι (ανάλογα) αμοιβαία.
60. [1030] Είμαστε οι μόνοι που ακόμα και μακριά κρατήσαμε την ελληνική νοοτροπία.
61. [1025] Οι Πόντιοι έδωσαν πολλά στους Έλληνες, που τώρα τους κοροϊδεύουν.
62. [1023] Έχει μια μεγάλη ιστορία και είναι καθαροί Έλληνες.
63. [1113] Πιστεύω ότι είναι τιμή μου που είμαι Πόντιος, γιατί οι Πόντιοι έχουν προσφέρει πολλά στην πατρίδα.
64. [1066] Νιώθω περισσότερο Έλληνας από τους υπόλοιπους.
65. [1134] Προτιμώ να είμαι Πόντια παρά Βλάχα και ψευτοπερήφανη.
66. [1122] γιατί έτσι μου έμαθαν.
67. [1299] Ο ποντιακός Ελληνισμός παρόλο το γεγονός ότι πέρασε πολλά ανέδειξε ένα σημαντικό πολιτισμό.

---

80. ΟΧΙ γιατί

1. [661] Πιστεύω ότι δεν πρέπει να υπάρχουν διακρίσεις.
2. [496] Είναι το μόνο πράγμα που μετάνιωσα που γεννήθηκα.

80- άλλο

1. [214] Θα μπορούσα να είμαι, άμα ήξερα καλά την ιστορία του Π
2. [639] Δε νομίζω πως κάποιος είναι άξιος λόγω της καταγωγής του.
3. [910] Αν και είμαι Πόντια κατά ένα βαθμό δεν μου έχουν δημιουργήσει μέσα μου ένα συναίσθημα ότι είμαι Πόντια.

81. ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ ΕΙΣΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ-Α;

1. [25] Είναι πολύ βαρύ κατά την άποψή μου να είσαι Π γιατί κουβαλάς στην πλάτη σου μια βαριά κληρονομιά και πρέπει κι εσύ να συνεχίσεις την παράδοση.
2. [61] Είναι ένας λαός που είναι περήφανος και παρ' όλα τα δεινά επιβίωσε και επιβιώνει
3. [63] Ότι κατάγομαι από ανθρώπους που έκαναν αγώνες για τα πάτρια εδάφη και που πρέπει να τους τιμούμαι , όπως και τους τιμούμε κάθε 19η Μαΐου, όπως τους πρέπει.
4. [53] Είμαι ένας απλός άνθρωπος όπως όλοι οι άλλοι.
5. [96] Ότι είμαι περισσότερο Έλληνας
6. [70] Είμαι φιλότιμος, είμαι φιλόξένος και Άνθρωπος , νομίζω πως αυτό τα λεει όλα.
7. [170] Το ότι είμαι Έλληνας από μια ακριτική περιοχή του ελληνισμού.
8. [169] (11) Μεγάλη τιμή, περηφάνια , απέραντη ευγνωμοσύνη.
9. [167] Με κάνει να μισώ τους φίλους μας τους Τούρκους.
10. [147] Ότι είμαι πραγματική ελληνίδα και κατάγομαι από μια αξιοθαύμαστη φυλή.
11. [182] Σημαίνει ότι έχω μια ταυτότητα, για την οποία είμαι περήφανος. Έχω ιστορία. Είμαι ένας κρίκος αυτής της ιστορίας που θα συνεχιστεί, με βαθιά ελληνική εθνική συνείδηση.
12. [280] Το ότι είμαι και γω ένας από τους πανέξυπνους αυτούς ανθρώπους που είναι Έλληνες και αυτοί και όχι βλάκες όπως στα ανέκδοτα.
13. [278] Σημαίνει ότι είσαι Έλληνας, σημαίνει ότι είσαι κάτι μοναδικό.
14. [257] Ότι πρέπει να το φωνάζω και όχι να τρέπομαι να το πω.
15. [255] Ότι δεν είμαι Βλάχα.
16. [201] Είμαι καθαρός και γνήσιος Έλληνας και είμαι περήφανος.
17. [319] Δε σημαίνει τίποτα . Απλά ..: όπως όλοι, έτσι και εγώ. Δεν θα ήθελα να ήμουν κάτι άλλο.
18. [301] Ότι κατάγομαι από τη καλύτερη φυλή του κόσμου
19. [395] Να τους κτυπάς τους άλλους με το κεφάλι όταν σε κοροϊδεύουν
20. [354] Σημαίνει ότι είμαι περήφανος και λεβέντης και ότι αγαπώ πολύ τους Πόντιους γιατί είναι λεβέντες.
21. [343] Με κάνει και νιώθω υπερηφάνεια. Είναι τιμή για μένα που είμαι Πόντια
22. [678] Ότι έχω μια ένδοξη κληρονομιά να διατηρήσω και να συνεχίσω
23. [659] Απλά ότι είναι η επιβεβαίωση στην Ελληνική μου καταγωγή.
24. [654]ΤΙΜΗ, ΠΕΡΗΦΑΝΙΑ και μια σχετική ανωτερότητα
25. [651] Δεν αισθάνομαι ούτε μειονεκτικά ούτε τίποτα διαφορετικό.
26. [650] Να είμαι διαφορετικός από τους άλλους και ότι οι δικοί μου είναι αγωνιστές.

27. [638] Σημαίνει πρώτα Πόντιοι και μετά Έλληνες.
29. [524] Αισθάνομαι υπερηφάνεια, συγκίνηση, αλλά και μια βαριά ευθύνη να συνεχίσω την ένδοξη παράδοσή τους.
30. [519] Μια περηφάνια, που δε με κάνει να βλέπει κανέναν κατώτερο, φυσικά.
31. [513] Ίσως αν ζούσα μια πιο ποντιακή ζωή θα μπορούσα να αναφέρω καλύτερα αυτόν τον όρο.
32. [511] Ότι πρέπει να δικαιώσω τους προγόνους μου.
33. [508] Περηφάνια και χαίρομαι να το λεω.
34. [493] Είμαι περήφανη γι' αυτό κι ας λένε κάποιοι άσχημα λόγια γι' αυτούς.
35. [489] Σημαίνει πολλά. Σημαίνει κατ' αρχήν ότι δεν είμαι η μόνη, υπάρχει ένας ολόκληρος ελληνισμός από πίσω, σημαίνει ευχαρίστηση γι' αυτά που καταφέραμε ως λαός (και είναι πολλά και αξιοθαύμαστα). Σημαίνει ότι οι κακουχίες δεν μας πτοήσανε και ότι είμαστε όρθιοι.
36. [485] Το ότι οι προγιαγιάδες και παππούδες μου ξεριζώθηκαν από την πατρίδα τους και αφού χάθηκε ένα τμήμα της τους έστειλαν να ζήσουν στο άλλο μισό της.
37. [479] Με κάνει να αισθάνομαι πιο πάνω από τους άλλους, άσχετα αν δεν το δείχνω για να μην προσβάλλω τους άλλους.
38. [477] Είμαι πραγματικά περήφανος.
39. [470] Το γεγονός ότι είμαι Πόντιος σημαίνει ότι έχω «υποχρέωση» να συνεχίσω και 'γω την παράδοση των ξεριζωμένων προγόνων μου.
40. [459] Είναι πολύ σημαντικό για μένα και είμαι περήφανη
41. [455] Ότι κατάγομαι από τον Πόντο.
42. [450] Χρέος να υπερασπιστώ το παράδειγμα των Ποντίων
43. [448] Έχω μεγαλύτερη αξία από τους άλλους γύρω μου.
44. [436] Σημαίνει ότι έχω μακρά ιστορία και πρέπει να την διατηρήσω όσο μπορώ
45. [427] Έχω πίσω μου μεγάλη καταγωγή, σπουδαία ήθη και έθιμα.
46. [426] Κουβαλάω μέσα μου και ψυχή Ποντίου.
47. [425] Σημαίνει ότι ανήκω σε μια ομάδα ανθρώπων που φημίζονται για την καλοσύνη, τη φιλοξενία τους, την ευφυΐα τους.
48. [415] Απόγονος ανθρώπων που υπέφεραν πολλά, αλλά κατάφεραν να επιζήσουν και να μην ξεχάσουν.
50. [754] Πόντιος κατά 1/4
51. [745] Περηφάνια, καύχημα, λεβεντιά κτλ
52. [737] -1 ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ 'ΣΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ
53. [730] ΤΟ ΠΑΝ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ, ΕΝΤΟΝΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ, ΕΙΜΑΙ ΩΣ Πόντιος Ακρίτας στις επάλξεις στην πρώτη γραμμή των εθνικών αγώνων.
54. [721] Έχω μια διαφορετική προέλευση από τους άλλους Έλληνες.
55. [720] Είμαι δυνατή άρα είμαι σίγουρα Πόντια
56. [695] Δημιούργησαν έναν ωραίο πολιτισμό.

57. [766] Σημασία δεν έχει τόσο το όνομα που κυρίως παίρνει από αυτό που είναι οι γονείς σου, αλλά το πως αισθάνεσαι. Αισθάνομαι Πόντια και είμαι Περήφανη.
58. [818] Απλώς αυτή είναι η καταγωγή μου, δεν σημαίνει ότι πρέπει να πάρω όλα τα στοιχεία της.
59. [816] Ο Πόντιος έχει κάτι που δεν είναι ο ντόπιος.
60. [806] Χαίρομαι επειδή η καταγωγή μου είναι από τον Πόντο και δεν έχω να φοβηθώ ειρωνείες και κοροϊδίες.
61. [860] Σημαίνει ότι πρέπει να υιοθετήσω τα χαρακτηριστικά τους και φυσικά να τους κάνω υπερήφανους.
62. [851]Μεγάλη περηφάνια και αυτοπεποίθηση.
63. [850] Πως έχω καταγωγή από μια πολύ έξυπνη φυλή, αν και δυστυχώς δε γνωρίζω όσα πρέπει για τα έθιμα του λαού.
64. [831] Για μένα σημαίνει κάτι ξεχωριστό αφού νιώθω ότι είμαι ένας από τους ανθρώπους που είναι Πόντιος στην Ελλάδα.
65. [868] Κληρονομήσαμε ένα τεράστιο πολιτισμό, και εγώ ως απόγονη έχω την ευκαιρία να τον υπερασπιστώ και να συνεχίσω.
66. [902] Είμαι μέλος του καλύτερου πολιτισμού.
67. [971] Πολλά, είναι όλη μου η ζωή ο Πόντος.
68. [935] Σημαίνει πολλά γιατί ξέρω από που κατάγομαι και δεν προβληματίζομαι για τέτοιου είδους προβλήματα (υπαρξιακά)
69. [920] ΕΙΜΑΙ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ
70. [984] Ότι είμαι από καλή ράτσα.
71. [1034] Είμαι έξυπνος, περήφανος, ιδιόρρυθμος.
72. [1022] Ότι κουβαλάω <u>το βάρος</u> μιας πολύ μεγάλης ιστορίας των Ποντίων.
73. [1021] Το γεγονός ότι είμαι Πόντια σημαίνει ότι έχω καλό και γενναίο παρελθόν.
74. [1013] Είμαι πάρα πολύ περήφανη που οι Πόντιοι, αν και κυνηγημένοι και τρομαγμένοι μπόρεσαν να στηρίχτηκαν στις δυνάμεις τους και έχουν γίνει άξιοι άνθρωποι.
75. [1113] Για μένα σημαίνει πως με κάθε τρόπο πρέπει να συνεχίσω αυτή την ένδοξη παράδοση των Ποντίων. Σημαίνει μεγάλη τιμή για μένα και για όποιον είναι Πόντιος.
76. [1112] Μια από τους εκπατρισμένους, περιφρονημένους από πολλούς και αδικημένους Έλληνες.
77. [1133] Το μεγαλύτερο δώρο που μπορούσαν να μου δώσουν οι συγγενείς μου.
78. [1340] Ότι έχω μεγάλη ιστορία και όλοι οι άλλοι επειδή ζηλεύουν που δεν είναι, βγάζουν ανέκδοτα.
79. [1299] Σημαίνει ότι είμαι ένα άτομο που ανήκει σ' ένα λαό πολύ δραστήριο αξιόλογο και δημιουργικό.

81. ----------------------------------

1. [739] Δεν σημαίνει πολλά γιατί δεν είμαι ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία που έχω ρίζες ποντιακές.
2. [866] Έλα μωρέ τώρα. Άνθρωπος είμαι. Δε διαφέρω.
3. [904] Το ότι είμαι Πόντιος δεν έχει καμιά ιδιαίτερη σημασία στην καθημερινή ζωή, γιατί ζω σε ένα αρκετά φιλικό περιβάλλον.

82. ΧΑΙΡΕΣΑΙ ΟΤΑΝ ΣΥΝΑΝΤΑΣ ΑΛΛΟΝ-Η ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ;

1 [32] Τον έχω σαν αδελφό μου
2. [63] Είναι τεμέτερον
3. [60] Τον νιώθω πιο κοντά
4. [78] Νιώθω ότι είναι σαν αδελφός μου και ότι με καταλαβαίνει.
5. [73] Δεν μπορεί να ειρωνευτεί και να νευριάσω
6. [72] Είναι φιλόξενοι
7. [70] Καλατσέβομε ποντιακά
8. [182] <u>και</u> χωρίς να το θέλω, τον νιώθω σαν συγγενή μου
9. [278] Νιώθεις ότι δεν είσαι μόνος.
10. [230] Όλοι οι Πόντιοι είναι αδέλφια μεταξύ τους
11. [227] Νιώθω ότι το γένος κρατάει
12. [218] Θα με κοροϊδεύουν με παρέα
13. [360] Δεν ξέρω. Κάτι από μέσα μου με κάνει να χαίρομαι.
14. [675] Δεν ξέρω απλά αισθάνομαι χαρά, ενθουσιασμό.
15. [639] Κάνουμε κέφι μιλώντας ποντιακά.
16. [638] Είναι ο αδελφός μου.
17. [516] Καταλαβαίνω ότι υπάρχουν ακόμα πολλοί Πόντιοι.
18. [505] Νιώθω ότι τον ξέρω πολύ.
19. [489] Αισθάνομαι ότι είμαστε παντού και δε θα σβήσουμε ως λαός.
20. [470] Βλέπω ότι υπάρχουν «ακόμα» Πόντιοι που συνεχίζουν πιστά την ποντιακή παράδοση.
21. [459] Μπορώ να συζητήσω μαζί του ποντιακά
22. [433] Συνήθως κοροϊδεύουν τους Πόντιους.
23. [432]Με το που ακούω να μιλάει ποντιακά τον αισθάνομαι σαν δικό μου άνθρωπο.
24. [745] Ξέρω ότι θα είναι απέναντι μου με τέτοια συμπεριφορά, λες και τον γνωρίζω καιρό
25. [739] Νιώθω ότι είμαστε ομοιοπαθείς
26. [730] Είναι α' σο τ' εμέτερον το μελέτ'
27. [705] Είναι πατρίδα μου
28. [697] Είμαστε πατριωτάκια.
29. [796] Έρχεται από μέσα μου
30. [762] Έχουμε κάποιες ίδιες ιδέες και πιστεύω.

31. [813] Δεν ξέρω, κάτι παθαίνω εκείνη την στιγμή.
32. [806] Αυτό το γεγονός μας φέρνει πιο κοντά σαν φίλους.
33. [868] Τον αισθάνομαι σαν τα αδέλφια μου.
34. [975] Τους αγαπώ ιδιαίτερα.
35. [972] Νομίζω ότι συναντώ αδέλφια μου.
36. [934] Είναι σα να βλέπω σ' αυτόν τον ίδιο μου τον εαυτό.
37. [920] Είναι τεμέτερον, ανεβαίνει το ηθικό μου.
38. [997] Σα να συναντάω τον αδελφό μου.
39. [996] Είναι τα αδέλφια του Πόντου.
40. [1038] Νιώθω ότι δεν είμαι μόνη και ότι συνεχίζουμε την ιστορία μας.
41. [1013] Μιλάμε καμιά λέξη ποντιακά και είναι ευχάριστα.
42. [1073] Νιώθουμε σαν αδέλφια όλοι μαζί.
43. [1127] Δεν υπάρχει περίπτωση να κοροϊδέψει.

----

(60) ΑΔΙΑΦΟΡΩ
1. [48] Τι να του λεω, ότι είμαι και γω Πόντιος θέλεις να γίνουμε φίλοι.
2. [673] Θα με αρχίσει από που είσαι κ.α.
3. [450] όλες οι άλλες εθνότητες προσέφεραν και αυτές στον Ελληνισμό.
4. [720] Όταν βρισκόμαστε δεν μιλάμε ποντιακά και έτσι δεν μπαίνω στο κλίμα.

83. ΟΤΑΝ ΑΚΟΥΣ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΝΑ ΜΙΛΟΥΝ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ;

1. [68] Προσπαθώ να καταλάβω τι λένε για να μπορώ αργότερα να μιλώ κι εγώ.

84. ΛΕΣ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ;

1. ΟΧΙ

1. [1112] Όσο αστεία κι αν είναι δε σέβονται την αξιοπρέπεια των Ποντίων, ενισχύουν τις προκαταλήψεις σε βάρος τους.

----

2. ΝΑΙ

1. [68] Μου αρέσουν και με διασκεδάζουν ως ένα σημείο. Το έχουν παρατραβήξει, λέγοντας ποντιακά ανέκδοτα, εις βάρος των Π.
2 .[719] Αποδεικνύω ότι δεν με εξοργίζουν
3. [1008] Δε θεωρώ ότι έτσι κοροϊδεύω τη φυλή των Ποντίων.
4. [1092] Γιατί όσο και να με διασκεδάζουν, συγχρόνως με εξοργίζουν και αναγνωρίζω στους άλλους την άγνοια της Ποντιακής ιστορίας.

85. ΠΩΣ ΑΙΣΘΑΝΕΣΑΙ ΣΤΟ ΑΚΟΥΣΜΑ «ΠΟΝΤΟΣ»;

1.[33] Αισθάνομαι καλά, γιατί επειδή δεν έχω ακούσει πολλά θέλω να τα μάθω όλα.
2. [31] Αισθάνομαι περήφανα γιατί είναι η πατρίδα των προγόνων μου

3. [61] Ανατριχίλα για τους χαμένους τόπους των παππούδων μου.
4. [54] Αισθάνομαι λύπη για τη γενοκτονία, αλλά και περηφάνια για την αντοχή και την πίστη στους αγώνες για ελευθερία.
5. [64] Περήφανη και ανατριχίλα για τους χαμένους τόπους.
6. [72] Παλιά πατρίδα.
7. [70] Σεβασμό στο όνομα ΠΟΝΤΙΟΣ και στους προγόνους
8. [141] Ελληνικά, ποντιακά μέρη που πρέπει να γίνουν δικά μας.
9. [284] Περήφανη και ότι απευθύνεται σε μένα
10. [269] Περήφανη που κατάγομαι από εκεί.
11. [331] Σκέφτομαι ότι εκεί υπάρχουν χαμένες περιουσίες και πατρίδες που δεν ξεχάστηκαν
12. [314] Περήφανος, απογοητευμένος που δεν υπάρχουν εκεί άλλο Πόντιοι
13. [679] Δε λετε να πάρουμε εκείνα τα μέρη πάλι πίσω και να διώξουμε τους Τούρκους
14. [682] Χαρά και λύπη ταυτόχρονα.
15. [653] ΠΕΡΗΦΑΝΗ και ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΑΜΕΝΗ ΠΑΤΡΙΔΑ.
16. [641] Ένα ρίγος διαπερνά όλο μου το σώμα.
17. [639] Πόντος. Περιοχή όπου άνθισε ένας τρανός πολιτισμός.
18. [635] Λύπη και δέος για την καταστροφή του
19. [634] Μου θυμίζει κάτι μεγάλο αυτή η λέξη . Δεν ξέρω ακριβώς.
20. [524] Μια βαθύτατη χαρά και υπερηφάνεια, αλλά ταυτόχρονα και θλίψη, οργή, αγανάκτηση, τάση για εκδίκηση.
21. [516] Ανατριχίλα για τα βάσανα που πέρασαν και λύπη για ότι έχασαν την πατρίδα τους.
22. [508] Προσφυγιά.
23. [505] Λύπη για τον ξεριζωμό.
24. [488] Κανονικά, αν ήμουνα στη θέση του παππού μου θα έκλαιγα, αλλά...
25. [479] Ένα κομμάτι από την Ελλάδα και τον ίδιο μου τον εαυτό.
26. [466] Λαχταράω μόλις ακούω το μέρος γιατί με αρέσει πάρα πολύ να ακούω αυτή τη λέξη.
27. [432] Χαμένες πατρίδες - μαρτυρική γη.
28. [758] Οι ρίζες μου
29. [738] Στεναχωριέμαι που δεν υπάρχει σύνδεση της Ελλάδας, σήμερα, με τα μέρη, και δε διδασκόμαστε την Ιστορία του Πόντου
30. [730] ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ, ΡΙΓΟΣ, ΣΦΡΙΓΟΣ, ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΥΠΕΡΟΧΑ. Επιθυμώ διακαώς να απελευθερωθεί το συντομότερο δυνατό
31. [694] Με πιάνει τρεμούλα
32. [787] Συγκίνηση και πίκρα για τις χαμένες πατρίδες.
33. [764] Είμαι ευχαριστημένος όταν με μιλάνε για τον Πόντο.
34. [821] Ότι είμαι και γω κάτι απ' αυτό.
35. [808] Θυμάμαι πως ένα μέρος μου, πως ένα κομμάτι από τις φλέβες μου είναι από εκεί.

36. [885] Ότι ακόμα δε χάθηκε η έννοια του Πόντου.
37. [868] Αισθάνομαι χιλιάδες φορές Ελληνίδα, γιατί ο Πόντος είναι «η ίδια η Ελλάδα».
38. [975] Ξεριζωμός και χαμένες πατρίδες.
39. [965] Τον θεωρώ έναν τόπο ιερό.
40. [953] Αγάπη για τον τόπο μου.
41. [1047] Περηφάνια, χαρά, σιγουριά, ασφάλεια.
42. [1045] Ανατριχίλα! Και μόνο που το γράφω.
43. [1030] Πατρίδα ότι αισθάνομαι όταν ακούω Ελλάδα από το στόμα ξένου.
44. [1021] Αν και δεν ξέρω πολλά νιώθω υπερήφανα.
45. [1014] Νιώθω την αίσθηση της ιδιαίτερης μου πατρίδας.
46. [1112] Πόνο για περασμένα μεγαλεία, μια χαμένη πατρίδα, αποτροπιασμό, οργή, για την κτηνώδη εξόντωσή τους.
47. [1153] Ταρακουνιέμαι ολόκληρη
48. [1299] Αισθάνομαι και οραματίζομαι μια περιοχή, η οποία όπως λένε και οι παλαιοί και εμείς οι νέοι ήταν και θα είναι δική μας.

85.-----------------

1.[912] Δεν αισθάνομαι και πολλά, γιατί έζησα και μεγάλωσα μακριά του. Επίσης δε μου έμαθαν πολλά γι' αυτόν.
2. [904] Εγώ επειδή δεν ένιωσα τον ξεριζωμό δεν μου δημιουργεί ιδιαίτερη αίσθηση.

<u>86. ΦΑΝΕΡΩΝΕΙΣ, ΟΤΑΝ ΣΟΥ ΔΙΝΕΤΑΙ Η ΕΥΚΑΙΡΙΑ, ΤΗΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΣΟΥ ΚΑΤΑΓΩΓΗ;</u>

1. [10] Δε ντρέπομαι να το φωνάξω
2. [70] Οι Κουτσοβλάχοι πώς το φανερώνουν. Εμείς έχουμε και ιστορία τουλάχιστον.
3. [101] Πρέπει να δίνεις πρώτος το καλό παράδειγμα.
4. [354] Θέλω να το λεω γιατί με κάνει περήφανο.
5. [673] Για να βρίσω χωρίς να με καταλάβουν.
6. [647] Δεν είναι προσβολή για μένα.
7. [639] Είμαι και το χαίρομαι
8. [476] Είμαι περήφανος για τις ρίζες μου.
9. [432] Νιώθω περήφανη και θέλω όλοι να ξέρουν ότι προέρχομαι από τον Πόντο.
10. [431] Είμαι και το φωνάζω
11. [730] Γιατί την τιμώ απεριόριστα.
12. [698] Γιατί με θεωρούν καλύτερο
13. [695] Είναι καλό να θυμάσαι τις ρίζες σου.
14. [859] Νιώθω ότι πρέπει να το φανερώσω.
15. [890] Δεν πρέπει να ντρεπόμαστε για την καταγωγή μας.
16. [905] Μ' αρέσει η πατρίδα μου

17. [1046] ΒΕΒΑΙΩΣ γιατί είμαι περήφανος γι' αυτό.

2.ΟΧΙ

1. [97] Με δουλεύουν πολλές φορές
2. [825] Γιατί δε μου έχει δοθεί η ευκαιρία και αυτή είναι η πρώτη
3. [910] Γιατί νιώθω περισσότερο Φαρασιώτισσα παρά Πόντια.

(α+β Καππαδοκία)

87.ΕΧΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΦΙΛΙΑΣ, ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΣΟΥ;

ΝΑΙ *πώς εκδηλώνεται;*

1. [3] Με περιφρόνηση, φθόνος, ζήλια
2. [333] Αυτά είναι «παράλογα» στην εποχή μας. Σήμερα δεν υπολογίζουν την καταγωγή αλλά την οικονομική σου άνεση και με βάση αυτήν θα κρίνουν εάν θα σε κάνουν παρέα.

90. ΕΧΕΙΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΣΕ ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ.

1. [1077] Δεν μπορώ να τα βλέπω, νευριάζω.

91. ΑΝ ΣΕ ΡΩΤΟΥΣΑΝ ΤΙ ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑΣ ΕΙΣΑΙ, ΘΑ ΑΠΑΝΤΟΥΣΕΣ:

1. [679] Οι Πόντιοι Έλληνες είναι. Αν νομίζετε ότι είμαστε κάτι διαφορετικό τότε σφάλετε.
2. [463] Δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους έλληνες και τους Πόντιους.
3. [455] Έλληνας, που περιλαμβάνει και το Πόντιος

92.ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΓΙΑ ΣΕΝΑ Η ΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ: «Η *Ρωμανία κι αν επέρασεν ανθεί και φέρει κι άλλο»;*

1. [26] Ότι θα ξαναπάρουμε τον Πόντο
2. [7] θα τον ξαναπάρουμε με την βοήθεια του Θεού μας
3. [52] Ότι δε σβήνει ο Πόντος.
4. [70] Το μπουμπούκι της Ανάστασης, θα γεμίσει πάλι η Πόλη με Ανθρώπους.
5. [92] Ότι οι Π είναι περήφανοι και δε θα εκλείψει αυτός ο ποντιακός λαός ποτέ.
6. [242]Ότι αν και ξεριζώθηκαν οι Π συνεχίζουν ν' αναπτύσσονται και κάποτε θα επιστρέψουν στην πατρίδα τους.
7. [235] Ότι ο πολιτισμός που δημιουργήσαμε παρόλο που χάσαμε την πατρίδα μας δε θα χαθεί.
8. [227] Ότι και αν χάσαμε την πατρίδα θα την ξαναβρούμε
9. [223] Οι Π αν και υποτάχθηκαν, διατηρούν την εθνική τους ταυτότητα.(8)

10. [357] Μπορεί η Ρωμανία να μην υπάρχει στο χάρτη με το όνομά της, αλλά τα κομμάτια της είναι ζωντανά και συνεχίζουν την παράδοση.
11. [679] Θα ξαναπάρουμε τις χαμένες πατρίδες;
12. [657] Ό,τι κι αν περάσει ο λαός των Ποντίων μένει αναλλοίωτος και συνεχίζει να αναπτύσσεται.
13. [653] ΕΛΠΙΔΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΑΜΕΝΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ (20)
14. [646] Σημαίνει ότι τα πράματα μπορεί να αντιστραφούν.
15. [642] Την αποφασιστικότητα και την δυναμικότητα των Ποντίων να ξανακαταλάβουν τα εδάφη που τους ανήκουν.
16. [640] Σημαίνει πως με γενναιότητα και αποφασιστικότητα θα ξαναπάρουμε όλα τα χαμένα μας εδάφη.
17. [639] Σημαίνει ότι όλοι φιλοδοξούμε και πιστεύουμε να απαναποκτήσουμε την παλιά δόξα που είχαμε.
18. [524] Το ποντιακό στοιχείο είναι ανυπέρβλητο και η ποντιακή φυλή.
19. [523] Σημαίνει η ακράδαντη επιθυμία των Ποντίων να ανακτήσουν τα χαμένα εδάφη.
20. [519] Ότι όσες κακουχίες κι αν περάσουν θα έρθουν και οι καλές και γαλήνιες μέρες.
21. [459] Ότι πάλι θα γυρίσει σε μας ο Πόντος ακόμα και αν είναι μακριά μας μένει στην καρδιά μας
22. [432] Κι αν χάθηκαν οι χαμένες πατρίδες, δε χάθηκε η ποντιακή συνείδηση, αλλά μεταβιβάζεται στις επόμενες γενιές.
23. [405] Και αν πέρασε η εποχή της δεν ξεχάστηκε και ανθίζει πολιτιστικά.
24. [738] Όλα τα σκλαβωμένα μέρη ξυπνούν κοιμισμένες συνειδήσεις και έτσι θα ξαναελευθερωθούν. Ο χαμένος Ελληνισμός θα ξαναστηθεί.
25. [737] Παρόλο που καταστράφηκε και χάθηκαν πολλά στοιχεία, οι καρδιές των Ποντίων θα τα κρατούν και θα τα τηρούν πάντα.
26. [704] Παρά πολλά, μου δίνει μια κρυφή ελπίδα πως στο μέλλον θα υπάρχει καλύτερη αντιμετώπιση των υπολοίπων προς τους Πόντιους.
27. [697] Τίποτα δε χάθηκε. Ο Πόντος ζει στην καρδιά μας.
28. [802] ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΑΜΕ ΖΟΥΜΕ.
29. [851] Ότι οι Πόντιοι συνεχίζουν το έργο τους και αυτό φαίνεται σε όλες τις εποχές.
30. [835] Ότι αν την έχουν πάρει εκεί είναι τα ηρωικά μνημεία και στοιχεία.
31. [870] Ότι κάποτε θα ξαναπάμε στις αλησμόνητες πατρίδες.
32. [868] Μπορεί να πέρασαν πολλά χρόνια από τον ξεριζωμό, όμως κάποτε θα ξαναβρούμε την πατρίδα, τον ΠΟΝΤΟ.
33. [975] Ότι οι χαμένες πατρίδες μπορούν να αναστηθούν και κάπου αλλού.
34. [974] Όσο και εάν υπάρχει καταπιεστική ρατσιστική φυλετική διάκριση οι ρίζες πάντα θα βιώνουν.
35. [936] Ότι ο «Πόντος» και αν χάθηκε προσωρινά σύντομα θα ξανά ανθίσει και θα δημιουργήσει το νέο ποντιακό πολιτισμό.

36. [920] Ότι μετά από τόσα χρόνια σκλαβιάς (που) περάσαμε, οι Πόντιοι νικήσαμε και θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε.
37. [1025] Αν και την Ρωμανία την έχουν οι Τούρκοι οι απόγονοι ζουν.
38. [1013] Αν και ο Πόντος ως κράτος καταστράφηκε, ο πολιτισμός έμεινε.
39. [1011] Ότι κάποτε οι Πόντιοι θα ξαναενωθούν σαν κράτος, γιατί σαν έθνος ποτέ δε χώρισαν.
40. [1100] Ελπίδα ανάκτησης χαμένων πατρίδων.
41. [1066] Σημαίνει ότι ο Ποντιακός Ελληνισμός θα διατηρεί την παράδοση του για πάντα, και ίσως ξαναεπιστρέψει κάποτε στις αλύτρωτες πατρίδες του.
42. [1154] Ότι κάποτε τα πάτρια εδάφη μας , θα ξαναγίνουν δικά μας.
43. [1121] Ότι θα ξαναπάρουμε τις χαμένες πατρίδες του Πόντου.
44. [1300] Ότι αν και η Ιστορία της Ρωμανίας δε λέγεται πολύ, συνεχίζει να δημιουργεί (ιστορία)

93. ΕΧΕΙΣ ΑΚΟΥΣΕΙ ΕΙΡΩΝΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ;

1.[281] Ρώσος, Καζακστανός, Γεωργιανός, Βρωμορώσος, Ρωσοπόντιος, Ρώσος από τα έγκατα.
2. [323] Ότι είμαστε χαζοί, άσχημοι, κουφοί και άνθρωποι που βγάζουμε ανέκδοτα μέσ' από τις βλακείες μας.
3 .[320] Τα ανέκδοτα, γιατί κατά κάποιο τρόπο τους ειρωνεύονται
4 [372] Δε συγκρατώ εκφράσεις, που είναι αποτέλεσμα αλαζονείας.
5. [650] Το ότι δεν είναι πατριώτες.
6. [492] Δεν θυμάμαι, αλλά αυτοί που τα λένε αυτά μάλλον δεν είναι Έλληνες.
7. [491] Δε μου το επιτρέπει ο σεβασμός μας.
8. [475] (Γα- ω) το καράβι που σας έφερε
9. [738] «Δεν είναι Έλληνες αυτοί» «Να πάνε από κει που ήλθαν»
10. [730] Τουρκόσπορος
11. [719] «Δεν είμαστε Έλληνες» και με σχετικά χαμηλό δείκτη νοημοσύνης.
12. [1045] Δεν χρειάζεται (να γράψω) γιατί δε δίνω ιδιαίτερη σημασία σ' αυτά που πάνε και έρχονται , φεύγουν.
13. [1132] «Οι Πόντιοι είναι βλάκες». Η αλήθεια με ενόχλησε αρκετά.

94. ΛΕΣ ΚΑΙ ΣΥ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΕΙΡΩΝΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΝΤΙΟΥΣ;

NAI.

1.[72] Για να τους πειράζω
2. [66] Μου ξεφεύγουν.
3. [188] Έχουν περάσει στο λεξιλόγιο μας χωρίς συναισθηματική χροιά.
4. [739]Μου αρέσει να διασκεδάζω, αλλά όχι με τέτοιες εκφράσεις
5. [789] Πειράζω τη μαμά μου
6. [760] Δε μου θίγεται η καταγωγή
7. [975] Είναι ανέκδοτα και δεν εννοούνται.

8. [1051] Θέλω να δείξω ότι δεν με πειράζουν αυτές οι φράσεις και διασκεδάζω γιατί δεν τις παίρνω στα σοβαρά.
9. [1018] Διασκεδάζουμε, αλλά δεν παίζει κανένα ρόλο για το τι νιώθω για τον Πόντο.
10. [1011] Δεν πιστεύω ότι θίγεται πραγματικά ένα άτομο έτσι.

----

94. ΟΧΙ

1. [76] Αφού νιώθω μειονεκτικά εγώ, θα νιώθουν και οι άλλοι.
2. [106] Έχω την περηφάνια που είμαι Π
3. [650] Δε μου αρέσουν και δεν πρέπει να λέγονται από κανένα
4. [509] Ντρέπομαι για τους προγόνους μου
5. [492] Είμαι Πόντιος και εγώ. Δεν θα ήθελα να ειρωνεύομαι τον εαυτό μου.
6. [485] Εκτός το ότι είμαι Πόντια δεν πιστεύω πως μια φυλή έχει ανθρώπους με τον ίδιο χαρακτήρα και έτσι δεν μπορείς να μιλάς γενικά.
7. [479] Δεν μπορώ να προδώσω τον ίδιο μου τον εαυτό.
8. [459] Δε θέλω να πέσω στο επίπεδο μερικών
9. [430] Δε μου αρέσουν επειδή λέγονται κακοπροαίρετα και αφήνουν εντυπώσεις.
10. [694] Τις θεωρώ ηλίθιες και με προσβάλλουν.
11. [1045] Δεν αξίζουν γιατί δεν ξέρουν τι είναι ΠΟΝΤΙΟΣ
12. [1021] Εάν δεν ενοχλούμαι εγώ, μπορεί να ενοχλούνταν οι άλλοι.
13. [1343] Μόνο που το σκέφτομαι ντρέπομαι.

95. ΕΧΕΙΣ ΝΤΥΘΕΙ ΜΕ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΣΤΟΛΗ

2-ΝΑΙ α) τι αισθάνθηκες, όταν την πρωτοφόρεσες

1. [758] Την ποντιακή καταγωγή να ρέει στις φλέβες μου.
2. [936] Ήταν η πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής μου.
3. [920] Ένα αίσθημα απερίγραπτο. Ανατρίχιασα.
4. [1045] ΧΑΡΑ, ΑΓΑΛΛΙΑΣΗ και ΠΟΝΤΙΑ
5. [1039] Αισθάνθηκα ρίγος και συγκίνηση που φόρεσα τη στολή που φορούσαν οι πρόγονοι μου
6. [1161] Δυνατή, έτοιμη για αγώνα.
7. [1311] Χαρούμενη. Ξύπνησε η ποντιακή μου συνείδηση
8. [1319] Αισθάνθηκα πως ήμουν κάποια.

2. - ΝΑΙ β) Τι αισθάνεσαι κάθε φορά που τη φοράς

1. [803] Ότι είμαι όλο και πιο Πόντια.
2. [936] Έχω χάσει πλέον αυτό το προνόμιο.
3. [1045] Έστω και μια φορά που την έβαλα, ένιωσα ολόκληρη την ποντιακή ιστορία.
4. [1039] Περηφάνια και χαρά που έχω τη δυνατότητα να τη φορώ.

99. ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΞΕΡΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΟΤΙ ΕΙΣΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ-Α;

1. [61] Αισθάνομαι και είμαι Π.
2. [156] Δεν έχω κανένα λόγο να το κρύψω, και εκτός από αυτό, το καταλαβαίνουν και από μόνοι τους.
3. [284] Νιώθω ωραία να ξέρουν τη σημαντική καταγωγή μου.
4. [278] Για να μην τους ξεφεύγουν λέξεις κατά των Ποντίων.
5. [230] Δεν έχω πρόβλημα. Και δεν υπάρχει λόγος να γίνεται αυτή η ερώτηση
6 . [354] Γιατί το χαίρομαι που είμαι παλικάρι
7. [685] Γιατί να μην το ξέρουν; όποιος δεν θέλει να πει την καταγωγή του και νιώθει κόμπλεξ, δεν αξίζει να λέγεται Πόντιος.
8. [689] Δεν αισθάνομαι υποτιμητικά.
9. [644] Θέλω να ξέρουν ότι κατάγομαι από μια περιοχή που μας έκανε όλους περήφανους.
10 [509] Νιώθω περήφανος (παρ. :είδε 94)
11. [454] Δηλώνω την ταυτότητά μου ολόκληρη
12. [435] Δίνει κάτι το ωραίο.
13. [409] Η καταγωγή μου δεν επηρεάζει την προσωπικότητά μου.
14. [738] Για να καταλάβουν ότι όλοι οι Πόντιοι είναι Έλληνες.
15. [967] Γιατί δεν έχω πρόβλημα κομπλεξικότητας.
16. [919] Για να μην ντρέπομαι αργότερα όταν το μάθουν.

ΟΧΙ

1. [428] Δεν το θεωρώ απαραίτητο πάντα.
2. [697] Αρχίζουν τα πειράγματα.

100.ΣΟΥ ΕΧΕΙ ΦΕΡΘΕΙ ΥΠΟΤΙΜΗΤΙΚΑ ΚΑΠΟΙΟΣ ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΣΟΥ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ;

1. [70] Αφορισμένο (Βλάχος είναι)
2. [503] Ότι είμαι τουρκάλα και δεν πρέπει να μένω στην Ελλάδα
3. [1034] Με είπε κουτό, αλλά τον κανόνισα
4. [1032] Ότι τα βήματα στους ποντιακούς χορούς δεν είναι σταθερά και χορογραφημένα από κάποιον και ότι οι Πόντιοι είναι μικρότεροι στο μυαλό από τους υπολοίπους.
5. [1092] (συμμαθητής, γείτονας) Από πότε οι Πόντιοι έγιναν έξυπνοι; Οι Πόντιοι αντί να πολεμάνε κάθονταν και μας κοιτούσαν.
6. [1077] Ότι είμαστε άχρηστοι, βλάκες και τον πλάκωσα στο ξύλο.

101. ΕΠΙΣΚΕΦΤΗΚΕΣ ΤΟΝ ΠΟΝΤΟ;

α. ΟΧΙ

1. [67] Προτιμώ να πάω Αυστραλία ή Αμερική, γιατί εκεί θα περάσω πιο καλά.
2. [176] Τι να δω εκεί; Τους Τούρκους;

3. [254] Γιατί αντιπαθώ τους Τούρκους.

β. ΝΑΙ

1. [73] Μ' αρέσει να βρίσκομαι στην περιοχή των προγόνων μου
2. [72] Για να γνωρίσω τα μέρη των προγόνων μου
3. [114] Γιατί εκεί γεννήθηκα (Σοχούμ)
4. [141] Είναι δικά μας μέρη και πρέπει να ξαναγυρίσουμε εκεί
5. [140] Για να πατήσω στη γη που κατάγομαι.
6. [227] Για να γνωρίσω την ιδιαίτερη πατρίδα
7. [218] Για να δω επιτέλους τι είναι ο Πόντος
8. [680] Σε αυτόν τον τόπο ένα μέρος μου ανήκει.
9. [631] Για να γνωρίσω την ιδιαίτερη πατρίδα μου.
10. [486] Πιστεύω θα νιώσω συγκίνηση και θα γνωρίσω τις ρίζες μου.
11. [465] Έχω ακούσει ωραίες ιστορίες για τον τόπο.
12. [448] Είναι η πατρίδα μου.
13. [431] Για να δω τα πάτρια εδάφη
14. [758] Για να δω από πια μέρη προήλθα
15. [745] Να γνωρίσω την πατρίδα που κράτησε ζωντανό τον ελληνισμό.
16. [737] Για να γνωρίσω από κοντά τον τόπο καταγωγής μου
17. [971] Θέλω να νιώσω και να πατήσω στο ιερό χώμα της πατρίδας μου.
18. [953] Θέλω να δω τον τόπο μου.
19. [935] Για να δω εάν αισθανθώ κάτι όταν βρεθώ εκεί.
20. [1032] Από περιέργεια και ίσως και ανάγκη.
21. [1025] Θέλω να δω έστω και για μια φορά την πατρίδα μου.
22. [1066] Θέλω να γνωρίσω την πατρίδα μου, την καταγωγή μου.

101.2 α. Τι εντύπωση σου έκανε

1. [89] Οι Πόντιοι

101.β. Τι αισθάνθηκες, όταν βρέθηκες εκεί;

1. [89] Απέραντη συγκίνηση που είδα τα πάτρια εδάφη

104. ΕΘΙΜΑ

4. ΓΑΜΟΥ

1. [519] Να στέκεται η νύφη όρθια όλη την ώρα που οι καλεσμένοι παίρνουν τα κεράσματα.
2. [814] Κανένα απ' όλα αυτά δε μ' αρέσουν. Προτιμώ rave party.

106. ΠΙΣΤΕΥΕΙΣ ΟΤΙ Η ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΧΑΝΕΤΑΙ;

α)ΟΧΙ γιατί:

1. [25] Τη συνεχίζουμε και θα τη συνεχίζουμε εμείς.
2. [5] Είμαστε εμείς και δεν την αφήνουμε.

3. [6] Είναι μεγάλη πατρίδα
4. [54] Έχει αποδείξει την αντοχή της στο χρόνο και τις δυσκολίες.
5. [60] Την συνεχίζουμε εμείς οι Πόντιοι συνεχώς.
6. [56] Κανένας δε ξεχνά την καταγωγή του.
7. [97] Ο Π είναι ενταγμένος στην Ελλάδα
8. [84] Είναι πολύ χαραγμένη στις μνήμες των Π
9. [156] Ο Π είναι μέσα στο πετσί μας.
10. [147] Είναι πολύ θαυμαστή για να χαθεί.
11. [183] Είναι αιώνια άφθαρτη όσοι αιώνες και καταστάσεις πέρασε.
12. [284] Έχει στεριώσει καλά μέσα μας το στοιχείο και τα έθιμα του Π.
13. [260] Δεν είναι κάτι που χάνεται, γιατί βρίσκεται μέσα στην καρδία μου.
14. [213] Έχει γράψει ιστορία (σημ.: απαντά Όχι στις 107. 108 και 109)
15. [227] Είναι άφθαρτη
16. [223] Οι Π διατηρούν την εθνική τους ταυτότητα.
17.[228] Υπάρχουν ποντιακοί σύλλογοι και νέα παιδιά με ψώρα, τα οποία θέλουν να μάθουν να παίζουν κεμεντζέ
18. [190] Η ποντιακή ταυτότητα θα χαθεί, όταν χαθεί και ο τελευταίος Πόντιος.
19. [109] Φανταστείτε τότε που έσφαξαν 350.000 δεν χάθηκε τώρα θα χαθεί.
20. [314] Οι Πόντιοι είναι σαν τον αέρα, δεν χάνεται ποτέ, αλλά ανακυκλώνεται.
21. [392] Πιστεύω ότι, αν δε ντρεπόμαστε που είμαστε Πόντιοι και διατηρούμε τα έθιμα, δε θα χαθούμε ποτέ.
22. [354] Εμείς οι Π είμαστε ενωμένοι και δυνατοί και θα κρατάμε και θα τηρούμε τις ρίζες μας.
23. [682] Η ποντιακή φλόγα δε θα σβήσει ποτέ.
24. [683] Νομίζω πως όλοι νιώθουν περήφανοι για την ποντιακή καταγωγή τους.
25. [685] Πάντα θα υπάρχουν έστω και λίγοι για να διατηρούν και να συνεχίζουν την παράδοση.
26. [686] Όπως δε χάνεται η Ελληνική έτσι δε χάνεται και η Ποντιακή.
27. [661] Δεν είναι πράγμα να χαθεί.
28. [673] Ώρες - ώρες την εμφανίζεις.
29. [659] Οι Πόντιοι είναι αρκετά εθνικιστές ώστε να δημιουργούν γκετοποίηση και να διαφυλάσσουν την ταυτότητα τους.
30. [652] Δεν το θέλουμε οι ίδιοι.
31. [650] Οι Πόντιοι έχουν υψηλά τα συναισθήματα αγάπης μεταξύ τους και για την πατρίδα τους.
32. [528] Από γενιές σε γενιές θα ζει <u>πάντα</u>
33. [524] Υπάρχει μια άρρηκτη σχέση ανάμεσα στους Ποντίους και γιατί ο ποντιακός πολιτισμός είναι πολύ λαμπρός για να αφανιστεί.
34. [519] Η φλόγα των «ποντίων», οι οποίοι δεν ξεχνούν την καταγωγή τους, δε σβήνει.

35. [514] Οι Πόντιοι με τις διάφορες εκδηλώσεις κρατούν την ποντιακή ταυτότητα άσβεστη.
36. [513] Οι Πόντιοι προσπαθούν να τη διατηρήσουν, αφού είναι άνθρωποι με αγωνιστικότητα και έντονα συναισθήματα.
37. [492] Δεν χάθηκε όταν ήταν μέσα στην Τουρκιά και θα χαθεί τώρα.
38. [479] Την έχεις μέσα βαθιά στην καρδιά σου.
39. [455] (γιατί) να χαθεί; θα 'πρεπε;
40. [450] Η ποντιακή ταυτότητα είναι διαχρονική.
41. [432] Η σκληρή ποντιακή ράτσα μένει πιστή στα έθιμα και ιδανικά του Πόντου και τα μεταδίδει.
42. [431] Αυξανόμαστε και πληθυνόμαστε.
43. [428] Είναι κάτι που διαρκεί εδώ και αιώνες και δε νομίζω ότι πρόκειται να εξαλείψει.
44. [427] Οι ποντιακοί σύλλογοι κρατούν την ταυτότητα των Ποντίων και τη μεταδίδουν προς τους νέους.
45. [746] Ζούμε ακόμα
46. [745] Εφόσον μπορέσανε και κρατήσανε ανέπαφη την ελληνική γλώσσα μετά από τόσα χρόνια σκλαβιάς δεν πιστεύω ότι εδώ μπορούν να τη χάσουν.
47. [742] Όσοι Πόντιοι έμειναν στη γη προσπαθούν να κρατήσουν την ταυτότητα των Ποντίων ζωντανή με τραγούδια, χορούς, έθιμα.
48. [741] Παρ' όλες τις δυσκολίες της εποχής (ξενομανία) το ποντιακό στοιχείο επικρατεί ακόμα.
49. [707] Δεν γίνεται
50. [826] όλοι όσοι είναι Πόντιοι είναι περήφανοι και δε ντρέπονται γι' αυτό που είναι.
51. [825] Μάλλον όχι γιατί υπάρχουν πολλοί Πόντιοι στην Ελλάδα και στην Τουρκία που δεν το κρύβουν.
52. [803] ΓΙΑΤΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΕΡΗΦΑΝΟΙ
53. [840] Ζει μέσα μας.
54. [833] Οι Πόντιοι φροντίζουν να μη χάνουν τις αξίες τους.
55. [895] Είναι από τις κυριότερες.
56. [894] Είναι κυρίαρχη.
57. [904] Είναι μια παράδοση άσβεστη στην ψυχή των προσφύγων και παρουσιάζεται και παρουσιάζεται ως το μόνο μέσο επικοινωνίας με την πατρίδα.
58. [974] Οι ρίζες ποτέ δε χάνονται.
59. [942] Κατά τη γνώμη μου πιστεύω ότι ολόκληρη η Ελλάδα σε λίγα χρόνια θα είναι από Πόντιους πολίτες.
60. [926] Θα τη διατηρήσουμε εμείς και ότι ποτέ δε θα χαθεί.
61. [994] Γιατί υπάρχουμε και είμαστε πολλοί.
62. [1054] Είναι αδύνατο να χαθεί η πολιτιστική ταυτότητα και η κληρονομιά των Ποντίων.
63. [1048] Όσο θα υπάρχουν Έλληνες στις περιοχές εκείνες.

64. [1047] Όσο αγωνιζόμαστε δε θα χαθούμε.
65. [1046] Αν και δε γνωρίζουμε πολλά για ιστορίες και παραδόσεις, σίγουρα όλοι νιώθουμε ΠΟΝΤΙΟΙ μέσα μας.
66. [1040] Τώρα υπάρχουν οι Σύλλογοι, ακούγονται πιο πολύ απ' τα ΜΜΕ κ.α.
67. [1027] Εμείς οι νέοι δεν παύουμε να αγαπάμε τον Πόντο, να μαθαίνουμε γι' αυτό.
68. [1112] Συνήθειες και έθιμα μένουν, διασώζονται ως επί το πλείστον καθώς και κάποια στοιχεία της γλώσσας. Ακόμα κι αν χαθούν αυτά, μένει τουλάχιστον η συνείδηση η ποντιακή.
69. [1100] Είναι κάτι αυθόρμητο, επιζητάς την επαφή με τις ρίζες ασυναίσθητα.

106.ΝΑΙ *γιατί:*

1. [24] Από την αδιαφορία της πολιτείας για δημιουργία κέντρου επιμόρφωσης.
2. [22] Δεν μαθαίνουν από τους γονείς τους, για τον Π
3. [4] Αφού όλοι τη γελοιοποιούν
4. [10] Τα παιδιά δεν έχουν τόσο μεράκι για τα ποντιακά.
5. [18] Μειώνονται οι Πόντιοι
6. [42] Γιατί κάθε γενιά που εμφανίζεται είναι πολύ μακριά από την παράδοση . είναι και οι γάμοι που γίνονται από διαφορετικές φυλές.
7. [65] Δεχόμαστε συνεχώς ξένες επιδράσεις και νοθεύονται τα πραγματικά έθιμα και ξεχνάμε την ιστορία μας.
8. [59] Σιγά - σιγά οι νέες γενιές δε θα γνωρίζουνε τίποτα για τον Πόντο, γιατί οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας δεν μας τα εξηγούν.
9. [76] Γιατί πολλοί από τους Π ντρέπονται για την καταγωγή τους.
10. [339] Λίγοι πλέον ενδιαφέρονται για τις ρίζες τους.
11. [184] Με το πέρασμα του καιρού φεύγει η τελευταία γενιά που έζησε στον Π . οι νέοι δε μιλούν ποντιακά, δεν τηρούν τα ήθη & έθιμα.
12. [264] Αφομοιωνόμαστε με τους Έλληνες.
13. [235] Περνώντας τα χρόνια αλλοιώνεται η παράδοση και χάνονται από τη ζωή οι διαπιστευτές της.
14. [233] Γιατί πολλοί αποφεύγουν να πουν πως είναι Πόντιοι.
15.. [214] Όπως συμβαίνει και σε μένα που δεν ξέρω την ιστορία των Π, όταν κάποιος δεν ξέρει καλά την ιστορία τότε φυσικά και χάνεται η ταυτότητα.
16. [307] Οι έλληνες (Πόντιοι) επηρεάζονται από τη Δύση και υιοθετούν στοιχεία που τους κάνει να ξεχνούν ήθη και έθιμα.
17. [399] Γιατί την κρύβουν οι ανόητοι
18. [390] Υπάρχουν πολλοί που αντί να νιώθουν περήφανοι για την ποντιακή καταγωγή τους, ντρέπονται γιατί ίσως τους αντιμετωπίζουν διαφορετικά οι άλλοι.
19. [391] Πολλοί ντρέπονται που είναι Πόντιοι, λόγω των όσων λέγονται για εμάς (τους Πόντιους) και το βρίσκουν κατώτερο.
20. [364] Λιγότεροι νέοι ενδιαφέρονται για την καταγωγή τους

21. [678] Γενικά η εποχή είναι αντιπαραδοσιακή.
22. [689] Ξέρουμε πολύ λίγα γι' αυτήν τουλάχιστον μέσα από το σχολείο.
23. [643] Μεταφέρονται ξενόφερτα στοιχεία από ξένους λαούς με αποτέλεσμα να χάνεται η παράδοση του τόπου.
24.[641] Αλλοιώνεται λόγω της συγχώνευσης άλλων φύλων μέσα σε αυτό.
25. [526] Επειδή είμαστε ωραία φυλή και θέλουν να μας εξαφανίσουν.
26. [519] Σιγά - σιγά οι Πόντιοι συγχωνεύονται με τους άλλους Έλληνες και όλο και λιγότεροι νέοι ενδιαφέρονται να μάθουν τα ποντιακά έθιμα.
27. [509] Στην κοινωνία μας χάνονται πολλά γενικά έθιμα και κυριαρχεί η διαφθορά.
28. [503] Οι νέοι ντρέπονται δεν αγαπούν την καταγωγή τους. Γι' αυτό φταινε οι μεγάλοι και το σχολείο, που δεν πληροφορούν τα παιδιά, δεν τα πλησιάζουν, δεν τα μαθαίνουν ν' αγαπούν τις ρίζες
29. [463] Δεν χρειάζεται να διατηρηθεί αφού δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις ανάμεσα στους Έλληνες.
30. [459] Δεν μιλιούνται τα ποντιακά και ξεχνιούνται τα ήθη και τα έθιμα του τόπου μας.
31. [435]Δεν μας μαθαίνουν αρκετά για τον Πόντο και σε ορισμένες περιοχές το θεωρούν υποτιμητικό να είσαι Πόντιος.
32. [430] Ακόμη και η ελληνική, γενικότερα, ταυτότητα χάνεται. Ίσως, των Ποντίων λιγότερο επειδή ενδιαφέρονται πιο πολύ να την κρατήσουν ζωντανή
33. [751] Δε ζουν ο παππούς μου, η γιαγιά μου και οι άλλοι συγγενείς μου για να τη διατηρήσουν.
34. [738] Δεν διδάσκεται καθόλου στα σχολεία η ιστορία του Πόντου και ο ξεκληρισμός των Ποντίων και ούτε γίνεται καμιά αναφορά σε ποντιακά ήθη και έθιμα.
35. [692] Ζούμε σε μια εποχή τεχνοοικονομική, κρίση ηθικών αξιών, γρήγορος ρυθμός ζωής.
36. [794] Όλοι εμείς οι νέοι πια έχουμε απομακρυνθεί από αυτή τη νοοτροπία.
37. [779] Σιγά- σιγά αυτά χάνονται και πλέον σημασία έχει το χρήμα και όχι η καταγωγή.
38. [774] Ο καθένας ειρωνεύεται την καταγωγή μας, μερικοί που 'ναι Πόντιοι ντρέπονται.
39. [821] Ο αγώνας της ζωής ισοπεδώνει τα πάντα.
40. [813]Δεν υπάρχουν ποντιακές εκπομπές και μερικοί ντρέπονται που είναι Πόντιοι και το κρύβουν.
41. [803] Σιγά-σιγά, αλλά πρέπει να γίνουν περισσότεροι σύλλογοι και ότι έχει σχέση με τους Πόντιους, για να μη χαθούν.
42. [863] Οι περισσότεροι δε νιώθουν ωραία που είναι Πόντιοι.
43. [846] Δε συναντιόμαστε

44. [912] Ο άνθρωπος σήμερα καταπατά τα ήθη και έθιμα του, προσπαθεί να ξεχάσει την καταγωγή του και χάνεται η ταυτότητά του, νομίζοντας πως έτσι προοδεύει.
45. [953] Δεν δίνουν πολύ σημασία στο ποντιακό στοιχείο, κυρίως το κράτος.
46. [939] Ξεχνούν αυτοί που είναι Πόντιοι την καταγωγή τους.
47. [923] Είναι πολλοί που ντρέπονται για την καταγωγή τους. Σπάνια βέβαια, αλλά δυστυχώς συμβαίνει.
48. [1051] Η ξενομανία έχει εισβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη ζωή μας και στο σχολείο δε δίνεται μεγάλη βαρύτητα στη δράση και την ιστορία του ποντιακού ελληνισμού, μόνο διδάσκονται τα βασικά γεγονότα. (Γ! Λυκείου)
49. [1007] Όσο προχωρούν οι γενιές επηρεάζονται από ξένα πρότυπα με αποτέλεσμα να χάνεται η ταυτότητα.
50. [1113] Δεν υπάρχει ενημέρωση κυρίως από το σχολείο, αλλά και λόγω της ξενομανίας.
51. [1098] Υπάρχουν επιμειξίες. Στην δική μου περίπτωση συνυπάρχουν το Αγγλικό, το Ελληνικό και το Ποντιακό στοιχείο. Διάλεξα να αποβάλλω το ποντιακό και το Ελληνικό.
52. [1092] Πολλοί αγνοούν τη σημασία διατήρησης της εθνικής τους ταυτότητας.
53. [1166] Περνάνε χρόνια και έτσι ξεχνιέται. Μένει μόνο τυπικά.
54. [1164] Γέμισαν οι Ρώσοι και τη δυσφημίζουν.
55. [1337] Οι νέοι Πόντιοι δεν είναι ενημερωμένοι για την ιστορία του Πόντου, γιατί ντρέπονται για την ποντιακή τους καταγωγή.
56. [1311] Δεν υπάρχει αρκετή ενημέρωση απ' το σχολείο.

106. ΝΑΙ και Όχι

1. [675] Δεν ξεχνούν ποιοι είναι, αλλά Μόνο οι μεγάλοι ξέρουν τα ποντιακά έθιμα και μιλούν ποντιακά
2. [474]Δε νομίζω ότι Πόντιος γίνεσαι αν διατηρείς τα έθιμα και τη γλώσσα. Πόντιος γίνεσαι αν πραγματικά η ψυχή σου είναι γεμάτη από αγάπη και περηφάνια. Όλο και λιγότεροι αγαπούν αυτό που είναι και ενδιαφέρονται να μάθουν για να φτάσουν στο πρώτο.
3. [1028] Εν μέρη: με την επαφή που έρχεται ο Πόντος με τη δύση και από την άλλη μεταδίδει τις παραδόσεις της, τα ήθη και τα έθιμα.
4. [1124] Όχι τελείως, δε μας μιλάν για την Ιστορία του Πόντου.

107. ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΛΥΤΡΩΤΙΚΟ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ;
ΝΑΙ τι;

1. [3] Το αντάρτικο αυτό λύτρωνε τους Έλληνες από τις φονικές διαθέσεις των Τούρκων , σ' αυτό ανήκε ο προπάππος μου , ο Τσετές Κώστας

2. [188] Ο προπάππος της μητέρας μου με τους 2 γιους του έγιναν αντάρτες στα βουνά του Π μετά την έναρξη του διωγμού εναντίων των Ελλήνων.
3. [230] Δεν υπάρχει ενημέρωση από πουθενά.
4. [364] Ήταν ομάδες ανταρτών στο Π ιδιαίτερα στην περιοχή της Πάφρας και επιτίθονταν εναντίον στο Τούρκικο καθεστώς.
5. [730]Τον Κοτσά Αναστάς, τον Ευκλείδη Κιουρτίδη και τις ηρωικές μάχες στη Σάντα, το Δημοσθένη Θεοδωρίδη, τους αγώνες στην περιοχή της Πάφρας, τον Βασίλ Αγά
6. [1073] Τους κυνηγούσαν οι Τούρκοι και αυτοί αντιστέκονταν. Ήταν οι λεγόμενοι αντάρτες όπως τον προπάππο μου.

108. ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΩΓΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ;

ΝΑΙ τι;

1. [54] Από τους Τούρκους εθνικιστές του Κεμάλ, λίγο πριν και μετά.
2 .[88] Ότι οι Τούρκοι σκότωσαν 350.000 Πόντιους.
3. [100]Θεωρώ ότι στη μέχρι σήμερα άρνηση των Τουρκικών Κυβερνήσεων να αναγνωρίσουν τη γενοκτονία των 350. 0000 Ελλήνων του Πόντου, που έγινε από μέρους της κυβέρνησης των Νεότουρκων.
4. [184] Οι π υπέφεραν πολλά δεινά από τη θηριωδία των Τούρκων, όπως εξορίες, διωγμούς και τέλος τη φοβερή γενοκτονία από τον σκληρό Κεμάλ.
5. [284] [283] Ο Κεμάλ Ατατούρκ σκότωσε χιλιάδες Πόντιους και με τους διωγμούς ξεκληρίστηκε ο Π.
6. [212] Ότι ο Κεμάλ Ατατούρκ άρχισε να σκοτώνει τους Π επειδή ήταν Έλληνες. Έτσι είχαμε τη γενοκτονία των Π.
7. [334] Ότι κάποιοι ήθελαν να αφανίσουν τον Ποντιακό Ελληνισμό.
8 [364] Αρχίζει το 1922 ήταν ιδέα ενός Γερμανού στρατηγού τα βασανιστήρια που πέρασαν (Τάγματα εργασίας)
9. [679] Κατά την Τουρκοκρατία και στη Μικρασιατική καταστροφή έγιναν τέτοια εναντίον μας. Πάντως πρέπει να πληρώσουν γι' αυτό. Δεν θα τους χαρίσουμε. Θάνατος σε αυτούς.
10. [686] Ξέρω για τις ταλαιπωρίες που πέρασαν, ότι διώχτηκαν και καταπιέζονται από όλους.
11. [687] Μου έχει μιλήσει ο παππούς μου για τον ξεσηκωμό που έγινε τη νύκτα . Ακόμη οι Πόντιοι φόρτωσαν ότι είχαν στα κάρα τους και ξενιτεύτηκαν.
12. [648] Προσπαθούν να αφανίσουν τους Πόντιους.
13. [645] Ήταν τόσο δυνατοί στα ήθη και τα έθιμα οι Πόντιοι όπου κανείς δεν μπόρεσε να τους ξεριζώσει. Ο μόνος τρόπος ήταν ο σκοτωμός.
14. [642] Γνωρίζω ότι έγιναν βάρβαροι διωγμοί και γενοκτονίες από ιστορίες που άκουσα από τον παππού μου και τη γιαγιά μου.
15. [524] Ένας βάρβαρος λαός, οι Τούρκοι, χωρίς πολιτισμό ήθη και έθιμα, προσπάθησαν και κατόρθωσαν, ύστερα από λάθος χειρισμών της τότε ελληνικής

κυβέρνησης, να αφανίσουν μια ειρηνική και με λαμπρό πολιτισμό φυλή, προβαίνοντας μάλιστα σε πρωτόγονες φρικαλεότητες.
16. [503] Αυτό μόνο έχω ακουστά τίποτα άλλο.
17. [485] Ότι ακόμη και τώρα υπάρχουν Έλληνες που φοβούνται να δηλώσουν την Εθνικότητα τους και ότι είναι Χριστιανοί. Ακόμη καταπατούνται και άλλα δικαιώματά τους όπως το να τους κλέβουν τις περιουσίες τους.
18. [470] ΟΧΙ - και θα πρότεινα να γίνουν στα σχολεία ειδικά μαθήματα γι' αυτά τα γεγονότα του ποντιακού Ελληνισμού.
19. [459] Ότι διώχτηκαν οι Πόντιοι και έγιναν πολλές σφαγές, ξεριζώθηκε ένας ολόκληρος Πόντος.
20. [435] Δήθεν αντίδραση του τουρκικού λαού στο αντάρτικο και ότι ήταν σχέδιο εκπονημένο απ' το ΥΠΕΘΑ της Τουρκίας.
21. [430] Για τις ανταλλαγές πληθυσμών, για τη σφαγή των Ποντίων από τους Τούρκους, για τη δίωξη μερικών και την εγκατάσταση τους στη Ρωσία κ.ά.
22. [730] Τα καραβάνια του θανάτου, τον ξεκληρισμό της περιοχής Αμισού- Αμάσειας, τις κρεμάλες στην Αμάσεια.
23. [691] Ότι πολλοί Πόντιοι διώχθηκαν και από τη Ρωσία και από την Τουρκία, βίαια.
24. [864] Ότι οι Τούρκοι, αυτός ο βάρβαρος λαός, σκότωσαν πολλούς Πόντιους.
25. [908] Δε μεγάλωσα σε ποντιακό περιβάλλον.
26. [1122] Ναι και δε θέλω να τα θυμάμαι.

<u>109. ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ;</u>

ΝΑΙ τι;

1. [3] Ότι υπάρχει η πρόθεση αλλά λόγω διαπλεκόμενων συμφερόντων και της επαναστατικής φύσης των Π, τα κέντρα λήψης των αποφάσεων δεν του επιτρέπουν να έχουν την εξουσία στα χέρια τους με την πρόφαση ότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις αναφορικά με το μέγεθος του πληθυσμού.
2. [364] Λίγα. Ήταν στο σχέδιο της Μεγάλης Ιδέας του Ελ. Βενιζέλου να δημιουργήσει ανεξάρτητο κράτος Ποντίων ή Ποντίων με Αρμένιους.
3. [477] ΟΧΙ - Θα ήθελα να μάθω.
4. [435] Προσπάθεια δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους μετά την άρνηση του Βενιζέλου για βοήθεια λόγω απόστασης απ' την Ελλάδα.
5. [730] Το Εθνικό Συμβούλιο του Βατούμ, τους αγώνες του μεγαλέμπορου της Μασσαλίας Κων Κωνσταντινίδη, τον πατέρα του τον Καπετάν Γιώργη, τις επαφές του Χρύσανθου.
6. [870] Τότε, 1922, θελαν οι Πόντιοι να κάναν ανεξάρτητο κράτος, αλλά δεν έγινε, γιατί δε βοήθησαν οι Έλληνες της Ελλάδος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. [173] Οι ερωτήσεις, δυστυχώς, ήταν πολύ προσωπικές, πράγμα που τις έκανε δύσκολο να απαντηθούν και επιπλέον πάνω σε πράματα που τις περισσότερες φορές δεν ενδιαφέρουν τους σύγχρονους Νεοέλληνες, παρόλη την ανεξάρτητη ποντιακή τους καταγωγή, λόγω μερικής και ίσως τιποτένιας ιστορικής παιδείας. Παρ' όλο αυτά μόνο η ιδέα αυτή των ερωτοαπαντήσεων θα οδηγήσει πολλά άτομα στο «γνώθι σ' εαυτόν» και στην περιέργεια.
2. [242] Πιστεύω ότι η 19.5 είναι πολύ σημαντική μέρα για τον Ποντιακό Ελληνισμό, γιατί είναι ένας τρόπος αναγνώρισης των όσων προσέφεραν και θα έπρεπε να δώσουμε πιο πολύ σημασία.
3. [234] Θα ήθελα μια ενημέρωση στο σχολείο σχετικά με τον Πόντο
4. [387] Η ερώτηση 91 με εξόργισε. Τι σημαίνει τι εθνικότητας είμαι. Είμαι Έλληνας όπως κι όλοι οι Πόντιοι. Αυτή η ερώτηση ήταν απαράδεκτη
5. [364] Αξιόλογη η δουλειά σας να ξυπνήσετε το ποντιακό αίσθημα στους μαθητές.
6. [348] Το ποντιακό πνεύμα θα μείνει στην αιωνιότητα, αφού συνεχώς γεννιούνται Πόντιοι και θα το μεταδίδουμε.
7. [347] Μπορεί να μην είμαι γνήσια Πόντια, αλλά οι Πόντιοι μου αρέσουν.
8. [529] Τέτοιου είδους ενημερωτικά φυλλάδια θα πρέπει να μοιράζονται πιο συχνά στα σχολεία !!!!!!!
9. [515] Ο Πόντος θα μείνει ζωντανός στις καρδιές των ανθρώπων, ιδιαίτερα των Ποντίων. Η Ποντιακή ταυτότητα θα μείνει αναλλοίωτη στο χρόνο. Επίσης θα πρέπει όλοι οι άνθρωποι να συνειδητοποιήσουν ότι δεν έχουν κανένα δικαίωμα να μειώνουν τους ποντίους, γιατί ο Πόντος ανήκει στην Ελλάδα και η ιστορία τους διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για τον Ελληνισμό.
10. [508] Πάρα πολύ καλό έντυπο, μακάρι να ήξερα περισσότερα, αλλά δε μου έμαθαν πολλά και αυτά που ξέρω είναι από τη γιαγιά μου.
11. [463] Αυτό που έχω να παρατηρήσω είναι ότι δεν έπρεπε να γίνει, μέσα από αυτό το φυλλάδιο, καμιά προσπάθεια για να διαχωριστούν οι Πόντιοι από τους υπόλοιπους Έλληνες. Δεν υπάρχει καμιά διαφορά ανάμεσα στους Έλληνες φυλετική ή διαφορά λόγω καταγωγής. Ότι τα ανέκδοτα για τους Πόντιους είναι κάτι πολύ κακό αν γίνονται καλοπροαίρετα και χωρίς ειρωνεία και μνησικακία. Έτσι νομίζω ότι δεν έπρεπε να γίνει προσπάθεια διαφοροποίησης των Ποντίων από τους υπόλοιπους Έλληνες. Όλες οι Ελληνικές φυλές είναι ίσες και πάνω από όλα είναι Ελληνικές
12. [749] Είμαι Πόντια και είμαι περήφανη
13. [747] Αυτό που κάνετε βοηθά τη νέα γενιά, αλλά πρέπει να γίνει κάτι καλύτερο, γιατί η σημερινή γενιά πρέπει να γνωρίσει καλύτερα την ποντιακή παράδοση.
14. [745] Συνεχώς αναφέρεται τα ίδια ερωτήματα, γεγονός που κουράζει αυτόν που συμπληρώνει το έντυπο. Ωστόσο είναι θετικό που προσπαθείτε να ανακα-

λύψετε τύχες του Πόντου, που δυστυχώς είναι βαθιά μέσα στον κάθε Πόντιο, χωρίς όμως να το εκδηλώνει.

15. [743] ...Συγχαρητήρια για την προσπάθεια σας να αναζωπυρώσετε το συναίσθημα των Ποντίων και προσπαθήστε να τους φέρετε σε επαφή με το να κάνετε περισσότερους Συλλόγους Ποντίων. Λειτουργείστε οργανωμένα και όχι αποσπασματικά.

16. [738] ... Ελπίζω μέσα από αυτά που έγραψα να διακρίνατε το παράπονο μου για τη μη διδαχή της ποντιακής ιστορίας. ... Έτσι δεν γνωρίζει κανένας νέος νεότερη ιστορία σχετικά με τη γενοκτονία . Ίσως να μπορούσατε να πιέσετε κάποιους με τα πορίσματα της έρευνάς σας να διδάσκεται η συγκεκριμένη ιστορία στα σχολεία.

17. [733] Ο πατέρας μου είναι ντόπιος, η μητέρα μου Πόντια γι' αυτό δεν είναι τόσο έντονο το ποντιακό στοιχείο μέσα μου

18. [730] Ο ποντιακός χώρος πρέπει να οργανωθεί περισσότερο. Από μέρους μου επιθυμώ την ενεργητικότατη συμμετοχή. (18 =52, 19= 03)

19. [720] ... για να μάθουμε κι εμείς συγκεντρωτικά τι ξέραμε και να ξαναθυμηθούμε ότι είμαστε Πόντιοι.

20. [704] Είμαι απογοητευμένος επειδή δεν αναγνωρίζεται η γενοκτονία των Ποντίων (από τους Τούρκους) από τους υπολοίπους λαούς. Δεν τιμωρήθηκαν οι Τούρκοι για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

21. [783] Είμαι Πόντιος, αλλά δεν το δείχνω με πράξεις. Μόνο με λόγια.

22. [760] Είμαι περήφανη που είμαι Πόντια. Δε με πειράζει να λεω και να ακούω ανέκδοτα για τους Πόντιους γιατί δε με υποβιβάζουν, απλά βγάζουν γέλιο. Μ' αρέσει να μιλάω με άλλους ποντιακά και δε θα είχα πρόβλημα να πω την καταγωγή μου.

23. [759] ΕΙΜΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΗΦΑΝΟΣ

24. [803] Ότι πρέπει να μαζευτούν όλοι οι Πόντιοι από όλον τον κόσμο και να κάνουν ένα δικό τους κράτος, για να κρατάνε όλα τα ήθη και τα έθιμα.

25. [797] Είμαι Πόντιος, αλλά δεν γνωρίζω τόσα πολλά για τους Πόντιους, αλλά την επόμενη φορά δεν θα με πιάσετε αδιάβαστο.

26. [866] Να μην είμαστε παθιασμένοι με κάποια πράγματα. Μερικές φορές μόνοι μας δημιουργούμε ανεπιθύμητες καταστάσεις.

27. [864] Καλή η προσπάθεια σας και ελπίζω να εξάγετε χρήσιμα συμπεράσματα, για τη ζωή όλων των Ποντίων στη χώρα που συνυπάρχουμε μ' άλλους Έλληνες. Πως να το κάνουμε μωρέ, εμείς οι Πόντιοι είμαστε παιδιά ενός ανώτερου Θεού. ...

28. [838]Οι Πόντιοι δε φαίνονται μόνο από το πόσα τραγούδια, φαγητά και χορούς ξέρουν. Οι Πόντιοι είναι στην ψυχή. Γι' αυτό γνήσιοι Πόντιοι δεν είναι αυτοί που μιλάνε τα ποντιακά φαρσί και ξέρουν να τραγουδούν ποντιακά τραγούδια. Οι Πόντιοι ξεχωρίζουν για τη μεγαλοψυχία. Δεν πρέπει να χαρακτηρίζουμε και να κρίνουμε αν κάποιος είναι Πόντιος ή όχι από το τι ξέρει για τον Πόντο. Πόντιος είναι αυτός που αισθάνεται Πόντιος.

29. [837] ... Κανένας δεν κάνει διακρίσεις. Αντίθετα οι Πόντιοι θεωρούνται μια έξυπνη φυλή. Το θεωρώ ρατσιστικό αλλά ταυτόχρονα θίγει κάποια σημεία που πρέπει ο καθένας από εμάς να τα μελετήσει και να στοχαστεί. Όσο για το αν έ-νας άνθρωπος είναι Πόντιος ή όχι δεν κρίνεται από το αν ακούει ποντιακή μου-σική ή τρωει ποντιακά φαγητά. Καθένας έχει δικό του τρόπο και ο καθένας έχει το δικαίωμα να αισθάνεται ή να μην αισθάνεται Πόντιος. Οι ερωτήσεις είναι φανατικές και έχουν αρνητικές επιπτώσεις. Δεν έχετε το δικαίωμα να κρίνετε. Ο καθένας τη δική του άποψη και γνώμη γι' αυτό το θέμα. Πιστεύω ότι αποτύχατε στον σκοπό σας. Είστε προσηλυτισμένος (προσηπιλησμένος) και όχι αντικειμε-νικός. - Αναγνωρισμένη Πόντια.

30. [898] Εγώ δεν είμαι γνήσια Πόντια. Είμαι μισή μικρασιάτισσα και μισή Πό-ντια, αλλά αυτά δεν κάνουν τον άνθρωπο, γι' αυτό και δεν με απασχολούν.

31. [974] Διατηρείστε τις ποντιακές ρίζες. «Καμίαν να μην χάνταν».

32. [953] Να δώσουν πιο μεγάλη σημασία όλοι στο ποντιακό στοιχείο.

33. [951] Να δείξουν πιο μεγάλο ενδιαφέρον το κράτος και η πολιτεία στον πο-ντιακό Ελληνισμό.

34. [926] Ήταν αρκετά καλό, με βοήθησε να διαπιστώσω τι δεν ξέρω για την καταγωγή μου και γι' αυτό θα μάθω όσο περισσότερα γίνεται , γιατί είμαι Πό-ντια και πρέπει να τα γνωρίζω.

35. [1055] Είμαι περήφανη για την ποντιακή μου καταγωγή.

36. [1046] Δεν γνωρίζω τα ποντιακά ήθη και έθιμα, αλλά <u>θέλω</u> να τα μάθω. Γι' αυτό ζητώ, αν γίνεται, να γίνονται κάποιου είδους ενημερώσεις σχετικά με το θέμα στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Κυρίως ραδιόφωνο και τηλεόραση).

37. [1045] ... σημασία δεν έχει τι γράφεις παρά μόνο το τι αισθάνεσαι. Θα ήθε-λα να μιλήσω μ' ένα άτομο το οποίο έχει και ξέρει την Ιστορία τους... . Είμαι Χαρούμενη και ευτυχισμένη που έστω και σ' αυτές τις λίγες ερωτήσεις έγραψα αυτά που αισθάνομαι. Αλλά ... αυτά που αισθάνομαι δεν πρόκειται να μου τα ξεριζώσει κανείς γιατί οι ρίζες είναι <u>γερές</u>. ...

38. [1082] Θα ήθελα να τονίσω ότι απάντησα αυτό το ερωτηματολόγιο απολύ-τως ειλικρινά. Επίσης είναι η πρώτη φορά που συμπληρώνω κάποιο ερωτημα-τολόγιο για την καταγωγή μου και όντως ένιωσα κάποια πικρία για τις αρνητι-κές απαντήσεις που έδωσα.

39. [1066] ΕΙΜΑΙ ΠΟΝΤΙΟΣ ΚΑΙ ΝΙΩΘΩ ΠΟΛΥ ΠΕΡΗΦΑΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΟΥ.

40. [1330] Θα ήθελα : 1) Να μπουν στα σχολεία ποντιακά βιβλία 2) Να γίνουν περισσότερες λέσχες Ποντίων. 3) Να αφανιστούν τα ποντιακά ανέκδοτα.

Ερώτηση 14η. ΕΧΕΙΣ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΝΤΟ

ΤΙΤΛΟΙ	ΣΥΧΝ	ΤΙΤΛΟΙ	ΣΥΧΝ
Τα παιδιά της Ξενιτιάς	1	Ξεριζωμός των Ποντίων	16
Ματωμένα Χώματα	8	Γενοκτονία	14
Τραγούδια του Π	5	Μικρασιατική Καταστροφή	1
Ιστορία του Πόντου	12	Ποντ. Γραμματική	1
Τραπεζούντα	2	Άλωση Τραπεζούντας	3
Ο Βίος μου Καζαντζίδη	1	Έθιμα Πόντου	1
Οι Πόντιοι έρχονται	1	Ποντιακοί χοροί	1
Εγκυκλοπ Ποντ Ελλη	9	Ακριτική Γενιά	1
Ο Χρύσανθος	1	Οι νεκροί δεν περιμένουν	1
Η λύρα	1	Ποντιακές ρίζες	1
Φωκά Θεοδώρα	1	Οι Ρίζες μας (Μελετίδη)	6
Παραδόσεις του Πόντου	1	Το χωριό - Πατρίδα	1
Ποντιακός Ελληνισμός	1	Σάντα	1
Ιστορία του Κάρς	1	Ρωμανία	1
Ιστορία του Ποντ. Ελληνισμού	10	Φλόγες στον Πόντο	1
Οδοιπορικό στον Πόντο	1	Άγιοι του Πόντου	16
Ταμάμα	17	Χαμένες Πατρίδες	1
Τοπάλ Οσμάν	7	Λωξάνδρα	2
Η Γιαγιά η Τσόφα	1	Ξεριζωμένη Γενιά	2
Ποντιακή Εστία	1	Ελληνισμός του Πόντου	7
Μνήμες Καημοί	1	Είμαστε Πόντιοι	1
Εύξεινος Πόντος	3	Η ποντιακή μου καταγωγή	1
Ο πόλεμος του Πόντου	1	Φλόγες στον Π	1
Μνήμες Μικρασιατικής καταστροφής	1	Μνήμη του Πόντου	1
Η ζωή στον Πόντο	2	Δικαίωμα στη Μνήμη	2
Διπλό ταξίδι	1	Αυτοκρατορ της Τραπεζούντος	2
Ποντιακοί Παλμοί	1	Ο Πόντος	13
100χρονη Οδύσεια	1	Συναπάντεμα	1
Νο 31328	2	Άγιο Ευγένιο Τραπεζούντος	1
Χρονικό από τη Τραγωδία του Π - Σαμουηλίδη	2	Ποντιακή λογοτεχνία η φωτογραφική περιήγηση	1
Ελλήσποντος	2	Ο Πολιανός εκείνης της εποχής	1
Η Γη του Πόντου	4	Η ΠαναγίαΣουμελά	1
Αναστορώ (Μακρίδη)	2		

Ερώτηση 15η .ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΓΟΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΥΧ	ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΥΧ	ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΣΥΧ
Τραπεζούντα	298	Σεβάστεια	15	Σαμψούντα Αμισος	33
Γάβζα	1	Ορτού	23	Κερασούντα	46
Κρώμνη	4	Γουρκς	2	Σούρμενα	1
Σοχούμ	23	Βατούμ	4	Σινώπη	2
Τοκάτ	4	Καπαρτίγκα	3	Τασκένδη	2

Απές	5	Κάρς	15	Ματσούκα	2
Σάντα	10	Πάφρα	3	Άτανα	1
Τσάμπασι	1	Αλτσάμ Παφρας	1	Λαζική	1
Ατάπαζα	1	Μερτζιάν	1	Νικομήδεια	2
Χάσενα	1	Νοβαροσίσκι	1	Ιρκούτσκ	1
Αγούρσα	1	Σανάγια	1	Τυφλίδα	4
Γαλίαινα	2	Γουζούκ -Σεβάστεια	1	Παϊπούφτι Τραπεζ	1
Μερτινίκ	1	Καύκασο	53	Κεσκηματέν Κάρς	1
Κιόλε	1	Όφις	2	Ταχταργάν Καρς	7
Ινες	1	Σαμφράπολη	1	Ακνταγμαντέν	1
Ντιερμπεκίρ	1	Σάντα Ρωσίας	1	Οδυσσό	1
Καισάρεια	6	Γαράσαρι	1	Άγκυρα	2
Νικόπολη	1	Αργυρούπολη	6	Μετέν Τραπεζ	4
Κρίμ	2	Αρταχάν Καύκασο	1	Τουρκεσον Καύκασο	1
Κοτύωρα	2	Άτρα	2	Επαρχ.Σουγκουρλού	1
Κουλικλίς	1	Τερμέτα-σιν(Μηλοχώρι)	1		

Ερώτηση 22η. ΓΡΑΨΕ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΧΟΡΩΝ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ

ΧΟΡΟΙ	Συχνοτ	ΧΟΡΟΙ	Συχνότητα
Αλματσούκ Ελματσούκ	10	Μοσχώφ	26
Ανεφορίτσας	2	Μοτσονος	2
Γέμουρα	12	Μπιρμπιλομάταινα	47
Γιουβαρλαν(τ)ούμ	3	Ομάλ	366
Διπάτ	330	Ομαλ Γαρασαρίτικο	2
Διπλό Ομάλ	10	Ομάλ καρσλίδικο	3
Εικοσιένα	4	Πατούλα	130
Εμπροπίς	24	Πιτσάχ-κ	97
Έτερε	10	Ποντιακό Τσιφτετέλι	1
Καζάσκα	12	Πυρρίχιο	60
Καλόν κοτρίτς	2	Σαρικούς	38
Καρσιλαμά	1	Σέρρα	239
Κάτσενα	1	Σερενίτσα	482
Κόνιαλι	1	Σουρτούγουζου	1
Κοτς	125	Σουρτούκουζουτς	2
Κοτσαγκέλ	59	Τάμσαρα	59
Κότσαρι	785	Τας	21
Λάχανα	308	Τέρς	1
Λεμόνα	7	Τικ	715
Λέτσι	6	Τικ Διπλό	2
Λετσίνα	213	Τικ τρομαχτό	14
Λισκήνκα	2	Τίταρα	6
Μαχαίρια Πιτσάκοϊ	41	Τρια τη Κότσαρ	3
Μητερίτσα (Πετερίτσα)	31	Τριγώνα	305
Μωμοέρε	1	Τριπάτ	21

Μονό Ομάλ	35	Τσαντσάρα	1
Μονό Τίκ	7	Τσουρτούγουζους	1
		Χαλά(κ)ι	3

Ερώτηση 26η. ΠΟΙΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙΣ

Όργανα	**Συχν**	**Όργανα**	**Συχν**	**Όργανα**	**Συχν**
Γκάιντα	20	ΑΡΜΟΝΙΟ	10	Άσκαυλο	18
ΑΓΓΕΙΟ	6	Σιλιαύρ	1	Κλαρίνο	25
Τουλούμ - Ζουρνά	27	ΖΟΥΡΝΑΣ	91	ΝΤΕΦΙ	1
ΛΥΡΑ	1073	ΑΥΛΟ	30	ΤΑΜΠΟΥΡΛΟ Τουμπερλέκι	17
ΚΕΜΕΝΤΖΕ	66	ΓΑΒΑΛ	7	Τουρλού	1
ΝΤΑΟΥΛΙ	280	ΦΛΟΓΕΡΑ	7	ΚΟΥΤΑΛΙΑ	1
Τύμπανο	32	ΑΚΟΡΤΕΟΝ	1	Ντράμς	1
ΟΥΤΙ	3			ΒΙΟΛΙ	2

Ερώτηση 30η. ΠΟΙΟΣ ΠΟΝΤΙΑΚΟΣ ΧΟΡΟΣ ΣΟΥ ΑΡΕΣΕΙ

ΧΟΡΟΣ	ΣΥΧΝ	ΧΟΡΟΣ	ΣΥΧΝ	ΧΟΡΟΣ	ΣΥΧΝ
ΣΕΡΡΑ	71	ΚΟΤΣΑΡΙ	420	ΣΕΡΕΝΙΤΣΑ	54
ΤΙΚ	196	ΤΡΙΓΩΝΑ	26	ΠΥΡΡΙΧΙΟ	45
Μαχαίρια	9	Σαρικούς	2	ΠΙΤΣΑΚ	5
Τέρς	1	Μοσκόφ	6	Αλματσούκ	1
ΠΑΤΟΥΛΑ	8	Τας	5	ΛΑΧΑΝΑ	17
Καλόν Κορίτσ'	1	Εμπροπίσ'	1	Μητερίτσα	2
Τάμσαρα	5	Γέμουρα	1	Καζάσκα	2
Λετσίνα	8	Κοτσαγκέλ	1	Τρια τη κότσαρι	1
ΟΜΑΛ	29	Χαλάι	1	Τσιφτετέλι	106
ΚΟΤΣ	12	ΔΙΠΑΤ	24	Ζεμπέκικο	50

Ερώτηση 54η. ΠΟΙΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΣΟΥ ΛΕΝΕ ΧΑΪΔΕΥΤΙΚΑ

ΦΡΑΣΕΙΣ	**συχν**	**ΦΡΑΣΕΙΣ**	**συχν**	**ΦΡΑΣΕΙΣ**	**συχν**
Βασιλέα μ'	1	'α βάλα σο μυτής	1	Αγαπώ σε	1
Ανάθεμά σε για παιδί	1	Πιπίκο	1	Γουτούρεψες	1
Αρνόπο μ'	4	Ποσπογάζαινα	1	Γιόκα μ'	1
Αμόν Αρμέντσα Παναγιά	1	Λελέβω σε,Το κατσί σ', το λιλί σ', τα κάκαλα σ'	108	Μώσε ντο έμορφον παδίν	1
Γιόκα μ'	1	Πάσα	1	Καθκά καλά	1
Ζεβζέκ	1	Χουστάντα μ	1	Αγούρι μ'	6
Ζεβζέκ	1	Παλλικάρι μ'	1	Λελέβω τα ψύα σ'	4
Καρδία μ'	1	Σαλαχανέρκο	1	Ζογλαεύω σε	1
Κερχανατζή	1	σω' ς	1	Κοπρόσκυλον	1
Κεχλιμπάρι μ'	1	Κεβεζέα	1	Εξέγκες την ψυ' μ'	1

Κορίτσι μ'	6	Εσίριξες	1	Πεζεβέγκ	1
Κορσάτα μ'	1	Ναι κουτσή μ'	2	Πατσίκα	1
κορτσόπο μ'	49	Κουτσή μ'	1	Κερδένω σε	1
Κουρτσάνα	1	Ναι παι δεύα χαθ'	1	Καϊπανά	1
Λογκούρ	1	Τσιτσέκι μ'	1	Πουλόπο μ'	197
Λουλούδι μ'	1	Αρνί μ'	1	Νουσάκα μ'	1
Μουρμουρίτσα μ'	1	Κουσπί	1	Σπλάχνο μ'	1
Τσοτσόνα	1	Μάισσα	1	Γουρπάν τς	27
Να χάρεται η μάνα	1	Ποντϋίκα	1	Τσασακόπο μ'	1
Οροσπού μ'	1	Αρχάγγελον	1	Μωρό μ'	5
Παιδί μ'	3	Ποσάβα	1	Περιστέρα μ'	1
Πακλάεψον	1	Κανακάρι μ'	1	Έμορφη-ον	1
Παλάλα-η	3	Χασεμένη	1	Σκύλ' κουτάβ	1
Πάσα μ'	1	Σκιζάρενα	2	Κεβεζού μ'	2
Πάω χάμε Η μάνα σ' να χάτε	2	Τσικάρι μ'· Τσικαρόπο μ'	113	Ντο έμορφος πα εί-σαι	1
Ποποδίτη	1	Κρούγω σε	2	Ναι παι	3
Πουλί μ'	198	Λομπορίτσα μ'	1	Τσιγέρι μ'	56
Πουσούκα	1	Φυντανόπον	1	Λιλίπους	1
Σαλαχανού	2	Χορταίνω σε ένα ξάι	1	Θερίο μ'	1
Σερμπέτ	1	Σεβταλή	1	Ζαντό	9
Σέφτελε	5	Αβαράσα	1	Τσόφα	1
Σεχρετόπον	1	Καρδόπο μ'	2	Τσούπρα	1
Σουλίκι μ'	1	Τσακάλι μ'	1	Μω την πίστη σ'	1
Σουπάν	3	Φορφάκα μ'	1	Παιδόπο μ'	2
Σουρουκλεμένο	1	Πατσί μ'	2	Κοσού	1
Σουχούνα μ'	1	Ογούλ	1	Ναι παι	1
Σοχρατόπο μ'	1	Μανάρι μ'	1	Ποδεδίζω σε	1
Σχέζω σα κατσία σ'	1	Φουτού	1	Μα σαλά	1
Φουχνίτσα	1	Παλλικάρι μ'	1	Ντο φτάς	1
Τεμόν τ' αρνί	1	'α τσερίζω σε	1	Τσουνί -τσα	9
Τη πάππου τα κλαδία	2	Λαϊστέρα	1	Λιπίτσο	1
Τρώγω τα λιλία σ', κάκαλα σ'	4	Χέζω τη πίστης για μωρό	1	τρώγω τα ψύα σ',την ψύ' σ'	20
Τρώγω σε- το κώλο σ'	3	Αφορισμένε	1	Τσαρτσανάς	1
Τρώγω τα κατσία σ'	7	Τρώγω τα στούδες	1	Πουρσάχ	1
Τζαζού	5	Ρίζα μ'	12	Χάταλο	3
Τσαχούρα	1	Φουρφούλα	1	Τσούρα το	1
Τσορέκι μ'	1	Γιάβρου-ι Γιαβρόπο μ'	222	Ντο 'ίνεσαι	2
Τσουλντούκα	1	Βούδ'	1	Γαϊδυρόπο μ	1
φράσεις	2	Πασά μου, Πασάκα μ'	3	Τεμπέλη μ'	1
Μπάλα μ'	1	Καταμάγια	2	Ανάθεμά σε	1
Χέζω τον τετές, κύρη σ'	2	Τα κοφτερά σ' γιαλτάν	1	Ψύ' μ' Ψύκα μ' Ψόπο μ'	19
Σοϊτερή	1	Χαμέντσα	1		

Ερώτηση 56η. ΠΟΙΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ ΣΟΥ ΛΕΝΕ ΣΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΟΤΑΝ ΣΕ ΜΑΛΩΝΟΥΝ

ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΥΧΝ	ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΥΧΝ	ΦΡΑΣΕΙΣ	ΣΥΧΝ
Εγουτούρε-ψες	2	Ζάντενα Ζαντό-έ	24	Κόφτω τα ποδάρε σ'	1
Η κοτίλα σ' εκνέστεν	1	Ανοικοκύ-ρευτο	1	Σέφτελο-ε	8
Α να θεμάσαι (ουι)	25	Τσουνί	3	Βούδ'	2
Τρωω τα Ψύα σ'	1	Γαϊδίρ'	9	Σκύλ' (το) παιδίν	2
Ζευζέκα	4	Τηδέν κι γανεύς	1	Χτήνον	1
Χπάνω τ' ωτία σ'	1	Μουχτερόν	3	Σχέζω τον τη τετές	5
Κοπρόσκυλο	1	Μουρτάρ	1	Σκύλ' υιέ	2
Αποτσοχαλί-ζω σε	1	Νερεξία	1	Κι πας κουντίεσαι	1
Βάλ σο κεφάλι σ'	1	Ντο θα 'ίνεσαι	1	Γαϊπανά	1
' μω την πίστης	9	Τσαζού	1	Να χάτε η κακίας	1
Ακαμάτεσα	1	Δίγω σε ζαμπέας	2	'α φουρκίζω σε	1
'α βάλα σ' ωτής	1	Ντο φτάς νέψα	1	Οροσπού	1
Σέζω το κατςίς, τη ρίζας, τη ψυ σ, σην τεπές	5	Τσακώνω τα ποδάρες, κατσί-ς, κεφάλισ'	7	Αφορισμέντζα Αφορισμένο	46
Παλαλό –ή	5	Τουτσ	1	Αχαϊρευτέσα	1
Λοπούτ	1	Γαϊδούρ ντ' έντς	1	Ξάι αχούλ' 'κ έεις	2
Επέζεψα με τ' εσέν'	1	Φαρσά	1	Κεβεζού	4
Μω τη ρίζα σ'	1	Λασούρα	1	Καθ κά καλά	1
Σαψάλω	1	Σερσερού	2	Ση γούλας κι ερούξεν	2
Μη τυραννίζ'με	1	Επέζεψα με τεσέν	1	Πίσενα	5
Η γλώςας ίσα με το μπόης	1	Αρσού(ή)ζενα Αρσού-ζα	3	'μωσε και τη κοσάρα σ' Πα	1
Τσαναβάρ'	1	Κάφτω τα κατσία σ'	1	Α τσατσαλίζω σε	1
Τσούροςον το στόμα σ'	1	Κρούγω κουράζω τα στούδε σ'	2	Α μαλλοχτουπίζω σε	1
Τερείς πως τερώ σε	1	Να σέζνε το μαλλί σ'	1	Μαϊμουνί σουφάτ'	1
Ανάθεμα το χαΐρι σ'	1	Οφίδ'	1	Άκλερον	1
Μη αληγορείς	1	Εζάλτσες με	1	'Α διγω σε μια λάχτα	2
Αχπαραμέντζα	1	Καταμάια	4	Ύλαξον	2
Ογλάν	1	Τσατλά	1	Βούδ'	1
Τεβεκελή	1	Ολόια μωρά	1	Χαϊβάν	2
Ζαγάρ'	3	Φάλτση	2	α σκοτώνω σε	1
'α φουρκίζω σε	1	Αστός	1	το σιρσιλέ σ'	1
Δέβα σ' ανάθεμα	1	Νελέτ	1	'α σκίζω το κεφάλι σ'	1
'α δίγω σε μίαν	1	Λάλα	3	'α ζαλίζω σε	1
Τσακώνω το κεφάλι σ	1	Φύγον απ' αδά	1	Αφορισμένο για μωρό	1
Γαϊδίρ'	3	Η θεία μ' η Παρθένα	1	Κατακέφαλε	1
Κρούω καφτω σε	1	Να πας χάσε	1	Φουντούκ	1
Ντο κοιμισμένος πα είσαι	1	'α τσακώνω τα μαλλία σ'	1	Αμόν εν' τσιλέρ μοσχάρ πα 'κι σαι	1
Ξάι 'κι ντρέ-ουστουν	4	Μουλοχτέ	1	'α σαμαρώνω σε	2
Κρούγω τα κατσία σ'	18	Οκνερία	5	Κοβόρ	1
Σαπλάχ	1	Γαϊδάρ υιέ	1	Αχμάκ	2

Κεσίμ	1	Σκυλιογαϊδαρ'	1	Γαϊδάρ θυγατέρα	2
'Α κρούγω σε	19	Κερχανατζή	1	Ταγκαλάκ	1
Κοσιέ	1	Πεζεβέγκ	2	Λότσο	1
Σκύλ το παιδίν	3	Λειφτή Λειφτέσσα	5	'μώσε ντο εποίκες	1
Καθ' κα καλά	1	Κούκου το φιριλίμ	1	ψένω τα κάκαλα σ'	1
'α φουρκίζω σε	1	'α σπάζω τα κατσία σ'	1	Ξάι 'κι επιτάουστουνε	2
Χομπέτσο	1	Βίντο	1	Ετεψίζ	2
Σκύλ' θυγατέρα	1	Τούλωσον	1	Τσακώνω το κεφάλι σ'	1
Χτουπίζω τα μαλλία σ'	3	Χέζώ σου κυρού σ' τη τεπέ	3	Την πίστης και το θάμα σ'	1
Τεμπέλ	2	Σκύλ' το ζαγάρ'	2	Σαλαχανά	1
Σουπάν	1	'α τρικεύω σε	1	Πολλά μη λες	1
Οφίδ πατσάκ	2	Σώσ' σ	1	Ετσοκάρεψες την ψύμ'	1
Νασάν εσέν	1	Αγναμάζαινα	4	'α ταμαρεύω σε	1
Θέκλα	1	γρουρτουλοσπαχτον	1	'α σκοτώνω σε	1
Σοχαγόσκυλον	1	Τσούνας κουτάβ'	1	Μάισσα	1
'α δίγω σε μια και λέγω σε	2	Α δίγω σε τη τερπιάν σ'	1	'α πλακώνω σε σο ξύλο	1
Αφώτιστο	1	Γαϊδάρ παιδία	2	Άπορέσα	1
Πακλαεύτ απ' έμπρεμ'	2	Λαβασέα	1	Σκύλ' κουτάβ'	8
'α τρως τα ξυλέας	6	Γουρπάν να 'ίνομαι	1	Λεηλά	2
Δέα χάθ' (απ' αδακάες)	41	Να Τρώει σε ο ψύλλον	1	Εύκαιρε	2
Κόφτο τη λαλίας	1				

Ερωτήσεις 58.-63 ΕΠΙΚΛΗΣΕΙΣ

Ναι-κουτσή	18	Μάμα	90	Πάπα	87
Πάππο	26	Γιάγια	67	Πουλί μ'	68
Πάσα	33	Πάτσι μ'	28	παίδα	6
Γκαρτάσι,-α	4	Γάρη	54	Δεξάμενε,α	20
Στουλάρι μ'	1	Καλομάνα	22	Μάνα(γιαγια)	3
Κλαδί μ'	1	αγόρι μ'	9	Πάπα (παππου)	1
Ρίζα μ'	3	Τζιέρι μ'	11	Γραιίτσα	1
Πουλόπο μ'	33	Γκαρτασίνα	2	Αγουρόπο μ'	4
Ναι 'τση	6	Κυρά	8	Ψυ' μ'	8
Γιάβου μ'	20	Γέρο	3	Τετέ μ'	6
Ανεπρόκοπε	1	Άφεντα-η	4	Πάτερα	8
Τσικάρι μ'	14	Κορίτσι μ'	4	Αγούρι μ'	5
Αχουλούσα	1	Τζαζού	1	Γιοσμά	1
Πέπε μ'	3	Χέριφ	4	Ντάντο (για)	1
Νουνά μ'	1.	Παιδόπο μ'	1	Λέσι	1
Νουνός σιμ	1	Κορίτς	1	Χάταλο	1
Γιαβρί μ'	33	Τσιόνα μ'	1	γιέ μ'-υιέ μ'	9
ναι Παι	11	Τσιτσάκ	1	Θείο,α μ'	2
Τάη-κα	20	Ατματσά	1	Ζάντενα	2
Γραία	8	Τσουνί	1	Θυγατέρα	36
Κύρτς	5	Άγουρον (συζ	2	(γ)ειτόντσα	5

Δεξαμέντσα-η	14	Ο άντρας ιμ	3	(γ)είτονας	5
Κορτσόπο μ'	10	Τ' αδέλφι μ'	1	Κύρι' μ'	4
Ναι ψα	7	Πουσούκα	1	Μωρό μ'	2
παιδί μ'	11	Αφώτιστο	1	Τζάμου μ'	2
κόρη μ'	3	Παλαλό	1	Ζαντό	2
Κοσκοβόρα	1	Τη πουλί μ' το πουλί	1		

Ερώτηση 69η : ΠΟΙΑ ΦΑΓΗΤΑ ΣΟΥ ΑΡΕΣΟΥΝ ΠΙΟ ΠΟΛΥ

ΦΑΓΗΤΑ	ΣΥΧ	ΦΑΓΗΤΑ	ΣΥΧ	ΦΑΓΗΤΑ	ΣΥΧ
Χαβίτς	80	Ωτία	73	Τιναχτά φασούλε	1
Μπόρτς	84	Περασκία Πυροσκία	75	Τανωμένο Σουρβά	242
Υβριςτό	42	Σιρόν	28	Τραχανά	9
Τρίμμα	3	Βαρένικα	54	Πληγούρι πιλάφ'	8
Λιχουδιές Π	2	Κιντέατα	12	Κοχλίδε	1
Χαλούσκα	2	Μαυρολάχανα	15	Ογλίδες	1
Σαρμάδες με μαυρολάχανα	7	Πατιτσοσίρ Φασουλοσίρ Καντουμά	4	Πουσίντια	3
Κοφταδες	1	Γουλία	5	Φυλλωτά (Γιοχάδες)	1
Σερπέτ	1	Τσιμούρ	2	Λαβάσια-ε	3
Κουρκούτ	3	Τσαχλαμά	3	Μακαρίνα	9
Παστικομάλεζο	1	Πισία	87	Σερίτ	1
Πασκιτανομάλεζο	1	Τανέας	21	Κουσκούσ'	1
Χαμνά Λάχανα	6	Λάχανα με τα Φασούλ	37	Καρτόφε	1
Σαρμάδες	19	Ματζίρα Ξίγαλα	4	Ταν	1
Μαντί,-ου	15	Κεσμέ Κεσκέκι	2	Τσιρικτά	6
Γουλαχλία (ωτία)	2	Βραστάρι	1	Χασίλ Χασούλ	4
Χαμψία	2	Γατμέρε	3	Φούστορο	4
Γιοχάδες Γιοφκάδες	5				

Ερώτηση107η: ΠΟΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΞΕΡΕΙΣ

ΤΙΤΛΟΙ	ΣΥΧ	ΤΙΤΛΟΙ	ΣΥΧ	ΤΙΤΛΟΙ	ΣΥΧ
Η μάνα εν κρύο νερό	151	Αλοι εμέν την ορφανή	1	Σην Ελλάδα ση πατρίδα	1
Η Ρωμανία κι αν επέρασε	24	Η κορ' επήεν σο παρχάρ'	24	Εκάεν και το Τσάμπασιν	109
Σεράντα μήλα	45	Ο κοφτομάτς	1	Ση στελία τον ανήφορον	1
Ερθαν οι εμπόρ	6	Χαμένα πατρίδας	3	Καραλάζο	12
Τα μαλλία μ' έσπριναν	5	Κότσαρι	22	Σον Θεόν εφτάγω τάμα	1
Ατέν τηναν εγάπανα	2	Τριγώνα	34	Πόντιος είμαι Πόντιος	3
Άγουρος είμαι άγουρος	5	Σκυλία μαύρα	1	Στείλνε μας εξορία	1
Χριστέ μ' αλλοιώς εποίκες τ' ανθρωπς	1	Ο Γιάννες ο Μονόγιαννες	2	Σο καρς και Τραπεζούντα	1
Ηλε μ' ασήν ανατολή	9	Μάνα μάνα για τεμέν	2	Τη παλάλας η μάνα	1
Τεμόν το ψόπον	1	Ρωμαίος είμαι	1	Πατούλα	1
Χαμένα Πατρίδας	1	Δυο ολήμαυρα ομάτε	1	Χωρίς φαΐ χωρίς νερό	1
Έναν κορίτσ' εγάπησα	1	Ανιστορώ τα παλαιά	2	Όνειρα για τα Κολχίδας	1

Άστρον είσαι και φωτάς	1	Λεμόνα	6	Ο Γώγον ο κεμετζεντής	1
Αγαπώ τα ματόπα σ'	1	Ειρήνη	3	Αγαπώσε αγγελούδι μ'	1
Σα κρεββάτε κείμαι	1	εσόν η σεβτά	1	Τ' αγρέλαφον	2
Μάνα τέρεν	2	Ο μομόγερον	1	Μάραντον	1
Λαλώ λαλώ και σύ λαλείς	1	Σουμπούλα πόδεδίζω σε	1	Πατέρα δώς με την ευσής	1
Ατό το ματοτέρεμα σ' πουλί μ'	1	Σούλα μ' το φυστανόπο σ'	1	Ο ποντικόν απεσ΄εφτάει δαμπάρ	1
Λέγνα το Καταρ Καγιά	1	Χαράντας σο Χωρίον	1	Του ήλεν το κάστρο	2
Κορίτσι 12 χρονών	1	Τρίχας το γεφύριν	9	Ολίτσα η καημέντζα	1
Χαμψία	2	Ματσούκα	1	Μυροφόρα	1
Συμέλα λέν την Παναϊάν	7	Τσοπάνον με τα πρόβατα	2	Αγαπώ σε τσαμουροχτισμέντσα	1
Λάχανα	17	Η θεία μ' η Ευδοξία	1	Πιρπιλομάταινα	6
Μάθα γράμματα Γιωρίκα	13	Πόλεμοι χάνταν Πόλεμοι	1	Ο πατέρα εν τη σπιτί το στουλάρ	2
Είχα πατρίδα	1	Αετέν τς επα-ραπέτανεν	17	Ένα κορτσόπον αγαπώ	1
Κάλαντα	17	Ο Γέρον και η γραία	6	Αλέξανδρον	1
500 λιράς	4	Ση μαχαλάς επέρανα	1	Άλλον μία	1
Εγώ θα παίρω λυρητζήν	2	Παλαιά καιρούς	1	Διγενής Ακρίτας	2
Το μοναχοπαίδ'	1	Η κοινωνία εχάσεν	1	Λαϊστέρα	1
Άφε κόρη	1	Κορτσόπον	2	Μανίτσα μ'	1
Σοφούλα μ' Σοφούλα	1	Ενενήντα Χορτοθέρ	1		

Ερώτηση 98η. ΞΕΡΕΙΣ ΚΑΠΟΙΕΣ ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ	Σ	ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ	Σ
Εκύλησεν ο τσέντσερης κι έβρεν το γαπάκ νατ'	3	Εσέν νυφόπον λέγα το εσύ κορτσόπον άκ'σον	3
Τη Χόντζα ο γαίδαρον ασο τέρεμαν εψόφησεν	1	Μάθα τέχνην κι άφ'σα το κι αν πεινάς πιάντσα το	2
Ώβασον κι επεκεί κακάντσον	5	Το παιδί μ' εν το καρύδι μ' και το εγγόνι μ' το κατζί μ'	1
Ο σκύλον υλάζ' και κανέναν κι σπαράζ'	1	Πόντιος και μ' έναν ομάτ'	4
Καλανταρή Αγγούρε	1	Φέγγος ολημέρα	1
Τάξον τον παλαλόν κι ας χάρετε	1	Ηνταν εφτάς εείνο ευρίκς	1
Ασο κεν καλλιόν έν	1	Σκυλία αγοράζ' κατουδέας πωλεί	1
Πέντε βούδε έξ (τρία) ζευγάρε	2	Άλλος εποταμέουσον κι άλλος έλεε ντο άσπρον κώλον έεις	1
Τρανόν βούκαν φα, τρανόν λόγον μη λές	1	Σ' οσπίτ ετουν ποντικόν 'κι αλευρούτε	4
Ο σκύλον α σο πολλάν το τέρεμαν, εψόφησεν- εγουτούρεψεν	7	Τόπλαψον κοσάρας να έεις και παράδας	1

Αμό το έξυπνον πουλίν επίαστα α σο μυτίν	1	Η Μαρίτσα κλώσκεται κι η κοιλία τς πρέσκεται	1
Τη ελαίας τ' έξ' τη ωβού το πες	1	Όντας 'κι θέλω να φιλώ σε ρωτώ το μάγουλό σ' μερ' έν	2
Θεός 'κι είμαι άγιος 'κι είμαι κι ούλ' εμέν πιστεύνε	1	Το καλόν τ' απιδόπον άρκον απλών' και τρώει	1
Ο σκύλον τη σκύλονος το κρέας 'κι τρώει	1	Η κουλία κέρατα 'κι είχεν κι ακόμα κουλία έτονε	1
Τον ετεψίζ' έφτυναν κι εκείνος έλεεν βρεχ'	1	Όσοι εκάπνιζαν αν εμαέρεβον, κανείς 'κι θα έτον πεινασμένος	1
Η γραία μίαν όταν παθάν, κλειδών' τη θύραν	1	Τον μουσαφίρ απές 'κι έβαζαν κι εκείνος έλεεν: τα τσιλέγα μερ' 'α κρεμάνω	1
Αείκα ελέπω και υβρίζω και λέγνε με υβριστέα	1	Αμόν το έρτε το ωβόν σο κώλος κι κα 'α τότε αραύς φωλέα	1
Ο πάππο μ' σην γην,τη ντέρε τ' σο φραχτήν	1	Ο άρκον τα κόκκαλα τ' 'κι ερέχτεν	1
Ο κύρι μ' έκλεεν τον γάιδαρον κι η μάνα μ' τα σακία	1	Ο άνθρωπον μια χάρεται, όντας πίν κι όντας μεθά	1
Η τσούνα π' εκουταβίασεν μανέας 'κι εχόρτασεν	1	Από βραδίς αλλονόπον και το πρωί θεμονόπον	1
Το κεπίν ελέπ' την φραχτήν 'κι ελέπ'	1	Ασην οκνίας το γάιδαρο ταή κουίζ'	1
Ο πάππο μ' σο ταφίν κι η φωλέα τ' σο κεπίν	1	Η κοσάρα πίν' νερόν και τερεί σον ουρανόν	5
Ο ζαντόν είδε τον μεθυσμένον κι εφογώθεν	1	Λύκον ετραβαγγέλιζαν κι ατός τ' αρνία ετέρεν	1
Εκάεν σο γάλα, φυσά και το ξίγαλαν	1	Ση γούλας 'κι ερούξεν	1
Του τανίν το ταν και τ' εκεινού το τσαχλαμά	1	Ο κάκος πα τα κάκαλα τ' τερεί	1
Ο σκύλον το μαλλίν αλλάζ' το ταμπιέτ 'κι αλλάζ'	1	Ο Γύριλος κλώσκεται κι η κοιλία τ' πρέσκεται	1

Ερωτήσεις 102-104. ΠΟΙΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ ΕΘΙΜΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ

ΕΘΙΜΑ	Σ	ΕΘΙΜΑ	Σ	ΕΘΙΜΑ	Σ
Πρωτοχρονιά Εικόνα παναγιάς εξώπορτα, ποδαρικό	1	**Γάμος** 7 ζευγάρια και το τέκ	1	**Γεννητούρια** Ασήμωμα μωρού	3
Κάλαντα της βρύσης	1	Στόλισμα Νύφης	2	Φαγητό στη λεχώνα	1
Ρίχνουν καρύδια Φουντούκια όποιος βρει τα περισσότερα, έχει τύχη	6	Γκιουρούσ'	1	Εμπονέσε, Πουρμάδες στη λεχώνα	3
Δε βγάζουμε τίποτα από το σπίτι, για να μη δίνουμε το χρόνο	1	Αλεύρισμα Γαμπρού	1	**Βάπτιση** Τα παιδία λένε όνομα στο σπίτι	1
Σταυρώνουν με κρασί την σόμπα	1	Χορός με κεριά	2	Κάλεσμα με κερί του νουνού	1

Ποδαρικό	1	Η νύφη παίρνει μωρό στην αγκαλιά	1	Καλάντισμα και δώρισμα νουνας	1
Καίμε το καλαντοκούτσουρον	5	Στόλισμα ξύρισμα Γαμπρού	9	**Πάσχα** Κάλαντα	2
Σπάσιμο ροδιού	4	Δώρισμα στους Γάμους	2	Χάσκα (Κυρ. Τυροφάγου)	2
Χριστούγεννα Καβουρμά	1	Νυφόπαρμα	42	Πομπή για τιμή νεκρών	1
Ανάβουν φωτιές	6	Σπάσιμο πιάτο (κεραμίδι) από τη Νύφη	24	Ζωοδόχια	4
Κόφτομεν το μουχτερόν Σφαγή χοίρου	3	Κλείνουν το δρόμο με σχοινί	2	**Αποκριές** :Κάνουν σιρόν	1
Ποντιακά κάλαντα	36	Πίτα στο κεφάλι της Νύφης	6	**Κηδεία** Μοιρολογούν & βάζουν ποτήρι νερό	1
Κεσκέκι	1	Ρίχνουν τα φουστάνια στη νύφη	1	Φτιάχνουν ωτία	1
Ά λ λ α Έ θ ι μ α					
Παραδοσιακά φαγητα	1	Επισκέψεις με Λύρα (ονομ. Γιορτές) Μουχαμπέτια	4	Φούστορο	1
Γλέντι με λύρα	8	Χοροί	2	Τα Χάρτα	1
Μομογέρια	12	Αυγομαχίες	1	Αρνητικό: Η μάνα δεν πάει στο γάμο της κόρης	1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ
Α΄ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Ερώτηση 12η. Τι σημαίνει για σένα η έννοια Πόντιος;

Μη Πόντιοι

ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ

1. Ότι κάποιος είναι βλάκας
2. Άνθρωπος με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης
3. Ανέκδοτο, χαμηλού επιπέδου άνθρωπος με μεγάλη μύτη.
4. Ανέκδοτο, χοροί
5. Είναι ένας βλάκας και χαζός λαός που λεει χαζά ανέκδοτα.
6. Βλάκας είναι
7. Είναι ένας με μεγάλο κεφάλι σαν ταψί
8. Μια φυλή με μια καθόλου ωραία γλώσσα
9. (308) είναι καλοί άνθρωποι και η γλώσσα λίγο παράξενη.
10. [457] Ανέκδοτα
11. [447] Ο χαζός, αυτός που είναι βλάκας
12. [502] (Ένα είδος ανθρώπου) Αυτός που κατάγεται από την περιοχή του Πόντου
13. [526] Ανέκδοτα
14. [695] Πρόσφυγας, χοντροκέφαλος, ανόητος
15. [690] Δε νομίζω πως μου αρέσουν οι Π, γιατί είναι κάπως παραμορφωμένοι και πετάν συνέχεια βλακείες οι περισσότεροι.
16. [899] Ανεύθυνος
17. [1006] Σημαίνει ανόητος
18. [1067] Όταν το ακούω μου θυμίζει τον άνθρωπο που δεν έχει μυαλό.
19. [1205] Είναι αυτός που δεν ξέρει να μιλάει και πετάει πολλές κοτσάνες.
20. [1324] Ματζίρ
21. [1735] Τον συναντάμε στα ανέκδοτα
22. [1689] Είναι ο μετανάστης απ' την περιοχή του Πόντου (Ευξείνου), οι οποίοι είναι γνωστοί από τις γκάφες τους
23. [1768] Δεν ξέρω αλλά από παραδείγματα συμμαθητών μου μάλλον χαζός.

12. ΘΕΣΗ

1. Πρόσφυγας από τον Π.
2. Άτομο που κατάγεται από κάποιες προσφυγικές περιοχές
3. Πρόσφυγας απ' τη Μ.Α.
που ήλθε και εγκαταστάθηκε στην Ε.
4. Ποντιακά τραγούδια
5. Είναι κι αυτοί άνθρωποι
6. Ένας άνθρωπος με διαφορετικές παραδόσεις & έθιμα.

7. Ότι κι ο βλάχος, ντόπιος κτλ
8. Οι Π αν και δεν ξέρω είναι καλοί άνθρωποι
9. Ποντιακά τραγούδια.
10. Αυτός που η καταγωγή του προέρχεται απ' τον Π.
11. Η καταγωγή κάποιου ανθρώπου. Κάποιοι απλοί άνθρωποι όπως όλοι οι άλλοι Βλάχοι κτλ.
12. Είναι οι Έλληνες. Οι οποίοι έφυγαν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα από την Ε & στη συνέχεια ξαναγύρισαν
13. Οι Π είναι σαν όλους τους ανθρώπους. Άλλωστε η καλύτερη μου φίλη είναι Π
14. Πρόγονος που κατάγεται από τον Π.
15. Κάποιος που κατάγεται απ' τον Π.
16. Πρόσφυγες απ' το Π.
17. Σοβαρότητα & αγριάδα
18. Π. λέγονται αυτοί που κατάγονται από τον Π
19. Ομογενής Έλληνας
20. ?
21. Οι Π είναι έξυπνος λαός & ζωντανός με ωραία έθιμα. Παρόλα αυτά έχουν παρεξηγηθεί.
22. Είναι ο άνθρωπος που κατάγεται απ' τον Π.
23. Για μένα η έννοια Π σημαίνει τα έθιμα & οι χοροί που έχουν
24. (461) Είναι μια φυλή του απόδημου Ελληνισμού.
25. Πόντιος για μένα σημαίνει κάποιος που έχει έρθει από άλλο μέρος το οποίο είναι ελληνικό και έχει εγκατασταθεί σε ένα τμήμα της Ελλάδος. Είναι ένας άνθρωπος με διαφορετική διάλεκτο γλώσσας και κάποια άλλα διαφορετικά πράγματα.
26.[359] Ο Π για μένα είναι ένας συνάνθρωπός μου ή ένας φίλος μου.
27. [519] Η πιο περήφανη και κουρασμένη γενιά
28. [509] Για μένα Π είναι ο κάτοικος που ξεριζώθηκε με βία από την πατρίδα του
29. [530] Κάποιος πρόσφυγας, που ήρθε από την Μ. Ασία
30.[527] Πρόσφυγας (όταν έγινε η Μικρασιατική καταστροφή)
31. [559] Έλληνας ξενιτεμένος.
32. [540] Για μένα σημαίνει ένας κανονικός άνθρωπος σαν τους άλλους που κουβαλάει πολύτιμες παραδόσεις.
33. [527] Πρόσφυγας (όταν έγινε η Μικρασιατική καταστροφή)
34. [631] Είναι μια φυλή που έχει περάσει πολλά και δεν πρέπει να χαθεί
35. [563] Είναι οι άνθρωπου κατάγονται από μια διαφορετική φυλή από τη δική μου.
36. [605] Αστείος , καλός και γενικά πολύ φιλόξενος
37. [610] Είναι άνθρωποι κανονικοί σαν εμάς , αλλά είναι πρόσφυγες.

38. [611] Για μένα σημαίνει άνθρωποι ταλαιπωρημένοι και ξεριζωμένοι από τον τόπο τους
39. [615] Ένα κομμάτι του Ελληνισμού το οποίο αν και έπαθε πολλά κατάφερε και επιβίωσε .
40. [617] Είναι μια διακλάδωση του ελληνικού έθνους, μόνο που (...) έρχονται από άλλο μέρος.
41. [584] Ο άνθρωπος που ήλθε από την Τραπεζούντα και ζει στην Ελλάδα.
42. [687] Ένας λαός με μεγάλη ιστορία
43. [724] Κάποια φυλή ατόμων με διαφορετική γλώσσα και έθιμα.
44. [830] Είναι μια σύνθετη έννοια
45. [829] Είναι ένας άνθρωπος όπως όλοι οι άλλοι με μόνη τη διαφορά ότι έχει διαφορετική ομιλία.
46.[977] Κάποιο άτομο που ανήκει σε ιδιαίτερη ομάδα ανθρώπων (που έχουν δικά τους έθιμα, παραδόσεις και γενικά έναν άλλον πολιτισμό) οι οποίοι εκδιώχτηκαν από τον Π σε περίοδο πολέμου και ήλθαν στην Ε και σε άλλα μέρη
47.[953] Αυτός που κατάγεται από τον Π και μιλάει ποντιακά.
48. [958] Η έννοια «Π» σημαίνει πολλά βάσανα και κακουχίες της ζωής
49. [909] Ο Π είναι κάτι που προέρχεται από άλλα ξένα μέρη
50. [907] Ο Π είναι πρόσφυγας από μια άλλη χώρα στην Ελλάδα
51. [906] Ότι είναι πρόσφυγας
52. [904]Για μένα σημαίνει ένας Ε από παλιά όπου ήταν ξενιτεμένος και γύρισε.
53. [1138] Είναι άνθρωπος με πολλά βάσανα και πληγωμένος από τη χαμένη πατρίδα του. (Γ+Δ = Σμύρνη)
54. [1126] Πιστεύω πως είναι ένας τυραννισμένος άνθρωπος που είναι μακριά από την πατρίδα του.
55. [1073] Υπερήφανος και πολύ σκληρός άνθρωπος έτοιμος να θυσιαστεί.
56. [1300] Δεν ξέρω γιατί δεν είμαι και δεν με ενδιαφέρει
67. [1295] Είναι σκληρό καρύδι, επίμονος και πεισματάρης.
68.. [1618] Αυτός που κατάγεται από τον Π. Άνθρωπος - πολεμιστής . Πλούσια παράδοση
69.[1790] ‘Άνθρωποι καλοσυνάτοι, ευχάριστοι, πονεμένοι και προπάντων εργατικοί.
70. [1742] Είναι η πιο δυναμική φυλή και η μόνη που διατήρησε το λεξιλόγιο της.
71. [1880] Ένας άνθρωπος κουρασμένος ψυχικά, εξαντλημένος σωματικά, που αγωνίζεται καθημερινά για τα δικαιώματά του.
72. [1877] Γνήσιος Έλληνας της διασποράς.
73. [1857] Ένας ήρωας της Μ.Ασίας όπου προσπαθεί να σώσει τον ελληνισμό εκεί.

12. Επιγ. Πατέρα

ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ

1. Σκέφτομαι τις γυναίκες που είναι κοντές & έχουν μεγάλους γοφούς & επίσης τα διάφορα αστεία που λένε για τους Π, εξυπνάδες.
2.[449] Όλοι οι Πόντιοι (πρόσφυγες) έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά: εγωιστές , πεισματάρηδες κι όχι καλοί σύζυγοι.

12. θέση

1. Αυτός που κατάγεται απ' το Π.
2. Ο Έλληνας που κατάγεται απ' το Π της Μ.Α
3. Π είναι αυτός που ήρθε διωγμένος απ' τον Π & εγκαταστάθηκε στην Ε, με δικές του συνήθειες, γλώσσα έθιμα και τραγούδια.
4. Σημαίνει ολόκληρη την ιστορία του πατέρα μας & κατά κάποιο τρόπο δική μου
5. Είναι ένα μέλος μιας μεγάλης οικογένειας (κυρίως προσφύγων)
6. (335) Πόντιος για μένα σημαίνει ο άνθρωπος που ξεκίνησε από τον Πόντο και αναγκάστηκε να αφήσει τη Μ.Ασία και να ξαναδημιουργήσει τις ρίζες του στον Ελλαδικό χώρο και να τον αναπτύξει.
7.(333) Ο άνθρωπος που ταλαιπωρήθηκε αλλά ήρθε στην Ελλάδα μεταφέροντας τις παραδόσεις του.
8. (331) Το πιο περήφανο και αξιόλογο άτομο.
9. (328) Είμαι πολύ χαρούμενη που είμαι Πόντια. Ένας λόγος είναι το ότι έχω ποντιακό όνομα (Μορφούλα)
10. [459] Η έννοια Πόντιος για μένα σημαίνει πολλά. Είμαι και εγώ Πόντιος και μου αρέσει να μιλάω ποντιακά
11.[458] Είναι ένας απλός άνθρωπος με υπομονή και χιούμορ.
12. [489] Πόντιος είναι κάποιος που κατάγεται από τον Π, αλλά για μένα Πόντιος σημαίνει γενναίος και σκληραγωγημένος, υπομονετικός και καλόκαρδος.
13.[517] Πρόσφυγες που παλεύουν να επιζήσουν.
14. [589] Το να είσαι Πόντιος τιμή σου όλοι ξέρουμε πως οι Πόντιοι είναι αρχαίος ελληνικός λαός, που κρατά τις παραδόσεις του ελληνισμού.
15. [704]Τα πάντα, το καλύτερο
16. [779] Π είναι ένα άτομο το οποίο ανήκει σε μια εκπατριζόμενη φυλή, την ποντιακή, και κατάγεται από τον Π.
17 [761]Άνθρωποι ξεριζωμένοι που αναγκάστηκαν να γίνουν πρόσφυγες και να φύγουν από τα σπίτια τους.
18. [751] Άνθρωποι που έχουν ταλαιπωρηθεί και άδικα κατηγορούνται και ως βλάκες (ανέκδοτα).
19. [973] Είναι πολύ σημαντική, για μένα σημαίνει έναν πρόσφυγα ξεριζωμένο, με απάνθρωπο τρόπο από τη χώρα του.
20.[971] Είναι κάποιοι άνθρωποι που κατοικούσαν στην περιοχή του Π και αναγκάστηκαν να τον εγκαταλείψουν. Ξεριζώθηκαν, δηλ., από την πατρίδα τους.

21. [1028] Πιστεύω πως οι Π σήμερα θα πρέπει να είναι οι πιο περήφανοι άνθρωποι. Είναι οι μόνοι που κράτησαν σήμερα ήθη, έθιμα και παραδόσεις
22.[1039] Είναι οι κάτοικοι απ' τον Π, οι οποίοι έχουν αναπτύξει κάποιο πολιτισμό και έχουν τραβήξει πολλά από τους Τούρκους.
23. [1147] Είναι άνθρωποι εργατικοί, οι οποίοι υπέφεραν πάρα πολύ
24. [1123] Αυτός που κατάγεται απ' τον Π. και πάνω απ' όλα δημιουργικότητα, διότι είναι γεγονός ότι η ένταξή του στην ελληνική κοινωνία έφερε σημαντικά επιτεύγματα σε όλους τους τομείς πχ οικονομία, γεωργία, βιομηχανία.
25. [1116] Ο πιο γνήσιος Έλληνας (Α-Πόντιος, υπόλ - Ντόπιοι)
26. [1100] Άνθρωπος που έχει περάσει πολλά , αλλά τελικά «δικαιώθηκε» - πέτυχε.
27. [1076] Ότι είναι καλός Π
28. [1243] Έξυπνος
29. [1193] Ο καθαρός τύπος Έλληνα
30. [1294] Άνθρωποι ταλαιπωρημένοι, διωγμένοι απ' τον τόπο τους
31. [1268] Η φυλή της **αγανάκτησης**, δηλ. Η πιο ταλαιπωρημένη φυλή και η καλύτερη από τις άλλες.
32. [1383] Να ξεχωρίζεις από τους άλλους γιατί πιστεύω πως οι Π είναι πολύ αγαπημένοι μεταξύ τους.
33.[1547] Άνθρωπος βασανισμένος, μετανάστης, που σέβεται και αγαπά και δεν ξεχνάει τις ρίζες του.
34. [1708] Είναι εκείνος που δε φοβάται να το δείξει και δε θυμώνει ακούγοντάς το.
35. [1691] Η λέξη Π για μένα σημαίνει :Ρωμαλέος, Τραντέλληνας, και ξεριζωμένος
36. [1697] Ακρίτας, άνθρωποι διανοητικά ανεπτυγμένοι
37. [1700]Είμαι περήφανος και εγώ που είμαι Π, γιατί και οι Π ήταν άνθρωποι των παλαιών χρόνων και είχαν σημαντική Ιστορία για το Έθνος μας.
38. [1822] Ψυχή του Ελληνισμού
39. [1821] Για μένα σημαίνει ο πιο βασανισμένος Έλληνας που πέρασε ποτέ.
40. [2104] Καλόψυχος, πονετικός, έξυπνος άνθρωπος με προοπτικές.
41. [1528] Επειδή, λίγο πολύ, είμαι Π, είναι, κατά τη γνώμη μου, μια περήφανη ράτσα
42. [2067] Σημαίνει **συμπατριώτης από τα δικά μας μέρη**. Επίσης σημαίνει έξυπνος άνθρωπος.

<u>Επίγ. Μητέρα</u>
12. <u>ΛΟΙΔΟΡΙΑ</u>
1.Ένας μαλάκας
12. <u>ΘΕΣΗ</u>
1. Είναι μια φυλή
2. Αυτός που κατάγεται απ' το Π .

3. Για μένα σημαίνει άνθρωπος γενναίος, αλλά συγχρόνως ταλαιπωρημένος. Επίσης είναι γνωστοί για τ' ανέκδοτά τους
4.[433] Πόντιος για μένα σημαίνει γνήσιος Έλληνας.
5. [470] Ο ξεριζωμένος Έλληνας
6. [949] Ένας περήφανος άνθρωπος που χαίρεται τη ζωή.
7.[1022] Είναι μια σεβαστή έννοια και καταγωγή που προσπάθησε πολύ για να επιβιώσει και τα κατάφερε.
8. [1806] Ένας άνθρωπος σκληρά δοκιμασμένος από τη ζωή
9. [1918] Μια ακόμα χαμένη πατρίδα.
10. [2151] Η έννοια Π για μένα σημαίνει δυστυχία, φτωχοί άνθρωποι, ταξιδεμένοι και δυστυχισμένοι.

Πόντιοι

12. ΘΕΣΗ

1 .Πόντιος εστί έξυπνος
2.Με καταγωγή απ' το Π., ο οποίος διατηρεί τα ήθη & έθιμα χωρίς να τα απαρνιέται
3. Σκληρός εργάτης, λεβέντης, πικραμένη φυλή.
4. Από τους Έλληνες πιο Έλληνες
5. Ένας αληθινός Έλληνας
6. Πιστεύω πως οι Π είναι συνηθισμένοι άνθρωπος
7.(325) Πόντιος για μένα σημαίνει καθαρός Έλληνας και καλός Χριστιανός γι' αυτό κι εγώ είμαι περήφανος που είμαι Πόντιος
8. (330) Πόντιος για μένα σημαίνει ο καθαρός Έλληνας
9. [429] Πόντιος για μένα σημαίνει παλικάρι και θαρραλέος. Ακόμη σημαίνει πολεμιστής και σκληραγωγημένος.
10. [377] Αυτός που είναι από τον Π., δηλ Έλληνας
11. [358] Αυτή είναι η καταγωγή μου
12.[437] Πόντιος σημαίνει ότι είναι καθαρός Έλληνας
13. [434] [Α+Γ] Πόντιος σημαίνει απλός άνθρωπος αλλά έχει προσφυγική καταγωγή και είναι γνήσιος Έλληνας.
14. [356] Ο άνθρωπος από τα βάθη της Τραπεζούντας , Κερασούντας αδικημένος και ξεριζωμένος.
15. [515] Περηφάνια
16. [514] Μια μεγάλη γενιά
17. [600] Είμαι πολύ περήφανη που είμαι Πόντια γιατί απ' ότι ξέρω έχει γραφεί μεγάλη ιστορία για τους Πόντιους.
18. [634] Ένας ταλαιπωρημένος άνθρωπος που αναγκάστηκε να φύγει από την πατρίδα του
19. [657] Διώχθηκε από τον τόπο τους και ήρθαν στην Ε και εδώ δημιουργήθηκαν και σήμερα είναι περήφανοι.
20. [960]Για μένα σημαίνει περηφάνια, επειδή γλιτώσαμε από τον πόλεμο.

21.[942] Πατριώτης, Έλληνας και έξυπνος.
22. [940] Η έννοια Π σημαίνει ότι είμαι στην καταγωγή μου από τα μέρη του Π. Ότι έχουμε καθαρό το μέτωπο μας, δεν έχουμε δώσει δικαίωμα σε κανέναν. Ότι είμαστε Έ και πατριώτες.
23.[1032] Άνθρωποι με βάσανα και πολλά προβλήματα. Κρατούν τις παραδόσεις και τα έθιμα τους
24. [1025] Μας τιμά ιδιαίτερα.
25. [1015] Είναι η καταγωγή μου, τη σέβομαι και την αγαπώ και είμαι περήφανη
26. [1011] Είναι άνθρωπος μιας φυλής ξεχωριστής από τις άλλες φυσικά.
27. [1005] Ο πρόσφυγας που έχει τραβήξει πολλά βάσανα στη ζωή του
28. [1001] Σημαίνει έξυπνος
29. [1122] Είναι ένας εργατικός, αγαθός και καλός άνθρωπος που πολέμησε, παλιά, για την πατρίδα του, όμως επειδή δεν είχε καμιά βοήθεια από **κάποιο** κράτος δεν μπόρεσε να κρατήσει κοντά του την χώρα στην οποία γεννήθηκε.
30. [1090] Σημαίνει τους ξεριζωμένους Π που διώχθηκαν από τον Π
31. [1057] Για μένα έχει μεγάλη αξία, γιατί είμαι και γω ένα κομμάτι απ' αυτούς.
32. [1247] Ξεχωρίζω από τις άλλες φυλές της Ελλάδας
33. [1378] Πόντιος για μένα είναι ο γνήσιος Έλληνας.
34. [1381] Ξεριζωμένος χωρίς πατρίδα.
35. [1334] Για μένα η έννοια σημαίνει ιστορία, ρίζες απ' τις οποίες είμαι εγώ
36. [1351] Κάτι το εξαιρετικό και μεγαλειώδες.
37.[1497] Πολυβασανισμένος άνθρωπος που υπέφερε πολλά από τους Τούρκους για να επιβιώσει.
38. [1475] Είναι η καταγωγή των προγόνων μας
39. [1692] Ακραιφνής Έλληνας
40. [1676] Η καλύτερη ράτσα ανθρώπων
41. [1623] Είναι μια γενιά που έχει περάσει πολλές ταλαιπωρίες και κατάφερε να επιζήσει μέχρι σήμερα
42. [1879] Η ρίζα της αρχαίας ελληνικής καταγωγής μου.
43. [2076] Είναι ένας προσφυγικός λαός που κατάφερε να επιβιώσει σε ένα ξένο κράτος.
44. [2024] Σημαίνει περηφάνια, γιατί είμαι Π και χαίρομαι πολύ γι' αυτό.

Άγνοια

12. ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1. (307)Άνθρωποι με μεγάλα κλούβια κεφάλια
2. [430] Η έννοια Πόντιος για μένα σημαίνει όχι καθαρός Έλληνας
3. [815] Είναι μια κοινωνία ανθρώπων, που τους έχουν απομονώσει οι άλλες κοινωνίες
4. [878] Είναι κάποιος από τον Π και ήρθε στην Ε και κατοικεί προσωρινά
5. [832] Πυροβολημένος

6.[994] Είναι αυτός που έχει ποντιακή καταγωγή, μιλάει ποντιακά και έχει μεγάλη μύτη
7. [1130] Ήρωας πολέμου με πολύ γέλιο
8. [1234] Κούφιο κεφάλι και αναισθησία (ξέρω τι γράφω το έχω ζήσει)
9. [1291] Έξυπνος και βλάκας μαζί
10. [1653] Απ' ότι έχω ακούσει στα ανέκδοτα είναι ένας ανεγκέφαλος λαός.
11. [2023] Για μένα σημαίνει ότι είναι έξυπνοι , αλλά δεν έχουν ντροπή για τίποτα.

12. <u>ΘΕΣΗ</u>
1. Αυτός που κατάγεται απ' τον Π.
2. Είναι καλοί άνθρωποι & ξέρουν ποντιακά.
5. Αυτός που κατάγεται απ' τον Π & εκτιμάει & διατηρεί αυτήν την έννοια.
4. Οι Π για μένα θεωρούνται ένας έξυπνος & εργατικός λαός οι οποίοι δυστυχώς έχουν παρεξηγηθεί
5. Είναι ο άνθρωπος που κατάγεται απ' τον Π
6. Δεν ξέρω πως να ορίσω την έννοια Π
7. Αυτός που προέρχεται απ' τον Π
8.Ο Π είναι ένας πολεμιστής που αγωνίζεται για την πατρίδα του
9.Πόντιος, Για μένα σημαίνει ότι αυτός ο άνθρωπος έχει έλθει από μια άλλη χώρα και απλώς μένει στην Ελλάδα
10. Για μένα σημαίνει άνθρωπος ταλαιπωρημένος και πολύ χτυπημένος από την ζωή.
11. (334) Πόντιος σημαίνει για μένα ένας καταπληκτικός άνθρωπος
12.(341)Πόντιος σημαίνει να κατάγεσαι από τον Πόντο και να τον υπερασπίζεσαι .
13.[513] Πρόσφυγας
14.[793] Ένας άνθρωπος με πολλά χαρίσματα και πολύ έξυπνος
15. [975] Είναι ένας πρόσφυγας όπου έχει ταλαιπωρηθεί στη ζωή του.
16. [914] Είναι ο άνθρωπος που κατάγεται από το Π και είναι πρόσφυγας στην Ελλάδα.
17. Είναι ένας βασανισμένος άνθρωπος.
18. [1111] Είναι άνθρωποι ταλαιπωρημένοι αδικημένοι και τους αξίζει περισσότερο προσοχή
19. [1320] Για μένα η έννοια Π σημαίνει εξυπνάδα και εξαιρετική φυλή

<u>ΣΤΑΥΡΩΤΑ</u>
<u>12. ΘΕΣΗ</u>
1. (Β+Γ) [569] Η έννοια Πόντιος για μένα σημαίνει αγάπη, συναδέλφωση, συμπόνια

12 Λοιδορία

1. [1555] Χοντροκέφαλος, 'άμυαλος, βλάκας, λεει πολλές κοτσάνες και κάνει πολλές κοτσάνες.

****

Ερώτηση 13η . Τι είναι ο Πόντος

Μη Πόντιοι

13 ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ

1. Ένας άνθρωπος που δεν έχει παρά να δημιουργεί στο μυαλό του και να λεει στους άλλους βλακείες.
2. Ένας χαζός άνθρωπος.[ψέμα] ένας κοινωνικός άνθρωπος.
3.[457] Τουρκική ιδιοκτησία
4. [695] Πατρίδα των ανόητων
5. [1324] Ματζιρίστα
6. [2051] Μονάδα μέτρησης

13.ΘΕΣΗ

1. Περιοχή που ζουν οι Πόντιοι.
2. Ο πρόσφυγας που ήλθε από τον Ευξ. Π
3. Περιοχή της Μ.Α.
4.Μια κατακτημένη ελληνική περιοχή (κυπριακή επιγ.)
5. Η πατρίδα του Πόντιου.
6. Η καταγωγή των Π.
7. Είναι περιοχή από την οποία προήλθαν οι Έλληνες Πόντιοι
8. Μια περιοχή στα παράλια της Μαύρης θάλασσας.
9. Είναι η χώρα των Π, η οποία βρίσκεται στη Μ.Α
10. Η χώρα που κατοικούν οι Π.
11. Μια τοποθεσία
12. Περιοχή
13. Περιοχή στη νότια Μ. Θάλασσα
14. Η Μ. Ασία
15.[509] Η περιοχή όπου δέχτηκε σοβαρά κοινωνικά πλήγματα από άλλες δυνάμεις
16. [530] Περιοχή της Τουρκίας, απ΄ όπου ξεριζώθηκαν πολλοί άνθρωποι.
17.[540] Είναι μια περιοχή της Μ. Ασίας που εκεί έγινε πόλεμος και διώχθηκαν από κει οι Έλληνες.
18. [687] Μια μακρινή χαμένη πατρίδα.
19. [732] Η Ελληνική περιοχή που κατακτήθηκε από τους Τούρκους
20.[763] Μια περιοχή ξεριζωμένη.
21.[751] Ο Π είναι η πιο αδικημένη περιοχή στην Ελλάδα.
22. [830] Είναι η περιοχή όπου υπάρχουν οι πιο Έλληνες.

23. {829] Είναι συμπαγής ελληνισμός, που γνώρισε λαμπρά επιτεύγματα σε όλους τους τομείς.
24. [948] Μια περιοχή που γνώρισε αρκετή άνθιση, όμως μετά την εισβολή καταστράφηκε.
25. {958]Μια προσφυγική αδικημένη και βασανισμένη αποικία.
26. [1768] Μια χαμένη πατρίδα.
27. [1742] Χαμένη πατρίδα
28. [1857] Πόντος, το μέρος του Ελληνισμού που χάθηκε

Επιγ.Πατέρα

13. ΘΕΣΗ

1.Το μέρος όπου γεννήθηκαν οι Π.
2. Μια περιοχή της Ελλάδας
3. Ο Π είναι θαλάσσια λεκάνη βόρεια της Τουρκίας & Ανατ. Της Ευρώπης.
4. Μια περιοχή της ΜΑ, όπου κατοικούσαν Έλληνες
5. Περιοχή της Μ.Α.
6. Ένα υπέροχο μέρος, το οποίο βγάζει καλούς ανθρώπους.
7. Π είναι ένα μέρος των προσφύγων Ε που ονομάστηκαν Π
8. (328) Είναι ένα μέρος που από χιλιάδες άτομα που κατοικούσαν εκεί τώρα έμειναν λίγα γιατί ήρθαν εδώ.
9.(459) Ο Πόντος είναι η δεύτερη πατρίδα για μας τους Πόντιους.
10.[489] περιοχή στα παράλια του Ευξείνου Πόντου και τόπος καταγωγής των Ποντίων. Είναι η περιοχή στην οποία αναπτύχθηκε ένας μεγάλος πολεμικός, κυρίως, λαός.
11. [589] Είναι μια περιοχή στη Μ.Ασία από τη μεριά του Ευξείνου Πόντου. Αυτή η περιοχή υπάρχει από πολύ παλιά χρόνια.
12. [704] Ένα κομμάτι του ελληνισμού.
13. [1028] Ο Π είναι ο τόπος στον οποίο στεγάζονταν και στεγάζονται οι Π
14.[1147] Είναι το σταυροδρόμι του Ελληνισμού και του Χριστιανισμού
15.[1100] Μέρος της Μαύρης Θάλασσας όπου ζούσαν και ίσως ζουν οι Π
16. [1200] Π είναι το μέρος όπου έζησαν και θα ζουν αυτοί οι άνθρωποι που είναι Έλληνες και δημιούργησαν όλα αυτά τα αξιοθαύμαστα έργα και τον πολιτισμό τους
17. [1354] Μια καταλυμένη γη όπου τη λησμονούν όλοι οι Πόντιοι.
18. [1351] Είναι μια περιοχή στη βόρεια Τουρκία, που ζούνε οι πατεράδες μας και οι μητέρες μας.
19.[1547] Η φιλόξενη περιοχή για κάποιους ανθρώπους, **η μητέρα πατρίδα**
20. [1490] Μια ακόμη χαμένη Πατρίδα η οποία παραμένει στα χέρια των Τούρκων
21. [1741] Η πατρίδα μου
22. [2067] Περιοχή στη Μ.Ασία. Μα πάνω απ' όλα σημαίνει πατρίδα. Σημαίνει, εκτός από τη φυσική μου μητέρα και την Ελλάδα, τρίτη μητέρα.

Επίγ. Μητέρα

13. ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1.Ένα πορνό περιοδικό

13. ΘΕΣΗ

1. Ένας τόπος όπου κατοικούν άνθρωποι (οι Π)
2. Η περιοχή απ' όπου κατάγονται οι Π.
3. Μια περιοχή της Μ.Ασ.
4. Π είναι μια γενναία περιοχή
5. Η πόλη απ' όπου κατάγεται η γιαγιά μου & ο παππούς μου
6. Το μέρος όπου έζησαν οι Π
7. Το μέρος όπου μένουν οι Π
8. [828] Π είναι μια περιοχή της ΜΑ, που είχε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη όμως καταστράφηκε όλος αυτός ο πολιτισμός από τους Τούρκους.
9. [1552] Είναι η πατρίδα των προγόνων μου

Πόντιοι

13. ΘΕΣΗ

1.Περιοχή της Μ.Ασίας
2. Το μέρος απ' όπου ήρθαν οι Π.
3. Ο πιο λεβέντης άνθρωπος που υπάρχει. Ένας άνθρωπος. Που κατέκτησε τα πάντα με μόχθο και ιδρώτα.
4. Εκεί που κατοικούν οι Π & μιλούν & τη γλώσσα
5. Περιοχή όπου ζούσαν οι Π
6. Ο Π είναι μια μακρινή περιοχή από την οποία ήλθαν οι Έλληνες -Πόντιοι
7.(325) Πόντος είναι η πατρίδα των προγόνων μου και η πατρίδα όλων των Ποντίων.
8. (330) Πόντος είναι η πραγματική Ελλάδα και πραγματική χώρα μας
9.[358]+[2017] Η Πατρίδα μου
10. [657] Μια ελληνική περιοχή όπου έζησαν οι προγονοί μου για τους οποίους είμαι περήφανοι.
11. [731] Πόντος είναι κατατρεγμός, ήθη , έθιμα, και παράδοση.
12. [960] Π είναι πηγή από όπου αναπτύχθηκε η ποντιακή γενιά.
13.[940] Ο Π είναι τα μέρη που έζησαν οι προγονοί μου, είναι ένα κομμάτι του ελληνισμού.
14. [1025] Η πατρίδα των προγόνων μου
15.[1005] Η πατρίδα μου και η πατρίδα όλων των Π
16. [1122] Είναι η πατρίδα, **η αληθινή πατρίδα όλων μας, η μάνα πατρίδα**.
17. [1222] Είναι η μητέρα πατρίδα των Π από κει σκορπίστηκαν οι Έλληνες Πόντιοι σε διάφορες χώρες.
18. [1378] Πόντος είναι ο τόπος όπου άρχισε ο ποντιακός ελληνικός πολιτισμός.
19. [1381] Ο τόπος που έζησε πολλά!!!

20. [1730] Μια πονεμένη πατρίδα
21. [1692] Περιοχή της σημερινής Τουρκίας. Χαμένες πατρίδες για μένα.
22.[1879] Η πατρίδα των προγόνων μου
23. [2084] Μητέρα πατρίδα, ήθη και έθιμα, παραδόσεις, άγια χώματα των προγόνων, προγονικοί τάφοι 30 ολόκληρων αιώνων, μεγάλη κληρονομιά με τα αθάνατα μνημεία. Ανάμνηση νοσταλγία.
24. [2024] Ο Π κατά τη δική μου (άποψη , είναι) η αρχή της ιστορίας των Ποντίων, δηλ από εκεί πιστεύω ξεκίνησαν όλες οι παραδόσεις και η ιστορία των Π

Άγνοια

13. ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1. [1130] Μια περιοχή, πας εκεί και φεύγεις καραφλός

13. ΘΕΣΗ

1. Το μέρος που έχει Π.
2. Περιοχή
3. Το μέρος όπου κατάγονται οι Π
4. Η χώρα στην οποία ζουν οι Π, η οποία βρίσκεται στη Μ.Α.
5. Μια περιοχή
6. Ο Εύξεινος Πόντος ή ο οίκος που μαζεύονται οι Πόντιοι
7. Είναι περιοχή
8. Είναι μια περιοχή
9.Ο Π είναι ένας τόπος όπου υπήρχε φτώχια και ο λαός του ήρθε στην Ελλάδα.
10. Πόντος είναι ένας τόπος που ξεχώρισε σε όλα και θα μείνει στην ιστορία
11. [793] Κάποια βασανισμένη και ματωμένη περιοχή της Μ. Ασίας. (8)
12. [1771] Δεν ξέρω παρ' όλο που είμαι Π.

****

Ερώτηση 16η : Έτυχε να χορέψεις ποντιακούς χορούς;

Επίγαμη Μητέρας

1. [795] Προσπάθησα μόνη μου. Δεν τα κατάφερα.

****

Ερώτηση 18η :Ξέρεις για το λυτρωτικό αντάρτικο του Πόντου;

18. Μη Πόντιοι

1.[1126]Οι Π προσπάθησαν μόνοι τους να απελευθερωθούν. Πήραν τα όπλα και ζήτησαν τη βοήθεια της Ε. Δυστυχώς την αρνήθηκε.

18. Επιγ. ΠΑΤΕΡΑ

1. [1400] Ήταν ομάδες που σκοπό τους είχαν να καταδιώξουν ή να προσπαθήσουν να κάνουν ζημίες σε Τούρκους. Στα μέρη του Πόντου υπήρχαν αρχηγοί Καπετάν Ευκλείδης, αντάρτισσα Πελαγία κ.α.
2. [1821] Οι Τούρκοι θέλησαν να εξαφανίσουν τους Έλληνες του Π, οι οποίοι αντιστάθηκαν γενναία,

18. <u>Πόντιοι</u>

1. [1879] Οι Τούρκοι κακοποιούσαν τους Π και αυτοί αναγκάστηκαν και κατέφυγαν στα βουνά δημιουργώντας αντάρτικο κατά των Τούρκων.

<u>Ερώτηση 19η: Ξέρεις για τους διωγμούς και τη συστηματική γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού;</u>

19.<u>Μη Πόντιοι</u>

<u>ΘΕΣΗ</u>

1. [831] Είχαν σφάξει παιδιά γυναίκες, έκαιγαν, λεηλατούσαν, βίαζαν, φρικτά χρόνια. Ένας ξεριζωμός που σημάδεψε τους Π.
2. [829] Ξέρω ότι έπαιρναν όλα τα παιδιά και τα έπνιγαν χωρίς κανένα έλεος. Επίσης τις γυναίκες που ήταν έγκυες τις σκότωναν μαζί με τα μωρά.
3. [1126] Ξέρω για τα τάγματα των Π, που έστελναν οι Τούρκοι στο εσωτερικό της ανατολής, για τους φόνους, τους βιασμούς, την τρομοκρατία.
4. Ότι πολλοί άνθρωποι που ζούσαν στον Π διώχτηκαν με βίαιο τρόπο.
5. Ξέρω πως στο παρελθόν έγιναν προσπάθειες για τον εκμηδενισμό των Π.
6. Ξέρω πως οι Τούρκοι καταδυνάστευαν τον Π Ελληνισμό & γι' αυτό έφυγαν
7. [746] Οι διωγμοί από τον Τούρκο ληστή Topal Osman

19.<u>Επιγ. Πατέρα</u>

<u>ΘΕΣΗ</u>

1. Γνωρίζω για τους διωγμούς, τα βάσανα & τις διώξεις που υπέστησαν οι Π απ' τους Τούρκους
2. Τις ταλαιπωρίες των ανθρώπων αυτών. Τα αγαπημένα πρόσωπα που έχασαν εκεί και τις ταλαιπωρίες μέχρι να ριζώσουν κάπου. Τα λεω από ομολογίες της γιαγιάς μου.
3. Ξέρω πολλά
4.(335) Ξέρω πως όταν διώκονταν και προσπαθούσαν να επιβιβαστούν στα πλοία, πολλοί έχασαν τους συγγενείς τους, τους φίλους και αυτό κόστισε σε όλους τους Πόντιους.
5. [1383] Ότι διώχτηκαν από τον Π και έτσι απλώθηκαν παντού αλλά σιγά - σιγά ξεχνιούνται οι ρίζες λόγω των καινούριων προτύπων της Ευρώπης.

19.<u>Επίγ. Μητέρα</u>

<u>ΘΕΣΗ</u>

1. Όχι πολλά. Διώχτηκαν οι Π από τον Π και ήλθαν στην Ε
2. Ότι αυτοί οι άνθρωποι ταλαιπωρήθηκαν και διώχθηκαν απ' το ένα μέρος στο άλλο.
3. Πολλοί Π διώχτηκαν από τα μέρη που ζούσαν & εγκαταστάθηκαν αλλού. Ξέρω από τις μαρτυρίες της προγιαγιάς μου ότι ήταν πολύ νέα όταν άρχισαν οι διωγμοί και αναγκάστηκαν να φύγουν με τη βία για την Ελλάδα.

19.<u>Πόντιοι</u>

ΘΕΣΗ

1. Ότι έγινε ανταλλαγή πληθυσμών, ξέρω για τις κακουχίες που πέρασαν.
2. Ότι διώχτηκαν πολύ
3. Ξέρω ότι οι Τούρκοι έκαναν διωγμούς, γι' αυτό & πολλοί άνθρωποι για να γλιτώσουν αναγκάστηκαν να φύγουν
4. Οι Τούρκοι έκαναν διωγμούς και γενοκτονίες
5. Για τους διωγμούς που έγιναν εναντίον των Ποντίων από τους Τούρκους, γύρω στο 1922 και για τις σφαγές των Πόντίων.
6. [578] Οι Τούρκοι τους πήραν τις περιουσίες, τους σφάξαν, ενώ ως τόσο κατάφεραν να συγκρατήσουν τον πολιτισμό τους.
7. [1879] Για τους εκατοντάδες χιλιάδες άμαχους Έλληνες που εξοντώθηκαν και το μεγάλο αριθμό στρατιωτών και αόπλων που σύρθηκαν σε στρατόπεδα αιχμαλώτων. Χωριά και πόλεις με ακμαίο ελληνικό στοιχείο καταστράφηκαν και κύματα προσφύγων εγκατέλειπαν τις εστίες του Ελληνισμού για να σωθούν στην Ελλάδα.

19.Άγνοια

ΘΕΣΗ

7.[1] Ότι διώχτηκαν από τις περιοχές του Π κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής καταστροφής.
2. Τους διώχνανε απ' την πατρίδα τους & στη συνέχεια καίγανε τα σπίτια τους ή τους λήστευαν.
3. (318) Ότι όταν ήρθαν, οι Πόντιοι, στο χωριό το δικό μου (Επισκοπή) κανένας δεν τους ήθελε και κανένας δεν τους έπαιρνε στα χωράφια. Πέρασαν κάποια χρόνια για να τους δεχτούν και πάλι δεν τους ήθελαν τόσο.

Ερώτηση 20η: ***Ξέρεις για την προσπάθεια της δημιουργίας ανεξάρτητου ποντιακού κράτους;***

20. Επιγ. ΠΑΤΕΡΑ

1. Ότι θέλουν να γίνουν ανεξάρτητο κράτος

20.Επιγ. ΜΗΤΕΡΑ

1. Οι Π προσπάθησαν να δημιουργήσουν ανεξάρτητο Ποντιακό κράτος

20. ΠΟΝΤΙΟΙ

1. [1828] Είχε γίνει μια προσπάθεια στη Ρωσία, αλλά δεν τους άφησαν να το δημιουργήσουν.

****

Ερώτηση 21η: Ξέρεις τι είναι οι κρυπτοχριστιανοί;

1.[1271] Είναι οι άνθρωποι που ζουν ακόμη στον Π και είναι γραμμένοι Μουσουλμάνοι, αλλά κατά βάθος είναι Χριστιανοί

****

Ερώτηση 22η. Διάβασες κάποιο βιβλίο που να αναφέρεται στον ποντιακό ελληνισμό;

22. Πόντιοι

1.[1443] (Η ιστορία του Π) Μου έκανε εντύπωση η ταλαιπωρία και οι προσπάθειες που κατέβαλλαν οι Π για να μπορέσουν να ζήσουν και να αποκτήσουν την ελευθερία τους.

22. Μη Πόντιοι

ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1. Τα κεφάλια τους που είναι χοντρά και μεγάλα

22. ΘΕΣΗ

1.Η αγάπη που είχαν οι Π στην πατρίδα τους

2. Ο λυπητερός χαρακτήρας του.

3.[548] ότι ήταν άνθρωποι με πυγμή και που αγαπούσαν την πατρίδα τους.

22. Επίγ Πατέρα

1. Ιστορία του Π

2. Ο Ευξ. Π & η ιστορία του

3. Ο Πόντος

4. Πηγαίνοντας στον Πόντο

5(335) Μου έκανε εντύπωση οι θυσίες που τράβηξαν οι άνθρωποι για να επιζήσουν.

6.Ο τρόπος, τα ήθη & τα έθιμα των Π

7. Ο τρόπος ζωής των ανθρώπων αυτών & οι προσπάθειες τους για καλύτερες συνθήκες ζωής.

8.Η απλοϊκή ζωή των ανθρώπων εκείνων

9. Η άθλια ζωή των προσφύγων

22. Επίγ Μητέρα

ΘΕΣΗ

1. Οι διωγμοί των Π & η αγάπη για τη γη τους

22. ΠΟΝΤΙΟΙ

ΘΕΣΗ

1. Η γενναιότητα των Π

2.Τα έθιμα & τα φαγητά των Π

3 Ο Π. Ελληνισμός

4. [1553] Η βιαιότητα με την οποία φέρονταν οι Τούρκοι στους Έλληνες

Ερώτηση 23η: Σου έκανε εντύπωση κάποιο από τα αναγνώσματα στο σχολείο, που αναφέρονταν στον Ποντιακό Ελληνισμό;

23. Μη Πόντιοι

ΘΕΣΗ

3. Γεωγραφία Α΄& Β΄
4. Γεωγραφία : «Οι Ελλ της διασποράς»
5. Ένα απόσπασμα από την Ιστορία
6. Γεωγρ Β΄γυμν, τελευταίο κεφάλαιο
7. Μερικές φορές καλή, αλλά άλλες κοροϊδευτική
8. Νομίζω καταθλιπτική
9. Ότι είναι αξιολύπητοι. Πράγμα το οποίο δεν πιστεύω, γιατί τους θεωρώ πολύ δυνατούς ανθρώπους λόγω της ενότητας τους.
10. Έλληνες , οι οποίοι προσπαθούν να διατηρήσουν τον ελλ πολιτισμό.
11. Μια φυσιολογική εικόνα. Αναφέρονταν, βέβαια, στη σχέση τους με την Ε
12. Καλή όμως δε μιλούν συχνά γι' αυτούς
13. Δε θυμάμαι ν' αναφέραμε τίποτα γι' αυτό}
14. Η αποφασιστικότητα και τι πάθος των Ποντίων

23.Επίγ Μητέρα

1. Ότι είναι κάτι φτωχοί χωρίς καμιά πολιτιστική αξία

23.ΠΟΝΤΙΟΙ

1. Γεωγραφία Α΄,Β΄ γυμνασίου
2. Η εικόνα που παρουσίαζαν δεν ήταν και τόσο καλή

Ερώτηση 25η: Μιλούσε ή μιλά, κάποιος δάσκαλός σου, συχνά για τον ποντιακό ελληνισμό Τι έλεγε;

1. Ότι είναι άδικο να μιλάμε με περιφρόνηση γι' αυτούς
2. Για την ιστορία του Πόντου.
3. Έλεγε πολλά. Δε θυμάμαι
4. Γελούσε μαζί τους [ποντιος μαθητής]
5. Έλεγε πως οι Π είναι οι πιο έξυπνη φυλή & πως έχουν περάσει πολλά βάσανα σαν φυλή [Μη ποντ. Μαθ, μη Ποντιος δάσκαλος]
6.[318] Έλεγε ότι ήρθαν από τον Πόντο, ακόμα μας έλεγε ότι είναι πολλοί έξυπνοι.
7. [377] Ότι τα αρχαία είναι σαν τα ποντιακά
8. [554] Έλεγε ότι οι Π ήταν σπουδαίοι
9. [540] Έλεγε ότι ο Π ήταν μια πολύ όμορφη περιοχή αλλά στενοχωριέται με αυτά που συνέβησαν τότε.
10. [671] Έλεγε ότι οι Π είναι καλοί άνθρωποι και αγαπούν την πατρίδα τους.
11. [950] Είναι τιμή να είναι κανείς Π

12. [926] Ότι όλοι οι Π που ζούσαν στον Ε.Π., εξ αιτίας των διωγμών κατέφυγαν στην Πελοπόννησο κυρίως αλλά και σε όλο τον ελλαδικό χώρο
13. [1026] Θυμάμαι πόσο δύσκολα ήταν αυτά που πέρασαν οι Π και τις σφαγές τους.
14. [1015]Πάρα πολλά κυρίως για τη γενοκτονία των Π και την πορεία προς την Ε [τα δεινά των προσφύγων]
15. [1166] Ότι όλοι οι Π είναι ηλίθιοι.
16. [1062] Δεν προσέχω γιατί δε με ενδιαφέρει
17. [1057] Ότι όλοι οι Π ζούνε αγαπημένοι και ενωμένοι συνεχίζοντας τις παραδόσεις τους και διατηρώντας άσβηστη την ποντ. Γλώσσα
18. [1247] Να μην ξεχνάμε τις χαμένες Πατρίδες του Π και τα αδέλφια μας που σφάχτηκαν σαν αρνιά από τους απάνθρωπους Τούρκους
19. [1232] Αναφέρεται πολλές φορές στον ποντιακό ελληνισμό και προσπαθεί κατά κάποιο τρόπο να τονίσει ότι οι Π δεν είναι χαζοί κτλ
20.[1222] Μας λέει που ζούσαν, πως εξελίχτηκαν και πάνω απ' όλα θυμάμαι τα τραγούδια που μας τραγουδούσε και χόρευε.
21.[1219] Ότι οι Π είχαν ένα πολύ καλό πολιτισμό και άσβηστο.
22. [1218] Ότι είναι αληθινοί ήρωες, γενναίοι και προπάντων Έλληνες, συμπατριώτες μας οπότε πρέπει να τους βοηθάμε και να τους ενθαρρύνουμε κι όχι να τους βρίζουμε.
23. [1215] Ότι είχαν σπουδαίο πολιτισμό που δεν αναγνωρίστηκε όσο θα έπρεπε.
24. [1210] Για τον κρυπτοχριστιανισμό.
25. [1256] Ότι οι Π δεν είναι όπως τους παρουσιάζουμε εμείς σήμερα, αλλά ότι υπέφεραν σκληρά για την Ε και εμείς τους φερόμαστε αχάριστα.
26. [1419] Μας έλεγε με περηφάνια για τους Π το πόσο υπέφεραν και πρέπει να το γνωρίζουμε όλοι, γιατί είναι ένα σημαντικό γεγονός που δεν πρέπει να ξεχαστεί με το πέρασμα του χρόνου.
27. [1417] Ότι οι χαμένες πατρίδες κάποτε θα γίνουν πάλι ελληνικές.
28. [1399] (μη Π) Ότι αυτοί είναι πιο Έλληνες από τους Έλληνες της Ελλάδος
29. [1392] Ήταν στο Δημοτικό και δε θυμάμαι ακριβώς αυτά που έλεγε, αλλά ήταν φανατικός Πόντιος.
30. [1381] Για τον ξεριζωμό των Ποντίων, για την ανταλλαγή πληθυσμών.
31. [1382] Ότι είμαστε η καλύτερη φυλή που υπάρχει στην Ελλάδα.
32. [1383] Πως οι Π έφυγαν από τον Π, διωγμένοι από τους Τούρκους.
33. [1379]Για το χάσιμο των εδαφών του Π και για τον ξεριζωμό.
34. [1375] Μιλάμε στην ποντιακή διάλεκτο (Επαναλαμβάνεται 8 φορές από ισάριθμους μαθητές του Γυμνασίου Χέρσου-Κιλκίς)
35. [1352] Έλεγε ότι είναι τιμή και καμάρι για έναν άνθρωπο να είναι Π.
36. [1343] Ότι ο ποντιακός ελληνισμός έχει περάσει του κόσμου τα βάσανα.
37. [1724] Αναφέρονταν στο πως επέζησαν οι Π ενάντια στους Τούρκους.

38. [1675] Ότι οι Π είναι η καλύτερη φυλή που υπήρξε ποτέ, και έχουν ταλαιπωρηθεί πολύ.
39. [1585] Ότι πάνω απ' όλα είναι Έλληνες σαν και μας διωγμένοι όμως από το σπίτι τους.
40. [1823] Έλεγε ότι οι Π έχουν περάσει πολλά εμπόδια ώσπου να καταξιωθούν στο δικό μας περιβάλλον
41. [1802] Μας έλεγε συνεχώς για τις χορτόπιτες που έφτιαχνε η γιαγιά του, τότε που έμενε στον Π (η γιαγιά του)
42. [1819] Ότι είναι πολύ ταλαιπωρημένοι άνθρωποι και γι' αυτό έφυγαν από την πατρίδα τους.
43. [1821] Τα βάσανα που πέρασε ο ποντιακός ελληνισμός.
44. [1879] Ότι πρέπει να είμαστε περήφανοι εμείς οι Π για την καταγωγή και την ιστορία μας.
45. [1856] Αναφέρονταν στη γιαγιά της. Έλεγε ιστορίες για το πως ζούσαν και πως έφυγαν.
46. [1857] Μας μιλάει για την καταγωγή της.
47. [1841] Τις καταστάσεις που έφυγαν από τη Μ. Ασία και τις τυραννίες που τραβούσαν.
48. [2082] Ότι οι διωγμοί και οι θάνατοι των Ποντίων ήταν άδικοι
49. [2062] Δυστυχώς όχι (Δε μιλούσε)
50. [2018] να μην χωρίζουμε τους Π από τις άλλες φυλές.
51. [2016] Ότι είναι σπουδαίο να θυμόμαστε την ποντιακή καταγωγή μας και πως πρέπει να βοηθάμε τους Π μετανάστες που ήρθαν πρόσφατα απ' το Π.
52. [2135] Μας λεει πως ο ποντιακός ελληνισμός είναι μια ράτσα με πολλά ιδανικά.
53. [2146] Χαμένες πατρίδες και οι ρίζες των λέξεων της ελληνικής.
54. [2147] Χαμένες πατρίδες από που προέρχονται διάφορες λέξεις οι οποίες ζουν μέχρι σήμερα.
55. [2129] Είναι υπερήφανος για την καταγωγή του.
56. [2128] Μας έλεγε πως ο ποντιακός ελληνισμός υπέφερε από τους Τούρκους, αλλά και στις αρχές όταν ήλθαν στην Ελλάδα δεν τους συμπεριφέρονταν με αγάπη και ζεστασιά εκτός από μερικές εξαιρέσεις
57. [2125] Μας μιλάει για τους πρόσφυγες του Π, πώς ήρθαν, πώς αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα.
58. [2111] Για τους διωγμούς και τον χαρακτήρα τους. Ανέκδοτα.
59. [2098] Τα ανέκδοτα.

****

<u>Ερώτηση 26η :Λες ποντιακά ανέκδοτα;</u>

26.<u>Μη Πόντιοι</u>

<u>ΛΟΙΔΟΡΙΑ</u>

1.Τα ακούω και τα επαναλαμβάνω σε άλλους.

2. Η αφέλειά τους και ο αυθορμητισμός.
3. Γιατί είναι αστεία και πέφτει ο δείκτης νοημοσύνης των Ποντίων
4. Ότι κάθε φορά παριστάνουν τους κουτούς.
5.Αναφέρονται σε ακραίες καταστάσεις και γεγονότα που προκαλούν γέλιο.
6. Είναι αστεία.
7. Γιατί είναι αστεία και γελούν οι άλλοι
β)Γιατί το λες & γελούν οι άλλοι
8. Το χιούμορ τους.
9.Επειδή έχουν πλάκα και είναι χαζά.
10. Οι γκάφες τους με κάνουν και γελάω
11. Ότι είναι ευχάριστα έξυπνα & αστεία
12. Γιατί οι Π αφήνουν φαλάκρα; για να κάνουν τσουλήθρα οι ψείρες
13. Επειδή διασκεδάζω με τις χαζομάρες τους.
14. Με κάνουν & γελάω
15. Μ' αυτά γελάς & όλο είναι ευχάριστα να τα λες.
16. Έχουν πλάκα.
17. Δεν με ευχαριστεί τίποτα ιδιαίτερο, απλά μερικές φορές για σπάσει η μονοτονία λεω κανένα
18. Έχουν πολύ πλάκα ,& αυτή την πλάκα μόνο οι Π την έχουν.
19. Μου αρέσει ο τρόπος με τον οποίο σατιρίζουν τους Π
20. Διασκεδάζω
21. Είναι αστεία & διασκεδαστικά
22. Τα λεω επειδή είναι αστεία & ιδιόμορφα
23. Συνήθως τα ανέκδοτα αυτά βγαίνουν μέσα απ' τη ζωή των Π & ο τρόπος που δημιουργούνται και στη συνέχεια ακούγονται είναι πολύ αστείος.
24. Είναι πολύ αστεία
25. Οι γκάφες τους
26. Το τέλος τους είναι πολύ διασκεδαστικό
27. Έχουν φάση
28. Το κωμικό περιεχόμενο τους
29. Συνήθως τους Π τους παρουσιάζουνε σαν ανθρ, που κάνουνε γκάφες & ακριβώς αυτές οι γκάφες είναι που σε κάνουν να γελάς
30. Τα περισσότερα αναφέρονται σ' αυτούς & είναι πολύ αστεία
31. Είναι κωμικά & πετυχαίνουν σε όσους τα λες
32. Γιατί μ' αρέσει να τους κοροϊδεύω
33. Μ' ευχαριστεί γιατί είναι ωραία & πολύ αστεία
34. Είναι διασκεδαστικά
35. Τα ποντ ανέκδοτα κατά κάποιο τρόπο είναι πιο αστεία απ' όλα τ' άλλα
36.[553] είναι ότι μ' αρέσουν και έχουν βγει για τους Π τα αστειότερα ανέκδοτα.
37. [591] Είναι αστεία και προκαλούν γέλιο σε μένα και την παρέα μου. Δεν τα λεω επειδή αγαπάω τους Πόντιους.

38. [605] Που γελάμε και αν δεν είχαμε και αυτά η ζωή μας θα ήταν μονότονη.
39. [777] Τα ανέκδοτα εμπνέουν ένα αυθόρμητο χιούμορ από την καθημερινή τους ζωή.
40. {818] πως σε κάνουν να γελάς ακόμη κι όταν δε θες.
41. [948] Η υποτιθέμενη ανοησία για μερικά πράγματα
42. [1135] Ότι ξεκαρδίζονται όλοι με την ποντιακή σκέψη.
43. [1062] Η βλακεία που τα διαρρέει
44. [1267] Τα ποντιακά ανέκδοτα δεν ευχαριστούν μόνο εμένα, αλλά και όλη την Ελλάδα, δηλ με αρέσουν πάρα πολύ.
45. [1256] Ότι κάνω τους άλλους να γελάνε και να νιώθουν χαρούμενοι.
46. [1387] Είναι διασκεδαστικά και αυτοσατιρίζουν την ίδια τη φυλή τους.
47.[1579] Τα ποντιακά ανέκδοτα μ' αρέσουν γιατί έχουν πολύ χιούμορ και είναι **πολύ εύκολα** να τα ξέρει κανείς
48. [1575] Αυτό που με ευχαριστεί να τα λεω είναι ότι είναι αστεία και ότι κουφαίνω τελείως τους άλλους.
49. [1689] Η βλακεία που δέρνει τους Π & οι ξεκαρδιστικές τους γκάφες. Με λίγα λόγια είναι ηλίθιοι.
50. [1883] Ότι πάντα όταν λες ένα ανέκδοτο ποντιακό γελάς.
51.[2096] Οι χαζομάρες τους και οι μαλακίες τους.

ΘΕΣΗ

1. [570] Βγάζουν στην επιφάνεια κάποια ελαττώματα (όχι των Π αλλά όλων των ανθρώπων) που οι άνθρωποι ντρέπονται γι' αυτά χωρίς να υπάρχει λόγος.
2. [617] Είναι όπως όλα τα ανέκδοτα. Παρ' όλα αυτά τώρα αντικαταστάθηκαν από ανέκδοτα άλλου είδους.
3. [587] Ίσως επειδή τα λένε όλοι και επειδή είναι αστεία, αλλά δεν τα λεω με κακό σκοπό, όπως νά ενοχλήσω κάποιον φίλο μου που είναι Π.
4. [580] Δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο που να μ' ευχαριστεί και ούτε το κάνω με ρατσιστικές διαθέσεις. Απλά είναι κοινά ανέκδοτα που με διασκεδάζουν.
5. [1515] Ναι ακούγεται συχνά. Πιστεύω πως ο καθένας είναι ελεύθερος να πει την καταγωγή του χωρίς να ενοχλείται.
6. [2071] Είναι έξυπνα παρ' όλο που μειώνουν τους Π
7. [2068] Απλά διότι ο ντόρος που γίνεται γύρω από αυτά επηρέασε σίγουρα τις απόψεις όλων, χωρίς βέβαια να έχω προσωπικά συμφέροντα ή έστω έχθρα.

26.Επιγ.Πατέρα
ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1. Προκαλούν γέλιο.
2. Το ότι είναι πολύ αστεία γιατί μιλούν για «κουτά» πράγματα
3. Ότι είναι αστεία.
4. Πολλές φορές η εξυπνάδα τους & άλλες οι χαζομάρες των Π. Δε μου αρέσει όμως η κριτική : αυτός είναι «Π»

5. Με διασκεδάζουν, γιατί ξέρω πως ο λαός αυτός είναι ένας χαρούμενος λαός.
6. Μ' αρέσουν τα αστεία. Με ευχαριστεί
7. Το ότι είναι αστεία, παρόλο που είμαι Πόντια
8. Γιατί αναφέρονται στους Πόντιους
9. (314)Έχουν πολύ πλάκα χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι πόντιοι έχουν ελαττώματα τα οποία αναφέρονται στα ανέκδοτα αυτά.
10.(315) Η εξυπνάδα των ποντίων και η μεγάλη διασκέδαση που δημιουργείται όταν τα λεω.
11. (335) Ο τρόπος με τον οποίο λέγονται και αυτή η διαφορά της γλώσσας.
12. [704]Το κέφι που προσφέρουν και αυτό δείχνει ότι παρ' όλα τα βάσανα και τις κακουχίες δεν έλειπε το γέλιο.
13. [1123] Το γεγονός, ότι αποδεικνύω πως δεν έχω κανένα πρόβλημα να τα λεω ακόμη και αν είμαι Π
14.[1335] Το ότι οι Π παρουσιάζονται λίγο χαζοί και κάνουν συνεχώς γκάφες και λένε ανόητα πράματα (Ο πατέρας μου είναι Π και φέρεται το ίδιο)
15. [1481]Ανεβάζω το κέφι, μιας και οι Π δεν είναι άνθρωποι που θα παρεξηγηθούν απ' αυτό, αλλά αντιθέτως είναι ευχάριστοι από μόνοι τους.
16. [2067] Μας διασκεδάζουν και δείχνουν την ανωτερότητα των Π, εφόσον ασχολούνται όλοι μαζί τους.
17. [2012] Μερικοί λένε πως το να λεει κανείς ποντιακά ανέκδοτα δεν είναι καλό, γιατί κοροϊδεύεις τους Π. Εγώ αυτό δεν το πιστεύω παρόλο που είμαι Π. Τα βρίσκω ευχάριστα.

26.Επιγ. Πατέρα

ΘΕΣΗ

1. (333) Απλά για να γελάμε δε νομίζω ότι είναι προσβολές.
2. (328) Μερικές φορές γιατί μ' αρέσει να μιλάω τη γλώσσα.
3.[458] Ότι είναι αρκετά αστεία, αλλά όταν γίνεται καθημερινά αυτό με νευριάζει.
4. [424] Υπάρχουν ανέκδοτα τα οποία βρίζουν τους Πόντιους. Αυτά δεν μ΄ αρέσουν και τ' αποφεύγω. Υπάρχουν και άλλα που είναι ευχάριστα
5[405] Δε με ευχαριστεί γιατί έχω ποντιακές ρίζες
6. [489] Είναι συνήθως καλόγουστα και εξ άλλου είναι απλώς ένας τρόπος αντίληψης των ανθρώπων και όχι η πραγματικότητα.
7. [589] Παρ' όλο που ακούω περισσότερο παρά λεω, έχουν πλάκα, αλλά γιατί να μη διαλέξουν άλλη φυλή των Ελλήνων και να διαλέξουν των Ποντίων;
8. [654] Ότι είναι ένας τρόπος με τον οποίο γελάς και ξεφεύγει κάποιος μαζί με την παρέα του από την καθημερινή σκοτούρα (διαβάσματα).
9. [1029] Έχουν πολύ πλάκα, αλλά δε νομίζω ότι υποβιβάζει αυτό τους Π γιατί αντίθετα είναι πολύ έξυπνοι
10. [1383] Με ευχαριστεί γιατί εμείς μπορούμε να δώσουμε ένα χαμόγελο στους άλλους με τα ανέκδοτα αυτά.

11.[1553]Δε νομίζω ότι τα ανέκδοτα αυτά με προσβάλλουν σαν Πόντιο
12. [1697] Δεν τα πιστεύω αλλά τα λεω επειδή περιγράφουν γκάφες διαφόρων ανθρώπων που με διασκεδάζουν. Δεν τα πιστεύω όμως γιατί οι Π είναι έξυπνοι.
13. [1588] Πρόσφυγας ή και όχι. Ένας βασανισμένος που έκανε καιρό να βρει γλυκό ψωμί.
14. [1812] Το ότι δείχνει την εξυπνάδα των Π, κι όχι, όπως νομίζουν μερικοί, τη βλακεία τους.

26.<u>Επίγ. Μητέρα</u>
<u>ΛΟΙΔΟΡΙΑ</u>
1. Έχουν πλάκα
2. Υπάρχουν Π ανεκδ που η εξέλιξή τους είναι αστεία. Μ' αρέσει να λεω , διότι θέλω να βλέπω τους άλλους να γελούν.
3. Απλά είναι αστεία. Αλλά δεν τα λεω για να σατιρίσω τους Π αφού και γω είμαι μισή Π
4. Είναι αστεία & πολύ έξυπνα
5. Μου αρέσουν γιατί είναι πολύ αστεία
6.[795] Δεν ξέρω! Μου φαίνονται αστεία. Πάντως δεν το κάνω για να υποτιμήσω τον Πόντο
7.[828] Αυτό που μ' αρέσει είναι ότι προκαλούν γέλιο, αν και θα έπρεπε να με ενοχλούν
8.[949] Η εξυπνάδα!!
9.[955] Το πλούσιο χιούμορ παρά την ποντιακή μου καταγωγή.
10. [1061] Το αχαλίνωτο γέλιο
11. [1480] Οι γκάφες που κάνουν οι Π και οι κουτοπονηριές.

<u>26.ΘΕΣΗ</u>
1.[511] Ξέρω πολλά αλλά δεν μου αρέσουν γιατί εξευτελίζουν τη ζωή και τον τρόπο ζωής τους.
2. [926] Με ευχαριστεί που λεν για τη ζωή των ποντίων και ότι έχουν γέλιο.
3. [1101] Δε μ' ευχαριστεί τίποτα, απλώς όπως μου τα λεν έτσι τα μεταφέρω.
4. [1075] Η εξυπνάδα των Π φαίνεται μέσα απ' τα ποντιακά ανέκδοτα.
5. [1171] Δεν το λεω επίτηδες ή για να τους προσβάλλω, αν και ξέρω ότι αυτό είναι το τελικό αποτέλεσμα, αλλά όπως θα έλεγα ένα ανέκδοτο για να διασκεδάσω έτσι τα λεω κι αυτά.
6. [1918] Ξέρω ότι τα περισσότερα τα βγάζουν οι ίδιοι οι Π, γι' αυτό δε με πειράζει και μπορώ να πω ότι μ' ευχαριστεί.

<u>26.ΠΟΝΤΙΟΙ</u>
<u>ΛΟΙΔΟΡΙΑ</u>
1.Το γεγονός ότι πολλά απ' αυτά είναι αστεία
2.Είναι αστεία, όμως δεν αληθεύουν

3. Ότι μερικά ανέκδοτα μεγαλοποιούν τους Π, άλλα πάλι όχι
4. Έχουν πλάκα
5. Η ευχάριστη έννοιά τους
6. Μου αρέσουν πολύ, γιατί οι Π κάνουν πλάκες χωρίς να το καταλαβαίνουν.
7.(302) Όταν τα ακούω γελάω και αυτό δεν μειώνει τους Πόντιους.
8,[377] Ο τρόπος , και έχει κατάλληλες λέξεις , επειδή η ποντιακή γλώσσα είναι πλούσια.
9. [371] Ναι . τίποτα το ιδιαίτερο
10.[694] Είναι αστεία και τα λεω όχι για κοροϊδία
11. [2016] ΟΧΙ- Γιατί μειώνω το ποντιακό πνεύμα και πιστεύω πως πρέπει να σταματήσουν να αναπαράγουν τέτοια ανέκδοτα που μειώνουν τη φυλή μας.

ΘΕΣΗ

1.Με ευχαριστεί να τα λεω γιατί μερικά κοροϊδεύουν τους Τούρκους και άλλους.
2.[444] Το να τα λεω και να γελάμε με την παρέα μου που είναι Πόντιοι με πειράζει και δεν τα λεω
3. [600] Μ' αρέσει να τα λεω για να δείχνω ότι οι Πόντιοι κάνουν πάντα τους ανθρώπους να γελάνε.
4. [634] Ότι οι Π δεν έσβησαν ακόμα και με τα ανέκδοτα ακούγονται ότι υπάρχουν.
5. [588] Επειδή είναι αστεία και επειδή είναι πολλά και τα λεν πολλοί. Όμως αυτό δεν είναι κακό γιατί φυσικά δεν τα λες με κακό σκοπό.
6. [960] Υπάρχει πολύ χιούμορ και οι Π παριστάνονται πιο 'έξυπνοι από τους άλλους.
7. [1015]Με ευχαριστεί γιατί είναι αστεία, διασκεδαστικά, ασχολούνται με τους Π και αυτό σημαίνει ότι υπάρχουμε.
8. [1057] [46] Μ' αρέσει να λεω ποντ ανέκδοτα για να διασκεδάζω τους άλλους και να δείξω πως αυτά τα ανέκδοτα μόνο οι Π είναι άξιοι να τα βγάζουν για να κάνουν τους άλλους να ξεφεύγουν απ' το άγχος και τη δουλειά και να τους προσφέρουν γέλιο και χαρά
9. [1219] Οι Π είναι φημισμένοι για τα αστεία που κάνουν και μερικοί ανόητοι τα βγάζουν σε ανέκδοτα και όλος ο κόσμος γελάει μαζί μας.
10. [1218] Είναι αστεία, έξυπνα μου φτιάχνουν τη διάθεση, ευχαριστιέμαι γιατί οι Π είναι αυτοί που θέλουν να κάνουν του ανθρώπους γελαστούς.
11.[1417] Είναι αστεία και υπερβολικά, παρόλα αυτά ξέρουμε ότι κοροϊδεύουν πάντα τους έξυπνους.
12. [1718] Δε νομίζω πως υπάρχει κάποια βάση για τα συγκεκριμένα ανέκδοτα, απλά διαλέχτηκε μια φυλή για να διακωμωδιστεί.

26.Άγνοια

ΛΟΙΔΟΡΙΑ

1.Προκαλούν γέλιο

04.[1] Το ότι καταλήγουν σε κάτι αστείο, αν και τις περισσότερες φορές προσβάλουν τους Π

3. Είναι αστεία & ευχάριστα
4. Κάνει τους άλλους να γελάνε
5. Αυτά που με ευχαριστούν είναι ότι με κάνουν να γελάω & με διασκεδάζουν
6. Ότι όταν το λεω όλοι γελάνε & γενικά είναι ανέκδοτα που διασκεδάζουν
7. Το χιούμορ τους
8. Μ' αρέσει να λεω ποντιακά ανέκδοτα γιατί έχουν χιούμορ, γέλιο. Ξέρω πάντως πολλά ανέκδοτα ποντιακά
9. Δημιουργώ την αίσθηση του γέλιου στους άλλους, αλλά & της ευχαρίστησης.
10. Έχουν πλάκα
11. Όπως ξέρουμε τα ποντιακά ανέκδοτα είναι τα πιο φημισμένα στο είδος τους γιατί έχουν πολλή σάτιρα & μας κάνουν να γελάμε
12. Γιατί πιστεύω ότι είναι ξεροκέφαλοι
13. (324) Εγώ τα λεω να περάσει η ώρα, όχι για να κοροϊδέψω τους Πόντιους.
14. (336) Είναι ότι είναι πολύ αστεία πράγματα που ξεπερνάνε τα όρια της λογικής
15. (334) Επειδή τα λεω ποντιακά και με κάνουν να γελάω.
16.[445] Η αστεία πλευρά, χωρίς να με επηρεάζει το γεγονός ότι είναι ποντιακά.
17. [431] Το κέφι που κάνω με τους φίλους μου και για να θυμόμαστε αυτόν τον ταλαιπωρημένο λαό.
18. [547] Η γλώσσα τους είναι κάπως παράξενη.
19. [602] Μ' ευχαριστεί να βλέπω τους άλλους να γελούν.
20. [1516] Μου αρέσουν πάρα πολύ, γιατί μας κάνουνε και γελάμε μέχρι πεθαμού όμως επίσης είναι ευχάριστα.
21. [1727] Για ευχαρίστηση και γέλιο όχι για να τους μοιάσω.
22. [1785] Είναι τα πιο συνηθισμένα και επιτυχημένα ανέκδοτα.

ΘΕΣΗ

1.(341) Το ότι οι Πόντιοι και οι Έλληνες είναι οι πιο έξυπνοι

<u>27. Όταν ακούς ποντιακά ανέκδοτα: τι κάνεις</u>

<u>Μη Πόντιοι</u>

1.Λέγοντάς τους ότι οι Π δεν είναι έτσι όπως τους φανερώνουν οι άλλοι.

<u>Επίγ. ΠΑΤΕΡΑ</u>

1. Διασκεδάζω μεν αλλά πολλές φορές καταντάνε πολύ άσχημα & αντιδρώ λέγοντας: γιατί Άνθρωποι δεν είναι κι αυτοί; Ποια η διαφορά;

Επιγ. ΜΗΤΕΡΑ

1. Λέω στους άλλους ότι δεν είναι σωστό να κοροϊδεύουν τους Π

ΠΟΝΤΙΟΙ

1. Να μη μιλάτε για τους Π αφού δεν είστε άξιοι να τους φτάσετε.
2.[434] Αντιδρώ με νεύρα γιατί είμαι Πόντιος και δεν θέλω να με υποβιβάζουν
3.[377]Τους λέω ποίοι είμαστε οι Π. Και δεν είμαστε για αστεία.
4.[1443] Μ' αρέσει που είμαι Π και δε με ενοχλεί καθόλου που λένε ανέκδοτα για μας. Αυτοί φαίνεται δε γνωρίζουν καθόλου την ιστορία μας

Άγνοια

1.Διασκεδάζω και πολύ μάλιστα

28. Έτυχε σε κάποια παρέα, όπου λέγονταν ανέκδοτα, να αντοδράσει κάποιος;

Επιγ. Μητέρας

1.Σκέφτηκα πως θα πρέπει να λέμε και για τους άλλους ανέκδοτα πχ Βλάχους κτλ.

29.Πώς θα αισθανόσουν αν κάποια παρέα διασκέδαζε με στόχο εσένα ή συγγενή σου, φίλο ή ακόμα με την καταγωγή σου;

Μη ΠΟΝΤΙΟΙ

1. [608] Θα με διασκέδαζε γιατί τυχαίνει να βγαίνουν με πρότυπο τους Πόντιους
2. Γιατί δεν θα ήθελα να τσακωθώ
3. [617] Επειδή τα στόματα τόσων ανθρώπων δεν μπορούν να σιωπάσουν και επειδή είναι μόνο κάποια ανόητα ανέκδοτα.
4. Γιατί ξέρω ότι δεν το λεν από κακία.
5. Μια αστεία το λένε, για διασκέδαση
6. Γιατί η αδιαφορία σε τέτοιες περιστάσεις είναι η καλύτερη απόκρουση για τους άλλους.
7. Δεν μπορώ να δίνω σημασία σε αστεία πράματα.
8. Γιατί [δεν το βρίσκω καθόλου διασκεδαστικό]& η σιωπή & η αδιαφορία μου θα ήταν προς απάντηση τους.
9. Γιατί αν αντιδρούσα θα μαλώναμε.
10.[615] Τα ανέκδοτα ανέκδοτα αυτά αν είναι καλοπροαίρετα δεν θα ενοχλήσουν, ενώ αν είναι αισχρά δεν αξίζει να ασχολείσαι μαζί τους.
11. Θα με πείραζε, δεν θέλω να με σχολιάζουν. Να κοιτάν τον εαυτό τους
12. Θα θύμωνα όμως δε θα ήθελα να το καταλάβουν οι άλλοι.
13. Δε θα θεωρούσα ποτέ σωστό να κοροϊδεύουν την δική μου καταγωγή.
14. Θα θύμωνα διότι δεν είναι σωστό να κοροϊδεύουμε τους άλλους γι' αυτό που είναι. με διασκέδαζε

15.[1577]Εγώ πιστεύω πως αν οι Π παρεξηγόντουσαν από τα ανέκδοτα δεν θα τα έβγαζαν και ούτε θα τα ονόμαζαν ποντιακά ανέκδοτα.
16.Κάποιοι πρέπει να σταματήσουν αυτό το κακό συνήθειο, ώστε να τους φύγει το θράσος.
17. Δε μ' αρέσει να σχολιάζουν εμένα ή συγγενικό μου πρόσωπο.
18. Χαρά γιατί δεν θα ήθελα να αντιδράσω έντονα.
19. Ο κάθε άνθρ έχει τη δική του καταγωγή την οποία αγαπά & σέβεται. Όμως σε μας δεν αρέσει να μας κατηγορούν για την καταγωγή μας έτσι & σ' όλους τους υπόλοιπους.
20. Σίγουρα θα θύμωνα & θα αντιδρούσα γιατί πιστεύω δεν έχουν το δικαίωμα να με σχολιάζουν είτε εμένα είτε την οικογένεια μου.
21. [510] Μπορεί οι Π να έχουν κάποια ελαττώματα, αλλά και οι ντόπιοι δεν είναι τέλειοι.
22.Δεν μπορώ να γίνομαι αντικείμενο ειρωνικής διασκέδασης.
23. Δεν ανέχομαι να με προσβάλλουν μπροστά σε άλλους. Θα τους έσπαγα στο ξύλο.
24. Δε θα ανεχόμουν να «κοροϊδεύουν» την καταγωγή μου και την οικογένειά μου.
25. Δεν ανέχομαι να σχολιάζουν γι' αυτό που είμαι & η οικογένειά μου.
26. Θα θύμωνα και δεν θα συζητούσα μαζί του. Θα αδιαφορούσα γενικά.
27. Θα του έλεγα να μην κρίνει για να μην κριθεί.
28 . Δεν ανέχομαι να με σχολιάζουν.
29. Θα θύμωνα γιατί πιστεύω ότι κανείς δεν πρέπει να προσβάλλει την καταγωγή του άλλου. Αλλά μερικές φορές το κάνω κι εγώ.
30. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να σχολιάζει τους άλλους από τη στιγμή που οι άλλοι δεν τον έχουν πειράξει.
31. Η καταγωγή ή ο χαρακτήρας κάποιου δεν πρέπει να γίνεται αφορμή για σχόλια.
32. Γιατί αυτά που λένε δεν είναι αλήθεια.
33. Ο κάθε άνθρ έχει την δικιά του καταγωγή που πρέπει να σεβόμαστε.
34. Δε μ' αρέσει να ασχολούνται με την καταγωγή και την προέλευση των άλλων.
35. Νομίζω πως ο καθένας είναι κάτι διαφορετικό & πως ο καθένας πρέπει να είναι περήφανος για τον εαυτό του & την καταγωγή του.
36. Θα ανεχόμουν το γεγονός αλλά θα θύμωνα & θα αντιδρούσα αν δεν έχω πειράξει ή πει τίποτα για το άτομο αυτό.

29.Επιγ. ΠΑΤΕΡΑ

1.Απλά δε με ενδιαφέρει η γνώμη των γ΄ & γιατί δεν έχω να ντραπώ για τίποτα με την καταγωγή μου.
2. Δεν μπορούν αυτοί που δεν είναι Πόντιοι να λένε ποντιακά ανέκδοτα.
3. Θα προσπαθούσα να αντιδράσω διακριτικά και θα το απέκρουα.

4. Και οι Π είναι άνθρωποι δεν είναι σκουπίδια.
5. Θα θύμωνα γιατί δε μ' αρέσει να μιλάνε για τους συγγενείς μου μέσω ανεκδότων.
6. Δεν είναι σωστό ο άνθρ να κρίνεται απ' την καταγωγή του, αλλά απ' το μυαλό του.
7.(315) Γιατί είμαι πολύ περήφανη που είμαι Πόντια και δεν ανέχομαι να με υποτιμούν.
8. (326) Νευριάζω όταν βάζουν στόχο εμένα ή κάποιο συγγενή μου γιατί οι Πόντιοι ήταν, είναι, και θα είναι ο παγκόσμιος Ελληνισμός στην Ελλάδα.
9. [369] θα αντιδρούσα ίσως γιατί είμαι περήφανη για την καταγωγή μου.

29.ΠΟΝΤΙΟΙ

1. Δε νομίζω πως δεν θα το έκανε καλοπροαίρετα, διαφορετικά θα αντιδρούσα.
2. Γιατί θα έκαναν πλάκα, θα ήταν αλήθεια για να ενοχληθώ.
3. Γιατί όποιος θέλει να κοροϊδέψει κάποιον, ας δει πρώτα τα χάλια του.
4. Δεν μ' αρέσει να μιλάνε για μας, γιατί ότι λένε είναι ψέματα.
5. Δεν μπορεί να προσβάλει κανένας το ηθικό σου.
6. Θα αντιδρούσα γιατί κάθε άνθρωπος έχει τη δική του καταγωγή χωρίς να ενοχλεί κανένα
7.[444] Θα προσπαθούσα να τον κάνω να νιώσει εξίσου άσχημα με μένα.
8[429] Μπορεί τα ανέκδοτα που λέω εγώ να είναι ελαφρά αλλά η υπερβολή και η προσβολή των Ποντίων και ειδικά της οικογένειας μου θα μ' έκανε να αντιδράσω έντονα.
9. [377] Δε θα το ανεχόμουν γιατί σε κάθε φυλή υπάρχουν έξυπνοι, ανόητοι , κακοί
10. Να λέγανε τα ποντιακά ανέκδοτα αλλά όχι με στόχο εμένα
11.[940] Θα θύμωνα και θα αντιδρούσα έντονα, γιατί δεν ανέχομαι να θίγουν την καταγωγή μου και με ποιο δικαίωμα την θίγουν; αυτοί είναι καλύτεροι από μας;

29.Άγνοια

1. Δεν τα παίρνω όλα στα σοβαρά.
2. Θα διασκέδαζα διότι αυτό που θα έλεγαν δε θα με ενοχλούσε εάν ήταν πολύ χαζό θα θύμωνα λιγάκι
3. Θα ανεχόμουν το γεγονός αυτό ως ένα σημείο, γιατί έχω υπομονή.
4.όπως εγώ διασκεδάζω με τους Π, όταν είναι παρόντες και δεν ενοχλούνται έτσι δεν πρέπει να ενοχληθώ και εγώ.
5. Πιστεύω πως η καταγωγή του καθενός ανθρ δεν είναι ντροπή, γιατί κάθε τόπος έχει τη δική του ιστορία.
6. [1855] Κάποτε θα καταλάβει το όνομα Πόντιος
7. Δε μου αρέσει να κάνουν πλάκα με τον εαυτό μου.

8. Θα αντιδρούσα έντονα γιατί δεν θα ανεχόμουν ποτέ να γελάει κάποιος με την καταγωγή μου.
9.[933] Αν τα ανέκδοτα είχαν στόχο εμένα ή κάποιο συγγενή μου θα αντιδρούσα. Αν είχαν σχέση με την καταγωγή μου, όπως συμβαίνει με τους Π, δεν θα με πείραζε.

Ερώτηση 30η . Ακούγεται συχνά η φράση «Πόντιος είσαι;» πώς θα την ερμήνευες;

30. Μη Πόντιοι

ΘΕΤΙΚΑ

1. Ποια είναι η καταγωγή σου.
2. Δεν μπορώ να δώσω ερμηνεία, αλλά είναι κακό να είναι κάποιος Π; Γιατί υπάρχει αυτή η διαφορά ανάμεσα στους ανθρώπους;
3. Είναι μια χαζή φράση γιατί & οι Π είναι Έλληνες
4. Τη λέμε όταν θέλουμε να μάθουμε την καταγωγή κάποιου
5. Θα την ερμήνευα με μια λέξη: αδικημένοι
6.απλά ρωτάνε για την καταγωγή
7. [403]Η φράση Πόντιος έχει πάρει κακή σημασία λόγω των ανεκδότων. Δηλ όταν σε λεει κάποιος άμα είσαι Πόντιος είναι σαν να σε λεει είσαι ανόητος ή κάτι τέτοιο
8.[366] Οι Π φημίζονται για το ότι κάνουν κουταμάρες και ότι δεν καταλαβαίνουν, αλλά αντιθέτως είναι πολύ έξυπνοι
9. [361] Άνθρωποι που ήρθαν από τον Π με λίγα λόγια μετανάστες
10.[492] Όχι δεν είμαι Πόντια, η δική μου ερμηνεία. Είναι άνθρωποι που έχουν δικό τους πολιτισμό, και ότι η έκφρασή τους δηλ η ομιλία τους είναι διαφορετική από τη δική μας.
11.[510] Θα το ερμήνευα σαν κορόιδεμα, γιατί πολλοί πιστεύουν ότι οι Π είναι άμυαλοι και χαζοί, αλλά αυτό δεν αληθεύει.
12. Οι σημερινή νεολαία πιστεύει πως οι Π είναι ο πιο καθυστερημένος λαός.
13.[561]Δεν θέλω να το σχολιάσω
14. [631] Είναι κάποια ασέβεια προς τους Πόντιους
15. [566] Ότι οι Πόντιοι έχουν παρεξηγηθεί για την νοητική τους ικανότητα
16. [610] Ακούγεται αλλά δεν το λέμε με κακία αλλά από ενδιαφέρον.
17. [615] Με τα ανέκδοτα οι Π βγάλαν ένα όνομα αρκετά κακό αλλά εφόσον αυτό δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα με αφήνει αδιάφορο.
18. [764] ακούω πολλούς να λένε αυτή την φράση. Μ' αυτό εννοούν ότι οι Π είναι κατώτεροι απ' όλους εμάς που δεν καταγόμαστε από τον Π, γιατί έχει εμφυτευτεί σ' όλους η ιδέα ότι οι Π είναι χαζοί και το διατυμπανίζουν διαρκώς
19. [959] Όσοι τη λένε θέλουν να δείξουν πως είναι πιο έξυπνοι από τους Π και τους αρέσει να περιφρονούν τους Π.
20. [958] Ναι! Υπάρχει κανένα πρόβλημα σας πειράζω;

21.[948] Συνήθως τη λέμε σε ανθρ που ξέρουμε ότι δεν πειράζονται και φυσικά δε θεωρούμε κατώτερους τους Π.
22. [917] Ακούγεται συχνά. Πιστεύω πως εάν είσαι Π δεν πρέπει να ντρέπεσαι
23. [1038] Ίσως να έγινε συνήθειο χωρίς να καταλαβαίνουν γιατί την λένε.
24. [1126] Λανθασμένη, κατάλοιπο του παλιού ρατσισμού
25. [1240] Δυστυχώς αυτός ο λαός από κάποιους γελοιοποιείται και κατά τη γνώμη των άλλων είναι κάτι γελοίο να είσαι Π
26. [1251] Όλα είναι μια συνήθεια.....
27. [1770] Υπάρχουν άνθρωποι που κοροϊδεύουν τον Π και αυτό πρέπει να σταματήσει, έστω κι αν δεν είμαι Πόντια
28. [1880] Απλώς γελοιοποιείται εκείνος που το λεει, γιατί στο πρόσωπο ενός «Πόντιου».βλέπουμε την κατάντια του κόσμου.

30. Μη Πόντιοι

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

1. Μερικοί άνθρωποι κάνουν ή λένε κάποια πράγματα που είναι δεδομένα όμως αυτοί δεν το ξέρουν.
2. Αποκαλούνται κάποιοι έτσι, γιατί οι Π. Θεωρούνται από πολλούς, χαμηλής νοημοσύνης.
3. Με κάποια ιδιαίτερα ψυχικά και εξωτερικά χαρακτηριστικά των Π. (Π.χ. μεγάλο κεφάλι, αφέλεια)
4. Θεωρούνται κατώτεροι διανοητικά
5. Είσαι πολύ πολύ γλυκός
6. Εάν είσαι από τον Πόντο ή εάν είσαι χαζός
7. Οι Π σήμερα έχουν καταντήσει μια έννοια με την οποία εννοούμε έναν άνθρωπο ηλίθιο. Άρα με αυτήν τη φράση εννοούμε αν κάποιος είναι βλάκας.
8. Συνήθως αναφέρεται για να δείξει ότι κάποιος λεει κάτι άσχετο ή κάτι (συγγνώμη για τη έκφραση) χαζό
9. Χαζός είσαι; βλάκας είσαι; δεν καταλαβαίνεις;
10. Καλά είσαι ...
11. Άνθρωποι με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης- βλάκες
12. Πόντιοι = άνθρωποι με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης
13. Ορισμένοι πιστεύουν πως οι Π είναι κάπως κουτοί και κάνουν συνέχεια γκάφες. Αν και μερικές φορές το λεω δεν το εννοώ.
14. Γενικά πιστεύεται πως οι Π είναι χαζοί, γι' αυτό και λεν αυτή τη φράση, πράμα που δεν είναι σωστό
15. Από το πως μιλάει ένα άτομο απ' τα ανέκδοτα, γενικά από την ομιλία.
16. Ένας ανθρ ο οποίος δεν καταλαβαίνει. Είναι βλάκας δηλ δεν παίρνει το μυαλό του.
17. Ο Π είναι κουφιοκέφαλος, δύσκολα καταλαβαίνει[2], χωρίς να θίξω κανένα.
18. Θα σκεφτόμουν έναν άνθρωπο με μεγάλο κεφάλι
19. Επειδή οι Π είναι βλάκες.

20. Κάποιον τον λένε Π (όχι πάντα επειδή μπορεί να είναι) αλλά γιατί θα έχει πει μια ανοησία.
21. Όταν κάποιος κάνει μια γκάφα τον ρωτάνε «Π είσαι;» συνήθως οι Π κάνουνε γκάφες
22. Πιστεύω πως ακούγεται συχνά η φράση. Και συνήθως την λένε για όποιον πει μια ανοησία.
23. Επειδή ο Π λεει ασυναρτησίες το λέμε αυτό.
24. Μερικές φράσεις, κάποια ιδιαιτερότητα στο ντύσιμο.
25. Απλά μ' αυτήν την έννοια τους εννοούμε για τα γνωστά ανέκδοτά τους.
26. Για μένα δεν υπάρχει αυτή η φράση. Θεωρώ & με τον τρόπο που λέγεται πολλές φορές δείχνει πως οι Π είναι κατώτεροι άνθρωποι ή χαμηλής νοημοσύνης.
27. Ναι ακούγεται συχνά. Συνήθως όταν κάποιος δεν καταλαβαίνει κάτι ή αντιδρά ανόητα.
28. Πως είσαι παράξενος σαν Πόντιος (Το πόσο αληθεύει η παραξενιά αυτή δεν ξέρω)
29. Την λέμε συνήθως γιατί κάποιος δεν καταλαβαίνει εύκολα κάτι & γιατί παρερμηνεύει τη σημασία του.
30. Ότι οι Π είναι λίγο κουτοί
31. Οι Π κάνουνε συχνά γκάφες κι έτσι όταν κάποιος κάνει κάτι παρόμοιο του το λένε.
32. Είσαι κουτός;
33. Επειδή τα ποντιακά ανέκδοτα κάνουν τους Π να φαίνονται χαζοί, έτσι όποιος δεν καταλαβαίνει του το λένε μ' αυτή τη φράση.
34. Θα έλεγα πως σημαίνει ότι αν είσαι Π λες συνέχεια βλακείες.
35. Πιστεύω πως πολλοί έχουν παρεξηγήσει αυτήν τη φράση & όταν κάποιος λεει βλακείες ή δεν καταλαβαίνει κάτι του λένε αυτή τη φράση. Ο λόγος; δεν ξέρω.
36. Σωστή
37. Μεταφραστικά λέγεται όταν κάποιος λεει κάποιο αστείο
38. Το λένε κοροϊδευτικά
39.[447] Χαζός είσαι, ηλίθιος είσαι, είσαι χωρίς μυαλό.
40.[360] Επικρατεί σήμερα η άποψη πως οι Π είναι χαζοί, κουτοί και στενοκέφαλοι. Γι' αυτό όταν θέλουμε να πειράξουμε κάποιον που έκανε μια χαζομάρα του λέμε αυτή τη φράση.
41.[527] Ότι έχει σκληρό κεφάλι, από τα «κουφά» αστεία που θα έλεγε.
42. [553] Επειδή έχουν ακουστεί πάρα πολλά για τους Π. Γι' αυτό όταν μαθαίνουν ότι είναι ένας Π αρχίζουν να τον κοροϊδεύουν και να λένε ποντιακά ανέκδοτα.
43. [548] Ναι ακούγεται ίσως το λένε γιατί πολλές φορές οι Π κάνουν κάπως κουτά πράγματα.
44. [563] Δηλ αν δεν καταλαβαίνω κάτι που λένε οι άλλοι.

45. [567] Το Πόντιος λέγεται γιατί θεωρούν τους Πόντιους ευκολόπιστους
46. [617] Πιστεύεται από τον κόσμο ότι οι Π είναι χαζοί. Φυσικά αυτό προέρχεται από τα ανέκδοτα και από τις ταινίες που μιλούν για τους Πόντιους.
47. [713] Όταν κάποιος κάνει ανοησίες χωρίς να το σκεφτεί καλά, τότε λένε «Είσαι Πόντιος»
48. [712] Την φράση αυτή την ακούω συχνά. Πιστεύω πως τη λένε σε κάποιον όταν δε μιλήσει σωστά και πει κάποιο λάθος.(Μικρασιάτης)
49. [677] Θεωρούν τους Π όχι τόσο έξυπνους και τους κοροϊδεύουν λέγοντας τη φράση αυτή.
50. [683] Γίνεται για να θίξει την καταγωγή, αλλά τις περισσότερες φορές για πλάκα.
51. [778] Αυτό ξεκίνησε από τα ανέκδοτα επειδή οι Π. Παρουσιάζονται κουτοί και επιπόλαιοι. Όταν κάποιος κάνει ασυναρτησία ακούγεται αυτή η φράση.
52. [[818] «Π είσαι λέγεται συχνά για να ερμηνεύσουν τους ανθρώπους, που είναι γελοίοι και σε κάνουν με τη ζωή τους να γελάς, δυστυχώς
53.[812] Ότι αυτοί οι άνθρωποι ίσως είναι λίγο πίσω και ζουν στο δικό τους κόσμο. Δεν μπορούν να καταλάβουν κάποιες καταστάσεις γύρω τους.
54.[796] Χαζός. Τους Π όλος ο κόσμος τους θεωρεί για χαζούς.
55.[792] Ότι νομίζουν πως μόνο αυτοί δεν είναι άνθρωποι
56. [791]Εμείς νομίζουμε πως οι Π είναι κουτοί. Δεν κάνουν σωστά καμιά δουλειά.
57. Το λέμε κοροϊδευτικά για να δείξουμε πόσο χαζός είναι.
58. [829] Λέγεται ότι οι π είναι αφελείς, χαζοί και δεν καταλαβαίνουν, γι' αυτό κι αν δεν καταλαβαίνεις κάτι σου κάνουν αυτήν την ερώτηση.
59. [906] Γιατί δεν καταλαβαίνει ο άλλος τι του λες.
60. [904] Θεωρούν τους Π κουτούς και γελοίους κυρίως αυτά γίνονται από τα ανέκδοτα.
61. [902] αυτός που δεν καταλαβαίνει εύκολα
62. [899] Θα την ερμήνευα σαν να λέμε «Χαζός είσαι»
63 [890] Γιατί οι Π δεν έχουν νοημοσύνη, μυαλό.
64. [996] Όταν το λένε αυτό εννοούμε ότι αν είσαι Π δεν καταλαβαίνεις γι' αυτό που μιλάνε]
65. [1112] Ότι ίσως οι Π έχουν κάποιες ιδιαιτερότητες.
66. [1073] Η φράση αυτή έχει μείνει στην εποχή μας απ' τα ποντιακά ανέκδοτα. Θα έλεγα ότι σημαίνει ότι κάποιος είναι κουτός ή αγαθός.
67. [1071] Όταν κάποιος κάνει πράματα που δε στέκουν τότε τον παρομοιάζουν με Π, γιατί φημίζονται (οι Π) για τα έξυπνα ανέκδοτα που δε στέκουν.
68. [1068] Επειδή οι Π φημίζονται για την «εξυπνάδα τους» έτσι και αυτήν τη φράση την χρησιμοποιούμε για να πούμε στον άλλο καλά βλάκας είσαι.
69. [1393] «Μα τι έξυπνος που είσαι» όμως με ειρωνική σημασία.
70. [1387] Έχει επικρατήσει πως οι Π είναι άνθρωποι χαμηλής ευφυίας και το λέμε συνήθως κοροϊδευτικά.

71. [1577] ΝΑΙ Το λένε αυτό γιατί λεει παρόμοια πράματα με τους Π (βλακείες)
72. [1735] Η άποψη αυτή βγαίνει πιο πολύ μέσα απ' τα ανέκδοτα, γιατί οι Π παρουσιάζονται σαν χαζοί.
73. [1689] Μαλάκας είσαι; Βλάκας είσαι; (Το μαλάκας έχει καταντήσει επίθετο στη γλώσσα μας)
74. [1768] Ναι ότι έχει κάποια δόση βλακείας.
75. [1780] Χαζός είσαι; Δε συμφωνώ με αυτή, αλλά δυστυχώς θεωρούμε τους Π χαμηλότερης νοημοσύνης.
76. [1891] Κοροϊδευτικά, γιατί το λένε επίτηδες, γιατί όλα τα στραβά αυτοί τα κάνουν.
77. [1869] Συνήθως αναφέρουν αυτή τη φράση σε κάποιους οι οποίοι κάνουν κάποιο γελοίο πράμα ή κάποια «άχρηστη» κουβέντα, δηλ «Πόντιος είσαι;»= κοιμισμένος είσαι; κάπως έτσι το έχουν σήμερα. Όμως αυτό πιστεύω πως δεν είναι σωστό.
78 [1872] Δεν είναι κάτι το περίεργο στην εποχή μας, είναι και αυτοί ένα είδος ας πούμε κάποιας φυλής ή καταγωγής.
79. [1883] Εγώ την ακούω πολλές φορές,. Όταν κάποιος λεει βλακείες τότε τον ρωτάμε.
80. [1889] Ακούγεται πάρα πολύ συχνά και το λένε γιατί οι Π δε σκέφτονται καλά.
81. [1860] Έχει μείνει από παλιά να λένε ότι οι Π είναι λίγο ελαφρόμυαλοι. Είναι αρκετά ταπεινωτικό όμως.
82. [1841] Από τα ανέκδοτα που είναι συχνά αστεία λόγω διαφόρων παραλογιών και έτσι έχει μείνει να λέγεται σε διάφορα άτομα.
83. [1857] Λέγοντας αυτή τη φράση θέλουν να θίξουν αυτόν, γιατί οι Π έχουν παράξενα ήθη.
84. [2060] Άνθρωπος με χαμηλό δείκτη νοημοσύνη, κουτός.
85. [2153] Έχει περάσει το μήνυμα να λέμε Πόντιο αυτόν που λεει χαζά ή λάθη από κάποιους που ήθελαν να τους υποβαθμίσουν.
86. [2098] Όταν κάποιος κάνει χαζά πράματα και ρωτά ευκόλως εννοούμενα πράματα τότε λέμε τι περιμένεις Πόντιος είσαι.
87. [2128] Μ' αυτή τη φράση ονομάζουμε τον αφελή, τον βλάκα.

30. <u>Επιγ.Πατέρα</u>
ΘΕΤΙΚΑ
1. Αν οι γονείς προέρχονται από ποντιακές ρίζες
2. Αν είσαι από τον Π κτλ.
3. Πολύ συχνά το λένε με κοροϊδευτική ερμηνεία. Δε με ενοχλεί όμως γιατί είμαι περήφανη για την καταγωγή μου.
4. Ανόητη φράση διότι όσοι την λένε το κάνουν από κοροϊδία, γιατί τους θεωρούν ανόητους.
5. Ναι είμαι, όπως & συ είσαι π.χ. Θρακιώτης

6. (315) Οι Πόντιοι φημίζονται ως πολύ έξυπνοι (με την κοινή έννοια) {διαγρ. «δηλ. Βλάκες» } και εγώ νομίζω πως αυτοί που τα λένε αυτά είναι πολύ πιο βλάκες.
7.(314) Βγαίνει μέσα απ' τα ανέκδοτα χωρίς να είναι στην πραγματικότητα ο σκοπός για τον οποίο λέγεται.
8. (335) Ναι συνήθως στις γνωριμίες.
9. (333) Ήρθες από τον Πόντο.
10. (331) Κατά τη γνώμη μου γίνεται η ερώτηση για να διαπιστωθεί το επίπεδο του ατόμου, γιατί αν είναι Πόντιος είναι ανώτερος από τους άλλους.
11. (328) Μ' αρέσει να ακούω την πρόταση αυτήν, αλλά νομίζω την λεν και κοροϊδευτικά.
12. (326) Ότι οι Πόντιοι είναι πολύ έξυπνοι.
13. [459] Πολλοί την ερμηνεύουν αυτήν τη φράση σαν χαζός αλλά εγώ δεν μπορώ να καταλάβω γιατί.
14. [458] Θέλουν να δείξουν πως οι Πόντιοι είναι άμυαλοι και χαζοί και αγαθοί, αλλά κάνουν λάθος.
15. [417] Δε με πειράζει καθόλου γιατί μ' αρέσει να λεω ότι είμαι Πόντιος.
16.[405]Πολύ μεγάλη βλακεία της εποχής, γιατί όλοι το ίδιο μυαλό έχουμε.
17. [369] Ακούγεται βέβαια πολύ συχνά αλλά εγώ πιστεύω πως δεν θα έπρεπε να λέγεται και δεν πιστεύω ότι είναι κατώτεροι οι Π από κανένα.
18.[489] Είναι η αντίληψη μερικών ανθρώπων για τον Ποντιακό λαό, ότι δηλ είναι κουτοί, αλλά είναι λαθεμένη.
19. [517] Θα έλεγα με αρέσει που είμαι Πόντιος.
20. [516] Ναι ακούγεται συχνά αυτή η φράση και θα την ερμήνευα με πάρα πολύ καλό τρόπο, γιατί δεν είναι κακό να είσαι Π.
21. [589] Αυτοί πιστεύουν ότι το να είσαι Π είναι προσβολή. Εγώ επειδή είμαι και Π και Γρεβενιώτης θα έλεγα πως είναι το αντίθετο.
22. [654] Απλώς έχει μείνει σαν έκφραση. Δεν πιστεύω να εννοεί κανείς πως οι Π είναι άτομα με χαμηλό δείκτη νοημοσύνης.
23. [704] Ακούγεται ότι οι Π είναι έξυπνοι και το λένε αυτό γιατί ζηλεύουν.
24. [772] Ίσως αυτοί που δεν έχουν γνώσεις Ιστορίας να το λένε έτσι. Μόνο σαν βλακεία μπορώ να το ερμηνεύσω.
25. [971] Ορισμένοι άνθρωποι ακούγοντας τα ανέκδοτα για τους Π σχηματίζουν λανθασμένη γνώμη γι' αυτούς.
26. [973] Είμαι πολύ περήφανη που είμαι ΠΟΝΤΙΑ και δεν το σχολιάζω!!!
27. [1028] Είναι μια φράση που ακούγεται καθημερινά. Έμενα με ενοχλεί πολύ αυτό γιατί πιστεύω πως μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν κάποια άλλη λέξη.
28.[1001] Πόντιος και με μεγάλα γράμματα
29. [1049] Είναι μια άσχημη ερμηνεία που πηγάζει από τα ποντιακά ανέκδοτα.
30. [1039] Τίποτα το ιδιαίτερο. Δε νομίζω πως οι Π είναι κουτοί, απλώς ότι ξεχωρίζει (με τον καλύτερο τρόπο). Οι άλλοι από ζήλια προσπαθούν να το διαψεύσουν και να το συκοφαντήσουν.

31. [1123] Όσοι χρησιμοποιούν τη φράση αυτή, προσπαθούν προφανώς να αποφύγουν κάποιο προσωπικό τους κόμπλεξ γελοιοποιώντας τους άλλους.
32. [1243] Ευχαριστώ με ανεβάζει
33. [1397] Ότι με αυτήν τη λέξη κοροϊδεύουν τους Π, επειδή οι Π απ' ότι δείχνουν στις τηλεοράσεις, τους δείχνουν με κοροϊδευτική έννοια.
34. [1363] Συχνά οι φίλοι μας όταν ρωτάνε «Πόντιος είσαι» εννοούνε ότι έχουν λιγότερο μυαλό από κάποιους άλλους. Εγώ θα την ερμήνευα Πόντιος= ένας πολύ καλός και ταλαιπωρημένος άνθρωπος.
35. [1712] «Π είμαι εγώ σεβνταλής και παλαλός» θα την ερμήνευα με τον καλύτερο τρόπο
36. [1588]Ναι είμαι, θέλετε τίποτα, καμάρι μου.
37. [1801] Νομίζω πως είναι λάθος αυτό που λένε. **Όλοι πιστεύουν πως οι Π είναι χαζοί και άμυαλοι.** Κάθε άλλο είμαστε πιο έξυπνοι απ' όλους.
38. [1812] Δεν το εννοούν ουσιαστικά. Με το «Πόντιος» δείχνουν το αφελές, όμως, νομίζω πως δεν είναι. Δηλώνει την αγνότητα και ότι είναι αγαθοί, όμως κι ο Θεός είναι αγαθός.
39. [1822] Πιστεύω ότι είναι έξυπνοι
40. [2029] Τη στιγμή εκείνη μπορεί να μάλωνα με το άτομο, θα θύμωνα τόσο πολύ, γιατί όλους τους Π δεν τους παίρνουν στα σοβαρά.

30. <u>ΑΡΝΗΤΙΚΑ</u>

1. Όταν κάποιον του λένε κάτι &αργεί να το καταλάβει ή όταν λεει κάτι που δε στέκει.
2. Χαζός είσαι; τι πράγματα είναι αυτά που σκέφτεσαι, αστεία, γελοία. Πολλές φορές βγαίνουν σωστά.
3. Συχνά όταν κάποιος λεει ανοησίες τον αποκαλούν Πόντιο. Αυτό επειδή ξέρω πως δεν είναι αλήθεια δεν με ενδιαφέρει
4.[309]Ακούγεται συχνά. Θα την ερμήνευα ως ότι οι Πόντιοι επειδή κάνουν πράξεις αστείες, τους φωνάζουν και Πόντιους, άσχετα από την καταγωγή τους.
5. [1069] Γιατί καμιά φορά ο άνθρωπος φέρεται σαν έναν Πόντιο.
6. [1215] Αυτοί που αντιλαμβάνονται δύσκολα εκείνα που ο άλλος λεει & εννοεί
7. [2086] Κοροϊδευτικά, γιατί ξέρουμε πως οι Π είναι λίγο ελαφροί (με την έννοια χαζοί)

30. <u>Επίγ. Μητέρα</u>

ΘΕΤΙΚΑ

1.Όπως όλοι ρωτάν την καταγωγή σου & αυτό το ερμηνεύω με τη φράση τι καταγωγή είσαι.
2. Δεν την ερμηνεύω & δε ντρέπουμε για την καταγωγή μου.
3. Όχι δεν είμαι Πόντια, όμως είναι η μητέρα μου

4.[795] Π είμαι και το χαίρομαι. Πιστεύω πως σε ένα σημείο είμαι καλύτερη από εσένα γιατί οι Π αγωνίστηκαν ενωμένοι
5. [972] Δε νομίζω ότι όσοι λένε αυτή τη φράση τη λένε κακοπροαίρετα, απλά έχει μείνει από τα ποντιακά ανέκδοτα και θεωρούνται κάπως χαζοί οι Π.
6. [926] Λέγοντας αυτήν τη φράση σε κάποιον είναι σαν να τον κοροϊδεύεις, αλλά καμιά φορά θέλεις να του δείξεις πόσο έξυπνος είναι.
7. [1029] Την έχουν παρεξηγήσει γιατί νομίζουν πως Π σημαίνει βλάκας ενώ αντίθετα οι Π είναι πολύ έξυπνοι.
8. [986] Δεν είναι καθόλου αστείο. Δεν είναι οι Π χαζοί
9. [1760] Επειδή είμαι μισή Θρακιώτισσα και μισή Πόντια δεν ξέρω. Όμως από μικρή προτιμούσα να είμαι Πόντια.
10. [1918] Αυτό είναι φυσικό, γιατί έχουν βγει τόσα ανέκδοτα για τους Π. Γιατί να μην είναι κι αυτό ένα από αυτά
11. [2062] Πιστεύω ότι είναι αφέλεια και μικροπρέπεια.

30. ΑΡΝΗΤΙΚΑ

1. Ότι είσαι πολύ-πολύ γλυκός
2. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει ερμηνεία. Είναι μια απλή ερώτηση που έχει παρεξηγηθεί.
3.Χαζός είσαι
4. Αυτοί που το λεν δε σκέφτονται καθόλου, αλλά αντίθετα αυτοί είναι «Π»(;)
5. Σίγουρα όχι επειδή κατάγεσαι από τον Π. Μάλλον το ότι έχει μεγάλο κεφάλι
6. Απλά χρησιμοποιείται, από συνήθεια για να πειράξει τον άλλο.
7. Με κοροϊδευτική έννοια
8. [397] Το λεν για να δείξουν πως κάποιος δεν σκέφτεται σωστά ή κάνει γκάφες.

30. Πόντιοι
ΘΕΤΙΚΑ

1. Μένει η εντύπωση, πάντα μέσα από τα ανέκδοτα, ότι οι Π.
είναι κουτοί, δεν το πιστεύω. Αντίθετα, πιστεύω πως είναι πολύ έξυπνοι
2.Το λένε μερικοί για να κοροϊδέψουν άλλους. Για μένα σημαίνει «έξυπνος είσαι;»
3. Ότι είμαι & χαίρομαι & είμαι πολύ περήφανη που είμαι & απ' όλο μου το σόι.
4. Απλώς ότι θέλουν να μάθουν την καταγωγή σου & χωρίς να σε πειράξουν.
5. [311] ΝΑΙ ΕΙΜΑΙ
6. (319) Θα μιλούσα ποντιακά.
7. (321) (320) Πολύ ευχάριστα και το χω καμάρι
8.(325) Είμαι και θα την ερμήνευα σαν περήφανος
9.[444] Ότι είναι έξυπνος και εργατικός. Και γι' αυτό είμαι περήφανος γι' αυτό.

10.[381] Είμαι και το χαίρομαι και έχω ψηλά το κεφάλι μου και δεν με ενδιαφέρουν οι άνθρωποι που με ειρωνεύονται την ράτσα μου.

11. [371] Για μένα είναι ερώτηση η οποία είναι θέμα καταγωγής. Εάν η απάντηση ήταν θετική το πρώτο πράγμα που θα έλεγα θα ήταν ΜΠΡΑΒΟ

12. [364] Θα έλεγα ΝΑΙ και θα αδιαφορούσα για το τι θα έλεγε

13.[503] Ναι είμαι Πόντια και δεν ντρέπομαι γι' αυτό γιατί ορισμένοι ντρέπονται. Εξάλλου οι Πόντιοι βγάζουν όλα τα ανέκδοτα.

14. [515] Μου αρέσει να μου λένε έτσι, γιατί όπως και να το κάνουμε είμαι Πόντιος και αδιαφορώ γιατί ξέρω την Ιστορία των Ποντίων και ότι είναι πιο έξυπνοι οι Π. Από τους ντόπιους και τους Βλάχους.

15. [578] Ναι Πόντιος είμαι. Τι θες;

16. [657] Κλασική διαβεβαίωση της ταυτότητας μου.

17. [676] Θα έλεγα πως ναι, είμαι περήφανος γι' αυτό.

18.[927]Καμιά φορά αυτή τη φράση τη λένε για να τον κοροϊδέψουν. Αλλά καμία φορά το λένε απλώς για να μάθουν αν είσαι Ρωσίδα ή πόντια.

19. [1005]Πρέπει να το έχει καμάρι σ' αυτόν που του τον λένε.

20. [1159] Το λένε σαν να είναι οι Π κάτι διαφορετικό. Πιστεύω όμως πως κατά λάθος. Θα ήθελαν πολύ να είναι Π

21. [1128] Είναι λάθος γιατί οι Π είναι αυτοί που έδωσαν τα φώτα στους υπόλοιπους Έλληνες.

22. [1122] Αυτές είναι οι σημερινές ιδιοτροπίες των ανθρώπων

23. [1104] Ναι, είμαι και δεν ντρέπομαι γι' αυτό

24. [1102] Ναι , Πόντιος είμαι και χαίρομαι

25. [1247] Ναι αδιαφορώ γιατί ζηλεύουν που είμαι Π

26 [1231] (μάλλον Π προσφυγοπούλα εκ Ρ) **Δεν το καταλαβαίνω όταν λενε Πόντιος είσαι γιατί να το λενε αυτό**

27. [1499] Δεν την ερμηνεύω, διότι αυτές οι εκφράσεις μού είναι κακόγουστα αστεία.

28. [1728] Ότι οι Π είναι δημοφιλείς

29. [1692] Παραπληροφόρηση ίσως και σκόπιμη μείωση των Π από κάποιους.

30. [1623] Έχουν παρεξηγήσει κατά κάποιο τρόπο τους Π, ότι δηλ οι Π είναι κουτοί κι όμως οι Π μπορώ να πω πως είναι πιο έξυπνοι

<u>ΑΡΝΗΤΙΚΑ</u>

1. Είσαι και ο πρώτος «μεγάλε» προχώρα.(αδιαφορία &πίκρα)

2. «Χαζός είσαι» αν & δε συμφωνώ.

3. Μια συνήθεια μερικών, χωρίς να ξέρουν τι ακριβώς σημαίνει

3.[1554] Όταν κάνουμε κάτι στραβό οι άλλοι μας κοροϊδεύουν λέγοντας αυτήν τη φράση

4. [1811] Όταν **κάνουμε** κάποια κοτσάνα λένε τα παιδιά Πόντιος είσαι

5. [2024] Οι περισσότεροι που κάνουν κάποιες γκάφες, τους κάνουν αυτήν την ερώτηση. Αυτό πιστεύω ότι έχει βγει λόγω των ανεκδότων που ακούν και όπως πάντα προβάλλουν τους Π στα ανέκδοτα γκαφατζήδες.

30. Άγνοια

ΘΕΤΙΚΑ

1. Οι Π πολλές φορές κάνουν πράγματα που σημαδεύουν την ζωή των άλλων τους προσέχουν οι άλλοι
2. Αυτός που κατάγεται απ' το Π
3. Ναι ακούγεται συχνά. Δεν μπορεί να ερμηνευτεί αυτή η λέξη.
4. Ως μια πολύ απλή ερώτηση
5. Από πού κατάγεσαι
6. Συνήθως οι περισσότεροι το λένε για να προσβάλλουν κάποιον. Εγώ δεν το χρησιμοποιώ σε βάρος κάποιων άλλων ανθρ
7. Η φράση αυτή ακούγεται για να ξέρουμε τι είναι ο άλλος.
8. .(341) Ότι έχω μεγάλη καταγωγή και σπουδαία.
9.[455] Είμαι πόντια. Σαν τους Πόντιους δεν υπάρχουν και να σταματήσουν να μιλάνε γι' αυτούς.
10[439] Ότι είναι πολύ έξυπνος.
11.[504] Αυτό το λένε μερικοί, γιατί, αν κάποιος πει ή κάνει κάτι «στραβά». Τάχα οι Πόντιοι μόνο κάνουν τέτοια σφάλματα!!!
12.[815] Σε κοροϊδεύουν ενώ οι Π είναι μια πολύ καλή κοινωνία.
13. [1111] Οι άνθρωποι που τη χρησιμοποιούν είναι γενικά «κρύοι».
14. [1107] Δε μ' ενοχλεί, γιατί είναι απλά μια στερεότυπη έκφραση
15. [1785] Νομίζω πως αυτή η φράση χρησιμοποιείται για τους κουτούς ανθρώπους. Πιστεύω ότι είναι ρατσιστικό.
16. [1773] Όταν το ρωτάνε αυτό το λένε με ειρωνικό τρόπο και αν είσαι Π δεν θέλεις να απαντήσεις.
17. [1783] Οι περισσότεροι από εμάς δεν λέμε αυτήν τη φράση για να κοροϊδέψουμε τους Π, απλά είναι κάτι που έτσι μείνει.
18. [2030] Ανάγκη κάποιου να βρει κάποιον της καταγωγής του. Ανάγκη να νιώσει πως δεν είναι μόνος.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

1.Οι Π. Θεωρούνται κατώτεροι διανοητικά
2. Το ερμηνεύω...
3. Καλά ρε, είσαι τόσο ανόητος όσο οι Πόντιοι;
02.[1] Αρκετοί θεωρούν τους Π κουτούς & όταν λένε αυτή τη φράση είναι σαν να λένε βλάκες αυτούς που είπαν κάτι.
5. (307) Για να είμαστε φυλαγμένοι από το να μην πέσει κανένα τούβλο.
6. (317) Τους Πόντιους τους έχουν για πιο υπανάπτυκτους και όταν κάποιος λεει κάτι που προκαλεί την διασκέδαση των άλλων το λένε αυτό.

7.[443] Είναι κάτι σαν βρισιά. Όταν ρωτάς κάτι τέτοιο εννοείς πως ο άνθρωπος αυτός είναι κουτός.
8.[442] Οι Πόντιοι έχουν ταυτιστεί με τις βλακείες άρα σημαίνει χαζός.
9.[398] Όταν ένα άτομο λεει κάτι χαζό τότε οι άλλοι τον ρωτάνε αν είναι Πόντιος. Έτσι όμως θίγουν τους Πόντιους
10.[383] Είσαι τόσο ανόητος σαν τους Πόντιους; (χωρίς να το πιστεύω προσωπικά)
11.[547] Ακούγεται πολύ συχνά, όποιος καμιά φορά λεει κανένα αστείο πετάγεται ένας και του λεει Πόντιος είσαι.
12. [700] Όταν κάποιος απαντάει θετικά σ' αυτήν την ερώτηση πιστεύουν ότι είναι κατώτερος.
13. [914]Ότι δεν κατανοείς τα λόγια του άλλου. Ότι είσαι χαμηλής νοημοσύνης
14. [995] Λέγοντας αυτό θέλουν να σου πουν ότι είσαι κουτός. Αυτός που δεν καταλαβαίνει κάποια πράγματα.
15. [1435] Οι Π είχαν ένα περίεργο τρόπο ζωής, αλλά και αστείο.
16. [1733] Ότι κάποιος κάνει βλακείες που δεν θα τις έκανε κάποιος φυσιολογικός άνθρωπος.
17. [1672] Ναι γιατί εννοούν ότι είμαστε χαζοί.
18. [1776] Είναι μια φράση που τη χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να δείξουμε τη σαχλαμάρα που είπε ο άλλος.
19. [1915] Σαν μια κατώτερη τάξη από όλους εμάς
20. [2111] Είσαι βλάκας.

****

<u>Ερώτηση 32η. Όταν διαφωνείς με τον Πόντιο-α φίλο-η σου –λ.χ. θέλεις να τον-την πείσεις για κάτι και δεν πείθεται – πώς τον-την αποκαλείς</u>

32. <u>Μη Πόντιοι</u>

ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ

1. Ε! Πόντιε κεφάλα ντιπ δε σκαμπάζεις
2. Πόντιο κεφάλα, επειδή έχει μεγάλο κεφάλι, σαν Πόντιος που είσαι
3. Τι ξέρετε εσείς οι Πόντιοι
4. Α ρε Πόντιε
5. Πάντως δεν τον αποκαλώ «Π» είναι προσβλητικό.
6. Καλά είσαι Πόντια
7. Α ρε πόντιος είσαι;
8. Είσαι Π και έτσι δε συζητώ πολύ μαζί σου χάνω την ώρα μου άδικα.
9. Πόντιος είσαι;
10. Δεν τον αποκαλώ στα σοβαρά. Απλά αν έχει πάρει κάποια διάσταση το θέμα & δε θέλω να μαλώσω μαζί τού, για να γελάσουμε [για πλάκα] του λεω «Πόντιος είσαι τι περιμένεις»
11. Πόντια

12. Τον Πόντο σου μέσα
13. Πόντια είσαι;
14. Είσαι Πόντιος
15. (324) Πόντιος δεν είσαι πως θα καταλάβουμε ο ένας τον άλλον; πεισματάρης.
16.[769]Πόντιο ,γιατί όπως είπα οι Π είναι ξεροκέφαλοι.
17.[996] «Π είσαι;» (όταν το λεω αυτό εννοώ αν είναι χαζός)

32. <u>ΘΕΣΗ</u>

1. Όχι πάντως με «Π είσαι» γιατί θα προσβάλλω
2. Θα ήθελα να τον πείσω.
3. Με τ' όνομά του
4. Πεισματάρη -άρα χωρίς όμως αυτό να έχει σχέση με την καταγωγή του
5. Επίμονο
6. Πεισματάρη & άπιστε
7. Δεν τον-την αποκαλώ, προσπαθώ να τον- της εξηγήσω με λεπτομέρειες
8. Δεν τον αποκαλώ. Απλώς του λεω ότι είναι εγωιστής & δεν ακούει λίγο κι απόψεις άλλου.
9. Δε νομίζω πως τον-την αποκαλώ διαφορετικά. Συνήθως βλάκα
10. Δε λεω τίποτα, απλά αδιαφορώ
11. Δε διαφωνώ.
12. Πάντως δεν τον κοροϊδεύω γιατί είναι Πόντιος
13. Αρναούτη
14. Ξεδιάντροπο
15. Δεν την αποκαλώ γιατί είναι κολλητή μου & ότι λεει η μια συμφωνεί η άλλη

<u>32. Επιγ.Πατέρα</u>
<u>ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ</u>

1. ΠΟΝΤΙΑ
2. Πόντιο
3.[1027] Προσπαθώ αλλά δε γίνεται τίποτα γιατί οι Π είναι πεισματάρηδες.

32. <u>ΘΕΣΗ</u>

1. Δεν ασχολούμαι και πολύ
2. Εγωίστρια , πεισματάρα
3. Δεν την αποκαλώ. Απλά λεω να ακούει & τους άλλους
4. Δεν τον αποκαλώ
5. Είσαι ξεροκέφαλος-η
6. Εσύ δεν είσαι Πόντια, Βλάχα είσαι

<u>32. Επίγ. Μητέρα</u>
<u>ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ</u>

1. Μ, χαζό, Πόντια

ΘΕΣΗ

1. Δε λεω τίποτα
2. Δεν ξέρω, αλλά πάντως όχι Π.

32. Πόντιοι

ΘΕΣΗ

1. Επίμονο πεισματάρη
2. Πεισματάρη
3. Σέφτελε, ζευζέκη, ζαντό
4. Βλάκα
5. Με τ' όνομά του/της
6. Δεν τον αποκαλώ κάπως, αλλά τον αφήνω να έχει τη δική του γνώμη χωρίς να τον πιέζω να την αλλάξει
7. Βριζόμαστε λέγοντας κάποια υποκοριστικά, αλλά όχι να τη βρίσω επειδή είναι Π

32. Άγνοια

ΛΟΙΔΟΡΙΕΣ

1. Πόντιε
2. Ε μα είσαι πολύ Πόντιος [αλλά όχι σοβαρά]
3. Πόντια

ΘΕΣΗ

1. Ποτέ δε θίγω την καταγωγή του
2. Ανόητο ή βλάκα
3. Δεν τον αποκαλώ, δεν χρειάζεται θα ήταν αναίδεια σε μια σοβαρή συζήτηση.
4. Δε διαφωνώ
5. Δε τον αποκαλώ γιατί δε διαφωνώ.
6. Δε τον αποκαλώ προσπαθώ να τον πείσω
7. Με τ' όνομά του, της

36. Με τι θα ήθελες να ασχολείσαι και δεν ασχολείσαι;

1. [657] Με χορευτικό εκπολιτιστικό σύλλογο Ποντίων για να μάθω περισσότερο για την ταυτότητα μου.

42. Ανάφερε άλλα πρόσωπα από τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο που θα ήθελες να μοιάσεις ή θαυμάζεις

1. [768] Κανένα, γιατί σήμερα κανένας δεν εκτιμά την τιμή που του δίνουνε.
2. [1427] Θαυμάζω τους πολιτικούς γιατί παρ' όλα τα ψέματα δεν έχουν βάρος στη συνείδησή τους.
3. [927] Δεν θα ήθελα να τους μοιάζω γιατί στην ζωή μας έχουμε πιο μεγάλα προβλήματα (Από τη Γεωργία)

^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^

52. Ποιο ή τι θέμα θα ήθελες να συζητήσετε περισσότερο στην οικογένεια και αποφεύγεται;

1. Θα ήθελα να συζητήσω και με τους δυο γονείς μου για το sex. Δεν μιλάμε γι' αυτό, αλλά ούτε και στο σχολείο γίνεται η σωστή ενημέρωση. Νομίζουν πως είμαι ακόμη πολύ μικρή, ενώ άλλοι γονείς ενημερώνουν τα παιδιά τους, εμένα δε με έχουν ενημερώσει ποτέ για το sex.
2.[1575] Δεν μου αρέσει να συζητάω τα προβλήματά μου με την οικογένειά μου
3. [1802] Τα προσωπικά μου. Αποφεύγω να συζητήσω μαζί τους, γιατί γνωρίζω ότι δεν πρόκειται να με καταλάβουν.

Ερώτηση 66η. Πώς θα ερμήνευες τη φράση «Είμαι Έλληνας»

1- Ανήκω στο ελληνικό έθνος και λέγομαι Ελληνίδα. Διατηρώ τις παραδόσεις της πατρίδας μου και δεν επηρεάζομαι από ξένα στοιχεία.
2.-Έχω ελληνική καταγωγή . Εργάζομαι και αγωνίζομαι για την Ελλάδα, μιλώ την ελληνική γλώσσα. Είμαι Χριστιανή.
3.-Κατάγομαι αγαπώ και Υπερασπίζομαι την πατρίδα μου την Ελλάδα.
4.- Σημαίνει ότι είμαι από την Ελλάδα, μιλώ την ελληνική γλώσσα, είμαι περήφανος για την ελληνική καταγωγή.
5. -Είμαι απ' την Ελλάδα. Αγαπώ την Ελλάδα και αγωνίζομαι γι' αυτήν
6. - Όταν κατάγομαι και αγωνίζομαι για την Ελλάδα, για ένα καλύτερο αύριο και για την πνευματική αλλά και υλική ανάπτυξή της και όχι ρεζιλεύοντάς την με αισχρά αντικείμενα.
7.-Είμαι περήφανος
8. -Κατάγομαι απ' την Ελλάδα. Μιλώ την ελληνική γλώσσα. Τηρώ τα ήθη και έθιμα της Ελλάδας.
9. Είμαι μαλάκας
10. Είμαι Έλληνας
11. Ανήκω στο ελληνικό έθνος και κράτος , μπορώ να παίρνω μέρος στις διάφορες εκδηλώσεις του.
12. Σ' αυτήν τη φράση κρύβεται μια μεγάλη ιστορία που σε κάνει πραγματικά περήφανο. Είμαι Έλληνας= Είμαι περήφανος, για την ιστορία της πατρίδος μου και τους προγόνους μου.
13. Είμαι ένα ξεχωριστό πλάσμα στη γη, δημιουργικό, ευαίσθητο και φιλικό.
14. Ζω στην Ελλάδα , δουλεύω γι' αυτήν μορφώνομαι γι' αυτήν και όλα αυτά γίνονται για χάρη της Ελλ.
15. Ανήκω στο ελληνικό έθνος και το υπερασπίζομαι πάντα. Είμαι Έλληνας φανατικός της Ελλάδας φρουρός. Δεν θα πεθάνουμε, Ε είμαστε.,
16. Ανήκω στο ελληνικό έθνος. Μπορώ να παίρνω μέρος σ' όλες τις εκδηλώσεις του.

17. Κατάγομαι από την Ε και έχω ελληνική συνείδηση.
18. Είμαι από την Ε, μιλώ την ελληνική γλώσσα, τηρώ τις ελλ. Παραδόσεις.
19. Σέβομαι την πατρίδα μου, την ιστορία της. Την αγαπώ και νοιάζομαι γι' αυτήν. Είμαι από την Ε.
20. Είμαι Ε στην καταγωγή. Τηρώ τα ήθη &τα έθιμα του τόπου μου, αγαπώ τους συμπατριώτες μου και είμαι έτοιμος να συμπαρασταθώ σε όλους τους Ε.
21.Είμαι ένας βλάκας που υπομένει άλλους βλάκες που τον κυβερνούν. Έχω γίνει περίγελος της Ευρώπης βασικά η υπόθεση σηκώνει τσιγάρο (σκίτσο με καπνιστή)[Δεν ξεχνώ Ζήτω η Κύπρος]
22. Έχω την ελλ. κουλτούρα και τον χαρακτήρα και την ψυχή του Έλλ.
23. Περηφάνια, καμάρι με τις πράξεις τους στην ιστορία, χαρά γιατί είμαι Ελλ.
24. Κάθε Ε είναι αξιαγάπητος φιλόξενος, ευγενικός και άλλες τόσες υπέροχες λέξεις .
25. Θα το ερμήνευα(αισθανόμουν) πολύ ωραία όταν θα έλεγα αυτήν τη φράση γιατί θα περηφανευόμουν για τη χώρα και για τους προγόνους μου που κατέκτησαν αυτήν τη χώρα.
26. Σεβασμός στην ιστορία της και. Είμαι από την Ε.
27. Την καταγωγή μου.
28. Είμαι ο πιο έξυπνος ο πιο καλός, ο πιο ενδιαφέρον άνθρωπος του κόσμου, που λέει πάντα καλά λόγια και έχει πολύ καλές σκέψεις.
29. Μ' αυτό που είμαι.
30. Ότι είμαι από μια μικρή χώρα, αλλά τη θέλουν όλοι την Ε μας & την αγαπούν & ότι είμαι περήφανη.
31. Έλληνες είμαστε δεν θα πεθάνουμε.
32. Έλληνας είναι αυτός είναι αυτός που κατάγεται από την Ε, έχει γεννηθεί στην Ε & έχει πάρει Ε υπηκοότητα. Αν ένας Ισπανός πάρει την ελληνική υπηκοότητα, τότε αυτός λέγεται Ε
33. Είμαι πολύ περήφανη που είμαι Ε & καμαρώνω τους προγόνους μας & τα κατορθώματα τους.
34. Είμαι άνθρωπος με Ελληνική καταγωγή
35. Δεν είμαι
36. Είμαι περήφανος γιατί γεννήθηκα Έλληνας. Ζω σε μια ηρωική & ιστορική πατρίδα
37. Είμαι...
38. Μιλώ την ελληνική γλώσσα, πιστεύω στον Χριστιανισμό σέβομαι τον ελλ πολιτισμό της πατρίδος μου, κρατάω με νύχια & με δόντια την εθνική μου κληρονομιά, παράδοση, ταυτότητα. Και φυσικά ότι είμαι γεννημένη & ζω στην Ε. Κατάγομαι από την Ελλάδα
39. Είμαι πολύ περήφανη που είμαι Ελληνίδα.
40. Είμαι ορθόδοξη χριστιανή σέβομαι την Ελληνική κοινωνία.
41. Έχω μια υποχρέωση προς τον ελληνικό λαό.
42. Είμαι πολύ περήφανη για την καταγωγή μου.

43. Γεννήθηκα στην Ελλάδα, ορκίστηκα να είμαι Έλληνας & να υπακούω στους νόμους της, δεν έχει σημασία που ζω τώρα σ' αυτήν, θα κάνω τα πάντα για το καλύτερο της Ελλάδας & κρατώ όλα τα στοιχεία της ώστε όλοι μαζί ενωμένοι να αποτελούμε μια ανίκητη αλυσίδα.
44. Θα πει πως γνωρίζω την καταγωγή μου, είμαι περήφανη γι' αυτήν. Έχω εθνική συνείδηση & οφείλω να γνωρίζω το ένδοξο παρελθόν μου. Να τιμώ τους προγόνους μου & να κουβαλώ το παρελθόν μου.
45. Κατοικώ στην Ελλάδα. Ζω & γεννήθηκα εδώ. Ενδιαφέρομαι για τα ήθη & έθιμα της Ε, προσπαθώ να βελτιώσω όσο μπορώ τον ελληνικό πολιτισμό.
46. Είμαι περήφανος για την πατρίδα μου , αγωνίζομαι γι' αυτήν.
47. Είμαι πατριώτης, η καταγωγή μου είναι ελληνική
48. Είμαι περήφανος που κατάγομαι από μια ένδοξη χώρα σαν την Ελλάδα.
49. Κατοικώ στην Ελλάδα, αγαπώ αυτήν την χώρα, γνωρίζω τον πολιτισμό της, είμαι δεμένη μαζί της, γνωρίζω την ιστορία της.
50. Ανήκω στην Ελλάδα, είμαι πατριώτης και ξέρω τον πολιτισμό της χώρας μου.
51. Γιατί είμαι από την Ελλάδα και τηρώ τα έθιμα μας.
52. Είμαι ένα μέρος αυτού του υπέροχου αυτού λαού ο οποίος είναι & βασανισμένος.
53. Με τη φράση αυτή δείχνουμε την αγάπη για τη χώρα αυτή. Τη φροντίδα μας & προ πάντων την υπερηφάνεια μας γι' αυτήν. Και ποτέ δεν καίμε την Έλλην σημαία όπως έκαναν τα παιδιά του πολυτεχνείου.
54. Γεννήθηκα στην Ελλάδα, τηρώ τα ήθη και έθιμα
55. Αγαπώ την Ελλάδα την προσέχω, κάνω το καλύτερο γι' αυτήν, βοηθώ κι εγώ ώστε να γίνει καλύτερη, προσπαθώ να βοηθήσω στην επίλυση κάποιων προβλημάτων.
56. Μένω στη Ελλάδα
57. Κατάγομαι από την Ελλάδα, αλλά και ζω και αγωνίζομαι γι' αυτήν
58. Κατάγομαι από την Ελλάδα, έχω γεννηθεί στην Ελλάδα και είμαι δεμένη με αυτήν
59. Ζω στην Ελλάδα την αγαπώ. Είμαι αντάξια στο χρέος μου απέναντί της. Είμαι κάτοικος της χώρας αυτής με τα διάφορα ήθη και έθιμά της
60. Δεν υπάρχει τίποτε να πω πάνω σ' αυτό. Μόνο που όταν λέμε Ελλάδα μιλάμε για κληρονομιά, παράδοση αιώνων
61. Αγωνίζομαι για τα ιδανικά της πατρίδας, είμαι Χριστιανός & θα έκανα τα πάντα αν κινδύνευε η πατρίδα μου.
62. Θα ήταν εύκολο να την ερμηνεύσω, λέγοντας πως ζω στη Ελλάδα, την αγαπώ. Οι γιαγιάδες μου & οι παππούδες μου ήταν κι αυτοί Έλληνες και θα κάνω τα πάντα για την πρόοδό της
63. Ένας άνθρωπος όπως όλοι οι άλλοι
64. Ζω στην Ελλάδα & αγωνίζομαι για το καλό της, σε διάφορες δύσκολες περιπτώσεις

65. Είμαι πατριώτης
66. Μιλώ την ελληνική γλώσσα, έχω ίδια ήθη & έθιμα, αλλά πάνω απ' όλα νιώθω Έλληνας
67. Νομίζω πως η ίδια φράση «είμαι Έλληνας» τα λέει όλα & ερμηνεύεται από μόνη της.
68. Δεν είμαι Έλληνας και Μακεδόνας μου κάνει
69. Ότι έχω ελληνική καταγωγή & αγαπώ την Ελλάδα.
70. Σέβομαι τη χώρα τα ήθη &έθιμα, δε μετανιώνω που είμαι Ελληνίδα
71. Είμαι από ελληνική καταγωγή «Αγαπώ την Ελλάδα»
72. Κατάγομαι και μένω στην Ελλάδα. Διατηρώ τις παραδόσεις των προγόνων μου. Μιλώ την ελλην γλώσσα και την μαθαίνω
73. Είμαι Έλληνας σημαίνει ότι ζω στην Ελλάδα, γνωρίζω την ιστορία της και τον πολιτισμό της και γενικά την αγαπάω
74. Κατάγομαι από την Ελλάδα. Γεννήθηκα εκεί
75. Είμαι Έλληνας: κατάγομαι από την Ελλάδα, από Έλληνες γονείς, διατηρώ τα ελλ έθιμα, κατάγομαι από μια πατρίδα με μεγάλη ιστορία κ.ά.
76. Είμαι από την Ελλάδα, τη χώρα που γεννήθηκα
77. Ζω στην Ελλάδα, γεννήθηκα στην Ε & θα μείνω για πάντα
78. Είμαι Έλληνας γιατί ξέρω για τα ήθη & έθιμα της Ελλάδας, αλλά & για την ιστορία της
79. Όταν αγαπάω την πατρίδα μου, αν πέθαινα γι' αυτήν
80. Ζω στην Ελλάδα, αγαπώ την Ελλάδα και νοιάζομαι γι' αυτήν. Φροντίζω πάντα για το καλό της
81. Είμαι Ελλ. Για μένα είναι κάτι πολύ ιδιαίτερο, γιατί είμαι περήφανος για την πατρίδα μου που έχει πάρα πολλούς γενναίους Έλληνες που αντιστάθηκαν στους Τούρκους και δεν τους φοβήθηκαν και γι' αυτό εγώ είμαι περήφανος που είμαι Έλληνας.
82. [461] Όχι γιατί παρερμηνεύονται οι απόψεις από διαφόρους ανόητους
83. [458] Ένας άνθρωπος καμαρωτός, γλεντζές και φιλόξενος.
84.[457] Εξυπνότερος, δυνατότερος και άνθρωπος με μεγαλύτερες ικανότητες από όλους όταν το θέλει, αλλά και με την μεγαλύτερη τεμπελιά που φτάνει σε σημείο αυτοκαταστροφής
85.[445] Είμαι και μένω στην Ελλάδα. Είμαι περήφανος για τα αρχαία επιτεύγματα του πολιτισμού μας και λυπημένος για τις νέες εξελίξεις που θεωρούμαστε τριτοκοσμική χώρα.
86. [443] Εθνική περηφάνια.
87.[416] Είμαι Έλληνας και γι' αυτό δε σηκώνω τσαμπουκάδες σαν τους Τούρκους.
88. [412] Ότι κατάγομαι απ' την Ελλάδα
89,[386] Η καταγωγή μου είναι από την Ελλάδα. Εκεί γεννήθηκα, εκεί μεγάλωσα & εκεί ζω. Οι ρίζες του προγονικού μου δέντρου είναι βαθιά ριζωμένες εκεί, στην Ελλάδα.

90.[382] Κατάγομαι από την Ελλάδα. Ανήκω στο σύνολο της ελληνικής φυλής. Έχω ελληνική υπηκοότητα. Εθνικός σε αντίθεση με τους Ιουδαίους.
91. [381] (Πόντιος) Είμαι περήφανος που ζω σ' αυτήν την χώρα τη δίκαια και την καλή. Τηρώ τους νόμους της Ελλάδος και αφού γεννήθηκα στην Ελλάδα είμαι Έλληνας και δεν μπορεί κανείς να πει ότι είμαι κάτι άλλο.
92. [510] Δεν είμαι Έλληνας, αλλά Έλληνας σημαίνει ότι έχεις υπηκοότητα ελληνική και έχεις γεννηθεί στην Ελλάδα
93.[586] Σημαίνει πως η υπηκοότητα μου είναι ελληνική. Είμαι πρόθυμος να την υπερασπιστώ σε κάθε δύσκολη στιγμή που αντιμετωπίζει. Ακολουθώ τις παραδόσεις και τα έθιμα των Ελλήνων και το πιο σημαντικό για μένα να **μη ντρέπομαι** να το λέω.
94. [607] Είμαι Έλληνας γιατί γεννήθηκα στην Ελλάδα, τηρώ τα ήθη και τα έθιμα και πιο πολύ είμαι περήφανος γιατί είμαι Μακεδόνας.
95. [673] Γεννήθηκα στην Ελλάδα και είμαι πολίτης της.
96. [670] Το να είσαι Έλληνας φαίνεται χωρίς να το εξηγήσεις. Γιατί φαίνεται από τη γλώσσα, το ντύσιμο και γενικά την εμφάνιση.
97.[657] Υπερηφάνια, δυναμικότητα, εξυπνάδα, ανθρωπισμός. Αυτές οι λέξεις αντιπροσωπεύουν τη φράση είμαι Έλληνας.
98. [749] Αυτή φράση την είπε ο Ζουγανέλης σε ένα τραγούδι του.
99.[818] Είμαι Ελληνίδα σημαίνει είμαι περήφανη για τους προγόνους μου και νιώθω ρίγη συγκινήσεως, όταν βλέπω να κυματίζει η ελληνική σημαία.
100. [832] Δεν είμαι Έλληνας.
101.[831] Πως είμαι από την Ελλάδα. Είμαι περήφανος που είμαι Έλληνας και θα φτάσω σε σημείο τρέλας αν κάποιος μιλήσει άσχημα γι' αυτήν. Όχι για τους πολιτικούς και σχετικά με την πολιτική, αλλά για την πατρίδα μου. Είμαι Έλληνας σημαίνει πολλά.
102. [828] Σημαίνει περηφάνια και ένας σοβαρός τίτλος, γιατί κουβαλάει μια ιστορία και ένα παρελθόν πολύ σημαντικό για όλη την ανθρωπότητα.
103.[971] Λέγοντας κάποιος τη φράση (είμαι Ε) πέρα από το ότι προσδιορίζει την καταγωγή του, συγχρόνως τονίζει και «εξυμνεί» τους αρχαίους προγόνους του. Υπενθυμίζει τον ένδοξο ελλ. πολιτισμό και κάνει τους άλλους να τον θαυμάζουν.
104.[948] Ζω στην Ελλάδα ή το εξωτερικό, όμως η σκέψη και η καρδιά μου βρίσκεται πάντα στην Ελλάδα. Πιστεύω ότι η Ελλάδα ήταν πολλές φορές αδικημένη, όμως δεν αισθάνομαι ντροπή γι' αυτό. Όμως ότι είμαι Ελληνας δε σημαίνει ότι καλλιεργώ εθνικιστικές διαθέσεις ή μίσος για άλλη χώρα. Η χώρα μου έκανε λάθη τα οποία αναγνωρίζω και κατακρίνω.
105. [949] Ψηλά το κεφάλι στις κατραπακιές που δεχόμαστε. Θα επιζήσουμε.
106 [953] Κατάγομαι από την Μακεδονία. Μιλάω ελληνικά (καθώς και άλλες γλώσσες). Γεννήθηκα εδώ στη Θεσσαλονίκη.

107.[958] Είναι ένα συναίσθημα που σε γεμίζει περηφάνια και συγκίνηση. Συγκίνηση. γιατί είσαι από την Ελλάδα, τη χώρα με τους πολλούς φιλοσόφους και τις πολλές ομορφιές.
108. [929] Η φράση είμαι Έλληνας σημαίνει πρώτα απ' όλα πως αγαπώ την πατρίδα μου και πως είμαι ένας υπερασπιστής της γης όπου ζω. Οι Έλληνες μπορεί να μην είναι αναπτυγμένοι όπως άλλους πολιτισμούς κανένας δεν έχει την πίστη την αγάπη ο ένας για τον άλλον και την ειλικρίνεια του Έλληνα.
109. [924] [5] Είμαι Έλληνας γιατί γεννήθηκα στην Ελλάδα.
110. [890]Η φράση για μένα σημαίνει αγαπώ και σέβομαι την πατρίδα μου την προστατεύω ακόμα είμαστε όλοι Έλληνες
111. [902]Κατάγομαι από την Ελλάδα μια χώρα μικρή με τεράστιο πολιτισμικό επίπεδο που δεν νικιέται εύκολα. Είμαι περήφανος που είμαι Έλληνας.
112. [904]Εγώ είμαι ένας Έλληνας ντόπιος
113. [[1015] Είμαι από την ε την χώρα με την μεγαλύτερη και ένδοξη ιστορία, τη χώρα που γέννησε τον πολιτισμό και τη Δημοκρατία.
114. [1049] [2]Μια εθνικιστική φράση που χρησιμοποιούμε για να δείξουμε την αγάπη μας στο Έθνος
115. [1152] Κατάγομαι από την Ελλάδα, η ψυχή μου είναι ελληνική. Είμαι περήφανη για την Ελλάδα, για τους προγόνους μας και όσο και αν ζω θα υπερασπίζομαι τα δικαιώματα μας σε αυτούς που νομίζουν ότι η Ελλάδα επειδή είναι μικρή χώρα είναι και εύκολη. Πχ Τουρκία, Μ. Δυνάμεις. Πιστεύω να καταλάβατε.
116. [1076] Είναι όρος που σπανίζει στην εποχή μας.
117.[1555] Είμαι περήφανος, τσαμπουκάς θεριό
118. [1222] Έλληνας Πόντιος με τα ήθη και τα έθιμα με τους παραδοσιακούς χορούς τους.
119. [1204] Είμαι Μακεδόνας
120. [1195] Ντροπιασμένος γι αυτά που γίνονται
121. [1191]Δεν θα έλεγα ότι είμαι Έλληνας αλλά ΜΑΚΕΔΟΝΑΣ
122. [1183] Είμαι άνθρωπος ελληνικής καταγωγής ή εξελληνισμένος με χαμένη ταυτότητα.
123. [1182] Αθηναίος
124. [1180] Η φράση είμαι Έλληνας για να την πεις πρέπει πρώτα να το δείξεις
125. [1300] Σημαίνει την καταγωγή μου, όπως όλοι για την οποία δεν μπορώ να αφήσω κανέναν να παραβεί. Και είμαι πολύ πολύ περήφανη για το ένδοξο παρελθόν, αλλά και κάτι άλλο να ήμουν, οτιδήποτε, θα ήμουν περήφανη.
126. [1290] Είναι πολύ σημαντικό να λες αυτή τη φράση, ιδίως με το Σκοπιανό, όπου μας λένε Βουλγάρους. Είμαι πολύ περήφανη που είμαι Ελληνίδα και είμαι πανέτοιμη να την υπερασπιστώ με κάθε τρόπο.
126. [1426] Μας έχουν πικράνει, μας έχουν ντροπιάσει πολλοί, αλλά δε θα πάψω να είμαι «ΕΛΛΗΝΑΣ»και αυτό είναι το πιο σημαντικό στη ζωή και είμαι περήφανη γι' αυτό

166. [2096] Πως είμαι κάτι ανώτερο από τους άλλους.
167. [2097] Ο άνθρωπος εκείνος στον οποίο δόθηκε εντολή απ' το Θεό να εκπολιτίσει, να δώσει το φως του πολιτισμού στα άλλα έθνη.

######################

Ερώτηση 67η : Πώς θα όριζες την έννοια «ΠΑΤΡΙΔΑ»

1.- Η δική μου πατρίδα είναι η Ελλάδα, αγωνίζομαι για το καλό της κατάγομαι απ' αυτήν και φέρω όλα τα χαρακτηριστικά του Έλληνα.
2.- Χώρα ή τόπος των ριζών σου. Αγαπάς και υπερασπίζεσαι τα δικαιώματά της.
3.- Πατρίδα σημαίνει ο τόπος που ζω
4. Πατρίδα είναι η χώρα απ' όπου κατάγεσαι και είσαι υποχρεωμένος να αγωνίζεσαι γι' αυτήν.
5.- Σαν πατρίδα έχω την Ελλάδα. Είναι ένα ιδανικό που πολλοί άνθρωποι αγωνίστηκαν, πάλεψαν και θυσιάστηκαν και ειλικρινά αξίζει! Κυρίως οι νέοι πιστεύουν στο ιδανικό της Πατρίδας από τους οποίους εξαρτάται μια χώρα.
6.- Μητέρα
7. - Πατρίδα είναι η χώρα που γεννήθηκα, που την αγαπώ και ζω σ' αυτήν-ΕΛΛΑΔΑ
8. Hom swite Home
9. Αχ! Ελλάδα
10. ΑΓΓΛΙΑ !
11. Πατρίδα είναι η περιοχή όπου γεννιέσαι και ζεις. Η Π, είναι αυτή που θα σου προσφέρει περισσότερα από κάθε άλλη χώρα. Είναι η δεύτερη μητέρα.
12. Την χώρα που εμπιστεύεσαι και έχεις δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις.
13. Π είναι η χώρα στην οποία ζούμε.
14. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει δεν τη σκιάζει φοβέρα καμία ...Είτε παίδες Ελλήνων...
15. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει.....
16. Έννοια με μεγάλη σημασία - Ιστορία. Έννοια που πρέπει να αγαπάμε, να σεβόμαστε, να θέλουμε το καλό της.
17. Οικογένεια , σπίτι
18. Η χώρα για την οποία μπορώ να αγωνιστώ. Είναι η χώρα που γεννήθηκα.
19. Ο τόπος που ζει κάθε άνθρωπος
20. Ελλαδάρα (Ελλάς -Σερβία - Συμμαχία)
21. Ιερό πράμα που πρέπει να αγωνιζόμαστε γι' αυτήν.
22. Ιερή λέξη, αλλά όποιος δεν έχει ζήσει μακριά ή δεν κινδυνεύει να τη χάσει, ό,τι και να διαβάσει δεν μπορεί να το καταλάβει απόλυτα.
23. ΕΛΛΑΔΑ

150. [1627] Δεν ξέρω γιατί είμαι Κούρδος [1628] Δεν ξέρω γιατί είμαι Αμερικάνος [1629] Δεν ξέρω είμαι Άγγλος [1631] Δεν ξέρω γιατί είμαι Αλβανός
151. [1830] Είμαι ένα στρατιωτάκι των μεγάλων κρατών και με διατάζουν αν θα κάνω κάτι ή όχι
152. [1790] Μεγάλη λέξη που γι' αυτήν οι πρόγονοι μας έχυσαν αίμα προσπαθώντας να τη διατηρήσουν . Σήμερα όμως αποτελεί αντικείμενο γέλιου.
153. [1768] Περήφανος για τους προγόνους, αλλά ντροπή για το παρόν και το μέλλον.
154. [1884] Θα ερμηνεύσω τη φράση Έλληνας στα σημερινά χρόνια και όχι στα πιο παλιά, γιατί έχει αλλάξει πάρα πολύ από τότε. Η λέξη Έ έχει καταντήσει σαν ένα «σκουλήκι» που σέρνεται κάτω στη γη. Τι θέλω να πω; Έχουμε εξευτελιστεί παγκοσμίως. Όλοι λένε Ελλάδα και γελάνε. Έχουμε φτάσει στο σημείο να μας κυβερνούν οι δημοσιογράφοι, η τηλεόραση και όχι οι πολιτικοί. Μας κάνουν ό,τι θέλουν!!! Γι' αυτό οι ξένοι δε μας έχουν σαν ένα «συμμαζεμένο κράτος». Πρέπει να απεξαρτηθούμε από τους άλλους λαούς, να μη μας κάνουν ό,τι θέλουν! Και με τα παραπάνω και άλλα που ξέρω θα ντρεπόμουνα πολύ που είμαι Ε. Κοιτάξτε σε ποίο επίπεδο έχουμε φτάσει!!! Και μετά πέστε ότι είμαι Έλληνας.
155. [1873] Διαβάζοντας την ιστορία της πατρίδας μου νιώθω περηφάνια και τιμή που γεννήθηκα Ελληνίδα. Πόσες θυσίες, πόσοι αγώνες, πόσο αίμα. Θυσιάστηκαν τόσοι άνθρωποι για εμάς, για την ελευθερία μας, για την ελευθερία της Ε. Στήσαμε την ελευθερία στο πιο ψηλό βάθρο & δείξαμε στον κατάπληκτο κόσμο να βγαίνει μέσα από τις φλόγες και τα αίματα, μέσα από αγιασμένα κοκάλα αγωνιστών. Ατρόμητοι, γενναίοι, δυνατοί, ενωμένοι, όλοι για έναν και ένας για όλους. Αυτός είναι ο Ελληνισμός και γι' αυτό χαίρομαι και δηλώνω πως «είμαι Ελληνίδα».
156. [2078] Εκτός το ότι ζω στην Ελλάδα, ζω σε έναν χώρο με μεγάλο πολιτισμό, μεγάλες φυσιογνωμίες και μεγάλο θαυμασμό από τις υπόλοιπες χώρες.
157. [2070] Ευχαριστία πόνο γι' αυτήν και αγάπη.
158. [2063] Δεν είμαι Ελληνίδα
159. [2030] Το αξίζω;
160. [2017] Είναι κάτι το ένδοξο, μας κάνει περήφανους που είμαστε Έλληνες.
161. [2160] Το να πεις εγώ «είμαι Έλληνας» είναι καθαρός ρατσισμός, γιατί άμα το πεις σε έναν αλλοεθνή θα παρεξηγηθεί και μπορεί να φθάσει και σε καυγά.
162. [2149] Όποιος είναι Έλληνας πρέπει να είναι περήφανος γι' αυτό γιατί οι Ε έχουνε μια πολύ ωραία παράδοση και είναι περήφανος λαός.
163. [2104] Είναι αναίσθητος γι' αυτήν όταν δεν κινδυνεύει, αλλά όταν κινδυνεύει γίνεται χαμός. Γλεντάει πολύ με ανατολικούς κυρίως χορούς. Ο νους του είναι στο σεξ!
164. [2111] Είμαι θύμα, «ζώο», που με εκμεταλλεύονται όλοι.
165. [2089] Αυτός που είναι από την Ε ή είναι Πόντιος.

166. [2096] Πως είμαι κάτι ανώτερο από τους άλλους.
167. [2097] Ο άνθρωπος εκείνος στον οποίο δόθηκε εντολή απ' το Θεό να εκπολιτίσει, να δώσει το φως του πολιτισμού στα άλλα έθνη.

####################

Ερώτηση 67η : Πώς θα όριζες την έννοια «ΠΑΤΡΙΔΑ»

1.- Η δική μου πατρίδα είναι η Ελλάδα, αγωνίζομαι για το καλό της κατάγομαι απ' αυτήν και φέρω όλα τα χαρακτηριστικά του Έλληνα.
2.- Χώρα ή τόπος των ριζών σου. Αγαπάς και υπερασπίζεσαι τα δικαιώματά της.
3.- Πατρίδα σημαίνει ο τόπος που ζω
4. Πατρίδα είναι η χώρα απ' όπου κατάγεσαι και είσαι υποχρεωμένος να αγωνίζεσαι γι' αυτήν.
5.- Σαν πατρίδα έχω την Ελλάδα. Είναι ένα ιδανικό που πολλοί άνθρωποι αγωνίστηκαν, πάλεψαν και θυσιάστηκαν και ειλικρινά αξίζει! Κυρίως οι νέοι πιστεύουν στο ιδανικό της Πατρίδας από τους οποίους εξαρτάται μια χώρα.
6.- Μητέρα
7. - Πατρίδα είναι η χώρα που γεννήθηκα, που την αγαπώ και ζω σ' αυτήν-ΕΛΛΑΔΑ
8. Hom swite Home
9. Αχ! Ελλάδα
10. ΑΓΓΛΙΑ !
11. Πατρίδα είναι η περιοχή όπου γεννιέσαι και ζεις. Η Π, είναι αυτή που θα σου προσφέρει περισσότερα από κάθε άλλη χώρα. Είναι η δεύτερη μητέρα.
12. Την χώρα που εμπιστεύεσαι και έχεις δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις.
13. Π είναι η χώρα στην οποία ζούμε.
14. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει δεν τη σκιάζει φοβέρα καμία ...Είτε παίδες Ελλήνων...
15. Η Ελλάδα ποτέ δεν πεθαίνει.....
16. Έννοια με μεγάλη σημασία - Ιστορία. Έννοια που πρέπει να αγαπάμε, να σεβόμαστε, να θέλουμε το καλό της.
17. Οικογένεια , σπίτι
18. Η χώρα για την οποία μπορώ να αγωνιστώ. Είναι η χώρα που γεννήθηκα.
19. Ο τόπος που ζει κάθε άνθρωπος
20. Ελλαδάρα (Ελλάς -Σερβία - Συμμαχία)
21. Ιερό πράμα που πρέπει να αγωνιζόμαστε γι' αυτήν.
22. Ιερή λέξη, αλλά όποιος δεν έχει ζήσει μακριά ή δεν κινδυνεύει να τη χάσει, ό,τι και να διαβάσει δεν μπορεί να το καταλάβει απόλυτα.
23. ΕΛΛΑΔΑ

24. Χώρα που κατοικούμε, που είναι η Πατρίδα στην οποία γεννηθήκαμε, ζούμε και θα πεθάνουμε.
25.Εχει πολύ μεγάλη σημασία για την πατρίδα σου που ζεις σ' αυτήν.
26. Ναουσάρα ολέ
27. Θα την αγαπούσα πάρα πολύ και θα την τιμούσα.
28. Ότι είναι το μέρος που μεγάλωσες που έζησες και δεν το αποχωρίζεσαι εύκολα.
29. Ο τόπος που γεννήθηκα & μεγάλωσα, αλλά & συνεχίζω να ζω & που έμαθα τα ήθη & έθιμα αυτού του τόπου.
30. Ο τόπος όπου γεννήθηκες έζησες & μεγάλωσες.
31. Γι' αυτήν που αγωνιζόμαστε, πολεμάμε & θα συνεχίσουμε γιατί θέλουμε να την βλέπουμε ελεύθερη.
32.Δεν ξέρω
33. Τα μέρη στα οποία γεννήθηκα, μεγάλωσα τηρώ τις παραδόσεις αυτού του τόπου.
34. Είμαι Έλληνας
35. Μάνα
36. Το πιο ιερό πράμα στη ζωή μου
37. Είναι η γενέτειρα χώρα του καθενός, με την οποία σε συνδέουν ισχυροί δεσμοί. Είναι η χώρα των προγόνων σου & οφείλεις να την υπηρετείς, να την τιμάς & να την σέβεσαι.
38. Ο τόπος που γεννήθηκα, που ζω, που κινούμαι. Ο τόπος που αγαπώ & νοιάζομαι γι' αυτόν.
39. Τόπος μέσα στον οποίο ζούμε & δημιουργούμε
40. Αξία που αρχίζει να χάνει τη σπουδαιότητα της.
41. Η χώρα μου που πρέπει να προστατεύσω & να αγωνισθώ γι' αυτήν.
42. Πατρίδα είναι ο χώρος που ζούμε & έχουμε γεννηθεί & είμαστε μαζί του συναισθηματικά δεμένοι.
43. ΕΛΛΑΔΑ. Μητέρα κάθε πατριώτη
44. Σαν το σπίτι μου που δεν το αλλάζω με τίποτα.
45. Πατρίδα είναι αυτό που ζούμε. Τους αγώνες τόσων χρόνων που κάναμε για την ελευθερία της πατρίδας.
46. Αγαπώ την Π την προσέχω βοηθώ να γίνει καλύτερη, αγωνίζομαι αν χρειάζεται γι' αυτήν.
47. Το μέρος όπου γεννήθηκα, ζω & προσπαθώ όσο μπορώ να τη διατηρήσω δικιά μου.
48. Το μέρος απ' όπου κατάγεσαι αλλά & το μέρος το οποίο νιώθεις πως είναι η πατρίδα σου γιατί εκεί σου φέρθηκαν καλά
49. Κάτι που πολεμάμε γι' αυτό
50. Πατρίδα εννοούμε το χώρο στον οποίο γεννηθήκαμε & μεγαλώνουμε, εργαζόμαστε, αγωνιζόμαστε γι' αυτήν & πάνω απ' όλα την προστατεύουμε.
51. Ο χώρος που μεγάλωσα

52. Δεν υπάρχει ιερότερο πράγμα. Με αγγίζει βαθιά & θα έκανα τα πάντα γι' αυτήν.
53. Το μέρος που ζω & τα καθήκοντα σ' αυτό
54. Δεν ορίζεται πρέπει να τη νιώθει κάποιος
55. Τον τόπο που γεννιόμαστε & αγαπάμε όπως και η καταγωγή μας
56. Ορίζεται μόνη της
57. Μέρος γέννησης
58. Πατρίδα είναι το περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσες, γεννιέσαι, έζησες, αναπνέεις, ανατρέφεσαι.
59. Η χώρα που γεννήθηκα & που μεγάλωσα & θα μεγαλώνω
60. Είναι ο τόπος που έχουμε γεννηθεί & αποκτήσει πολλά πράγματα.
61. Είναι η χώρα μας που την αγαπάμε όσο τίποτα
62. Πατρίδα : ο χώρος που μένω & από εκεί που κατάγομαι
63. Έζησα υπέροχες στιγμές & εκεί μεγάλωσα, γεννήθηκα
64. Πατρίδα είναι ο χώρος στον οποίο γεννηθήκαμε και είμαστε συναισθηματικά δεμένος-η μ' αυτή
65. Η καταγωγή κάθε ανθρώπου είναι η πατρίδα του. Δηλ είναι ο τόπος που γεννήθηκε & μεγάλωσε ο κάθε άνθρ.
66. Είναι ο τόπος που γεννήθηκες & αγάπησες στη ζωή σου
67.[311] Η ζωή μου ολόκληρη.
68.[461] Πατρίδα είναι ο χώρος που ζούμε και έχουμε μεγαλώσει και ο χώρος ο οποίος θα μεγαλώσουν και τα παιδιά μας.
69. [457]Πατρίδα = Θρησκεία = Οικογένεια = εγώ
70.[443] Πολύ στο εθνικό το ρίξαμε. Η φουστανέλα μας λείπει.
71 [412] Πατρίδα είναι ένα χωριό 3 χμ έξω από τη Βέροια
72. [382] Είναι η πατρίδα των προγόνων . Η γενέθλιος γη, η χώρα όπου έχει γεννηθεί κάποιος και από την οποία κατάγεται . Το έθνος το οποίο αποτελείται από άτομα του πατρίου εδάφους.
73. [381] (Π) Θα δώσω ένα παράδειγμα με τους Πόντιους. Οι Π όταν ήρθαν από τον Π φίλησαν το έδαφος της Ε και κλέγαν & λέγαν πατρίδα μου. Η νοσταλγία του ανθρώπου που να ζητά την περιοχή που μεγάλωσαν οι πρόγονοί του.
74. [604] Εννοούμε την ΕΛΛΑΔΑ. Τον τόπο που μεγαλώσαμε ακόμη το σύνολο των ανθρώπων που συναναστρεφόμαστε.
75. [673] Ονομάζουμε έτσι το μέρος απ' όπου κάποιος κατάγεται
76. [749] Αυτό το τραγούδι το είπαν το συγκρότημα «ΤΡΥΠΕΣ» Χα!!!
77. [818] αγαπώ, τιμώ, σέβομαι και δοξάζω την πατρίδα μου, γιατί είναι μητέρα του φτωχού και του πλούσιου και φροντίζει για το καλό και την ευτυχία όλων μας.
78. [830] Η πατρίδα είναι ανώτερο από τους γονείς μας
79. [828] Το πιο πολύτιμο, το ανώτερο αγαθό είναι η «ΠΑΤΡΙΔΑ»

80. [950] Η χώρα που ζούμε και που έχουμε γεννηθεί. Για κάθε άνθρ η πατρίδα έχει άλλη έννοια. Όπως το χωριό, η πόλη, π.χ. για τους Π πατρίδα τους είναι ο Π
81. [918] Αγάπη για το ιδανικό που γι' αυτό πολέμησαν και πολεμούν οι Έ. Η έννοια σήμερα χάνει την αξία της και ποδοπατείται από ανίκανους εκπροσώπους του λαού να την υποστηρίξουν.
82. [898]Είναι κάτι ιερό που αξίζει ακόμη να πεθάνουμε για χάρη της.
83. [1029] [5] Νομίζω πως έχει παρεξηγηθεί αυτή η έννοια και έχει παραμορφωθεί.
84.[1022]Πατρίδα είναι το δεύτερο και μεγαλύτερο ιδανικό για τον άνθρωπο μετά τον Θεό. Πατρίδα είναι τα ιερά και τα όσια ενός ανθρώπου. Είναι το χώμα της καταγωγής,... είναι αγάπη, σεβασμός, αξιοπρέπεια, ηρωισμός, γενναιότητα και πάνω απ' όλα για την υπεράσπιση της θέλει καρδιά και ψυχή και αυτό οι Έ το διαθέτουν.
85. [1141] Το κράτος όπου σου επιτρέπεται η ελευθερία. Μπορείς να νιώθεις άνετα ανάμεσα στους συμπατριώτες σου τη στιγμή που ξέρεις ότι **μερικές φορές δεν κινδυνεύεις.**
86.[1112] Κάτι ιερό το καλύτερο , υψηλό ιδανικό που πρέπει να δίνει ο καθένας τη ζωή του γι' αυτό αψηφώντας κάθε άλλο.
87. [1099] Η χώρα μου την οποία αγαπώ και θα ήθελα να βοηθήσω όσο μπορώ, μια και **άλλοι δεν κάνουν τίποτα**.
88. [1204] Μακεδονία
89. [1268] [1] Πόντος
90. [1322] «ΕΜΕΙΣ»
91. [1406] Η πατρίδα μου είναι ο ΠΟΝΤΟΣ
92.[1338] Πατρίδα = ΠΟΝΤΟΣ
93. [1337] Για μένα πατρίδα μου είναι ο Πόντος
94.. [1557] Το ίδιο μου το αίμα
94. [1243] [1]Πόντος
95. [1534] Πατρίδα σημαίνει για μένα, ένα κάτω απ' το Θεό. Είναι κάτι ανώτερο στην ανάγκη καλούμαι να την υπερασπίζομαι.
96. [1528] Πατρίδα είναι κάτι πολύ δυνατό και όποιος την πατρίδα μου παραβιάσει θα το μετανιώσει, αν οι Τούρκοι την θέλουν ας έρθουν να την πάρουν, θα φύγουν χωρίς χέρια και πόδια. Εγώ αν χρειαστεί θα πεθάνω για την πατρίδα μου.
97.[1440] Πατρίδα είναι ο τόπος που ζω και θα προστατέψω από τους βρωμοτούρκους και τους αλβανούς και τους βουλγάρους για να μπορέσουν να ζήσουν τα Ελληνόπουλα ελεύθερα. Ξέχασα να βάλλω τους παλιοβρωμιάρηδες σκοπιανούς (τα μικρά γράμματα στα ονόματα των άλλων λαών είναι γιατί είναι κατώτεροι από εμάς τους ΕΛΛΗΝΕΣ)
98. [1708] Είναι ο χώρος που κατοικούμε και αγωνιζόμαστε σκληρά για να μείνει ανεξάρτητη και ελεύθερη από τον Τούρκικο ζυγό.

99. [1664] Πατρίδα δεν είναι η χώρα που γεννήθηκες αλλά η χώρα που έχουμε στην καρδιά μας και αγαπάμε.
100. [1690] ΑΙΣΧΟΣ
101. [1676]Κάποτε ήταν η πιο ιερή έκφραση τώρα όμως έχει χάσει όλη της τη σημασία
102.[1653] Τρέλα
103. [1618] Μόνο ένα έχω να πω: «Νοιώθω για σε πατρίδα μου, στα σπλάχνα χαλασμό...» (Βαλαωρίτης)
104. [1588] Δεν υπάρχουν λέξεις για ορισμό: ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΡΕ .....!»
105. [1585] Σπίτι μου. Ζωή μου και ψυχή μου.
106. [1815] Με την έννοια πατρίδα σημαίνουν πολλά για πολλούς ανθρώπους. Σημαίνει η εθνική ταυτότητα, αξίες, ελευθερία κα.
107. [1772] ΖΗΤΩ Ο ΜΠΑΛΑΦΑΣ ΚΑΙ Η 17 ΝΟΕΜΒΡΗ ΓΙΑ ΝΑ ΠΟΛΕΜΑΝΕ ΤΟ ΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΣΩΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ.
108. [1760] Δεν ασχολούμαι με την πατρίδα. Δεν υπάρχει πατρίδα.
109. [1894] Μου αρέσει ο τόπος που γεννήθηκα και μεγάλωσα. Εγώ θα ήθελα την πατρίδα που χάσαμε, δηλ Κων/πολη, Βόρεια Ήπειρο, Προποντίδα και Μ. Ασία, που κάποτε ήταν Ελληνικά μέρη.
110. [1877] Είναι το πιο ιερό πράμα και είμαστε πολύ τυχεροί που έχουμε για πατρίδα μας την Ελλάδα με αυτό το περήφανο παρελθόν και το άξιο μέλλον
111. [2063] Τη Ρωσία
112. [2050] Η πατρίδα είναι το παν
113. [2046] Αίσχος (ΕΣΧΟΣ!)
114. [2149] Αυτή είναι η Ε, η χώρα της, αυτή είναι η πατρίδα, πατρίδα εσύ γλυκιά. Πατρίδα μου εσύ, εγώ πεθαίνω για σένα τα χρόνια που ζω εγώ τα χαρίζω σ' έσένα. Ας μη μου δώσεις τίποτα, εγώ στα δίνω όλα.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

115. [2146] Είναι το σπίτι μου, είναι η παράδοσή μου, η καταγωγή μου, τα ήθη και τα έθιμά μου.
116. [2139] Πατρίδα μου είναι αυτή που ζω, αυτή που συμπαραστέκομαι , αθλητικά, αυτή που πονώ τώρα που ακούω τα προβλήματα που έχει με τις γειτονικές χώρες. Θα ήθελα να ήμουνα βοσκός και θα πήγαινα στην Ίμια γιατί είναι **δικιά μας για πάντα** (Τα έντονα δικά της)
117. [2096] Πατρίδα είναι το όνομά μου, η ψυχή μου, όλη μου η ζωή.
118. [2092] Είναι ο τόπος που κατοικείς, ο τόπος που ζεις και που μεγαλώνεις, ο τόπος που κάποτε θα χρειαστεί να τον υπερασπιστείς.

ΕΠΙΛΟΓΕΣ Α΄ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

15. Ξέρεις κάποιο ποντιακό τραγούδι

Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ
Πεντακόσια λίρας έν πολλά	8	Μάθα γράμματα Γιωρίκα	23	Κορίτσ' επένεν 'ς σο παρχάρ'	11
Αγρέλαφον	4	Τα μαλλία μ' έσπριναν	4	Λάχανα	33
Σεράντα μήλα κόκκινα	37	Έρθαν οι εμπόρ'	6	Μέγα Αλέξανδρε	15
Εκάεν και το Τσάμπασιν	126	Χριστέ μ'	5	Αητέν τς επαραπέτανεν	26
Ήλε μ' α'ς ην ανατολήν	4	Ποντιακά κάλαντα	1	Ξενειτέα το φαρμάκης	1
Εγώ είμαι φτωχόπαιδο	7	Λεμόνα	12	Το κορτσόπον π' αγαπώ	3
Ευδοξία	7	Θα τραγωδωμ' αντάμα	1	Πουλί μ'	1
Κορτσόπον λάλ' με -Έλα καθκά σα γόνατα μ'	2	Πατέρα δώσ με την ευχής	2	Παπόρε πάν & έρχονταν 'ς σο τσόλ' τη Τραπεζούντα	1
Ελένη	1	Μαύρα Σύννεφα	1	Αμόν το έξυπνον πουλίν	1
Ματσούκα	1	παρχαρόπον	1	Ειρήνη άσπρο περιστέρ'	1
Λελεύω σε	1	Ο Γιάννες ο μονόγιαννες	3	Αστρον είσαι & φωτιά	2
Μανίτσα μ'	1	Πόντιος με τ'άρματα	1	Τ' αγνάντεμα	1
Τη Τρίχας το γιοφύρ'	15	Φανταρόπον	1	Σο Μπέλες μάνα	1
Του Π τ'άγια χώματα	1	Ξενιτέας	1	Χορτοθέρ	2
Κατιρκαγιά	4	Απ' τα βάθη του Π	1	Ο Γέρων και η γραία	9
Τραντέλληνας	1	Έρθαμε α σην Ρωσία	3	Εγώ θα παίρω λυριντζήν	2
Θεέ μ' ενέσπαλες τ' ανθρώπς	1	Κορτσόπον αγγελόμορφον	1	Κούκλα ντ' έμορφα ματόπα εσχ'	1
Σουμπούλα	1	Ευδοξία (Χαψία)	8	Η κοσάρα πίν' νερόν	1
Σουμέλα	4	Μάνα τέρεν	8	Εμέν Γιωρίκα λέγνε με	1
Καραλάζο	44	Μάνα φεύω σο βουνό	1	Τριγώνα	40
Επάρθεν η Ρωμανία	11	Σαμψών	3	Η μάνα έν κρύο νερό	212
Τα ματόπα σ'	1	Πατούλα	2	Άγουρος είμαι άγουρος	11
Έμορφοι νυφάδες	2	Σήμερον γάμος 'ίνεται	1	Κότσαρι	67
Έλα πουλί μ'	2	Τη Γερμανίας τα νερά	1	Χελιδώνα	3
Θυμάμαι όντας επέγναμε	1	Τα χαμένα πατρίδας	2	Ελενίτσα	1
Θεέ μ' γιατί να ζώ	1	Ένα βουραν τσαντσόπα	1	Αφε κορή	1
Το κάστρο του ήλιου	3	Σα κεβάτε μάνα κείμαι	2	Ειρήνη άσπρο περιστέρ'	2
Παναϊα Σουμελά	1	Γράμμα γράφτω στείλω	1		

16. Έτυχε να χορέψεις ποντιακούς χορούς; ποιους;

Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ
Κοτσαγκέλ	8	Τριπάτ	1	Μετερίτσα	1
Γαράσαρι	1	Λέτσι	3	Τάμσαρα	16
Καζάσκα	1	Σέρα	60	Σερενίτσα	184
Λάχανα	125	Κότσαρι	433	Κότς	37
Σαρικούς	5	Μιτερίτσα	4	Εμπροπίσ'	10
Πατούλα	65	Μπιρμπιλομάταινα	6	Μαχαίρια	4
Πυρρίχειος	7	Π(Τ)ύταρα	4	Χαλάι	1
Λεμόνα	3	Τρομαχτόν	1	Ετερε	2
Ομάλ	136	Πιτσάχ	4	Τάς	8
Σούστα	2	Διπάτ	108	Ελ Ματσούκ	3

Εικοσιένα	2	Λετσίνα	52	Γέμουρα	2
Τίκ	406	Τριγώνα	127	Διπλό Ομάλ	1
Κόνιαλι	1	Μοσχώφ	1	Αρματσούν	1

22. Διάβασες κάποιο βιβλίο που να αναφέρεται στο ποντ. Ελληνισμό

Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ	Τίτλοι	Συχ
Άγιοι του Πόντου	9	Χρονικό του Πόντου	1	Σαγγάριος	1
Οι Έλληνες του Πόντου	4	Πόντος Ανατολία	1	Ο Πόντος	18
Ποντιακός Ελληνισμός & η έννοια του	2	Ο Ξεριζωμός των Ποντίων	4	Ιστορία του ποντ ελληνισμού	1
Θεοδ. Φωκά βασίλ.του Π	1	Εύξεινος Πόντος	2	Ξεριζωμένη γενιά	2
Εγκυκλοπαίδεια του Π. Ελλ.	7	Αφορισμένοι εν οι Τούρκ'	1	Τραγούδια Π. Ελληνισμού	1
Άλωση Τραπεζούντας	1	Ακρίτες Πόντου	1	Νο 31328	1
Αιολική Γη	1	Χαμένες πατρίδες	1	Έπος της Μ.Ασίας	1
Τερπνό Βουνό	1	Γενοκτονία των Ποντίων	1	Ιστορία του Πόντου	8
Ο Πόντος στη Ζωή μας	1	Η καταστροφή της Σμύρνης	1	Έθιμα του Πόντου	1
Βασανισμένοι Πόντιοι	1	Στα βάθη του Πόντου	1	Ματωμένα χιόνια	5
Η γη του Πόντου	1	Τοπάλ Οσμάν	3	Αναμνήσεις από Πόντο	1
Ματωμένα Χώματα	6				

23. Αναγνώσματα στο σχολείο

Πάρθεν η Ρωμανία	1	Η γενοκτονία των Π	2	Παναγία Σουμελά	1
Οι γενναίοι μέσα στις φλόγες	1	Διγενής Ακρίτας	2		

26. Λες ποντιακά ανέκδοτα; Τι είναι αυτό πού σε ευχαριστεί να τα λες.

Αστεία	239	Γέλιο	253	Χιούμορ	79
Πολύ αστεία	95	Πολύ Γέλιο	73	Πολύ Χιούμορ	20
Κωμικά	3	Περίεργα	1	Πηγαίο Γέλιο	1
Κρυάδα	1	Χοντρότητα	1	Μου τη δίνουν	1
Είναι ξεροκέφαλοι	1	Κωμωδία	2	Ευχάριστα	48
Εξυπνάδες	8	Πολύ έξυπνα	1	Διασκεδαστικά	120
Αφέλεια	14	Χαρά	4	Γελώ	25
Γελάω πολύ	5	Χαζούληδες	1	Ωραία	6
Η Γλώσσα Περίεργη γλώσσα	1+1	Σατυρίζουν το μυαλό των Ποντίων	2	Ωραίο περιεχόνενο	1
Κάνουν Πρωτότυπα	6	Έξυπνα	25	Τα κατορθώματά τους	1
Οι χαζομάρες τους	4	Βλακείες	10	Κάνουν ανοησίες	4
Οι γκάφες τους	20	Την πατάνε	3	Διαφορετικά	1
Απόλαυση	1	Χαζά	2	Έχουν φάση	2
Εύθυμα	1	Αφασία	1	Κατάσταση χαρούμενη	1
Οι μαλακίες τους	1	Τα καλύτερα	1	Ασυναρτησίες	1
Είναι μαλάκες	1	Διάθεση	1	Η βλακεία των Ποντ.	1
Κάνουν το αντίθετο	1	Βλακεία	2	Αρέσουν	2

Αινιγματικά	1	Δήθεν έξυπνοι	1	Δε σκέφτονται	1
Πλάκα	79	Είναι τα καλύτερα	1	Χοντροκομένο μυαλό	1
Πολύ Πλάκα	38	Τα ελαττώματα τους	1	Ψυχαγωγικά	1
Χαριτωμένα	1	Λυπημένοι	1	Κοκορόμυαλοι	1
Εύθυμα	1	Χαρούμενοι	1	Έχουν Φάση	1
Έξω από τη Λογική	1	Έχουν γούστο	1	Λένε ανοησίες	1
Κέφι	6	Γελοίοι	4	Κουτοπονηριές	1
Κάνουν παράξενα πράματα	3	Δεν μπαίνει εύκολα στο νόημα	1	Απερίγραπτες περιπέτειες	1
Λάθη	1	Ανόητοι	2	Ανεξέλεκτες πράξεις	1
Βγαλμένα απ'τη ζωή	1	Χαζοί	3	Κουφά	12
Ηλιθιότητα	2	Παράξενα	1	Κάνουν αστεία πραγμ.	4
Τρόπος σκέψης	1	Κοτσάνες	1	Περνά η ώρα	1
Κουταμάρα	7	Αυθόρμητα -τισμό	2		

30. Πώς ερμήνευες τη φράση «Πόντιος είσαι;»

Ηλίθιος	24	Κάνουν Γκάφες	27	Ανόητος	29
Αγαθός	11	Χαζός	140	Κουφιοκέφαλος	52
Κάνουν βλακείες	22	Έξυπνα	2	Διασκεδάζει	2
Υπανάπτυκτοι	1	Κατώτεροι Διανοητικά	4	Δεν καταλαβαίνει	67
Λες Ανοησίες	4	Λένε Κουφά	5	Γερό Κεφάλι	4
Κουτοί	51	Είσαι Αστείος	9	Βρισιά	2
Κοτσάνας	5	Αφελής	29	Βλαμμένος	1
Έχουν κάποιο πρόβλημα	1	Κάνουν ή λεν ασυναρτησίες	8	Δεν παίρνει εύκολα μπρος	2
Στραβό	3	Κάνουν λάθη	5	Ευκολόπιστος	1
Δεν έχει αντίληψη	1	Κοιμισμένος	2	Χαμηλή νοημοσύνη	18
Δίνουν ευτυχία	1	Ανάποδος	2	Στενόμυαλος	1
Δεν είναι έξυπνος	4	Δεν είναι λογικοί	2	Ένα τίποτα	1
«έχεις μυαλό;	1	Αργόστροφος	7	Οχι ψηλή νοημοσύνη	2
Ανίκανος	1	Εξυπνάδες	2	Πλακατζής	4
Ρωτά ευκόλως εννοούμενα	1	Υποπίπτουν σε αστείες καταστάσεις	1	δε κάνουν σωστά δουλειά	1
Φέρνει γέλιο	2	Λειψός σ μυαλό	1	Δεν είναι άνθρ	1
Επιπόλαιοι	1	Ελαφρόμυαλος	5	Είναι πίσω	1
Αφηρημένος	1	Καταλαβαίνει λάθος	1	Ζουν στο κόσμο τους	1
Χαζοχαρούμενος	Γ	Δύστροφος	1	Έχουν πλάκα	42
Δε σε κόβει	1	Μιλούν εκτός θέματος	3	Γερό, μεγάλο κεφάλι	3
Κάνεις κουταμάρες	1	Κάνουν στραβά	1	Λεει άσχετα	2
Πεισματάρης	1	Κάνουν λάθη	2	Κατώτεροι πνευματικά	1
Κάνεις δουλειές ανάποδα	1	Προσποιούνται το βλάκα	1	Δεν μπορεί να σκεφτεί σωστά	1
Αργεί να καταλάβει	1	Δεν ξέρουν τίποτα	1	Κουτοπόνηροι	1
Λεει κάτι που δε στέκει	1	Οι Π δε σκέφτονται καλά	1	Δεν είναι καλά στα μυαλά	1
Κάνουν κουφά	1	Λεει χαζά	2	Λιγότερο μυαλό	1
Όχι αρκετά έξυπνος	1	Δεν έχει πολύ μυαλό	1	Μη λογικός	1

Κατώτεροι	2	Δεν είναι έξυπνος	3	Λεει σαχλαμάρες	1
Χαμηλή ευφυΐα	1	Απρόσεκτοι	1	Αγύριστο κεφάλι	1
Κάνει κουταμάρες	1	κάνει ανοησίες	1	Λίγο κουτό	2
Λες απερισκεψίες	1	Κάνουν απερισκεψίες	1	Χαζοβιόλης	1
Απρόσεκτος	1	Κεφάλας	3	Ελάχιστο λίγο μυαλό	3
Τρελός είσαι	9	Ξεροκέφαλος	8	Μαλάκας	2
Στενοκέφαλος	1	Σκληροκέφαλος	5	Κάνουν αστείες πράξεις	1
Παράξενα	7	Γελοίος	11	Κομπλεξικός	1
Βλάκας	76	Σαχλαμάρας	1	Δεν είναι πολύ έξυπνος	1
Δεν είναι στα λογικά του	1	Δε λένε σωστά πράματα	1	Κατώτερο μορφωτικό επίπεδο	1
Αργεί πάρει στροφές	1	Μη γνωστικός	1	Βλάχος είσαι;	2
Καθυστερημένος	1	Έξυπνοι	7	Λένα αστεία κουφά	6
Άμυαλοι	19	Μεγάλη μύτη	1	Λεει άσχετα πράματα	2
Δε δουλεύει το μυαλό του	1	Χωρίς Νοητική ανάπτυξη	1	Κάνει άχρηστη κουβέντα	1
Λες Βλακείες	19	Καλόκαρδος	1	Μιλούν παράξενα	1
Κάνει Χαζομάρες	8	Ανεγκέφαλος	1	Χωρίς μυαλό	5
Παράλογα	1	Κούτσουρο	1	Χαζούλης	3
Κουταμάρα-ες	7	Δεν μπαίνει στο νόημα	1	Χοντροκέφαλο	6
Προκαλούν γέλιο	3	Μεγάλο κεφάλι	1	Είσαι Γιωρίκας	1
Στόκος	1	Κάνει ασυναρτησίες	1	Θίγει νοημοσύνη	1
Κάνουν ανοησίες	2	Λεει χαζομάρες	1	Ελαφρόμυαλοι	1
Ασυνήθιστα	1	Κάνει στραβά	1	Δε σκέφτεται λογικά	1
Κατώτερη ευφυΐα	1	Δε λέει σοβαρά λόγια	1	Ολίγο Τούβλου	1
Λες κουταμάρες	1	Λες ασυναρτησίες	1		

32.2. Πώς αποκαλείς τον -την Πόντιο- α φίλο -η σου

Φράσεις	Συχ	Φράσεις	Συχ	Φράσεις	Συχ
Ποντιακό Κεφάλι	12	Πόντιος δεν είσαι;	27	Πόντιος-α είσαι;	149
Ε! Είσαι Πόντιος	6	Μην είσαι Πόντιος	2	Πόντιο-ε-α	104
Α ρε Πόντια	21	Είσαι Πόντιος	8	Είσαι τελείως Πόντιος	1
Ε! Αφού είσαι Π τι περιμένεις	16	Πόντιος & μ' ένα μάτι είσαι ρε	1	Καλά Πόντιος είσαι & δεν καταλαβαίνεις	3
Ρώσο	1	Καλά! Ρε! Είσαι Πόντιος	9	Άντε μωρέ παλιο-Πόντιε	1
Καλά Πόντιος είσαι	29	Ποντιακό μυαλό δεν έχεις	1	Καλά! Πόντιος δεν είσαι;	2
Χασεμένο	1	Είσαι Π δεν καταλαβαίνεις	3	Μην είσαι τόσο Π	1
Αχμάκ	1	Πόντιε Ε! Πόντιε	1	Π ξεροκέφαλε	3
Ζαντό	5	Π χοντροκέφαλο	2	Σκάσε εσύ Ποντιόβλακα	1
Αούτο	1	Σταμάτα εσύ Π	1	Που να μην ήσουν Πόντιος	1
Λαϊστέρα	1	Οι Π είναι βλάκες	1	Είσαι Π χωρίς μυαλό	2
Ορε Πόντια	1	Μήπως είσαι Π;	1	Λέω ανέκδοτο	1
Χαζοπόντια	2	Καλά είσαι τόσο Π	1	Μιλάν & οι Π τώρα	1
Πόπο η Π κουφιοκέφαλο είσαι μαλάκο	1	Ε! Π δεν είσαι αγύριστο κεφάλι έχεις	1	Δέα χάθ' απ' αδακά τεβεκελή	1
Πούντιους ισει[908]	1	Τι λες ρε Πόντιε	2	Απ' το Πόντο δεν είσαι;	1
Είσαι και πολύ Πόντιος	13	Τι Πόντιος που είσαι	1	Ε! Είσαι Π τι να κάνουμε	1

Φαίνεται ότι είσαι Πόντιος	2	Είσαι αυθεντικός Πόντιος τελικά	1	Σαμψούντα Τραπεζούντα Μουσταλί	2
Γι' αυτό είσαι Πόντιος	2	Βλάκα Πόντιε	1	Πίσ'	1
Ε! Καλά εσύ Πόντιος είσαι	1	Ήσουν Π τώρα έγινες χειρότερος	1	Φέρσου μια φορά σαν ντόπια	1
Αφού είσαι Πόντιος-α	9	Σκάσε ποντιακ	1	Όλοι οι Π είστε ίδιοι	1
Π δεν είσαι πώς να συνεννοηθώ	1	Πώς φαίνεται ότι είσαι Πόντιος	2	Πόντιος-α είσαι τέλος πάντων	1
Παλαλό	2	Βρε Πόντιε	7	Πόντιε έποικε (839)	1
Οι Πόντιοι είναι καμήλες	1	Ποντιάκό πείσμα	1	Άντε βρε Πόντιε-α	8
Κεφάλι είναι αυτό που έχεις Κωστίκα	1	Μη δείχνεις την καταγωγή σου	1	Δίκιο έχουν όσοι κοροϊδεύουν τους Πόντιους	1
Μα τί Π είσαι	1	Π με τα όλα σου	1	Καλά ρε Πόντιε	2
Φαίνεται ότι είσαι Π	1				

40: Τίτλοι βιβλίων που άρεσαν και αναφέρονται στον Ελληνισμό της Ανατολίας

No 31328	21	Αιολική Γη	19	Λωξάνδρα	10
Γενοκτονία των Ποντίων	1	Τραγούδια του Ποντιακού Λαού	1	Θεοδώρα Φωκά βασίλισσα του Πόντου	1
Ματωμένα Χώματα	87	Πόντια μάνα	1	Σαγγάριος	1
Ποντιακό χωριό	1	Ξεριζωμένη Γενιά	1	Εύξεινος Πόντος	1
Διγενής Ακρίτας	1				

42. Ανάφερε πρόσωπα από τον ευρύτερο χώρο που θαυμάζεις

Καραμανλής	8	Στεφανόπουλος	5	Α.Παπανδρέου	7
Μελίνα	43	Γιαννόπουλος	7	Κλίτον	1
Τσιλέρ	1	Ελ. Βενιζέλος	1	Παπαθεμελής	1
Κάρατζιτς	1	Κωσκοτάς	1	Τσοβόλας	1
Αντ. Τρίτσης	1	Γενηματάς	1	Μητσοτάκης	3
Χίτλερ	3	Αβραμόπουλος	1	Ευάγγελος Βενιζέλος	4
Τρικούπης	1				

Ερ.41,42,47 Ανάφερε πρόσωπα από τον ευρύτερο χώρο που θαυμάζεις

Σβάτζενέκερ	127	Σούπρεμαν	134	Μπάτμαν	44
ΣταλόνεRabo-Ρόκυ	155	Μπρους Λη Βαν Κλάμ	24	Μαγκάιβερ	21
Ζορό	13	Τζάκ Νόρις	12	Σπάιντερμαν	19
Εξερευνητής	1	Ρόμπιν	1	Ιντιάνα Τζόουνς	4
Χελωνιτσάκια	1	Πήτερ Παν	1	Τζέημς ΜπόντΣην Κόνερι	14
Εμανουέλα	4	Ταρζάν	9	Κόναν	7
Κάιγουμαν	1	Ρομποκόπ	9	Φασμαν	1
Αΐσμαν	'1	Ρομπέν	35		

ΠΑΤΡΙΔΑ -ΕΛΛΑΔΑ Από 898 και εξής

Να πεθάνω	24	πολεμήσω	20	Προστατεύω	6
Αγωνίζομαι	32	Θυσία	40	Δίνω ζωή	26
Υπερασπίζομαι	61	Παλεύω	1	Δίνω τα πάντα	2
Υπηρετώ	4				